

Altıncı çağırış

AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI
MİLLİ MƏCLİSİ İCLASLARININ

PROTOKOLLARI
VƏ
STENOQRAMLARI

Növbədənənar
altıncı və yeddinci sessiyalar

35-ci cild

8 iyun – 3 avqust 2021-ci il

Milli Məclisin nəşri
Bakı – 2021

Milli Məclis Aparatının
Redaksiya və nəşr işləri şöbəsində
hazırlanmışdır

ALTINCI ÇAĞIRIŞ
AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI
MİLLİ MƏCLİSİNİN
NÖVBƏDƏNKƏNAR
VI SESSİYASI İCLASININ

PROTOKOLU № 59

Milli Məclisin iclas salonu.
8 iyun 2021-ci il.

İclasda Azərbaycan Respublikası Milli Məclisinin
Sədri Sahibə Qafarova sədrlik etmişdir.

İclasda Milli Məclisin 107 deputatı iştirak etmişdir.

Qeydiyyat	(saat 11.15 dəq.)
İştirak edir	104
Yetərsay	83

İclasda dəvət olunmuşlar:

Samir Şərifov, Azərbaycan Respublikasının maliyyə naziri.

Sevinc Həsənova, Azərbaycan Respublikası iqtisadiyyat nazirinin müavini.

İsmayıl Hüseynov, Azərbaycan Respublikası Dövlət Gömrük Komitəsi sədrinin birinci müavini.

Azər Əmiraslanov, Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin İqtisadiyyat və maliyyə-kredit siyasəti şöbəsinin müdiri.

Vüqar Gülməmmədov, Azərbaycan Respublikası Hesablama Palatasının sədri.

Natiq Şirinov, Azərbaycan Respublikasının İqtisadiyyat Nazirliyi yanında Dövlət Vergi Xidmətinin baş idarə rəisi.

Fazil Fərəcov, Azərbaycan Respublikası Maliyyə Nazirliyinin şöbə müdiri.

Fikrət Şirinov, Azərbaycan Respublikası Maliyyə Nazirliyinin şöbə müdiri.

Anar Əliyev, Azərbaycan Respublikası əmək və əhəlinin sosial müdafiəsi nazirinin müavini.

Sabir Qocayev, Azərbaycan Respublikası Əmək və Əhəlinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyinin Əlillik siyasəti şöbəsinin müdiri.

İclasın gündəliyinə aşağıdakı məsələlər daxil idi:

1. “Azərbaycan Respublikası Hökuməti ilə Türkiyə Respublikası Hökuməti arasında peşə təhsili sahəsində əməkdaşlığa dair Protokol”un təsdiq edilməsi haqqında Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi.

2. Azərbaycan Respublikasının 2020-ci il dövlət büdcəsinin icrası haqqında Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi (üçüncü oxunuş).

3. “Kredit ittifaqları haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununda dəyişiklik edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi (üçüncü oxunuş).

4. Azərbaycan Respublikasının İnzibati Xətlər Məcəlləsində dəyişiklik edilməsi haqqında Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi (üçüncü oxunuş).

5. “Əlilliyi olan şəxslərin hüquqları haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununda dəyişiklik edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi (bi-

rinci oxunuş).

6. “Əmək pensiyaları haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununda dəyişiklik edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi (birinci oxunuş).

7. Azərbaycan Respublikasının Əmək Məcəlləsində, Mülki Məcəlləsində, Mülki Prosesual Məcəlləsində, Ailə Məcəlləsində, Cinayət Məcəlləsində, Vergi Məcəlləsində, Cəzaların İcrası Məcəlləsində, Mənzil Məcəlləsində, Miqrasiya Məcəlləsində, İnzibati Xətalər Məcəlləsində və Torpaq Məcəlləsində dəyişiklik edilməsi haqqında Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi (birinci oxunuş).

8. “Çernobil qəzasının ləğvində iştirak etmiş və həmin qəza nəticəsində zərər çəkmiş vətəndaşların statusu və sosial müdafiəsi haqqında”, “Yoluxucu xəstəliklərin immunoprofilaktikası haqqında”, “Narkoloji xidmət və nəzarət haqqında”, “Sağlamlıq imkanları məhdud şəxslərin təhsili (xüsusi təhsil) haqqında”, “Şəkərli diabet xəstəliyinə tutulmuş şəxslərə dövlət qayğısı haqqında”, “Qanın, qan komponentlərinin donorluğu və qan xidməti haqqında”, “Hemofiliya və talassemiya irsi qan xəstəliklərinə düçar olmuş şəxslərə dövlət qayğısı haqqında”, “Ünvanlı dövlət sosial yardımını haqqında”, “Sosial müavinətlər haqqında”, “Onkoloji yardım haqqında”, “Sosial xidmət haqqında”, “Mədəniyyət haqqında”, “Uşaqların icbari dispanserizasiyası haqqında”, “Məktəbəqədər təhsil haqqında”, “Məşğulluq haqqında” və “Peşə təhsili haqqında” Azərbaycan Respublikasının qanunlarında dəyişiklik edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi (birinci oxunuş).

9. “Şəhid adının əbədiləşdirilməsi və şəhid ailələrinə edilən güzəştlər haqqında”, “Sosial sığorta haqqında”,

“Polis haqqında”, “Dövlət qulluqçularının ayrı-ayrı kateqoriyaları üçün qısaldılmış iş vaxtı haqqında”, “Azərbaycan Respublikasının xarici ölkələrdə və beynəlxalq təşkilatlarda fəaliyyət göstərən diplomatik nümayəndəliklərində qulluq edən şəxslərin icbari sığortası haqqında”, “Sığorta fəaliyyəti haqqında”, “Qeyri-dövlət (özəl) mühafizə fəaliyyəti haqqında”, “Penitensiar müəssisələrdə cəza çəkməkdən azad edilmiş şəxslərin sosial adaptasiyası haqqında” və “Həbs yerlərində saxlanılan şəxslərin hüquq və azadlıqlarının təmin edilməsi haqqında” Azərbaycan Respublikasının qanunlarında dəyişiklik edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi (birinci oxunuş).

10. “Yaşayış yeri və olduğu yer üzrə qeydiyyat haqqında”, “Azərbaycan Respublikası Milli Məclisi deputatının statusu haqqında”, “Hərbi qulluqçuların dövlət icbari şəxsi sığortası haqqında”, “Məhkəmələr və hakimlər haqqında”, “Əhalinin sağlamlığının qorunması haqqında”, “Hərbi xidmətkeçmə haqqında” Əsasnamənin təsdiq edilməsi barədə”, “Uşaq hüquqları haqqında”, “Yol hərəkəti haqqında”, “Cinayət prosesində iştirak edən şəxslərin dövlət müdafiəsi haqqında”, “Validəynlərini itirmiş və valideyn himayəsindən məhrum olmuş uşaqların sosial müdafiəsi haqqında”, “Məhkəmə və hüquq mühafizə orqanları işçilərinin dövlət icbari şəxsi sığortası haqqında”, “Avtomobil yolları haqqında”, “Azərbaycan Respublikasında vərəmlə mübarizə haqqında”, “Psixiatriya yardımı haqqında”, “İcbari sığortalar haqqında” və “Dağınq skleroz xəstəliyinə tutulmuş şəxslərə dövlət qayğısı haqqında” Azərbaycan Respublikasının qanunlarında dəyişiklik edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi (birinci oxunuş).

11. “Dövlət qulluğu haqqında”, “Dövlət rüsumu haqqında”, “İcra haqqında”, “Gənclər siyasəti haqqında”, “Narkotik vasitələrin, psixotrop maddələrin və onların prekursorlarının dövriyyəsi haqqında” və “Bədən tərbiyyəsi və idman haqqında” Azərbaycan Respublikasının qanunlarında dəyişiklik edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi (birinci oxunuş).

12. “Dövlət rüsumu haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununda dəyişiklik edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi (birinci oxunuş).

Qeyd. 2020-ci ilin mart ayında Ümumdünya Səhiyyə Təşkilatı COVID-19 koronavirusunun törətdiyi yoluxucu xəstəliyi pandemiya elan etmişdir. Bu pandemiyaya qarşı ölkəmizdə həyata keçirilən tədbirlərlə əlaqədar Milli Məclisin 21 deputatı plenar iclas salonunun lojasında ayləşdiyinə görə əl qaldırmaqla səs vermişdir.

Aşağıdakı məsələlər müzakirə edilmişdir:

Gündəlik haqqında.

Çıxış etmişlər: Sahibə Qafarova, Jalə Əliyeva, Azər Badamov, Musa Qasımlı, Qüdrət Həsənquliyev, Sahib Aliyev, Fəzail Ağamalı, Razi Nurullayev, Elşən Musayev, Kamal Cəfərov, Müşfiq Cəfərov, Bəhrüz Məhərrəmov

Təklif: Gündəlik qəbul edilsin

Səsvermənin nəticələri (saat 11.15 dəq.)

Lehinə 105

Əleyhinə 0

Bitərəf 0

Səs vermədi	0
İştirak edir	105
Nəticə: Qəbul edildi	

1. “Azərbaycan Respublikası Hökuməti ilə Türkiyə Respublikası Hökuməti arasında peşə təhsili sahəsində əməkdaşlığa dair Protokol”un təsdiq edilməsi haqqında Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi.

Çıxış etmişlər: Sahibə Qafarova, Bəxtiyar Əliyev, Səməd Seyidov, Əli Hüseynli

Təklif: Qanun qəbul edilsin	
Səsvermənin nəticələri	(saat 11.55 dəq.)
Lehinə	93
Əleyhinə	1
Bitərəf	0
Səs vermədi	0
İştirak edir	94
Nəticə: Qəbul edildi	

2. Azərbaycan Respublikasının 2020-ci il dövlət büdcəsinin icrası haqqında Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi (üçüncü oxunuş).

Çıxış etmişlər: Sahibə Qafarova, Tahir Mirkişili, Razi Nurullayev, Qənirə Paşayeva, Tahir Rzayev, Aydın Hüseynov, Nigar Arpadarai, Vüqar İskəndərov, Tahir Kərimli, Samir Şərifov

Təklif: Qanun qəbul edilsin	
Səsvermənin nəticələri	(saat 12.27 dəq.)
Lehinə	96
Əleyhinə	0

Bitərəf	2
Səs vermədi	0
İştirak edir	98
Nəticə: Qəbul edildi	

3. “Kredit ittifaqları haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununda dəyişiklik edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi (üçüncü oxunuş).

Çıxış etmişlər: Sahibə Qafarova, Anar Məmmədov

Təklif: Qanun qəbul edilsin

Səsvermənin nəticələri (saat 13.02 dəq.)

Lehinə 91

Əleyhinə 0

Bitərəf 0

Səs vermədi 0

İştirak edir 91

Nəticə: Qəbul edildi

4. Azərbaycan Respublikasının İnzibati Xətalər Məcəlləsində dəyişiklik edilməsi haqqında Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi (üçüncü oxunuş).

Çıxış etmişlər: Sahibə Qafarova, Əli Hüseynli, Anar Məmmədov

Təklif: Qanun qəbul edilsin

Səsvermənin nəticələri (saat 13.03 dəq.)

Lehinə 92

Əleyhinə 0

Bitərəf 0

Səs vermədi 0

İştirak edir
Nəticə: Qəbul edildi

92

5. “Əlilliyi olan şəxslərin hüquqları haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununda dəyişiklik edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi (birinci oxunuş).

Çıxış etmişlər: Sahibə Qafarova, Musa Quliyev, Zahid Oruc, Razi Nurullayev, Siyavuş Novruzov, Əli Hüseynli, Əli Məsimli, Qüdrət Həsənzuliyev, Azər Badamov, Elman Nəsirov, İlham Məmmədov, Rüfət Quliyev, Sahib Alıyev, Sabir Rüstəmxanlı

Təklif: Layihə birinci oxunuşda qəbul edilsin

Səsvermənin nəticələri	(saat 14.19 dəq.)
Lehinə	90
Əleyhinə	1
Bitərəf	1
Səs vermədi	0
İştirak edir	92
Nəticə: Qəbul edildi	

6. “Əmək pensiyaları haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununda dəyişiklik edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi (birinci oxunuş).

Çıxış etmişdir: Əli Hüseynli

Təklif: Layihə birinci oxunuşda qəbul edilsin

Səsvermənin nəticələri	(saat 14.19 dəq.)
Lehinə	91

Əleyhinə	1
Bitərəf	0
Səs vermədi	0
İştirak edir	92
Nəticə: Qəbul edildi	

7. Azərbaycan Respublikasının Əmək Məcəlləsində, Mülki Məcəlləsində, Mülki Prosesual Məcəlləsində, Ailə Məcəlləsində, Cinayət Məcəlləsində, Vergi Məcəlləsində, Cəzaların İcrası Məcəlləsində, Mənzil Məcəlləsində, Miqrasiya Məcəlləsində, İnzibati Xətalər Məcəlləsində və Torpaq Məcəlləsində dəyişiklik edilməsi haqqında Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi (birinci oxunuş).

Çıxış etmişdir: Əli Hüseynli

Təklif: Layihə birinci oxunuşda qəbul edilsin

Səsvermənin nəticələri (saat 14.20 dəq.)

Lehinə	89
Əleyhinə	1
Bitərəf	0
Səs vermədi	0
İştirak edir	90
Nəticə: Qəbul edildi	

8. “Çernobil qəzasının ləğvində iştirak etmiş və həmin qəza nəticəsində zərər çəkmiş vətəndaşların statusu və sosial müdafiəsi haqqında”, “Yoluxucu xəstəliklərin immunoprofilaktikası haqqında”, “Narkoloji xidmət və nəzarət haqqında”, “Sağlamlıq imkanları məhdud şəxslərin təhsili (xüsusi təhsil) haqqında”, “Şəkərli diabet xəstəliyinə tutulmuş şəxslərə dövlət qayğısı

haqqında”, “Qanın, qan komponentlərinin donorluğu və qan xidməti haqqında”, “Hemofiliya və talassemiya irsi qan xəstəliklərinə düçar olmuş şəxslərə dövlət qayğısı haqqında”, “Ünvanlı dövlət sosial yardım haqqında”, “Sosial müavinətlər haqqında”, “Onkoloji yardım haqqında”, “Sosial xidmət haqqında”, “Mədəniyyət haqqında”, “Uşaqların icbari dispanserizasiyası haqqında”, “Məktəbəqədər təhsil haqqında”, “Məşğulluq haqqında” və “Peşə təhsili haqqında” Azərbaycan Respublikasının qanunlarında dəyişiklik edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi (birinci oxunuş).

Çıxış etmişdir: Əli Hüseynli

Təklif: Layihə birinci oxunuşda qəbul edilsin

Səsvermənin nəticələri (saat 14.20 dəq.)

Lehinə 93

Əleyhinə 1

Bitərəf 0

Səs vermədi 0

İştirak edir 94

Nəticə: Qəbul edildi

9. “Şəhid adının əbədiləşdirilməsi və şəhid ailələrinə edilən güzəştlər haqqında”, “Sosial sığorta haqqında”, “Polis haqqında”, “Dövlət qulluqçularının ayrı-ayrı kateqoriyaları üçün qısaldılmış iş vaxtı haqqında”, “Azərbaycan Respublikasının xarici ölkələrdə və beynəlxalq təşkilatlarda fəaliyyət göstərən diplomatik nümayəndəliklərində qulluq edən şəxslərin icbari sığortası haqqında”, “Sığorta fəaliyyəti haqqında”, “Qeyri-dövlət (özəl) mühafizə fəaliyyəti haqqında”,

“Penitensiar müəssisələrdə cəza çəkməkdən azad edilmiş şəxslərin sosial adaptasiyası haqqında” və “Həbs yerlərində saxlanılan şəxslərin hüquq və azadlıqlarının təmin edilməsi haqqında” Azərbaycan Respublikasının qanunlarında dəyişiklik edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi (birinci oxunuş).

Çıxış etmişdir: Əli Hüseynli

Təklif: Layihə birinci oxunuşda qəbul edilsin

Səsvermənin nəticələri (saat 14.21 dəq.)

Lehinə 92

Əleyhinə 1

Bitərəf 0

Səs vermədi 0

İştirak edir 93

Nəticə: Qəbul edildi

10. “Yaşayış yeri və olduğu yer üzrə qeydiyyat haqqında”, “Azərbaycan Respublikası Milli Məclisi deputatının statusu haqqında”, “Hərbi qulluqçuların dövlət icbari şəxsi sığortası haqqında”, “Məhkəmələr və hakimlər haqqında”, “Əhalinin sağlamlığının qorunması haqqında”, “Hərbi xidmətkeçmə haqqında” Əsasnamənin təsdiq edilməsi barədə”, “Uşaq hüquqları haqqında”, “Yol hərəkəti haqqında”, “Cinayət prosesində iştirak edən şəxslərin dövlət müdafiəsi haqqında”, “Valideynlərini itirmiş və valideyn himayəsindən məhrum olmuş uşaqların sosial müdafiəsi haqqında”, “Məhkəmə və hüquq mühafizə orqanları işçilərinin dövlət icbari şəxsi sığortası haqqında”, “Avtomobil yolları haqqında”, “Azərbaycan Respubli-

kasında vərəmlə mübarizə haqqında”, “Psixiatriya yardımı haqqında”, “İcbari sığortalar haqqında” və “Dağınq skleroz xəstəliyinə tutulmuş şəxslərə dövlət qayğısı haqqında” Azərbaycan Respublikasının qanunlarında dəyişiklik edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi (birinci oxunuş).

Çıxış etmişdir: Əli Hüseynli

Təklif: Layihə birinci oxunuşda qəbul edilsin

Səsvermənin nəticələri (saat 14.21 dəq.)

Lehinə 91

Əleyhinə 1

Bitərəf 1

Səs vermədi 0

İştirak edir 93

Nəticə: Qəbul edildi

11. “Dövlət qulluğu haqqında”, “Dövlət rüsumu haqqında”, “İcra haqqında”, “Gənclər siyasəti haqqında”, “Narkotik vasitələrin, psixotrop maddələrin və onların prekursorlarının dövriyyəsi haqqında” və “Bədən tərbiyəsi və idman haqqında” Azərbaycan Respublikasının qanunlarında dəyişiklik edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi (birinci oxunuş).

Çıxış etmişdir: Əli Hüseynli

Təklif: Layihə birinci oxunuşda qəbul edilsin

Səsvermənin nəticələri (saat 14.22 dəq.)

Lehinə 93

Əleyhinə 1

Bitərəf 0

Səs vermədi	0
İştirak edir	94
Nəticə: Qəbul edildi	

12. “Dövlət rüsumu haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununda dəyişiklik edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi (birinci oxunuş).

Çıxış etmişlər: Əli Hüseynli, Vüqar Bayramov, Tahir Kərimli, Musa Quliyev

Təklif: Layihə birinci oxunuşda qəbul edilsin

Səsvermənin nəticələri (saat 14.26 dəq.)

Lehinə	92
Əleyhinə	0
Bitərəf	1
Səs vermədi	0
İştirak edir	93
Nəticə: Qəbul edildi	

**Azərbaycan Respublikası
Milli Məclisinin Sədri**

Sahibə Qafarova

MİLLİ MƏCLİSİN İCLASI

8 iyun 2021-ci il. Saat 11.

*Azərbaycan Respublikası Milli Məclisinin Sədri
Sahibə Qafarova sədrlik edir*

Sədrlik edən. Xoş gördük, hörmətli deputatlar, hörmətli qonaqlar, hörmətli media nümayəndələri!

Azərbaycan Respublikası Milli Məclisinin növbədənənar sessiyasını açıq elan edirəm.

(Azərbaycan Respublikasının Dövlət himni səslənir.)

Hörmətli həmkarlar, iclasa başlamazdan əvvəl bir məlumatı sizinlə bölüşmək istərdim.

Bildiyiniz kimi, mayın 31-dən iyunun 4-dək mənim rəhbərliyimlə parlament nümayəndə heyəti Pakistan İslam Respublikasında 1 və 2 iyununda işgüzar, 3 və 4 iyununda isə rəsmi səfərdə olmuşdur.

Hörmətli həmkarlar, iyunun 1-də və 2-də İslamabad şəhərində İqtisadi Əməkdaşlıq Təşkilatı Parlament Assambleyasının İkinci Ümumi Konfransı keçirildi.

İlk öncə, hörmətli həmkarlar, xatırladım ki, İqtisadi Əməkdaşlıq Təşkilatı regional dövlətlərarası iqtisadi təşkilatdır və öz sıralarında 10 dövləti – Azərbaycan, Əfqanıstan, İran, Qazaxıstan, Qırğızıstan, Özbəkistan, Pakistan, Tacikistan, Türkiyə və Türkmənistanı birləşdirir.

Tədbir üzv ölkələrin parlament sədrlərinin çıxışları ilə başladı. Mən Milli Məclisin Sədri kimi öz çıxışımda iştirakçıların nəzərinə çatdırdım ki, Azərbaycan nüfuzlu beynəlxalq qurumlarla, o cümlədən İqtisadi Əməkdaşlıq

Təşkilatı ilə əlaqələrin inkişafına böyük önəm verir. Azərbaycan tərəfi hesab edir ki, Təşkilatın üzvü olan ölkələr arasında çoxşaxəli əməkdaşlığın dərinləşdirilməsi günün tələbidir.

Konfransda regional inteqrasiya naminə parlament tərəfdaşlığının təşviq edilməsinə dair fikir mübadiləsi aparıldı. Mən öz çıxışında dünya birliyini təhdid edən qlobal problemlərin həlli yollarına ümumi yanaşmaların müəyyən edilməsində parlamentlərarası əməkdaşlığın və parlament diplomatiyasının rolundan danışdım.

Qeyd etdim ki, Təşkilatın üzvü olan ölkələr arasında inteqrasiya proseslərinin güclənməsi bizim bölgələrimizin zəngin təbii ehtiyatlarının, nəqliyyat imkanlarının və intellektual potensialının daha səmərəli istifadəsinə kömək edəcəkdir. Xüsusi vurğuladım ki, Azərbaycan 30 ilə yaxın Ermənistanın işğalı ilə üz-üzə qalsa da, uğurlu regional layihələrin həyata keçirilməsinə nail olmuş, enerji təhlükəsizliyinin təmin edilməsində və enerjinin çatdırılma marşrutlarının şaxələndirilməsində mühüm tərəfdaşa çevrilmişdir.

Ötən ilin sonlarında Azərbaycan erməni işğalına son qoyaraq ərazi bütövlüyünü bərpa etdi. Bununla da bölgədə iqtisadi inteqrasiya üçün yeni imkanlar yarandı. Hazırda işğaldan azad edilmiş ərazilərin bərpasına dair genişmiqyaslı proqramların icra edilməsi də nəzərə çatdırıldı. Bərpa-quruculuq işlərində bir sıra ölkələrin, əsasən, Azərbaycanın dostu olan ölkələrin şirkətlərinin iştirak etdiyi də qeyd olundu.

Hörmətli həmkarlar, Konfrans çərçivəsində qadın parlament üzvlərinin iclası keçirildi və həmin iclasın ilk sessiyasına təşkilatçıların dəvəti ilə mən sədrlik etdim.

Bunu da qeyd edim ki, Konfransın ayrı-ayrı mövzulara həsr edilən panel iclasları keçirildi və həmin icaslarda Azərbaycan nümayəndə heyətinin üzvləri fəal iştirak etdilər.

Hörmətli həmkarlar, Konfransın gedişində Pakistan İslam Respublikasının Prezidenti cənab Arif Alvi və Baş naziri cənab İmran Xan hər biri ayrılıqda milli nümayəndə heyətlərinin rəhbərləri ilə görüşüb söhbət etdilər və sonra bütün nümayəndə heyətləri qarşısında çıxış etdilər.

Konfrans çərçivəsində Azərbaycan nümayəndə heyəti ikitərəfli görüşlər də keçirdi. Türkiyə Böyük Millət Məclisinin Sədri cənab Mustafa Şentop, Özbəkistan Ali Məclisi Qanunvericilik Palatasının Sədri cənab Nurdinjon İsmoilov, Əfqanıstan Milli Assambleyası Xalq Palatasının Sədri cənab Mir Rahman Rahmani ilə aparılan danışıqlar, inanıram ki, parlamentlərarası əməkdaşlığın inkişafı baxımından çox əhəmiyyətli oldu.

Bu görüşlər zamanı torpaqlarımızın 30 ilə yaxın erməni işğalı altında olması, erməni vandallarının işğal dövründə şəhər və kəndlərimizi viran qoyması, 44 günlük Vətən müharibəsi nəticəsində işğalın aradan qaldırılması və Azərbaycanın ərazi bütövlüyünün bərpa edilməsi, eləcə də müharibədən sonrakı dövrdə Ermənistanın minalanmış ərazilərin xəritələrini verməkdən imtina etməsi, hərbi qulluqçularımızın və dinc sakinlərin minalara düşərək həlak olması barədə məlumatlar hər bir nümayəndə heyətinin nəzərinə çatdırıldı.

Hörmətli həmkarlar, Konfransın yekunu kimi İslamabad Bəyannaməsi imzalandı. Bu sənədin müddəaları təşkilat üzvlərinin bölgələrimizdə tərəfdaşlıq və əməkdaşlıq proseslərini inkişaf etdirmək əzmində olduqlarını bir daha

nümayiş etdirdi.

Hörmətli deputatlar, iyunun 3-də və 4-də nümayəndə heyətimizin, dediyim kimi, Pakistana rəsmi səfəri baş tutdu və düşünürəm ki, böyük uğurla keçdi. Qeyd edirəm ki, rəsmi səfər zamanı nümayəndə heyətimiz İslamabadda Azərbaycan Səfirliyini ziyarət etdi. Ulu öndər Heydər Əliyevin xatirəsi anıldı və onun büstü önünə güllər qoyuldu.

Səfər çərçivəsində Pakistan İslam Respublikasının Prezidenti cənab Arif Alvi, Pakistan Milli Assambleyasının Sədri cənab Əsəd Qeysər, Pakistan Senatının Sədri cənab Məhəmməd Sadiq Sancrani ilə və hər iki qurumun dostluq qrupları ilə səmərəli görüşlərimiz oldu. Görüşlərdə bildirildi ki, dost və qardaş ölkələr olan Pakistanla Azərbaycanın münasibətləri strateji müttəfiqlik səviyyəsindədir.

Azərbaycan dövlətinin başçısı cənab İlham Əliyevin vurğuladığı kimi, Azərbaycanla Pakistanın bir-birinə qarşılıqlı dəstəyi bizim əməkdaşlığımızın qardaşlıq xüsusiyyətini əks etdirir.

Azərbaycanla Pakistan arasında mədəni-humanitar münasibətlərin inkişafında Azərbaycan Respublikasının Birinci vitse-prezidenti Mehriban xanım Əliyevanın rəhbərlik etdiyi Heydər Əliyev Fondunun fəaliyyəti xüsusi vurğulandı. Bildirildi ki, bu sahədə görülmüş dəyərli işlər sayəsində Mehriban xanım 2015-ci ildə Pakistanın ali mükafatı olan “Hilal-e Pakistan” ordeni ilə təltif edilmişdir.

Hörmətli həmkarlar, Azərbaycan–Pakistan qardaşlığının tarixində son 30 ildə Pakistanın Ermənistanı tanımaması, bu ölkə ilə münasibət qurmaması xüsusi bir yer tutur. 2020-ci il isə bu dostluq tarixində yeni parlaq səhifə

təşkil etmişdir. Vətən müharibəsinin ilk günlərindən Pakistan, bildiyiniz kimi, qətiyyətli mövqə sərgiləyərək, Azərbaycanın haqq işini müdafiə etmiş, ölkəmizə siyasi və mənəvi dəstək göstərmişdir.

Mən bu 30 il ərzində dəstəyə görə Pakistan dövlətinə və parlamentinə Azərbaycan dövlətinin və Azərbaycan xalqının dərin minnətdarlığını bildirdim. Eyni zamanda, qeyd etdim ki, Xocalı faciəsi ilə əlaqədar Pakistanın parlamenti və müxtəlif qurumları tərəfindən qəbul olunmuş sənədlər böyük əhəmiyyət daşıyır.

Hörmətli həmkarlar, həm Pakistan dövlətinin başçısı, həm də parlamentin hər iki palatasının rəhbərləri Azərbaycanın ərazi bütövlüyünün bərpa edilməsindən böyük sevinc və qürur duyduqlarını bildirdilər. Onlar söylədilər ki, Pakistan hər zaman Azərbaycanın ərazi bütövlüyünü və suverenliyini dəstəkləmişdir və bundan sonra da dəstəkləyəcəkdir.

Hörmətli həmkarlar, görüşlərdə parlamentlərarası əlaqələrin inkişaf perspektivləri ətraflı müzakirə olundu, iki-tərəfli siyasi, iqtisadi, ticarət, mədəni əməkdaşlığın genişləndirilməsinin vacibliyi vurğulandı.

Səfər zamanı hər bir görüşdə mən xüsusi qeyd etdim ki, torpaqlarımız işğaldan azad olunduqdan sonra Ermənistan Qarabağda başlanmış bərpa və quruculuq işlərinə mane olur, minalanmış ərazilərin xəritələrini vermir, sərhəddə təxribatlar törədir, ərazilərimizə terrorçuların keçməsinə şərait yaradır, müharibə başa çatdıqdan sonra Azərbaycan ərazisində həbs olunmuş təxribatçıları “hərbi əsirlər” kimi qələmə verməyə çalışır. Mən xahiş etdim ki, Ermənistanın düşmənçilik hərəkətlərinin qarşısını almaq üçün beynəlxalq təşkilatlara təsir göstərsin.

Baxmayaraq ki, müharibə bir neçə ay əvvəl başa çatıb, ancaq ermənilərin minaladığı ərazilərin xəritələrini vermədiyi səbəbindən hələ də hərbi qulluqçular və dinc sakinlər həlak olurlar.

Yeri gəlmişkən, hörmətli həmkarlar, iyunun 4-də Kəlbəcər rayonu ərazisində mülki şəxslərin, o cümlədən 2 jurnalistin mina partlayışı nəticəsində həlak olmasının Ermənistan dövlətinin terrorçu mahiyyətini bir daha sübut etdiyini mən son gün görüşlərimdə də qeyd etdim. Yeri gəlmişkən, hörmətli həmkarlar, mən həlak olanlara Allahdan rəhmət diləyir, yaralananların tezliklə sağalmasını arzulayıram. Onu da qeyd edim ki, Milli Məclis adından rəhmətə gedənlərin ailələrinə rəsmi başsağlığı verilmişdir.

Hörmətli həmkarlar, Pakistan parlamentinin üzvü olan 7 həmkarımız, o cümlədən Pakistan Milli Assambleyasının Sədri cənab Əsəd Qeysər və Pakistan Senatının Sədri cənab Məhəmməd Sadiq Sancrani iki ölkə arasında parlamentlərarası və dövlətlərarası münasibətlərin inkişafına verdikləri töhfəyə görə Milli Məclisin Fəxri medalı ilə təltif edilmişlər. Mən böyük ehtiramla bu medalları dəyərli həmkarlarımıza təqdim etdim.

Hörmətli deputatlar, Pakistan İslam Respublikasının Senatında və Milli Assambleyasında fəaliyyət göstərən Azərbaycanla parlamentlərarası dostluq qrupunun üzvləri ilə görüşümüz də çox səmərəli oldu. Görüşdə belə bir ümumi fikir ifadə edildi ki, iki dost və qardaş ölkə arasında münasibətlər, o cümlədən parlamentlərarası əlaqələr daha da inkişaf etdirilməlidir.

Hörmətli həmkarlar, qeyd edim ki, Pakistana rəsmi səfər gedişində bir sıra digər görüşlər və tədbirlər də

keçirildi.

Mənim məlumatım bu qədər. Diqqətinizə görə çox sağ olun.

İndi isə, xahiş edirəm, qeydiyyatdan keçək. Buyurun.

Qeydiyyat	(saat 11.15 dəq.)
İştirak edir	84
Yetərsay	83

Şakir müəllim, məlumat verin.

Ş.Şabanov, *Milli Məclis Aparatının Milli Məclisin, komitələrin və komissiyaların işinin təşkili şöbəsi müdirinin müavini*.

Qeydiyyatdan 20 deputat keçmişdir.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, yetərsay var, iclasa başlaya bilərik.

Hörmətli həmkarlar, gündəlik sizə paylanıb. Xahiş edirəm, gündəliyə münasibət bildirin.

Səsvermənin nəticələri	(saat 11.15 dəq.)
Lehinə	85
Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	0
İştirak edir	85
Nəticə: Qəbul edildi	

Məlumat verin, Şakir müəllim.

Ş.Şabanov. Lehinə 20 səs vermişlər.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, qəbul olundu.

Hörmətli həmkarlar, 30 dəqiqəmiz var. Cari məsələlər üzrə çıxış etmək istəyən varsa, xahiş edirəm, yazılısın. 10

nəfər çıxış edə biləcək.

Şakir müəllim, yuxarıki cərgədən çıxış edən olacaq? Siyahını vermisiniz? Neçə nəfərdir?

Ş.Şabanov. 4 nəfər yazılıb.

Sədrlik edən. 4 nəfər? 6 nəfər buradan çıxış edəcək, 4 nəfər sonra.

Jalə Əliyeva. Jalə xanım, buyurun.

J.Əliyeva. Təşəkkür edirəm. Hörmətli Sahibə xanım, hörmətli həmkarlar. Ötən həftə 4 iyun tarixində yenə qanlı erməni cinayətkarlığının şahidi olduq. Kəlbəcər rayonunun Susuzluq kəndində öz peşə fəaliyyətlərini yerinə yetirərkən 2 media təmsilçimiz və Susuzluq kənd icra nümayəndəsinin müavini mina partlaması nəticəsində həyatlarını itirdilər, şəhid oldular. Bu acı xəbər nəinki həmin ailələri, bütövlükdə hər birimizi, xalqımızı kədərə bürüdü.

Ötən həftə yenə də dünyanın gözləri qarşısında qanlı erməni terrorizmi, vandalizmi baş verdi, yaşandı. Ancaq buna görə tək Ermənistan günahkar deyil, buna görə həm də Ermənistana, onlara havadarlıq edənlər, şimaldan tutmuş cənuba, şərqdən tutmuş qərbə qədər günahkardırlar. Onların üzərində bu tökülən qanların izi, ləkəsi var. Çünki ikinci Vətən müharibəsinin başa çatmasından 7 aya yaxın vaxt keçməsinə baxmayaraq, onlar hələ də minalanmış ərazilərin xəritələrini Azərbaycana vermirlər, bundan boyun qaçırlar. Ermənistana dəstək olanlar, qəhmar çıxanlar, elə Qərbdəkilər, ATƏT-dəkilər də, sədrlik stolunda əyləşənlər də gözün üstündə qaşın var demirlər, Ermənistanı öz öhdəliklərinə sadıq qalmağa və yerinə yetirməyə məcbur və vadar etmirlər. Yenə oyun oynanılır, yenə də bulanıq suda balıq sevdəsindədirlər. Onlar həqiqət, sülh, təhlükəsizlik tərəfdaşı olsaydılar, çoxdan

Ermənistanı buna məcbur, vadar edərtilər. Elə ona görə də 4 iyundakı faciə, qanlı olay da daxil olmaqla, baş verən bütün hadisələr, hər biri Ermənistan qədər digərlərinin də üzərinə məsuliyyət qoyur və günahkarlıq daşıyırlar.

Bəli, Ermənistan Susuzluq qanlı olayı ilə bağlı bir daha öz çirkin, murdar iç üzünü açdı, ifşa etmiş oldu. Bir daha göstərdi, nümayiş etdirdi ki, canidirlər, cinayətkardırlar və yəqin canları yenə də dəmir yumruq istəyir. Bəli, dəmir yumruq yerindədir, yenə öz əzəmətindədir və hər an işə düşsə və ermənilərin, Ermənistanın, onların qanlı dəstəkçilərinin başına endirilə bilər. Əgər bunu istəmirlərsə, o zaman minalanmış ərazilərin xəritələrini təcili olaraq Azərbaycana təhvil verməlidirlər, müharibədən sonra müharibə cinayətlərini davam etdirməməlidirlər. Əks halda uduzan yenə də onlar olacaq. Bu dəfə isə birdəfəlik, əbədiyyən.

Baş verən qanlı olayı bir daha bir parlament üzvü olaraq pisləməklə, lənətləməklə şəhidlərimizin ailələrinə dərin hüznə başsağlığı veririk. Allahdan səbir diləyirəm, yaralılarımıza isə tezliklə sağalmalarını, normal həyatlarına dönmələrini arzu edirəm. Diqqətinizə görə sağ olun.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, Jalə xanım.

Hörmətli həmkarlar, bu gün Milli Məclisdə bizim qonaqlarımız var. Onlar Latviya Respublikası Seyminin nümayəndələridir. Onlar indi bizim salondadırlar. Cənab Roman Naudinş, Latviya-Azərbaycan parlamentlərarası əməkdaşlıq qrupunun sədri, cənab Armands Krauze, Latviya-Azərbaycan parlamentlərarası əməkdaşlıq qrupunun sədr müavini və cənab Aleksandr Krişteins, Latviya-Azərbaycan parlamentlərarası əməkdaşlıq qrupunun üzvü. Gəlin onları salamlayaq, xoş gəldiniz deyək. *(Alqışlar.)*

Növbəti çıxış Azər Badamov. Azər müəllim, buyurun.

A.Badamov. Təşəkkür edirəm, hörmətli Sahibə xanım. 44 günlük Vətən müharibəsində əldə etdiyimiz şanlı qələbəmiz Prezident İlham Əliyevin “nəyi, necə, nə vaxt etmək lazımdır, bunu mən bilirəm” ifadəsinin real həyatda gücünü göstərdi. Məhz Prezident İlham Əliyevin rəhbərliyi altında son 17 ildə aparılan xarici və daxili siyasət sayəsində ölkəmiz müharibəyə hazırlaşdı və beynəlxalq təzyiqləri neytrallaşdıraraq haqq işimiz olan torpaqlarımızı işğaldan azad etdik.

Ümummillə lider Heydər Əliyevin bir müdrik kəlamını xatırlatmaq istəyirəm: “Kim müxalifətdə durursa, dursun, ancaq vətəninə, xalqına, mənəviyyətinə, məsləkinə müxalifətdə durmasın”. Prezident İlham Əliyevin “nəyi, necə, nə vaxt etmək lazımdır, bunu mən bilirəm” sözləri ermənilərin qorxulu röyasına çevrildiyi kimi, hakimiyyətə yenidən qayıtmaq ümidi ilə yaşayan Arif Hacılı və Əli Kərimlini də çox narahat edir.

Bunlar erməninin hər bir təxribatını hakimiyyətə qarşı çevirməklə Azərbaycanın tarixində ilk dəfə imza atdığımız torpaqlarımızı işğaldan azad etməyimizə kölgə salmağa çalışırlar. Özlərini müxalif adlandıran bu şəxslər eyni çağırışları torpaqlarımızın işğal altında olduğu dövrdə də edirdilər. Hətta müzəffər Ali Baş Komandanımızın rəhbərliyi altında şanlı ordumuzun qələbəsini də öz adlarına yazmağa çalışırlar. İndi isə yeni mövzu ortaya çıxıb. Arif Hacılı öz “Facebook” statusunda 7 aydır ki, ölkənin 700 min vətəndaşının mina bəhanəsi ilə öz ata-baba yurdlarına buraxılmadığını qeyd edir. Arif Hacıliyə demək istəyirəm ki, Sizdən fərqli olaraq dövlətimiz üçün vətəndaşların təhlükəsizliyi hər şeydən üstündür.

Bütün qaçqınlarımız öz ata-baba yurdlarına qayıda-
caqlar. Özü də yaşayış üçün çox yüksək səviyyəli həyat
şəraiti qurularaq qaytarılacaqlar. Görünür, işğaldan azad
olunmuş ərazilərdə yaşayış məntəqələrinin yenidən qurul-
ması və bərpası üçün dövlət başçımızın tapşırığı ilə ha-
zırlanmış baş planların köçkün və qaçqınlarımıza sevinc
gətirməsi sizin ürəyinizcə deyil.

Sonda bildirmək istəyirəm ki, Zəngəzur dəhlizi də açı-
lacaq, işğaldan azad olunmuş ərazilərimizə köçkünlərimiz
də qayıdacaq, ölkəmiz Ermənistanla sərhədlərimizi də
möhkəmləndirəcək və nəyi, necə, nə vaxt etmək lazımdır-
sa, Prezident İlham Əliyev çox yaxşı bilir. Təşəkkür edi-
rəm diqqətinizə görə.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, Azər müəllim.

Musa Qasımlı. Musa müəllim, buyurun.

M.Qasımlı. Hörmətli xanım Sədr, hörmətli millət və-
killəri. Vacib hesab etdiyim bir neçə məsələyə münasibət
bildirmək istəyirəm.

Birincisi, Kəlbəcərdə jurnalistlərin vəzifələrini icra
edərkən erməni terroruna qurban getmələri Ermənistanın
terror dövləti olduğunu, terrorizmin dövlət siyasətinə çev-
rildiyini bir daha təsdiq edir. Terror aktı təkcə Azərbaycan
jurnalistlərinə deyil, dünya kütləvi informasiya vasitə-
lərinə və azad sözlə qarşı törədilən vəhşi terror aktıdır.
Erməni cəmiyyəti yaranışından bəri terrorçudan başqa bir
tip yetişdirməyib. Bu terror aktı həm də onu göstərdi ki,
Kəlbəcəri boşaldarkən möhlət istəyən işğalçı ölkə 10
noyabr tarixində üçtərəfli bəyanatı imzalayan Rusiya
Federasiyasını, onun rəhbərliyini aldadıb və nüfuzdan
salır. Dünyada nəinki sözünə, hətta imzasına hörmət
etməyən bir ölkə varsa, o da Ermənistandır. Bu gün hansı

ölkə Ermənistanı müdafiə edirsə, o, terroru, terrorçunu və terrorizmi himayə edir. Eyni zamanda, bu terror aktı hadisəsindən sui-istifadə edərək hakimiyyətə qarşı ucuz təbliğat aparmaq da qəbul edilməzdir və bu yolla Azərbaycan cəmiyyətində reyting qazanmaq cəhdləri əbəsdir, heç bir nəticə verməz.

İkincisi, əkin sahələrinin suvarılmasına və əhalinin içməli su ilə təmin edilməsinə dair möhtərəm cənab Prezidentimizin dünən imzaladığı sərəncamda Yardımlı da nəzərdə tutulduğuna görə, seçicilərimiz adından minnətdarlığımı bildirirəm. Hökumətimizin bütün diqqətinin işğaldan azad edilmiş ərazilərin dirçəldilməsinə yönəltdiyi bir vaxtda Yardımlı rayonunda görüləcək işlər üçün vəsaitin ayrılması dövlət başçımızın qayğısının təzahürüdür.

Üçüncüsü, universitetlərimizdə ciddi islahatların aparılmasına ehtiyac var. Hörmətli xanım Sədr, bu barədə geniş danışmağa zaman olmadığı üçün, sadəcə, bir məsələni vurğulamaq istəyirəm. Neçə il, hətta 10 ildən çox dissertasiya işlərini müdafiə etmələrinə baxmayaraq, bəzi gənclərimiz hələ də kafedralarda laborant, elmi tədqiqat laboratoriyalarında elmi işçi olaraq çalışırlar. Bəzi kafedra müdirləri kənardan saathesabı müəllimlər gətirməklə, onların tam ştatlı müəllim, laboratoriya müdirləri isə böyük və ya baş elmi işçi keçmələrinə imkan vermirlər. Bəs, həmin gənclər nə zaman işləməlidirlər, nə zaman dərs verməlidirlər. Hesab edirəm, rektorlar həmin gənclərə xüsusi diqqət yetirməli, onların qarşısına sədd çəkən kafedra və laboratoriya müdirlərinin özbaşınalığına son qoymalıdırlar. Diqqətinizə görə təşəkkür edirəm.

Sədrlik edən. Sağ olun, Musa müəllim.

Qüdrət Həsənquliyev, buyurun.

Q.Həsənquliyev. Təşəkkür edirəm. Hörmətli Sədr, hörmətli qonaqlar, həmkarlar, media nümayəndələri. Sahibə xanım, mən ilk öncə Sizi və nümayəndə heyətinin üzvlərini Pakistana uğurlu səfər münasibəti ilə təbrik edirəm və Milli Məclisin üzvlərinə verdiyiniz əhatəli məlumatlara görə öz təşəkkürümü bildirirəm.

Hörmətli Samir müəllimin hökumət üzvü kimi burada iştirak etməsindən istifadə edərək hökumətin diqqətini bir məsələyə cəlb etmək istəyirəm. Biz bilirik ki, Azərbaycana qarşı xaricdə müəyyən mərkəzlər fəaliyyət göstərir və bu mərkəzlərin Azərbaycanda da əlaltıları var. Onlar bu və ya digər informasiya çatışmazlığından istifadə edib çox müxtəlif təxribatlar yayırlar. O cümlədən də işğaldan azad olunmuş ərazilərin məskunlaşdırılması barədə. Ona görə də mən hökumətdən soruşmaq istəyirəm ki, ümumiyyətlə, hökumətin işğaldan azad olunmuş ərazilərə əhalinin qaytarılmasına dair hansı isə bir planı varmı? Yoxdursa, niyə yoxdur? Varsa, bu, niyə ictimaiyyətə açıqlanmır. Ona görə ki, artıq atəşkəs haqqında saziş imzalanandan sonra 7 aya yaxın, təqribən 7 ay vaxt keçib və belə bir planın açıqlanmaması, dediyim kimi, əlavə təxribatlara, sözsöhbətlərə, şayiələrə yol açır.

Bundan başqa, hökumət ictimaiyyətə niyə məlumat vermir ki, ərazilərin hansı müddətə minalardan təmizlənməsinin başa çatdırılması planlaşdırılır. Yəni bu, nə qədər vaxt alacaq? Ümumiyyətlə, hökumət işğaldan azad olunmuş ərazilərə əhalinin mərhələli şəkildə qaytarılmasını hansı müddətdə həyata keçirəcək və bu, neçə il davam edəcək? Biz indi uzun müddətdir Ermənistandan tələb edirik ki, bu ərazilərə minaların basdırılmasına dair xəritələri bizə təqdim etsin. Yəni biz erməni millətini

tanıyırıq, onların xislətinə bələdik. 30 il onlardan tələb etdik ki, işğal altındakı torpaqlardan çıxın, çıxmədılar. İndi də durub 30 il onlardan tələb etməli deyilik ki, o mina xəritələrini bizə təqdim edin. Ona görə hökumət hansı addımları atmağı planlaşdırırsa, düşünürəm ki, bu barədə həm millət vəkillərinə, həm də ictimaiyyətə ətraflı, geniş məlumatın verilməsinə çox böyük ehtiyac var. Diqqətinizə görə çox sağ olun.

Sədrlik edən. Sağ olun.

Sahib Alıyev. Buyurun, Sahib müəllim.

S. Alıyev. Hörmətli xanım Sədr, dəyərli həmkarlar. Xatırlayırsınızsa, 3 il bundan öncə Prezident İlham Əliyev “Əgər Cümhuriyyət qurucuları indiki Azərbaycanı görse idilər, fəxr edərdilər”, demişdi. Doğrudan da, elədir. Fəxr edərdilər və Vətən savaşındakı qələbəmizdən sonra daha çox fəxr edərdilər. Amma o quruculardan biri Məmməd Əmin Rəsulzadə yaratdığı “Müsavat” partiyasının adını mənimsəyib özlərinə dərnək quranların, hələ səviyyələrini demirəm, indi o ad altında hansı oyunlardan çıxdıqlarını bilsə idi, əminəm ki, dəhşətə gələrdi. Doğrudan da, dəhşətdir. Amalı yolunda ömrünü mühacirətdə başa vuran Rəsulzadə hara, onun yaratdığı partiyanın möhürü ilə bəlli bir məbləğ qarşılığında saxta müxalifətçi arayışları verərək Qərbə mühacir ixracında adı hallandırılan Arif Hacılı hara.

İndi də bu Arif Hacılı düşmənlə sinxron çalışır. İyunun 4-də iki jurnalist və daha bir mülki şəxsin həlak olması ilə nəticələnən terror aktına görə Ermənistan rəhbərliyini deyil, onun törədildiyi həmin Kəlbəcər rayonu qarışıq Azərbaycanın minlərcə kilometr ərazisini işğaldan azad etməyi bacarmış müzəffər Ali Baş Komandanımızı

suçlandırır. Səbəbini izah edim. Demək, artıq rəsmi şəkildə açıqlanıb ki, 3 soydaşımızın ölümü ilə nəticələnən mina ora savaşı sonrası basdırılıb. Xatırladaq ki, düşmənin iki diversiya qrupu mayın 27-də Kəlbəcərin başqa bir kəndinə, Yuxarı Ayrıma da eyni məqsədlə soxulmuş, onlardan 6 nəfəri saxlanılmış, digərləri isə qaçıb getmişlər. Minsk qrupuna həmsədrlik edənlər, ilk növbədə də Fransa, heç olmasa, bu olaydan sonra Ermənistanı belə hərəkətlərə son qoymağa, sərhəddə gərginlik yaratmamağa çağırmalı, eyni zamanda, minalanmış ərazilərin xəritəsini vermək üçün onlara təzyiqli göstərməli idilər. Onlar isə Yuxarı Ayrımda ələ keçirilənlər də daxil olmaqla, bütün diversantları “hərbi əsir” adlandıraraq buraxılmaları məsələsini qaldırırlar. Bununla da Ermənistandakı revanşizm tərəfdarlarını növbəti terrorçuluq əməllərinə həvəsləndirərək, regionda yeni toqquşmalara yol açmaqla, məkrli geosiyasi niyyətlərini reallaşdırmağa çalışırlar. Kəlbəcərdəki terror aktında Azərbaycan dövlətini günahlandıran Arif Hacı, bax, həmin çevrələrə yarınır. Niyə yarınır? Yəqin hər kəsə aydındır.

Görünür, Xalq Cəbhəsi və “Müsavat” partiyasının siyasi Olimpin onların olmadığını dərk edən başbilənləri arasında indi dibə enmək uğrunda yarış gedir. Son vaxtadək heç kəs Əli Kərimli ilə Cəmil Həsənli qədər aşağı düşməmişdi. Amma onların ayaqlarının altından artıq taqqıltı gəlir. Taqqıldadan Arif Hacıdır. Arif Hacı göstərir ki, siyasətdə, sən demə, dib heç də birqatlı deyilmiş, çoxqatlı imiş, dibin dibi varmış. Bir sözlə, dibdəkilər enməkdə, sözün hər anlamında alçalmaqda davam edirlər. Nə deyə bilərik, yazıqlar olsun!

Sədrlik edən. Çox sağ olun. Fəzail müəllim, sualınız

var? Buyurun.

F.Ağamalı. Təşəkkür edirəm, hörmətli xanım Sədr. Mən təklif etmək istəyirəm. Burada deyildi, Fransa son hadisələrdə də özünün susqunluğunu nümayiş etdirdi. Minsk qrupu, ümumiyyətlə, danışmadı, bu faciəyə qiymət vermədi, Ermənistanı bir daha günahlandırmadı, ittiham etmədi. Ona görə də mən təklif edirəm ki, Azərbaycan Respublikasının Xarici İşlər Nazirliyi Minsk qrupuna müraciət etsin və Minsk qrupunun həmsədrələr institutunun ləğvini reallaşdırsın. Bunu təklif edirəm. Sağ olun.

Sədrlik edən. Çox sağ olun.

Hörmətli həmkarlar, mən də sizin nəzərinizə çatdırım ki, artıq mənim tərəfimdən bütün dostluq qruplarına, Milli Məclis hansı dostluq qrupları ilə əlaqədirsə, həmin qrupların rəhbərlərinə bu məzmununda məktub göndərilib. MDB Parlamentlərarası Assambleyasının, Parlamentlərarası İttifaqın və Avropa Şurası Parlament Assambleyasının spikerlərinə mənim tərəfimdən də o məqamla bağlı məktublar ünvanlanıb. Çox sağ olun.

Razi Nurullayev. Aşağıdakı cərgələrdən sonuncu çıxışdır. Şakir müəllim, siz tərəfdən, xahiş edirəm, təmin edin. Razi müəllimdən sonra Elşən Musayev, Kamal Cəfərov, Müşfiq Cəfərov və Bəhruz Məhərrəmov.

Razi müəllim, buyurun.

R.Nurullayev. Hörmətli xanım Sədr və deputatlar. Novosibirsk şəhərində polis tərəfindən 19 yaşlı Vəkil Abdullayevin güllələnərək öldürülməsi və polisin azad buraxılması, ardınca Rusiya İctimai Palatasının üzvü jurnalist Mariya Butinanın faşist yönümlü çağırışı təhlükəli tendensiyadır. Biz tələb etməliyik və edirik ki, o cəzalandırılsın. Azərbaycan vətəndaşlarını, hətta Rusiya

vətəndaşlığı olan etnik azərbaycanlıları sənədlərini belə yoxlamadan polis bölmələrinə gətirir, saatlarla və günlərlə saxlayır, barmaq izlərini götürürlər. Rusiyada qayda-qanun yarada bilmərik, amma insan hüquqları deyilən anlayış, etnik mənsubiyyətinə görə ayrı-seçkiliyə qarşı beynəlxalq qanunlar da var. Cinayətkar millət və xalq anlayışı tanımır. Ən fağır xalqların da nümayəndələri cinayət törədirlər. Cinayətkara görə bütöv bir xalqın nümayəndələrini hədəfə almaq yolverilməzdir. Hətta toylara belə hücum edib dağıdırlar, bütün kişiləri polis bölmələrinə aparırlar və toyu qara bayrama çevirirlər.

Rusiyada söz sahibi olan xeyli azərbaycanlı soydaşlarımızla, konsul və səfirimizlə də danışıqlarım olub. Məsələnin kökü çox dərinlərə gedib çıxır. Səfirliyin işində də əsaslı dönüşə və yeni yanaşmalara ciddi ehtiyac yaranıb. Nələr etmək olar? Rusiyada diaspor təşkilatlarının birləşməsi və öz aralarındakı çəkişməyə son qoymaları vacibdir. Real gücə və nüfuzla malik təşkilatlara real dövlət dəstəyi göstərmək lazımdır. Rusiyanın daha bir neçə şəhərində konsulluğun açılmasına ehtiyac var. Hər konsulluqda da ayrıca şöbə lazımdır ki, işi vətəndaşlarımıza hüquqi xidmət göstərmək olsun. Diaspor təşkilatlarının tərkibində 4–5 nəfər hüquqşünasın hüquqi yardım göstərdiyi seksiya da vacibdir. Xərcləri ödəmək üçün ümumrusiya fondu da yaradılsın.

Soydaşlarımızı yaşadıkları ərazilər üzrə kütləvi maarifləndirici tədbirlərə cəlb etmək lazımdır ki, hüquq və vəzifələrini bilsinlər. Yaşadıqları ölkədə davranış qaydalarını mənimsəsinlər. Rusiyaya bilet alan vətəndaşlarımızla ilkin maarifləndirici söhbət Bakıda aparılsın. Həm də Rusiyada yaşayışı, işi, mədəni həyatı, təhsili, etika və

estetikanı, hüquq və qaydaları ehtiva edən təlimatın da verilməsi vacibdir. Əziz dostlar, mən düşünürəm ki, ilkin olaraq bu məsələlərin həlli üçün Bakıda əncam etmək lazımdır. Təşəkkür edirəm.

Sədrlik edən. Sağ olun.

Elşən Musayev, buyurun.

E.Musayev. Təşəkkür edirəm. Xanım Sədr, hörmətli millət vəkilləri, media mənsubları, hər birinizi salamlayıram. İlk öncə xanım Sədr, Sizi və rəhbərlik etdiyiniz nümayəndə heyətini uğurlu Pakistan səfəri münasibəti ilə ürəkdən təbrik edirəm və hesab edirəm ki, bu uğurlu səfər Milli Məclisin beynəlxalq əlaqələri kontekstində çox böyük bir hadisədir.

Digər toxunmaq istədiyim məsələ isə, – artıq həmkarlarım da bu haqda danışdılar, – Kəlbəcərdə minaya düşüb həlak olan, şəhid olan jurnalistlərimiz haqqındadır, jurnalistlərimizlə bağlıdır. Artıq cinayət işi qaldırılıb, Azərbaycanda ilkin hüquqi qiymətləndirmə var, bütün təbəqələr tərəfindən siyasi mövqe də ifadə olunub. Amma mənim üçün bu məqamda bir sualın cavabı da olduqca önəmlidir. Bəzi beynəlxalq təşkilatlar, bir daha xüsusən qeyd etmək istəyirəm ki, bütün beynəlxalq təşkilatlardan söhbət getmir. Həmin o bəziləri bu gün susurlar. Ümumiyyətlə, ağızlarına su alıb oturublar, heç nə danışmırlar, adekvat reaksiya vermirlər, heç bir mövqe bildirmirlər. Söhbət o beynəlxalq təşkilatlardan gedir ki, bəzən ən xırda, ən elementar məsələlər, mövzular üzərindən zaman-zaman, demək olar ki, bütün dövlətlərin üzərinə məhz şığıyblar. Məhz kükrəməyə bir can olublar, amma bu gün ortalıqda yoxdurlar. Səbəb isə məlum deyil. Əslində, güman ki, məlumdur. Yəqin ki, bu məsələni qaldırmaq

onlara sərf etmir, ya da onların marağında deyil.

Hörmətli Sahibə xanım, Siz burada qeyd etdiniz ki, artıq Milli Məclis məsələyə mövqe bildirib. Mən o təklifi də etmək istəyirdim ki, dostluq qrupları da bu məsələ ilə məşğul olsunlar. Amma dostluq qruplarından başqa, qeyri-hökumət təşkilatları da, bütün siyasi sektor, ələlxüsus siyasi partiya rəhbərləri müraciət ünvanlamalıdırlar. Biz onların dilindən söz, rəsmi cavab almalıyıq. Biz onlara sübut etməliyik ki, siz busunuz. Siz daim bu olmusunuz və sizin kimilərin ucbatından bu gün beynəlxalq dəyərlər, beynəlxalq ümumbəşəri dəyərlər məhv olur. Beynəlxalq hüquq özünü realizə edə bilmir. İnsan qətləri adiləşib. Sabah bunlar yenə başlarını qaldırıb məsləhət vermək cəhdində bulunanda, bizim də onlara xatırladası əyani bir sübutumuz olsun.

Mən son olaraq, burada həmkarlarım danışıdılar bir siyasi ünsür haqqında, onun adını da çəkmək istəmirəm. Təbii ki, onlar elə-belə aktivləşməyiblər. Onların aktivləşməsinin səbəbi maddiyyatdır. Amma bir məsələni qeyd etmək istəyirəm ki, həmin o bədbəxt, merac siyasi ünsür son parlament seçkilərində cəmi 17 səs toplayıb. Məncə, bu, hər şeyi özündə ehtiva edir. Ay hakimiyyətə gəlmək istəyirlər, ay siyasi Olimp, məncə, onların adının yanında belə ifadələr işlədilməməlidir. Diqqətinizə görə minnətdaram, çox sağ olun.

Sədrlik edən. Sağ olun.

Kamal Cəfərov. Buyurun, Kamal müəllim.

K.Cəfərov. Çox sağ olun, hörmətli xanım Sədr. Mən plenar iclası müsbət bir təcrübə haqqında qısa məlumat vermək istəyirəm. Keçən həftə Azərbaycan Respublikasının Vəkillər Kollegiyasının dəstəyi ilə Sabirabad

rayonunda şəhid ailələri və qazilər üçün pulsuz hüquqi yardım layihəsi təşkil edildi və ümumilikdə 72 müraciətə baxıldı. Bəzi müraciətlər nəzarətə götürüldü və icraata qəbul edildi.

Bununla əlaqədar olaraq mən Vəkillər Kollegiyasının sədri Anar Bağirova təşəkkür edirəm. Çünki bir daha göstərdi ki, Vəkillər Kollegiyası ölkəmizdə islahatların ən çox getdiyi qurumlardan biridir. Bununla yanaşı, bu çıxışımın məqsədi isə ondan ibarətdir ki, dünən Anar Bağirov-la telefon əlaqəsi zamanı o mənə bildirdi, əgər Milli Məclis, yəni individual formada deputatlar tərəfindən belə bir müraciət olarsa, hər bir deputatın şəhid ailələri və qazilər üçün pulsuz hüquqi yardımla bağlı bütün müraciətləri müsbət qiymətləndiriləcək. Bu imkandan istifadə edib, eyni zamanda, mənimlə birlikdə rayona ezam edilmiş Sabirabad rayonu üzrə vəkillər Fuad Şirinov, Araz Həsənov, Faiq Dünyamalıyev, Pərviz Musayev və Mehman İsmayılova təşəkkür edirəm.

İkinci bir məsələ isə dünən, yəqin hər birinizin mətbuatdan məlumatınız oldu ki, “Əli və Nino” kitab mağazaları şəbəkəsi iki gənci cəmiyyətə oğru kimi təqdim etməyə çalışdı. Bir hüquqşünas kimi onu qeyd etməliyəm ki, oğurluqda əmlakın dəyəri 100 AZN-dən çox olmadıqda törədilən əməl cinayət hesab olunmur. Buradan da Səbail Rayon Məhkəməsinin hakimi Azər Tağıyevə xüsusi ilə təşəkkür etmək istəyirəm ki, o, həmin əməldə heç bir xəta tapmadığından onlara bəraət verib.

Digər tərəfdən, “Əli və Nino” kitab mağazaları şəbəkəsinin rəhbəri Nigar xanıma bildirmək istəyirəm ki, ümumiyyətlə, İnzibati Xətalər Məcəlləsinin 51.2-ci maddəsinə əsasən icraat zamanı aparılan foto və ya video

çəkiliş materialları icraat aparılan şəxsin razılığı olmadan yayımlanmamalıdır. Əslində, elə inzibati xətanı Nigar xanım özü törədir. Özü də yəqin ki, bu şəbəkəyə uzun müddət rəhbərlik edən şəxs kimi bilir ki, oğrular adətən kitab oğurlamır və kitab oxuyan da oğru olmur. Çox sağ olun.

Sədrlik edən. Sağ olun.

Müşfiq Cəfərov.

M.Cəfərov. Hörmətli xanım Sədr, hörmətli millət vəkilləri. Ümumiyyətlə, son zamanlar Azərbaycanda korrupsiya hallarına qarşı dövlət səviyyəsində mübarizə xeyli gücləndirilib. Cənab Prezident bütün çıxışlarında bu məsələyə xüsusi toxunur və bu istiqamətdə görülən işləri diqqət mərkəzində saxlayır. Dövlət başçısı dəfələrlə korrupsiyada əli olan dövlət qulluqçularını tutduqları vəzifəsindən azad edib. Düzdür, korrupsiya problemi az və ya çox dərəcədə dünyanın bütün ölkələrində mövcuddur. Burada cəmiyyətin mənəvi, psixoloji durumu da önəmli rol oynayır. Gərək vətəndaşların özü bunda maraqlı olsun. Biz cəmiyyət olaraq bu sahədə maraqlı olmalıyıq. Bu mübarizə təkbaşına aparılarsa, nəticə qısamüddətli və az faydalı olar. Əgər bu mübarizədə bir araya gələriksə, yumruq kimi birləşəriksə, bu bələdan uzunmüddətli qurtulmuş olarıq.

Korrupsiyaya qarşı mübarizədə şəffaflığın davamlı olması üçün bir tək dövlət başçısı deyil, cəmiyyətin bütün fərdləri mübarizə aparmalıdır. Korrupsiyaya qarşı Mübarizə Baş İdarəsində hər il dövlət qulluğunda çalışan xeyli sayda adama cinayət işi açılır. Milli Məclisdə Hesablama Palatası tərəfindən dövlət qurumlarında aparılan yoxlamaların nəticələri barədə məlumatlar verilir. Bunlar onu göstərir ki, dövlət korrupsiyaya qarşı ciddi mübarizə

aparır. Ölkədə qanunsuz yoxlamalara, rüşvətxorluğa və korrupsiyaya qarşı mübarizə formal xarakter daşımamalıdır.

Bütün bunlara baxmayaraq, yenə də bəzi idarə və təşkilatlarda rüşvətxorluq baş alıb gedir. Biz Gəncə deputatlarını vətəndaşların çoxsaylı müraciətləri və həddən çox artan narazılıqları narahat edir. Ələlxüsus da son zamanlar Gəncə şəhərində yerləşən 9 saylı Rayonlararası qeydiyyat-imtahan və texniki baxış şöbəsində baş verən özbaşınalıq. Şöbəyə yeni rəhbər təyin olunduğuna baxmayaraq, təşkilatda özbaşınalıq, həddini aşma, heç bir qanuna tabe olmamaq halları pik həddə çatıb. Sanki dövlət başçısı tərəfindən aparılan antikorrupsiya tədbirlərinin bunlara aidiyyəti yoxdur.

Qeyd edirəm ki, sürücülük vəsiqəsi üçün rüsumlar: 58 manat 40 qəpik məktəb qeydiyyatı, 20 manat 40 qəpik imtahana giriş və 25 manat 40 qəpik sürücülük vəsiqəsi üçün, ümumilikdə, 104 manat 20 qəpik olduğu halda, vətəndaşlardan 1000 manat pul istənilir. Qeydiyyat nişanı üçün rüsum 35 manat 40 qəpik, texniki baxış üçün rüsum 30 manat 40 qəpik, ümumilikdə, 65 manat 80 qəpik olduğu halda, vətəndaşlardan 350 manat pul tələb olunur. Mən təklif edirəm ki, bu qurumun bütün səlahiyyətləri "ASAN xidmət" mərkəzlərinə verilsin. Beləliklə də, şəffaflığa nail olunsun. Mən həmkarlarımı, bütün təşkilatları və vətəndaşları dövlətimizi nüfuzdan salan korrupsiyaya və rüşvətxorluğa qarşı yumruq kimi birləşərək mübarizəyə çağırıram. Diqqətinizə görə təşəkkür edirəm.

Sədrlik edən. Sağ olun.

Bəhrüz Məhərrəmov. Buyurun.

B.Məhərrəmov. Çox sağ olun, təşəkkür edirəm. Hörmətli Sədr, əziz həmkarlar. Ötən 1 həftə ərzində sərhəddə

təxribat cəhdləri, habelə aralarında media mənsubları da olan vətəndaşlarımızın hərbi cinayətə qurban getməsi narahatlıq doğuran nüanslardır. Görünən odur ki, haylar Azərbaycanın onlara bəxş etmək istədiyi sivil qonşuluq münasibətlərinə hazır deyil. Bu da onunla bağlıdır ki, hayların dövlətçilik tarixi yoxdur, bütün tarix boyu parazit kimi ayrı-ayrı dövlətlərin kölgəsində dolanıblar. Cənab Prezidentin də Ağdamdakı görüşdə ifadə etdiyi kimi, 30 il ərzində bunların nadir şansı olub ki, dövlət qursunlar. Bunlar isə əksinə, bütün qonşulara ərazi iddiaları irəli sürdülər və təfəkkürlərini bundan sonra da çətin dəyişərlər. Ona görə də ermənilərlə onların başa düşdüyü dildə danışmaq lazımdır.

Biz 44 günlük müharibədə ermənilərə reallığı başa salmışıq. Gizli terror mahiyyətli davranışları çıxsaq, açığı, heç bir formada onlar bizə güc göstərməyə bir daha cəhd etməyəcəklər. Ötən ilin sentyabrına qədər ona görə onlar bizi hədəf götürürdülər ki, tarixin müxtəlif mərhələlərində biz onlara lazımi cavab verməmişik. Lakin Vətən müharibəsində dəmir yumruq onların genlərinə, eyni zamanda, yaddaşlarına vuruldu. Onların süni yolla formalaşdırdığı özünəinam darmadağın edildi. İdeoloji birliyi məhv edildi. Düzdür, məğlubla müqayisə aparmaq doğru deyil, amma bu gün daxili sabitliyin mövcud olması bizim Ermənistandan ən ciddi fərqimizdir. Bu mənada nə qədər ki İlham Əliyev şəxsiyyəti ətrafında birliyimiz var, erməninin açıq formada bizə baş qaldırması mümkün deyil. Ona görə də Ermənistanın da, onun havadarlarının da hədəfi Azərbaycanda milli birlik, daxili sabitlik olacaq. Təbii ki, heç kim bu xalqın birliyini poza bilməz.

Lakin təəssüflər olsun ki, öz daxilimizdən bu hədəfə

çatmaq istəyən, bu cəhdləri göstərən insanlar var. Təsəvvür edin, Azərbaycan dövlətini öz vətəndaşlarını minalanmış ərazilərə buraxmamaqda günahlandırırırlar. Bəli, vətəndaşın sərbəst hərəkət etmək hüququ var. Bu gün heç bir vətəndaşa Qubaya və ya Zaqatalaya niyə gedirsən, deyən yoxdur. Amma vətəndaşın minalı ərazilərdə özünü təhlükəyə atmaq hüququ kimi bir anlayış da yoxdur. Dünyada da qəbul olunmuş bir hüquqi prosedur var ki, milli təhlükəsizlik, ərazi bütövlüyü, ictimai asayiş, sağlamlıq, mənəviyyat və sair bu halların müdafiəsi naminə, demək olar ki, bütün azadlıqların məhdudiyyətə məruz qalması təcrübəsi mümkündür. Əgər, həqiqətən də, bir partiya rəhbəri hesab edirsə ki, minalanmış ərazilərə buraxılmamaq pozuntudur, məncə, hüquqi yollara baş vursun. Amma etməzlər, çünki yerli məhkəmələr bir yana, ən azından Avropa Məhkəməsindən onlara gələcək cavab bəllidir. Bunu özləri də bilir, sadəcə, indi insanların hisləri ilə oynayırlar.

Hörmətli Sədr, mən bir məqama da diqqət çəkmək istəyirəm. Daha doğrusu, Azərbaycan-Yunanıstan parlamentlərarası işçi qrupunun rəhbəri kimi, hökumət strukturlarına xahişlə müraciət etmək istəyirəm. Yunanıstanda bizim kifayət qədər geniş icmaya malik “Qala” cəmiyyətimiz var və bu cəmiyyət mürəkkəb coğrafiyada həmişə maraqlarımızı müdafiə edib. İnformasiya müharibəsində də Yunanıstandakı bizim bu cəmiyyət kifayət qədər ucadan eşidilən bir səsimiz olub. Ötən gün artıq cəmiyyətin fəaliyyətinin dayandırılması ilə bağlı qərar verildi. Səbəbləri, təbii ki, burada açıqlamayacağam. Sadəcə, mən aidyyəti strukturlardan məsələni nəzarətə götürüb...

Sədrlik edən. Yazılı surətdə verə bilərsiniz. Çox sağ

olun.

Hörmətli həmkarlar, biz gündəliyin məsələlərinə keçirik. Bu gün bizim gündəliyimizdə 12 məsələ var. Gündəliyin 1-ci məsələsi “Azərbaycan Respublikası Hökuməti ilə Türkiyə Respublikası Hökuməti arasında peşə təhsili sahəsində əməkdaşlığa dair Protokol”un təsdiq edilməsi haqqında qanun layihəsidir. Siz bilirsiniz ki, “Normativ hüquqi aktlar haqqında” Konstitusiyaya Qanununa görə dövlətlərarası və Azərbaycan Respublikasının qanunlarından fərqli qaydalar nəzərdə tutan hökumətlərarası müqavilələrin təsdiq və ləğv edilməsi barədə qanun layihələrinə Milli Məclisdə bir oxunuşda baxılır. Bu qanun layihəsi də bu gün bir oxunuşda baxılıb qəbul ediləcəkdir. Qanun layihəsini təqdim etmək üçün mən sözü Milli Məclisin Elm və təhsil komitəsinin sədri hörmətli Bəxtiyar müəllim Əliyevə vermək istəyirəm. Bəxtiyar müəllim, buyurun.

B.Əliyev, *Milli Məclisin Elm və təhsil komitəsinin sədri.*

Təşəkkür edirəm, Sahibə xanım. Hörmətli xanım Sədr, hörmətli deputatlar, hörmətli qonaqlar. “Azərbaycan Respublikası Hökuməti ilə Türkiyə Respublikası Hökuməti arasında peşə təhsili sahəsində əməkdaşlığa dair Protokol”un təsdiq edilməsi haqqında Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi Elm və təhsil komitəsində geniş müzakirə edilərək Milli Məclisin müzakirəsinə təqdim edilmişdir.

Məlumat üçün qeyd etməliyik ki, bu protokol 2021-ci il fevralın 19-da Ankara şəhərində imzalanmışdır. Qardaş Türkiyə Respublikası ilə sıx qarşılıqlı əməkdaşlıq, siyasi, iqtisadi, sosial, hərbi, mədəni, təhsil və digər sahələri əhatə etməkdədir. Artıq bu əməkdaşlıq birgə fəaliyyətə

keçir. Müzakirə edilən qanun layihəsi Azərbaycanla Türkiyə arasında strateji əməkdaşlığın daha da dərinləşməsinə, möhkəmlənməsinə və ölkəmizdə yeni peşə təhsili sisteminin inkişafına xidmət edir. Azərbaycan Respublikasında olan 2 peşə təhsili verən müəssisənin bazasında Türkiyə Respublikasının Milli Təhsil Nazirliyinin dəstəyi ilə iki yeni peşə təhsili müəssisəsinin yaradılması və peşə hazırlığının həyata keçirilməsi nəzərdə tutulur. Ən müasir tələblərə uyğun, yenidən qurulacaq bu peşə təhsili müəssisələrində peşə təhsili verəcək sahələr informasiya texnologiyaları, qalma və səyahət xidmətləri, mebel və interyer dizayn, moda dizayn texnologiyaları, qida və içki xidmətləri sahələridir. Göründüyü kimi, ən çox ehtiyac duyulan sahələr üzrə mütəxəssis hazırlığı nəzərdə tutulur. Təbii ki, tərəflərin razılığı ilə bu sahələrdə dəyişikliklər də edilə bilər.

15 maddədən ibarət olan protokolda peşə təhsili müəssisəsinə qəbul, peşə təhsili müəssisəsinin hüquqi statusu, təhsil sənədləri, kadr heyəti, tərəflərin öhdəlikləri və digər məsələlər öz əksini tapmışdır. Protokol 5 il müddətinə bağlanıb və tərəflərdən biri bu protokolun müddətinin bitməsinə ən azı 6 ay qalmış onu ləğv etmək niyyəti barədə digər tərəfə diplomatik kanallar vasitəsi ilə yazılı bildiriş göndərmədiyi halda avtomatik növbəti 5 il müddətinə uzadılır.

Hörmətli deputatlar, qanun layihəsində öz əksini tapmış bir neçə məsələyə xüsusi diqqət yetirmək istərdim. Protokola görə peşə təhsili müəssisələrində təhsilini başa vuran tələbələrə Azərbaycan Respublikasının və Türkiyə Respublikasının milli qanunvericiliyinə uyğun olaraq, 2 diplom veriləcəkdir. Tərəflər bu peşə təhsili müəssisələri

tərəfindən verilən diplom, transkript, sertifikat və digər sənədləri qarşılıqlı olaraq tanıyacaqlar. Başqa sözlə, verilən diplomlar əlavə tanıma prosedurunun təsiri altına düşmür və məzunlar hər iki ölkədə peşə fəaliyyəti ilə məşğul olmaq üçün sərbəst olaraq əmək bazarına daxil ola biləcəklər. Əlbəttə, bu, olduqca mütərəqqi bir addımdır və gələcəkdə ortaq diplomların da verilməsi üçün geniş imkanlar yaradır.

Digər mühüm məqam ondan ibarətdir ki, qardaş Türkiyə Respublikası Azərbaycan Respublikasının mülkiyyətində olan yenidən qurulacaq peşə təhsili müəssisəsinin emalatxana və laboratoriya təsisatını təmənnasız olaraq tam həyata keçirəcəkdir. Bununla yanaşı, türk rəhbər, işçi və müəllimlərin əmək haqqı Türkiyə tərəfindən ödəniləcəkdir. Azərbaycan tərəfindən olan işçilərin əmək haqqı isə Azərbaycan Respublikasının qanunvericiliyinə uyğun olaraq ödəniləcəkdir. Azərbaycan tərəfindən müəyyən ediləcək ən müasir tələblərə uyğun təmir ediləcək peşə təhsili müəssisələrinin binaları ilə yanaşı, tələbə oğlan və qızlar üçün gələcəkdə, genişləndirmək imkanları nəzərə alınmaqla, 100 nəfərlik yataqxana da inşa ediləcəkdir. Bir sözlə, ən müasir peşə təhsili kompleksi yaradılacaqdır.

Hesab edirik ki, qardaş Türkiyə Respublikası ilə birgə fəaliyyət nəticəsində peşə təhsili sahəsində qısa müddət ərzində böyük uğurlar əldə ediləcəkdir. Xüsusi ilə qeyd etmək istərdik ki, müzəffər Ali Baş Komandan, Prezident İlham Əliyevin rəhbərliyi ilə qəhrəman Azərbaycan əsgər və zabitlərinin erməni faşist işğalçılarından azad etdiyi Qarabağ, qəbilə, tayfa səviyyəsində olan erməni barbarları tərəfindən dağıdılmış şəhərlərimiz, kəndlərimiz, tarixi abidələrimiz, yollarımız, bir sözlə, hər şey yenidən

qurulur.

Cənab Prezident İlham Əliyev 2021-ci il mayın 28-də azad edilmiş Ağdam şəhərinin baş planını təsdiq etdi və “ağıllı şəhər” konsepsiyasına, modelinə uyğun olaraq, yeni Ağdam şəhərinin bünövrəsini qoydu və bəyan etdi ki, Qarabağı cənnətə döndərəcəyik. Əsrin heyrətamiz tikintisi kimi tarixə daxil olacaq bu genişmiqyaslı nəhəng quruculuq işlərinin qısa müddətdə və yüksək peşəkarlıqla, “ağıllı şəhər” və “ağıllı kənd” konsepsiyası əsasında həyata keçirilməsi və xidmət sahələrinin təşkili yüksək peşəkarlığa malik ixtisaslı işçilərə ehtiyacı artırır. Yeni yaradılacaq peşə təhsili müəssisələrində təhsilini başa vuran gənclərimiz də böyük iftixar və qürurla əsrin tikintisində fəal iştirak edəcəklər. Bu, həm də sarsılmaz Azərbaycan–Türkiyə birliyinin azad edilmiş torpaqlarımızda həyata keçirilən quruculuğa böyük töhfəsi olacaqdır. Hesab edirik ki, əməkdaşlıq olduqca faydalı olacaq və gələcəkdə peşə təhsili veriləcək sahələrdə peşə təhsili müəssisələrinin sayı da artırılacaq.

Milli Məclisin Elm və təhsil komitəsi qanun layihəsinin qəbul edilməsi ilə bağlı yekdilliklə müsbət qərar qəbul etmişdir. Deputat həmkarlarımdan bu qanun layihəsinə səs vermələrini xahiş edirəm. Diqqətinizə görə təşəkkür edirəm.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, Bəxtiyar müəllim, ətraflı məlumat verdiniz. Bu qanun layihəsinə Beynəlxalq münasibətlər və parlamentlərarası əlaqələr komitəsində də baxılıb. Səməd müəllim, əlavəniz varmı? Buyurun.

S.Seyidov, *Milli Məclisin Beynəlxalq münasibətlər və parlamentlərarası əlaqələr komitəsinin sədri.*

Çox sağ olun, Sahibə xanım. Bəxtiyar müəllim qanun

layihəsi haqqında, doğrudan da, ətraflı məlumatı təqdim etdi. Çox vacib, çox əhəmiyyətli bir qanun layihəsidir. Özü də bu gün bizə hava-su kimi lazım olan bir məsələdir. Peşəkarlıq hər bir səviyyədə Azərbaycan gəncliyi üçün ən öndə gedən məsələlərdən birinə çevrilir. Biz peşəkar ordu yaratdıq, peşəkarlıq nəticəsində 44 gün ərzində qalib gəldik. Ona görə belə bir qanun layihəsinin qəbul olunması və peşəkar gənclərin formalaşması istiqamətində təhsil sisteminə güclü təsir göstərmək, Türkiyə ilə əlaqələri yaratmaq öz-özlüyündə tək-cə daxili deyil, həm də beynəlxalq əhəmiyyət kəsb edir. Təbii, komitəmiz buna yekdilliklə müsbət münasibətini bildirib. Mən həmkarlardan öz müsbət fikirlərini bildirmələrini xahiş edirəm. Sağ olun.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, Səməd müəllim.

Hörmətli həmkarlar, mən baxıram, 9 nəfər yazılıb. Əli müəllimin sözü var. Buyurun.

Ə.Hüseynli. Çox sağ olun, Sahibə xanım. Mən, sadəcə, onu demək istəyirdim ki, hər iki komitə sədri çox geniş məlumat verdi. Hamımız da tanış olmuşuq və beynəlxalq müqavilələrə biz onsuz da düzəliş edə bilmirik. Amma hamının bu məsələyə dair fikri, təbii ki, müsbət olacaq. Sahibə xanım, ona görə səsə qoyulmasını xahiş edirəm.

Sədrlik edən. Təklif var, səsə qoyaq. Buyurun, qanun layihəsinə münasibət bildirin.

Səsvermənin nəticələri	(saat 11.55 dəq.)
Lehinə	75
Əleyhinə	1
Bitərəf	0
Səs vermədi	0

Şakir müəllim, məlumat verin.

Ş.Şabanov. Lehinə 18 səs vermişlər.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, qanun layihəsi qəbul edildi.

Hörmətli həmkarlar, növbəti məsələlərə keçirik. Növbəti 3 məsələmiz üçüncü oxunuşda olan qanun layihələridir. Gündəliyin növbəti məsələsi Azərbaycan Respublikasının 2020-ci il dövlət büdcəsinin icrası haqqında qanun layihəsidir. Məsələyə dair məlumat vermək üçün mən İqtisadi siyasət, sənaye və sahibkarlıq komitəsinin sədri hörmətli Tahir Mirkişiliyə söz verirəm. Tahir müəllim, buyurun.

T.Mirkişili, *Milli Məclisin İqtisadi siyasət, sənaye və sahibkarlıq komitəsinin sədri.*

Çox sağ olun. Hörmətli Sədr, hörmətli həmkarlar, hörmətli hökumət üzvləri. Sahibə xanım, icazənizlə, mən layihədən əvvəl bir məsələyə 2 dəqiqəlik münasibət bildirmək istərdim.

Sizin başçılığınızla nümayəndə heyətinin Pakistan İslam Respublikasına səfəri və keçirilən görüşlər bir daha onu göstərdi ki, Azərbaycanın geosiyasi və geoiqtisadi resursları, bütövlükdə, regionun inkişafı üçün bu gün həlledici amilə malikdir. Bu gün Pakistan–Azərbaycan dostluq münasibətləri yüksək səviyyədədir və etiraf etmək lazımdır ki, bu münasibətlərin əsasında Pakistan dövləti və xalqının Azərbaycan xalqına, xüsusən də Azərbaycan Prezidenti cənab İlham Əliyevə olan sevgisi və etimadı dayanır.

Bu gün 44 günlük müharibə, bütövlükdə, regionda bütün reallığı dəyişmişdir. Necə ki, vaxtı ilə Mahatma Qandi deyirdi ki, Atatürkün və türklərin Çanaqqaladakı savaşına qədər biz elə bilirdik, Allahın özü də ingilisdır. Məhz o zamankı savaşı, – o zaman biz azərbaycanlılar da 3 minə yaxın şəhid verdik, – bütün dünyada və regionda müstəmləkəçilik siyasətinin aradan qaldırılmasında mühüm rol oynadı.

Keçirilən görüş bir də onu göstərdi ki, məhz 44 günlük savaşı, Azərbaycan Prezidenti cənab İlham Əliyevin başçılığı ilə Azərbaycan Ordusunun əldə etdiyi qələbə bütün dünyada separatizmə vurulmuş böyük bir zərbədir. Məhz bu müharibə nəticəsində bütün dünyada gələcəkdə də separatizmin aradan qaldırılması və beynəlxalq qanunların pozulmasına qarşı aparılan mübarizənin sonda ədalətli nəticəyə gətirib çıxaracağına bir inam yaranmışdır. Biz bunu məhz Pakistanda gördük. Amma eyni zamanda, qeyd etmək istərdim ki, keçirilən görüşlər bir daha göstərdi ki, Azərbaycan–Pakistan iqtisadi əlaqələrinin inkişafında böyük bir potensial vardır. Bütün görüşlər bir daha göstərdi ki, Pakistan tərəfi bu böyük bazarın Azərbaycan sahibkarlarına açılması üçün böyük həvəs, eyni zamanda, böyük bir imkana sahibdir. Mən fürsətdən istifadə edib, həm bizim hökumət nümayəndələrindən, həm də sahibkarlardan Pakistan kimi böyük bir bazarın açılması, mənimsənilməsi, bizim qeyri-neft məhsullarının bu bazara daha çox ixrac edilməsi istiqamətində səy göstərmələrini xahiş etmək istərdim. Qeyd edim ki, parlament üzvü olaraq bu istiqamətdə də bizim üzərimizə düşən hər hansı bir vəzifənin yerinə yetirilməsi üçün tam hazırıq.

Qeyd edim ki, 2020-ci il dövlət büdcəsinin icrası haqqında qanun layihəsi, Sizin də qeyd etdiyiniz kimi, üçüncü oxunuşda müzakirə olunur. Biz birinci və ikinci oxunuşlar zamanı, düşünürəm ki, bu haqda kifayət qədər ətraflı təqdimat etdik. Hörmətli həmkarlarım çıxışlar etdilər. Bu çıxışlar, eyni zamanda, onlarla bağlı müəyyən münasibətlər və suallara cavablar da verildi. Qısa olaraq onu demək istərdim ki, 2020-ci ilin dövlət büdcəsinin icrası Azərbaycan Respublikasının Prezidenti möhtərəm cənab İlham Əliyevin müəyyən etdiyi inkişaf və dəstək kursunun ardıcıl surətdə davam etdirilməsi, əsas dövlət və sosial vəzifələrin həyata keçirilməsi, əhalinin sosial müdafiəsinin yaxşılaşdırılması, ölkədə makroiqtisadi siyasətin qorunması, müdafiə və təhlükəsizlik məsələlərinin həlli və iqtisadiyyatın qorunaraq stimullaşdırılması istiqamətində öz müsbət rolunu oynamışdır.

Eyni zamanda, keçirilən müzakirələr zamanı, bütövlükdə, büdcənin icrası layihəsinin gələcəkdə təkmilləşdirilməsi, büdcə qanunvericiliyimizin üzərində yeniliklərin həyata keçirilməsi, qarşılaşdığımız çatışmazlıqların aradan qaldırılması üçün bütün tərəflər arasında gələcəkdə əməkdaşlığın daha da gücləndirilməsi istiqamətində də ümumi razılıq mövcuddur. Məhz bütün bunları nəzərə alaraq, qanun layihəsinin həmkarlarım tərəfindən bir daha dəstəklənməsini xahiş etmək istərdim. Diqqətinizə görə sağ olun.

Sədrlik edən. Tahir müəllim, sağ olun.

6 nəfər yazılıb. Təkid edənlər var. Qənirə xanım Paşayeva, Tahir müəllim. Kim təkid edirsə, xahiş edirəm, üçüncü oxunuşdur, mən bilirəm, ancaq təkid edənlər var. Əslində, hamı çıxış etmək istəyir. Gəlin onda belə da-

nışaq, çıxışlar 5 dəqiqəyə qədər, imkan olsa, 3 dəqiqə edin. Razısınız?

Yerdən. (*Eşidilmir.*)

Sədrlik edən. Razi Nurullayev, buyurun.

R.Nurullayev. Hörmətli xanım Sədr, hörmətli deputatlar. Ürəyim yanır deyə danışiram. Bir sıra istisnalar olmaqla sahə göstərilsin ki, rüşvət, özbaşınalıq və libasını dəyişmiş korrupsiya yoxdur. Desinlər görək, harada büdcə talançılığı yoxdur, oğurluq edilmir, vəzifələrini isə qanunda yazılan kimi icra edirlər. Qoy, mətbuatda çıxış edib desinlər ki, mən siz deyən kimi deyiləm, əmək haqqımla dolanıram, sərvətim aylıq maaşım ilə formalaşmış. Qoy, mən də öyrənim onu, qoy, vətəndaşlar da öyrənsin ki, maaşla məmur necə milyonçu olur. Min, 10 min, 100 min hektarlarla torpaq sahəsinin sahibi necə olur. Meşələri, dənizi necə hasarlayır. Əmək haqqı ilə onlarca, yüzlərcə mülk, zavod, fabrik sahibi olur. Maaşla xaricdə adaları necə alır, axı?

Bu ölkənin əksər vətəndaşı bu qədər sərvət istəmir. Sadəcə, normal yaşayış istəyir. Niyə belə danışiram? Görürəm ki, cənab Prezidentin tapşırıqları da xalqı razı salacaq səviyyədə yerinə yetirilmir. Hər çıxışında nə qədər xəbərdarlıq edilir. Prezident təyinat edir, amma insanın içini görmək olmur, axı. Sonrakı addımlar yalnız Prezident İlham Əliyevin məsuliyyəti deyil, biz deputatlar da çıpaq həqiqətləri deməliyik. Ölkə sanki yağlı əppəkdir, daraşmış talayırlar. Biznes imtiyazla, iş imtiyazla, vəzifəyə təyin etməklə kimlərsə inhisarında. Hara əl atsan, hamısı tutulub, qalanları ac qalmamaq və ölməmək üçün yaşmalıdır. Xahişsiz, minnətsiz hər kəs bir tərəfdən əppəyi parçalamalıdır.

Xahiş edirəm, xahiş edən mənim, sizin, bizim kimi olar. Onun da bir xahişini alabaşına-külbaşına edib yola verirlər. Qalanını bəhanələrlə etmirlər. Seçiciyə görə minnət də qoyurlar. Bizim xahişimiz seçiciyə görədir. Bu ölkəni talayanların, varidatını oğurlayanların, qeyri-qanuni yolla varlananların bu dövlətin qurulmasında ya rolu yoxdur, ya da azdır. Bu qurulan dövlətin saxlanılmasında bizim və sizin kimi əliqabarı, alını tərli, ömrünü qorxuhürkü içində keçirənlərin gözüni açanlar məşəqqətlər içindədirlər, məvaciblə yaşayanların, dövləti və dövlətçiliyi qoruyanların rolu və haqqı var. Oğurluq, yalançılıq, şişirdilmiş tərifi, layiq olmayan adamın qabağında əyilmək, yaltaqlıq cəmiyyəti inkişaf etməyə qoymur. Arxasında güclü məmur əli olmayan bir çox müəssisələr normal işləyə bilmir, yaxud bağlanır. Neçə biznesmenin zavodu, fabriki əlindən alınıb, biznesini təhvil verib, qoy, onu özlərinə qaytarsınlar, qoy, bu ölkədə iş adamlarının, sərmayəçilərin inamı yaransın.

Əvvəlki dövrlərdə, bilirsiniz, neçə iş adamının evini yıxıblar. O evyıxanların xeyli hissəsi əlini, qolunu uzadıb gəzir. Neçə iş adamını qəbul edirəm, birinin 2, 3, 5, 10, 20 milyonunu tutub əlindən alıblar. Birinin 10 milyonlarca dəyərində olan obyektlərini, birinin zavodunu, birinin fabrikinə, birinin pul gətirən biznesini tutub alıblar.

Qardaşım, DTX əməliyyat keçirir, seyflərdə, evlərdə, xaricdə, daxildə pulların da xeyli hissəsini müsadirə edir. Qalanını da sonrakı mərhələlərdə başqaları edir. Verilir, DTX-nin vəzifəsi bununla bitdi. Bəs sonra? Ağzınacan dolu şkaflar və seyflər götürülür. Niyə o zərərçəkənlərin pullarını qaytarmırlar? Zərərçəkənləri gətirib üzə durdururlar, pullarını geri verəcəyik, onların üzünə durun. Həbsdən

sonra bütün instansiyalarda pulların mənimsənilməsi gedir. Bilirsiniz, artıq inamını itirmiş, qəbullarda gözləmək, şikayət ərizəsi yazmaq istəməyənlər, nə qədər zərərçəkən var ki, yaxın gəlməyib. Çünki bilir ki, çox şey gözə kül üfürməkdir. Onlar, sadəcə, istifadə olunmaq üçün alətdir və zorla əllərindən alınanın yarısını da geri qaytarmaq üçün yarısını da rüşvət verməlidir.

Biz dövlət qurmamışıq ki, onu bu şəkildə talan etsinlər. Vəzifə daşıyanların xeyli hissəsinin heç bir haqqı yoxdur. Amma özlərini elə aparırlar, elə dağıdıb yeyirlər ki, elə bil, bu dövləti onlar öz şəxsi məqsədləri üçün yaradıb. Xeyr, bu dövləti quranların çoxu nimdaş kostyumda və möhtac yaşayır, qurulan dövlətin qorunmasında iştirakı olmayanların qəbulunda boynunu bükür. Biz Ermənistanla müharibəni qazandıq, indi daxildə müharibə elan etmək və normal cəmiyyət quruculuğuna mane olanları cəzalandırmaq zamanıdır. Təşəkkür edirəm.

Sədrlik edən. Razi müəllim, bu Sizin cari məsələlərdə etmədiyiniz çıxışıdır, yoxsa necə?

Yerdən. *(Eşidilmir.)*

Sədrlik edən. Siz bu dövlət büdcəsinə səs verəcəksiniz?

Yerdən. *(Eşidilmir.)*

Sədrlik edən. Xahiş edirəm, həmişə məsələyə uyğun danışın.

Qənirə xanım Paşayeva. Buyurun, Qənirə xanım.

Q.Paşayeva. Çox sağ olun. Hörmətli Sədr, hörmətli millət vəkilləri, hökumət üzvləri, mətbuat və media təmsilçiləri! Mən 2020-ci il dövlət büdcəsinin icrası haqqında qanun layihəsinə səs verəcəyəm. Üçüncü oxunuşda söz almağımın səbəbi odur ki, ikinci oxunuşda qaldırdı-

ğım məsələlərin heç biri ilə bağlı bu günə qədər qurumlardan nə yazılı, nə də şifahi cavab almamışıq. Bunu vurğulamaq istəyirəm ki, bizim burada qaldırdığımız məsələlər nə bizim şəxsi, nə də ailə məsələlərimizdir. Burada qaldırdığımız məsələ yüzlərcə, minlərcə seçicinin bu məsələləri qaldırın, deyə bizə müraciət etdiyi məsələlərdir. Biz onları təmsil etdiyimiz üçün vəzifəmiz odur ki, bu məsələləri qaldıraq və suallarımıza aydınlıq gətirək. Bu məsələlərin təkrar burada qaldırılmasının səbəbi də məhz bəzi məmurlardır. Çünki biz onlara bununla bağlı müraciət edəndə onların cavabı belə olur, məsələn, mənim aldığı bir cavab kimi. “Qənirə xanım, Siz bunu 3 dəfə burada qaldırıbsınız, mən Sizə deyirəm, bunu burada qaldırmayın”.

Mənim burada nəyi qaldırır, qaldırmamağımı hər hansı bir məmur müəyyən etmir. Mənim seçicilərim və mən müəyyən edirəm və mən sual edirəm. Bəs, axı, o şəhid atası, Vətən müharibəsində oğlunu şəhid vermiş ata, özü Qarabağ müharibəsinin əlili olan ata seçicimiz olaraq qəbulumuza gəlir, deyir ki, mən qurumlardan bu cavabı ala bilmirəm. Qənirə xanım, xahiş edirik, Siz bu cavabı bizə alın. Mən birinci Qarabağ müharibəsində ərazi bütövlüyümüz uğrunda döyüslərdə yaralanıb, əlillik almış insanlardan biriyəm. Bu günə qədər sığortamı ala bilmirəm. Mənə dedilər, məhkəməyə get. Getdim, məhkəmənin qərarı da var. Məhkəmənin qərarı da icra olunmur. Gədirəm quruma, deyirəm, axı, məhkəmənin qərarı icra olunmalıdır. Mənə deyirlər ki, hələ baxarıq, baxılar, edilər. Xahiş edirik, bizə bir cavab verin, nə vaxt bu olacaq. Biz o qurumlara müraciət edəndə, bizə belə cavab verilir. Siz bunu 3 dəfə qaldırıbsınız, deməkdənsə, 3 dəfə qaldırır-

sınızsa, demək, bu cavab olmalı idi. Millət vəkili 3 dəfə bir məsələni qaldırıbsa, bu cavab olmalı idi. Hələ millət vəkilinə 4-cü dəfə bunu qaldırmayın demək, bu, doğru deyil. Bu vətəndaşın məhkəməyə güvəni nə ola bilər? Məhkəmənin qərarı da var. Bu, Qarabağ müharibəsi əlilidir. Nə istəyir? Adam deyir, məhkəmənin qərarı yerinə yetirilsin, mənim sığortam verilsin.

Qurumun rəsmisinə zəng edirəm. Mənə deyir, Qənirə xanım, 624 belə adam var və onların əlində də məhkəmə qətnamələri var, bu məsələyə baxılacaq. Kimlər baxacaq? Mənə qurumların adı sadalanır və millət vəkili olaraq mən də gəlirəm, bu məsələni burada qaldırmadan, xahiş edirəm, bu məsələyə aydınlıq gətirilsin. Amma bu üslub, bu ton doğru yanaşmalar deyil. Millət vəkili əgər bir məsələni qaldırırsa, burada onun şəxsi marağı yoxdur. Bəzi məmurlar var ki, vətəndaş onun qəbuluna girə bilmir, amma bizim qəbulumuz açıqdır. Gəlir, sualına cavab istəyir. Biz o suala cavab verməliyik və haqlı bir sual idi. Adam deyir ki, məhkəmənin qərarı niyə yerinə yetirilmir, Qənirə xanım? Mən ondan sonra vətəndaşa necə deyə bilərəm, Siz Azərbaycan məhkəmələrinin qərarına inanın.

Ona görə mən xahiş edirəm, biz burada qaldırdığımız məsələlər... Məsələn, mən həm o dairəni təmsil edən millət vəkili, həm də Mədəniyyət komitəsinin sədri olaraq bu cavabı ala bilmədim, niyə cənab Prezidentin sərəncamı illərlə yerinə yetirilmir? Göytəpə Arxeoloji Parkı niyə yaradılmır? Niyə ötən il də bu məsələyə baxılmadı? AXI, o abidə məhv olub gedir. Bu, Azərbaycan tarixinin önəmli abidələrindən biridir.

Burada məsələləri qaldırıraq, cavab alınmır, vətəndaşımıza heç bir şey deyə bilmirik. Yaxınlaşıb müraciət

edəndə də, o məsələni filan qədər burada qaldırıbsınız, sayını da deyir. Elə məmurlarımız var ki, sayır, məsələni neçə dəfə qaldırmışıq. Axı, neçə dəfə qaldırmışıqsa, bunun bir cavabını deyin. Biz dəli deyilik ki, qayıdıb bu məsələləri eyni tərzdə qaldıraq. Mən çox xahiş edirəm, hər halda bu sözün müəllifləri başa düşdülər, kimlərdir, millət vəkilləri ilə danışanda üslublarına diqqət etsinlər. Əgər üsluba diqqət edilməzsə, mən şəxsən adlar çəkib onları bu üsluba dəvət etməyi xahiş edərəm. Çünki ilk öncə dövlət məmuru insanla, vətəndaşla danışmağı öyrənməlidir.

Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyinin nümayəndələri buradadır, biz o nazirliklə çox yaxşı əməkdaşlıq edirik. Sağ olsunlar, bizim suallarımıza hər zaman vaxtlı-vaxtında cavablar alırıq. Bu insanlar cavab gözləyir, ona görə hökumət qurumları ilə danışib bu məsələyə aydınlıq gətirilməsini mən sizdən xahiş edirəm.

Sədrlik edən. Sağ olun, Qənirə xanım.

Tahir Rzayev. Tahir müəllim, buyurun.

T.Rzayev. Çox sağ olun. Hörmətli Sədr, hörmətli deputat həmkarlar. Mən aşkarlığın tərəfdarıyam, həm də hər bir deputat həmkarımın buradakı çıxışlarına böyük hörmətlə yanaşıram. Ancaq bəzən burada elə fikirlər səsləndirilir ki, bu, dövlətin imicinə kölgə salır, adamları çaşdırır, mətbuatda yerli-yersiz mübahisələrə səbəb olur.

Keçən dəfə burada iclasda aqrar sahədə subsidiyaların verilməsi ilə əlaqədar ciddi tənqidi fikirlər səsləndirildi. Düzü, son illərdə Azərbaycanda aqrar sahənin inkişafı ilə əlaqədar həyata keçirilən tədbirlərə nəzər salanda və keçən ilin nəticələrini göz önünə gətirəndə gördük ki, dövlət rəhbəri, müvafiq orqanlar bu sahədə çox mühüm tədbirlər həyata keçirirlər. Maraqlandım, bir neçə əkinçiyə zəng

etdim, subsidiyalarla əlaqəli elə bir ciddi irad görmədim. Kənd təsərrüfatı idarələrinin bəzilərindən soruşdum, olmadı. Müvafiq orqanlara zəng etdim və məlum oldu ki, bu saat elə bir ciddi səhv, ciddi bir gerilik yoxdur.

Burada səsləndirildi ki, Şəki şəhərində subsidiyalar verilmir və insanlar çox ciddi narahatlıq keçirirlər. Onunla da maraqlandım, məlum oldu ki, Şəki şəhərində bu il 13993 nəfər əkin əkib və onlardan 13007 nəfəri artıq subsidiya ilə təmin olunub. Bəzi sənədlər var ki, onlar yerində deyil və ona görə araşdırmalar gedir. Burada torpaq analizindən söhbət getdi ki, torpaq analizi vacib deyil. Məlum oldu ki, Şəkiddə də torpaq analizi ilə əlaqədar əhalinin cüzi bir hissəsi, təxminən 1 faizi sənədlərini vermədiyinə, analiz aparmadığına görə onlara subsidiyalar təyin olunmayıb. Bunlar da vəzifəli adamlardır. Müəyyən adamların torpaqlarını götürürlər, əkirlər, becəriirlər və məlumdur ki, torpaq analizi də 10 hektardan artıq olan sahələrdə aparılmalıdır.

Bu analizin özünün faydası nədir? Torpaqların məhsuldarlığının artırılması, əkinçinin çox qazanması, torpaqların münbitliyinin yaxşılaşdırılması üçün çox vacibdir. Həm də onun keyfiyyətinin gələcəkdə yüksəldilməsi üçün bir zəmanətdir. Bütün xarici dövlətlərdə torpaq analizləri aparılır. Çünki torpaq analizi aparılarkən əkinçi müəyyən edir ki, hansı sahəyə nə qədər kalium, nə qədər fosfor, nə qədər azot verilməlidir və belə olanda həmin sahələrdə məhsuldarlıq artır. Keçən il bunun nəticəsi olaraq Azərbaycanda pambıqçılıq xeyli dərəcədə inkişaf etdirildi. Çox yüksək məhsuldarlıq alındı. Bu, analizlərin aparılmasının nəticəsidir. Ona görə də mən yenə də deyirəm, heç kimlə mübahisə açmaq fikrində deyiləm, amma mənim götür-

düyüm rəqəmlər statistik məlumatlardır. Dövlət tərəfindən verilən məlumatlardır. Mən deputat yoldaşlarımdan xahiş edərdim ki, müəyyən məsələlərə aydınlıq gətirəndə fikirlərini əsaslandırсынlar, ondan sonra. Çünki yenə deyirəm, bu, dövlətin imicinə ziyan vuran bir məsələdir ki, biz bunları səsləndirməməliyik. Çox sağ olun.

Sədrlik edən. Sağ olun və mən düşünürəm ki, Siz işçi qaydada da bu məsələləri bir-birinizlə müzakirə edə bilərsiniz.

Aydın Hüseynov. Buyurun, Aydın müəllim.

A.Hüseynov. Hörmətli Sahibə xanım, çalışacağam ki, dediklərimi kompakt şəkildə çatdırım. 2020-ci ilin dövlət büdcəsinin icrası ilə bağlı hər iki oxunuşda müzakirələrdə çox dəyərli fikirlər səsləndirildi. Prezident İlham Əliyevin rəhbərliyi ilə həyata keçirilən pragmatik büdcə siyasətinin nəticəsi məhz belə də olmalı, müsbət dəyərləndirilməli idi.

Çatdıracağım fikir nədən ibarətdir? Əlbəttə, bir növ həm də bir xahiş xarakterlidir. Maliyyə Nazirliyinin və Hesablama Palatasının apardıqları nəzarət və audit nəticəsində kifayət qədər kontingentin olmaması səbəbindən bir çox məktəblərin, kitabxanaların, klubların ştatlarında ixtisarlar aparılır. Bu ixtisarlar, əsasən, texniki işçiləri əhatə edir. Əgər maliyyəçi və audit prinsipləri ilə yanaşsaq, məqsəd aydındır, dövlət büdcəsinin qənaətliliyini və səmərəliliyini təmin etmək. Əgər biz başqa bir yanaşma aparsaq, görürük ki, həmin o ixtisar olunan ştatların arxasında müəyyən şəxslər dayanır. Yəni o, insanları o kəndə bağlayan bir argument, bir faktordur. Mən hesab edirəm ki, o ştatların bərpa olunması həm o insanları kəndinə bağlayar, digər tərəfdən, əgər qlobal mənada yanaşsaq, bu, dövlət büdcəsinin qənaəti olsa belə, bütövlükdə, dövlətin

yükünü azaltmır. Ən azı bu gedib sonda, deyək ki, büdcənin digər hissəsini yükləyir. Ona görə də mən hesab edirəm ki, bu ştatların açılması, bərpa olunması çox səmərəli olar. O biri tərəfdən, biz indi görürük ki, şəhid ailələri, qazilərımız var. Bu ixtisarlar xüsusən kənd rayonlarında, ucqar kənd yerlərində həyata keçirilir. Ona görə də həmin şəhid ailələrinin, qazilərimizin işlə təmin olunması baxımından bu, çox yaxşı olar. Digər tərəfdən, orada hazır binalar, qurğular var, həmin bina və qurğuların aşınmasının qarşısı alınar. O biri tərəfdən, bu ilin sonuncu maliyyələşdirilməsi, əlbəttə, mümkün olmayacaq. Həmin bu maliyyəni sosial iş yerlərindən ayrılan maliyyə mənbələri hesabına təmin etmək mümkündür. Mən hesab edirəm ki, növbəti ildə bu məsələlərlə bağlı müsbət bir fikir həyata keçiriləcək.

Digər tərəfdən, hər ilin büdcəsinin müzakirəsi noyabr, dekabr aylarına təsadüf edir. Həmin ərəfədə də millət vəkilləri tərəfindən səsləndirilən fikirlərin həyata keçirilməsi texniki baxımdan, bütövlükdə yanaşdıqda, öz həllini real şəkildə tapmır. Nəyə görə? Çünki artıq büdcə tərtib olunub, orada bir balanslaşdırma həyata keçirilib. Mən hesab edirəm ki, Sahibə xanım, Siz həmişə şərait yaradırsınız, komitələrdə müvafiq mərkəzi icra hakimiyyəti orqanlarının rəhbərlərinin və digər mütəxəssislərin iştirakı ilə çox səmərəli müzakirələr aparılır. Artıq o proqnozlaşdırma həyata keçirilir və bizim komitələrdə büdcə müzakirələrini sentyabr ayında aparacağımız daha yaxşı olar. Çünki tətill olacaq, tətill ərəfəsində biz yerlərdə olub, hansı xərclərin həyata keçirilməsi daha kreativdir, bu fikirləri öyrənəcəyik. Mənə elə gəlir ki, həmin addımların atılması daha səmərəli olar. Yəni biz komitələrdə bu müzakirələri aparma-

lıyıq.

Digər bir təklifim isə ondan ibarətdir ki, 2020-ci ilin büdcəsinin icrası ilə bağlı qanun layihəsinə, doğrudan da, hər bir millət vəkili, xüsusən Sahibə xanım, Siz özünüz də çox yüksək dəyər, qiymət verdiniz. Çünki 2020-ci ilin özünün bir çox xüsusiyyətləri, çətinlikləri var idi. Bu çətinliklərə sinə gərən, çətin bir şəraitdə fəaliyyət göstərən, – əlbəttə, rəhbər kadrlarla yanaşı, yəni mən büdcənin gəlir və xərc hissəsini formalaşdıran insanları, Maliyyə Nazirliyində, Gömrük Komitəsində, İqtisadiyyat Nazirliyində, Hesablama Palatasında fəaliyyət göstərən adi əməkdaşları nəzərdə tuturam, – xüsusi ilə sadə işçilərin fəaliyyəti, mənə elə gəlir ki, heç olmasa, Nazirlər Kabinetinin bir təltifi səviyyəsində xüsusi ilə 2020-ci il üçün qiymətləndirilsə, yaxşı olar. Bu, həm də onlara verilən bir...

Sədrlik edən. Sağ olun.

Nigar xanım Arpadarai, buyurun.

N.Arpadarai. Hörmətli Sahibə xanım, hörmətli həmkarlar. Dövlət büdcəsinin icrası haqqında qanunun lehinə, təbii ki, səs verəcəyəm. Çünki keçən il bütün çətinliklərə baxmayaraq, hesab edirəm ki, Azərbaycan iqtisadiyyatın dayanıqlığını qoruyub saxlaya bildi. Mən fürsətdən istifadə edərək, bir məsələni diqqətinizə çatdırmaq istərdim. Çünki çox hörmətli Samir müəllim də bu gün buradadır.

İkinci mövzu könüllülərlə bağlıdır. Hörmətli həmkarlar, bilirsiniz ki, bizdə könüllülük çox geniş vüsət alıbdir. Bir çox qurumlar könüllüləri işə cəlb edirlər. Xüsusi ilə irimiq yaşlı tədbirlərdə də biz minlərcə gəncin könüllü olaraq o qurumlara və o tədbirlərə kömək etdiyini görürük. Bu məsələ kifayət qədər geniş yayılıbdır və qurumlar var

ki, onlar könüllülərin xərclərini çəkirlər. Məsələn, geyim, nəqliyyat, rabitə və sair kimi məsələlər var. Biz baxsaq, hazırda həmin fəaliyyət üzrə büdcədən istifadə qaydaları mövcud deyil və bu, sonradan həmin təşkilatlar üçün müəyyən çətinliklər yaradır. Ona görə mən fürsətdən istifadə edərək, bunun nəzərə alınmasını xahiş edərdim. Çünki hesab edirəm, könüllülük çox önəmli bir istiqamətdir. Bunun həm dövlət, həm də cəmiyyət üçün çox böyük faydası var. Ona görə nəzərə alınmasını xahiş edirəm. Çox sağ olun.

Sədrlik edən. Sağ olun, Nigar xanım.

Vüqar İskəndərov. Sualınız var, Vüqar müəllim. Buyurun.

V.İskəndərov. Sahibə xanım, çox sağ olun. Samir müəllimin burada olmasından istifadə edib, – Şəki ilə bağlı bir təcili məsələ var, – icazə versəydiniz, təklif kimi verərdim.

Demək, Sahibə xanım, 2020-ci ildə Şəkidə güclü küləklər, leysan səbəbindən şəhərin 2 kilometr ərazisindən axan çaylarda istinad divarları uçub. Əsas təhlükəli məsələ odur ki, orada 271 nəfərin yaşadığı bina və altında iki uşaq bağçası var. Həmin su artıq binanın altına keçir və burada böyük bir təhlükə yaranıb. İki gün qabaq yenə də yağışlar yağdı. Orada böyük bir təhlükə var. Bir ildir, Şəki İcra Hakimiyyəti məktublarla müraciət edir və hələ ki, maliyyə ayrılmayıb. Çox xahiş edirəm, bu məsələyə diqqət ayrılınsın. Çünki orada böyük bir təhlükə yaranıb. Çox sağ olun. Diqqətinizə görə minnətdaram.

Sədrlik edən. Çox sağ olun.

Tahir Kərimli. Tahir müəllim, buyurun.

T.Kərimli. Təşəkkür edirəm. Hörmətli Sədr, hörmətli

deputatlar, hörmətli qonaqlar. Onu deyim ki, 2020-ci il büdcəsinin icrası layihəsinə səs verəcəyəm. Bu, birmənalıdır. Amma mən bir məsələni demək istəyirəm.

Təbii ki, 2020-ci ilin büdcəsinin miqdarı bu qədərdir, bu qədər də icra olunub, bununla razılaşmamaq mümkün deyil. Ancaq mən, baxmayaraq, iqtisadçı deyiləm, həyat təcrübəmdə öyrəndiklərimlə belə hesab edirəm ki, bu gün Azərbaycan Respublikasının dövlət büdcəsi, heç olmasa, məcmu daxili məhsulumuz qədər olmalı idi. Haradasa 48 milyard dollar, yaxud 80 milyard manat müqabilində olmalı idi. Nə mane olub ki, bu olmasın? Bəs, o halda biz necə icra etməli idik? Elə şeylər var ki, biz beynəlxalq bazarla bağlayırıq inflyasiyanı, bahalaşmanı. Maraqlıdır, biz bütün satılan şeylərin, xalqa verilənlərin hamısını beynəlxalq qiymətlərlə götürürük. Amma xalqa verdiyimiz əmək haqqı, pensiyaya gələndə 10 dəfə aşağısını veririk. Amma elə şeylər var ki, birbaşa bizdən asılıdır. Nəyə görə bizim büdcəmiz 80 milyard deyil, deyək ki, 25 milyarddır? Ona görə ki, mənim bir müdrik dostumun dediyi kimi, əgər bir kəlmə deyilsə, bu ölkədə korrupsiya olmamalıdır, deməli, olmamalıdır. Əgər olursa, deməli, əlbəttə, o büdcə yaranmayacaq. Əgər deyilsə ki, inhisarçılıq olmamalıdır, deməli, olmamalıdır. Əgər deyilsə ki, süni bahalaşma olmamalıdır, olmamalıdır.

Əziz hökumət üzvləri, qardaşlarım, pandemiya ilə bağlı biz yerlərə gedə bilmirdik, indi gedəcəyik, yəqin bütün deputatların ürəyi döyünür. Gedib o kəndlərdə, şəhərlərdə camaatın qabağına necə çıxacağıq. Axı, siz çıxmırsınız. Gedib bizə deyilənləri deyim, sizdən iş yeri, əmək haqqı, pensiya tələb etsinlər, uşağı oxutmağı, xəstəsinin müalicəsini tələb etsinlər. Bunu sizdən tələb etmirlər. Bizdən –

parlamentdən, parlament üzvlərindən tələb edirlər. Biz bu zərbəni götürürük. Bir balaca söz deyilən kimi də acığına gəlir, guya ki, nə isə subyektiv istəyimiz var və sair.

İkinci bir məsələni demək istəyirəm. Bütün psixoloji nəzəriyyələrdə, postsənaye cəmiyyətlərdə sosializm, kapitalizm elementləri birləşdirilir, konsolidasiya olunur, birgə götürülür. Biz isə bir şeyi qurmamış köhnəni dağıdırıq. Bayaq təhsil sistemindən danışdıq. Məgər sovet dövləti zamanı mükəmməl peşə təhsilimiz yox idi? Məgər bizim təlim-tərbiyə, tədrisə əsaslanan təhsil sistemimiz yox idi? Dağıtdıq, tökdük. Bir dənə təhsil qanununu 10 ilə qəbul etdik. Nə ortaya çıxdı? Bolonya sisteminə... Bu gün Azərbaycanda kim istedadlıdırsa, o, fərdi qabiliyyəti, yəni fərdi hazırlaşmanın hesabınadır.

Bəli, bu yaxında hörmətli professor Sahibə xanımın, – açıq danışırım, heç kəsə ehtiyacım yoxdur, lap yaltaqlanmaq, ya nə üçün, – Pakistandakı çıxışları, elə bizim nümayəndə heyətimizin intellektual tutumu mənim içimdə qürur yaradırdı. O qürur yaradırdı ki, Azərbaycanda təhsil sisteminin kökü, bünövrəsi var. Bizim təhsilimiz, elmimiz olmadan irəli gedə bilmərik. Peyğəmbərimiz deyib ki, “qəbir evinə kimi öyrənin”. Nəyə görə peyğəmbəri xatırlayıram? Çünki bəşəriyyətin ən böyük insanı 632-ci ildə bu gün rəhmətə gedib. Allah ona rəhmət eləsin.

Min il möhtəşəm dövlətlər qurduq, min il möhtəşəm alimlər, bilik, elm ortaya gəldi. Son 100 illiklərdə ancaq geri getmişik. Elm, təhsil sahəsində, baxın, Nobel mükafatçılarımız var, ya yoxdur və yaxud başqaları? Azərbaycan hər şeydə, mədəniyyətdə, təhsildə və sairə, doğrudan da, Şərqdə, müsəlman dünyasında öncül yerlər tutub. Ona görə də əgər biz istəyiriksə ki, təhsilimiz, bəd-

cəmiyyət gələcəkdə, həqiqətən, tutumlu, həqiqətən, xalqın rifahını ödəyən qədər olsun, – şükür olsun ki, yaxşı, möhkəm dövlət, hərbi sistem qura bilirik, – xalqın rifahını da təmin etməkdən ötrü indidən 20, 30 il sonranı, heç olmasa, 10 il sonranı düşünün. Xahiş edirəm, başbilənlər, hökumət, oturun, düşünün, təhsil sistemimizi yenidən qurun. İntellektual tutumlu, gələcəyimizi təmin edən ciddi təhsil sistemi qurulsun, hörmətli hökumət üzvləri. Təşəkkür edirəm.

Sədrlik edən. Sağ olun, Tahir müəllim. Ancaq demək olmaz ki, bizim təhsilimiz yoxdur. Təbii ki, çətinliklər, problemlər var, ancaq hamı bir yerdə yığılıb, bu problemləri ortadan qaldırmaq lazımdır. Bizdə indi Elm və təhsil komitəsi ilə birlikdə Ali təhsil haqqında qanun üzərində iş gedir. Çox yaxşı olar ki, hər bir təklifiniz verilsin və həmin qanunda da o öz əksini tapsın. Sağ olun.

Hörmətli həmkarlar, daha çıxış etmək istəyən yoxdur. Samir müəllim, Siz sonra çıxış edəcəksiniz?

Yerdən. *(Eşidilmir.)*

Sədrlik edən. Mən məsələni səsə qoymaq istəyirəm. Buyurun.

Səsvermənin nəticələri	(saat 12.27 dəq.)
Lehinə	77
Əleyhinə	0
Bitərəf	2
Səs vermədi	0
İştirak edir	79
Nəticə: Yetərsay yoxdur	

Şakir müəllim, məlumat verin.

Ş.Şabanov. Lehinə 19 səs vermişlər.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, qanun layihəsi qəbul edildi.

Samir müəllim, söz demək istəyirsiniz, buyurun.

S.Şərifov, *Azərbaycan Respublikasının maliyyə naziri*.

Söz verdiyinizə görə çox sağ olun. Hörmətli xanım Sədr, hörmətli millət vəkilləri. 2020-ci ilin dövlət büdcəsinin icrası ilə bağlı Azərbaycan Respublikasının Prezidenti tərəfindən Milli Məclisə təqdim edilmiş qanun layihəsi və onunla birgə büdcənin icrası barədə hesabat Milli Məclisin İqtisadi siyasət, sənaye və sahibkarlıq komitəsində və Milli Məclisin plenar iclaslarında ətraflı müzakirə olunmuşdur. Müzakirələrdə iştirak etmiş, öz dəyərli şərhlərini və təkliflərini, bununla yanaşı, suallarını təqdim etmiş bütün millət vəkillərinə öz adımdan və hökumətdəki həmkarlarım adından minnətdarlığımı bildirmək istərdim.

Şərh və təkliflərlə bağlı bildirmək istərdim ki, formalaşmış ənənəyə uyğun olaraq, həmin şərh və təkliflərə həm Maliyyə Nazirliyi, həm də digər nazirliklər və dövlət qurumları tərəfindən baxılır və müvafiq səviyyədə müzakirə olunduqdan sonra, qəbulu məqsədəuyğun olduğu təqdirdə, praktiki icrası üçün lazımi tədbirlərin görülməsinə, o cümlədən növbəti illərin dövlət büdcələrində maliyyə təminatının ayrılmasına dair qərarlar qəbul edilir. Büdcə dinləmələri zamanı hörmətli deputatlarımıza müvafiq nəticəsi barədə məlumatlar verilir. Qeyd etmək istərdim ki, bu proses bu gün də davam etməkdədir. Onu da etiraf etmək yerinə düşər ki, əlavə vəsaitlərin ayrılması, – yəni yeni təkliflər adətən bir çox hallarda əlavə vəsaitlərin ayrılması ilə bağlıdır, – xüsusən investisiya yönlü layihələrin həyata keçirilməsi üçün dövlət büdcəsindən maliyyə resurslarının ayrılması əvvəlki illərdə icrası başa çatdırılmamış layihələr üzrə öhdəliklər nəzərə alınmaqla, dövlət büdcəsinin real imkanlarının orta və uzunmüddətli büdcə dayanıqlılığına mümkün təhdidlərin qiymətləndirilməsi

əsasında baş verir. Bununla yanaşı, büdcənin müdafiə olunan xərclərinin, – söhbət sosialyönümlü xərclərdən gedir, – ilk növbədə maliyyələşdirilməsi, ali dövlət prioritetləri hesab olunan milli müdafiə və təhlükəsizlik məsələlərinin təmin olunması ön plana çəkilir. Növbəti illərin büdcəsində bu yanaşmadan da istifadə olunacaq və bu, tətbiq olunacaq. Çünki büdcə sistemi haqqında qanunvericilik məhz bunu tələb edir.

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti möhtərəm cənab İlham Əliyevin işğaldan azad olmuş ərazilərimizin yenidən qurularaq ölkə iqtisadiyyatına inteqrasiyası sahəsində qarşıya qoyduğu vəzifələr edilməsi məsələləri növbəti illərin dövlət investisiya proqramlarının prioritetlərindən biri olacaqdır. Bunları nəzərə alaraq, qeyd etmək istərdim ki, heç də səslənən bütün təkliflər qeyd etdiyim proseslərdən keçirilmir. Yəni onların qəbul edilən hissəsinin, – illər üzrə proqramlarda baxılaraq qəbul edildiyi təqdirdə, – maliyyələşməsi təmin edilir.

Məhz bu prizmadan yanaşaraq, burada bir neçə hörmətli deputat tərəfindən qaldırılan məsələlərə münasibət bildirmək istərdim. Ümumiyyətlə, investisiya proqramları ilə qəbul edilən layihələr, o cümlədən tikilən infrastrukturun saxlanması, yəni gələcəkdə saxlanması xərcləri də nəzərə alınmalıdır. Bu vacib bir məsələdir. Burada bu məsələyə həm hörmətli Fazil Mustafa, həm də cənab Zahid Oruc toxunmuş, yeni modellərə keçid məsələsini qaldırmışdılar. Şübhəsiz ki, daha çox olimpiya idman kompleksləri ilə əlaqədar məsələlərə baxılmalıdır. Bunlara baxmağa ehtiyac var, ancaq hazırda hər hansı bir cavab verə bilmərik.

Burada bəzi konkret suallar verildi, məsələn, mədəniyyət sarayının binasının sökülməsi ilə əlaqədar. Düzdür,

bilavasitə dövlət büdcəsinin icrasına aidiyyəti olmayan bir məsələdir. Amma bununla bağlı biz arayışla ötən ildəki kimi cavab göndərəcəyik.

Burada bəzi emosional çıxışlara baxmayaraq, qeyd etmək istərdim ki, bizim hörmətli millət vəkillərimizin sorğuları diqqət mərkəzindədir, onlara baxılır və müvafiq cavablar verilir. Hər hansı bir təklifə konkret cavabların verilməməsi onunla bağlıdır ki, bu məsələ ilə bağlı hələ hər hansı bir konkret qərar qəbul edilməyib. Tamamilə aydındır ki, hörmətli millət vəkillərimizin hüququdur, bu məsələləri yenidən qaldırsınlar, lazım gəldikdə isə müvafiq qanun qəbul edərək hökuməti hər hansı bir qərarı icra etməyə məcbur etsinlər.

Hörmətli deputat Əli Məsimli ötən ilin büdcəsində neft amilinin böyük olması ilə bağlı məsələ qaldırmışdı. Mən onu qeyd etmək istərdim ki, bəli, ilk növbədə biz bunu etiraf edirik, burada gizlədiləsi bir şey yoxdur. Amma ötən ilin büdcəsi özlüyündə böhran ilinin büdcəsi idi, çünki bildiyiniz kimi, sosial-iqtisadi baxımdan bizim iqtisadiyyatımız geriləmişdi, iqtisadiyyatımızda müəyyən tənəzzül yaşanmışdı. Hökumətin gördüyü tədbirlər hesabına bu tənəzzül daha dərin olmamışdır. Yadınızdadırsa, biz ötən ilin avqust ayında sizlərlə birlikdə dövlət büdcəsinə düzəlişlər barədə cənab Prezident tərəfindən təqdim edilən qanun layihəsini müzakirə etdiyimiz zaman makroiqtisadi proqnozumuzda iqtisadiyyatımızın 5 faizədək enməsi, yəni ümumi daxili məhsulun 5 faiz azalması nəzərdə tutulmuşdu. Lakin hökumətin cənab Prezidentin tapşırığı əsasında hazırladığı və həyata keçirdiyi sosial-iqtisadi dəstək paketi, iqtisadi subyektlərə müxtəlif formada yardımlar, eyni zamanda, əlavə olaraq Dövlət Neft

Fondundan vəsaitin ayrılması hesabına biz ötən il ümumi daxili məhsulun 5 faiz deyil, 4,3 faiz enişinə nail olduq. Bununla yanaşı, bildiyiniz kimi, biz dövlət büdcəsində nəzərdə tutulmuş bütün sosial öhdəliklərin yerinə yetirilməsinə nail olmuşduq. Bu baxımdan mən qeyd etmək istərdim ki, bu gün Azərbaycan iqtisadiyyatı qarşısında böyük çağdaşlardan biri də odur ki, hazırda dünya energetikasında böyük dəyişikliklər baş verməkdədir. Belə deyərdim ki, inqilabi dəyişikliklər baş verməkdədir. Bu da, əsasən, ənənəvi enerji mənbələrindən bir qədər imtina edərək, daha çox yaşıl enerjiyə keçidlə bağlıdır. Bildiyiniz kimi, buraya ilk növbədə bərpa olunan enerji mənbələrindən istifadə edərək elektrik enerjisinin generasiyası daxildir. Digər tərəfdən, ənənəvi yanacaq növlərindən elektrik mühərriklərinə keçidlə bağlıdır və heç şübhəsiz ki, bu proseslər bütün neft istehsal edən ölkələr üçün müəyyən təhdidlər formalaşdırmaqdadır. Şübhəsiz ki, müəyyən müddət ərzində bu təhdidlərin reallaşması da istisna edilmir. Ölkə iqtisadiyyatı məhz bu çağırışlara da hazır olmalıdır. Bu baxımdan hökumət tərəfindən müvafiq tədbirlər görülməkdədir. O cümlədən bildiyiniz kimi, artıq xarici investorlarla birlikdə investisiya əsasında 3 bərpa olunan enerji mənbələri üzərində qurulan elektrik stansiyalarının tikilməsinə razılıq əldə edilmişdir.

Hörmətli Əli müəllim yerli daxilolmaların aşağı olması səviyyəsi ilə bağlı məsələ qaldırmışdı. Qeyd etmək istərdim ki, Sizin istinad etdiyiniz yerli gəlirlər bütün gəlirlərin yalnız bir hissəsini təşkil edir. Söhbət o gəlirlərdən gedir ki, həmin yerli xərclərin maliyyələşməsinə yönəldilib. Büdcə sistemi qanunvericiliyinə uyğun olaraq, o cümlədən “Azərbaycan Respublikasının 2020-ci il dövlət büdcəsi

haqqında” Qanunun 5.1-ci maddəsinə uyğun olaraq, hər bir şəhər və rayon üzrə müəyyən edilmiş gəlirlər dövlət büdcəsi gəlirlərinin tərkib hissəsi olmaqla 7 milyard 387 milyon manat təşkil edir. Bu da dövlət büdcəsinin gəlirlərinin 29,9 faizinə bərabərdir. Qeyd olunmalıdır ki, qanunvericiliyə uyğun olaraq, yerli gəlirlərin bir hissəsi, 875 milyon manat həmin şəhər və rayonların yerli xərclərinin örtülməsinə yönəldilmiş, artıq qalan 6 milyard 512 milyon manat isə dövlət büdcəsinin mərkəzləşdirilmiş gəlirlərinə aid edilir. Bu gəlirlərin formalaşmasında daha çox Bakı şəhəri iştirak edir. Bununla qeyd etmək istərdim, yerli gəlirlərin xüsusi çəkisi dövlət büdcəsi gəlirlərində o qədər də az deyil.

Kənd təsərrüfatı üzrə, torpaq subsidiyası ilə bağlı məsələlərə, hesab edirəm ki, burada çıxış edən hörmətli Tahir müəllim Rzayev müəyyən arayış verdi. Amma bu məsələyə daha ətraflı arayış verilməsi üçün biz Kənd Təsərrüfatı Nazirliyindən xahiş edəcəyik və onlar Əli müəllimə bununla bağlı məlumat verəcəklər.

Hörmətli deputat Qənirə Paşayeva tərəfindən Göytəpə arxeoloji kompleksinin yaradılması ilə bağlı məsələ qaldırıldı və bunun icrasının hansı səbəbdən təmin edilməməsi soruşuldu. Qeyd etmək istərdim ki, Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2012-ci il 18 aprel tarixli 2186 nömrəli Sərəncamı ilə Göytəpə arxeoloji kompleksi ərazisində Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyası yanında Göytəpə Arxeoloji Parkı yaradılmışdır. Həmin sərəncamla Göytəpə Arxeoloji Parkının yaradılması ilə bağlı layihələndirmə və tikinti işlərinin başlanılması üçün 2012-ci ilin dövlət büdcəsində nəzərdə tutulmuş Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Ehtiyat Fondundan Milli Elmlər

Akademiyasına ilkin olaraq 300 min manat vəsait ayrılmışdır. Elmlər Akademiyası tərəfindən təqdim edilmiş məlumatla əsasən, Akademiya ilə “Azərbaykartikinti” Açıq Səhmdar Cəmiyyəti arasında 2015-ci il 5 dekabr tarixində satınalma müqaviləsi imzalanmış və həmin müqaviləyə əsasən müvafiq məqsədlə ayrılmış 300 min manat vəsait cəmiyyətin hesabına ödənilmişdir. Öz növbəsində podratçı təşkilat olaraq cəmiyyət tərəfindən Göytəpə Arxeoloji Parkının yaradılması ilə bağlı layihə hazırlanmış, – söhbət inzibati bina və su anbarlarından gedir, – obyektə müəyyən hazırlıq işləri aparılmışdır. Sözügedən məsələyə dair Maliyyə Nazirliyi tərəfindən 2020-ci il 10 avqust tarixli məktubla xanım Qənirə Paşayevaya müvafiq məlumat verilmişdir. Lakin bundan sonra həmin layihəyə vəsaitin ayrılmasına dair hər hansı bir qərar qəbul edilməmişdir. Güman edirik ki, növbəti ildə həmin qərar dövlət investisiya proqramına baxılması zamanı nəzərə alın bilər. Bununla bağlı aidiyyəti dövlət qurumlarının, həm Milli Elmlər Akademiyasının, həm də İqtisadiyyat Nazirliyinin rəyi öyrənilməklə, tərəfimizdən müvafiq təqdimatlar edilmişdir.

Kinoya ayrılan büdcə aşağıdır. Bunu da Qənirə xanım öz çıxışlarında qeyd etmiş, burada Türkiyə ilə birgə kino çəkilişi layihəsinə toxunmuşdur. Qeyd etmək istərdim ki, 2019-cu ilin dövlət büdcəsində Azərbaycan kinosunun inkişafının təmin edilməsi ilə bağlı tədbirlərə 1,5 milyon manat vəsait ayrılmışdır. 2020-ci ilin dövlət büdcəsində isə Mədəniyyət Nazirliyinə bu məqsədlərə daha çox, 6,5 milyon manat və yaxud 5 milyon manat artıq vəsait ayrılmışdır. 2021-ci ildə Azərbaycan kinosunun inkişafının təmin edilməsi ilə bağlı dövlət büdcəsində yenə də

6,5 milyon manat vəsait nəzərdə tutulub. Bununla bağlı, mən hesab edirəm, Mədəniyyət Nazirliyinə müvafiq sərəğular vermək olar. Onu da qeyd etmək istərdim ki, Azərbaycan Respublikası Prezidentinin müvafiq sərəncamı ilə Mədəniyyət Nazirliyinin, Azərbaycan Respublikası Kinematoqrafçılar İttifaqının və digər aidiyyəti qurumların təklifləri nəzərə alınmaqla, milli kinematoqrafiyanın dövrün tələblərinə uyğun inkişaf etdirilməsinə dair Azərbaycan kinematoqrafiyasının inkişafı konsepsiyasının layihəsinin hazırlanıb Azərbaycan Respublikası Prezidentinə təqdim edilməsi tapşırılmışdır. Hələlik bu konsepsiyanın layihəsi hazırdır. Mən bunu da etiraf etməliyəm ki, bu, bir neçə dəfə Maliyyə Nazirliyinə təqdim olunub, lakin biz onu qəbul etməmişik. Çünki biz orada hər hansı dəyişiklik görməmişik. Vəsaitlər ayrılır, nəticədə biz hansısa kino əsərləri görmürük. Bunu hamımız da görürük, bilirik və deyirik. Məhz bununla əlaqədar, hesab edirik ki, vəsaitin ayrılması konkret nəticələrlə nəticələnməlidir.

Eyni zamanda, türk kinematoqrafçıları ilə əlaqələrin qurulması, heç şübhəsiz ki, yəqin bizim kinematoqrafçılarımız tərəfindən dəstəklənir. Burada büdcədən ayrılmış vəsait yetmədikdə lazım olduğu təqdirdə, hesab edirəm, əlavə ya ehtiyat fondları hesabına, ya da gələn illərdə bu məqsədlərə ayrılacaq vəsait hesabına türk kino ustaları ilə birlikdə layihələrin həyata keçirilməsi təmin oluna bilər.

Hörmətli Qüdrət müəllim Həsənquliyev Hesablama Palatasının tövsiyələrinin icrası ilə bağlı məsələ qaldırmışdı. Biz Qüdrət müəllimə ətraflı məlumat göndərəcəyik. Tövsiyələrin icrası ilə bağlı qeyd etmək istərdim ki, hansı tövsiyələr hökumət orqanları tərəfindən qəbul edilir, – yəni heç də şərt deyil, bütün tövsiyələr hökumət tərəfindən

icra üçün qəbul edilsin, bəziləri ilə hökumət razı deyil, – onların üzərində iş aparılır. O cümlədən ortamüddətli xərclər çərçivəsinin tətbiqi və nəticə əsaslı büdcə mexanizminə keçidlə bağlı ömürlük işlər məsələsi ilə əlaqədar işlər artıq görülməkdədir. Bildiyiniz kimi, artıq 2021-ci il dövlət büdcəsində 3 pilot layihəsi üzrə: kənd təsərrüfatı, ekologiya və təhsil istiqamətləri üzrə artıq ortamüddətli xərclər çərçivəsinin pilot şəklində tətbiqi nəzərdə tutulur.

Digər istiqamətlər vahid büdcə təsnifatının təkmilləşdirilməsi ilə bağlı təkliflərdir. Bu proses də daim təkmilləşir və sonuncu dəfə vahid büdcə təsnifatına düzəlişlər 2018-ci ilin büdcəsi ilə əlaqədar edilmişdir. Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabineti tərəfindən 2018-ci il 11 oktyabr tarixində müvafiq qərarla bunlar rəsmiləşdirilmişdir.

Mühasibat uçotu sisteminin təkmilləşdirilməsi ilə bağlı qeyd etmək istərdim ki, vahid mühasibatlılıq sisteminin tətbiqi 2020-ci ildə başa çatdırılmışdır. Bu da Azərbaycan Respublikası Prezidentinin “2018–2020-ci illərdə Azərbaycan Respublikasında rəqəmsal ödənişlərin genişləndirilməsi üzrə Dövlət Proqramı”nda olan tələblərdən biri idi. Bu da icra olunmuşdur.

Bir sıra normativ hüquqi aktların təkmilləşdirilməsi barədə, hesab edirik ki, çox düzgün təklif idi. Maliyyə Nazirliyi tərəfindən də bu işlər görülməkdə idi. Bununla bağlı qeyd etmək istəyirəm ki, bu işlərin birinci mərhələsi olaraq Nazirlər Kabineti tərəfindən bir sıra normativ hüquqi aktlar qüvvədən düşmüş hesab edilmiş, bir sıra normativ hüquqi aktlarda isə xeyli düzəlişlər edilərək qəbul edilmişdir. Bunların ikinci mərhələsinin də yəqin ki,

bu ilin payızınadək başa çatdırılması nəzərdə tutulub. Hazırda aidiyyəti dövlət orqanları ilə Maliyyə Nazirliyi tərəfindən təqdim edilmiş təkliflərə razılaşdırma prosedurları həyata keçirilməkdədir. Tövsiyələr çoxdur. Biz hörmətli Qüdrət müəllimə daha ətraflı məlumatı təqdim edəcəyik.

Hesablama Palatasının və bəzi deputatlarımızın çıxışlarında “Dövlət satınalmaları haqqında” Qanunun təkmilləşdirilməsi də səsəndirilmişdi. Qeyd etmək istərdim, yeni qanun layihəsi artıq Milli Məclisdə müzakirədədir. Hesab edirik ki, onun qəbul edilməsi satınalmalar sahəsində olan boşluqların, nöqsanların, müəyyən ziddiyyətlərin aradan qaldırılmasına kömək edəcəkdir.

Bir çox deputatlar tərəfindən 2020-ci ildə dövlət büdcəsi xərclərinin proqnoza nisbətən az icra olunması və IV rübdə xərclərin icra faizinin çox olması ilə bağlı suallar qaldırıldı. Qeyd etmək istərdim ki, birinci dəfə deyil ki, bu məsələ gündəmə gətirilir və bu suallar verilir. Əvvəllər də biz bununla bağlı müəyyən açıqlamalar vermişik. Amma bu gün də mən hesab edirəm ki, bunların verilməsinə ehtiyac var.

Birincisi, qeyd etmək istərdim ki, bizim büdcə ilimizin, büdcə təqvimimizin müəyyən xüsusiyyətləri var. Xüsusiyyətlər ondan ibarətdir ki, ilin əvvəlində, yəni ilin I rübündə bizim bir neçə uzunmüddətli bayramlarımız var. Bunlar Yeni il, Novruz bayramlarıdır. Nəticə etibarı ilə nəzərə alsaq ki, fevral ayı da 30 gündən bir qədər daha qısadır, nəticə etibarı ilə I rübün icra faizi hər zaman aşağı olur. Nəzərə alaq ki, bərabər icra üçün bizdə hər rübdə 25 faiz icra təmin edilməlidir, yəni nəzəri cəhətdən. Amma reallıq odur ki, 2020-ci ilin dövlət büdcəsinin icrası ilə

əlaqədar, bildiyiniz kimi, biz avqust ayında qərar qəbul etdik, dürüsləşmə aparacaq. Dürüsləşmənin aparılması nə deməkdir? Bəzi xərcləri dürüsləşdirərək yenidən təsdiq etdik və onların icrasının ilin qalan hissəsində təmin edilməsini nəzərdə tutduq. Yəni belə hallar, heç şübhəsiz ki, xərclərin daha çox sonuncu rüblərə, yəni III, IV rüblərə yüklənməsinə gətirib çıxarır.

Digər tərəfdən, onu da qeyd etmək istərdim ki, dünya təcrübəsinə də nəzər salsaq, bizdə bu o qədər də sıradan çıxan bir proses deyil. İlk növbədə qeyd etmək istərdim ki, 2020-ci ilin dövlət büdcəsinin icrası faizi 96,1 faiz təşkil etmişdir. Misal üçün, bizim qonşu Rusiya Federasiyasında bu, 95,7 faiz, Latviyada 95,6 faiz, Ukraynada 95 faiz, Gürcüstanda 93,7 faiz olub. IV rübdə xərclərin icra faizi Azərbaycanda 30 faizə yaxın olduğu halda Bolqarıstanda 36,1, Rusiya Federasiyasında 33 faizdən yuxarı, Ukraynada 34, Latviyada və İtaliyada 29,4 faiz olub. Mən həmin rəqəmləri nəyə görə gətirmirəm, bir qədər yorucu görsənməsin. Yəni sadəcə, bunu göstərmək istərdim ki, burada hər hansı bir qeyri-adi proses baş vermir. Nəzərə alsaq ki, IV rübdə və ilin sonunda bizdə müəyyən mükafatlar verilir, belə deyək, müəyyən praktika var, il ərzində icrası mümkün olmayan işlərin icrası təmin olunur, digər tərəfdən, satınalma prosesi, bildiyiniz kimi, vaxt aparır, ilin əvvəlində saxlama prosesinə başlayanlar haradasa yalnız ilin ortasında layihələr üzrə maliyyələşməyə başlayırlar. Bax, bu prosesləri yaradan bunlardır.

Burada hörmətli deputat Etibar müəllim Əliyev təhsil və elm xərcləri ilə bağlı bir neçə çox maraqlı suallar qaldırdı. Mən ona minnətdaram. Qeyd etmək istərdim ki, eyni zamanda, hörmətli deputat Tahir Kərimli də öz

çıxışında təhsil sisteminin inkişafına toxundu. Bu məsələ hökumətin prioritetlərindən biridir və ildən-ilə təhsil sahəsinə dövlət tərəfindən ayrılan vəsaitin həcmi artırılır. Ötən il bizim dövlət büdcəsində təhsil xərclərinin ümumi daxili məhsula nisbəti 4,2 faiz təşkil etmişdir. Burada bir faktor da odur ki, 2019-cu illə müqayisədə bu, 1,1 faiz çoxdur. Şübhəsiz, nəzərə almalıyıq ki, 2020-ci ildə bizim ümumi daxili məhsulumuzun bir qədər azalması baş vermişdir. Yəni bu faktorun nəzərə alınması labüddür. Amma buna baxmayaraq, xərclərin artırılması istiqamətində məqsədyönlü işlər davam etdirilməkdədir. Cənab Prezidentin tapşırıqlarına əsasən bu yaxınlarda da təhsil sahəsi ilə bağlı bir çox vacib qərarların qəbul edilməsi nəzərdə tutulur. Elm xərcləri ilə bağlı bu o qədər yüksək deyil. Ümumi daxili məhsulun yalnız 0,2 faizini təşkil edir. Düzdür, 2020-ci ildə 2019-cu illə müqayisədə bu, cüzi də olsa artıqdır. Lakin burada elmin maliyyələşdirilməsi sistemində, – Etibar müəllim öz çıxışında buna da toxunmuşdu, – zənnimizcə, müəyyən boşluqlar var və hələ də biz bu boşluqların aradan qaldırılmasına nail olmamışıq. Yəni nəticə əsaslı elm, elmin maliyyələşdirilməsində qrant maliyyələşməsi. Bildiyiniz kimi, Elmin İnkişafı Fondu yaradılıb, lakin bu tədbirlər hələ ki, yəqin, istənilən nəticələri verməmişdir. Lakin yenə də deyirəm, yəqin ki, elmin inkişaf etməsi məsələsi bilavasitə bizim təhsil sistemimizdə olan nailiyyətlərimizdən asılı olacaq.

Kəsirin bağlanması ilə bağlı sual verilmişdi. Mən bu suala da aydınlıq gətirmək istərdim. Növbəti icra sənədlərində yəqin ki, biz bunu da göstərməliyik və göstərəcəyik. Yəni 2020-ci ilin dövlət büdcəsində 1 milyard 735 milyon manat məbləğində kəsir yaranmışdır. Proq-

noza nisbətən bu, 1 milyard 634 milyon manat və ya 48,5 faiz azdır. Kəsirin daralması, hesab edirəm ki, yaxşı bir haldır. Kəsirin daralması ilk növbədə bizim fiskal orqanlarımızın, yəni Dövlət Vergi Xidməti və Dövlət Gömrük Komitəsi tərəfindən daha çox, proqnozdan artıq daxilolmaların təmin edilməsi ilə bağlı olmuşdur. Digər tərəfdən isə ilin sonunda xarici dövlət tərəfindən nəzərdə tutulmuş kreditin vaxtından daha tez bağlanması ilə bağlı olmuşdur. İlin son günlərində bizə 330 milyon manat daxil olmuşdur. Bunun nəticəsində daxilolmalar da daha artıq icra olunmuşdur. Digər tərəfdən, onu da qeyd etməliyəm, – mən icaslarda da bu məsələyə toxunmuşdum, – 30 ildən artıq işğal altında olan ərazilərimizin Azərbaycan Respublikasının Prezidentinin rəhbərliyi altında geri qaytarılması uğrunda 44 günlük Vətən müharibəsi başa çatdıqdan sonra dövlət büdcəsinin xərclərinin bir qədər qənaətlə istifadə olunması, onların müəyyən bir hissəsinin 2021-ci ildə Qarabağın yenidən qurulması, hərbi quruculuq proseslərinə istifadə edilməsi ilə bağlı qərarlar qəbul edilmişdir. Bununla əlaqədar dövlət büdcəsinin 1 milyard 75 milyon manat məbləğində xərcləri icra olunmamışdır. Yəni bu, kəsirin daralmasına gətirən hallar idi. Amma nəticədə həmin o kəsirin örtülməsi üçün 61 milyon manat özəlləşmədən daxilolmalar istifadə olunmuşdur. 801 milyon manat xaricdən cəlb edilən kreditlər, – bu kreditlər artıq bir sıra layihələrin maliyyələşdirilməsi üçün əvvəlki illərdə razılaşdırılmış kreditlərdir, – sadəcə, maliyyələşmə planına, işlərin gedişatına uyğun olaraq ayrılır. 284 milyon manat daxili borclanma, dövlət istiqrazlarının buraxılması hesabına və 589 milyon manat vahid xəzinə hesabının qalığı hesabına örtülmüşdür. Eyni zamanda, hörmətli

Etibar müəllim pandemiya ilə bağlı regionlarımıza ayrılan vəsaitlərin bölgüsü ilə maraqlanmışdır. Bu, kifayət qədər böyük bir məlumatdır. Biz bütün rayonları sadalasaq, yəqin ki, mən artıq çox vaxt almışam və daha çox vaxt lazım olar. Bu məlumatı da biz hörmətli Etibar müəllimə təqdim edə bilərik.

Deputat Bəhrüz Məhərrəmov vəkillərə imtiyazla bağlı məsələləri qaldırmışdır. Mövcud qanunvericilikdə bu məsələlər öz həllini tapıb. Lakin əlavə imtiyazlar nədən ibarətdir, biz bunu başa düşməliyik, bunu qiymətləndirmə əsasında yəqin ki, sonradan cavablandırma biləcəyik. Qazilərin mənzillərlə təmin olunması məsələsi. Bu məsələni də hörmətli deputatımız qaldırdı. Qeyd etmək istərdim ki, “Azərbaycan Respublikasının ərazi bütövlüyünün, müstəqilliyinin və konstitusiya quruluşunun müdafiəsi ilə əlaqədar əlilliyi müəyyən edilmiş şəxslərin və şəhid ailələrinin sosial-məişət şəraitinin yaxşılaşdırılması ilə bağlı bir sıra tədbirlər haqqında” Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2021-ci il 25 yanvar tarixli Sərəncamı imzalanmışdır. Həmin sərəncamla bu kateqoriya şəxslərə mənzillərin verilməsi məsələsinin həlli nəzərdə tutulub. Bununla bağlı aidiyyəti dövlət qurumu məşğul olacaq və yəqin ki, əlavə məlumat təqdim oluna bilər.

Burada bizim müzakirə, daha doğrusu, şərhlər raundumuzda bir sıra məsələlər qaldırıldı, o cümlədən Şəkidi leysanlarla bağlı. Hesab edirik ki, bu binada, doğrudan da, təhlükə varsa, Fövqəladə Hallar Nazirliyinin rəyi əsasında müəyyən fondlar dərhal bu məsələyə baxacaq. Mən də bunu qeyd edirəm, aidiyyəti dövlət qurumu ilə dəqiqləşdirəcəyəm.

Könüllülərlə bağlı məsələni xanım Arpadarai qaldır

mışdı. Biz baxmalıyıq, bu, doğrudanmı, təsnifatın məsələsidir, ya deyil. Hesab edirik ki, müəyyən tədbirlərin keçirilməsinə xərclər ayrıla bilər və bu xərclər hesabına, yəqin ki, könüllülər də cəlb edilər bilər. Bu məsələdə, doğrudan da, xüsusi bir qaydanın hazırlanmasına ehtiyac var və ya olmasını biz gərək dəqiqləşdirək.

Bir məsələyə də toxunmaq istərdim. Hörmətli Qənirə xanım toxundu, mən hesab edirəm ki, məhkəmə qərarlarının icrası icra məmurlarının işidir və bu işlər üçün hansı tədbirlər görülməlidir, biz o qurumlara müvafiq yarıdım göstərməyə hazırıq.

Hörmətli xanım Sədr, hörmətli millət vəkilləri. Mən bir daha bütün millət vəkillərinə təqdim olunmuş layihəyə verdikləri qiymətə görə minnətdarlığımı bildirmək istərdim. Artıq səsvermə baş vermişdir. Bir daha sizləri əmin etmək istərdim ki, sizin bütün təklifləriniz, şərtləriniz nəzərə alınır, öyrənilir və bu proses yəqin, bizimlə Milli Məclisin arasında yaranmış işgüzar əməkdaşlığın bariz nümunəsidir. Diqqətinizə görə təşəkkür edirəm.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, Samir müəllim. Düşünürəm, bu müzakirələrin həm hökumət üzvlərinə, həm də millət vəkillərinə çox böyük faydası var. Biz Azərbaycan xalqının nümayəndələriyik və eşitdiklərimizi, bizə deyilənləri Sizə də mütləq çatdırmalıyıq. Çox sağ olun. Biz qonaqlarla sağollaşıırıq.

Hörmətli həmkarlar, saat 1-dir, fasilə zamanıdır. Əgər etiraz etmirsinizsə, fasiləsiz işləyək.

Yərdən. (*Eşidilmir.*)

Sədrlik edən. Çox sağ olun. Növbəti məsələyə keçirik. Bu, gündəliyin 3-cü məsələsidir. “Kredit ittifaqları haqqında” Qanunda dəyişiklik edilməsi barədə qanun layi-

həsidir. Qanun layihəsinə dair məlumat vermək üçün mən İqtisadi siyasət, sənaye və sahibkarlıq komitəsinin üzvü hörmətli Anar Məmmədova söz vermək istəyirəm. Anar müəllim, buyurun.

A.Məmmədov, *Milli Məclisin İqtisadi siyasət, sənaye və sahibkarlıq komitəsinin üzvü.*

Hörmətli Sədr, hörmətli millət vəkilləri, hörmətli media nümayəndələri. Bu qanun layihəsinə birinci və ikinci oxunuşlar zamanı heç bir irad və təklif olmayıb. Hörmətli millət vəkillərindən qanun layihəsinə səs vermələrini xahiş edirəm.

Sədrlik edən. Anar müəllim, çox sağ olun.

Çıxış etmək istəyən yoxdur. Ona görə də, hörmətli həmkarlar, mən məsələni səsə qoyuram. Xahiş edirəm, münasibət bildirin.

Səsvermənin nəticələri	(saat 13.02 dəq.)
Lehinə	73
Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	0
İştirak edir	73
Nəticə: Yetərsay yoxdur	

Şakir müəllim, məlumat verin.

Ş.Şabanov. Lehinə 18 səs vermişlər.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, qanun layihəsi üçüncü oxunuşda qəbul edildi.

Növbəti məsələ 4-cü məsələdir. Bu məsələ İnzibati Xətalər Məcəlləsində dəyişiklik edilməsi haqqında qanun layihəsidir. Məsələyə dair məlumat vermək üçün mən Milli Məclis Sədrinin birinci müavini, Hüquq siyasəti və dövlət quruculuğu komitəsinin sədri hörmətli Əli

Hüseynliyə söz verirəm. Əli müəllim, buyurun.

Ə.Hüseynli, *Milli Məclis Sədrinin birinci müavini, Hüquq siyasəti və dövlət quruculuğu komitəsinin sədri.*

Çox sağ olun, xanım Sədr. Üçüncü oxunuşda səsə qoyulmasını təklif edirəm.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, Əli müəllim.

Bu qanun layihəsinə İqtisadi siyasət, sənaye və sahibkarlıq komitəsində də baxılıb. Anar müəllim, bu gün Siz cavabdehsiniz bu komitəyə. Əlavəniz varmı?

Yerdən. *(Eşidilmir.)*

Sədrlik edən. Yoxdur. Çox sağ olun. Məsələni səsə qoyuram. Buyurun, münasibət bildirin.

Səsvermənin nəticələri	(saat 13.03 dəq.)
Lehinə	74
Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	0
İştirak edir	74
Nəticə: Yetərsay yoxdur	

Məlumat verin, Şakir müəllim.

Ş.Şabanov. Lehinə 18 səs vermişlər.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, qanun layihəsi üçüncü oxunuşda qəbul edildi.

Hörmətli həmkarlar, bizim 8 məsələmiz qalır. Bu məsələlərin hamısı birinci oxunuşda olan qanun layihələridir. Onu da qeyd edirəm ki, dünən biz komitə sədrlərinin iclasında bu haqda danışmışdıq. Gündəliyin növbəti 7 məsələsi cənab Prezidentin bir məktubu ilə Milli Məclisə daxil olub. Bu qanun layihələri mahiyyətə də bir-birinə

yaxındır. Əlilliyin meyarları ilə əlaqədar Ümumdünya Səhiyyə Təşkilatı tərəfindən müəyyən edilmiş standartların, eləcə də bir sıra beynəlxalq normaların milli qanunvericiliyə implementasiyası məqsədi ilə 60 qanunda dəyişiklik edilməsi nəzərdə tutulur. Odur ki, təklif edirəm, Əmək və sosial siyasət komitəsinin sədri hörmətli Musa Quliyev 7 qanun layihəsi haqqında parlamentə ümumi məlumat versin, müzakirələri, həmişə olduğu kimi, bir yerdə aparaq, ancaq səsverməni ayrıca keçirək. Buyurun, Musa müəllim.

M.Quliyev, *Milli Məclisin Əmək və sosial siyasət komitəsinin sədri*.

Çox sağ olun. Hörmətli xanım Sədr, hörmətli millət vəkilləri. Mən də hesab edirəm ki, bu cür müzakirələrin aparılması doğrudur. Çünki bu layihələrin hamısı bir-biri ilə əlaqəli layihələrdir.

Cənab Prezident tərəfindən qanunvericilik təşəbbüsü ilə Milli Məclisin müzakirəsinə təqdim edilmiş qanun layihələri zərfi əlilliyin qiymətləndirilməsinin yeni meyarlarını və qaydalarını müəyyən edir və əlaqəli qanunlarda bu müddəalardan irəli gələn uyğunlaşdırma xarakterli dəyişiklikləri nəzərdə tutur.

Azərbaycan Respublikasının da qoşulduğu “Əlillərin hüquqları haqqında” BMT-nin Konvensiyası əlillik sahəsində milli qanunvericiliyin beynəlxalq hüquq və normalara uyğunlaşdırılmasını tövsiyə edir. Bununla yanaşı, Azərbaycan Respublikası Prezidentinin “Əlilliyi olan şəxslərin hüquqları haqqında” Qanunun tətbiqi barədə” 2018-ci il 18 iyul tarixli Fərmanı və “Azərbaycan Respublikası Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyinin strukturunun və idarə edilməsinin təkmilləşdirilməsi ilə

bağlı tədbirlər haqqında” 2019-cu il 18 yanvar tarixli Fərmanı ilə əlilliyin müəyyən edilməsi meyarlarının və qaydalarının ən qabaqcıl beynəlxalq təcrübə nəzərə alınmaqla hazırlanması barədə cənab Prezident tərəfindən hökumətə tapşırıq verilmişdir. Müzakirə etdiyimiz 7 qanun layihəsi yuxarıdakı tələblərdən irəli gələrək hazırlanmışdır və hörmətli xanım Sədrin söylədiyi kimi, ümumilikdə, 60 qanunda 197 dəyişikliyi nəzərdə tutur. Qanun layihələrində dəyişikliklərin eyni xarakterli olduğunu nəzərə alaraq, onları ümumiləşdirilmiş şəkildə diqqətinizə çatdırmaq istəyirəm.

Əlillik siyasəti sahəsində baza qanunu hesab edilən “Əlilliyi olan şəxslərin hüquqları haqqında” Qanunun 11 maddəsinə 30 dəyişikliyin təklif edilməsində əsas məqsəd əlillik təyinatlarında ünvanlılığın, şəffaflığın və sosial ədalətin təmin edilməsi, bu sahədə beynəlxalq təcrübənin və standartların tətbiqi, xidmət keyfiyyətinin və vətəndaş məmnunluğunun yüksəldilməsidir. Qanunda təklif edilən dəyişiklikləri 4 istiqamətdə qruplaşdırmaq olar.

Birinci. Qanunun mətnindəki “əlillik dərəcəsi” ifadəsi “orqanizmin funksiyasının pozulması faizi” ifadəsi ilə əvəz olunur. Bu dəyişiklik qəbul olunandan sonra şəxsin əlillik vəziyyəti qiymətləndirilərkən ənənəvi 3 əlillik dərəcəsi deyil, orqanizmin funksiyalarının 30 faizdən yuxarı pozulması meyarı əsas götürüləcəkdir. Bu zaman funksiyanın 31 faizdən 60 faizədək pozulması mövcud III dərəcəli əlilliyə, 61 faizdən 81 faizədək pozulması II dərəcəli əlilliyə, 81 faizdən 100 faizədək pozulması I dərəcəli əlilliyə uyğun qiymətləndiriləcəkdir. Elə buradaca çox təbii və haqlı sual meydana çıxır, bu dəyişikliyin mənası və əhəmiyyəti nədən ibarətdir?

Məsələ burasındadır ki, mövcud 3 əlillik dərəcəsi kriteriyası əlilliyi olan şəxslərə münasibətdə daha geniş diferensial yanaşma tətbiq etməyə imkan yaratmır. Sağlamlığın pozulmasının faizlə qiymətləndirilməsi isə şəxslərin reabilitasiya potensialının, bərpa imkanlarının, reabilitasiya vasitələrinə ehtiyacının, yaxın gələcəkdə isə sosial müavinət və pensiya təminatının faizlər səviyyəsində dəqiq diferensiallaşmasına imkan yaradacaqdır. Bu dəyişikliklər zərfi qəbul ediləndən sonra sosial müavinətlər və əmək pensiyaları haqqında qanunlarda dəyişiklik edilməsi nəzərdə tutulur və yaxın gələcəkdə aparılacaq islahatların növbəti mərhələsində pensiya və müavinətləri orqanizmin funksiyasının pozulma faizinə uyğun şəkildə artırmaqla, əlilliyi olan şəxslərin sosial müdafiəsini daha ədalətli və etibarlı şəkildə təmin etmək hədəfinə yetişə biləcəyik.

Qanun layihələrində diqqəti çəkən ikinci dəyişiklik mövcud “sağlamlıq imkanı məhdud 18 yaşınadək uşaq” ifadəsinin “əlilliyi olan 18 yaşınadək şəxs” ifadəsi ilə əvəz olunmasıdır. Bu dəyişikliyin qəbul edilməsi 18 yaşınadək əlilliyi olan uşaqların da reabilitasiyasına, o cümlədən sosial müavinətlə təminatına diferensial yanaşma imkanı yaradacaqdır.

Nəzərdə tutulan dəyişikliyin 3-cü əsas istiqaməti əlilliyin ekspertizası prosedurunun konkret müddətinin müəyyənləşdirilməsi ilə bağlıdır. İndiyə qədər belə bir müddətin müəyyənləşdirilməməsi səbəbindən bəzi hallarda əlilliyin qiymətləndirilməsi aylarla uzanır və bu da vətəndaşlarımızın narazılığına səbəb olurdu. Təklif olunan yeni dəyişikliyə görə, sənədlər elektron qaydada Tibbi-Sosial Ekspert Komissiyasına daxil olandan 10 gün müddətində, əlavə

müayinə tələb olunan hallarda isə 15 gün müddətində əliliyin ekspertizasının aparılıb qərar verilməsini təsbit edir ki, bu da vətəndaşlara göstərilən xidmətin keyfiyyətinin yüksəlməsinə və vətəndaş məmnunluğunun artmasına səbəb olacaqdır. Nəhayət, 4-cü qrup dəyişikliklər üslub, terminoloji və texniki xarakterli dəyişikliklərdir.

Hörmətli millət vəkilləri, gündəliyimizdə olan məsələlər Əmək və sosial siyasət komitəsinin genişləndirilmiş iclasında qanun layihəsinin subyektlərinin iştirakı ilə ətraflı təhlil və müzakirə olunmuşdur. Komitəmizin iclasında iştirak və çıxış edərək faydalı təklifləri ilə layihənin təkmilləşməsinə dəstək verən bütün deputat həmkarlarımız, xüsusi ilə Milli Məclis Sədrinin birinci müavini hörmətli Əli Hüseynliyevə, komitə sədri həmkarımız hörmətli Zahid Oruca, məsələni bizimlə müzakirə edərək, mübahisəli məqamların aradan qaldırılmasında göstərdikləri dəstəyə görə hörmətli komitə sədrləri Ziyafət Əsgərova, Əhliman Əmiraslanova, Bəxtiyar Əliyevə, eləcə də Milli Məclisin Sosial qanunvericilik şöbəsinin müdiri Adil Vəliyevə və şöbənin əməkdaşlarına təşəkkürümüzü bildiririk. Məhz bu müzakirələrin və əməkdaşlığın nəticəsində qanun layihəsinin subyekti ilə razılaşdırılaraq, hazırda sizə təqdim olunan variantdakı “orqanizmin funksiyalarının itirilməsi” sözləri daha dəqiq ifadə olan və fikir ayrılığı yaratmayan “orqanizmin funksiyasının pozulması” termini ilə əvəz olunmuşdur.

Hörmətli millət vəkilləri, qanunun 2022-ci il yanvarın 1-dən qüvvəyə minməsi nəzərdə tutulur. Layihələrin hazırlanması prosesində əliliyin müəyyən olunması meyarları sahəsində qabaqcıl beynəlxalq təcrübələr ətraflı təhlil edilmiş, Rusiya Federasiyası, Avstriya, Böyük

Britaniya, Amerika Birləşmiş Ştatları və Almaniyanın təcrübələri öyrənilmiş, Avropa İttifaqının “Fiziki və əqli əlilliklə bağlı reyting dərəcəsi” adlanan vacib bir sənədi dərindən araşdırılmışdır. Məhz bu təcrübələr nəzərə alınmaqla, qanun qəbul ediləndən sonrakı dövrdə Ümumdünya Səhiyyə Təşkilatının standart diaqnostik aləti olan funksionallıq, əlillik və sağlamlığın beynəlxalq təsnifatından geniş istifadə olunmaqla, müxtəlif xəstəliklər üzrə ölkənin baş mütəxəssislərinin iştirakı ilə hazırlanmış, 800-dən çox meyarı özündə əks etdirən “Əlilliyin müəyyən olunması meyarları haqqında” Əsasnamənin Nazirlər Kabinetinin qərarı ilə təsdiq edilməsi, Ümumdünya Səhiyyə Təşkilatının və Dünya Bankının ekspertlərinin iştirakı ilə Səhiyyə, Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi nazirliklərinin və TƏBİB-in mütəxəssislərinə yeni meyarların tətbiqi ilə bağlı davamlı treyninqlərin keçirilməsi, Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyi, İcbari Tibbi Sığorta Dövlət Agentliyi və Səhiyyə Nazirliyinin elektron sistemləri, proqram təminatlarında təkmilləşdirilmə və uyğunlaşdırma işlərinin aparılması nəzərdə tutulur.

Hörmətli deputatlar, müzakirənizə təqdim edilən qanun layihələri zərfini qəbul etməklə, düşünürəm ki, millət vəkilləri cənab Prezidentin 2018-ci ildən başlatdığı və uğurla davam edən sosial sahədə islahatlara, aztəminatlı vətəndaşlarımızın sosial müdafiəsinin yaxşılaşmasına bir daha dəstək verəcək və əlilliyin müəyyən edilməsi sahəsində sosial ədalətin təmin edilməsinə, şəffaflığın artırılmasına, mövcud problemlərin köklü surətdə həll olunmasına öz töhfələrini vermiş olacaqlar. Qanun layihələrini konseptual baxımdan dəstəkləməyinizi və birinci oxunuşda səs verməyinizi xahiş edirəm. Sağ olun.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, Musa müəllim. Çox ətraflı, geniş məlumat verdiniz. Bu qanun layihəsinə 11 komitədə baxılıb. Ona görə mən üzümü komitə sədrlərinə tuturam, Əli müəllim, Zahid müəllim, sizə. Sözlünüz var?

Yerdən. (*Eşidilmir.*)

Sədrlik edən. Hicran xanım yoxdur, Jalə xanım, sizin komitənizin sözü?

Yerdən. (*Eşidilmir.*)

Sədrlik edən. Yoxdur. Tahir Mirkişili, Bəxtiyar müəllim, Qənirə xanım?

Yerdən. (*Eşidilmir.*)

Sədrlik edən. Yoxdur. Səməd müəllim, Sevinc xanım, Ziyafət müəllim, sözlünüz yoxdur?

Yerdən. (*Eşidilmir.*)

Sədrlik edən. Yoxdur. Adil müəllim? Sözlünüz yoxdur.

Yerdən. (*Eşidilmir.*)

Sədrlik edən. Zahid müəllim, Sizin sözlünüz var. Buyurun.

Z.Oruc, *Milli Məclisin İnsan hüquqları komitəsinin sədri.*

Hörmətli Sədr, hörmətli Məclis üzvləri. İnsan hüquqları komitəsində layihələrə müsbət münasibət bildirilib və indi də onun lehinə səs verəcəyik. Bildiyiniz kimi, son dəyişikliklərə qədər 2006–2018-ci illərdə dövlətimiz tərəfindən Əmək və Əhəlinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyinin adı, təşkilati-struktur forması və səlahiyyət dairəsi, rəhbərliyinin dəyişilməsi sosial siyasətin düzgün, şəffaf və ünvanlı olması ideyasına xidmət edib. Ötən 14 il ərzində 3 nazirin timsalında biz parlamentdə əlilliyin təyinatı, müavinətlər və pensiyaların hesablanması qaydasına yəni baxılması, Tibbi-Sosial Ekspert Komissiyasının bir

nazirlikdən digərinə tabe etdirilməsi, elektron xidmətin təşkili və digər tədbirlərə dair təqdimatları izləmişik. Lakin hamımızı o zaman bir məsələ düşündürüb – vətəndaşların razılığı və nazirlərlə dəyişməyən sabit sosial siyasət kursu.

Xatırladaq ki, Milli Məclis rəhbərliyinin iradəsi ilə əlillik sahəsində bütün maraqlı təşkilatların iştirakı ilə səmərəli dialoq mühiti yaradılaraq geniş dinləmələr keçirildi və orada iştirak etdiyimiz üçün bir sıra ümumiləşdirmələri bölüşmək istəyirik. Əvvəlcə bir neçə statistik məlumatları paylaşmağı vacib sayırıq.

Ümumdünya Səhiyyə Təşkilatının 2020-ci il məlumatına görə dünyada əhalinin 15 faizi, Avropa Birliyi məkanında isə 15–64 yaş arası əhalinin 14 faizə qədəri əlillik şəraitində yaşayır. Azərbaycan əhalisinin hər 100 min nəfərinə düşən əlil sayına görə biz MDB məkanında üçüncüyük, Avropa sıralanmasında isə 56-cı yerdəyik. Son rəsmi rəqəmlər 600 minə qədərdir və onların sırasında 80 faizdən yuxarı hissəni II qrup əlillər təşkil edir. Göründüyü kimi, millətimiz haqda bədgüman mülahizələrə yer yoxdur.

Yeri gəlmişkən, təyinatı ləğv edilən şəxslərin həm də əmək ehtiyatlarını artırmaqla bağlılığına cavab olaraq bildirək ki, ölkəmizdə əmək qabiliyyətli əhalinin 68 faizdən yuxarı olması dünyadakı göstəriciyə tamamilə uyğundur. İndi biz istəyirik ki, qabaqcıl Qərb modelinə, yeni meyarlara, yəni orqanizmin funksiyalarının pozulmasının faiz dərəcələri ilə ölçülməsinə keçək. Əlbəttə, mütərəqqi və uğur qazanmış təcrübənin tətbiqinin böyük üstünlükləri var. Görünür, nazirlik 2019-cu ildə 7 meyar, 14 patologiya və 2500 xəstəlikdən ibarət yeni əsasnaməni

hazırlayaraq hökumətə məhz bu məqsədlə təqdim etmişdi. Amma onun qəbulunun gecikdiyi üçün nəticələri gözləmədən əvvəlki illərdə təyinat alan şəxslərin işlərinin yenidən qiymətləndirilməsinə tələsik qərar verilib. Hörmətli nazir Sahil Babayevin açıq mənbədə verdiyi məlumata görə, indiyədək 90 min insanın pensiyası, 17 min nəfərin əlillik təyinatı ləğv olunub. Elə buradaca sual olunur: nəticədə bu qədər vətəndaş ordusunun harada, əmək bazarında, özünüməşğul əhalinin sırasında, yoxsa işsizlərin siyahısında və ya ictimai işlər və özəl sektorda özünə yer etməsinə dair məlumatı da təqdim etmək yeninə düşər. O cümlədən 2016-cı ildə Nazirlər Kabinetinin təkrar müayinə qarşısında olan 250 min şəxsin 2021-ci ilədək müddətinin uzadılması və cari ildə onların yenidən tibbi baxışa qayıtması, nazirin sözlərinə görə, həmin şəxslərin də yekunda 60–70 mindən artıq əlillik reyestrindən çıxarılacağına anonsu bizi qayğılandırmaya bilməz. Bir daha xüsusi vurğulayırıq ki, nazirlik indi müzakirəmizə çıxarılan, lakin hökumətin təsdiqləmədiyi 2019-cu ildəki əsasnamədə bütün bunları qeyd edib və biz vətəndaşlarımızın sağlamlıq durumuna diaqnoz qoyarkən 2022-ci ildən qüvvəyə minəcək indiki daha humanist və çoxçeşidli qaydalarla deyil, haqsız olaraq tam əksəriyyətinə “saxta” deyib vətəndaşımızı yarığladığımız, birtərəfli qaydada onu günahkar çıxardığımız, beləliklə, ciddi gərginlik mənbəyinə çevirdiyimiz və insanları sosial qəyyumluq, müftəxorluqda suçlandıрмаğa səbəb olan hazırkı ləğv qərarı ilə üzə-üzə qoymuşuq. Üstəlik, 200 minə qədər insanın hüquqi sənədləri qanun pozuntuları ilə tərtib olunubsa və orada ən azı 4 hökumət qurumu iştirak edibsə, bizim illərlə burada qəbul etdiyimiz hesabat iclasları, yüksək təq-

dimatlar da zərbə altına alınır və açıq-aşkar uğur hekayələrimize mənfi təsir edir. Söhbət büdcə vəsaitlərinin verilməsi ilə müşayiət olunan mütəşəkkil sistemli hüquqi tədbirlərdən gedirsə, saxta ittiham faktiki minlərcə məmurun, həkimin əməlinin yarıqlanması deməkdir. Halbuki indiki təqdimatda üstünlüklərini öydüyümüz yeni qaydalarla müqayisədə artıq pislədiyimiz, qüvvədə olan indiki təlimat və normativ sənədlərin yarıtmaz olduğunun günahını vətəndaş daşımalı deyil. Hətta bir neçə milyon manat büdcədən yüksək pensiya almış adamlar haqda verilən bəyanat, bütövlükdə, mövcud mənzərəni dəyişdirmir. Azərbaycanda əlilliyə çıxan şəxslərin əksər hissəsi kasıb və aztəminatlı təbəqələr təşkil edir və onlar haqda verilən ləğv qərarlarını dayandırmaq gərəkdir.

Mürəkkəbliyə yaradan digər hal 2015-ci il əsasnaməsində dəyişiklik aparılaraq əvvəlki müddəaların xeyli azaldılması və bir çox xəstəlik kodlarının siyahıdan çıxarılmasıdır. Nəticədə xəstələrin yenidən şəhadətləndirilməsi zamanı yalnız sənədlər və formalar əsasında qərar verilir. Digər yandan, artıq 12 ay müddətinə müalicə sənədləri tələb olunur və sağala bilməyən xəstələrin yenidən müalicəyə göndərilməsi, o cümlədən imtinanın səbəblərinin izahlı qeyd olunmaması səbəbindən müalicə həkimlərinə geri qaytarılan formaları həmin tibbi personal yenidən doldura bilmir. Xüsusilə də genetik xəstələr, məsələn, Bexterev və Marfan sindromu kimi. Belə pasiyentləri bir ilə yaxın xəstəxana rejiminə bağlayıb bütün tibbi müəssisələrə insan axınıni təşkil etməklə həm dövlətin, həm də fərdlərin xərc yükünü çəkilməz bir səviyyəyə çatdırmış olur.

Nazir bəyan edir ki, ötən il 80 minə yaxın göndərişin 31

faizi təmin olunub, yəni 25 min əlillik təyinatı verilib ki, onların da yalnız yarısı ilkin əlillik statusu alanlardır. Nazirlik haqlı olaraq bildirir ki, 1 ildə artım 12–14 faiz ola bilməz. Doğrudur, hətta müraciət edənlərin hamısına müsbət cavab verilsəydi belə, artım tendensiyası söylənilməyi kimi ola bilməzdi. Çünki 12 min təyinat 10 milyonluq əhalinin cəmi 0,12 faizini təşkil edir. Ötən ilin pandemiya və Vətən müharibəsinin nəticələrini nəzərə alaraq, rəqəmlərin vahimələndirici, yaxud büdcə yükünün çəkilməz səviyyəsi kimi təqdim oluna bilməyəcəyini görürük.

Mən artıq çıxışımı yekunlaşdırmaq istəyirəm. Doğrusu, bəlkə də 20 dəqiqəlik çıxış idi. Hər bir halda, hörmətli Sədr, mən təşəkkür edirəm, fasilə zamanıdır, hamı, ilk növbədə Siz böyük dözümlü nümayiş etdirdiniz, eləcə də həmkarlarımız. Əlbəttə ki, bu deyilən məsələlər ona bağlıdır ki, bizim bura qədərki dövrdə qanunun icrası ilə bağlı müvafiq nazirliyin və bir neçə strukturun arasında xeyli anlaşılmazlıqlar var. Mən ona dair də mövqelərimi yazmışdım. Onu ictimailəşdirəndə yəqin ki, bunlar oxuna bilinəcəkdir.

Nazirliklə şəxsi münasibətlərimizdə heç bir problem yoxdur, bunu ayrıca vurğulayıram. Yeri gəlmişkən, onların əksəriyyəti virtual platformada fəaldırlar. Hər bir “WhatsApp” və digər platformadan yazışmalara cavab verirlər. Amma möhtərəm cənab Prezident tərəfindən sosial sahə ilə bağlı ötən illər ərzində müəyyənlanmış siyasətin vətəndaşa çatması üçün parlamentdən verilən səsler eşidilməlidir. Bu baxımdan, hörmətli Sədr, Sizin təşəbbüsünüzlə keçirilən dinləmələrin, əslində, dinləmə statusundan daha yuxarı olduğunu nəzərə alaraq, belə formatda müzakirələrin qarşıdakı dövrdə də davam etdiriləcəyinə inanırıq. Əlbəttə ki, bu 2022-ci ildə qüvvəyə

minəcək sənədlərə də səs verəcəyik. Sağ olun.

Sədrlik edən. Sağ olun, Zahid müəllim.

İndi isə müzakirəyə keçirik. Razi Nurullayev. Razi müəllim, buyurun.

R.Nurullayev. Hörmətli xanım Sədr, hörmətli deputatlar, “Əlilliyi olan şəxslərin hüquqları haqqında” Qanunda təklif edilən dəyişikliklərin xeyli hissəsi mütərəqqidir, qəbul edirəm. Əlilliyin bu şəkildə faizlə müəyyən edilməsində isə problemlər var. Ola bilsin ki, bu, digər ölkələrdə özünü doğruldub. Bizdə isə bu, korrupsiya və ədalətsizliyə yol açmağa bilər. Əlilliyin faizlə müəyyən edilməsi əyriliklərə və rüşvətخورluğa imkan yaradacaq. Deyək ki, birinin qara ciyəri, yaxud bədəninin hər hansı bir hissəsi, ürək damarları 50 faiz funksionallığa malikdir. Tutaq ki, pul verəcək, yazdıracaq 63 faiz, yaxud pul, yəni rüşvət vermədiyi üçün xəstənin 70 faiz işləməyən böyrəklərinə 53 faiz yazacaq. Yəni bu faiz məsələsi bank faizləri kimi xalqı böyrü üstə də qoya bilər. Sabah bütün dünyanın həkimlərini yığıb gətirsən ki, sübut edin, vəzifəli şəxs saxtakarlığa yol verib, edə bilməyəcəklər. Deyəcək ki, mən müayinə edəndə 62 faiz idi, yəqin gedib ya Lerik dağlarında, ya da başqa bir dağda yaşayıb, suyunu içib, təbiət onu bərpa edib. Yaxud gedib, bilmirəm, mollaya dua yazdırıb, özünü müalicə etdirib, indi olub 30 faiz. Yaxud 65 faizlik xəstəliyi, əksinə, 60 faiz yazacaq.

Söhbət bir faizin xariqələr yaratmasından, yaxud evlər yıxılmasından gedir. Biz o dərəcədə inkişaf etmiş insan kapitalına malik deyilik ki, bir faizin insan həyatına qərar verdiyi şəffaflığa gedək. Bunu edə bilsək, sizləri əmin edirəm ki, növbəti il Danimarka olarıq. Bizim millətimiz yaradıcıdır. Amerikalılar deyir ki, hər çıxılmaz vəziyyətdə 3

çıxış yolu var, bizimkilər başlarını işlədəndə ən azı 10 çıxış yolu tapırlar. Bu xalqı bir faizin əsirinə çevirmək lazım deyil. Şikayətlərin əlindən, cənab deputatlar, darvazadan çölə çıxıb maşınlara da otura bilməyəcəyik, bunu biləsiniz.

Əlilliyin təyinat məsələsini başqa cür, bəlkə də bir neçə hissəyə bölmək lazım olardı. Görünən və təsbit olunan əlillik, bura bədən orqanlarını itirmiş şəxslər daxildir. Bir də, daxili xəstəliklər ucbatından verilən əlilliklər. Ən çox incitmələr gözlə görünə bilinməyən xəstəliklər ucbatından olacaq. Belə düşünürəm ki, bədən üzvlərini itirməyən şəxslər üçün əlillik almaq çətinləşdirilir.

Digər bir məsələ, əlillik 31 faizdən yuxarı başlayır. Orqanizmin funksiyalarının 10–30 faiz itirilməsi zamanı əlillik təyinatı aparılmır. Amma 30 faiz orqanizmin funksionallığını itirən şəxsi 100 faiz funksionallığı olanla bərabər tutmaq nə dərəcədə ədalətli olacaq? Pensiya və müavinət verilmirsə, onlar üçün nələrsə düşünülməlidir. Bu şəkildə biz özümüzə sosial dövlət deyə bilmərik. Belə şəxslərin ən azından işə götürülməsində, təhsil, kredit almasında, özünüməşğulluq proqramlarına cəlb olunmasında bir üstünlüyü olmalıdır. 30 faiz, demək olar ki, insan bədəninin üçdə biridir. Vallah, mənə belə gəlir ki, bu, bir çox insanlara yazıq olacaq.

Mənim bu çıxışım heç də Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyini tənqid kimi qəbul olunmasın, mənim onlarla çox yaxşı münasibətim var. Elə bu gün də onlara yazdığım və cavab aldığım 5 məktubla elə burada tanış oldum, oxudum. Yəni həm nazirlə, həm də nazirin müavinləri ilə çox gözəl iş münasibətimiz var. Sadəcə olaraq, mənim deməyim bundan ibarətdir ki, bax, bu 1 faiz məsələsinin əsiri olmaq və şəffaflığı 1 faizə bağlamaq ki-

fayət qədər ciddi problemlər yaradacaq. Çünki 1 faizlə 2 faiz arasında fərq, demək olar ki, yoxdur. 61-dir, 60 yazacaq, 1 faizin qurbanına çevirəcək. Yəni bu, qeyri-şəffaflıq üçün kifayət qədər imkanlar yaratmaqdadır. Təşəkkür edirəm, xanım Sədr.

Sədrlik edən. Sağ olun, Razi müəllim.

Siyavuş Novruzov. Buyurun, Siyavuş müəllim.

S.Novruzov. Təşəkkür edirəm. Hörmətli Sədr, hörmətli deputatlar, təbii ki, qanun layihələrinə mən də səs verəcəyəm. Doğrudan da, mütərəqqi qanun layihələridir. Əgər nəzərə alsaq ki, dövlətimiz sosial dövlətdir və cənab Prezident istər pandemiya dövründə, istərsə də 44 günlük Vətən müharibəsi dövründən sonrakı müddətdə qeyd etdi ki, hansı hissədən vəsaitlər kəsilirsə-kəsilsin, sosial layihələr həyata keçməlidir. Bu sosial layihələr də həyata keçirilir.

Bu gün sosial layihələrin yeni bir forması bizə təqdim olunubdur və bu təqdimatı Musa müəllim ətraflı şəkildə etdi, Zahid müəllim də qeyd etdi. Hesab edirəm ki, burada yeniliklər də var və mütərəqqi yeniliklərdir. Faiz məsələsi daha çox maneəvər etməyə imkan yaradır. Çünki o əlillik bir var 3 parametrlə əsasında müəyyən olunur, bir də var burada daha çox imkanlarla müəyyənləşsin. Mən bunun tərəfdarıyam. Amma burada əgər biz yenilik əldə etmək istəyiriksə, başqa bir yeniliyə də əl atmalıyıq. Pensiya yaşlarının müəyyənləşdirilməsi ilə əlaqədar. Biz tikintidə işləyənlə müəllim, yaxud da başqa bir sahədə işləyən insanın eyni yaşda təqaüdə çıxmasını bərabər tuturuq. Axı, 65 yaşında insan tikintidə çalışa bilməz, buna heç yaş da şərait yaratmır. Müəllim isə 65 yaşında hələ fəaliyyətə təzə başlayır, xüsusi ilə universitetlərdə, institutlarda belə müəllimlər var. 65 yaşında təqaüdə dəvət edəndə, deyir,

mən doktorluğu təzə müdafiə etmişəm, bundan sonra fəaliyyətimi davam etdirəcəyəm. Ona görə burada da yaşama tərzini dəyişilməlidir. Mən hesab edirəm ki, biz bunu da müəyyənləşdirməliyik. Necə hüquq mühafizə orqanlarında 55 yaş, orduda bir başqa yaş müəyyənləşdirilibdir, ağır sahədə çalışan insanların da yaş həddi müəyyən olunmalıdır ki, o birilər ilə eyni tutulmasın. Bu, daha ədalətli olar.

Burada qeyd olundu, 200 min nəfərin əlilliyinin ləğv olunması ilə əlaqədar. Mən bunun qəti şəkildə əleyhinəyəm. Mən hesab edirəm ki, insanların əlilliyi ləğv olunursa, ilkin növbədə bu insanlar xəbərdar olunmalıdır. İkincisi, bu insanlara, heç olmasa, iki ay müddətində kompensasiya verilməlidir ki, əlilliyi ləğv olunur. Bunlara hər hansı bir alternativ iş yeri təqdim olunmalıdır. Mən qeyd etdim ki, bizim dövlətimiz sosial dövlətdir. Yaxud ünvanlı sosial yardıma yönəldilməlidir, özünüməşğulluq proqramına daxil edilməlidir və sair. Nəticə etibarını ilə bu gün bu təqaüd alır, sabahı gün deyirlər ki, sən təqaüd almırsan və bu insanın da dolanışıqı ancaq təqaüdüdür. Nəzərə alsaq ki, dünyada olan bu epidemiyada dövlətimizin işləməyənlərə hələ 190 manat yardım etdiyi bir vaxtda, biz əlillik dərəcəsini ləğv edirik və başlamışıq onun evinə gələn o çörək pulunu da kəsməyə. Yenə deyirəm, ola bilər, nə vaxtsa bunu etmək olardı. Amma bu məsələ indinin məsələsi deyildi, ortaya atılıbdır. Hesab edirəm ki, bu məsələ ilə bağlı ciddi iş aparılmalıdır. Birinci növbədə onların böyük hissəsi sosial pensiya ilə təmin oluna bilər, sosial pensiyaya yönəldilməlidir. İkinci tərəfdən, müəyyən hissəsi, doğrudan da, indi dəqiqləşdirmə aparılmalıdır, çünki indi çox çətin bir dəqiqləşdirmə prosesi gedir. O baxımdan, hesab edirəm ki, bunlar da nəzərə alınsa, daha

məqsədəuyğun olar.

Burada şəhid ailələrinin adlarının əbədiləşdirilməsi və digər sahələrdə olan qanun layihələri də var. Konseptual baxımdan mən bu qanun layihələri ilə tam razıyam. Amma xatırlayırsınızsa, biz bunların reyestrinin aparılması ilə bağlı qanun qəbul etdik. Reyestrin aparılmaması nəticəsində, görürsünüz, müəyyən hallar baş verir. Qarabağda döyüşməyən, ola bilər, avtomobil qəzasında haradasa əlil olan şəxslərin, – təbii ki, onlar da əlildir, onların da sosial yardıma ehtiyacı var, – Qarabağ əlilləri adından istifadə etməsi cəmiyyətdə çox ciddi problemlər yaradır. O baxımdan da mən bu reyestrin sürətləndirilməsinin tərəfdarıyam. Qanun layihəsinə səs verəcəyəm.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, Siyavuş müəllim.

Hörmətli həmkarlar, bir azdan sonra mənim rəsmi görüşüm var. Ona görə mən hörmətli Əli müəllimdən xahiş edəcəyəm, iclasa davam etsin. Sağ olun.

*Azərbaycan Respublikası Milli Məclisi Sədrinin
birinci müavini **Əli Hüseynli** sədrlik edir.*

Sədrlik edən. Çox sağ olun.

Əli müəllim, buyurun.

Ə.Məsimli. Çox sağ olun, Əli müəllim. Musa müəllim kifayət qədər müfəssəl məlumat verdi. Dəyişikliklərin mahiyyətini konkret surətdə göstərdi ki, əlilliyin müəyyənəşdirilməsinin yeni meyarı və qaydaları müəyyən edilib və bu zaman beynəlxalq praktikada özünü doğruldan təcrübədən istifadə olunur. Təbii ki, bu yanaşmanı biz müsbət qiymətləndiririk, eyni zamanda, əlillik ətrafında olan problemlər, bununla bağlı son dövrlərdə

yaranan problemlər kontekstində bəzi məqamları qeyd etmək istərdim.

Birinci, onu qeyd etmək istərdim ki, bu dəyişikliklər 630 mindən çox insanın taleyini əhatə edir və Azərbaycan Konstitusiyasının 38-ci maddəsinə görə də dövlətin əlillərin qeydinə qalması onun bilavasitə əsas vəzifələrindən biridir. Bax, bu məsələyə yanaşanda, baxıb görürük, xeyli problemlər var və burada qaldırılan sualların mabədi kimi növbəti sual ortaya çıxır. Bu dəyişikliklər əlilliklə bağlı məlum problemlərin həllinin aradan qaldırılmasına kömək edəcəkmi, yoxsa əlavə problemlər yaradacaq?

İkinci, bu dəyişikliklər bilavasitə, – Musa müəllim də öz çıxışında qeyd etdi, burada başqa bir element də var ki, bunu da qeyd edək, – təkcə yeni qaydaların qəbul edilməsi deyil, həm də qənaət rejiminin daha da gücləndirilməsidir. Hesab edirəm ki, qənaət rejimini gücləndirməkdən ötrü Azərbaycanda korrupsiyaya, monopoliyaya, məmur özbaşınalığına qarşı mübarizədən milyardlar qazanmaq olar. Amma burada çox kiçik rəqəmlərdən söhbət gedir. 30 faizə qədər qüsurlu insanların əlil olmaması nə qədər qənaətə gətirib çıxaracaq?

İnsanları maraqlandıran məsələlərdən biri də bundan ibarətdir ki, bu dəyişikliklər indi əlillərə verilən müavinətlərin məbləğinə necə təsir göstərəcək. O müavinətlər kifayət qədər aşağıdır. Müavinətlərin böyük əksəriyyəti 200 manatın ətrafındadır, ondan yuxarı alanlar azlıq təşkil edir. Bu dəyişikliklər, diferensiallaşdırılmış yanaşmalar məhz əlilliyi olan insanların müavinətlərinin artmasına necə təsir göstərəcək?

Növbəti qeyd etmək istədiyim məsələ ondan ibarətdir ki, əlilliyin müəyyənləşdirilməsində elektron variantdan

istifadə olunur. Biz bunu müsbət qiymətləndiririk. Amma o proqram, hörmətli Əli müəllim, mükəmməl olmadığına görə əlavə problemlər yaradır. Bu problemləri belə qoymaq olmaz. Müxtəlif rəqəmlər var ki, 7 min insanın son iki ildə, sonrakı müddətdə 17 min insanın əlilliyi ləğv olunur. Əgər 7 nəfərin əlilliyi ləğv olunubsa, biz bunun günahını həmin 7 nəfərin üzərinə qoya bilərik. Əgər 70 nəfərdirsə, onu yenə də onların üzərinə qoya bilərik. Əgər bu, 7, 17 mindirsə, artıq burada günahın əsas hissəsini, mən hesab edirəm ki, bunun məsuliyyətini aidiyyəti orqanlar, Səhiyyə Nazirliyi və Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyi daşıyır.

Növbəti blok məsələ, bu cür çatışmazlıqların xeyli hissəsi ondan ibarətdir ki, əlilliyin müəyyən edilməsi Səhiyyə Nazirliyindən indi də İcbari Tibbi Sığorta Agentliyinə keçirilir. Bunlarla Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyi əgər belə yumşaq desək, hələlik problemin optimal həllində optimal variant tapmayıblar və ziddiyyətlər var. Bu qurumlar hələ tam surətdə bir-birinə inanmırlar və ən ağır məsələ ondan ibarətdir ki, deməli, Səhiyyə Nazirliyi ilə Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyi bir-birinə inanmır, xalq isə nə o nazirliyə, nə də o birisi nazirliyə tam inanır. Ona görə də əhalinin bu nazirliklərə inamını bərpa etməkdən ötrü, hesab edirəm ki, əlilliyi haqsız ləğv olunmuş insanların əlilliyini bərpa etmək üçün səyyar komissiyalar yaradılmalıdır, onlar yerlərdə fəaliyyət göstərməlidir. Həmin əlilliyi haqsız ləğv olunanlar yerindəcə aşkar olunmalıdır və onların əlilliyi bərpa edilməlidir.

İkincisi isə 7 aya qədər hələ qazilərin əlilliyinin müəyyənləşdirilməsində problemlər aradan qaldırılmayıb və qazilərin də əlilliyinin problemlərinin aradan qaldırılma-

sına səy göstərilməlidir. Sağ olun.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, Əli müəllim. Vətəndaşların inamı məsələsinə şərh verə bilmərəm, amma Əli müəllim, düşünmürəm ki, əmək və əhalinin sosial müdafiəsi naziri ilə səhiyyə naziri arasında hansısa bir anlaşılmazlıq mövcuddur. Qüdrət Həsənquliyev, buyurun.

Q.Həsənquliyev. Təşəkkür edirəm. Hörmətli Əli müəllim, hörmətli həmkarlar. Bizə, əslində, bu qanun layihəsi ilə bağlı arayış verilməli idi. Onun maliyyə əsaslandırılması olmalı idi. “Normativ hüquqi aktlar haqqında” Konstitusiya Qanununa görə bu kimi qanunlarla bağlı ekspert rəyləri təqdim olunmalı idi. Yəni burada ekspert rəyləri cəm halda gedir. Ən aşağısı iki müstəqil ekspert rəyi olmalı idi.

Hörmətli Musa müəllim demədi ki, əvvəllər bizdə vəziyyət necə idi. Yəni III qrup əlillik dərəcəsi verilməsi üçün şəxs əmək qabiliyyətini neçə faiz itirməli idi. II qrup üçün neçə faiz, I qrup üçün neçə faiz və indi necədir. Yəni bu vəziyyət dəyişikliyinə, mənə elə gəlir ki, bir az geniş izahı verilməlidir, xalq da bunu bilməlidir. Onu da deyim ki, Siyavuş müəllim qeyd etdi, biz bu qanunu qəbul etsək, 200 min adam əlilliyini itirəcək. Əslində, vətəndaşın vəziyyətini ağırlaşdıran qanunun geriyə qüvvəsi yoxdur və əhaliyə bu barədə də deyilməlidir ki, yəni hazırda əlillik təyin olunmuş şəxslər əgər, həqiqətən də, bu, belədirsə, ona görə narahat olmasın. Bundan başqa, burada qeyd olundu ki, əlilliyin təyin olunması orqanizmin funksiyalarının pozulmasına görədir, bu, doğru deyil. Burada orqanizmin funksiyalarının pozulması əmək qabiliyyətinin itirilməsinə gətirib çıxarır. Ona görə biz həmin şəxslərə

pensiya veririk. Bu, fiziki və psixi ola bilər.

Hörmətli Əli müəllim, Siz hüquqşünassınız, bilərsiniz. Məsəl üçün, peşə xarakterindən asılı olaraq biz bilirik ki, bir rəssam, ya pianoçu barmağını itirirsə, bu onun üçün əmək qabiliyyətinin tamamilə itirilməsinə gətirib çıxarır. Yəni bir tarzən barmağını itirirsə, necə tar çala bilər. O halda biz buna I qrup əlillik verməliyik. Amma tutaq ki, bir professor, ya deputat bir barmağını itirirsə, bu onun əmək fəaliyyətinə, ümumiyyətlə, təsir göstərmir. Əgər cinayətkar hər hansı bir şəxsə xəsarət yetirirsə və həmin xəsarət nəticəsində o barmağını itirirsə, bu, ağır bədən xəsarəti sayılır. Amma qeyd etdiyim kimi, rəssam, pianoçu, nə bilim, bir tarzən barmağını itirirsə, bu, ağır bədən xəsarəti sayılır. Ona görə ki, həmin o xəsarətin nəticəsində, dediyim kimi, o, əmək funksiyasını itirir. Ona görə də burada yazılmalıdır ki, əmək qabiliyyətinin itirilməsi dərəcəsinə uyğun olaraq, demək, əlillik təyin olunur. Yəni bu, çox prinsipial məsələdir. Həm də bunun maliyyə əsaslandırılması olmalıdır ki, bu yeni qaydaları tətbiq etməklə hökumət nə qədər vəsaitə qənaət etmək istəyir. Yəni bu barədə də bizə bir məlumat verilsə idi, doğru olardı.

Mən əvvəllər də xatırlayırsınızsa, – burada uzun müddət təcrübəsi olan deputat həmkarlarım xatırlayır, – vaxtı ilə məsələ qaldırırdım ki, Müdafiə Nazirliyinin rəhbərliyi milli kadrlarla gücləndirilməlidir. İndi eyni sözü Əmək və Əhəlinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyi haqqında deyirəm ki, doğrudan da, bu nazirliyin rəhbərliyi bu xalqa ürəyi yanan, acıyan, milli kadrlarla gücləndirilməlidir. Yəni burada hiss olunur ki, məqsəd maksimum dərəcədə çalışıb daha az insana ünvanlı sosial yardım vermək, daha az insana

əlillik təyin eləməkdir. Bu hədəf açıq-açığına seçilir ki, məqsəd vəsaitlərə sanki qənaət eləməkdir. Mən əvvəllər də söyləmişəm, nazirliyin məqsədi bu olmamalıdır. Əslində, məqsəd o olmalıdır ki, doğrudan da, köməyə ehtiyacı olan insanlara pensiyalar təyin olunsun, yardım edilsin və sair. Əgər, doğrudan da, kimsə qanunsuz əlillik alıbsa, o halda qanunsuz əlilliyi təyin etmiş şəxslər, həkimlərin hamısı cinayət məsuliyyətinə cəlb olunmalıdır. O sənədlər çoxdan Baş Prokuror yanında Korrupsiyaya qarşı Mübarizə Baş İdarəsinə göndərilməli idi və onların hər biri haqqında cinayət işi açılmalı və o şəxslər cəzalandırılmalı idi. Mən hesab edirəm ki, bu olmalıdır.

Bundan başqa, burada hörmətli Zahid müəllim bir məsələyə toxundu. Mən bu qanun layihəsi ilə tanış olanda beynəlxalq təcrübəni öyrəndim və gördüm ki, Avropa İttifaqında orta hesabla hər 100 nəfərə 10 nəfərə qədər əlillik düşür. Azərbaycanda bu rəqəm az qala iki dəfə azdır. Biz nədən narahatıq? Özü də iki dəfə müharibədən keçmiş bir ölkəyik. Buna görə də mən hesab edirəm ki, yanaşma tərzini dəyişilməlidir. Yəqin ki, ikinci oxunuşda bəzi məsələlərə əlavə diqqət yetirəcəyəm. Çox sağ olun.

Sədrlik edən. Sağ olun.

Azər Badamov, buyurun.

A.Badamov. Təşəkkür edirəm, hörmətli Əli müəllim. Təqdim olunmuş qanun layihəsindəki dəyişikliklərin əlilliyin təyin olunmasında müasir yanaşmanı ortaya qoyacağımı və nəticədə, əsasən, əlilliyin və ödənişlərin ünvanlılığının, şəffaflığın və vətəndaş məmnunluğunun təmin olunmasına xidmət edəcəyini düşünürəm. Qanun layihəsindəki dəyişiklikləri dəstəkləyirəm. Bununla yanaşı, son vaxtlar əlilliyin təyin olunmasında vətəndaşları ən çox narahat

edən məqama toxunmaq istəyirəm.

Əvvəllər əlilliyin qiymətləndirilməsi rayon Tibbi-Sosial Ekspert Komissiyası tərəfindən müəyyənləşdirilirdi və pensiyalar təyin olunurdu. 2020-ci il yanvarın 1-dən isə qeyd olunduğu kimi, əlilliyin qiymətləndirilməsi üçün tərtib olunmuş sənədlər informasiya sisteminə daxil edilərək, xəstənin canlı iştirakı olmadan müəyyənləşdirilir. Belə təyinatın müsbət və mənfi tərəfinin olduğunu düşünürəm. Müsbət tərəfi o oldu ki, əlilliyin təyin olunmasında müəyyən qədər şəffaflıq təmin olundu, mənfi tərəfi isə əlilliyin qiymətləndirilməsində xəstə canlı iştirak etmədiyindən, çoxlu hallarda əmək qabiliyyəti olmayan insanlara da imtina qərarları verildi. Hətta sağalmaz xəstəliyi olan vətəndaşlara da pensiya ödənilməsindən imtina halları oldu. Son vaxtlar bizə olunan müraciətlərdə belə hallar çoxalmışdır. Vətəndaşların narazılıqları onu göstərir ki, əlilliyin informasiya sisteminə daxil edilmiş məlumatlarla qiymətləndirilməsində haradasa bir boşluq var.

Təklifim olur ki, dəyişikliklərdə Tibbi-Sosial Ekspert Komissiyasında əlilliyin qiymətləndirilməsi müraciət etmiş şəxsin iştirakı ilə həyata keçirilsin. Əlilliyi imtina olunmuş şəxsə yerindəcə səbəbi izah olunsun ki, artıq sözsöhbətə mövzu qalmasın. Sadəcə, əlilliyin qiymətləndirilməsində müraciət edən şəxs iştirak edərsə, haqlı-haqsız narazılıqlar yaranmaz. Həm də fiziki imkanları məhdud xəstə vətəndaşlara imtina cavabları gəlməz. Belə insanlar üçün aldıkları pensiya onun yaşaması üçün vacibdir və müəyyən vaxta, araşdırılma aparılana qədər pensiyanın dayandırılması onları çətin vəziyyətə salır. Saxta əlilliklərin ləğv olunmasının tərəfdarıyam, amma, həqiqətən, sağlam olmayan əlil şəxslərin pensiyası dayandırılma-

malıdır. Təşəkkür edirəm.

Sədrlik edən. Sağ olun.

Elman müəllim Nəsirov, buyurun.

E.Nəsirov. Hörmətli Əli müəllim, hörmətli həmkarlar. Mən də çox aktual olan bir qanun haqqında, əlilliyi olan şəxslərin hüquqlarının müdafiəsi ilə bağlı qanun haqqında öz fikirlərimi bildirmək istəyirəm.

Əvvəla, onu qeyd eləyim ki, bu qanunda olan düzəlişlər çox mütərəqqi düzəlişlərdir. Xüsusi ilə də əlilliyin təyinatı ilə bağlı müddətin 10 günə endirilməsi, əlavə yoxlamalar lazımdırsa, 15 günə uzadılması, bunlar çox müsbət hadisələrdir. Yəni əlilliyin təyinatı ilə bağlı həmin şəxs 10–15 gün ərzində real nəticəyə şahidlik edəcək. Amma, bütövlükdə, bu gün cəmiyyətdə, xüsusi ilə sosial şəbəkələrdə bu məsələ çox ciddi müzakirə olunur. Mənim seçicilərimlə görüşlərimdə ən çox qaldırılan məsələlərdən biri məhz bununla bağlıdır, əlilliyin təyinatı. Müəyyən insanlar narazı qalır, təbii ki, razı qalanlar da var. Adətən narazı qalanlar öz etirazını ifadə eləyir.

Məsələnin ciddiliyini nəzərə alıb, hörmətli əmək və əhalinin sosial müdafiəsi naziri Sahil Babayevlə telefon danışığımı olub. Bu məsələlər ətrafında çox ciddi müzakirəmiz oldu. Cənab nazirin fikri belədir, bizim yanaşmamız odur ki, burada ədalət prinsipi gözlənilsin və o söylədi, məsələn, 2020-ci ildə, – məşhur Forma 88 var, tibbi-səhiyyə müəssisələri əlilliyi müəyyən etməklə bağlı göndərişi mərkəzləşmiş elektron informasiya sistemə yerləşdirir və keçən il 80 min belə Forma bu sistemə yerləşdirilib, – 25 min şəxsin əlilliyi təsdiqlənib. Bu, 31 faiz deməkdir. Eyni zamanda, 2021-ci ilin birinci rübünün yekunlarına görə 30 faiz saxta əlillik faktı üzə çıxarılıb.

Bunu cənab nazir bildirdi.

Amma hörmətli Qüdrət müəllimin qaldırdığı məsələyə də toxunmaq istəyirəm. Həqiqətən də, bu gün ölkəmizdə əlillərin sayına baxsanız, rəqəm kifayət qədər böyükdür. Məndə olan məlumatlara görə, bu gün Azərbaycan əhalisinin 6 faizində əlillik qeydə alınıb. Pensiya sistemində isə əlilliyi olan şəxslərin payı 30 faizdir. Müqayisə üçün, yəni bu, böyük rəqəmdir, kiçik rəqəmdir, bilmirəm, amma beynəlxalq praktikaya müraciət eləyəndə, bu rəqəm, təsəvvür edin ki, 12–20 faiz civarındadır. 12–20 faiz dünyada, beynəlxalq praktikada, bizdə isə 30 faizə qədər, hələ mən pensiya sistemindəki əlillik məsələləri ilə bağlı fikrimi söyləyirəm. Ona görə də insanların məmnunluğunu təmin etmək üçün hazırkı şəraitdə hansı çıxış yolları var.

Hesab edirəm ki, burada birinci növbədə, təbii ki, ortada konkret sənəd var. Bu, 2021-ci ilin yanvar ayının 16-da Nazirlər Kabinetinin qəbul etdiyi 11 nömrəli qərardır. Həmin qərarla əlilliyin təyinatı ilə bağlı qaydalar açıq şəkildə göstərilib. Burada variantlardan biri, radikal variant kimi, – bunu seçicilərimlə görüşlərdə onlar səsəndiriblər, hesab edirəm, bir qədər radikal səsəndir, – Nazirlər Kabinetinin 2015-ci il 30 dekabr tarixli 413 sayılı qərarı var, həmin qərara görə müddətli əlillik işlərinin qiymətləndirilməsi prosesi avtomatik olaraq 5 il müddətinə uzadılıb, yəni 2016-cı ildən 2021-ci ilin yanvarına qədər əlilliyi olan şəxslərin yoxlanılması, onların müayinəsi və digər məsələlər avtomatik olaraq dayandırılıb. Təklif edirlər ki, bəlkə indiki vəziyyətdə növbəti 5 il üçün belə addım atılsın. Belə təkliflər səsənməkdədir.

Yeri gəlmişkən, bu gün əlilliyin təkrar qiymətləndiril-

məsi ilə bağlı müraciət edənlərin sayı 190 mindir. 190 min nəfər. Yəni 2021-ci ildə birdən-birə bu məsələ ətrafında ciddi ajiotajın yaranması məhz bununla bağlıdır. 190 min insan yenidən əlilliyin təsdiqlənməsini istəyir və ona görə də hesab edirəm, burada cənab nazir də söylədi, bir çox hallarda problem nəylə bağlı olur. Səhiyyə müəssisələri natamam sənədlər göndərirlər, xəstəlikləri natamam şəkildə ifadə eləyirlər. Bir xəstəliyə, məsələn, şəkər xəstəliyinə görə əlillik istəyirlər, amma bununla yanaşı, əlavə xəstəliklər qeyd olunmur. Bu da müəyyən mənada əlillikdən imtina kimi halların baş verməsinə gətirib çıxarır. Mən də hesab edirəm ki, əgər saxta əlillik faktı qeydə alınıbsa və bu, təsdiqini tapıbsa, həmin əlilliyi verən şəxslər də hüquqi məsuliyyət daşıyır.

Sədrlik edən. Çox sağ olun.

İlham Məmmədov, buyurun.

İ.Məmmədov. Çox sağ olun, hörmətli Əli müəllim. Hörmətli Sədr, hörmətli millət vəkilləri. Əlilliyi olan şəxslərin hüquqlarının daha dolğun təminatı məqsədi ilə “Əlilliyi olan şəxslərin hüquqları haqqında” Qanunda dəyişikliklər edilməsi barədə yeni qanun layihəsi cənab Prezidentimizin qanunvericilik təşəbbüsü ilə müzakirəmizə təqdim edilibdir. Bu, bir daha sosial müdafiəyə ehtiyacı olan vətəndaşlarımızın daim ölkə rəhbərimizin sosial siyasətində əsas yerlərdən birində olduğunu göstərir. Çünki bu günün reallığı da, bu məsələnin cəmiyyətin diqqət mərkəzində olması da, hesab edirəm ki, cənab Prezidentimizin diqqətini çəkmiş və qanunyaradıcı təşəbbüslə bu layihə Milli Məclisə təqdim edilmişdir. Milli Məclis tərəfindən bu qanun layihəsinin təqdimatı, müzakirəsi, qəbulu, – ictimai müzakirələr də keçirilib, – və hesab edi-

rəm, cənab Prezidentin sosial siyasətinə Milli Məclisin bir dəstəyini nümayiş etdirmiş olardı. Odur ki, qanun layihəsinin birinci oxunuşun tələbinə uyğun, konseptual olaraq qəbul olunmasına səs verəcəyəm və hörmətli millət vəkilərini də bu qanun layihəsinə səs verməyə dəvət edirəm.

Bu qanunda olan dəyişikliklərin fəlsəfəsi nədən ibarətdir? Təbii ki, ikinci oxunuşda biz ayrı-ayrı müddəalar haqqında fikirlərimizi bildirəcəyik, ancaq konseptual olaraq mahiyyət ondan ibarətdir ki, əlillik dərəcəsinin faizlərlə ifadəsi müvafiq ənənəvi əlillik dərəcəsi olan şəxslərin istər reabilitasiya prosesində, istərsə də sosial müavinət və pensiyaların təminatında faizlər səviyyəsində diferensiasiyasına imkan yaradacaqdır. Bu sahədə diferensiasiyanın aparılması mövcud olan stereotipləri aradan qaldıracaqdır. Burada hörmətli Musa müəllim də o nümunələri çəkdi ki, ənənəvi III dərəcə ilə indi təyin olunan 31–60 faizədək funksiyaların pozulması hallarının müqayisəsində görürük ki, üçüncü dərəcəyə uyğun gələn, tutaq ki, 31 faiz və 60 faiz arasında o məsafədə, belə deyək, hansı isə bir xəstəlik, məsələn, 31 faizlə 35 faiz funksiya pozğunluğu, reabilitasiya nəticəsində aradan qaldırıla bilər. Təbii ki, bu da dövlətin o 60 faiz funksiyası pozulanlara daha çox vəsait təminatı təyin etməsinə imkan yaradacaqdır. Yəqin ki, bu, diferensiasiyanın bu qanun layihəsində əsas mahiyyətidir və təbii, burada suallar çıxıb bilər ki, bəs o xəstəliklər, yəni 31 faiz, 45 faiz hansı diaqnozla müəyyən olunsun. Yəqin bu, yaxın vaxtlarda müəyyən olunsun. Təbii ki, Səhiyyə Nazirliyi, İcbari Tibbi Sığorta üzrə Dövlət Agentliyi, TƏBİB, Əmək və Əhəlinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyi tərəfindən bu meyarlar müəyyən olunsun. Yəni ondan sonra daha

dəqiq ifadədə öz yerini tapacaqdır.

Ümumiyyətlə, əlilliyi olan şəxslərin hüquqlarının fundamental tərəfi məhz bu şəxslərin həm də o reabilitasiya yardımı alaraq cəmiyyətə tam inteqrasiyasını nəzərdə tutur. Biz bunu da nəzərdən qaçırmamalıyıq. Elə nəzərə alaq ki, bunun üçün ölkəmizdə məhz möhtərəm cənab Prezidentimiz tərəfindən, eyni zamanda, Azərbaycanın Birinci vitse-prezidenti xanım Mehriban Əliyevanın dəstəyi və təşkilatçılığı ilə yuxarı və aşağı ətraf orqanlarının protezləşməsi üçün ən müasir reabilitasiya şəraiti yaradılıbdır. Təbii ki, bunun o faizlər dərəcəsində insanların cəmiyyətə inteqrasiyasında çox böyük dəstəyi olacaqdır.

Hörmətli Əli müəllim, hörmətli millət vəkilləri, müzakirələrdən, ictimai dinləmədən əvvəl parlamentdə bizim Əmək və sosial siyasət komitəsində hörmətli Musa müəllimin təklifi ilə nəzarət funksiyası şəklində, işçi qrupu səviyyəsində bir qrup yaratdıq və mənə həvalə olundu. Biz bu gün olan obyektiv, subyektiv çatışmazlıqların aradan qaldırılması üçün bir çox rayonlarda, bölgələrdə əyani şəkildə bu məsələləri öyrəndik və əmək və əhalinin sosial müdafiəsi nazirinə müraciət etdik. Müraciət etdiyiniz hər bir halın, doğrudan da, aradan qaldırılması üçün şərait yaradıldı. Ancaq bu gün əlilliyi olan şəxslərin hüquqları haqqında bu 4 istiqamətin bu qanun layihələrinə əlavə olunması, hesab edirəm ki, əlilliyi olan şəxslərin hüquqlarının daha mütərəqqi şəkildə ifadə olunmasına şərait yaradacaqdır. Yəni elə, məsələn, ən vacibi, ağırlığı öz üzərinə götürən o ifadə ki var, funksiyaların pozğunluğu və vaxtın müəyyən olunması, 18 yaşınadək uşaqların əllil deyil, şəxslər kimi ifadə olunması. Hesab edirəm ki, növ-

bəti, ikinci oxunuşda...

Sədrlik edən. Sağ olun.

Rüfət Quliyev.

R.Quliyev. Təşəkkür edirəm. Hörmətli Əli müəllim, hörmətli həmkarlar, hörmətli media nümayəndələri. Təbiidir ki, mən bu dəyişikliklərə səs verəcəyəm və burada bir məsələyə toxunmaq istəyirəm. Burada ən böyük problem insanların işlə təmin olunmasıdır. Mən belə düşünürəm ki, xüsusən III qrup əlillik kimə verilsə, o insanlara bir seçim verilməlidir. Seçim nədən ibarətdir? Əgər bu insana qanuni şəkildə əlillik düşsə, bu ona verilsin. Ya da bizim özünüməşğulluq kimi gözəl bir layihəmiz var, – Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyi bu layihəni çox uğurla həyata keçirir, – qazilərlə, əlillərlə görüşdə də onların bir neçəsi dedi ki, əgər bizi bu layihəyə qatsalar, biz bu formada işləyib həm özümüzü, həm də ailəmizi saxlamağa hazırıq. Mən belə düşünürəm ki, yəni bunlara da qeyri-maliyyə aktivləri vermək olar. Bu bir, yəni bu, elə bil ki, onun 3 illik müavinətinin əvəzidir. Yəni 3 il ona pul verilməyəcək, amma o həmin miqdarda qeyri-maliyyə aktivləri ilə işləyib qazana bilər. Gəlin, belə danışaq, onun ayda, misal üçün, 300–400 manat müavinətin əvəzinə o həmin özünüməşğulluqla bəlkə də iki dəfə artıq pul qazana bilər. Bunu mən nəyə görə deyirəm? Ona görə deyirəm ki, həqiqətən, bu insanların bir qismi, ola bilər, II qrup əlillər arasında da belə düşüncələr olsun. Amma onlarla fərdi qaydada söhbət etmək lazımdır. Yəni ola bilər, nazirlik tərəfdən onlara təklif olunan işlər onları qane etmir, ya onlar onu bacarmır, ya da bu işdən başı çıxmır. Yəni bu, bir təklif idi.

İkinci təklif. Mən yenə də bu məsələyə qayıdıram. Yəni

adi əlillə müharibədən qayıdan əlil eyni deyil və xahiş edirəm, bununla əlaqədar biz fikrimizi formalaşdırmaq. Yəni biz onları eyni qrupda saxlaya bilmərik. Ona görə ki, biri hansısa bədbəxt hadisə nəticəsində əlil olur, ikincisi isə müharibədə, onların içində kifayət qədər könüllülər var. Onlar könüllü gedib müharibədə iştirak edib və qayıdıblar. Bunlara xüsusi, başqa formada yanaşmaq lazımdır. Biz hamımız bilirik ki, Azərbaycanda belə qazilərin sayı təxminən 11–12 min nəfərdir. Yəni bu, mənim fikrimdir.

Bir də, bu təzə dəyişikliklər, təbii ki, korrupsiyanın qabağını maksimum alacaq. Bundan qabaq da bu nazirliyin addımlarında korrupsiya ilə mübarizə hiss olunurdu. Amma deyim ki, hamı, yəni bütün əlillər bundan razı qalacaq, – mən hətta televiziya çıxış edəndə qeyd etdim, – çətin, inanmıram.

Yeri gəlmişkən, bir məsələni də deyim. Burada bundan öncə iki hörmətli deputat Razi bəylə Qənirə xanım çıxış etdi. Deyim ki, bir çox məsələlərlə bağlı mən də müəyyən qədər onları dəstəkləyirəm. Amma vaxtı gəlibdir, əgər biz deyiriksə, filankəs talayır, filankəs oğurlayır, filankəs götürür, nə bilim, nə edir, gəlin, bunu konkret deyək. Hansı dövlət qurumunun nümayəndəsidir, hətta imkan varsa, bunu adı, soyadı ilə deyək. Bax, biz məsələlərlə əlaqədar bunu konkret formada deyirik.

Bir məsələyə də toxunmaq istəyirəm. Məndə bu gün məlumatlar var ki, Bakıda uşaq bağçalarında böyük problemlər var. Uşaqları bağçaya götürməklə əlaqədar müəyyən problemlər yaradırlar. Yəni istəyirəm ki, bu kürsüdən deyim, bu da kimə aiddirsə...

Sədrlik edən. Sağ olun.

Sahib Alıyev.

S. Alıyev. Təşəkkür edirəm. Hörmətli Əli müəllim, dəyərli həmkarlar. “Əlilliyi olan şəxslərin hüquqları haqqında” Qanunda edilən dəyişiklik, komitə sədrləri hörmətli Musa Quliyevin və Zahid Orucun da qeyd etdikləri kimi, doğrudan da, mütərəqqi dəyişiklikdir. Dünya standartlarına uyğun əlillik dərəcəsi müəyyənləşdirilir və vurğulandığı kimi, BMT Konvensiyası bunu bizdən tələb edir. Amma eyni zamanda, burada statistika da səsləndirildi. Bilirsiniz, həmin BMT-nin araşdırmasına görə dünya əhalisinin arasında əlillərin say faizi 15 faizdir. Azərbaycanda bu göstərici bu gün 6,3 faizdir. BMT-nin araşdırmasında o da qeyd olunur ki, əlil əhalinin 80 faizi məhz inkişaf etməkdə olan ölkələrin payına düşür. Yəni burada, təbii ki, inkişaf etmiş ölkələrdən fərqli olaraq ekologiya problemi, yaşayış standartlarının aşağı olmasından irəli gələn digər problemlər var. Bu reallıq çərçivəsində, təbii ki, bu faktları tutuşdurduqda, istər-istəməz həmkarlarımla səsəndirdikləri suallara haqq qazandırmaya bilmirsən.

Bunlarla yanaşı, bir məsələni də qeyd etmək istəyirəm. İndi burada vurğulandı, ümumiyyətlə, II və III dərəcəli əlilliyi olan insanlar həm də işləyə bilərlər, eyni zamanda, onlar həm də işləyirlər. Bunların əlilliyinin ləğv edilməsi o demək deyil ki, ümumiyyətlə, onlar tamamilə dolanmaq imkanlarından məhrum olurlar. Yəni bu məsələni nəzərə almaq lazımdır.

Mənə elə gəlir ki, burada bir məsələ qabardılmalıdır. Bu, hərbiçilərin, bizim qazilərin əlillik dərəcəsinin müəyyənləşdirilməsi məsələsidir. Türkiyədə, bilindi ki, mülki insanlarla qazilərə yanaşmada fərqli əlillik dərəcəsi

tətbiq olunur. Bu, bizdə də olmalıdır. Yeri gəlmişkən, mən baxdım, ötən ayın əvvəlində 18 qazimizin təkrar əyani əlillikləri yoxlanılarkən 9-nun əlilliyi ləğv edildi. Düz yarısı. Mən fikirləşmirəm ki, bu addımlar, bunlar ancaq və ancaq insanlara əzab vermək, onları çətinliyə salmaq məqsədi ilə atılır. Açıq deməliyik ki, doğrudan da, Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyinin son zamanlar atdığı bir çox addımlar məhz şəffaflıq prinsiplərinə cavab verən, ədalətlik çərçivəsində atılan addımlardır. Amma eyni zamanda, bir sıra hallarda, sadəcə, mexaniki hərəkətlərə də yol verildiyi görünür. Yaxşı, tutaq ki, yarım il müddətində 23 mindən artıq adamın əlilliyi ləğv olunub. Bəs, buna görə kim məsuliyyət daşıyır? Bu məsuliyyət daşıyanlar kimlərdir, adları hallandırılırmı?

Ən azından bundan sonra, mənə elə gəlir ki, bu əlillik müəyyənləşdirilərkən ilk növbədə o nəzərə alınmalıdır ki, vicdan əlili olmaq lazım deyil. Həm əlilliyi müəyyənləşdirənlər, qurumlar vicdan əlilliyindən uzaqda durmalıdırlar, həm də əlil olmaya-olmaya gedib özlərinə əlillik istəyənlər. Bu prinsipdən çıxış etməlidirlər ki, vicdan əlili olmaq lazım deyil. Digər hallarda isə mənə elə gəlir, Azərbaycan sosial dövlətdir və Azərbaycan Prezidenti cənab İlham Əliyevin vətəndaş məmnunluğu yönündə atdığı addımlar, qoyduğu tələblər ondan xəbər verir ki, gələcəkdə biz bu yöndə daha mütərəqqi reallıqlarla üzləşəcəyik. Sadəcə, bir daha deyirəm ki, bu prosesə cəlb olunanlar vicdanla hərəkət etməlidirlər. Diqqətinizə görə təşəkkür edirəm.

Sədrlik edən. Sağ olun.

Sabir müəllim Rüstəmxanlı. Buyurun.

S.Rüstəmxanlı. Təşəkkür edirəm. Hörmətli Əli bəy,

hörmətli sədarət və Məclis. Əslində, mənim demək istədiyim fikirlərin bir hissəsini həmkarlarım dedilər. Biz qanunlarımızın beynəlxalq standartlara və inkişaf etmiş ölkələrin qanunlarına yaxınlaşdırılmasını, uyğunlaşdırılmasını istəyirik və hamımız bunun tərəfdarıyıq. Amma eyni zamanda, qanunları o standartlara yaxınlaşdırarkən gərək düşünək ki, millətimizin ümumi həyat səviyyəsini də o beynəlxalq standartlara yaxınlaşdıraraq. Bir tərəfi ora çəkilir, amma o biri tərəfi tamamilə ayrı bir qütbədir. Belə bir şəraitdə cəmiyyətdə bir az artıq narazılıq yaranır. Ona görə də buna təkcə təqaüd məsələsi kimi baxmaq olmaz. Əlillərə və hərbiçilərə verilən təqaüd Azərbaycanda son xəstəlik və müharibə şəraitində yaranmış işsizliklə bağlıdır. Biz hamımız bilirik, məşğulluq idarələri nə deməkdir. Məşğulluq, məsələn, bir rayonda yaşıllaşdırma idarəsinə 200–300 adam götürürlər. Nəyə görə? İşsiz qalmasın. Dövlət yardım etmək istəyir. Halbuki heç o qədər iş yoxdur. Bu, bir siyasətdir, gedir.

Biz əlillik məsələsinə də o cür baxmalıyıq. Əlil insanları niyə dövlətdən narazı salmalıdırlar? Buna qədər nə olub, olub. Mənə elə gəlir ki, indiyə qədər kim səhv edib, nəyə görə insanlara, deyək, xəstə olmaya-olmaya xəstəlik dərəcəsi verilib, bunlar müəyyənləşə bilər. Amma bu gün onu ortaya çıxarmaq, 200 min insanı narazı salmaq, 90 min insanı kənardə qoymaq qətiyyətlə veriləsi iş deyil. Mən camaatın arasında o narazılığı bilirəm. Bizim aldığımız məktubların, şikayətlərin böyük hissəsinin məhz bu cür ailələrdən gəldiyini nəzərə alaq. Bu, bir nəfər deyil ki, 90 min əlil, bunun hər birinin arxasında 4–5 nəfər də, təsəvvür edin, bu, 500 min nəfəri əhatə edən addımdır. Buna yol vermək olmaz. Ona görə burada deyilir, qanun-

ları bəzən gözüyumulu qəbul edirik. Burada deyildi, heç bir ekspertiza keçirilmədən, reallığı nəzərə almadan, sonra da ilboyu ona yamaq vururuq. Bu yamaq, o biri yamaq, real şəraitə uyğun nə isə əlavə eləmək, məncə, bu addımlar atılarda şərait, ümumiyyətlə, ciddi nəzərə alınmalıdır.

Burada mən, yeri gəlmişkən, bir məsələyə də toxunmaq istəyirəm. Bu gün artıq bu barədə danışıldı, millət vəkillərinin statusu söhbətidir. Azərbaycan Respublikası Milli Məclisi deputatlarının statusu belədir ki, deputat öz səlahiyyətini maneəsiz həyata keçirməlidir, vəzifəli şəxslər tərəfindən təxirə salınmadan qəbul edilməlidir. Bütün deputatların sorğu vermək səlahiyyəti vardır. Sorğu nədən ibarətdir? Yoxdur onun forması. Biz məktub yazırıq. O məktub, elə bil, bir vətəndaş nazirə məktub yazır. Deputat sorğusunun forması müəyyənləşdirilməlidir, idarələrdə bilinməlidir ki, bu, məhz deputat sorğusudur. Təkcə blankın başındakı emblem, yaxud işarə bəs eləmir.

İlyarım ərzində mən müşahidə etmişəm, nazirliklərdə, – indi burada bəzən deyirik, bəzən demirik, – gedən məktublara hansı şəkildə münasibət bildirilir. Ümumiyyətlə, deputatların müraciətləri necə qarşılır. Bunlar çox ciddi problemdir. Biz cəmiyyətdə qanunvericilik orqanının özünün hörmətini artırmalıyıq. Biz dövlət idarələri ilə xalq arasında körpüyük. Təsəvvür edin, millət vəkillərinin heç birinə adi hökumət telefon kitabçası belə verilmir. Hamısını sorğu məlumat bürosundan soruşmalısan. Niyə? Bəyəm adi telefon kitabçası nədir? Bizdə ancaq Milli Məclisin kitabçası var, Nazirlər Kabinetinin, Prezident Aparatının, nazirlərin telefonları bizdən gizlidir. Niyə? Başa düşürəm.

Başqa məsələlər də var. Bəzən gedirsən, deputatı

maneəsiz qəbul etməlidir, bir də zəng vurursan, köməkçi götürür. Nazirlər və komitə sədrləri götürmür. Köməkçi götürür və köməkçi “sizi axtaracağım”, “indi məşğuldur”, “indi sahədedir”, “indi obyektədir”, “başı ağrıyır”. Ola bilər, həyatdır. Yarım saat, 1 saat, 1 həftə, 2 həftə keçir. Sonra zəng vurub demək istəyirsən, ay balam, ay köməkçi, sən bir dövlət idarəsində işləyirsən, sən bu millət vəkili, bu şəxsi necə aldada bilərsən? Konkretlik yoxdur. Ona görə mən hesab edirəm ki, biz millət vəkili olaraq bu məsələlərin hamısında...

Sədrlik edən. Sağ olun.

Musa müəllim, buyurun, Siz yazılmışsınız. Sadəcə, bir qeydim var. Biz komitələrin birgə iclasında bütün bu məsələləri çox geniş müzakirə etmişdik. Mən təklif edirəm ki, növbəti ikinci oxunuşda burada təkliflərlə çıxış etmiş deputatların “Zoom” üzərindən konfransa qoşulmasını təmin etmək olar. Çünki, əslində, burada səslənən fikirləri və sualların böyük əksəriyyətinin cavablarını həmin o konfransda, Sizin təşkil etdiyiniz iclasda eşitmişdim. Buyurun, Musa müəllim.

M.Quliyev. Çox sağ olun, hörmətli Əli müəllim. İkinci oxunuşda mən qanunu təqdim edəndə deputatlarımız ardıcıl prinsiplial məsələlər qaldırmışdılar, bunlara toxunacağam. İndi vaxtı çox almaq istəmirəm. Sadəcə, bəzi suallar oldu. İstəyirəm, o suallara cavab verək, cavabsız qoymayaq.

Burada iki qrup məsələlər qaldırıldı. Biri müzakirə etdiyimiz layihənin predmetinə aid olmayan, amma, bütövlükdə, deputatlarımızın əlillik probleminə aid olan narahatlıqlardır. Bu narahatlıqları mən də başa düşürəm, bölüşürəm və hesab edirəm ki, deputatlarımız o narazı-

lıqlarında haqlıdırlar. Deputat həmişə xalqının, millətinin yanında olmalıdır. Biz millətin, xalqın bura seçib göndərdiyi səsləri təmsil edirik. Bu mənada, hesab edirəm ki, bu gün əlilliyin ekspertizasının və geniş şəkildə sağlamlaşdırılma prosesinin aparılması lazımdır, zəruridir. Amma hesab edirəm ki, bəzi hallarda alətlər düzgün seçilmir. Meşəyə gedəndə balta, əməliyyat aparanda skalper lazımdır. Əgər biz skalperlə meşəyə getsək, heç bir nəticə əldə etməyəcəyik, balta ilə xəstənin üstünə gedəndə də nəticə məlumdur. Hesab edirəm ki, burada çox ciddi, incə işləmək lazımdır. Bizdə olan məlumatlara, müşahidələrimizə görə saxta əlilliklə, belə deyək, mübarizədə müəyyən hallarda həqiqi əlillər də əziyyət çəkirlər. Amma onların, – biz dinləmələrimizdə də demişik, bu dinləmələrdə iştirak etməyən deputat həmkarlarıma da müraciət edib deyə bilərik ki, biz Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyi ilə razılaşdırmışdıq, – kimə belə müraciətləri daxil olursa, o məktubları Tibbi-Sosial Ekspert Komissiyasına, müvafiq xidmətə göndərə bilər. Həmin insanların hamısı əyani olaraq ekspertizaya dəvət olunub onların öz yanında ekspertizalar keçiriləcəkdir.

Qanunun predmeti ilə bağlı olan sualların da bəzilərinə cavab vermək istəyirəm. Razi müəllim burada faizlə bağlı öz narahatlığını bildirdi və göstərdi ki, biz faizə keçəndə burada, guya, hər bir faizə görə ciddi rüşvət və korrupsiya hallarına yol açılacaqdır. Tamamilə əksinədir. Biz faizə keçəndə korrupsiya və rüşvət hallarını minimuma endirəcəyik və bəlkə də aradan qaldıracağıq. Mən təqdimatımda da dedim, görünür, yoldaşlar tərəfindən dəqiq fikir verilməyib. Bu qanun qəbul olunandan sonra 800 istiqamət, yəni 800 meyar, 800 diaqnoz üzrə faizlər dəqiq müəy-

yənləşdirilib və Nazirlər Kabinetinin qərarı ilə təsdiq olunacaq. O diaqnozlar və faizlər Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyinin saytında yerləşdiriləcəkdir. Əlil olan şəxs ekspertizaya getməmiş diaqnozuna, faizə baxmaqla özü biləcək ki, onun orqanizminin hansı dərəcədə faizi itirilmişdir.

Siyavuş müəllimə dəstəyinə görə təşəkkür edirəm. Siyavuş müəllim 2 məsələ qaldırmışdı. Pensiya yaşının diferensiallaşdırılması. Bəli, hörmətli Siyavuş müəllim, belə diferensiallaşma aparılır. Nazirlər Kabinetinin zərərli və ağır işlərdə işləyən işçilərlə bağlı 1 nömrəli və 2 nömrəli qərarı ilə təsdiq edilmiş əsasnamələr var, orada iş yerlərinin ağırlığına görə pensiyaya çıxmaq illərinin azaldılması nəzərdə tutulmuşdur.

Sosial dəstək fikrinizlə mən tamamilə şərikəm. Mən də hesab edirəm, istər saxta olsun, istərsə də sağalıb reabilitasiya olunmuş əlil olsun, biz birinci növbədə bunun məşğulluğunu təmin etmək barədə düşünməliyik ki, bu insanlar çörəksiz qalmasınlar.

Hörmətli Əli müəllim Məsimli belə bir sual qaldırdı ki, bu dəyişiklik hansı qənaətə imkan verəcək. Heç bir qənaətə imkan verməyəcək. Ümumiyyətlə, dəyişikliklərin məqsədi hər hansı büdcədə qənaət etmək deyil və sosial təminat sahəsi qənaət olunması yer deyildir. Burada, sadəcə, yenə də deyirəm, diferensiallaşmış və daha dəqiq, bu ekspertizanın aparılması üçün bu məsələlər gündəliyə gətirilir.

Hörmətli Qüdrət müəllim çıxışında söylədi ki, Musa müəllim burada demədi ki, hansı əlillik dərəcəsinə hansı faizlər uyğundur. Mən onları dedim. Hətta yüksək tonla dedim. Görünür, Qüdrət müəllim mənə qulaq asmayıbdır

və istəyərsə, görüşüb təkrar onları deyərəm. Söylədi ki, maliyyə əsaslandırılması olmalıdır. Bu, maliyyə sənədi deyil və burada heç bir maliyyə əsaslandırılmasından da söhbət gedə bilməz. O ki qaldı ekspert rəylərinə, bu ekspert rəylərini biz hörmətli Qüdrət müəllimə də təqdim etməyə çalışırıq.

Hörmətli Azər Badamov burada əyani müayinənin bərpa olunmasını təklif elədi və elektron sistemin səhv cəhətlərini qeyd etdi. Biz də hesab edirik ki, elektron sistem hələlik oturuşmayıbdır. Amma dövrümüz bunu tələb edir, biz artıq belə deyərdim, süni intellektdən, elektron informasiya sisteminin bütün həyatımıza tətbiqindən danışırıq. Bu il oturuşmayıbsa, gələn il daha çox, o biri il ondan da çox oturuşacaq və bu yoldan dönmək doğru deyildir.

Əyani müayinənin bərpa olunması ilə bağlı, mən də o fikirdəyəm ki, şikayət qaydasında nə zaman vətəndaş müraciət edərsə, müayinəsində ekspertlərlə üz-üzə, göz-gözə oturub özü bilməlidir ki, ona nəyə görə hansı qərar verilibdir.

Hörmətli Elman Nəsirova, İlham Məmmədova, Rüfət Quliyevə minnətdarlığımı bildirirəm. Burada məşğulluğun təmin edilməsi zərurəti ilə bağlı Rüfət müəllimin qaldırdığı fikirlərlə də mən tamamilə razıyam. Burada Rüfət müəllim və hörmətli Sahib Alıyev də bir məsələ qaldırdılar ki, ümumi səbəbdən əlillərlə müharibə əlillərinin də-rəcələrinə fərq qoyulmalıdır. Mən hesab edirəm ki, burada heç bir fərq qoyulmalı deyil. Birinci növbədə bu, bizim də qoşulduğumuz, ratifikasiya etdiyimiz “Əlillərin hüquqları haqqında” BMT Konvensiyasına ziddir və aldığı xəstəliyə, xəsarətə, əmək qabiliyyətinin itirilməsi faizinə görə bütün

vətəndaşlara eyni faizlər və eyni dərəcələr müəyyənləşməlidir. Təbii ki, müharibə əlillərinə, Azərbaycan Respublikasının müdafiəsi zamanı sağlamlığını itirmiş şəxslərə əlavə imtiyazlar müəyyən olunmalıdır və belə imtiyazlar da dövlətimiz tərəfindən müəyyən olunub. Müharibə əlillərinin 15-ə yaxın imtiyazları və güzəştləri vardır, pensiyaları dəfələrlə çoxdur. Əlavə Prezident təqaüdləri, mənzillər alırlar, ehtiyac olduğu hallarda minik avtomobilləri ilə, motorlu arabalarla və digər vasitələrlə təmin olunmaq imkanları vardır.

Hörmətli Sabir Rüstəm xanlığa təkliflərinə görə təşəkkür edirəm. Hər birinizə təşəkkür edirəm və qanun layihəsini dəstəkləməyinizi xahiş edirəm.

Sədrlik edən. Geniş izahata görə çox sağ olun, hörmətli Musa müəllim.

Yerdən. (*Eşidilmir.*)

Sədrlik edən. Qüdrət müəllim və Tahir müəllim, mənim sizə bir təklifim var. Bizim komitə də bu məsələnin müzakirəsində iştirak edir. Ona görə, çox xahiş edirəm ki, əgər hansısa fikirlər, təkliflər varsa, biz bu məsələni komitə iclasında davam etdirək. Əgər etiraz etməirsinizsə, səsverməyə keçək.

Yerdən (*Eşidilmir.*)

Sədrlik edən. Eybi yox, Qüdrət müəllim, komitə iclasında həll edirik, bunlar texniki məsələlərdir. Axı, bizim aramızda bu məsələlərlə bağlı heç bir konseptual mübahisə yoxdur.

Hörmətli həmkarlar, xahiş edirəm, 5-ci məsələyə, “Əlilliyi olan şəxslərin hüquqları haqqında” Qanunda dəyişiklik edilməsi barədə qanun layihəsinə münasibət bildirək.

Səsvermənin nəticələri	(saat 14.19 dəq.)
Lehinə	71
Əleyhinə	1
Bitərəf	1
Səs vermədi	0
İştirak edir	73
Nəticə: Yetərsay yoxdur	

Şakir müəllim, xahiş edirəm, məlumat verin.

Ş.Şabanov. Lehinə 19 səs vermişlər.

Sədrlik edən. Qəbul edildi.

6-cı məsələyə, “Əmək pensiyaları haqqında” Qanunda dəyişiklik edilməsi barədə qanun layihəsinə, xahiş edirəm, birinci oxunuşda münasibət bildirək.

Səsvermənin nəticələri	(saat 14.19 dəq.)
Lehinə	72
Əleyhinə	1
Bitərəf	1
Səs vermədi	0
İştirak edir	74
Nəticə: Yetərsay yoxdur	

Şakir müəllim, məlumat verin.

Ş.Şabanov. Lehinə 19 səs vermişlər.

Sədrlik edən. Qəbul edildi.

7-ci məsələyə, Əmək Məcəlləsində və digər məəcəllələrdə dəyişiklik edilməsi haqqında qanun layihəsinə, xahiş edirəm, münasibət bildirin.

Səsvermənin nəticələri	(saat 14.20 dəq.)
Lehinə	70

Əleyhinə	1
Bitərəf	0
Səs vermədi	0
İştirak edir	71
Nəticə: Yetərsay yoxdur	

Şakir müəllim, məlumat verin.

Ş.Şabanov. Lehinə 19 səs vermişlər.

Sədrlik edən. Qəbul edildi.

“Çernobıl qəzasının ləğvində iştirak etmiş və həmin qəza nəticəsində zərər çəkmiş vətəndaşların statusu və sosial müdafiəsi haqqında” və digər qanunlarda dəyişikliklər edilməsi haqqında qanun layihələrinə, xahiş edirəm, münasibət bildirin.

Səsvermənin nəticələri	(saat 14.20 dəq.)
Lehinə	74
Əleyhinə	1
Bitərəf	0
Səs vermədi	0
İştirak edir	75
Nəticə: Yetərsay yoxdur	

Şakir müəllim, buyurun.

Ş.Şabanov. Lehinə 19 səs vermişlər.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, qəbul edildi.

9-cu məsələ. “Şəhid adının əbədiləşdirilməsi və şəhid ailələrinə edilən güzəştlər haqqında” və digər qanunlarda dəyişikliklər haqqında qanun layihələrinə, xahiş edirəm, münasibət bildirin.

Səsvermənin nəticələri	(saat 14.21 dəq.)
-------------------------------	-------------------

Lehinə	73
Əleyhinə	1
Bitərəf	0
Səs vermədi	0
İştirak edir	74
Nəticə: Yetərsay yoxdur	

Şakir müəllim, buyurun.

Ş.Şabanov. Lehinə 19 səs vermişlər.

Sədrlik edən. Qəbul edildi.

10-cu məsələ. “Yaşayış yeri və olduğu yer üzrə qeydiyyat haqqında” və digər qanunlarda dəyişiklik edilməsi barədə qanun layihələrinə, xahiş edirəm, birinci oxunuşda münasibət bildirin.

Səsvermənin nəticələri	(saat 14.21 dəq.)
Lehinə	72
Əleyhinə	1
Bitərəf	1
Səs vermədi	0
İştirak edir	74
Nəticə: Yetərsay yoxdur	

Şakir müəllim, buyurun.

Ş.Şabanov. Lehinə 19 səs vermişlər.

Sədrlik edən. Qəbul edildi.

Nəhayət, bu paketdə olan sonuncu məsələ. “Dövlət qulluğu haqqında” və digər qanunlarda dəyişiklik edilməsi haqqında qanun layihələrinə, xahiş edirəm, münasibət bildirin.

Səsvermənin nəticələri	(saat 14.22 dəq.)
-------------------------------	-------------------

Lehinə	74
Əleyhinə	1
Bitərəf	0
Səs vermədi	0
İştirak edir	75
Nəticə: Yetərsay yoxdur	

Şakir müəllim, buyurun.

Ş.Şabanov. Lehinə 19 səs vermişlər.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, qəbul edildi.

Beləliklə, bu paketə daxil olan bütün qanun layihələri birinci oxunuşda qəbul edildi.

Nəhayət, bugünkü iclasın sonuncu məsələsi, 12-ci məsələ. “Dövlət rüsumu haqqında” Qanunda dəyişiklik edilməsi barədə. Buyursun İqtisadi siyasət, sənaye və sahibkarlıq komitəsinin üzvü Vüqar Bayramov.

V.Bayramov, *Milli Məclisin İqtisadi siyasət, sənaye və sahibkarlıq komitəsinin üzvü.*

Çox təşəkkür edirəm. Hörmətli Əli müəllim, hörmətli millət vəkilləri. “Dövlət rüsumu haqqında” Qanunun 2 maddəsinə, 9-cu və 11-ci maddələrinə dəyişiklik edilməsi nəzərdə tutulub. Təklif edilən dəyişikliklər parlamentin İqtisadi siyasət, sənaye və sahibkarlıq komitəsi tərəfindən hazırlanıb və bütövlükdə, müharibə qazılarının sosial təminatının gücləndirilməsi məqsədi daşıyır. O baxımdan təklif edilən dəyişiklik iki istiqamətdə sosial təminatın gücləndirilməsini həyata keçirəcək.

Birincisi, müharibə əlilləri məhkəməyə verilən iddia ərizələri üzrə, eyni zamanda, ikincisi, mənzilin, evin alqı-satqısı zamanı dövlət rüsumu ödəməkdən azad olunaçaqlar. Dəyişikliklər praktiki olaraq sosial təminatın

gücləndirilməsi məqsədi daşdığı üçün bu, eyni zamanda, fiskal baxımdan da əhəmiyyətlidir. Bu baxımdan hörmətli həmkarlarımızı bu sosial təşəbbüsə dəstək olmağa çağırıram. Təşəkkür edirəm.

Sədrlik edən. Sağ olun, Vüqar müəllim.

Tahir Kərimli. Sual, buyurun.

T.Kərimli. Hörmətli sədrlik edən, söz verdiyinizə görə, təşəkkür edirəm. Sabir müəllimin qaldırdığı məsələ dəfələrlə burada səslənib. Öz aramızda ən çox dartsılan məsələlərdən biridir. Ona görə arayış vermək istəyirəm.

Birincisi, kitabçada birbaşa göstərilib ki, hökumət telefonu şəxsən götürülməlidir, başqası, köməkçi tərəfindən götürülə bilməz. Bu, bir.

İkincisi, hökumət telefonu kiminsə cib telefonu, mobil telefonu deyil, götürməsin. Hökumətin telefonunu götürməyən şəxs özü öz vəzifələrini layiqincə yerinə yetirmir və qanunvericilik hakimiyyətinin nümayəndəsinə hörmətsizlik ifadə edir. Təşəkkür edirəm.

Sədrlik edən. Çox sağ olun.

Sabir müəllim, kitabçalarla bağlı heç bir problem yoxdur. Sizə bizim Aparatdan məlumat verəcəklər və kitabçalarla, təbii, hər bir deputat təmin olunacaq. Burada problem ola bilməz.

Musa müəllim Quliyev, buyurun.

M.Quliyev. Çox sağ olun. Mən çox təşəkkür edirəm bizim İqtisadi siyasət, sənaye və sahibkarlıq komitəsinə, şəxsən Tahir müəllimə. Bu məsələni, əslində, mən qaldırmışdım parlamentdə və sonra da məktubla komitəyə müraciət etmişdim. Komitəyə və Milli Məclisin rəhbərliyinə təşəkkürümü bildirirəm ki, bizim müraciətimizə həssas yanaşdılar. Bu vacib qanunu, bu dəyişiklikləri biz

qəbul edirik. Bu, bizim bütün müharibə əlillərinin, qazilərin minnətdarlığına və təşəkkürünə səbəb olacaq.

Bir arayış da vermək istəyirəm. Burada deputatlarımızın çıxışında belə bir fikir səsləndi ki, bu qanun qəbul olunandan sonra 200 minə yaxın əlilin əlilliyi ləğv olunacaqdır. Bunun heç bir əsası yoxdur. Bu rəqəmi söyləmək olmaz. Bəlkə də bu qanun qəbul olunandan sonra, əksinə, əlillərin sayı arta bilər, azala bilməz. Xahiş edirəm, bunu heç kim bu qanunla əlaqələndirməsin. Sağ olun.

Sədrlik edən. Sağ olun.

Yerdən. (*Eşidilmir.*)

Sədrlik edən. Sabir müəllim, işçi qaydasında həll edə bilərik. Sabir müəllim, bilirsiniz, mən nə təklif edirəm? Mən Sizə daha rahat variant təklif edirəm ki, biz rahat müzakirə edə bilək. İkinci oxunuşda həm nazirliyin nümayəndəsi, həm Musa müəllim, həm də bizim komitə müzakirəyə qatılacaq. Ona görə Musa müəllimə təklif elədim. Sabir müəllim, Siz gəlin, “Zoom” konfransında müzakirəyə qatılın və bütün sualların cavabını alacaqsınız. Təşəkkür edirəm.

Xahiş edirəm, 12-ci məsələyə, “Dövlət rüsumu haqqında” Qanunda dəyişiklik edilməsi barədə qanun layihəsinə də birinci oxunuşda münasibət bildirək. Buyurun.

Səsvermənin nəticələri	(saat 14.26 dəq.)
Lehinə	73
Əleyhinə	0
Bitərəf	1
Səs vermədi	0
İştirak edir	74
Nəticə: Yetərsay yoxdur	

Şakir müəllim, məlumat verin.

Ş.Şabanov. Lehinə 19 səs vermişlər.

Sədrlik edən. Təşəkkür edirəm, qəbul edildi.

Bununla da iclasımız başa çatdı. Sağ olun.

ALTINCI ÇAĞIRIŞ
AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI
MİLLİ MƏCLİSİNİN
NÖVBƏDƏNKƏNAR
VI SESSİYASI İCLASININ

PROTOKOLU № 60

Milli Məclisin iclas salonu.
11 iyun 2021-ci il

İclasa Azərbaycan Respublikası Milli Məclisinin
Sədri Sahibə Qafarova sədrlik etmişdir.

İclasda Milli Məclisin 105 deputatı iştirak etmişdir.

Qeydiyyat	(saat 11.04 dəq.)
İştirak edir	100
Yetərsay	83

İclasın gündəliyinə aşağıdakı məsələlər daxil idi:

1. “Hərbi qulluqçuların statusu haqqında”, “Şəhid adının əbədiləşdirilməsi və şəhid ailələrinə edilən güzəştlər haqqında” və “Çernobıl qəzasının ləğvində iştirak etmiş və həmin qəza nəticəsində zərər çəkmiş vətəndaşların statusu və sosial müdafiəsi haqqında” Azərbaycan Respublikasının qanunlarında dəyişiklik edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi.

2. “Əlilliyi olan şəxslərin hüquqları haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununda dəyişiklik edilməsi

barədə Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi (ikinci oxunuş).

3. “Əmək pensiyaları haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununda dəyişiklik edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi (ikinci oxunuş).

4. Azərbaycan Respublikasının Əmək Məcəlləsində, Mülki Məcəlləsində, Mülki Prosesual Məcəlləsində, Ailə Məcəlləsində, Cinayət Məcəlləsində, Vergi Məcəlləsində, Cəzaların İcrası Məcəlləsində, Mənzil Məcəlləsində, Miqrasiya Məcəlləsində, İnzibati Xətalər Məcəlləsində və Torpaq Məcəlləsində dəyişiklik edilməsi haqqında Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi (ikinci oxunuş).

5. “Çernobil qəzasının ləğvində iştirak etmiş və həmin qəza nəticəsində zərər çəkmiş vətəndaşların statusu və sosial müdafiəsi haqqında”, “Yoluxucu xəstəliklərin immunoprofilaktikası haqqında”, “Narkoloji xidmət və nəzarət haqqında”, “Sağlamlıq imkanları məhdud şəxslərin təhsili (xüsusi təhsil) haqqında”, “Şəkərli diabet xəstəliyinə tutulmuş şəxslərə dövlət qayğısı haqqında”, “Qanun, qan komponentlərinin donorluğu və qan xidməti haqqında”, “Hemofiliya və talassemiya irsi qan xəstəliklərinə düçar olmuş şəxslərə dövlət qayğısı haqqında”, “Ünvanlı dövlət sosial yardımını haqqında”, “Sosial müavinətlər haqqında”, “Onkoloji yardım haqqında”, “Sosial xidmət haqqında”, “Mədəniyyət haqqında”, “Uşaqların icbari dispanserizasiyası haqqında”, “Məktəbəqədər təhsil haqqında”, “Məşğulluq haqqında” və “Peşə təhsili haqqında” Azərbaycan Respublikasının qanunlarında dəyişiklik edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi (ikinci oxunuş).

6. “Şəhid adının əbədiləşdirilməsi və şəhid ailələrinə edilən güzəştlər haqqında”, “Sosial sığorta haqqında”,

“Polis haqqında”, “Dövlət qulluqçularının ayrı-ayrı kateqoriyaları üçün qısaldılmış iş vaxtı haqqında”, “Azərbaycan Respublikasının xarici ölkələrdə və beynəlxalq təşkilatlarda fəaliyyət göstərən diplomatik nümayəndəliklərində qulluq edən şəxslərin icbari sığortası haqqında”, “Sığorta fəaliyyəti haqqında”, “Qeyri-dövlət (özəl) mühafizə fəaliyyəti haqqında”, “Penitensiar müəsisələrdə cəza çəkməkdən azad edilmiş şəxslərin sosial adaptasiyası haqqında” və “Həbs yerlərində saxlanılan şəxslərin hüquq və azadlıqlarının təmin edilməsi haqqında” Azərbaycan Respublikasının qanunlarında dəyişiklik edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi (ikinci oxunuş).

7. “Yaşayış yeri və olduğu yer üzrə qeydiyyat haqqında”, “Azərbaycan Respublikası Milli Məclisi deputatının statusu haqqında”, “Hərbi qulluqçuların dövlət icbari şəxsi sığortası haqqında”, “Məhkəmələr və hakimlər haqqında”, “Əhalinin sağlamlığının qorunması haqqında”, “Hərbi xidmətkeçmə haqqında” Əsasnamənin təsdiq edilməsi barədə”, “Uşaq hüquqları haqqında”, “Yol hərəkəti haqqında”, “Cinayət prosesində iştirak edən şəxslərin dövlət müdafiəsi haqqında”, “Validəynlərini itirmiş və valideyn himayəsindən məhrum olmuş uşaqların sosial müdafiəsi haqqında”, “Məhkəmə və hüquq mühafizə orqanları işçilərinin dövlət icbari şəxsi sığortası haqqında”, “Avtomobil yolları haqqında”, “Azərbaycan Respublikasında vərəmlə mübarizə haqqında”, “Psixiatriya yardımı haqqında”, “İcbari sığortalar haqqında” və “Dağınıq skleroz xəstəliyinə tutulmuş şəxslərə dövlət qayğısı haqqında” Azərbaycan Respublikasının qanunlarında dəyişiklik edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi

(ikinci oxunuş).

8. “Dövlət qulluğu haqqında”, “Dövlət rüsumu haqqında”, “İcra haqqında”, “Gənclər siyasəti haqqında”, “Narkotik vasitələrin, psixotrop maddələrin və onların prekursorlarının dövriyyəsi haqqında” və “Bədən tərbiyyəsi və idman haqqında” Azərbaycan Respublikasının qanunlarında dəyişiklik edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi (ikinci oxunuş).

9. “Dövlət rüsumu haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununda dəyişiklik edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi (ikinci oxunuş).

Qeyd. 2020-ci ilin mart ayında Ümumdünya Səhiyyə Təşkilatı COVID-19 koronavirusunun törətdiyi yoluxucu xəstəliyi pandemiya elan etmişdir. Bu pandemiya qarşı ölkəmizdə həyata keçirilən tədbirlərlə əlaqədar Milli Məclisin 18 deputatı plenar iclas salonunun lojasında əyləşdiyinə görə əl qaldırmaqla səs vermişdir.

Aşağıdakı məsələlər müzakirə edilmişdir:

Gündəlik haqqında.

Çıxış etmişlər: Sahibə Qafarova, Elman Nəsirov, Ceyhun Məmmədov, Zahid Oruc, Sahib Alıyev, Tahir Rzayev, Vahid Əhmədov, Sevil Mikayılova, Şahin Seyidzadə, Mirbəşir Elşad, Naqif Həmzəyev, Cavid Osmanov

Təklif: Gündəlik qəbul edilsin

Səsvermənin nəticələri

(saat 11.04 dəq.)

Lehinə

100

Əleyhinə

0

Bitərəf	0
Səs vermədi	0
İştirak edir	100
Nəticə: Qəbul edildi	

1. “Hərbi qulluqçuların statusu haqqında”, “Şəhid adının əbədiləşdirilməsi və şəhid ailələrinə edilən güzəştlər haqqında” və “Çernobıl qəzasının ləğvində iştirak etmiş və həmin qəza nəticəsində zərər çəkmiş vətəndaşların statusu və sosial müdafiəsi haqqında” Azərbaycan Respublikasının qanunlarında dəyişiklik edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi.

Çıxış etmişlər: Sahibə Qafarova, Arzu Nağıyev, Musa Quliyev

Təklif: Qanun qəbul edilsin	
Səsvermənin nəticələri	(saat 11.44 dəq.)
Lehinə	95
Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	0
İştirak edir	95
Nəticə: Qəbul edildi	

2. “Əlilliyi olan şəxslərin hüquqları haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununda dəyişiklik edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi (ikinci oxunuş).

Çıxış etmişlər: Sahibə Qafarova, Musa Quliyev, Bəx-

tiyar Əliyev, Siyavuş Novruzov, Tahir Mirkişili, Əli Məsimli, Vüqar Bayramov, Bəhrüz Məhərrəmov, Qüdrət Həsənquliyev, Aydın Mirzəzadə, Sabir Rüstəmxanlı, Aydın Hüseynov, Zahid Oruc, Aqıl Abbas, Vahid Əhmədov

Təklif: Layihə ikinci oxunuşda əsas kimi qəbul edilsin

Səsvermənin nəticələri (saat 12.01 dəq.)

Lehinə 82

Əleyhinə 1

Bitərəf 1

Səs vermədi 0

İştirak edir 84

Nəticə: Qəbul edildi

Təklif: 1-ci maddə qəbul edilsin

Səsvermənin nəticələri (saat 13.24 dəq.)

Lehinə 90

Əleyhinə 9

Bitərəf 1

Səs vermədi 0

İştirak edir 100

Nəticə: Qəbul edildi

Təklif: 2-ci maddə qəbul edilsin

Səsvermənin nəticələri (saat 13.24 dəq.)

Lehinə 98

Əleyhinə 10

Bitərəf 3

Səs vermədi 0

İştirak edir 101

Nəticə: Qəbul edildi

Təklif: Layihə ikinci oxunuşda qəbul edilsin

Səsvermənin nəticələri (saat 13.25 dəq.)

Lehinə 86

Əleyhinə 13

Bitərəf 2

Səs vermədi 0

İştirak edir 101

Nəticə: Qəbul edildi

3. “Əmək pensiyaları haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununda dəyişiklik edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi (ikinci oxunuş).

Çıxış etmişdir: Sahibə Qafarova

Təklif: Layihə ikinci oxunuşda əsas kimi qəbul edilsin

Səsvermənin nəticələri (saat 13.26 dəq.)

Lehinə 95

Əleyhinə 5

Bitərəf 1

Səs vermədi 0

İştirak edir 101

Nəticə: Qəbul edildi

Təklif: 1-ci maddə qəbul edilsin

Səsvermənin nəticələri (saat 13.26 dəq.)

Lehinə 88

Əleyhinə 7

Bitərəf 1

Səs vermədi 0

İştirak edir 96

Nəticə: Qəbul edildi

Təklif: 2-ci maddə qəbul edilsin

Səsvermənin nəticələri	(saat 13.26 dəq.)
Lehinə	90
Əleyhinə	5
Bitərəf	4
Səs vermədi	0
İştirak edir	99
Nəticə: Qəbul edildi	

Təklif: Layihə ikinci oxunuşda qəbul edilsin

Səsvermənin nəticələri	(saat 13.27 dəq.)
Lehinə	92
Əleyhinə	7
Bitərəf	1
Səs vermədi	0
İştirak edir	100
Nəticə: Qəbul edildi	

4. Azərbaycan Respublikasının Əmək Məcəlləsində, Mülki Məcəlləsində, Mülki Prosesual Məcəlləsində, Ailə Məcəlləsində, Cinayət Məcəlləsində, Vergi Məcəlləsində, Cəzaların İcrası Məcəlləsində, Mənzil Məcəlləsində, Miqrasiya Məcəlləsində, İnzibati Xətalər Məcəlləsində və Torpaq Məcəlləsində dəyişiklik edilməsi haqqında Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi (ikinci oxunuş).

ÇIXIŞ etmişdir: Sahibə Qafarova

Təklif: Layihə ikinci oxunuşda əsas kimi qəbul edilsin
Səsvermənin nəticələri (saat 13.27 dəq.)

Lehinə	94
Əleyhinə	2
Bitərəf	3
Səs vermədi	0
İştirak edir	99
Nəticə: Qəbul edildi	

Təklif: 1–3-cü maddələr qəbul edilsin

Səsvermənin nəticələri	(saat 13.28 dəq.)
Lehinə	96
Əleyhinə	2
Bitərəf	2
Səs vermədi	0
İştirak edir	100
Nəticə: Qəbul edildi	

Təklif: 4–6-cı maddələr qəbul edilsin

Səsvermənin nəticələri	(saat 13.28 dəq.)
Lehinə	94
Əleyhinə	3
Bitərəf	2
Səs vermədi	0
İştirak edir	99
Nəticə: Qəbul edildi	

Təklif: 7–9-cü maddələr qəbul edilsin

Səsvermənin nəticələri	(saat 13.29 dəq.)
Lehinə	91
Əleyhinə	4
Bitərəf	3
Səs vermədi	0
İştirak edir	98
Nəticə: Qəbul edildi	

Təklif: 10–12-ci maddələr qəbul edilsin

Səsvermənin nəticələri (saat 13.29 dəq.)

Lehinə 89

Əleyhinə 4

Bitərəf 2

Səs vermədi 0

İştirak edir 95

Nəticə: Qəbul edildi

Təklif: Layihə ikinci oxunuşda qəbul edilsin

Səsvermənin nəticələri (saat 13.30 dəq.)

Lehinə 91

Əleyhinə 4

Bitərəf 2

Səs vermədi 0

İştirak edir 97

Nəticə: Qəbul edildi

5. “Çernobil qəzasının ləğvində iştirak etmiş və həmin qəza nəticəsində zərər çəkmiş vətəndaşların statusu və sosial müdafiəsi haqqında”, “Yoluxucu xəstəliklərin immunoprofilaktikası haqqında”, “Narkoloji xidmət və nəzarət haqqında”, “Sağlamlıq imkanları məhdud şəxslərin təhsili (xüsusi təhsil) haqqında”, “Şəkərli diabet xəstəliyinə tutulmuş şəxslərə dövlət qayğısı haqqında”, “Qanun, qan komponentlərinin donorluğu və qan xidməti haqqında”, “Hemofiliya və talassemiya irsi qan xəstəliklərinə düçar olmuş şəxslərə dövlət qayğısı haqqında”, “Ünvanlı dövlət sosial yardımını haqqında”, “Sosial müavinətlər haqqında”, “Onkoloji yardım haqqında”, “Sosial xidmət haqqında”, “Mədəniyyət haqqında”, “Uşaqların icbari dispanserizasiyası haq-

qında”, “Məktəbəqədər təhsil haqqında”, “Məşğulluq haqqında” və “Peşə təhsili haqqında” Azərbaycan Respublikasının qanunlarında dəyişiklik edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi (ikinci oxunuş).

Çıxış etmişdir: Sahibə Qafarova

Təklif: Layihə ikinci oxunuşda əsas kimi qəbul edilsin

Səsvermənin nəticələri (saat 13.30 dəq.)

Lehinə 94

Əleyhinə 2

Bitərəf 1

Səs vermədi 1

İştirak edir 98

Nəticə: Qəbul edildi

Təklif: 1–4-cü maddələr qəbul edilsin

Səsvermənin nəticələri (saat 13.31 dəq.)

Lehinə 92

Əleyhinə 3

Bitərəf 3

Səs vermədi 0

İştirak edir 98

Nəticə: Qəbul edildi

Təklif: 5–8-ci maddələr qəbul edilsin

Səsvermənin nəticələri (saat 13.31 dəq.)

Lehinə 92

Əleyhinə 4

Bitərəf 4

Səs vermədi 0

İştirak edir 100

Nəticə: Qəbul edildi

Təklif: 9–12-ci maddələr qəbul edilsin

Səsvermənin nəticələri (saat 13.31 dəq.)

Lehinə 92

Əleyhinə 3

Bitərəf 4

Səs vermədi 0

İştirak edir 99

Nəticə: Qəbul edildi

Təklif: 13–17-ci maddələr qəbul edilsin

Səsvermənin nəticələri (saat 13.32 dəq.)

Lehinə 93

Əleyhinə 3

Bitərəf 4

Səs vermədi 0

İştirak edir 100

Nəticə: Qəbul edildi

Təklif: Layihə ikinci oxunuşda qəbul edilsin

Səsvermənin nəticələri (saat 13.32 dəq.)

Lehinə 93

Əleyhinə 3

Bitərəf 4

Səs vermədi 0

İştirak edir 100

Nəticə: Qəbul edildi

6. “Şəhid adının əbədiləşdirilməsi və şəhid ailələrinə edilən güzəştlər haqqında”, “Sosial sığorta haqqında”, “Polis haqqında”, “Dövlət qulluqçularının ayrı-ayrı kateqoriyaları üçün qısaldılmış iş vaxtı haqqında”, “Azərbaycan Respublikasının xarici ölkələrdə və bey-

nəlxalq təşkilatlarda fəaliyyət göstərən diplomatik nümayəndəliklərində qulluq edən şəxslərin icbari sığortası haqqında”, “Sığorta fəaliyyəti haqqında”, “Qeyri-dövlət (özəl) mühafizə fəaliyyəti haqqında”, “Penitensiar müəssisələrdə cəza çəkməkdən azad edilmiş şəxslərin sosial adaptasiyası haqqında” və “Həbs yerlərində saxlanılan şəxslərin hüquq və azadlıqlarının təmin edilməsi haqqında” Azərbaycan Respublikasının qanunlarında dəyişiklik edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi (ikinci oxunuş).

Çıxış etmişdir: Sahibə Qafarova

Təklif: Layihə ikinci oxunuşda əsas kimi qəbul edilsin

Səsvermənin nəticələri (saat 13.33 dəq.)

Lehinə 92

Əleyhinə 4

Bitərəf 4

Səs vermədi 0

İştirak edir 100

Nəticə: Qəbul edildi

Təklif: 1–5-ci maddələr qəbul edilsin

Səsvermənin nəticələri (saat 13.33 dəq.)

Lehinə 93

Əleyhinə 3

Bitərəf 3

Səs vermədi 0

İştirak edir 99

Nəticə: Qəbul edildi

Təklif: 6–10-cu maddələr qəbul edilsin

Səsvermənin nəticələri	(saat 13.34 dəq.)
Lehinə	93
Əleyhinə	3
Bitərəf	3
Səs vermədi	1
İştirak edir	100
Nəticə: Qəbul edildi	

Təklif: Layihə ikinci oxunuşda qəbul edilsin	
Səsvermənin nəticələri	(saat 13.34 dəq.)
Lehinə	94
Əleyhinə	3
Bitərəf	3
Səs vermədi	0
İştirak edir	100
Nəticə: Qəbul edildi	

7. “Yaşayış yeri və olduğu yer üzrə qeydiyyat haqqında”, “Azərbaycan Respublikası Milli Məclisi deputatının statusu haqqında”, “Hərbi qulluqçuların dövlət icbari şəxsi sığortası haqqında”, “Məhkəmələr və hakimlər haqqında”, “Əhalinin sağlamlığının qorunması haqqında”, “Hərbi xidmətkeçmə haqqında” Əsasnamənin təsdiq edilməsi barədə”, “Uşaq hüquqları haqqında”, “Yol hərəkəti haqqında”, “Cinayət prosesində iştirak edən şəxslərin dövlət müdafiəsi haqqında”, “Validəynlərini itirmiş və valideyn himayəsindən məhrum olmuş uşaqların sosial müdafiəsi haqqında”, “Məhkəmə və hüquq mühafizə orqanları işçilərinin dövlət icbari şəxsi sığortası haqqında”, “Avtomobil yolları haqqında”, “Azərbaycan Respublikasında vərəmlə mübarizə haqqında”, “Psixiatriya

yardımı haqqında”, “İcbari sığortalar haqqında” və “Dağınıq skleroz xəstəliyinə tutulmuş şəxslərə dövlət qayğısı haqqında” Azərbaycan Respublikasının qanunlarında dəyişiklik edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi (ikinci oxunuş).

Çıxış etmişdir: Sahibə Qafarova

Təklif: Layihə ikinci oxunuşda əsas kimi qəbul edilsin

Səsvermənin nəticələri (saat 13.35 dəq.)

Lehinə 96

Əleyhinə 2

Bitərəf 2

Səs vermədi 0

İştirak edir 100

Nəticə: Qəbul edildi

Təklif: 1–4-cü maddələr qəbul edilsin

Səsvermənin nəticələri (saat 13.35 dəq.)

Lehinə 93

Əleyhinə 3

Bitərəf 3

Səs vermədi 0

İştirak edir 99

Nəticə: Qəbul edildi

Təklif: 5–8-ci maddələr qəbul edilsin

Səsvermənin nəticələri (saat 13.36 dəq.)

Lehinə 93

Əleyhinə 3

Bitərəf 3

Səs vermədi 0

İştirak edir 99

Nəticə: Qəbul edildi

Təklif: 9–12-ci maddələr qəbul edilsin

Səsvermənin nəticələri (saat 13.36 dəq.)

Lehinə 93

Əleyhinə 3

Bitərəf 3

Səs vermədi 0

İştirak edir 99

Nəticə: Qəbul edildi

Təklif: Layihə ikinci oxunuşda qəbul edilsin

Səsvermənin nəticələri (saat 13.37 dəq.)

Lehinə 95

Əleyhinə 3

Bitərəf 2

Səs vermədi 0

İştirak edir 100

Nəticə: Qəbul edildi

8. “Dövlət qulluğu haqqında”, “Dövlət rüsumu haqqında”, “İcra haqqında”, “Gənclər siyasəti haqqında”, “Narkotik vasitələrin, psixotrop maddələrin və onların prekursorlarının dövriyyəsi haqqında” və “Bədən tərbiyyəsi və idman haqqında” Azərbaycan Respublikasının qanunlarında dəyişiklik edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi (ikinci oxunuş).

Çıxış etmişdir: Sahibə Qafarova

Təklif: Layihə ikinci oxunuşda əsas kimi qəbul edilsin

Səsvermənin nəticələri (saat 13.37 dəq.)

Lehinə 95

Əleyhinə	3
Bitərəf	1
Səs vermədi	0
İştirak edir	99
Nəticə: Qəbul edildi	

Təklif: 1–3-cü maddələr qəbul edilsin

Səsvermənin nəticələri	(saat 13.38 dəq.)
Lehinə	93
Əleyhinə	3
Bitərəf	2
Səs vermədi	1
İştirak edir	99
Nəticə: Qəbul edildi	

Təklif: 4–7-ci maddələr qəbul edilsin

Səsvermənin nəticələri	(saat 13.38 dəq.)
Lehinə	95
Əleyhinə	3
Bitərəf	2
Səs vermədi	0
İştirak edir	100
Nəticə: Qəbul edildi	

Təklif: Layihə ikinci oxunuşda qəbul edilsin

Səsvermənin nəticələri	(saat 13.38 dəq.)
Lehinə	95
Əleyhinə	3
Bitərəf	1
Səs vermədi	1
İştirak edir	100
Nəticə: Qəbul edildi	

9. “Dövlət rüsumu haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununda dəyişiklik edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi (ikinci oxunuş).

Çıxış etmişlər: Sahibə Qafarova, Vüqar Bayramov, Siyavuş Novruzov

Təklif: Layihə ikinci oxunuşda əsas kimi qəbul edilsin

Səsvermənin nəticələri (saat 13.39 dəq.)

Lehinə 97

Əleyhinə 0

Bitərəf 0

Səs vermədi 0

İştirak edir 97

Nəticə: Qəbul edildi

Təklif: 1-ci maddə qəbul edilsin

Səsvermənin nəticələri (saat 13.42 dəq.)

Lehinə 91

Əleyhinə 0

Bitərəf 0

Səs vermədi 0

İştirak edir 91

Nəticə: Qəbul edildi

Təklif: 2-ci maddə qəbul edilsin

Səsvermənin nəticələri (saat 13.43 dəq.)

Lehinə 88

Əleyhinə 1

Bitərəf 0

Səs vermədi 0

İştirak edir 89

Nəticə: Qəbul edildi

Təklif: Layihə ikinci oxunuşda qəbul edilsin

Səsvermənin nəticələri	(saat 13.43 dəq.)
Lehinə	90
Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	2
İştirak edir	92
Nəticə: Qəbul edildi	

Cari məsələlərin müzakirəsi.

Çıxış etmişlər: Sahibə Qafarova, Zahid Oruc, Siyavuş Novruzov, İsa Həbibbəyli

**Azərbaycan Respublikası
Milli Məclisinin Sədri**

Sahibə Qafarova

MİLLİ MƏCLİSİN İCLASI

11 iyun 2021-ci il. Saat 11.

*Azərbaycan Respublikası Milli Məclisinin Sədri
Sahibə Qafarova sədrlik edir*

Sədrlik edən. Xoş gördük, hörmətli deputatlar, hörmətli media nümayəndələri!

Hörmətli həmkarlar, biz, həmişə olduğu kimi, Milli Məclisin iclaslarında Azərbaycan tarixinin möhtəşəm hadisələrini qeyd edirik. Bu iclasımız da Azərbaycan tarixinin gedişini dəyişmiş bir hadisənin ildönümü ərafəsində keçirilir. Bir neçə gündən sonra xalqımız Milli qurtuluş bayramını qeyd edəcəkdir.

Hörmətli həmkarlar, məlumdur ki, ümummilli liderlər xalqların milli fəlakətlərlə üzləşdiyi dövrlərdə tarix səhnəsinə çıxırlar. 1993-cü il iyun ayının 15-də xalqın təkidli tələbi ilə Heydər Əliyevin siyasi və dövlət rəhbərliyinə qayıtması parçalanmaq və məhv olmaq təhlükəsi ilə üz-üzə qalan Azərbaycanı uçurumun bir addımlığından geri qaytardı.

Ulu öndərin siyasi iradəsi, qətiyyəti, zamanın çağırışlarına yaradıcı münasibət bildirmək və düzgün qərarlar qəbul etmək qabiliyyəti sayəsində xalqımız müstəqil dövlətini qurmaq, qorumaq və yaşatmaq üçün tarixin verdiyi imkanı reallaşıdırı bildi. Ümummilli liderimizin o dövrdəki fəaliyyətinin əhəmiyyəti onun belə bir kəlamında çox dəqiq ifadə olunmuşdur: “Tarix dəfələrlə sübut etmişdir

ki, xalqın əvəzsiz, milli sərvəti olan müstəqilliyin qorunması onun əldə edilməsindən qat-qat ağır və mürəkkəb vəzifədir”.

Heydər Əliyevin siyasi və dövlətçilik fəaliyyəti xalqa sədaqətlə xidmət etmək, onun yolunda hər cür fədakarlığa hazır olmaq nümunəsidir. Ümummilli liderimizin 30 ildən artıq dövrdə Azərbaycanın rəhbəri kimi fəaliyyətini nəzərə alaraq, əminliklə söyləmək olar ki, müasir Azərbaycan Respublikası Heydər Əliyev dühasının məhsuludur.

Hörmətli həmkarlar, ulu öndərin başladığı qurtuluş və quruculuq missiyası bu gün eyni əzm və iradə ilə davam etdirilir. Möhtərəm Prezidentimiz, müzəffər Ali Baş Komandan İlham Əliyevin həyata keçirdiyi uzaqgörən daxili və xarici siyasət Azərbaycanı zirvələrə yüksəltmişdir. Onun siyasi-diplomatik və sərkərdəlik məharəti sayəsində 44 günlük Vətən müharibəsində əzəli və tarixi torpağımız olan Qarabağın erməni işğalından azad edilməsi, tarixi ədalətin bərpa olunması və dövlətimizin ərazi bütövlüyünün təmin edilməsi Cənubi Qafqazda yeni reallıq yaratmışdır.

Bu gün Azərbaycan dünyanın geniş bir bölgəsində söz sahibi olan qüdrətli bir dövlətdir. Əminəm ki, Azərbaycan dövləti daim var olacaq, ulu öndər Heydər Əliyevin dediyi kimi, “əbədiyyətə qədər yaşayacaqdır”.

Milli qurtuluş günü münasibəti ilə sizi və bütün xalqımızı səmimi qəlbdən təbrik edirəm, möhtərəm Prezidentimiz İlham Əliyevin rəhbərliyi ilə Azərbaycan dövlətinə daimi inkişaf və yeni uğurlar arzulayıram. *(Alqışlar.)*

İndi isə, hörmətli həmkarlar, xahiş edirəm, qeydiyyatdan keçək və iclasımıza başlayaq.

Qeydiyyat	(saat 11.04 dəq.)
İştirak edir	83
Yetərsay	83

Şakir müəllim, siz də məlumat verin.

Ş.Şabanov, *Milli Məclis Aparatının Milli Məclisin, komitələrin və komissiyaların işinin təşkili şöbəsi müdirinin müavini.*

Qeydiyyatdan 18 deputat keçmişdir.

Sədrlik edən. Sağ olun. Yetərsay var.

Hörmətli həmkarlar, xahiş edirəm, gündəliyə münasibət bildirin.

Səsvermənin nəticələri	(saat 11.04 dəq.)
Lehinə	82
Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	0
İştirak edir	82
Nəticə: Yetərsay yoxdur	

Şakir müəllim, məlumat verin.

Ş.Şabanov. Lehinə 18 səs verilmişdir.

Sədrlik edən. Sağ olun, gündəlik qəbul edildi.

Hörmətli həmkarlar, gündəmdə və gündəlikdə olan məsələlər ətrafında kim yazılmaq istəyirsə, buyursun. 30 dəqiqəmiz var. 10 nəfər çıxış edə biləcək.

Şakir müəllim, siz qabaqcadan siyahını mənə verin. Neçə nəfərdir?

Ş.Şabanov. 4 deputat yazılmışdır.

Sədrlik edən. 6 nəfər buradan, 4 nəfər də yuxarı cərgədəndir. Cəmi 10 nəfərdir. Axırını Sevil Mikayılova verir.

Elman Nəsirov. Elman müəllim, buyurun.

E.Nəsirov. Hörmətli xanım Sədr, hörmətli həmkarlar, hörmətli media nümayəndələri! Mən bugünkü çıxışında Cəlilabad rayonu seçicilərinin təşəkkürünü ifadə etmək istəyirəm. Onlar iyunun 7-də Azərbaycan Respublikasının Prezidenti cənab İlham Əliyevin Cəlilabad, Lənkəran, Masallı və Yardımlı rayonlarında əkin sahələrinin suvarma suyu ilə təminatının yaxşılaşdırılmasına və əhalinin içməli suya tələbatının ödənilməsinə dair əlavə tədbirlər haqqında imzaladığı sərəncamı böyük ruh yüksəkliyi ilə qarşılayıblar. Məndən də xahiş ediblər ki, parlamentin növbəti plenar iclasında təşəkkürlərini cənab Prezidentə çatdırım. Həqiqətən də, bu sərəncamın icrası nəticəsində əhalisinin sayı 33 min 550 nəfər olan 12 yaşayış məntəqəsində 12 ədəd subartezian quyusu qazılacaq. Bunun üçün cənab Prezidentin sərəncamı ilə 840 min manat vəsait ayrılıb. Sevindirici haldır ki, Cəlilabad rayonunda da 6 yaşayış məntəqəsində, hər zaman problemlərini dilə gətirdiyim Balaxanı, Cəfərخانlı, Xəlilabad, Komanlı, Təzəkənd və Üçtəpə kəndlərində 6 ədəd subartezian quyusu qazılacaq ki, bu da əhalinin həm suvarma suyu, həm də içməli su ilə təminatının yaxşılaşdırılmasına böyük töhfə verəcək.

Fürsətdən istifadə eləyib deyim ki, bu il Cəlilabadda əkin sahələrinin suvarılmasında ötən illə müqayisədə vəziyyət kifayət qədər yaxşı oldu. Bununla bağlı mən Meliorasiya və Su Təsərrüfatı Açıq Səhmdar Cəmiyyətinin sədrinə də təşəkkür etdim. Vəziyyət elə yaxşılaşdı, sahibkarlardan mənə zəng gəldi ki, rayona böyük həcmdə su daxil olur, hətta onun azalmasına ehtiyac var.

Eyni zamanda, haqqında bəhs etdiyimiz Balaxanı

kəndinin elektrikle təminatı sahəsində çox ciddi nailiyyətə imza atıldı. Artıq xətlərin çəkilişi başa çatıb, 178 abonentin işıqla təminatı reallaşdırılıb.

Mən bu parlament kürsüsündən səsləndirmişdim ki, Cəlilabadda sərhəyanı kəndlərin qazla təminatında ciddi problem var. “Azəriqaz”ın rəhbəri Ruslan müəllim Əliyevə təşəkkür edirəm. Onunla telefon danışıqlarımız oldu. İyul ayından, yəni gələn aydan başlayaraq “Azəriqaz” İstehsalat Birliyi daxili imkanlar hesabına həmin kəndlərin qazlaşdırılması prosesinə başlayacaq. Fürsətdən istifadə edib bu qurumların rəhbərliyinə bir daha təşəkkür edirəm. Sağ olun.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, Elman müəllim.

Ceyhun Məmmədov, buyurun.

C.Məmmədov. Hörmətli Sədr, hörmətli həmkarlar, hörmətli media nümayəndələri! Məlum olduğu kimi, bir neçə gün bundan əvvəl Ermənistan katolikosu II Qaregen növbəti dəfə Qarabağa səfər etdi və bu səfər zamanı bir sıra görüşlər keçirdi, erməni xalqını və erməni hərbiçilərini yenidən Azərbaycan xalqına qarşı döyüşməyə çağırırdı. Bu, bir daha göstərir ki, erməni kilsəsi yenə də Azərbaycan xalqına qarşı düşmənçiliyi, nifrəti təbliğ edir və bu prosesdə ən fəal rol oynayır. Əslində, səmavi dinlərə görə, bütün dinlər insanları sülhə, birgəyaşayışa, əməkdaşlığa çağırır. Ancaq tarixdən də gördüyümüz kimi, erməni kilsəsi bu fəaliyyəti bu gün də davam etdirir.

Ermənistandan fərqli olaraq bu gün Azərbaycanda bütün dinlərə yüksək şərait yaradılıb. Bu gün Bakının mərkəzində 3 pravoslav kilsəsi, 2 sinaqoq, katolik kilsəsi, ümumiyyətlə, Azərbaycanda müxtəlif dinləri təmsil edən minə yaxın icma fəaliyyət göstərir. Azərbaycan dünyada

tolerantlığın və multikulturalizmin mərkəzlərindən biri sayılır. Amma qeyd etdiyimiz kimi, bu gün Ermənistanda fərqli bir vəziyyət var. Mən bir məqamın üzərində durmaq istəyirəm ki, erməni kilsəsinin bu fəaliyyəti dünyadakı dini mərkəzlər tərəfindən də pislənilməlidir. Bu kimi əməllərin qarşısı qətiyyətlə alınmalıdır. Bir din xadiminin, din rəhbərinin bir xalqa qarşı nifrəti və düşmənçiliyi təbliğ etməsi, ümumiyyətlə, Azərbaycan xalqının qətlə yetirilməsinə sevinməsi və bunu davamlı təbliğ etməsi birmənalı olaraq qəti şəkildə pislənməlidir. Biz Azərbaycanda bütün dinlərə bu şəraiti yaratmışıq. Onlar Azərbaycanda sərbəst, rahat fəaliyyət göstərirlər. Dövlət bununla yanaşı, onlara davamlı olaraq öz maliyyə dəstəyini göstərir. Bununla bağlı bütün işlər dövlət tərəfindən uğurla həyata keçirilir. Ona görə mən fürsətdən istifadə edib bir də bu məsələnin üzərində durmaq istəyirəm ki, biz beynəlxalq təşkilatlardan gözlədiyimiz kimi, bu son hadisələrlə, mina ilə və digər məsələlərlə bağlı beynəlxalq dini təşkilatlardan da gözləyirik ki, erməni din xadiminin bu səfərini, bu kimi əməlini qətiyyətlə pisləsinlər. Çünki bu cür əməllər pislənilmədiyi təqdirdə, qarşısı alınmadıqda biz görürük ki, ermənilər yenidən yeni iddialarla, yeni təxribatlarla, yeni revanşist bəyanatlarla çıxış edirlər. Diqqətinizə görə sağ olun.

Sədrlik edən. Sağ olun, Ceyhun müəllim.

Zahid müəllim, sualınız var?

Yerdən. *(Eşidilmir.)*

Sədrlik edən. Buyurun.

Z.Oruc. Təşəkkür edirəm, hörmətli Sədr. Sualım yoxdur, təklifim var. Siz haqlı olaraq çıxışınıza müstəqil dövlət həyatımızın şərəfli bir günündən, xilas günündən

başladınız. Mən təklif edirəm ki, gündəlik sürətli şəkildə müzakirə olunarsa, iclasın sonunda 1 saatlıq zamanımızı Qurtuluş gününə həsr edək. Bu məsələ ilə bağlı kimin sözü varsa, deyə bilsin, fikirlərini bölüşə bilsin. Şəxsən mənim sözüm var. Çox sağ olun.

Sədrlik edən. Sağ olun.

Sahib Aliyev. Sahib müəllim, buyurun.

S.Aliyev. Təşəkkür edirəm, hörmətli xanım Sədr. Xanım Sədr, Siz ulu öndər Heydər Əliyevin Azərbaycan dövlətinin, eyni zamanda, xalqımızın uçurumun bir addımlığında olarkən xilaskarlıq missiyasını vurğuladınız və çox doğru vurğuladınız. Onu da qeyd etməliyik ki, ulu öndər Heydər Əliyev həmçinin Azərbaycan–Rusiya münasibətlərinin az qala düşmənçilik səviyyəsinə düşməsinin qarşısını aldı. Nəyə görə bunu deyirəm? Son zamanlar Rusiya mediasında yenidən anti-Azərbaycan dalğası baş qaldırıb. Bunun arxasındakı, obrazlı desək, ruzigarı kimlərin əsdirəyi aydındır. Onu əsdirənlər azərbaycanlı gənci qətlə yetirənlərə haqq qazandıрмаğa çalışan Bastırkınlər və onların mediadakı əlaltılarıdır. Onlar unutmamalıdır ki, Azərbaycan–Rusiya əlaqələrinə zərbə vururlar. O əlaqələr cənab İlham Əliyev ilə Vladimir Putinin söyləri nəticəsində artıq strateji müttəfiqliyin bir addımlığına kimi irəliləyib. Bunu kim də bilməsə, təcrübəli deputat Vladimir Jirinovski yaxşı bilməlidir. O, bu cinayətkar əməllə barışmaq istəməyən azərbaycanlıları Rusiyadan çıxıb getməyə səsləyərkən unutmalı deyil ki, Azərbaycanda mandatları təsdiqlənməyən nə qədər rusiyalı var. Onu da unutmalı deyil ki, oradakı azərbaycanlıların çoxu artıq Rusiya vətəndaşlarıdır. Bir hissəsi isə Jirinovskidən fərqli olaraq gəlmə deyillər, avtoxtondurlar, Dərbənddəki kimi

öz yerlərində yaşayırlar.

Etnik cinayətkar ünsürlərindən danışarkən, yaxşı olar ki, diqqət Soçiyə yönəldilsin. Dünən orada hay etnik cinayətkar qruplaşmasının təmsilçisi 2 icra məmurunu vəzifə başında qətlə yetirib. Diqqət yönəldilsin ki, paytaxt Moskvanın mərkəzində, özü də Rusiyanın dövlət müs-təqilliyi günündə beynəlxalq terrorçu Monte Melkonyanın anım törəni keçirilərək o, fetişləşdirilir. Unutmasınlar ki, hay terrorundan ən çox əziyyət çəkənlərdən biri də elə Rusiyadır. Ən azından 1977-ci ildə Moskva metrosunda baş verən terror aktı və 1993-cü ildə Çeçenistan ərazisində sərnişin qatarının partladılması ilə yadda qalan o vəhşiliyi xatırlamaq yetərlidir. Təbii ki, bu cür addımlara göz yumulması, digər halda isə nəlbəkiddə fırtına yaradılması təəccüb doğurmaya bilməz.

Sədrlik edən. Sağ olun, Sahib müəllim.

Tahir Rzayev.

T.Rzayev. Çox sağ olun, hörmətli Sədr. Hörmətli millət vəkilləri, bu gün Azərbaycan Prezidentinin siya-sətini, müzəffər ordumuzun qələbəsini, xalqımızın birli-yini tək Azərbaycan deyil, bütün türk dünyası alqışlayıb uğurlarımıza sevindiyi halda, nədən isə bu sevinci daxildə olan bədxahlar, xüsusən də radikal müxalifət həzm edə bilmir. Onlar bu tarixi qələbəni nəinki təqdir etmirlər, əksinə, onu gözdən salmağa, məğlubdiyyət kimi qələmə verməyə çalışırlar. Radikal müxalifət qələbəmizə deyil, faciələrimizə, ağrılarına, itkilərimizə sevinir. Xaricdəki ağalarından dəstək alan müxalifət son günlərdə daha da fəallaşib. Nəinki fəallaşib, azğınlaşib. Onlar yeni mitinq-lərə çağırışlar edirlər, yalan məlumatlar yayırlar. Əli Kə-rimli Şuşanın qoruq şəhər kimi qorunmasını, onun iqtidar

tərəfindən bərpa edilməsini, torpaqların əkilməsini və minalardan təmizlənməsini, məmurların bu torpaqdan bəhrələnməsini, insanların Şuşaya buraxılmamasını bir faciə kimi qiymətləndirir. Bakıda keçirilən Formula-1 yarışını “zülm” adlandırır. Başa düşür ki, bu yarışın 500 milyonluq izləyicisi var. Ölkəmizin təbliğ olunması üçün mühüm vasitədir.

“Məğlub durumda inləyən dövlət”, “vətəndaşları səfalət içində yaşayan ölkə”, “iqtisadiyyatı geriləyən məmləkət” ifadələrini tez-tez işlətməklə Əli Kərimli bu xalqa düşmən olduğunu aydın göstərir. Arif Hacı isə iki jurnalistin ölümünü iqtidarın günahı, sakinləri öz ata-baba yurdlarına getməyə icazə verməməsini bir məğlubiyyət, Azərbaycanı demokratiyadan uzaq bir ölkə kimi qəbul edir. Yalnız ağı başında olmayan insan və düşmən bu qənaətdə ola bilər. Nədən müxalifət ermənilərdən minalanmış sahələrin xəritəsini tələb etmir? Şəhidlərimizin halına acınırlar. Çünki fikirdə, istəkdə onlar ermənilərlə yekdildirlər. Əgər düşmən hədəfi minalayıbsa, işğaldan azad olunmuş kəndlərdə, şəhərlərdə oturmaq, dincəlmək üçün bir xəstəxana, ictimai iaşə obyektı, ev, sığınacaq yoxdursa, əhali o yerlərə gedib nə eləməlidir? İnsanların təhlükəsizliyi, sağlamlığı dövlətimiz üçün çox önəmlidir.

Əli Kərimli, Arif Hacı və başqaları bunu dərk etmirlər. Onlar heç dəyişməyiblər. 1990-cı illərin əvvəllərində vəzifədə olduqları günlərin ab-havasındadırlar. Silah üzü görməyən uşaqları küçələrdən maşınlarla doldurub cəbhəyə göndərdikləri və ölümlərə səbəb olduqları, əhalini arxasız qoyduqları, Şuşanı, Kəlbəcəri, Laçını və digər əraziləri satdıqları, çətin vaxtda qaçıb gizləndikləri günləri, yəqin ki, unutmayıblar. Bilsinlər ki, xalq da o günləri

unutmayıb. Dövlətimizə düşmən olan müxalifət hər birimizin düşmənidir. Gec-tez onlar da erməni qardaşlarının yanına gedəcəklər. Çox sağ olun.

Sədrlik edən. Sağ olun, Tahir müəllim.

Vahid Əhmədov. Vahid müəllim, buyurun.

V.Əhmədov. Çox sağ olun, hörmətli Sədr. Hörmətli millət vəkilləri, 2021-ci il müstəqil Azərbaycan dövlətinin tarixində bir sıra hadisələrlə yadda qaldı. İlk olaraq 44 günlük müharibədə Azərbaycan dövlət başçısı İlham Əliyevin rəhbərliyi altında çox ciddi uğurlara imza atdı. İkinci bir hadisə, bütün dünyanı bürüyən pandemiya ilə əlaqədar mübarizədə Azərbaycan dövləti, Azərbaycan hökuməti çox ciddi işləyərək faktiki bunun qarşısını müəyyən qədər aldı. Biz bu hadisəni az itkilərlə başa vurduq. Son vaxtlarda, fikir verdinizsə, pandemiya ilə əlaqədar çox ciddi yumşalmalar gedir. O yumşalmalar, yəqin ki, davam edəcək. Amma 2021-ci ildə bir tarix də var. Mən o tarixi xüsusən qeyd etmək istəyirəm. Bu il Azərbaycan dövlətinin müstəqilliyinin, yəni Konstitusiya aktının qəbul edilməsinin 30 ili tamam olur. 1991-ci il oktyabrın 18-də biz bu zalda Konstitusiya aktını qəbul etmişik və bütün dünyaya Azərbaycanın müstəqilliyini elan etmişik. Azərbaycanın müstəqilliyini tanıyan ilk dövlət Türkiyə, sonra Rumıniya və üçüncü dövlət Pakistan olub. Sizin Pakistana səfərinizi mən çox yüksək qiymətləndirirəm. Çünki Pakistan Azərbaycanla müttəfiq olan bir dövlətdir.

Azərbaycan heç nəyə baxmayaraq, 1918-ci ildən müstəqil dövlət kimi cəmi 23 ay yaşadı. Artıq 30 ildir, Azərbaycan müstəqil dövlətdir. Mən təklif edərdim ki,

dövlətimizin 30 illik yubileyi ilə əlaqədar olaraq Azərbaycan hökuməti, Azərbaycan Milli Məclisi müəyyən tədbirlər planı işləyib hazırlasın və biz Azərbaycanın dövlət müstəqilliyini indiki zamanda bir daha dünyaya bəyan edək. Azərbaycan 30 ildir, müstəqil dövlətdir və bu 30 ildə çox ciddi uğurlar əldə edib, ərazi bütövlüyünü təmin edib. Ona görə də mən hesab edirəm ki, belə bir addım atmağa ehtiyac var. Mən Milli Məclisin rəhbərliyindən də xahiş edirəm ki, bu məsələyə diqqət yetirsin. Sağ olun.

Sədrlik edən. Sağ olun, Vahid müəllim.

Aşağıdakı sıralardan sonuncu çıxışçı Sevil Mikayılova-dır.

Şakir müəllim, xahiş edirəm, təmin edin. Şahin Seyidzadə, sonra Elşad Mirbəşir oğlu, Naqif Həmzəyev, Cavid Osmanov ardıcılıqla çıxış edəcəklər.

Sevil xanım, buyurun.

S.Mikayılova. Çox sağ olun, Sahibə xanım. Hörmətli xanım Sədr, dəyərli həmkarlar, media nümayəndələri! Prezident İlham Əliyevin rəhbərliyi altında regionların sosial-iqtisadi inkişafına dair dövlət proqramına uyğun olaraq, həyata keçirilən quruculuq işləri, iqtisadi inkişafı hədəfləyən təqdirəlayiq tədbirlər göz qabağındadır. Bu proqram çərçivəsində millət vəkili seçildiyim Xaçmaz rayonunda da yüksələn iqtisadi inkişafa nail olunub. Lakin bəzi sosial çətinliklər sakinləri narahat edir. Onlar dəfələrlə müraciət edərək bu məsələlərin parlamentdə qaldırılmasını xahiş ediblər. Belə ki, Xudat şəhərində və ətraf kəndlərdə yol təsərrüfatının yenidən qurulmasına ehtiyac var. Seçicilərlə görüşlərdə daim səsləndirilən problem məhz şəhərdaxili və kəndlərarası yolların yenidən

qurulması ilə bağlıdır. Bizim, eləcə də sakinlərin dəfələrlə bu məsələni aidiyyəti qurumlar qarşısında qaldırmağımıza baxmayaraq, problem indiyə qədər həll olunmayıb. Ələlxüsus məktəb yollarının yararsız vəziyyətdə olması azyaşlıların əziyyət çəkməsinə səbəb olur. Qeyd edilməlidir ki, köhnəlmiş yol infrastrukturunu insanların məişət qayğılarını artırır, onlara maddi yük yaradır, lüzumsuz vaxt itkisinə gətirib çıxarır. Eyni zamanda, sahibkarlığın inkişaf etdirilməsi istiqamətində investisiyaların yatırılması üçün cəlbədicilən Xaçmazın iqtisadi nüfuzuna, həmçinin Nabran zonasının turizm sektoruna ciddi xələl gətirir.

Millət vəkili seçildiyim Xaçmaz rayonunda sakinlər arasında narazılıq yaranan digər problem xəstəxana və tibb məntəqələrinin az olması ilə bağlıdır. Belə ki, rayonun Xudat şəhərində yerləşən mərkəzi xəstəxananın binası yararsız və qəzalılı vəziyyətdə olduğu üçün 2020-ci ilin iyun ayından fəaliyyətini dayandırılıb. 198 nəfərlik işçilə heyəti, bir neçə şöbəsi olan xəstəxana, əslində, 70 min nəfər əhaliyə tibbi xidmət göstərməlidir. Hazırda isə yalnız təcili tibbi yardım şöbəsi və ailə sağlamlıq mərkəzi bir neçə nəfərlik yarımtikilidə çətin şəraitdə işləmək məcburiyyətindədir. Tibbi xidmətin tam təmin olunmasında, təbii ki, problemlər yaranır. Bu isə əhalini çox narahat edir. Məsələ ilə bağlı TƏBİB-ə müraciət olunub. Dövlət agentliyi yeni xəstəxana tikintisi ilə bağlı qərarın Səhiyyə Nazirliyinin səlahiyyətində olduğunu bildirib. Təxirəsalınmaz tədbirlər görülməsi hazırkı vəziyyətin tələbidir. Əlaqədar orqanları məsələyə operativ münasibət göstərməyə çağırıram. Ümumilikdə, inkişafımıza neqativ təsir göstərən bu problemləri aradan qaldırmaqla insan-

ların məişət qayğılarını azaltmış, vətəndaş məmnuniyyətini təmin etmiş olarıq. Diqqətinizə görə çox sağ olun.

Sədrlik edən. Sağ olun, Sevil xanım.

İndi isə Şahin Seyidzadəyə söz verilir. Buyurun, Şahin müəllim.

Ş.Seyidzadə. Təşəkkür edirəm. Hörmətli xanım Sədr, dəyərli həmkarlar və media nümayəndələri! Vətəndaş müraciətlərinə həssas yanaşmaq və vətəndaşları narahat edən problemləri həll etmək ölkə rəhbərliyinin dövlət qulluqçuları və məmurlar qarşısında qoyduğu ən başlıca vəzifələrdən biridir. Millət vəkili olaraq səlahiyyətlərimiz çərçivəsində hər zaman vətəndaşları narahat edən məsələləri aidiyyəti dövlət qurumları qarşısında qaldırmaq da bizim borcumuzdur. Vətəndaşlarla iş istiqamətində müraciətlərə həssas yanaşaraq açıq münasibət, əlçatan ünsiyyət və problemlərin nəticəyönümlü həlli prinsipləri fəaliyyətimizin əsasını təşkil edir.

Bu sessiya dövründə də təmsil etdiyim Abşeron və Qobustan rayonlarından olan vətəndaşları narahat edən bir sıra məsələlərlə bağlı müraciətlər daxil olmuşdur. Bu müraciətlərdən biri məhz Abşeron–Qobustan seçki dairəsinə daxil olan yaşayış məntəqələrinin qazlaşdırılmasıdır. Seçki dairəmə daxil olan şəhər, 38 qəsəbə və kənd, 12 yaşayış məntəqəsi qismən və ya ümumiyyətlə, qazlaşdırılmayıb. Bununla bağlı “Azəriqaz” İstehsalat Birliyinin rəhbərliyi ilə görüş keçirilmişdir. Nəticədə istehsalat birliyi tərəfindən Qobustan rayonu üzrə Təsi kəndi, Abşeron rayonu üzrə Novxanı və Ceyranbatan, Güzdək, Qobu, Saray qəsəbələrində yerləşən 326 evin qazlaşmasının bu ilin planına daxil edilməsi haqqında məlumat bildirilmişdir. Vətəndaşların ünvanladığı problemə həssas yanaşaraq

həllində göstərdikləri səylərə görə “Azəriqaz” İstehsalat Birliyinin rəhbərliyinə təşəkkür edirəm.

Vətəndaşları narahat edən məsələlərdən biri də rabitə problemidir. Həm Abşeronun, həm də Qobustanın bir çox yaşayış məntəqələrində vətəndaşlar tərəfindən rabitə təminatı ilə bağlı müraciətlər ünvanıma daxil olmuşdur. Bu məsələ ilə bağlı Azərbaycan Respublikası Nəqliyyat, Rabitə və Yüksək Texnologiyalar Nazirliyinə müraciət edilmiş, nazirliyin rəhbərliyi ilə görüş keçirilmiş və nəticədə problemlərin Abşeron rayonunda cari ildə, Qobustan rayonunda 2021–2022-ci illər ərzində həllinin planlaşdırılması ilə bağlı məlumat nazirlik tərəfindən bizə verilmişdir. Hər iki rayonda müvafiq sahə üzrə problemlərin müsbət təmin edilməsində göstərilən səylərə görə nazirlik rəhbərliyinə təşəkkürümü bildirirəm.

Daxil olan müraciətlərə yerli və mərkəzi icra hakimiyyəti orqanları tərəfindən çevik yanaşılması bir daha göstərir ki, dövlətdə aparılan islahatlar vətəndaşın rifahı və problemlərinin həllinə yönəlib. Sözsüz ki, bu islahatlar 1990-cı illərin əvvəllərində ulu öndər Heydər Əliyev tərəfindən əsas qoyulmuş inkişaf strategiyasının nəticəsidir.

Bir neçə gündən sonra ölkəmiz üçün tarixi baxımdan əhəmiyyətli olan günlərdən biridir. 1993-cü il iyunun 15-də siyasi hakimiyyətə geri dönmə ulu öndər Heydər Əliyev gələcəyin qüdrətli ölkəsinin təməlini atdı. Onun 1993-cü ildə əsasını qoyduğu sabitlik indeksi, yaratdığı siyasi kurs və qüdrətli dövlət bu gün də cənab Prezidentin rəhbərliyi ilə uğurla davam etdirilməkdədir. Təşəkkür edirəm.

Sədrlik edən. Çox sağ olun.

Elşad Mirbəşir oğlu. Elşad müəllim, buyurun.

E.Mirbəşir oğlu. Təşəkkür edirəm, hörmətli Sədr.

Hörmətli iclas iştirakçıları, Vətən müharibəsində inamlı qələbəmiz ölkə iqtisadiyyatının dayanıqlığını növbəti dəfə göstərmiş oldu. Təbii ki, iqtisadiyyat güclüdürsə, onda bütün milli prioritetlərin həyata keçirilməsi mümkündür. Azərbaycanın nümunəsində biz bunu həmişə müşahidə edirik. Təbii ki, ölkənin yeni çağırışlar qarşısında durduğu şübhəsizdir. Azərbaycan yeni obrazda həm beynəlxalq siyasi münasibətlər, həm əməkdaşlıq sistemində, həm də iqtisadi münasibətlər sistemində iştirak etməkdədir. Bunun üçün də milli inkişafın yeni prioritetləri müəyyənləşdirilmişdir. Xatırlatmaq istərdim ki, belə mühüm bir mərhələdə fevralın 2-də ölkə Prezidenti tərəfindən “Azərbaycan 2030: sosial-iqtisadi inkişafa dair Milli Prioritetlər” çərçivə sənədi təsdiq olunmuşdur. Bu sənəddə yer alan mühüm məqamlar içərisində həmçinin ixrac potensialının genişləndirilməsi məsələsi ifadə olunmuşdur. Hesab edirəm ki, bu istiqamətdə ölkənin kifayət qədər qabaqcıl təcrübəsi mövcuddur.

Bir sıra kommertiya bankları ixracatın dəstəklənməsi istiqamətində addımlar atmaqdadır. Lakin ölkənin iqtisadi inkişafının artım potensialı daha ciddi addımların atılmasını tələb edir. Hər şeydən öncə dünya təcrübəsindən də çıxış edərək hesab edirəm ki, Azərbaycanda ixracat banklarının yaradılması prioritet məsələlərdən biri kimi nəzərdən keçirilməlidir. Cənab Prezidentin də diqqət yetirdiyi əsas məsələ məhz Azərbaycan brendinin dünyada tanınmasından ibarətdir. Bu gün Azərbaycan təcrübəsində ixracatın dəstəklənməsi üçün kreditlərin ayrılması sahəsində yeni baxışların tətbiq edilməsi tələb olunur. Sırr deyil ki, kiçik ixracatçı sahibkarlar kreditlərin verilməsi müqabilində fiziki təminatları həyata keçirə bilmirlər və bu da, təbii

ki, onların beynəlxalq iqtisadi əməkdaşlıq sistemində səmərəli iştirakını məhdudlaşdırır. Bu baxımdan mən təklif edərdim ki, aidiyyəti qurumlar Azərbaycanda ixracat bankçılığının inkişafı sahəsinə diqqəti artırınsınlar və prioritet vəzifələrin həyata keçirilməsi üçün işlək mexanizmi tətbiq etsinlər. Bu, gələcəkdə Azərbaycanın beynəlxalq əməkdaşlığı üçün vacibdir. Çox sağ olun.

Sədrlik edən. Çox sağ olun.

Naqif Həməzəyev. Buyurun, Naqif müəllim.

N.Həməzəyev. Hörmətli xanım Sədr, əziz həmkarlar, dəyərli media nümayəndələri, hər birinizi salamlayıram. Biz 15 iyun – Qurtuluş günü ərəfəsindəyik. Vaxtı ilə tənəzzül, məğlubiyyət astanasında olan Azərbaycan bu gün zəfər gününü uğurla qeyd edə bilər. Azərbaycan ərəzi bütövlüyünü təmin edə bilib. Buna görə biz bu siyasətin təməlini quran ulu öndər Heydər Əliyevə borcluyuq və ulu öndərin ruhu qarşısında baş əyirik. Bu gün möhtərəm cənab Prezidentimizin rəhbərliyi altında Azərbaycan inkişaf edir. Sevindirici haldır ki, qələbədən 7 ay keçməsinə baxmayaraq, dünyanın ən mötəbər idman yarışlarının 4 oyununu məhz Bakı şəhərində keçiriləcəkdir.

Azərbaycan dövləti, möhtərəm cənab Prezidentimiz həmişə gənclərə, idmançılara diqqət, qayğı göstərib. Pandemiya dönməndə çətin vəziyyətdə olan, sosial qayğıya ehtiyacı olan ailələrin övladlarının təhsil haqqının ödənilməsinə də dövlət öz üzərinə götürdü. Həm 2020-ci ildə, həm də 2021-ci ildə 20 mindən artıq tələbənin təhsil haqqı dövlətimiz tərəfindən ödənilmiş və bu dəstəyə görə tələbələr həmişə möhtərəm cənab Prezidentimizə minnətdardır. Bununla bağlı çoxlu təşəkkür məktubları səsəndirilir.

Bir məsələni xüsusən qeyd etmək istəyirəm. Dövlətin bu qədər dəstək göstərməsinə baxmayaraq, bəzi ailələr var ki, onlar da övladlarının təhsil haqqını ödəyə bilmirlər. Bu səbəbdən onlar, çox təəssüflər olsun ki, imtahanlara buraxılmırlar. Sahibə xanım, Sizdən xahişimiz ondan ibarətdir ki, aidiyyəti komitəyə göstəriş verəsiniz, Təhsil Nazirliyi ilə bu məsələni müzakirə etsin. Mümkündürsə, həmin tələbələrə ilin sonuna qədər təhsil haqlarını ödəmək möhləti verilsin. Belə olan təqdirdə, həmin tələbələr yenidən kredit götürüb, əlavə xərc çəkib təhsil alma-yacaqlar və biz müəyyən dərəcədə onlara dəstək olacağıq.

Bilirsiniz ki, pandemiya ilə bağlı yumşaldılmalar artıq həyata keçirilir və vətəndaşlar bundan çox böyük razılıq edirlər. Artıq pandemiya ilə əlaqədar hər kəs COVID-19 pasportlarını almağa çalışır. Biz vaksinləmə prosesində kütləviləyin şahidi oluruq. Ancaq bir nüans var ki, bəzi vətəndaşlarımız bu xəstəliyi gizli keçiriblər. Onlar immunitet pasportu ala bilmirlər. Bu məsələdə müəyyən dərəcədə boşluq var və xahiş edirik, bizim aidiyyəti komitə tərəfindən bu məsələ ilə bağlı həm operativ qərargaha, həm də TƏBİB-ə müraciət olunsun ki, həmin kateqoriyadan olan insanların da problemlərinin həll olunmasında bir çıxış yolu tapan, onların da problemləri həll olunsun. Diqqətinizə görə təşəkkür edirəm. Çox sağ olun.

Sədrlik edən. Sağ olun.

Cavid Osmanov, buyurun.

C.Osmanov. Təşəkkür edirəm, xanım Sədr. Hörmətli Sahibə xanım, hörmətli həmkarlar! Sahibə xanım, Siz də qeyd etdiniz, bir neçə gündən sonra ölkəmizin tarixini, müqəddəratını həll edən ən vacib günlərdən biri olan Milli

qurtuluş gününü qeyd edəcəyik. Əlbəttə ki, 1993-cü ilin 15 iyun tarixi Azərbaycanı parçalanmaqdan, ölkəmizdə hökm sürən böhrandan, anarxiyadan, xaosdan qurtaran bir gündür və heç şübhəsiz ki, bugünkü qüdrətli, güclü Azərbaycanın və onu Vətən müharibəsində parlaq zəfərə, qələbəyə aparan yolun təməli məhz elə 1993-cü il iyunun 15-də ulu öndərimiz Heydər Əliyev tərəfindən qoyulmuşdur. Cənab Prezidentimiz də Heydər Əliyev siyasətini inkişaf etdirməklə, yaşatmaqla Azərbaycana bu parlaq qələbəni bəxş etdi. Vətən müharibəsində Azərbaycan Ordusu Ermənistan ordusunu darmadağın etdi.

Ermənistanda bütün sahələrdə hökm sürən böhran, anarxiya, kaos bir daha göstərir ki, Ermənistanın dağıdılmış ordu qalıqları ayrı-ayrı klanlar arasında bir alətə çevrilmişdir. Dünən də Kəlbəcər istiqamətində Ermənistan tərəfindən törədilmiş təxribat Ermənistanda bir neçə gündən sonra baş tutacaq seçkilər ərəfəsində növbəti bir təxribatdır. Məni burada düşündürən başqa bir sualdır. Bir neçə gün bundan əvvəl Kəlbəcər istiqamətində Ermənistan tərəfindən basdırılmış minaya düşən ikisi jurnalist olmaqla, üç mülki vətəndaşımız şəhid oldu. Bu hadisədə, çox təəssüf ki, Ermənistan üzərindən yayılmış tezislərdə elə 1993-cü ilin iyun ayında qaçıb gizlənməyə yer axtaran AXC, Müsavatın bugünkü rəhbərləri Əli Kərimli, Arif Hacı, onların himayəsində, erməni lobbisinin himayəsində olan, Qərbdə ayrı-ayrı klaviatura qəhrəmanlarına çevrilənlər Azərbaycanı bununla hədəfə götürdülər və Azərbaycanı günahkar saydılar. Görəsən, dünən Kəlbəcər tərəfində atılan güllədən də məhz Azərbaycan tərəfini günahlandıracaqlar? Bu qədər xəyanət ola bilməz. Burada oturub, Ermənistan tərəfindən törədilən bütün terror ha-

disələrində Azərbaycanı günahlandırmaq qətiyyənlə yol-
verilməzdir. 1993-cü il iyun ayının hadisələrini bir daha
onların yadlarına salmaq istəyirəm. O zaman da onlar
məhz xalqın əlindən qaçıb gizləndilər. Mən bir daha
Azərbaycan xalqını belə mənfur xəyanətkarlara...

Sədrlik edən. Çox sağ olun, Cavid müəllim.

Hörmətli həmkarlar, çıxışlarımız artıq bitdi. Mən
hamıya təşəkkür edirəm.

İndi isə gündəliyin məsələlərinə keçirik. Bizim 9 məsə-
ləmiz var. 1-ci məsələ “Hərbi qulluqçuların statusu haq-
qında”, “Şəhid adının əbədiləşdirilməsi və şəhid ailələrinə
edilən güzəştlər haqqında” və “Çernobıl qəzasının ləğvin-
də iştirak etmiş və həmin qəza nəticəsində zərər çəkmiş
vətəndaşların statusu və sosial müdafiəsi haqqında” qanun-
larında dəyişiklik edilməsi barədə qanun layihəsidir.
Qeyd edirəm ki, nəzərdə tutulan dəyişiklik uyğunlaşdırma
xarakteri daşıyır. Ona görə də bu qanun layihəsi bir
oxunuşda qəbul ediləcək. Məsələyə dair məlumat vermək
üçün mən Milli Məclisin Müdafiə, təhlükəsizlik və kor-
rupsiya ilə mübarizə komitəsinin üzvü hörmətli Arzu
Nağıyevə sözü verirəm.

Arzu müəllim, buyurun.

A.Nağıyev, *Milli Məclisin Müdafiə, təhlükəsizlik və
korrupsiya ilə mübarizə komitəsinin üzvü.*

Təşəkkür edirəm, hörmətli Sahibə xanım. Hörmətli
həmkarlar, hörmətli media nümayəndələri, qeyd edildiyi
kimi, plenar iclasın müzakirəsinə təklif olunan məsələ
“Hərbi qulluqçuların statusu haqqında”, “Şəhid adının
əbədiləşdirilməsi və şəhid ailələrinə edilən güzəştlər haq-
qında” və “Çernobıl qəzasının ləğvində iştirak etmiş və
həmin qəza nəticəsində zərər çəkmiş vətəndaşların statusu

və sosial müdafiəsi haqqında” Azərbaycan Respublikası qanunlarında dəyişiklik edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsidir və uyğunlaşdırma xarakteri daşıyır. Layihəyə Milli Məclisin Müdafiə, təhlükəsizlik və korrupsiya ilə mübarizə, eyni zamanda, Əmək və sosial siyasət komitələrində baxılmış və plenar iclasa tövsiyə edilmişdir.

Məlumdur ki, cənab Prezident İlham Əliyevin rəhbərliyi ilə bu sahələrdə islahatlar davam etdirilir və əsas meyar kimi hər bir Azərbaycan vətəndaşının rifahı nəzərdə tutulub. Bu baxımdan “Sosial müavinətlər haqqında” Azərbaycan Respublikasının 2020-ci il 29 dekabr tarixli Qanununda edilən dəyişikliklər və Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2020-ci il 31 dekabr tarixli 1223 nömrəli Fərmanına əsasən “bəzi kateqoriya şəxslərin sırasından olan şəhid uşaqları, müharibə ilə və ya 1990-cı ilin 20 yanvar hadisələri ilə əlaqədar əlilliyi olan şəxslər, Çernobil qəzası nəticəsində I və II dərəcə əlilliyi müəyyən edilmiş, yaxud vəfat etmiş valideynlərin uşaqları, habelə Çernobil qəzası nəticələrinin aradan qaldırılması iştirakçılarının dispanser qeydiyyatında olan uşaqları” sözləri çıxarılmış və qanunda “müvafiq icra hakimiyyəti orqanı tərəfindən müəyyən edilmiş bəzi kateqoriya şəxslərin 16 yaşadək (ümumtəhsil müəssisələrində əyani təhsil alanlar üçün 18 yaşadək) uşaqlarına müavinət” sözləri “müddətli həqiqi hərbi xidmət hərbi qulluqçularının uşaqlarına müavinət” sözləri ilə əvəz edilmişdir.

Dəyişikliklərə əsasən Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2020-ci il 30 dekabr tarixli 1225, 1228, 1230 nömrəli fərmanları ilə həmin kateqoriya şəxslərin təqaüdləri artırılmışdır.

“Sosial müavinətlər haqqında” Azərbaycan Respublikasının 2020-ci il 29 dekabr tarixli Qanununda dəyişiklik edilməsi barədə Azərbaycan Respublikasının Qanununa uyğunlaşdırılması məqsədi ilə “Hərbi qulluqçuların statusu haqqında”, “Şəhid adının əbədiləşdirilməsi və şəhid ailələrinə edilən güzəştlər haqqında” “Çernobıl qəzasının ləğvində iştirak etmiş və həmin qəza nəticəsində zərər çəkmiş vətəndaşların statusu və sosial müdafiəsi haqqında” Azərbaycan Respublikasının qanunlarında dəyişiklik edilməsi nəzərdə tutulur. Belə ki, “Hərbi qulluqçuların statusu haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun 21-ci maddəsinin üçüncü hissəsi aşağıdakı redaksiyada verilir: “Müddətli həqiqi hərbi xidmət hərbi qulluqçularının uşaqlarına “Sosial müavinətlər haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununa uyğun olaraq, aylıq müavinət ödənilir”. Yəni bu kateqoriyadan olan ailəyə ayda 100 manat ödəniləcəkdir. Bu, əvvəllər başqa bir formada həyata keçirilirdi.

“Şəhid adının əbədiləşdirilməsi və şəhid ailələrinə edilən güzəştlər haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun 3-cü maddəsinin ikinci hissəsinin üçüncü abzası ləğv edilir və konkret olaraq həmin 300 manat əvəzinə 500 manat təqaüd veriləcəkdir.

“Çernobıl qəzasının ləğvində iştirak etmiş və həmin qəza nəticəsində zərər çəkmiş vətəndaşların statusu və sosial müdafiəsi haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun 2-ci maddəsinin 7-ci bəndi ləğv edilir. Əvvəllər 100 manat alan şəxslər indi 130 manat alacaqlar. Burada, təbii ki, gözdən əlillik istisna edilir. Bu, digər kateqoriyadır.

Bir daha qeyd etmək istəyirəm ki, bu artımlar cənab

Prezidentin 2020-ci il dekabrın 30-da imzaladığı fərmanlarla həyata keçirilir. Layihəyə müsbət səs verməyinizi xahiş edirəm.

Sədrlik edən. Sağ olun, Arzu müəllim.

Musa müəllim, mən Sizə söz verəcəyəm. Siz komitə sədri kimi yazılmışsınız?

Yerdən. (*Eşidilmir.*)

Sədrlik edən. Buyurun.

M.Quliyev, *Milli Məclisin Əmək və sosial siyasət komitəsinin sədri.*

Çox sağ olun, hörmətli xanım Sədr. Hörmətli millət vəkilləri, hörmətli Sahibə xanımın qeyd etdiyi kimi, bu məsələ bizim komitədə də müzakirə olunub. Hörmətli Arzu müəllim olduqca ətraflı və dəqiq şərh etdi. Mənim deyilənlərə heç bir əlavəm yoxdur. Biz bunları tamamilə dəstəkləyirik və cənab Prezidentin bu qəbildən olan insanlara növbəti qayğısının ifadəsi kimi qiymətləndiririk.

Eyni zamanda, müzakirə olunan məsələ ilə birbaşa bağlı olan bir məlumatı və müraciəti də hörmətli Məclisin diqqətinə çatdırmaq istəyirəm. Dünən Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyi olduqca humanist, sosial, ictimai əhəmiyyət daşıyan bir missiyaya start verdi. Məşğulluq marafonu başladı. Məşğulluq marafonunda məqsəd bu ilin sonuna qədər bütün şəhid ailələri üzvlərinin, Qarabağ müharibəsində qazi və veteran olan şəxslərin, 44 günlük zəfər müharibəsi qəhrəmanlarının məşğulluğunun təmin olunmasını həyata keçirməkdən ibarətdir. Buna bizim ölkəmizin hər cür potensialı, imkanı var. Hər bir idarə, müəssisə bu işə fəal şəkildə qoşularsa, qeyrət, vətəndaş həmrəyliyi göstərsə, biz bu qəbildən olan bütün vətəndaşlarımızın məşğulluğunu təmin edə bilərik.

Bu gün Azərbaycanda 2500 orta sahibkarlıq subyekti, 1300-dən artıq iri sahibkarlıq subyekti, 3700-dən çox büdcədən maliyyələşən təşkilat və müəssisə fəaliyyət göstərir. Bütövlükdə, bu müəssisələrin sayı 8500-dən artıqdır. Əgər hər müəssisə cəmi 2 və ya 3 şəhid ailəsinə, Qarabağ qazisini, yaxud veteranını işə götürərsə, demək olar ki, biz bu problemi köklü surətdə həll etmiş olarıq. Mən fürsətdən istifadə edərək nazirlik və komitə rəhbərlərinə, dövlət şirkətlərinin və agentliklərinin rəhbərlərinə, səhmdar cəmiyyətlərinin və publik hüquqi şəxslərin rəhbərlərinə, Azərbaycanda fəaliyyət göstərən xarici və müştərək şirkətlərə, Azərbaycan–Türkiyə İş Adamları Birliyinə, Azərbaycan–Almaniya Ticarət Palatasına, Azərbaycan–İtaliya Ticarət Palatasına, Azərbaycan–Amerika Ticarət Palatasına, bizim hörmətli millət vəkillərinə müraciət edirəm. Gəlin, hər birimiz bu marafona qoşulaq, əlimizdən gələn dəstəyi göstərək. Çünki hər birimiz o insanlara borcluyuq. Onların hər biri bizim əvəzimizə orada şəhid olub, sağlamlığını itirib, həyatını qoyub. Biz bu prosesi uğurla təmin etsək, böyük bir sosial layihəni uğurla həyata keçirəcəyik. Dünyaya sübut edəcəyik ki, Azərbaycanın hər bir vətəndaşı, Azərbaycan dövləti, sahibkarı öz qazisinin, şəhid ailəsinin, müharibə veteranının arxasındadır. Diqqətinizə görə təşəkkür edirəm. Bir daha hər birinizi bu marafona qoşulmağa dəvət edirəm. Marafon ilin sonuna qədər davam edəcəkdir. Sağ olun.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, Musa müəllim.

Hörmətli həmkarlar, daha çıxış etmək istəyən yoxdur. Mən məsələni səsə qoyuram. Buyurun, münasibət bildirin.

Səsvermənin nəticələri

(saat 11.44 dəq.)

Lehinə	78
Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	0
İştirak edir	78
Nəticə: Yetərsay yoxdur	

Şakir müəllim, məlumat verin.

Ş.Şabanov. Lehinə 17 səs verilmişdir.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, qanun layihəsi qəbul edildi.

Hörmətli həmkarlar, gündəliyin qalan bütün məsələləri ikinci oxunuşda olan qanun layihələridir. Mən ötən iclasda da demişdim ki, gündəliyin növbəti 7 məsələsi cənab Prezidentin bir məktubu ilə Milli Məclisə daxil olub. Bu qanun layihələri mahiyyətə də bir-birinə yaxındır. 60 qanunda dəyişiklik edilməsi nəzərdə tutulur. Bu dəyişikliklərdə məqsəd əlilliyin meyarlarına dair Ümumdünya Səhiyyə Təşkilatı tərəfindən müəyyən edilmiş standartların və digər beynəlxalq normaların milli qanunvericiliyə implementasiya edilməsidir.

Musa müəllim, mən yenə də Sizə söz vermək istəyirəm. Həmişə olduğu kimi, bütün qanunlar haqqında ümumi məlumat verin, müzakirələr bir yerdə, səsvermələr isə ayrılıqda keçiriləcək. Buyurun.

M.Quliyev. Çox sağ olun, hörmətli xanım Sədr. Hörmətli millət vəkili, “Əlilliyi olan şəxslərin hüquqları haqqında” Qanuna və digər əlaqədar qanunlara dəyişikliklər ikinci oxunuşda diqqətinizə təqdim olunur. Qanun layihələri birinci oxunuşda müzakirə edilərkən hörmətli millət vəkili həmkarlarımız Zahid Oruc, Razi Nurullayev, Siyavuş Novruzov, Əli Məsimli, Qüdrət Həsənquliyev,

Azər Badamov, Elman Nəsirov, İlham Məmmədov, Rüfət Quliyev, Sahib Alıyev və Sabir Rüstəmخانlı çıxış edərək bütövlükdə layihəni dəstəklədiklərini bildirmiş, eyni zamanda, müəyyən irad və təkliflərini söyləmişlər. Qanun layihəsini birinci oxunuşda ətraflı təqdim etdiyimizi və layihə mətnində yeni dəyişiklik olmadığını nəzərə alaraq, çıxışımı birinci oxunuşda müzakirə zamanı səsəndirilən və aktualıq kəsb edən fikirlərə münasibət bildirməklə qurmaq istəyirəm. Səsələnən fikirlərdən biri bundan ibarət idi ki, bütöün dünyada əlillik orta hesabla 10–15 faiz təşkil etdiyi halda, Azərbaycanca əlillik 6 faiz təşkil edir. Ona görə də biz əlilliyin qarşısının alınması və digər problemlərlə məşğul olmağa ciddi ehtiyac duymamalıyıq. Əs-lində, bu, səthi bir yanaşmadır və elmi əsasları yoxdur.

Hörmətli millət vəkillərinin diqqətinə çatdırmaq istəyirəm ki, Azərbaycandan başqa Moldova, Ukrayna, Qazaxıstan, İsrail, Türkiyə, Almaniya, İtaliya kimi ölkələrdə də əhalinin ümumi sayının 6–7, bəzi hallarda 5,4 faizini əlillər təşkil edir. Bizdə əlillərin sayının Avropa ölkələri ilə müqayisədə aşağı olması, Qərbi Avropa ölkələrinin sayı ilə müqayisə edilməsi bizim əhalimizin gənc olması ilə bağlıdır. Bizdə əhalinin 65 yaşdan yuxarı olan hissəsi cəmi 7 faiz təşkil edir. Avropanın bəzi ölkələrində 35–36 faiz, hətta bəzi ölkələrində 50 faiz təşkil edir. Heç şüb-həsiz ki, yaşlı əhali içərisində xəstələnənlərin və əlilliyə çıxanların faizi, təbii, yüksək olur. Ona görə də bu faizə diqqət yetirərkən, hesab edirəm ki, daha ətraflı, fundamental mənbələrə fikir vermək lazımdır.

Burada bir çox deputatlarımız fikirlər səsəndirdi ki, orqanizmin 30 faizə qədər funksiyasını itirdiyi halda, necə olacaq? Niyə əlillik təyin olunmur? Ümumiyyətlə, dünya

praktikasında da belədir, 30 faizə qədər hər hansı bir funksiyanın itirilməsi həyat fəaliyyətinin məhdudlaşmasına gətirib çıxarmır. Onlarca misal çəkə bilərəm. Tutaq ki, allergiyası olan bir şəxsin astma, yaxud bronxit tutması ola bilər. Təbii ki, onun orqanizminin funksiyası müəyyən qədər pozulacaqdır. Amma bu onun həyat fəaliyyətinə təsir etməyəcəkdir. Yaxud bir və ya iki barmağını itirən bir şəxsin orqanizminin müəyyən funksiyaları pozulmur, onun bütövlükdə əmək və həyat qabiliyyətinə təsiri yoxdur. Amma burada bir məsələ də var ki, əgər bu xəsarətlər və xəstəliklər vətəndaş tərəfindən iş yerində vəzifəsini yerinə yetirərkən müəyyən olşəcəksə, onda onlara 1, 5, 30 faizə qədər də əlillik təyin oluna bilər. Bu, yalnız əmək funksiyasını yerinə yetirməklə bağlı olacaqdır.

Burada digər narahatlıq və təklif ondan ibarət idi ki, biz yeni meyarlara keçərkən, yəqin, daha çox qənaət rejimini düşünürük, daha çox qənaət rejiminə keçməkdən ötrü bu meyarları tətbiq edirik. Əslində, bu belə deyil, əksinə, biz yeni meyarlara keçərkən əlilliyin təyinatında daha geniş imkanlar əldə olunacaq və daha çox vətəndaşlarımız öz sağlamlıq imkanlarına görə də sosial müdafiə və sosial təminat almaq imkanları əldə edəcəklər.

Mən keçən dəfə də Məclisin sonunda suala cavab verərkən bu məsələyə toxundum. Bu qanun qəbul olunandan sonra Nazirlər Kabineti 800-dən artıq meyarı təsdiq edəcək. Bu, müxtəlif xəstəliklərin müxtəlif şəkildə kombinasiyasından ibarətdir. O meyarlar cəmiyyətə açıq olacaq. Hər bir vətəndaş öz diaqnozunu biləndən sonra hələ Tibbi-Sosial Ekspert Komissiyasına müraciət etməmiş elektron şəbəkələrdə o meyarlara baxaraq öz orqanizminin sağlamlığının neçə faizini itirdiyi barədə məlumat əldə edə

biləcək. Bu da şəffaflığın həddən artıq təmin olunmasına gətirib çıxaracaqdır.

O ki qaldı qənaət məsələsinə, – bizim bir neçə deputatımız da buna toxundu, – mən bir daha qeyd etmək istəyirəm ki, dəyişikliklərin məqsədi büdcə vəsaitlərinə qənaət edilməsi deyildir. Son 3 il ərzində dövlət başçısının təşəbbüsləri ilə sosial sahəyə yönəldilən vəsaitlər mütləq olaraq artırılır. Belə ki, son 3 ildə əmək haqları, pensiyalar, müavinət və təqaüdlərin aylıq məbləğləri bir neçə dəfə artırılmışdır. Nəticədə pensiyalar üzrə xərclər 36 faiz artaraq 3,3 milyard manatdan 4,5 milyard manata, müavinətlər üzrə xərclər 120 faiz artırılaraq 279 milyon manatdan 613 milyon manata, təqaüd üzrə xərclər 3,5 dəfə artırılaraq 92 milyon manatdan 326 milyon manata çatdırılmışdır. Müavinət, təqaüd və ünvanlı dövlət sosial yardımı üzrə büdcədən illik xərclər 97 faiz artırılaraq 588 milyon manatdan 1,2 milyard manata çatdırılmışdır. Ümumilikdə, son 3 ildə Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyi xətti üzrə əhaliyə ödənişlər 2,2 milyard manat artırılmışdır. Yəni bu qədər artımların qarşısında əlilliklə bağlı dəyişikliklərin hər hansı bir qənaətlə hesablanması fikrinin o qədər də əsası olmadığı aydın olur.

Ekspertizaların səyyar və əyani keçirilməsi ilə bağlı fikirlər də burada səsləndi. O məsələ də müzakirə olunur. 2 gün bundan öncə elan olundu. TƏBİB təyinat üçün göndəriş vermək hüququ olan 192 tibb müəssisəsini müəyyənləşdirdi və onların siyahısını elan etdi.

Burada suallar səsləndi ki, Qarabağ müharibəsi, 44 günlük zəfər müharibəsi qazılarının əlillik təyinatları gecikdirilir. Bunun, deyərdim ki, obyektiv əsasları vardır. Çünki hələ bir çox qazimizin müalicəsi başa çatmayıb və

müalicə başa çatmamış hansı dərəcə əlillik təyin edilməsi və onların ordudan tərxis olunub-olunmaması məsələsi həll oluna bilmir. Amma məlumat üçün bildirirəm ki, dünən əldə olunan məlumata görə, artıq 800-dən çox qazimizin əlillik şəhadətnaməsi müəyyənləşdirilmiş və onlara təyinat, eyni zamanda, sosial müdafiə tədbirləri həyata keçirilməkdədir.

Hörmətli millət vəkilləri, bir daha bildirmək istəyirəm ki, əlillik vəziyyəti dinamik, daimi müşahidə, müalicə və reabilitasiya tələb edən bir prosesdir. Ona görə də bu il əliliyi müəyyən edilən bir şəxsin növbəti ekspertizada əlillik vəziyyətinin və statusunun dəyişdirilməsi tamamilə normal və məntiqəuyğundur. Əsas odur ki, bu qərarlar ədalətli, qanun çərçivəsində və şəffaf olsun. İkinci oxunuşda qəbul edəcəyimiz layihə də məhz bu məqsədə xidmət edir. Diqqətinizə görə təşəkkür edirəm. Qanun layihəsini ikinci oxunuşda dəstəkləməyinizi xahiş edirəm. Sağ olun.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, Musa müəllim. Siz qanunu çox ətraflı təqdim etdiniz.

Qanun layihəsinə 11 komitədə baxılıb. Mən həmin 11 komitənin sədrlərindən soruşmaq istəyirəm. Zahid müəllim, Əli müəllim, Jalə xanım, Tahir Mirkişili, Bəxtiyar Əliyev, sözlünüz olacaq?

Yerdən. *(Eşidilmir.)*

Sədrlik edən. Qənirə xanım, sözlünüz var?

Yerdən. *(Eşidilmir.)*

Sədrlik edən. Səməd Seyidov, Ziyafət Əsgərov, Adil Əliyev.

Yerdən. *(Eşidilmir.)*

Sədrlik edən. İndi yazılıblar, ancaq mən komitə sədri

kimi soruşuram. Xahiş edirəm, reaksiya verin.

Bəxtiyar müəllim, buyurun, Sizin komitə sədri kimi sözlünüz var.

B.Əliyev, *Milli Məclisin Elm və təhsil komitəsinin sədri*.

Təşəkkür edirəm, hörmətli xanım Sədr. Hörmətli deputatlar, əlbəttə, bu qanun layihəsi, xanım Sədrin də qeyd etdiyi kimi, olduqca mütərəqqidir, yeni bir yanaşmanı özündə ehtiva edir. Hesab edirik ki, beynəlxalq təcrübənin öyrənilməsi əsasında hazırlanmış yeni yanaşma çox humanistdir və əhalimizin sosial müdafiəsini təmin edir.

Mən 2 əsas məsələ ilə bağlı fikirlərimi izah etməyə çalışacağam. Qanun layihəsinin 5.0.2-ci maddəsində inklüzivlik anlayışına, 5.0.3-cü maddəsində isə inteqrasiya anlayışına dəyişiklik nəzərdə tutulur. Yeni yanaşma ilk növbədə inklüzivliyi təmin edir. Təəssüf, indiyə qədər cəmiyyətdə belə təsəvvür var idi ki, əlillik müəyyən edildisə, artıq bu insan cəmiyyətdən təcrid olunur, onun həyat fəaliyyətinin digər istiqamətləri kölgədə qalır, insan fəal həyat sürə bilməz və sosial fəallığı da tam təmin edilə bilməz. Yeni yanaşma bunu tamamilə dəyişdirir. Yəni yeni yanaşmanın əsas məqsədi ondan ibarətdir ki, əlilliyə səbəb ola biləcək amillər müəyyənləşdirilsin, ilk növbədə əlilliyə səbəb ola biləcək o amillərin təsiri gələcəkdə aradan qaldırılsın, insanlarımızın sağlamlığı qorunsun.

İkinci bir məsələ həmin insanlarımızın həyat fəaliyyəti bu və ya digər xəstəlik, zədə, qüsurlar nəticəsində, orqanizmin funksiyalarının davamlı pozuntularının dərəcəsiindən asılı olaraq məhdudlaşsa belə, məqsəd onları bu və ya digər şəkildə sosial fəallığa cəlb etmək, yəni onların həyat fəaliyyətinin məhdudlaşmasının dərəcəsiindən və kateqori-

yasından asılı olaraq yeni iş yerlərinin yaradılması ilə bu insanların normal həyat fəaliyyətini təmin etməkdir. Əlillik dərəcəsi müəyyən edilir və buna görə dövlətin müəyyən güzəştləri, sosial müavinətlər nəzərdə tutulur. Amma eyni zamanda, daha vacib olan məsələ ondan ibarətdir ki, insanın özünə güvəni, insanın böyük dəyər kəsb etməsi dövlət tərəfindən xüsusi diqqətdə saxlanılır. Həmin vətəndaşlar cəmiyyətdə daha fəal surətdə iştirakçılığa və normal həyat fəaliyyətlərini davam etdirməyə cəlb ediləcəklər. Bunun üçün tədbirlər görülməkdir.

Bu baxımdan hesab edirəm, tamamilə doğrudur ki, insan orqanizminin funksiyalarının sabit pozuntularına görə 6 növ xəstəlik və səbəbləri, onların da dərəcələri və bu dərəcələrə də uyğun olaraq, insanın həyat fəaliyyətinin kateqoriyaları müəyyənləşdirilir. 7 kateqoriya və o kateqoriyaların orqanizm funksiyalarının davamlı pozuntuları dərəcəsindən asılı olaraq məhdudlaşdırılması müəyyənləşdirilir. Bu, heç də həmişə bilavasitə əmək qabiliyyətinin itirilməsi ilə bağlı deyil. Bu, insanın orqanizminin digər funksiyalarının pozulması nəticəsində yarana biləcək fəsadlarla da bağlıdır. Bu baxımdan anlayışın mahiyyəti, ümumiyyətlə, dəyişdirilib. Hesab edirəm ki, bu yeni yanaşma bütövlükdə çox ədalətli, düzgün yanaşmadır, insanların bir tərəfdən əlillik dərəcəsi, yəni daha düzgün desək, 3 səbəb göstərilir. Xəstəlik, qüsurlar və zədə nəticəsində orqanizmin funksiyalarının davamlı pozuntu dərəcəsi və bundan irəli gələn həyat fəaliyyətinin bu və ya digər sahəsinin məhdudlaşması məsələsi müəyyənləşdiriləcək və o şəxsə əlillik dərəcəsi təyin ediləcək.

Biz gələcəkdə nə etməliyik ki, bu məhdudlaşmaların qarşısını ala? Eyni zamanda, biz həyat fəaliyyəti məh-

dudlaşmış insanı necə cəlb edək? Tutaq ki, bir insan hərəkət edə bilmir və hər hansı ətrafını itiribdir. Biz onu həyat fəaliyyətinə cəlb edə bilərikmi? Əlbəttə, bilərik. Bu istiqamətdə məşğulluğun da fəlsəfəsi qurulur. Hesab edirəm ki, bu nüansları nəzərə alaraq əhalinin bu həssas kateqoriyasının hüquqları tamamilə qorunur. Dövlətin öz üzərinə əlavə maliyyə yükü götürməsinə baxmayaraq, bütün bunlar göstərir ki, bizim dövlətimiz sosial siyasəti ardıcıl surətdə həyata keçirən, dərinləşdirən, vətəndaşlarını daim diqqət mərkəzində saxlayan bir dövlətdir. Bu baxımdan da hesab edirəm ki, qanuna edilən bu dəyişikliklər olduqca mütərəqqi xarakter daşıyır.

Burada deputat həmkarlarımızı, vətəndaşlarımızı narahat edən bəzi məsələlərə heç bir əsas yoxdur ki, burada kiminsə hüquqları tapdanacaqdır, yaxud əlillərin sayı artacaq və ya azalacaqdır. Dövlətin məqsədi nədən ibarətdir? Məqsəd insanlara diqqət, qayğı göstərmək və eyni zamanda, onları fəal sosial həyata qaytarmaqdır. Onlar cəmiyyətin fəal üzvləri olmalıdır. Bu gün küçələrimizdə əlillərimizin əlil arabalarının sərbəst hərəkət etməsi, bir nöqtədən digər nöqtəyə getməsi, iş yerlərində onlara uyğun iş şəraitinin yaradılması təmin edilirsə, bunlar hamısı göstərir ki, dövlət əlavə xərcləri çəkməklə vətəndaşı fəal sosial həyata qaytarır. O, normal ailə həyatı qurmalıdır, yaşamalıdır və hesab etməlidir ki, əngəllik heç bir maneə törətmir, digər sağlam insanla onun heç bir fərqi yoxdur. Əsas dəyər insandır.

Bu gün bu qanuna edilən dəyişikliklə Azərbaycan dövləti insanın dövlət üçün dəyər kəsb etdiyini bir daha da diqqətə çatdırır. Ona görə hesab edirəm ki, bu narazılığa heç bir əsas yoxdur. Edilən dəyişikliklərin hamısı yalnız

və yalnız vətəndaşlarımızın gələcək rifahının təmin edilməsinə yönəlibdir. Diqqətinizə görə təşəkkür edirəm.

Sədrlik edən. Sağ olun, Bəxtiyar müəllim. Bu Sizin komitə sədri kimi çıxışınız idi. Yəni dediklərinizin hamısı komitənin rəyində var.

Hörmətli həmkarlar, biz müzakirəyə keçməzdən əvvəl gərək qanun layihəsinə əsas kimi münasibət bildirək. Buyurun, qanun layihəsinə əsas kimi münasibət bildirin.

Səsvermənin nəticələri	(saat 12.01 dəq.)
Lehinə	66
Əleyhinə	1
Bitərəf	1
Səs vermədi	0
İştirak edir	68
Nəticə: Yetərsay yoxdur	

Şakir müəllim, məlumat verin.

Ş.Şabanov. Lehinə 16 səs verilmişdir.

Sədrlik edən. Sağ olun, qanun layihəsi əsas kimi qəbul edildi. İndi isə müzakirələrə keçirik. 12 nəfər yazılıb. Təklif var ki, çıxışlar 5 dəqiqə olsun. Razısınız?

Yerdən. (*Eşidilmir.*)

Sədrlik edən. Razı deyilsiniz, 10 dəqiqəni saxlayıram. Çıxışlar 10 dəqiqəyə qədərdir.

Siyavuş müəllim, buyurun. 7 qanundur.

S.Novruzov. Təşəkkür edirəm, hörmətli Sədr. Mən də, hörmətli Sədr, Sizin ilkin çıxışınıza qoşularaq qarşıdan gələn bayram – Milli qurtuluş günü münasibəti ilə bütün əhalimizi, deputat həmkarlarımızı təbrik edirəm. Çünki Milli qurtuluş günü müstəqil Azərbaycan dövlətinin quruculuq tarixidir. Bu dövrdə də Azərbaycan ümummilli

liderin rəhbərliyi altında quruculuq prosesini həyata keçiribdir. 1992-ci ildə ümummilli lider Yeni Azərbaycan Partiyasının Nizamnaməsində yazdığı əsas prinsiplər, dövlətçilik, qanunçuluq, azərbaycançılıq ilə yanaşı, sosial ədalət prinsipini də yazmışdı. Bu gün biz bu sosial ədalət prinsipinə uyğun olaraq, dövlətimizin sosial olması ilə yanaşı, bu prinsipləri həyata keçirməyə davam edirik.

Qanun layihəsi təqdim olunubdur. 7 qanun layihəsidir. Hər biri təqdirəlayiqdir. Burada müəyyən məsələlər göstərilibdir. Yeniliklər təqdim olunubdur. Mən bir məsələni qeyd etmək istəyirəm ki, biz bu yenilikləri təqdim edəndə hər iki tərəfin maraqlarını nəzərə almalıyıq. Əgər Avropa standartlarına uyğun qanun təqdim ediriksə, əhalimizin də vəziyyətini, onun buna hazır olub-olmaması ilə bağlı prinsipləri də yaddan çıxarmamalıyıq.

İkinci bir məsələ. Qanunda hər kateqoriyaya ayrı-ayrılıqda yanaşırıq. Elə bundan qabaq biz hərbi qulluqçular, şəhid ailələri, Çernobıl qəzası əlilləri ilə bağlı qanun layihəsini qəbul etdik. Məsələn, 20 yanvar, Əfqanıstan, Qarabağ müharibəsi iştirakçıları qaldı. Bunlar hansı formada olacaq? “Vahid pəncərə” deyirlər. Bir uyğunlaşdırma aparılmalıdır ki, hamısı eyni olsun, biri digərindən fərqlənməsin. O baxımdan da burada ciddi bir məsələ yoxdur.

Hörmətli Sədr, mən statistikanı çıxardım. Çernobılda iştirak edənlərin sayı 8000-dir. Bunların içərisində 5500 nəfər əlil var və onların əlilliyi davamlıdır, yəni ailədən ailəyə, uşağa keçir. Çünki bu, radiasiyadır. Onlar Avropanın radiasiya təhlükəsindən xilas olması üçün canlarını fəda ediblər. 8000 nəfər Azərbaycan vətəndaşı Çernobılda iştirak edib. 20 yanvarda 150 nəfər şəhid, 279 nəfər əlil

olub. Bunların da sayı böyük deyil.

Əfqanıstan müharibəsində 8500 nəfər azərbaycanlı iştirak edibdir. 208 nəfər orada həlak olub. Bu günə qədər sağ qalanların sayı 5000 nəfərdir. Ümummilli liderin çağırışı ilə o 8000 nəfərdən 3000 nəfər Beyləqan ətrafında döyüslərdə iştirak edərək orada həlak olub. Horadizə qədər bütün əraziləri erməni işğalından azad elədilər. Haramı düzünə, Beyləqanın ərazisinə qədər gəlib çıxmışdılar. Çağırışa birinci cavab verən həmin 8000 nəfər oldu. Biz hər halda onların da hüquqlarını müdafiə etməliyik, təminatlarını da nəzərə almalıyıq.

Birinci Qarabağ müharibəsində 80 min nəfər iştirak edib. 15 min nəfər əlil var, 11557 nəfər həlak olub. İkinci Qarabağ müharibəsində dəqiqləşdirmə aparılır. Ona görə də bu haqda statistikanı mən qeyd etmirəm. Ümumilikdə, Azərbaycanda bu kateqoriyadan olan insanların içərisində 21500 nəfər əlil var. Biz hansısa formada onların keçmiş xidmətlərini, digər xidmətlərini nəzərə almalıyıq. Onların yenidən cəlb olunması, mətbuatda, sosial şəbəkədə şou düzəldilməsinin qarşısını almaq nə böyük şeydir ki? Cəmi 21 min nəfər insandır. Düzdür, əlillərin sayı çoxdur. Mən əlillər arasında ayrışkıllıq qoyulmasının heç tərəfdarı deyiləm. Amma fərq ondan ibarətdir ki, onlar həssas təbəqədir. Bu həssas təbəqəni bu cür incitmək, yaxud da onların hər hansı yoxlamadan bir də keçməsi, doğrudan da, o insanlara böyük təsir göstərir.

Azərbaycanda əlillərin sayı ilə əlaqədar müxtəlif fikirlər var. Bir qisim deyir, çoxdur, bir qisim deyir, azdır. Biz sosializm yarışına girməmişik ki, ya çox olsun, hansısa dövlətə uyğunlaşdıraq, ya da az olsun, digər bir

quruma, bir dövlətə uyğunlaşdıraq. Əgər hər hansı bir Avropa ölkəsini götürsək, Yuqoslaviyanı çıxmaq şərti ilə, Şərqi Avropada 70 ildir, heç bir müharibə yoxdur. O cümlədən postsovet məkanında, bir-iki dövləti çıxmaq şərti ilə, qalanları da heç bir müharibə görməyib. Bu qədər müharibə iştirakçıları da olmayıb. Mən bura hələ 1 milyon qaçqını əlavə etmirəm. Onların da vəziyyəti psixoloji cəhətdən çox təsirlidir. Evlərini qoyublar, valideynlərinin qəbirləri, bütün xatirələri doğma torpaqlarda qalıb. Onun da təsiri insanı əlillik dərəcəsinə gətirib çıxarır. Biz bunların hər birinin şahidi oluruq. O baxımdan hesab edirəm ki, burada uyğunlaşdırma aparılmalıdır.

2019-cu ildə cənab Prezident sosial ədalət proqramı həyata keçirərək böyük bir sosial proqram təqdim etdi. 3 milyarda yaxın vəsait ayrıldı. Azərbaycanda cənab Prezident tərəfindən sosial sahəyə həmişə diqqət yetirilib. Hətta dövlət başçısı koronavirus dövründə dedi ki, bütün layihələrə ayrılan xərclər azaldılsa da, sosial sahəyə ayrılan vəsait azaldılmasın, sosial layihələr həyata keçirilsin və bu, icra olunur.

Hörmətli Sədr, bilirsiniz ki, vaxtı ilə bütün bu müharibə veteranlarına kommunal xərclərin ödənilməsi ilə bağlı 80 manat müavinət verilirdi. Onların hər biri çox şərəflə deyir ki, bu, cənab Prezidentin bizə verdiyi müavinətdir, hər biri bundan qürur hissi keçirir. Mən hesab edirəm ki, kommunal xərclərin, nəqliyyat xərclərinin qiymətinin qalxması ilə əlaqədar bu məbləği, bayaq Çernobil əlilləri üçün artırıldığı kimi, 130 manata çatdırmaqla biz 100 min nəfərdən çox müharibə veteranının, qazilərin sosial və kommunal təminatını həll etmiş olarıq. Hesab edirəm ki, bu çox vacib məsələlərdən biridir.

Başqa bir məsələ. Azərbaycanda əlillərin sayının artmasının səbəblərindən biri, mən deyərdim ki, avtomobil qəzalarıdır. Mən onun da statistikasını çıxarmışam. Deməli, Azərbaycanda avtomobil qəzalarında 1 ildə 1500-ə yaxın insan həlak olur. Heç bir Avropa dövlətində bu qədər say yoxdur. Bu rəqəmdən iki dəfə artıq insan xəsarət alır, yaxud əlil olur. Demək olar ki, hər il avtomobil qəzaları, avtomobildən düzgün istifadə olunmaması, avtomobillərin idarəetməsində olan qarışıqlıq əlil kateqoriyasına aid insan sayının artmasına səbəb olur.

Digər səbəb də tikintidə və digər sahələrdə təhlükəsizlik texnikasına riayət olunmamasıdır. Çünki həmin şirkətlər bu insanları müqaviləsiz işə götürür və onlardan tələb edə bilmir ki, təhlükəsizlik texnikasına riayət eləsinlər. Biz bu məsələlərin hamısını ümumiləşdirib vahid, gözəl və sosial təminatı əhatə edən qanunlar qəbul edə bilərik. Mən qanun layihəsinə səs verəcəyəm. Təşəkkür edirəm.

Sədrlik edən. Sağ olun.

Tahir Mirkişili, sualınız var?

Yerdən. (*Eşidilmir.*)

Sədrlik edən. Buyurun.

T.Mirkişili. Çox sağ olun, hörmətli Sahibə xanım. Mən də, təbii ki, qanunu dəstəkləyəcəm. Edilən dəyişiklikləri çox faydalı sayıram. Mənim Musa müəllimə bir sualım var. Hörmətli Musa müəllim, bu faizlər müəyyən olunan zaman hər hansı bir orqanın funksiyasının pozulmasından söhbət gedir, yoxsa bu, cəbri olaraq üst-üstə gələcək? Misal üçün, funksiya 90 faiz pozulub. Bu, 1 orqanın funksiyasının 90 faiz pozulması deməkdir, yoxsa 3 orqanın hər birinin funksiyası 30 faiz pozulursa, bu

toplanıb 90 faiz sayılacaq? Xahiş edirəm, bununla bağlı arayış verəsiniz. Çox sağ olun.

Sədrlik edən. Sağ olun, Tahir müəllim.

Musa müəllim, indi, ya sonra cavab verirsiniz?

Yerdən. (*Eşidilmir.*)

Sədrlik edən. Sonra cavab verin. Bəlkə yenə suallar olar, hamısını ümumiləşdirək.

Əli Məsimli. Buyurun, Əli müəllim.

Ə.Məsimli. Çox sağ olun, hörmətli Sədr. “Əlilliyi olan şəxslərin hüquqları haqqında” Qanuna edilən dəyişiklikləri şərti olaraq 5 istiqamətdə izah eləmək olar. Birinci istiqamət bilavasitə əlilliyin daha diferensiallaşdırılmış şəkildə təqdim edilməsidir ki, bu da yeni meyarlar işlənilib hazırlanan zaman önə çıxacaq. Qeyd eləmək istəyirəm ki, əgər bu qanun 2022-ci ilin yanvarında işə düşəcəksə, Milli Məclisə paket halında verilməli idi və həmin meyarlar da bizə təqdim edilməli idi. Əgər meyarlar birinci oxunuşda təqdim olunsa idi, indi İqtisadi siyasət komitəsinin sədri hörmətli Tahir Mirkişilinin qaldırdığı suallara ehtiyac olmayacaqdı.

İkincisi, burada məhz əlilliyin diferensiallaşdırılması ilə bağlı məsələ, ola bilər ki, bundan sonrakı qanunda qeyd olunub, amma bu qanunun müvafiq maddəsində tam öz əksini tapmayıb, yalnız 61–100 faiz civarında qoyulub. Ona görə də hesab edirəm, bunu bütövlükdə qeyd eləmək lazımdır ki, 30 faizə qədər olan necədir. Ondan sonra onlar 31 faiz–60 faiz, 61 faiz–80 faiz, 81 faiz–100 faiz civarında qoyulur. Sonra isə bu diferensiallaşmanın əlillərin müavinət və pensiyalarının diferensiallaşdırılmasına necə təsir edilməsi məsələsi, hesab edirəm ki, qanunun mətnində aydın şəkildə öz əksini tapmalıdır.

Üçüncü vacib istiqamət ondan ibarətdir ki, bu, ilk baxışda forma dəyişikliyi kimi görünsə də, hörmətli Sədr, bu, model dəyişikliyidir. Model dəyişikliyinə də mahiyyəti ondan ibarətdir ki, burada 31 faizlə 60 faiz heç də üçüncü kateqoriyaya, II dərəcəli əlilliyə, 61–80 faiz II dərəcəliyə, 81–100 faiz də I dərəcəliyə aid olmadığına görə burada qanunun tətbiqi zamanı bir sıra problemlər əmələ gələcək. Yəni adekvat deyil. Biz burada daha çox tibbi xarakter daşıyan modeldən daha az sosial xarakter daşıyan modelə keçirik. Ona görə də, hörmətli Sədr, hesab edirəm ki, burada əlillik ətrafında yaranan sosial narazılıqları azaltmaq, bu istiqamətdə vətəndaş məmnunluğunu təmin etmək üçün edilən həmin dəyişikliklərdən əlavə bir sıra əlavə dəyişikliklərin də edilməsi vacibdir. Bu dəyişikliklər ilk növbədə “Əlilliyi olan şəxslərin hüquqları haqqında” Qanunda 3 ildir ki, qəbul olunub. O qanunun qəbul edilməsi bir müstəvidir, işləməsi isə başqa müstəvidir. Nəticələr fərqlidir. Həmin işləməyən maddələri hərəkətə gətirmək istiqamətində ya onları yeni məndə vermək, ya da daha işlək hala salmaqla bu istiqamətdə addımlar atmaq lazımdır.

Burada hörmətli Musa müəllim də qeyd elədi ki, ilk addım atılıb. Mən bunu alqışlayıram. Əlillərin işlə təmin edilməsini, xüsusən də bizim hər cəhətdən borclu olduğumuz Qarabağ qazılarının və şəhid ailələrinin üzvləri istiqamətində addımların atılmasını xüsusi vurğulayıram. Mən alqışlayıram ki, belə bir marafon başlayır. Amma bu, daha geniş anlamda həyata keçirilməlidir.

İkinci məsələ ondan ibarətdir ki, bir rəqəmə görə 7 min, o biri rəqəmə görə 17 min saxta əlillik aşkarlanıb. Bu rəqəmlərin də müxtəlif olması göstərir ki, hələ nazirliyin

özündə bu məsələ haqqında tam təsəvvür yoxdur. Qanunun sonunda saxta əlilliyi alanla yanaşı, saxta əlilliyi verənin də məsuliyyət məsələsi haqqında xüsusi maddə var. O da işləmir. Hesab edirəm ki, həmin maddənin işləməsi üçün orada bir sıra konkretləşdirmənin aparılması çox vacibdir.

Üçüncü. Görməməyə, eşitməməyə vurmaq o demək deyil ki, bu hal yoxdur. Hörmətli Musa müəllimin də birinci oxunuşdakı çıxışında bu öz əksini tapdı. Yəni məsələ komitə sədri səviyyəsində qaldırılıb. Hansı emosionallıqla deyilməsindən asılı olmayaraq, bu, həqiqətdir ki, saxta əlilliklər təyin olunan zaman əlilliyə haqqı olan xeyli insanın haqqı, əlillik müavinətindən başqa yaşamaq üçün heç bir maliyyə mənbəyi olmayan insanların haqları tapdalanıb. Bunun cavabını kim verəcək? Ona görə hesab edirəm ki, əgər həqiqətən, əlillərin hüquqlarından söhbət gedirsə, onda həmin haqqı tapdalanan insanların hüquqlarının müdafiəsi üçün onlara indiyə qədər əlilliyin verilməməsi, yəni onları fizioloji cəhətdən ağır vəziyyətə məhkum edən insanların məsuliyyəti bu qanunda mütləq nəzərdə tutulmalıdır.

Eyni zamanda, bu məsələni həll etmək üçün qanunun özündə bir maddə var ki, biz ona istinad eləyə bilərik. Bu, monitorinqlərdir. Monitorinqlərə aid maddə işləməyə başlasa, ictimaiyyətin iştirakı ilə monitorinqlərin keçirilməsi nəticəsində bu sahədə, bayaq qeyd olunduğu kimi, hansı tərəfin nə qədər günahkar olması, hansı tərəfin isə nə qədər haqlı olması istiqamətində, hesab edirəm, çox ciddi nəticələr əldə edilə bilər. Bayaq qeyd etdiyim məsələlər də qanuna salınsa, onda əlillərin haqqının tapdalınması ilə bağlı yaranmış vəziyyət xeyli dərəcədə aradan

qalxmış olar.

Hörmətli Sədr, əgər bunlar olsa, Konstitusiyanın sosial yönümlü bazar iqtisadiyyatı maddəsi məsələsi də önə çəkilsə, bu dəyişiklik həmin maddəyə ziddir. Yəni bizim təklif etdiyimiz həmin məsələlər bilavasitə bu qanunda öz əksini tapsa, onda biz tibbi modeldən daha çox sosial modelə keçəcəyik. Burada qənaət məsələsini də mübahisə obyektinə çevirməyə ehtiyac yoxdur. Nazirlik bir suala cavab versə, kifayətdir. İndi fəaliyyətdə olan əlillik sisteminin maliyyə tutumu nə qədərdir? Bu qanun qəbul ediləndən sonra onun maliyyə tutumu nə qədər olacaq? Əgər bu rəqəmlər obyektivdirsə, onda bu məsələlərə xeyli dərəcədə aşkarlıq gələcək.

Digər çox vacib məsələ 18 yaşına qədər olan insanların əlilliyi ilə bağlıdır. Mən təşəkkür edirəm. Hörmətli Sədr, bu addımın atılması, orada diferensiaslaşmanın olması, bilavasitə 18 yaşına qədər olan insanlara ömürlük əlillik dərəcələrinin verilməsi alqışa layiqdir. Çünki tək o insanlar deyil, onların ailələri də əziyyət çəkirlər. Amma elə adamlar var ki, artıq 3–4 aydır, onların əlillikləri bərpa olunmayıb, “havada qalmış” vəziyyətdədirlər. Düzdür, yeni qanunvericilik sənədi olacaq. Həmin qanunvericilik sənədində o müddət 6 ay nəzərə alınacaq. Amma gəlin, hesablama aparaq. Həmin insanlar 6 ay deyil, az qala 1 ilə qədər əlilliyə görə aldıkları müavinətdən məhrum olacaqlar. Ona görə hesab edirəm ki, bu məsuliyyət məsələsi də bilavasitə 6 ay formasında deyil, haqları pozulmuş insanlara kompensasiyanın verilməsi şəklində öz əksini tapsa, bu sahədə olan narazılıqlar da xeyli dərəcədə həll olunar.

Qanun layihəsində ifadə uyğunsuzluğu kimi bir məsələ

var. Mən həkim deyiləm, kifayət qədər professional həkimlər var. Qanun layihəsində göstərilib ki, I dərəcə əlillik kateqoriyasına aid olanlar orqanizminin funksiyasının 81–100 faizini itirənlərdir. Əgər bu orqanizmin funksiyası 81 faizdən sonra itirilirsə, bu, həyatını itirmək təhlükəsində olan insanlara aiddir. Orada 100 faiz yazılıb. Orqanizm funksiyasını 100 faiz itirirsə, bu insan artıq dünyasını dəyişir. Dünyasını dəyişən adama nə əlillik dərəcəsi veriləcək? Ona görə bu ifadələri elə vermək lazımdır ki, sonradan...

Sədrlik edən. Sağ olun.

Vüqar Bayramov. Buyurun, Vüqar müəllim.

V.Bayramov. Çox təşəkkür edirəm, hörmətli xanım Sədr. Hörmətli xanım Sədr, hörmətli millət vəkilləri, mən də layihəni dəstəkləyirəm və bu layihəyə səs verəcəyəm. Bununla belə, bir sıra məqamları, xüsusən ikinci oxunuşun tələblərinə uyğun olaraq, bəzi məsələləri qeyd etmək istərdim.

Qeyd olunduğu kimi, Azərbaycanda əhaliyə nisbətən əlillərin sayı inkişaf etmiş ölkələrlə yanaşı, inkişaf etməkdə olan ölkələrlə müqayisədə də aşağıdır. Qonşu ölkələrlə müqayisədə Azərbaycanda əlillərin ümumi əhali sayında faizi nisbətən aşağıdır. Belə ki, Gürcüstanda bu rəqəm 12,3 faiz, Türkiyədə 10,4 faiz, Rusiyada 8 faiz, İranda isə 15 faizdir. Bütövlükdə, inkişaf etməkdə olan ölkələrdə bu rəqəm 10 faiz ətrafında dəyişir. Hörmətli Musa müəllim doğru qeyd etdi ki, inkişaf etmiş ölkələrdə yaşa görə əlillik ümumi faizin artmasına səbəb olur. Bütün hallarda faizlərin müqayisəsi göstərir ki, əlillik statusunun alınması ilə bağlı müraciət mexanizminin daha da təkmilləşdirilməsi və fərqli mexanizmlərdən istifadə edilməsi olduqca vacibdir.

İkinci oxunuşun tələblərinə uyğun olaraq, bir sıra maddələrlə bağlı fikirlərimi qeyd edib, eyni zamanda, hörmətli Musa müəllimdən və Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyindən bəzi məsələlərə aydınlıq gətirilməsini xahiş etmək istərdim. Əvvəla, “Əlilliyi olan şəxslərin hüquqları haqqında” Qanunun 3.1-ci maddəsində əlilliklə bağlı müraciət edilən zaman maksimum müddət müəyyənləşdirilib. Belə ki, müraciət elektron sistemə daxil olduqdan sonra 10 gün ərzində, əgər əlavə araşdırma tələb olunursa, 15 gün ərzində cavab verilməlidir. Nəzərə alaq ki, qanunvericilikdə adətən iş günlərindən istifadə olunur. Məsələn, əgər vətəndaş əlilliyin müraciəti ilə bağlı Novruz bayramından bir gün əvvəl müraciət edirsə və bayram günləri kifayət qədər uzun olursa, qanunvericiliyin tələblərinə əsasən artıq bayram günləri başa çatdıqdan sonra, yəni 10 iş günü ərzində həmin vətəndaşa cavab verilməlidir. Nəticə etibarlı ilə bu da vətəndaşın müraciətinin zamanında qiymətləndirilməsində və əlilliklə bağlı qərarın verilməsində müəyyən çətinliklər yarada bilər.

İkinci məqam əlavə araşdırmalar tələb olunan zaman günlərin sayının 50 faiz artırılmasıdır. Bu, sözügedən qanunun 3.1-ci maddəsində öz əksini tapıb. Düşünürəm ki, bu müddət kifayət qədər uzundur, xüsusi araşdırmalar tələb olunursa, müraciət elektron formada edilirsə, baxılma müddətinin 50 faiz artırılması nəticə etibarlı ilə o deməkdir ki, müraciətə yarım ay ərzində cavab veriləcək. Əlilliyin təyinatının sosial xarakter aldığını nəzərə alsaq, bu da müddət baxımından uzun müddət kimi qiymətləndirilməlidir.

Hörmətli Bəxtiyar müəllim də qeyd etdi. Qanunun 5-ci maddəsində inklüzivliyin izahatı verilir. Digər qaydalarda

bu mexanizmin təsdiq olunacağına baxmayaraq, təklif edilən layihədə əlillərin inklüziv olaraq məşğulluqda necə təmsil olunması mexanizmləri göstərilir. Amma nəzərə alsaq ki, inklüzivlik hər bir vətəndaşın ölkədə yaranan dəyərdə daha yaxından iştirakı anlamına gəlir, o baxımdan layihədə inklüzivliyin izahatının verilməsi ilə yanaşı, inklüzivliyin yollarının da müəyyənləşdirilməsi daha məqsədəuyğun olardı. Bu da əlillərin daha fəal şəkildə məşğulluq sferasına inteqrasiyasına imkan yarada bilər.

Hörmətli Tahir müəllim çox vacib bir məqamı qeyd etdi. Arayışda qeyd olunduğu kimi, diferensial olaraq məhz faizlərin hesablanması Ümumdünya Səhiyyə Təşkilatının prinsiplərindən istifadə olunub. Amma nəzərə alaq ki, burada faiz intervalı, ümumiyyətlə, faizlərin hesablanması diferensialdır. Dünya Səhiyyə Təşkilatının reportunda xüsusən qeyd olunur ki, inkişaf etmiş ölkələrdə ciddi çətinliklərdən biri məhz o interval faizlərinin hesablanması ilə bağlıdır. Çünki bir sıra hallarda faizlərin cəmlənməsində, xüsusən reqressiv olaraq toplanmasında çətinliklər yaranır. Bu da xüsusən inkişaf etməkdə olan ölkələrdə həmin mexanizmin tətbiqində çətinliklər yaratmaqla yanaşı, əlilliyin doğru müəyyənləşdirilməsi ilə də bağlı müəyyən problemlər yaradır. Ona görə də düşünürəm, qanunvericilikdə bu mexanizmin daha aydın şəkildə əks olunmasına ehtiyac var. Çünki Ümumdünya Səhiyyə Təşkilatı da məhz faiz intervalı müəyyənləşdirilən zaman istifadə edilən metodun əsas çatışmazlıqlarından biri kimi, hörmətli Tahir müəllimin qeyd etdiyi məqamı xüsusən vurğulayır ki, burada fərqli faizlərin reqressiv olaraq toplanması mexanizmi hələ təkmil deyil.

Əmək Məcəlləsinin 91-ci maddəsində təklif edilən

dəyişikliyə əsasən əlil olan şəxslərin həftə ərzində maksimum iş saatlarının müddəti 35 saat göstərilir. Mən hörmətli Musa müəllimdən xahiş edərdim ki, buna da aydınlıq gətirsin. Çünki Beynəlxalq Əmək Təşkilatının “flexible” iş rejiminə uyğun olaraq, təklif edilən müddət günlər üzrə 2–4, həftə üzrə 20 saati əhatə edir. O baxımdan minnətdar olardım, Musa müəllim bu məsələyə aydınlıq gətirsin ki, 35 saat hansı beynəlxalq prinsiplərə uyğun olaraq müəyyənləşdirilib.

Bütün layihələrdə, yəni 7 qanunda “sağlamlıq imkanları məhdud 18 yaşınadək uşaqlar” sözləri “18 yaşınadək əlilliyi olan şəxslər” sözləri ilə əvəz olunub. Bizim qanunvericilikdə sağlamlıq imkanlarının məhdudluğu ayrı, əlillik isə ayrı bir anlayışdır. O baxımdan bu anlayışların əvəz olunması həmin şəxslərin sosial təminatına necə təsir göstərəcək? Ümumiyyətlə, bu, onların sosial təminatında həm qanunvericilik, həm də mexanizm baxımından əlavə dəyişikliklərə gətirib çıxara biləcəkmi?

Son olaraq bir məsələni qeyd etmək istərdim. Bizə edilən müraciətlər də göstərir ki, bu gün əlilliyin təyinatı ilə bağlı müəyyən çətinliklər var. Nəzərə alsaq ki, əlilliklə bağlı müraciət edən vətəndaşlarımızın bir qismi bölgələrdə elektron mexanizmlərdən istifadədə çətinliklər çəkirlər, o baxımdan bölgələrdə uyğun dövlət qurumları və xüsusən də Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyi tərəfindən səyyar görüşlərin keçirilməsi, müraciət edən vətəndaşların əyani şəkildə qəbul edilib, müraciətlərinin dinlənilməsinin həyata keçirilməsi daha məqsədəuyğun olardı. Bu da nəticə etibarı ilə bu müraciətlərə daha qısa zamanda baxılmasına və onların qiymətləndirilməsinə imkan yarada bilər.

Təklif edilən layihəni dəstəkləyirəm və düşünürəm ki,

qeyd edilən məsələlər, eyni zamanda, hörmətli həmkarlarımızın qeyd etdiyi məsələlər daxil olmaqla, layihənin təkmilləşdirilməsi daha təkmil sistem mexanizminin formalaşmasına imkan yarada bilər. Təşəkkür edirəm.

Sədrlik edən. Sağ olun.

Mənim bir sualım olacaq, Tahir müəllim. Sizin sualınız, Əli müəllimin, Vüqar müəllimin çıxışları – burada deyilənlər sizin komitənin iclasında səslənib?

Yerdən. (*Eşidilmir.*)

Sədrlik edən. Səslənməyib.

Bəhruz Məhərrəmov.

B.Məhərrəmov. Təşəkkür edirəm. Hörmətli Sədr, hörmətli həmkarlar, çox mütərəqqi bir qanun layihəsidir və təbii ki, səs verəcəyəm. Eyni zamanda, qəbul edək, bu qanunun tam olaraq səmərə verə bilməsi üçün biz indidən bir sıra texniki, struktur xarakterli prosedurları da həll etməliyik ki, insanlar bu mütərəqqi hüquqi aktın faydasını tam şəkildə duya bilsin. İlk olaraq biz çalışmalıyıq ki, əlilliyin yerlərdə qiymətləndirilməsi vahid bir orqana – ya Səhiyyə Nazirliyinə, ya TƏBİB-ə, ya da Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyinə həvalə edilsin.

Bu gün müşahidə olunan problemlərin kökündə dayanan amillərdən ən vacibi, hesab edirəm ki, bu prosesdə iki orqanın mövcud olmasıdır. Çox yüksək qiymətləndirilməlidir ki, Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyinin fəaliyyət sistemi və xidmətlərdə elektronlaşma tam təmin edilib. Lakin təcrübə göstərir ki, insansızlaşdırılmış proses heç də həmişə özünü doğrultmur. Məsələn, biz seçicilərlə münasibətdə qarşılaşırıq. Elə adamlar var ki, iflic xəstəsidir, əlilliyin təmin olunması üçün dəfələrlə müraciət olunub. Elektron sistem hər dəfə imtina verir.

Əsas da o olur ki, elektron blank xəstəxanada doldurulmayıb. Xəstəxana da, təbii ki, bu iradı qəbul etmir. Bilirsiniz, bu cür mübahisə getdikcə uzana bilər. Amma prosesin uzanmasının çətinliyini vətəndaş yaşayır. Əlil olan şəxs, ümumiyyətlə, çətin vəziyyətdə qalır. Ona görə də prosesləri bu qədər sadələşdirən mütərəqqi bir qanunun fonunda dediyim o texniki prosedura da diqqət yetirib, əlilliyin qiymətləndirilməsini bir orqana həvalə etməliyik. Bu sahədə həmçinin inzibati və cinayət məsuliyyəti tədbirlərini də sərtləşdirməliyik ki, nə məmur pozuntuya yol verə bilsin, nə də haqqı olmayan vətəndaş bundan sonra saxta əlilliklə bağlı digər əlillərin haqqına girsin.

Təklif edirəm ki, Vətən müharibəsi iştirakçılarının əlilliklə bağlı müraciətləri üçün ümumi sistemdən istifadə olunmasın. Necə ki, cənab Prezident icra hakimiyyətlərində, yerli icra orqanlarında sırf bu işlə məşğul olan şöbə yaratdı, indi bu addım digər dövlət strukturları üçün də yol xəritəsi olmalıdır. Əlilliyi müəyyən edən qurumda bu kateqoriyadan olan vətəndaşlarla ayrıca iş aparılmalıdır. Nəzərə alaq ki, zədə alan, əlilliyin alınmasına ehtiyac duyan müharibə iştirakçılarının çoxunun səhhəti, psixoloji durumu yerində deyil və eyni zamanda, onlara mənəvi bir borcumuz var. Onlara digər vətəndaşlar kimi yanaşılması doğru deyil.

Hörmətli Sədr, mən bir məqamın da fərqi nə varılmasını çox arzu edirəm. Bilirsiniz ki, hökuməti də, ayrı-ayrı strukturları da tənqid etmək olar. Amma biz gərək əldə etdiklərimizin də fərqiində olaq. Biz müharibə aparmış dövlətik. Pandemiya hələ davam edir. Bütün bunlar ciddi xərc tələb edən proseslərdir. Təsəvvür edin, SSRİ kimi bir güc müharibədən neçə il sonra özünə gələ bilmədi. Amma

baxın, çox ciddi iqtisadi yükləmələrə baxmayaraq, cənab Prezident sosial tədbirlərin sənətiməsinə yol vermədi, insan amilini əsas tutdu. Bu gün vətəndaşın layiqli həyat səviyyəsinin yüksəldilməsi istiqamətində hüquqi bazanın gücləndirilməsi tədbirlərini müzakirə edirik. Budur, bizim dövlətin mahiyyəti. Bu mənada mən vətəndaşlarımızdan xahiş etmək istəyirəm ki, müharibənin, pandemiyanın iqtisadi yükünü daşdığımız bir zamanda, böyük qayıdışın reallaşdığı bir vaxtda fürsət güdən o siyasi populizm xarakterli çıxışlara, çağırışlara önəm verməsinlər. Bugünkü müzakirələrimiz, cari qanun layihəsi də sübut edir ki, kimlərin hansı işə manipulyasiya cəhdlərindən asılı olmayaraq, vətəndaşın rifahı dövlət üçün əsas prioritetdir. Təşəkkür edirəm.

Sədrlik edən. Sağ olun.

Qüdrət Həsənquliyev. Buyurun, Qüdrət müəllim.

Q.Həsənquliyev. Təşəkkür edirəm, hörmətli Sədr. Hörmətli millət vəkilləri, media nümayəndələri! Mən birinci oxunuşda bəzi məsələləri qaldırdım, indi ikinci oxunuşdur, çox təəssüf ki, onlara cavab ala bilmədim. Bu gün hörmətli Musa müəllim çox vacib statistik bir məlumatı burada elan elədi. Bu da ondan ibarətdir ki, Azərbaycanda əhalinin 7 faizi 65 yaşdan yuxarıdır. Bizdə işə pensiya yaşı 65-dir. Deməli, əhalinin cəmi 7 faizinin pensiya almaq şansı var. Bu statistikadan ciddi nəticə çıxarmaq lazımdır. Yəni bu göstərir ki, Azərbaycanda orta ömür çox aşağıdır. Bu, təkcə əhalinin gənc olması ilə əlaqədar deyil. Deməli, pensiya yaşını aşağı salmaq lazımdır. İnsanlar Dövlət Sosial Müdafiə Fonduna vəsait ödəyirlər, dünyalarını dəyişəndən sonra heç pensiya ala bilmirlər. Heç olmasa, həmin Dövlət Sosial Müdafiə

Fonduna ödədikləri pullar onların varislərinə qaytarılsın.

Qanun layihəsi ilə bağlı deyəcəyim mühüm məsələ ondan ibarətdir ki, bir çox həmkarlarım bunu mütərəqqi layihə kimi qiymətləndirirlər. Mütərəqqiliyi də onunla əsaslandırırırlar ki, məsələn, əvvəl “II qrup əlil” yazılırdı, indi isə “sağlamlığın 31 faizdən 60 faizə qədər itirilməsi” yazılacaq. Bu o zaman mütərəqqi ola bilərdi ki, əlillik sağlamlığın neçə faiz itirilməsindən sonra başlayırsa, faiz dərəcələrinə uyğun olaraq, pensiya verilsin. Məsələn, 31 faizlə 60 faiz III qrup əlillər qədər pensiya alacaq. 31 faiz də, 60 faiz də eyni alacaq. 61 faizdən 80 faizə qədər II qrup əlil, 81 faizdən 100 faizə qədər də I qrup əlil sayılır. Burada hörmətli Əli Məsimli də söylədi. 100 faiz, əslində, sağlamlığın itirilməsi ölüm deməkdir.

Mən keçən dəfə də dedim, sağlamlığın itirilməsi nəticəsində, əmək qabiliyyətinin itirilməsinə görə pensiya təyin olunur. Misal da çəkdim. Pianoçu barmağını itirirsə, bu, əmək qabiliyyətinin 100 faiz itirilməsidir. Deputat barmağını itirirsə də, bu onun üçün heç bir əlillik yaratmır və o, heç bir pensiya almamalıdır. Amma pianoçu 100 faiz əmək qabiliyyətini itirdiyinə görə I dərəcə əlillik almalıdır. Mən bu məsələni keçən dəfə də qaldırdım.

İkinci məsələ. Mən Musa müəllimdən keçən dəfə xahiş etdim, desin ki, hazırda III qrup əlillik almaq üçün vətəndaş əmək qabiliyyətinin neçə faizini itirməlidir? Yəni bu, bəlli olsun. Tutaq ki, II qrup, I qrup almaq üçün neçə faiz itirilməlidir.

Mən “Normativ hüquqi aktlar haqqında” Qanuna istinad edərək dedim ki, maliyyə əsaslandırılması təqdim olunmalıdır. Əli müəllim bu barədə də qeyd etdi. Bizə arayış verilməliydi ki, yeni qanunun qəbulu ilə bu xəstələr

artacaq, yoxsa azalacaq.

Hörmətli Musa müəllim birinci oxunuşda söylədi ki, bəlkə də əlilliyə görə pensiya alanların sayı artacaq. Bu gün də dedi ki, ola bilsin, artacaq. Mən də deyirəm ki, bəlkə azalacaq, ola bilsin, azalacaq. “Bəlkə” və “ola bilsin”lə məsələ olmur. Bu sahəyə cavabdeh olan müvafiq nazirlik bizə arayış təqdim etməliydi, ilkin hesablamalar aparmalıydı. Deputatlar bilməli idilər ki, bu qanuna səs verəndən sonra əlilliyə görə pensiya alan seçicilərin qarşısına çıxacaqlar, seçicilər onların yaxasından yapışacaqlar ki, siz hansı qanuna və niyə səs vermisiniz. Bizə bir arayış təqdim olunmalı idi ki, real vəziyyət nədən ibarət olacaq. Biz də bilməliydik ki, səs verəndə nəyə səs veririk. Ona görə də bu qanun o zaman mütərəqqi olardı ki, söylədiyim kimi, vətəndaş əmək qabiliyyətini 30 faiz itirib, nə qədər pensiya alırsa, 40 faiz itirən ondan çox, 50 faiz itirən ondan da çox alsın. Amma biz görürük ki, belə deyil. Yəni qanundan da belə çıxır ki, 31 faizdən 60 faizə qədər eyni, 61-dən 80-nə qədər də eyni pensiya alacaq. 80-dən 100-ə qədər, yəni 100 faiz də ölüm deməkdir. Bu qanundan, əslində, belə çıxır ki, biz sağlamlığın itirilməsinə görə deyil, əmək qabiliyyətinin itirilməsinə görə pensiya veririk. Əmək qabiliyyətinin də, dediyim kimi, insan 100 faizini itirib yaşaya bilər və o da pensiya ala bilər. Əlbəttə, bu məsələlərə aydınlıq gəlməyə nə qədər mən qanunun lehinə səs verə bilmərəm.

Hörmətli Sahibə xanım, mən bir çox hallarda cari məsələlərə yazılmıram. Ona görə ki, digər həmkarlarım da yazılır, onları narahat edən hansısa məsələləri qaldırmaq imkanları olsun. Ölkəmizdə böyük futbol bayramı başlayır. Azərbaycan çox böyük idman yarışlarına ev

sahibliyi edib, hesab edirəm ki, bu yarışlar da çox yüksək səviyyədə təşkil olunacaq. Bizim üçün həmçinin əlamətdar odur ki, qardaş Türkiyə Respublikasının milli komandası da burada oynayacaq. Uels və İsveçrə də bizə dost olan ölkələrdir. Hesab edirəm ki, bizim azarkeşlər yüksək mədəniyyət, yüksək intizam nümayiş etdirəcəklər. Biz bu yarışlarda qardaş Türkiyə Respublikasının futbol komandasını dəstəkləməklə, eyni millət olduğumuzu, dost, qardaşlığımızı bir daha dünyaya nümayiş etdirəcəyik. Diqqətinizə görə çox sağ olun.

Sədrlik edən. Sağ olun.

Aydın Mirzəzadə. Buyurun.

A.Mirzəzadə. Təşəkkür edirəm. Hörmətli Sahibə xanım, ilk növbədə Sizə “sağ ol” demək istəyirəm ki, tarixi günlər ərəfəsində həmin məsələyə münasibətinizi sərgiləyirsiniz. Bu, təkcə parlament Sədrinin deyil, parlamentin Azərbaycanın tarixi üçün əhəmiyyətli olan məsələlərə həssas münasibətini göstərir, Azərbaycanın gündəlik həyatı ilə, axarı ilə yaşadığını göstərir.

Həqiqətən, 1993-cü il 15 iyun Azərbaycan üçün millətimizin, xalqımızın, dövlətçiliyimizin qurtuluş ilidir və ulu öndərin hakimiyyətə gəlməsi Azərbaycanı, sözün əsl mənasında, fəlakətdən, hətta bəlkə də müstəqil dövlətçiliyimizi itirməkdən xilas etdi. Mən təşəkkür edirəm ki, bunu yada saldınız və vaxtaşırı bu addımları atırsınız.

Eyni zamanda, diqqətçəkəndir ki, məhz həmin gün qardaş Türkiyənin rəhbəri çox hörmətli Rəcəb Tayyib Ərdoğan Azərbaycana səfər edəcək. Onun səfərindən Azərbaycan–Türkiyə qardaşlığını, dostluğunu, birliyimizi bir daha möhkəmləndirmək üçün istifadə etmək, dünyaya

nümayiş etdirmək lazımdır. O, ilk dövlət başçısı olacaq ki, işğaldan azad olunan, Azərbaycanın ikinci paytaxtı, mədəniyyət paytaxtı Şuşaya səfər edəcək. Biz hörmətli Türkiyə rəhbərinə “Xoş gəldiniz” deyirik və onun gəlişini böyük bir hadisə sayırıq.

Müzakirə etdiyimiz məsələlərlə bağlı üç məsələyə münasibətimi bildirmək istəyirəm. Birincisi, deputat həmkarların vaxtaşırı vurğuladılar və mən də razıyam ki, biz çox həssas bir təbəqənin məsələsini müzakirə edirik. Əlillər, təqaüdüçülər, şəhid ailələri, sağlamlığını itirənlər və sair. Yəni burada dediyimiz hər bir sözün böyük əks-sədası ola bilər. Biz məsuliyyətimizi dərk edirik və buna uyğun olaraq hərəkət edirik. Bununla bağlı hər birinizə, o cümlədən mənə çoxsaylı müraciətlər olur. Birincisi, mən təklif edərdim ki, əlilliyin yenidən artırılması praktikasına bir dəyişiklik edilsin. Nə baş verir? Əlillik bitəndən sonra yenidən yoxlama aparılır. Bu, bir neçə ay çəkir və bu müddətdə onlar əlilliyə görə müavinət almırlar. Bir neçə aydan sonra isə onların bəzilərini sərt bir qərar qarşısında qoyurlar ki, əlillikləri davam etdirilmir. Bu insanlar nə ilə yaşamaladırlar? Onlar planlarını, gündəlik problemlərinin həllini konkret olaraq bununla bağlayıblar. Mən hesab edirəm ki, bu praktikadan əl çəkmək lazımdır. Təklifim ondan ibarətdir ki, əlilliyin bitməsinə 4–5 ay qalmış əlilliyin davam etdirilməsi proseduru başlasın və bir neçə ay deyil, bir ay ərzində bitsin. İnsana “yox” deyiləcəksə, o, 3 ay ərzində yenə pensiyasını almaqda davam etsin. Amma bilsin ki, 3 aydan sonra o, artıq əlil deyil, öz işlərini qurmuş olsun. Yəni bu praktikanın tətbiq edilməsi, hesab edirəm ki, bu gərginliyin, çoxsaylı müraciətlərin qarşısının alınmasına imkan verərdi.

İkinci məsələ. Mən dünən Mingəçevirdə idim, şəhid ailələri ilə görüşdüm. Qeyd edirəm ki, 4 şəhid ailəsində oldum və hər bir ailə dövlətin diqqətini, “YAŞAT” Fondunun böyük fəaliyyətini xüsusən vurğuladı. Qaldırılan müəyyən məsələlər var idi, bunlar da yerli icra hakimiyyəti ilə həll edildi. Qeyd edirəm ki, şəhid ailələri dövlətin, şəxsən cənab Prezidentin, hörmətli Birinci vitse-prezidentin qayğısını hiss etdiklərini vurğulayırlar. Elə bir ciddi məsələ qaldırılmadı. Mənzil növbəsinə götürülənlər, pensiya ilə təmin edilənlər, ailələri işlə təmin edilib və sair.

Vətəndaşların sosial məsafə gözləyərək qəbulunu keçirəndə bir qrup insan mənə müraciət etdi. Bu, ağır bir məsələdir. Mən bilirəm ki, bir çox deputat həmkarlarım ilə bu müzakirələr olub. Müəyyən insanlar pensiya yaşına bir neçə il qalmış ya işdən məhrum olunublar, ya iş yerləri bağlanılıb, ya da səhhətləri ilə bağlı işləyə bilmirlər. Onların pensiya almasına hələ 2–3 il var. Bu insanları yaşlarına görə artıq işə götürümlər. Çox təəssüf, bir sıra şirkətlər də ancaq cavanları işə qəbul edir. Yenə də sual olunur: Bunlar pensiyaya qədər nə ilə dolanmalıdırlar? Bir çox adamın ailəsində övladı artıq müəyyən bir işlə təmin olunub, onu maddiyyatla təmin edir. Lakin hər insan öz problemlərini həll edə bilmir. Bu, müəyyən bir qrupdur, böyük deyil. Onların pensiya yaşına bir neçə il qalıbdır. İşləyə bilmirlər, ya da işlərini itiriblər və belə deyək, əlillikləri imtina ediləndir. Bu insanların yaşaması üçün maddi gəlir yeri yoxdur. Mən hesab edirəm, bu məsələ barəsində düşünmək lazımdır. Təklifim yoxdur, amma çox istərdim ki, Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyi, Milli Məclisin komitələri bununla bağlı bir təklif üzərində düşünsünlər. Ya onlara yarım pensiya, ya da hansı isə bir

sosial müavinət verilsin. Onlar bizim vətəndaşlarımızdır, bizim seçicilərimizdir və onların bunu dövlətdən istəmək hüququ var.

Üçüncü məsələ. Çox hörmətli həmkarım Musa müəllim Quliyev maraqlı bir məlumat səsləndirdi ki, şəhid ailələrinin işlə təminatı ilə bağlı məşğulluq proqramı marafonu başlayıb. Mən alqışlayıram. Çox gözəl bir işdir və gözəl bir çağırış edir ki, Azərbaycanda hər şirkətə cəmisi 3 nəfər düşür, onlar işlə təmin edilsinlər. Mən o marafonun, eyni zamanda, əlilliyinin davam etdirilməsinə imtina edilmiş şəxslər üçün də keçirilməsini təklif edirəm. Mən bilmirəm, onların sayı nə qədərdir. Ola bilsin ki, bu say müəyyən qədər artacaq. Nə qədər olacaq? 5, 10, 20 min. Bunların bir qismi öz problemini həll edəcək, amma bir qismi yenə də bizlərə müraciət edir, yaşamaq üçün yenə də dövlətdən bir yol axtarır. Gəlin, həmin insanların da siyahısını tutaq. Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyi bir çox maraqlı və günün tələblərinə cavab verən addımlar atır. Qoy, həmin insanlar üçün də məşğulluq marafonunun təşkil edilməsini düşünsün. Diqqətinizə görə təşəkkür edirəm.

Sədrlik edən. Sağ olun, Aydın müəllim.

Sabir Rüstəmxanlı. Sabir müəllim, buyurun.

S.Rüstəmxanlı. Təşəkkür edirəm. Hörmətli Sədr, hörmətli Məclis, artıq ikinci dəfə müzakirə olunan bu məsələ əhalinin ehtiyacı olan, ağır vəziyyətdə yaşayan çox geniş bir hissəsini əhatə edir. Doğrudan da, həssas məsələdir və buna son dərəcə ciddi məsuliyyətlə yanaşmaq lazımdır. Bilirsiniz, ölkədə ən mübahisəli, xalqı narazı salan, bəlkə də ədalətsizliyin, subyektiv amillərin hökm sürdüyü sahələrdən biri dövlətin, hökumətin ayırdığı sosial yardımın

paylanma məsələsidir. Rayonlarda, müxtəlif idarələrdə nələr baş verdiyini yaxşı bilirik. Yaxın vaxtlara qədər o kasıb, bir tikə çörəyə möhtac olan insanların kartlarının vəzifə sahiblərinin cibində yığıldığını da izləmişik. Bunlar hamısı gözüümüzün qabağındadır. Ona görə bu yeni qanun da beynəlxalq standartlara yaxınlaşdırılsın, hansı işə addımlar atılsın. Bu məsələdə elə etmək lazımdır ki, əhali yenə narazı qalmasın. Müharibədən sonra yüksək əhvali-ruhiyyə ilə yaşayan xalqı narazı salmaq, cəmiyyətdə bu narazılıq dalğasını gücləndirmək, məncə, xəyanətdir, ölkənin apardığı ümumi siyasətə xəyanətdir. Ona görə də burada son dərəcə diqqətli olmaq lazımdır.

Bu gün Musa müəllimin çıxışının əvvəlində bir müraciət var idi. Qaziləri, işsizləri işə götürmək, bu məsələdə ümumi bir kampaniya təşkil etmək çox yaxşı bir təklifdir. Amma mən belə hiss etdim ki, birinci oxunuşda millət vəkillərinin burada səsləndirdiyi fikirlərin, demək olar ki, heç biri Musa müəllimin çıxışında nəzərə alınmayıb. Burada deyildi ki, bu, bir daha müzakirə olunsun, baxılsın, bu təkliflər diqqətlə nəzərə alınsın. Amma ortada heç bir ümumi ekspert rəyi yoxdur, heç bir hesablama aparılmadan, “bu, beynəlxalq standartlara uyğundur, buna görə bu qanunu qəbul etməliyik” deyə buna səs vermək çətindir. Çünki mən burada bizim camaatımızın nəyi udacağını və nəyi uduzacağını hələ təsəvvür edə bilmirəm. Əgər Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyi, pensiyaları, təqaüdləri müəyyənləşdirən o nazirlik bu gün minlərcə adama təqaüdün səhv verildiyini deyirsə, mən sabah insanların bu qanuna görə əziyyət çəkməyəcəyindən əmin ola bilmərəm. Bunlar son dərəcə dəqiq olmalıdır.

Bilirsiniz, əslində, son vaxtlar bəzi adamların təqaüd-

lərinin saxta çıxarılması, insanların, deyək ki, birdən-birə illər uzununu az miqdarda aldığı, ailəsini dolandırmağa bəs edən o müavinətdən məhrum olması çox ciddi bir narazılıqdır. Biz hər gün rayonlarımızdan bununla bağlı məktublar alırıq, müraciətlər eşidirik. Hətta mənə bir nəfər dedi ki, mənim təqaüdümü o işçilərdən biri ilə kobud danışdığım üçün kəsiblər. Ola bilsin, bu adamın vəziyyəti onu elə yerə gətirib ki, sərt danışib. Sərt danışmağa görə təqaüd kəsirlər? Ona görə də mən hesab edirəm ki, bu məsələdə, yəni illərlə təqaüd almış insanlar yeni bir sistemlə qarşılaşanda narazılıq, bir çaxnaşma yaranacaq. Mən başqa mənada çaxnaşma demirəm. Hər halda camaatın içində bir təbədüllat yaranacaq ki, bu nədir. Buna görə də mən hesab edirəm ki, Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyi, dediyim kimi, əhalinin həssas bir təbəqəsinə toxunur, Milli Məclisdə aydınlıq gətirməlidir. Bu əmək pensiyalarının indiki vəziyyəti nə yerdədir? Saxta əmək pensiyaları verilib, əhalinin hansı hissəsinə təsir göstərib? Onun faizi nə qədərdir, neçə yüz min insanı əhatə edib? Biz bunları bilməliyik. Ona görə də ya burada məlumat verilməlidir, ya da respublika mətbuatında, hər hansı bir şəkildə camaata çatdırılmalıdır. Bu məlumat camaata çatdırılmazsa, hər birimiz xalqın qarşısında onların əvəzinə cavab verməyə məcbur olarıq.

Mən hesab edirəm ki, bu islahat zamanı, yaxud yeni qanunlar qəbul edilərkən hökmən Azərbaycanın durumu, vəziyyəti nəzərə alınmalıdır. Beynəlxalq standartlar adına tələsib, əhalinin müəyyən hissəsini xüsusən indiki vəziyyətdə narazı salmaq yolverilməzdir. Müəyyən bir keçid mərhələsi ola bilər. Onsuz da burada deyildi, o faizlər məlumdur. İnsanları narazı salmadan, tədricən bundan

sonrakı mərhələdə əmək təqaüdlərinin, ümumiyyətlə, təqaüdlərin müəyyənləşməsində obyektivlik və daha yeni standartlar, daha yeni yanaşmalar tətbiq etmək olar. Amma bu, son dərəcə həssaslıqla olmalıdır.

Mən şəxsən bilirəm ki, bu qanundan sonrakı nəticələr ölkədə əhali arasında hansı reaksiya doğuracaq. O faiz məsələsi nədir? O faizlər necə və hansı qurumlar tərəfindən hesablanacaq? O qurumlar indiyə qədər yalançı pensiya verənlərdən fərqlənəcək, yoxsa yox? Bunlar aydın olmayana qədər mən bu qanuna səs verə bilmərəm. Təşəkkür edirəm.

Sədrlik edən. Sağ olun.

Aydın Hüseynov. Buyurun, Aydın müəllim.

A.Hüseynov. Hörmətli Sahibə xanım, hörmətli millət vəkilləri, dəyərli media nümayəndələri! Hər birimizə məlumdur ki, Prezident İlham Əliyevin həyata keçirdiyi siyasətin əsasında Azərbaycan vətəndaşı, onun sağlamlığı, onun maddi rifahının daim yüksəlməsi dayanır. Sosial, həssas təbəqəyə qayğı, diqqət isə dövlət siyasətinin ən prioritet istiqamətlərindən biridir. Mən hesab edirəm ki, bu gün müzakirə etdiyimiz bu qanun layihəsi də məhz bu istiqamətdə görülən işlərin qanunvericilik sistemindəki bir qoludur.

Qanunla bağlı təqdimatda komitə sədri hörmətli Musa müəllim geniş izahat verdi. Digər tərəfdən, Musa müəllim həm həkim, həm də bu sahədə uzun müddət çalışan bir mütəxəssis, yəni Əmək və Əhəlinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyində birbaşa bu idarəyə rəhbərlik edən şəxs kimi bu işləri daha gözəl bilir. Bununla yanaşı, istərdim ki, bəzi məsələlərlə bağlı həm Musa müəllimə məsləhətləşmə xarakterli suallarımız olsun, həm də digər fikirlərimizi

çatdıraq. Birinci növbədə beynəlxalq təcrübə ilə, sonra digər Avropa ölkələri ilə müqayisə etmək – bu metodologiya düzgün deyil. Nə mənada? Çünki hər hansı iqtisadi inkişaf templərini müqayisə etmək olar. Çünki burada bir siyasət dayanır, burada bir proqnozlaşdırma var, burada əvvəlcədən hansı isə bir prosesin idarəetmə mexanizmi var. Ancaq əlillik, əlillərin sayı proqnozlaşdırılmayan, belə deyək, bir prosesdir. Ona görə də bu mənada hansı ölkədə əlillərin sayının nə qədər olması çox nisbidir və konkret bir məntiqə söykənmir.

Digər tərəfdən, hər birimiz bilir ki, Avropa ölkələrində pensiya sistemidir, pensiya təminatıdır, bu, uzun illər formalaşmış bir sistemdir. Əvvəlcə də qeyd etdik ki, dövlətin ən böyük arzusu, istəyi və konkret olaraq addımları bu sahədə böyük işlərin həyata keçirilməsi, pensiya təminatının artırılmasıdır. Avropada isə bu çoxdan həyata keçirilibdir. Biz bu kimi müqayisələri aparmaqla bəzən ağı qara görmək istəyən şəxslərə bir argument də vermiş olarıq.

Hər birimizin bir baza təhsilimiz var. Həm o təhsil, həm də məşğul olduğum sahə mənə hökm edir ki, bu kimi proseslərin faiz nisbəti ilə ölçülməsi barədə qeydimi bildirim. Musa müəllim izah etdi və elmi-metodoloji tərəflərin olduğunu dedi. Ancaq burada bu rəqəmlərdə manipulyasiya mütləq olacaq. Çünki 80 faizlə 81 faizin arasında elə bir böyük fərq yoxdur. Digər tərəfdən, bu, 80,5 faiz oldu. Yaxşı, necə olacaq? Bu faizləri müəyyənləşdirən konkret metodologiyamız, aparatımız, hər hansı ixtisaslaşmış bir sahə varmı? Gəlin, əvvəlcə bu hesablama sistemlərini, bu pensiya sistemini, tibbi avadanlıqlarımızı müəyyənləşdirək. İndi diletant olaram, yəni o sahəni bilmədiyim üçün, adı ilə deyə bilmərəm,

burada bir püxtələşmə getsin, bütün bu məsələlər tam aydınlaşsın, ondan sonra qanun tətbiq olunsun. Çünki biz qanunu qəbul edəcəyik, qanun qüvvəyə minəcək və bu, qüvvəyə minəndən sonra tətbiq olunacaq. Amma tətbiq olunmaqdan ötrü optimal bir şərait varmı? Bütün istiqamətlər, predmetlər, keyfiyyətlər nəzərə alınımı? Bax, biz buna baxmalıyıq.

Bir misal çəkəcəyəm. Biz Müdafiə Nazirliyinin adını çəkəndə heç də onları tənqid etmirik. Mənə elə gəlir ki, öz adımdan deyirəm, Müdafiə Nazirliyimizlə bağlı hər hansı bir tənqidi fikir söyləməyə bizim mənəvi haqqımız da yoxdur. Söylədiyimiz fikir faktlardır və məqsədımız də bu istiqamətdə işlərin daha yaxşı aparılmasıdır. Cəbhədə yaralanan və qarın boşluğundan yara alan bir əsgərin döyüş müddətində bağırsağı təcili əməliyyat olunub, sonradan isə qarın boşluğu tikilib. Oktyabr ayından xeyli müddət keçib, o, əlilliklə bağlı sənədini götürə bilmir. Niyə? Çünki onun bağırsağının neçə santimetr kəsildiyini təsdiq edən bir sənəd yoxdur. Əlbəttə, bu, müharibə şəraitidir, bütün bu proseslər başqadır, mənim deyəcəyim məntiq isə başqadır. Məntiq odur ki, əgər bir əsgərimizin qarın boşluğundakı bağırsağının neçə santimetr kəsildiyini burada müəyyənləşdirmək mümkün deyilsə, deməli, digər orqanların da hər hansı bir çatışmazlığını, qüsurları yüzə-yüz müəyyənləşdirmək, yaxud hər hansı faiz nisbəti ilə təyin etmək, hələ ki, çətin olacaq.

Əlbəttə, bu, bir təklifdir. Biz ümumi öyrənmişik və klassik yanaşma da var. Misal üçün, dördü bir, üçü bir, belə hesablamalar da var. Ən ədalətli olardı ki, biz, məsələn, orqanizmin, yaxud da əmək qabiliyyətinin dördü biri itirilənə qədər bunu hesablamayaq, yəni indiki 30

faizə uyğun gəlir. Sonra isə dördə iki, dördə üç və ondan yuxarı – bu kimi metodoloji yanaşma tətbiq olunsun.

Bu təklifim keçməzsə, fikrimi qeyd edim. Biz burada deyirik, 81 faizdən yuxarı, yəni 100 faiz. O 100 faiz həmişə sual doğuracaq. Doğrudan da, belədir. Əgər orqanizmin sağlamlığının, yaxud da əmək qabiliyyətinin 100 faizi itirilibsə, bu, eləcə “81 faizdən yuxarı” kimi yazılsın. Belə olanda sual da olmayacaq. Digər tərəfdən, əmək pensiyaları təmin olunarkən, – bu, fikirlərdə də səslənib, – həmin vətəndaşın yaşadığı coğrafiya, sonra, tutaq ki, hansı elm sahəsində çalışdığı nəzərə alınmalıdır. Bu fikirlər deyilib, təkrar demək istəmirəm. Əgər biz bu məsələyə bütövlükdə baxırıqsa, hərtərəfli yanaşmamız, mən hesab edirəm ki, məqsədəmüvafiq hesab olunar.

Bir məsələni də deyim, artıq çıxış götürmüşəm. Deməli, xüsusən hərbiçilərimizin əlilliyi təyin olunarkən əlillik üçün vəsaitlər əlilliyin təsdiq olunduğu gündən, yoxsa onlar əlil olduğu gündən hesablanıb veriləcək? Yəni vətəndaş oktyabr, noyabr aylarında döyüşüb, yaralanıb. Ancaq onun əlilliyi, tutaq ki, iyun ayında təsdiq olunur. Mən hesab edirəm ki, bu məsələ ilə bağlı bir cavab tapılsa, yaxşı olar.

Bütövlükdə, əlbəttə, qanundur, burada əziyyət, intellekt sərf olunubdur. Mütərəqqidir, səs verəcəyəm. Bu dəyişiklik, təkliflərim olsa, daha gözəl olar. Sağ olun.

Sədrlik edən. Sağ olun, Aydın müəllim.

Hörmətli həmkarlar, saat 1-dir, təklif var, fasiləsiz işləyək.

Yerdən. *(Eşidilmir.)*

Sədrlik edən. İki nəfər çıxış edən var.

Zahid Oruc. Zahid müəllim, buyurun.

Z.Oruc. Təşəkkür edirəm, hörmətli Sədr. Hörmətli Məclis üzvləri, birinci növbədə, bilmirəm, belə bir obrazlı söz nə qədər yerinə düşəcək. Əgər belə demək mümkündürsə, müharibəyə qədər Müdafiə Nazirliyi, müharibədən sonra Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyi strateji önəm daşıyır. Ona görə başa düşüləndir ki, “müharibə” sözü “əlillik” sözü ilə, ehtiyacla, problemlərlə sinonimdir. Bəli, biz 44 günlük müharibədə dünyada klassik mənada öyrəndiyimiz yolların, şəhərlərin daha kütləvi dağıdılmasını görməmişik. Bu, Ali Baş Komandanın yürütdüyü siyasət nəticəsində olubdur. Ancaq müharibə həmişə belə bir effekt, belə bir ictimai reallıq doğurur. Ona görə də parlament üzvlərinin də sosial məsələyə belə həssaslıqla yanaşması başadüşüləndir.

İkincisi, Ali Baş Komandan İlham Əliyevi müdafiə etmək üçün ən önəmli tələb həqiqətdir, doğruluqdur, dürüstlükdür. Yəni ortada böyük işlər var. Hər hansı bir tərifi, məsələni araşdırmadan nəyə isə baş vurmağa qətiyyətsiz ehtiyac yoxdur. Mənim aləmində 1993-cü ildə qurtuluşun baş verməsi də, əslində, bu əlilliyin, şəhidliyin daha kütləvi olmasının qabağını aldı. Amma heç bir dövlətin üzünə bu qədər böyük yük düşməmişdir. İstənilən bir hakimiyyəti yalnız bu ictimai yük, bu sosial problemlər darmadağın edə bilərdi. Biz indi onun nümunələrini Ermənistanda görməkdəyik. Əlbəttə, dövlət bu illər ərzində böyük bir yol keçibdir.

Mən indi yaddaşıma söykəlib deyirəm. 1989-cu ildə əlillərin sayı 180 minə qədər olub. Təhriflər ola bilər, yəni bunu əsas götürmək olmaz. Ötən dəfə bu məsələləri qeyd etmişdim. 2004-cü ildə 286 min, 2010-cu ildə artıq 410 min, 2017-ci ildə 613 min olub. Bu, rəqəmlərin transfor-

masiyasıdır. Amma bu müddət ərzində də əhalinin artım sayı və bir çox komponentləri barədə həmkarlarımız dedi. Biz əliliyi yaradan səbəbləri aradan qaldıra bilərikmi ki, səbəb ortadan götürüldüyündə bu məsələlər olmasın? Nə müharibə, nə də köçkünlük bizdən asılı olmayıb. Biz buna iradəmizdən kənar cəlb olunmuşuq. Biz müstəqillik tariximizdə ilk dəfədir ki, qələbədən sonra bütöv ölkə olmanın ruhunu yaşamaq istəyirik. Amma onda da qarşımızda hələ böyük əraziləri qurmaq vəzifəsi dayanır. Əgər belə olmasa idi, heç şübhəsiz ki, o rəqəmlər tam fərqli olardı və biz bu gün burada Avropa ölkələri ilə paralelləri təqdim etmək məcburiyyətində qalmazdıq. Hörmətli Musa müəllim bilir ki, onun şəxsinə, ona insan kimi, qələm adamı kimi böyük hörmətim var. Ancaq Avropa ilə aparılan paralelləri “Avropa qocadır, biz gəncik” formulu ilə əsaslandırmağı qəbul etmirəm. Bunun ən ağır tənqidlərə davamiyyəti yoxdur. Ona görə ki, qoca Avropada əhali 65 yaşından 83 yaşına qədər ömür uzunluğunda yaşayır və aldığı sosial ödəmələri o dövrdən sonra özünə xərcləyə bilər. Biz isə 71 rəqəmindən, ömür uzunluğumuzdan danışıırıq. Bizim verdiyimiz vəsait vətəndaşa hansı dövrə qədər xərcləməyə çatır? Önemli odur ki, deyilən o sosial siyasət fəlsəfəsi vətəndaşı bütün yaş dövrlərində normal saxlamağa imkan versin. Bu, çox önəmli bir məsələdir.

Azərbaycan əhalisi haqqında mən ötən dəfə də dedim. Belə bir bədgüman nəzəriyyə ortaya çıxıb ki, keçmiş nazirlərin dövründə kütləvi əliliyə meyil elə bir vəziyyət yaradıb ki, bizim bu gün məşğul əhalinin sayı yetərinə azdır. Mən bu rəqəmi də səsləndirdim. Əhalimizin 68 faizi əməkqabiliyyətlidir. Azərbaycanın əmək resursları yetərinə çoxdur. Bizim üçün önəmli nədir? Mən ötən dəfə bir

qədər ehtiyatlı, bir qədər nəzəri müddəa kimi söylədim ki, Ali Baş Komandanın sosial siyasətində də bir sabitlik özünü göstərüb. Hər nazir ilə siyasət dəyişməsin. Önemli budur. Çünki siyasət dəyişdiyində vətəndaşlar öz vəziyyətlərini ona uyğunlaşdırmaq məcburiyyətində qalırlar.

Mən ötən dəfə çıxışımın müəyyən bir hissəsini demədim. İcbari tibbi sığortanın nümayəndəsi parlament dinləmələrində qeyd etdi ki, onlar xəstəxanaları təhvil alanda kompüter təminatı sifirə yaxın idi. Onların forma-88 və digər gərəkən sənədləri doldurmaq imkanları belə yox idi. Yaxşı. Səhiyyə Nazirliyi də bəyan etdi ki, onlar 1 illik dövr üçün xüsusi bir araşdırma qurumu yaradıblar. Birinci göndərişi verməklə onuncu göndərişə gəlib çatan insan arasında xeyli problem olduğunu görəndə komissiyanı ləğv ediblər. Elə buradaca dərhal sual olunur: Məgər nazirliklər, qurumlar arasında hansı işin tam mükəmməl qurulmamasının ağrısını vətəndaş daşmalıdır? Ona görə də biz ekranlara, “YouTube” sisteminə, sosial şəbəkələrə çıxan o səhnelərin dövlətimizin mənafeələrini bu və ya digər formada təhdid etdiyini qeyd edirik.

Mən bir dənə də nəzəri müddəa demək istəyirəm. “İctimai müqavilə” deyilən bir termin var. Bunu Tomas Hops iki əsr bundan əvvəl kəşf edib. 2000-ci illərdə, bilirsiniz, bizim hərbi əlillərimizi, qazilərimizi müxtəlif siyasi proseslərə çəkmək cəhdləri olubdur. Hörmətli Musa müəllim bunu hamıdan yaxşı bilir. Həmin dövrdə, zənn edirəm, nazirlik sistemində çalışırdı. O dövrdə ulu öndərin qərarı ilə birinci Qarabağ müharibəsinin veteranlarına, yaxud qazilərə istisna olaraq müəyyən imtiyazlar və yanaşmalar edilibdir. Əgər biz bu gün həmin yanaşmalardan imtina edəcəyiksə, bu, ictimai müqavilədən bu və ya digər

formada kənara çıxmaq deməkdir. Ona görə də biz deyirik, sosial siyasətdəki sabitlik ona imkan verməlidir ki, bizim, bir tərəfdən, əhalinin çox bəlli kateqoriyası ilə müqaviləmiz işləsin, o insanların nəzərində, düşüncəsində, beynində dövlət və dövlətçilik həmişə güclü olsun, kim isə onların ehtiyaclarını başı üzərində bayrağa çevirməsin. Biz bunu görməkdəyik. Qalibiyyətli müharibədən qısa bir dövr sonra həmin münaqişənin və əlillərin yaranmasında böyük rolları olan müxtəlif siyasi qüvvələrin o cür sosial məsələlərlə, o arqumentlə qalib ölkənin liderinin üzərinə gəldiyini görməkdəyik. Bizə bəllidir ki, bunların niyyətləri, istəkləri nədir. Ona görə də bizim bu məsələdə danışmağımız ona bağlıdır ki, burada olanların hər biri bu dövləti və dövlətin rəhbərini çox istəyir. Bizim yalana əl atmadan, konyunktur arqumentləri səsləndirmədən dövləti müdafiə etmək imkanımız var. Çünki böyük işlər, böyük siyasət var. Bu gün 1921-ci il deyil, 2021-ci ildir. Onlarca platforma var və idarəetmə sistemlərinin üzərinə gələn böyük ictimai təzyiqlər var. O platformaların hər birindən o məsələlər görünür. Biz bir-birimizlə “WhatsApp”, “Facebook” və sair üzərindən paylaşırıq. Bunlar da belə bir sual doğurur ki, nə üçün bu problem baş versin. Ona görə də istənilən monitorinqi aparən şəxs, – burada o məsələ deyildi, – buyursun, təhlil etsin, hansı nazirlik, hansı hökumət strukturu ilə bağlı dövlətin üzərinə daha çox ictimai təzyiqlər, ictimai dalğa gəlir.

Biz sosial sektorla bağlı deyirik ki, müharibədən sonrakı dövərdə bu məsələlərdə elə addımlar atmaq lazımdır ki, bu islahatlar ağrısız keçsin, daha 2027-ci ildə bu məsələləri yenə də dəyişərkən bu faiz göstəricilərinin uğursuz olduğundan danışmayaq. Axı, biz bu parlamentdə dəfələ-

lə keçmişdəki çox şanlı təqdimatları dinləmişik və onların da 99 faiz tərəfdarı olmuşuq. İndi isə onların bu və ya digər formada qüsurlarını da qeyd etməkdəyik və deyirik ki, əgər sabiq nazir həbsdədirsə... Ona görə də biz bu məsələdə qanunvericiliyi beynəlxalq modelə uyğunlaşdırdığımızı deyirik. Bu, doğrudan da, belədir. Həqiqətən də, BMT-nin, Avropa Tərəfdaşlıq və Əməkdaşlıq Təşkilatının da modeli budur.

Burada faiz göstəriciləri və sairə “biz gənc xalqıq, ona görə də bizdə çox azdır” demək düz deyil. Macarıstan qoca Avropadır? Orada 18 faizdir. Bolqarıstanda 19 faizdir. Mən başqa ölkələrdən misallar çəkə bilərdim.

Mən hesab edirəm ki, burada söylənilən fikirlərin hamısı müvafiq hökumət qurumları tərəfindən dəyərləndiriləcək və gələcək dövrdə bu sənədin, yəni yeni qanunun tətbiqi, nəhayət, millətimizin sosial maraqlarını ödəmiş olacaq. Sağ olun.

Sədrlik edən. Sağ olun, Zahid müəllim.

Aqil Abbas. Aqil müəllim, buyurun.

A.Abbas. Təşəkkür edirəm, hörmətli Sədr. Bütün çıxışları diqqətlə dinlədik. Çıxış edən yoldaşlar, həmkarlar layihəni kəskin tənqid edir və sonda da deyirlər ki, çox mütərəqqi layihədir. Başa düşə bilmədim, bu qədər nöqsan tapdınız, onda bu necə mütərəqqi oldu?

Zahid müəllim bir məsələyə də toxundu. İndi mən təkrar edirəm. Həmişə belə qəbul edirik, bayaq Zahid müəllim dedi, sonra da həmin nazir həbs olunur.

Digər məsələ. Sovet vaxtı balet ustaları 35 yaşında pensiyaya çıxırdılar. O vaxt Oleq Bloxin böyük bir mübahisə qaldırmışdı ki, futbolçular da 35 yaşdan sonra futbol oynaya bilmirlər, idmandan kənar olurlar, niyə balet ustaları

pensiyaya çıxma bilər, futbolçular çıxma bilməz. Böyük bir dava aparırdı. Bu da öz yerində.

Üçüncü. Biz sovet vaxtı universitetdə təhsil alanda öyrənmişik ki, ilk dəfə pensiya İngiltərədə tətbiq olunub və 65 yaş təyin olunub. O vaxtkı bütün iqtisadçılar, alimlər bunu lağa qoyurdular, “ölü pensiyası” adlandırırdılar. Köhnə nəslin nümayəndələri bunu universitetdə keçiblər. İndi bizdə də pensiya yaşı 65-dir. Yəni ləğv etdiyimiz özümüzə qayıdıb gəlir. Deyirlər ki, əhalinin də 7 faizi 65 yaşını keçir. Allaha şükür, onun içində mən də varam. Nə qədər keçmişik, deyə bilmərəm. Mən, təbii ki, bu layihəyə səs verməyəcəyəm, əleyhinə səs verəcəyəm. Niyə? Bu qədər nöqsan deyiriksə, bu layihəni təzədən işləsinlər. 80, 81 faiz deyirdilər. Bəs 80,5 faiz olanda nə olacaq?

Burada hamı çıxış edir. Birinci Qarabağ savaşında vuruşanların əksəriyyəti hələ veteran kağızını ala bilməyib. Üstündən 27 il keçir, sürünə-sürünə qalıblar. Möhtərəm Prezidentin sərəncamı ilə Nazirlər Kabineti yanında Vətən müharibəsi iştirakçılarına “Müharibə veterani” adının verilməsi işinin təşkili üzrə komissiya yaradılıb. Deyəsən, 5–6 ay da vaxtından keçib. Hələ nə bir açıqlamaları, nə də bir işləri var, kimə veteranlıq düşəcək, kimə düşməyəcək, məlum deyil. Müharibə 7 aydır, qurtarıb, 50 dənə güllə yarası alan hələ də ordudan tərxis olunmayıb. Elə bir deputat yoxdur ki, onun qapısına, iş yerinə gəlib müraciət etməsinlər. Bu məsələlər hələ də davam edir. Ona görə də bu, çox ciddi məsələdir. Hamı deyir, əlillər, xalqımız eynidir. Bu pensiyayı niyə uzadıırıq ki? Mütəxəssislər var. Fəzail Ağamalı da uzun illər həmin təşkilatda işləyib. Hətta Surət Hüseynov üstünə hücum da eləmişdi. Çünki Fəzail müəllim əlillərin tərəfini sax-

layırdı, o da başqa əlilləri üstünə qaldırmışdı. Hamımız bunun şahidi idik. Mütəxəssislər var, dəvət olunsunlar, bu layihəyə bir də baxsınlar. Burada qeyri-adi bir şey yoxdur. Söz verdiyinizə görə təşəkkür edirəm.

Sədrlik edən. Sağ olun.

Mənim bir təklifim var.

Vahid müəllim, mən Sizə söz verəcəyəm.

Musa müəllim də yazılıb. Vahid müəllimin sualına, yaxud təklifinə mütləq qulaq asacağıq.

Musa müəllim, mən bu gün Sizdən soruşdum ki, Siz bu suala cavab verəcəksiniz? Mənim təklifim ondan ibarətdir ki, Siz üçüncü oxunuşun komitə iclasını mütləq keçirməlisiniz. Bəlkə onu geniş bir formatda, həmin o nazirliyin nümayəndələri ilə birgə keçirəsiniz? Çünki çoxlu suallar var. Xahiş edirəm, bu gün deyil, gələn dəfə cavab verin.

Vahid müəllim, sualınız var idi?

Yerdən. (*Eşidilmir.*)

Sədrlik edən. Buyurun.

V.Əhmədov. Əli müəllim, bu, çox ciddi bir qanun layihəsidir, elə-belə, adi bir qanun layihəsi deyil. Adını da qoyublar ki, model qanun layihəsidir, islahatlar edirik. Yadınıza gəlsə, 1–2 il bundan qabaq Səlim Müslümov da bizdə yaş həddi və digər məsələlərlə bağlı bir qanun layihəsi, islahatlar barədə böyük təqdimat keçirdi. İndiyə qədər biz onun altından çıxıbilmirik. Burada Əli müəllim də qeyd etdi, bu qanun layihəsi paket şəklində verilməlidir. Birinci, hansı normativ sənədlər olacaq? Faizlərin müəyyən edilməsində çox ciddi problemlər var. Sahibə xanım, ona görə də mən təklif edirəm ki, bir komissiya yaradılsın. Komissiyada Milli Məclisin İqtisadi siyasət, sənaye və sahibkarlıq komitəsinin digər üzvləri də iştirak

etsinlər. Nazir özü gəlib bu qanunu məruzə eləsin. Əgər bu gün biz bu qanuna səs verib qəbul etsək, bu qanun Azərbaycanda çox ciddi problem yarada bilər. Heç olmasa, ikinci oxunuşa çıxarılanda bu qanun layihəsi normal bir qanun, paket şəklində bizə verilsin. Biz bilmirik. Burada faizləri dedilər. Mən hələ bir faktı deyirəm. Orada suallarımız çoxdur. Faizləri müəyyən etməklə biz nəyə nail oluruq? Ümumiyyətlə, bu qanun nəyi dəyişir?

Burada qeyd olundu ki, Avropa ilə müqayisə edilməlidir. Avropa elə Avropadır. Bununla əlaqədar Avropaya gəlib çatmağa bizə müəyyən vaxt lazımdır. Bu layihə bu gün qəbul olunsaydı, olunmasa, dəxli yoxdur, nazirlə birgə bu qanun layihəsi üzərində çox ciddi iş getməlidir və bu bizə paket şəklində təqdim olunmalıdır. Sağ olun.

Sədrlik edən. Sağ olun.

Musa müəllim, buyurun.

M.Quliyev. Çox sağ olun. Hörmətli Sahibə xanım, hörmətli millət vəkilləri! 13 deputat həmkarımız çıxış etdi. Qanunu dəstəkləyənlər də oldu. Ayrı-ayrı müddəalarına...

Sədrlik edən. Musa müəllim, çox üzr istəyirəm, 11 komitədə də baxılıb.

M.Quliyev. Amma birinci oxunuşda konseptual baxımdan biz bu qanunu qəbul etmişik. Mən burada ikinci oxunuşun tələblərinə uyğun, demək olar ki, nə sual, nə də etiraz görmədim. Hamısı birinci oxunuşla bağlı idi, birinci oxunuşda da biz bunu qəbul etmişik.

Digər tərəfdən, bəzi deputat həmkarlarımız söyləyirlər ki, biz bu qanunu niyə qəbul edirik. Birinci oxunuşda biz izah etdik. Biz “Əlillərin hüquqları haqqında” BMT Konvensiyasına qoşulmuşuq, bu Məclisdə çoxumuz onu ratifikasiya etmişik. Bu onun tələblərindən biridir. 2018-ci və

2019-cu illərdə cənab Prezidentin iki fərmanı olub ki, əlilliyin müəyyən edilməsi qaydaları ən müasir ölkələrin təcrübəsi öyrənilməklə Azərbaycanda tətbiq olunsun. İndi sizin müdafiə etdiyiniz I, II, III qrupa aid şəxslərin əlillik təyinatı 100 il bundan qabaq müəyyən olunmuş bir qaydadır. Demək olar ki, artıq Rusiya da, Ukrayna da bu qaydadan imtina edibdir. İndi biz müasir qaydalara keçirik. Sualların ortaya çıxmasına səbəb, ola bilsin, təqdimatımda müəyyən nüansları gözdən qaçıрмаğım oldu. Amma mən düşündüm ki, birinci oxunuşda konseptual baxımdan qanun qəbul olunubsa, suallar ortaya çıxmıyacaq.

Hörmətli Sahibə xanım, mən Sizin təklifinizi çox bəyəniyəm və dəstəkləyirəm. Mən ona görə yazılmışdım ki, gələn həftə ərzində biz bunu komitənin üçüncü oxunuşunda əyani şəkildə Milli Məclisin böyük zalında təşkil edək, əlaqədar təşkilatları da çağırmaq. Burada ekspert rəylərini soruşdular. Azərbaycanın 15 aparıcı professoru, baş mütəxəssisləri bu qanuna rəy veriblər. Onları da dəvət edək. Nazirliklərin, hökumətin nümayəndələri gəlsinlər və burada bütün suallara aydınlıq gətirilsin.

Bəzi suallara cavab vermək istəyirəm. Amma hesab edirəm ki, bəzi suallara cavab verməyə ehtiyac yoxdur. Çünki ümumiyyətlə, qanunun predmetinə aid olan məsələlər deyildir.

Hörmətli Tahir Mirkişili burada çox yaxşı bir sual verdi. O sualı mən dəstəkləyirəm ki, burada faizlərin toplanması hansı qaydada həyata keçiriləcəkdir. Yəni burada faizlərin toplanması orqanizmin müxtəlif orqanlarının funksiyalarının müxtəlif dərəcədə itirilməsi, yəni orqanizmin müştərək funksiya pozulması olduğu hallarda olaçaqdır. Amma burada sadə hesab, riyazi toplama olma-

yacaq. Reqressiv yanaşmaqla toplanma olacaqdır. Yəni orqanizmin ən çox funksiyası pozulan hansı orqanın zədəsi və travması varsa, o maksimum götürüləcəkdir. Yanaşı funksiya pozulmaları isə onun üzərinə müəyyən faizlər, 3, 5, 10 faiz əlavə etməklə gələcəkdir. Bunu da biz müəyyən etməmişik. Yenə də deyirəm, bunu Ümumdünya Səhiyyə Təşkilatının təsdiq etdiyi qayda və qanunlar müəyyən edir.

Birinci oxunuşda onu da söylədim ki, bu qanun qəbul olunandan sonra 6 ay müddətində onun tətbiqi mexanizmi üzərində iş gedəcəkdir. O cümlədən BMT-nin, Ümumdünya Səhiyyə Təşkilatının, Dünya Bankının ekspertlərinin, xarici ekspertlərin, bu sahədə mütəxəssislərin iştirakı ilə həm Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyinin həkim ekspertləri, həm Səhiyyə Nazirliyinin, həm də TƏBİB-in həkim mütəxəssisləri treninqlər keçirəcəklər. Yəni bunlar dəqiq müəyyənləşəcəkdir. Yenə deyirəm, bu faizlər, onların toplanma qaydaları, hamısı var və bunu biz icad etməmişik. Biz, sadəcə olaraq, bir metoddan, bir mexanizmdən başqa bir mexanizmə keçirik.

Burada hörmətli Əli Məsimli və digər deputat həmkarlarımız sual verdilər ki, bu qanun qəbul olunandan sonra ölkədə əlillik artacaqmı, azalacaqmı, yaxud indi fəaliyyətdə olan əlillik sisteminin maliyyə tutumu çox olacaq, yoxsa yeni tətbiq edəcəyimiz qaydanın? Bunların heç biri olmayacaq, hörmətli Əli müəllim. Bu qanunda edilən dəyişikliklər ölkədə əlilliyin sayının artıb-azalmasına təsir etməyəcək. Bu, sadəcə, bir alətdir. Əgər biz indiyə qədər informasiyanı qəzətdən alırıqsa, indi telefondan alırıq, indiyə qədər qələmlə yazırıqsa, indi klaviatura ilə yazırıq. Bu da həmin mexanizmdir, bu,

müasirliyin başqa bir tətbiqidir. Əlilliyin artması, azalması, yaxud maliyyə tutumu ilə bağlı məsələ olmayacaqdır.

Burada Əli müəllim söylədi ki, 81 faiz, 100 faiz itirilmə artıq ölüm deməkdir. Biz birinci oxunuşda itirilmə məsələsinə aydınlıq gətirdik. “İtirilmə” sözü “orqanizmin funksiyasının pozulması” sözləri ilə əvəz olunur. İtirilmə geri dönməyən bir prosesdir. Pozulma isə müəyyən anda müəyyən tədbirlərdən sonra geri dönülə bilən bir prosesdir. Burada söhbət bütün orqanizmdən getmir. Söhbət hər hansı bir orqandan gedir. Tutaq ki, hər iki ayağın itirilməsi orqanizmin dayaq-hərəkət funksiyasının 100 faiz pozulması deməkdir. Hər iki əlin itirilməsi tutma funksiyasının 100 faiz itirilməsi deməkdir. Hər iki gözün sıfır vəziyyətdə görməsi görmə funksiyasının 100 faiz itirilməsi deməkdir. Əlbəttə, burada söhbət beyin funksiyasının, qaraciyər funksiyasının 100 faiz itirilməsindən gedirsə, bu, əlillik deyil, ölüm deməkdir.

Hörmətli Vüqar müəllim Bayramovun təklifi, hesab edirəm ki, çox ağıllı bir təklifdir. Biz “gün” ifadəsini “iş günü” ifadəsi ilə əvəz edə bilərik.

Hörmətli Qüdrət müəllim, hörmətli Sabir Rüstəmxanlı mənə bir az irad da bildirdilər. Mən onların qaldırdıqları məsələyə cavab vermədim. Çünki mən o insanlara hörmət edirəm. Onlar bizim dostlarımızdır, həmkarlarımızdır. Onların qaldırdıqları məsələ bu qanuna o qədər də uyğun deyil. Qüdrət müəllim bu gün də bir barmağını itirən pianoçu məsələsini qaldırdı. Hörmətli Qüdrət müəllim, bu, 1950–1960-cı illərdə tətbiq olunan bir qayda idi. Əgər Siz kimdənsə məsləhət almısınızsa, o, görünür, çox yaşlı bir ekspert olub. Artıq 20 ildən çoxdur ki, bu qayda tətbiq

olunmur. Əlillik təyin olunarkən peşə-əmək qabiliyyətinin itirilməsi, hətta ümumi əmək qabiliyyətinin itirilməsi deyil, orqanizmin və insanın həyat fəaliyyətinin məhdudlaşdırılması meyarları əsas götürülür. Mən ikinci oxunuşda birinci qanunu təqdim edəndə üstüörtülü bu məsələyə toxundum ki, əgər şəxs peşə-əmək qabiliyyətini itirərsə, onda bura müəyyən faizlər əlavə oluna bilər.

Hörmətli Sabir Rüstəmxanlının da iradını mən qəbul edə bilmirəm. Çünki birinci oxunuşun stenoqramı əlimin altındadır. İstəyirsiniz, stenoqramı başdan-ayağa oxuyum. Birinci oxunuşda Sabir müəllimin çıxışında qanunun predmetinə aid heç bir təklifi olmayıb.

Hörmətli Zahid müəllim burada təkliflərini verdi və mənimlə razılaşmadığını bildirdi. Zahid müəllimə təkliflərinə görə, o cümlədən mənimlə razılaşmadığına görə təşəkkürümü bildirirəm.

Aydın müəllimin dediği metodologiya məsələsi filan. Ay hörmətli Aydın müəllim, Siz təzədən ekspertiza qaydalarını müəyyən edəcəksinizsə, hesab edirəm ki, bu, tamamilə çətin məsələ olacaqdır.

Buna görə də hörmətli həmkarlar, mən yenə də təklif edirəm. Bura Milli Məclisdir. Kim istəyər, səs verər, kim istəməz, səs verməz. Burada millət vəkili həmkarlarım çıxış edəndə mən elə təsəvvür elədim ki, futbol oynayırıq, mən də qapıçı olmuşam və hamı da mənim üzərimə cumub. Onu demək istəyirəm ki, belə deyil, hörmətli həmkarlar. Mən də şirvanlıyam, mən də müsəlmanam, a şirvanlılar. Mən yenə Sahibə xanımın təklifinə qayıdıram. Gəlin, gələn həftə ərzində çox genişləndirilmiş bir komitə iclası keçirək, əlaqədar təşkilatları da çağıraraq, bütün suallara aydınlıq gətirək və cənab Prezidentin təqdimatı

ilə, onun qanunvericilik təşəbbüsü ilə bura daxil olan qanunlara da öz münasibətimizi bildirək. Sağ olun.

Sədrlik edən. Musa müəllim, ətraflı çıxışınıza görə çox sağ olun. Bu, tək mənim deyil, həmkarlarımda təklifi idi.

Hörmətli həmkarlar, mən birinci qanunu səsə qoyuram. Deməli, “Əlilliyi olan şəxslərin hüquqları haqqında” Qanunda dəyişiklik edilməsi barədə qanun layihəsini əsas kimi qəbul elədik. İndi isə maddələr üzrə səs verək. Bu qanun layihəsi 2 maddədən ibarətdir. Xahiş edirəm, 1-ci maddəyə münasibət bildirin.

Səsvermənin nəticələri	(saat 13.24 dəq.)
Lehinə	72
Əleyhinə	9
Bitərəf	1
Səs vermədi	0
İştirak edir	82
Nəticə: Yetərsay yoxdur	

Şakir müəllim, məlumat verin.

Ş.Şabanov. Lehinə 18 səs verilmişdir.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, qəbul edildi.

2-ci maddəni səsə qoyuram. Buyurun.

Səsvermənin nəticələri	(saat 13.24 dəq.)
Lehinə	70
Əleyhinə	10
Bitərəf	3
Səs vermədi	0
İştirak edir	83
Nəticə: Qəbul edildi	

Şakir müəllim, məlumat verin.

Ş.Şabanov. Lehinə 18 səs verilmişdir.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, qəbul edildi.

İndi isə mən qanun layihəsini ikinci oxunuşda bütövlükdə səsə qoyuram. Buyurun.

Səsvermənin nəticələri	(saat 13.25 dəq.)
Lehinə	68
Əleyhinə	13
Bitərəf	2
Səs vermədi	0
İştirak edir	83
Nəticə: Qəbul edildi	

Şakir müəllim, məlumat verin.

Ş.Şabanov. Lehinə 18 səs verilmişdir.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, qəbul edildi.

Hörmətli həmkarlar, gündəliyin 3-cü məsələsini, yəni “Əmək pensiyaları haqqında” Qanunda dəyişiklik edilməsi barədə qanun layihəsini ikinci oxunuşda əsas kimi qəbul edək.

Səsvermənin nəticələri	(saat 13.26 dəq.)
Lehinə	77
Əleyhinə	5
Bitərəf	1
Səs vermədi	0
İştirak edir	83
Nəticə: Qəbul edildi	

Şakir müəllim, məlumat verin.

Ş.Şabanov. Lehinə 18 səs verilmişdir.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, əsas kimi qəbul edildi.

Bu qanun layihəsi də 2 maddədən ibarətdir. Xahiş edirəm, 1-ci maddəyə münasibət bildirin.

Səsvermənin nəticələri	(saat 13.26 dəq.)
Lehinə	70
Əleyhinə	7
Bitərəf	1
Səs vermədi	0
İştirak edir	78
Nəticə: Yetərsay yoxdur	

Şakir müəllim, məlumat verin.

Ş.Şabanov. Lehinə 18 səs verilmişdir.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, qəbul edildi.

2-ci maddəyə münasibət bildirin. Buyurun.

Səsvermənin nəticələri	(saat 13.26 dəq.)
Lehinə	72
Əleyhinə	5
Bitərəf	4
Səs vermədi	0
İştirak edir	81
Nəticə: Yetərsay yoxdur	

Şakir müəllim, məlumat verin.

Ş.Şabanov. Lehinə 18 səs verilmişdir.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, qəbul edildi.

İndi isə mən həmin qanun layihəsini ikinci oxunuşda bütövlükdə səsə qoyuram. Buyurun.

Səsvermənin nəticələri	(saat 13.27 dəq.)
Lehinə	74
Əleyhinə	7

Bitərəf	1
Səs vermədi	0
İştirak edir	82

Nəticə: Yetərsay yoxdur

Şakir müəllim, məlumat verin.

Ş.Şabanov. Lehinə 18 səs verilmişdir.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, qanun layihəsi ikinci oxunuşda qəbul edildi.

İndi isə mən gündəliyin 4-cü məsələsini əsas kimi səsə qoyuram. Buyurun, münasibət bildirin.

Səsvermənin nəticələri	(saat 13.27 dəq.)
Lehinə	76
Əleyhinə	2
Bitərəf	3
Səs vermədi	0
İştirak edir	81
Nəticə: Yetərsay yoxdur	

Şakir müəllim, məlumat verin.

Ş.Şabanov. Lehinə 18 səs verilmişdir.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, əsas kimi qəbul edildi.

Bu qanun layihəsində 12 maddə var. Mən onları 3-3 səsə qoyacağam. İndi isə xahiş edirəm, 1–3-cü maddələrə münasibət bildirin.

Səsvermənin nəticələri	(saat 13.28 dəq.)
Lehinə	78
Əleyhinə	2
Bitərəf	2
Səs vermədi	0
İştirak edir	82

Nəticə: Yetərsay yoxdur

Şakir müəllim, məlumat verin.

Ş.Şabanov. Lehinə 18 səs verilmişdir.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, qəbul edildi.

Xahiş edirəm, növbəti 3 maddəyə münasibət bildirin.

Səsvermənin nəticələri	(saat 13.28 dəq.)
Lehinə	76
Əleyhinə	3
Bitərəf	2
Səs vermədi	0
İştirak edir	81
Nəticə: Yetərsay yoxdur	

Şakir müəllim, məlumat verin.

Ş.Şabanov. Lehinə 18 səs verilmişdir.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, qəbul edildi.

7–9-cu maddələrə münasibət bildirək.

Səsvermənin nəticələri	(saat 13.29 dəq.)
Lehinə	73
Əleyhinə	4
Bitərəf	3
Səs vermədi	0
İştirak edir	80
Nəticə: Yetərsay yoxdur	

Şakir müəllim, buyurun.

Ş.Şabanov. Lehinə 18 səs verilmişdir.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, qəbul edildi.

10–12-ci maddələrə münasibət bildirin. Buyurun.

Səsvermənin nəticələri	(saat 13.29 dəq.)
Lehinə	71
Əleyhinə	4
Bitərəf	2
Səs vermədi	0
İştirak edir	77
Nəticə: Yetərsay yoxdur	

Şakir müəllim, məlumat verin.

Ş.Şabanov. Lehinə 18 səs verilmişdir.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, bu maddələr də qəbul edildi.

Mən qanun layihəsini ikinci oxunuşda bütövlükdə səsə qoyuram. Buyurun.

Səsvermənin nəticələri	(saat 13.30 dəq.)
Lehinə	73
Əleyhinə	4
Bitərəf	2
Səs vermədi	0
İştirak edir	79
Nəticə: Yetərsay yoxdur	

Şakir müəllim, məlumat verin.

Ş.Şabanov. Lehinə 18 səs verilmişdir.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, qanun layihəsi ikinci oxunuşda qəbul edildi.

Mən 5-ci məsələni əsas kimi səsə qoyuram. Buyurun, münasibət bildirin.

Səsvermənin nəticələri	(saat 13.30 dəq.)
-------------------------------	-------------------

Lehinə	76
Əleyhinə	2
Bitərəf	1
Səs vermədi	1
İştirak edir	80
Nəticə: Yetərsay yoxdur	

Şakir müəllim, məlumat verin.

Ş.Şabanov. Lehinə 18 səs verilmişdir.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, əsas kimi qəbul edildi.

Bu qanun layihəsi 17 maddədən ibarətdir və mən onları qruplaşdıracağam. Xahiş edirəm, 1–4-cü maddələrə münasibət bildirin.

Səsvermənin nəticələri	(saat 13.31 dəq.)
Lehinə	74
Əleyhinə	3
Bitərəf	3
Səs vermədi	0
İştirak edir	80
Nəticə: Yetərsay yoxdur	

Şakir müəllim, məlumat verin.

Ş.Şabanov. Lehinə 18 səs verilmişdir.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, qəbul edildi.

Xahiş edirəm, növbəti 5–8-ci maddələrə münasibət bildirin.

Səsvermənin nəticələri	(saat 13.31 dəq.)
Lehinə	74
Əleyhinə	4
Bitərəf	4
Səs vermədi	0

İştirak edir
Nəticə: Yetərsay yoxdur

82

Şakir müəllim, buyurun.

Ş.Şabanov. Lehinə 18 səs verilmişdir.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, bunlar da qəbul edildi.

9–12-ci maddələrə münasibət bildirək.

Səsvermənin nəticələri	(saat 13.31 dəq.)
Lehinə	74
Əleyhinə	3
Bitərəf	4
Səs vermədi	0
İştirak edir	81
Nəticə: Yetərsay yoxdur	

Şakir müəllim, buyurun.

Ş.Şabanov. Lehinə 18 səs verilmişdir.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, qəbul edildi.

Son 5 maddəni səsə qoyuram. Xahiş edirəm, münasibət bildirin.

Səsvermənin nəticələri	(saat 13.32 dəq.)
Lehinə	75
Əleyhinə	3
Bitərəf	4
Səs vermədi	0
İştirak edir	82
Nəticə: Yetərsay yoxdur	

Məlumat verin, Şakir müəllim.

Ş.Şabanov. Lehinə 18 səs verilmişdir.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, bunlar da qəbul edildi.

Mən qanun layihəsini ikinci oxunuşda bütövlükdə səsə

qoyuram. Buyurun.

Səsvermənin nəticələri	(saat 13.32 dəq.)
Lehinə	75
Əleyhinə	3
Bitərəf	4
Səs vermədi	0
İştirak edir	82
Nəticə: Yetərsay yoxdur	

Şakir müəllim, məlumat verin.

Ş.Şabanov. Lehinə 18 səs verilmişdir.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, qanun layihəsi ikinci oxunuşda bütövlükdə qəbul edildi.

Mən 6-cı məsələni əsas kimi səsə qoyuram. Buyurun, münasibət bildirin.

Səsvermənin nəticələri	(saat 13.33 dəq.)
Lehinə	74
Əleyhinə	4
Bitərəf	4
Səs vermədi	0
İştirak edir	82
Nəticə: Yetərsay yoxdur	

Şakir müəllim, məlumat verin.

Ş.Şabanov. Lehinə 18 səs verilmişdir.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, əsas kimi qəbul edildi.

Qanun layihəsi 10 maddədən ibarətdir. Mən onları 5-5 səsə qoyacağam. Xahiş edirəm, birinci 5 maddəyə münasibət bildirin.

Səsvermənin nəticələri	(saat 13.33 dəq.)
Lehinə	75

Əleyhinə	3
Bitərəf	3
Səs vermədi	0
İştirak edir	81
Nəticə: Yetərsay yoxdur	

Şakir müəllim, məlumat verin.

Ş.Şabanov. Lehinə 18 səs verilmişdir.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, qəbul edildi.

Son 5 maddəni səsə qoyuram. Buyurun.

Səsvermənin nəticələri	(saat 13.34 dəq.)
Lehinə	75
Əleyhinə	3
Bitərəf	3
Səs vermədi	1
İştirak edir	82
Nəticə: Yetərsay yoxdur	

Məlumat verin, Şakir müəllim.

Ş.Şabanov. Lehinə 18 səs verilmişdir.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, qəbul edildi.

İndi isə mən qanun layihəsini ikinci oxunuşda bütövlükdə səsə qoyuram. Buyurun.

Səsvermənin nəticələri	(saat 13.34 dəq.)
Lehinə	76
Əleyhinə	3
Bitərəf	3
Səs vermədi	0
İştirak edir	82
Nəticə: Yetərsay yoxdur	

Şakir müəllim, məlumat verin.

Ş.Şabanov. Lehinə 18 səs verilmişdir.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, qanun layihəsi ikinci oxunuşda qəbul edildi.

Hörmətli həmkarlar, indi isə 7-ci məsələyə keçirik. Mən bu qanun layihəsini də əsas kimi səsə qoyuram. Buyurun.

Səsvermənin nəticələri	(saat 13.35 dəq.)
Lehinə	78
Əleyhinə	2
Bitərəf	2
Səs vermədi	0
İştirak edir	82
Nəticə: Yetərsay yoxdur	

Şakir müəllim, məlumat verin.

Ş.Şabanov. Lehinə 18 səs verilmişdir.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, əsas kimi qəbul edildi.

Mən qanun layihəsini maddələr üzrə səsə qoyacağam. 12 maddədən ibarətdir. Bunları qruplaşdırıb səsə qoyacağam. Xahiş edirəm, 1–4-cü maddələrə münasibət bildirin.

Səsvermənin nəticələri	(saat 13.35 dəq.)
Lehinə	75
Əleyhinə	3
Bitərəf	3
Səs vermədi	0
İştirak edir	81
Nəticə: Yetərsay yoxdur	

Şakir müəllim, məlumat verin.

Ş.Şabanov. Lehinə 18 səs verilmişdir.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, qəbul edildi.

Xahiş edirəm, 5–8-ci maddələrə münasibət bildirin.

Səsvermənin nəticələri	(saat 13.36 dəq.)
Lehinə	75
Əleyhinə	3
Bitərəf	3
Səs vermədi	0
İştirak edir	81
Nəticə: Yetərsay yoxdur	

Şakir müəllim, məlumat verin.

Ş.Şabanov. Lehinə 18 səs verilmişdir.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, qəbul edildi.

9–12-ci maddələrə münasibət bildirək.

Səsvermənin nəticələri	(saat 13.36 dəq.)
Lehinə	75
Əleyhinə	3
Bitərəf	3
Səs vermədi	0
İştirak edir	81
Nəticə: Yetərsay yoxdur	

Şakir müəllim, buyurun.

Ş.Şabanov. Lehinə 18 səs verilmişdir.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, qəbul edildi.

İndi isə mən qanun layihəsini ikinci oxunuşda bütövlükdə səsə qoyuram. Buyurun.

Səsvermənin nəticələri	(saat 13.37 dəq.)
Lehinə	77

Əleyhinə	3
Bitərəf	2
Səs vermədi	0
İştirak edir	82
Nəticə: Yetərsay yoxdur	

Şakir müəllim, məlumat verin.

Ş.Şabanov. Lehinə 18 səs verilmişdir.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, qanun layihəsi ikinci oxunuşda qəbul edildi.

İndi isə, hörmətli həmkarlar, mən 8-ci məsələni əsas kimi səsə qoyuram. Xahiş edirəm, qanun layihəsinə əsas kimi münasibət bildirin.

Səsvermənin nəticələri	(saat 13.37 dəq.)
Lehinə	77
Əleyhinə	3
Bitərəf	1
Səs vermədi	0
İştirak edir	81
Nəticə: Yetərsay yoxdur	

Şakir müəllim, məlumat verin.

Ş.Şabanov. Lehinə 18 səs verilmişdir.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, əsas kimi qəbul edildi.

Qanun layihəsi 7 maddədən ibarətdir. Mən 1–3-cü maddələri səsə qoyuram. Xahiş edirəm, münasibət bildirin.

Səsvermənin nəticələri	(saat 13.38 dəq.)
Lehinə	75
Əleyhinə	3
Bitərəf	2

Səs vermədi	1
İştirak edir	81
Nəticə: Yetərsay yoxdur	

Şakir müəllim, məlumat verin.

Ş.Şabanov. Lehinə 18 səs verilmişdir.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, qəbul edildi.

Son 4 maddəni səsə qoyuram. Buyurun.

Səsvermənin nəticələri	(saat 13.38 dəq.)
Lehinə	77
Əleyhinə	3
Bitərəf	2
Səs vermədi	0
İştirak edir	82
Nəticə: Yetərsay yoxdur	

Şakir müəllim, məlumat verin.

Ş.Şabanov. Lehinə 18 səs verilmişdir.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, qəbul edildi.

İndi isə mən qanun layihəsini ikinci oxunuşda bütövlükdə səsə qoyuram. Buyurun.

Səsvermənin nəticələri	(saat 13.38 dəq.)
Lehinə	77
Əleyhinə	3
Bitərəf	1
Səs vermədi	1
İştirak edir	82
Nəticə: Yetərsay yoxdur	

Şakir müəllim, məlumat verin.

Ş.Şabanov. Lehinə 18 səs verilmişdir.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, bu qanun layihəsi də ikinci oxunuşda qəbul edildi.

Hörmətli həmkarlar, biz gündəliyin sonuncu məsələsinə keçirik. Bu, 9-cu məsələdir, “Dövlət rüsumu haqqında” Qanunda dəyişiklik edilməsi barədə qanun layihəsidir. Mən Vüqar Bayramova söz vermək istəyirəm.

Buyurun, Vüqar müəllim.

V.Bayramov, *Milli Məclisin İqtisadi siyasət, sənaye və sahibkarlıq komitəsinin üzvü.*

Hörmətli xanım Sədr, qanun layihəsi birinci oxunuşda təqdim edilən zaman hər hansı təklif və qeydlər olmamışdır. O baxımdan Sizdən qanun layihəsini ikinci oxunuşda səsə qoymağınızı xahiş edirəm. Təşəkkür edirəm.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, Vüqar müəllim.

Bu, ikinci oxunuşdur. Ona görə qanun layihəsini gərək əvvəlcə əsas kimi qəbul edək. Buyurun.

Səsvermənin nəticələri	(saat 13.39 dəq.)
Lehinə	79
Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	0
İştirak edir	79
Nəticə: Yetərsay yoxdur	

Məlumat verin, Şakir müəllim.

Ş.Şabanov. Lehinə 18 səs verilmişdir.

Sədrlik edən. Əsas kimi qəbul edildi. Çıxış üçün yəzılanlar var.

Siyavuş müəllim, çıxış etmək istəyirsiniz?

Yerdən. (*Eşidilmir.*)

Sədrlik edən. Buyurun.

S.Novruzov. Təşəkkür edirəm, hörmətli Sədr. Bu qanun layihəsi bizim Milli Məclisin komitəsində hazırlanıb təqdim olunduğu üçün çox təqdirəlayiqdir ki, komitələr də bu məsələdə öz üzərinə düşən vəzifələri yerinə yetirirlər. Təklifim ikinci oxunuşa aid olduğuna görə birinci oxunuşda təqdim etmədim. Burada müharibə iştirakçılarının dövlət rüsumundan azad olunması ilə əlaqədar qeyd olunub. Doğrudan da, təqdirəlayiqdir. Amma mənə elə gəlir ki, bunun siyahısını daha çox genişləndirsək, məqsədəuyğun olardı. Burada iki məsələ qoyulub. Biri mənzillərin, mülkiyyətin alğı-satqısı ilə bağlıdır. Vətəndaş 10 ildə bir mülkiyyət alğı-satqısı edəcək, bundan rüsum tutulmasın. Yenə də olsun, bu da bir diqqətdir, qayğıdır və olmalıdır.

Mənim təklifim ondan ibarətdir ki, 15 il bundan öncə müharibə veteranlarının, qazilərin əmək haqqının 400 manat hissəsindən 5 faiz vergi tutulurdu. 400-dən yuxarı hissəsindən isə 19 faiz vergi tutulurdu. Bu dövr ərzində əmək haqları dəfələrlə artıbdir. Üstündən 15 il müddət keçib. İndi bu miqdarı 700–800 manat, yaxud heç olmasa, 50 faiz artırıb 600 manata qaldıra bilərikmi? Bu qanundakı rüsumla əlaqədar olaraq müharibə veteranlarından 600 manata qədər 5 faiz, 600-dən sonra isə yenə 19 faiz vergi tutulsun. Yəni 600–800 arası bunun artırılmasına imkan olsa, bu, müharibə veteranlarına və qazilərinə xüsusi bir diqqət olar. Sağ olun.

Sədrlik edən. Sağ olun, Siyavuş müəllim.

Vüqar müəllim, bununla bağlı sözünüz var? Çünki biz indi səsverməyə keçəcəyik.

Yerdən. (*Eşidilmir.*)

Sədrlik edən. Yoxdur.

Hörmətli həmkarlar, biz qanun layihəsinə maddələr üzrə səs verməliyik. Qanun layihəsi 2 maddədən ibarətdir. Mən 1-ci maddəni səsə qoyuram. Buyurun.

Səsvermənin nəticələri	(saat 13.42 dəq.)
Lehinə	73
Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	0
İştirak edir	73
Nəticə: Yetərsay yoxdur	

Şakir müəllim, məlumat verin.

Ş.Şabanov. Lehinə 18 səs verilmişdir.

Sədrlik edən. Sağ olun, 1-ci maddə qəbul edildi.

İndi isə 2-ci maddəyə münasibət bildirin.

Səsvermənin nəticələri	(saat 13.43 dəq.)
Lehinə	70
Əleyhinə	1
Bitərəf	0
Səs vermədi	0
İştirak edir	71
Nəticə: Yetərsay yoxdur	

Məlumat verin, Şakir müəllim.

Ş.Şabanov. Lehinə 18 səs verilmişdir.

Sədrlik edən. Sağ olun, 2-ci maddə də qəbul edildi.

İndi isə qanun layihəsini ikinci oxunuşda bütövlükdə səsə qoyuram. Buyurun.

Səsvermənin nəticələri	(saat 13.43 dəq.)
Lehinə	72
Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	0
İştirak edir	72
Nəticə: Yetərsay yoxdur	

Buyurun, Şakir müəllim.

Ş.Şabanov. Lehinə 18 səs verilmişdir.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, qanun layihəsi ikinci oxunuşda qəbul edildi.

Hörmətli həmkarlar, iclasımızın əvvəlində deputat Zahid Oruc bir təkliflə çıxış etmişdi. Təklifi dəstəkləyirəm. Kim çıxış etmək istəyirsə, buyursun. Yazıla bilərsiniz. Zahid müəllim, Siz?

Yerdən. (*Eşidilmir.*)

Sədrlik edən. Buyurun.

Z.Oruc. Hörmətli Sədr, Sizə çox təşəkkür edirəm. Vətən müharibəsində qələbədən sonra 15 iyunla bağlı hamımızın nəzəri daha da fərqlidir, bu öz əzəməti ilə görünür. O üzdən parlamentdə bununla bağlı ayrıca müzakirələrin olması da çox əhəmiyyətlidir və bu Sizin, parlamentin dövlətimizə, tariximizə, müstəqilliyimizə münasibətidir.

Sovetlər birliyinin dağılmasından sonra ictimai burulğanın elmi auditoriyadan hakimiyyət birinciliyinə daşdığı sabiq rektorlardan biri böyük siyasətdə piyada olduqlarını səmimiyyətlə etiraf etmişdir. Üstündən illər keçəcək, memarı olduğu Respublika Sarayının tribunasından milləti üzərində siyasi təcrübə aparanlara və piyada söhbətinə

Heydər Əliyev belə cavab verəcəkdi: “Onda siyasətin şahı gəlməmişdi, ona görə”. Yəqin siyasətlə şahmatı eyniləşdirənlər Əliyevin nə dediyini yaxşı bilirdilər. Təəssüf, o sözlər sonrakı illərdə efişdə bir daha səslənmədi. Kim bilir, bəlkə özünün, bəlkə də korrektorların istəyi ilə. Lakin Heydər Əliyev iki fərqli formasiyada siyasətin şahı kimi yaşadı. Həmin ifadə demokratiya etiketləri ilə uzlaşmasa belə, bu, həqiqət idi.

Böyük liderin xarizmasının kölgəsində qalan Mixail Qorbaçov mənfur planlarına meydan açmaq üçün onu imperiya rəhbərliyindən uzaqlaşdırsa da, 1993-cü ildə ata Əliyevə, 2020-ci ildə oğul Əliyevə məğlub oldu. 100 minlərcə insan faciəsinin baiskarı, SSRİ-nin ilk və son prezidentinin ölməyib bu günü görməsi də ədalətin tən-tənəsi idi. Bəli, qoca Şərqi öz idarəçilik fəlsəfəsi, siyasət inancı var. Qərblilərdən fərqli olaraq xalqımız Əliyevin qayıdışına təkə ictimai-siyasi proseslərin təbii nəticəsi kimi deyil, həm də səmavi qanunauyğunluq kimi baxırdı və öz məntiqində haqlı idi. Ona görə də 1993-cü ilin xilas-karlıq missiyası 1970-ci illərin nəhəng quruculuq dövrünün birbaşa mənəvi övladı, siyasi-iqtisadi yetirməsidir.

Heydər Əliyev imperiya rəhbərlərindən, dünyanın üçdə birinə hökmranlıq edən SSRİ-nin rəhbərlərindən biri olanda da 1993-cü ildə xiyabanlara və çadır şəhərciklərinə çevrilmiş ölkəsində xalqının yeddidə birinin köçkünlüyü qarşısında da eyni yenilməz qürur və qətiyyət nümayiş etdirmişdi. O, Kremlə keçirdiyi yüzlərcə görüşü birbaşa üstün tərək etdiyi halda, 15 illik fasilədən sonra Strasburqda bir vaxtlar onun qarşısında istehsalat raportu verən Robert Koçaryanın əyalət hikkəsi və qalib ədası ilə “biz torpaqları qan ilə almışıq” bəyanatına soyuqqanlıqla,

tövrünü pozmadan “bir gün ermənilər zəifləyəcək və biz o günü mütləq gözləyəcəyik” deyər cavab vermişdi. Əliyevin uzaqgörənliyinin nəticəsi indi hamıya bəllidir. Bəli, qələbə üçün ordu, silah üçün güclü iqtisadiyyat, müttəfiq üçün düzgün siyasət gərəkdir.

1993-cü il iyunun 15-də bu parlament binasında bir millətin taleyinin tamaşaya qoyulduğu baş səhnədə xalqın xilas qərarı rəsmiləşdi. Lakin qətiyyətlə təəccüblü deyildi ki, onun ölümdən qurtardığı adamların bir çoxu şəxsi düşmənləri deyil, dövlətə qarşı silahla, silahsız savaşımlar idi. O isə rəqiblərinin hamısını bağışladı, çünki Əliyev dözümlü də lideri idi. Böyüklüyünü ona irad tutanların, şəxsiyyətə pərəstişin demokratiyaya uymadığını deyənlərin lidersiz bir cəmiyyət idealı milləti başsız qoymuşdu.

Vətən müharibəsində qələbənin təməl daşlarının qoyulduğu 1993-cü il atəşkəsdən, müxtəlif dövlət çevrilişini dəf etməkdən və siyasi savaşlardan keçdi. Lakin ötən ay taleyüklü hadisələri öz adı ilə çağırmağa başlayan Levon Ter-Petrosyan–Koçaryan dueti növbəti həqiqəti gün üzünə çıxardı. Dağlıq Qarabağın erməni icmasının danışıqlardan nə zaman kənarlaşdırıldığı sualı ətrafında qarşılıqlı ittihamlara cavab verən sabiq erməni rəhbərləri Lissabon sammitində Heydər Əliyevin Amerikanın yardımı ilə yekun qətnamə qazandığını onların ən böyük uğursuzluğu kimi bəyan etdilər. Birinci Qarabağ müharibəsindəki məğlubiyyətdən cəmi 3 il sonra güc nisbətinin ölkəmizin xeyrinə dəyişməsinə düşmən etiraf edirsə, onun kənarında “hakimiyyətə gəlmək üçün Qarabağı satdılar”, “biz nədən qurtulmuşuq” deyənləri, qoy, Heydər Əliyevin ruhu bağışlasın. Lakin Lissabon sammitindən danışanda ironiya və həqarətlə təhqir pamfletləri yazan qruplar da gərək,

birinci, erməni Prezidentinin dediklərini unutmasınlar. İndi uca səsle deyə bilərik ki, Azərbaycan xalqı 2020-ci il 10 noyabr qələbəsinə gətirən yola 1993-cü il iyunun 15-də çıxdı, o zamankı qurtuluşun üstündən 27 il sonra da işğal bəndlərinin qırılmasına və torpaqların əsarətdən qurtarılmasına yol açdı. Hər iki qurtuluş vahid bir mahiyyətdə və məqsəddə birləşir: Qarabağda Heydər Əliyev siyasi kursu qalib gəldi. 15 iyun qurtuluşu həm də Vətən müharibəsində qələbəmizin birinci günüdür. Çox sağ olun.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, Zahid müəllim.

Siyavuş Novruzov. Buyurun, Siyavuş müəllim.

S.Novruzov. Hörmətli Sədr, belə bir şərait yaratdığınız üçün təşəkkür edirəm. Biz bu gün Azərbaycan dövlətinin qurucusu, müstəqil Azərbaycanın banisi, onun ilhamvericisi və həyata keçirilən bütün islahatların müəllifi, ümummilli liderin hakimiyyətə gəlməsi, Milli qurtuluş günü ilə bağlı öz fikirlərimizi bildirmək istəyirik. Bununla bağlı çoxlu fikirlər, rəylər var. Mən özümə borc bilirəm ki, bu gün ümummilli liderin Azərbaycan xalqı qarşısında gördüyü xidmətlərin cüzi bir hissəsini bir daha xatırladım. Çünki xatırlatmayanda fərqli adlar altında başqa-başqa adamlar istər ümummilli liderin gördüyü işləri, apardığı siyasi kursu, istərsə də Prezidentin bu kursun davamı olaraq gördüyü işləri yavaş-yavaş ikinci plana keçirməyə və bu hadisələrə öz prizmalarından şərlə, böhtanla, yalanla qiymət verməyə çalışırlar. Nəzərə alaq ki, ümummilli lider qurtuluşu həyata keçirməsə idi, həmin şəxslər, yəqin, nəinki Azərbaycan cəmiyyətində, ümumiyyətlə, həyatda yox idilər. Hərdən sual verirlər ki, nədən qurtulduq. Hamının yaxşı yadındadır ki, Surət Hüseynov azadlıq meydanında dar ağacları qurdurmuşdu. Heydər Əliyev

AXC–Müsavat cütlüyünün başında duranları o dar ağaclarından xilas elədi, qurtuldular. Dövlətin müdafiəsi üçün and içib dövlətə sədaqəti, xalqı müdafiə etməyə söz verən Prezident, Baş nazir, Ali Sovetin Sədri, dövlət katibi – hər birinin Azərbaycanı qoyub başqa-başqa yerlərə qaçmasını, Kələkiyə–Naxçıvana getməsini, başqa-başqa ölkələrin ərazisində gizlənməsini gördük. Heydər Əliyev dövlət qurub, Azərbaycanda separatizmin, vətəndaş müharibəsinin qarşısını alıb. Belə bir dövlət qurulduqdan sonra biz onların ortaya çıxıb demokrat olmalarının şahidi oluruq.

Bu dövrlər ərzində gördük ki, ən acınacaqlı müstəqillik məhz Azərbaycana nəsib olmuşdu. Heydər Əliyev Azərbaycandan gedəndə Moskvaya ən öndə gedən bir Azərbaycan dövləti qoyub getmişdi. Heydər Əliyev qaydanda dağıdılmış, tamamilə parça-parça olmuş, tamamilə iflasa uğramış, iqtisadi cəhətdən tamamilə məhvə doğru yönəlmiş bir Azərbaycanın şahidi oldu. O vaxtkı dövlət rəhbərlərinin səriştəsizliyi, heç bir dövlət işində olmamaları, akademiya səviyyəsindən yuxarı qalxmamaları, akademiya da bir elmi işin müdafiəsini həyata keçirməmələri və bununla belə, xüsusi dövlət vəzifələrini tutmaları Azərbaycanı bu cür vəziyyətə gətirdi. Təbii ki, belə də olmalı idi. O baxımdan da Heydər Əliyev Azərbaycanı xilas etdi, inkişaf elətdirdi, burada hüquqi, demokratik dövlət qurdu, iqtisadi islahatlar həyata keçirdi, vətəndaş müharibəsinə son qoydu, separatizmin qarşısını aldı, azərbaycançılıq ideologiyasını həyata keçirdi. Heydər Əliyevin çox gözəl bir fikri var idi. O deyirdi: “Neft məqsəd deyil, neft vasitədir”. O, neft vasitələrindən, neft müqavilələrindən istifadə edib Azərbaycanın təhlükəsizliyini, iqtisadi bazasını təmin elədi.

Biz bu il 15 iyun – Milli qurtuluş gününü çox sevinclə qarşılayırıq. Çünki bu il Heydər Əliyevin arzularının həyata keçdiyi bir ildir. Həmin Vətən müharibəsində Heydər Əliyev siyasəti qalib gəldi. Biz Heydər Əliyevin Azərbaycanda qurduğu, yaratdığı ordunun qalibiyyətinin şahidi olduq. Heydər Əliyev siyasətini uğurla davam etdirən Ali Baş Komandanın, dəmir yumruqlu Prezidentimizin qələbəsinin şahidi olduq. Bu il Heydər Əliyevin arzularının həyata keçdiyi bir il oldu.

Heydər Əliyevin çox maraqlı fikirləri vardı. Bir dəfə Koçaryanla bağlı bir fikir söylədi ki, “insan kimi onunla görüşmək mənim üçün ağırdır”. Yəni Heydər Əliyev hansı məşəqqətlərdən keçməklə Azərbaycanın maraqlarını müdafiə edirdi. Şuşada festival keçiriləndə biz orada Heydər Əliyevin 15–20 il bundan qabaq dediyi fikirləri eşitdik. Bunlar bu gün üçün deyilmiş fikirlərdir, sözlərdir. Ümummilli lider işğal altında olan hər bir rayonumuz haqqında öz fikrini, öz sözünü dedi. Laçın, Şuşa, Ağdam, Füzuli, Kəlbəcər, Qubadlı haqqında, hər birinin özünə-məxsusluğunu qeyd elədi və dedi ki, Şuşasız Azərbaycan yoxdur. Görün, Heydər Əliyev bunu nə vaxt demişdi, 20 il bundan öncə demişdi. Qarabağa, qələbəyə aparan yol bu idi. Bu yolda hər birimiz Heydər Əliyev siyasətinin əsgərləriyik, Prezidentimizin ətrafında sıx birləşmişik, kənardan bu məsələlərə müdaxilə etmək istəyənlərin hər birinin konkret cavabını verməyə hazırıq. Onların nəinki söz deməyə, bu ölkədə yaşamağa mənəvi haqları yoxdur. Həmişə ermənilərlə, erməni təbliğatı ilə birləşiblər, Azərbaycanın haqq işinə hər hansı bir şübhə yaratmağa çalışıblar. Lakin bu, baş tutmayacaqdır. Bu gün Azərbaycan hakimiyyəti vahid bir yumruqla dəmir yumruqlu

Prezidentin ətrafında sıx birləşib və bu cür də davam edəcəkdir. Sağ olun. (*Alqışlar.*)

Sədrlik edən. Sağ olun, Siyavuş müəllim.

İsa Həbibbəyli. Buyurun, İsa müəllim.

İ.Həbibbəyli. Çox sağ olun, Sahibə xanım. Hörmətli deputat həmkarlarım, mən də bir neçə kəlmə deməyi özümə borc bilirəm. Milli qurtuluş Azərbaycanın dövlət müstəqilliyinin xilasının, sözün əsl mənasında, parolu oldu. Milli qurtuluş gününə – 15 iyuna qədər Azərbaycanda həm daxili siyasi qüvvələr, həm də beynəlxalq aləmdə bu işdə maraqlı olan məkrli siyasi qüvvələr dövlətimizin müstəqilliyinin təhlükədə olduğunu bəyan edirdilər, yaxud da Azərbaycanın dövlət müstəqilliyinin davam etməməsi üçün hər cür maneə və əngəl törətməkdə davam edirdilər. Yalnız ulu öndər Heydər Əliyevin Azərbaycanda ikinci dəfə siyasi hakimiyyətə qayıtması və parlamentin Sədri seçilməsi ilə ölkəmizdə vətəndaş müharibəsinin qarşısı alındı, Azərbaycanın daxilindən müstəqilliyinə zərbə vurmaq istəyənlərin bütün ümidləri kəsildi, beynəlxalq aləmdə dövlət müstəqilliyimizə zərbə vurmaq istəyənlərin bütün oyunlarına birdəfəlik son qoyuldu. Yalnız bundan sonra ulu öndər Heydər Əliyev qətiyyətlə bəyan etdi ki, Azərbaycanın dövlət müstəqilliyi əbədidir.

Hesab edirəm ki, cənab Prezident İlham Əliyevin ölkəmizdə illərdən bəri uğurla həyata keçirdiyi məqsədyönlü siyasət, Azərbaycanın bütün sahələrində qazanılan möhtəşəm nailiyyətlər, tarixi zəfər günü milli qurtuluşun təsdiqidir. İlham Əliyevin, möhtərəm Prezidentin apardığı siyasət müstəqilliyin daha da möhkəmlənməsinə, ölkəmizin dünya birliyində daha möhkəm, qüdrətli yer tutmasına, Azərbaycanda daxili siyasi sabitliyin və inkişafın

təmin olunmasına tam təminat verir. Düşünürəm ki, böyük qayıdışın strategiyası milli qurtuluşdan başlamışdır. Bu mənada Heydər Əliyev siyasəti davam edir. Ona görə də Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyevin dünyada və ölkə daxilində apardığı siyasət bu böyük idealların davam etməkdə olduğunu, xalqımıza, dünya birliyinə öz töhfələrini verməkdə olduğunu isbat eləyir. Hesab edirəm ki, milli qurtuluş həm Azərbaycanın əbədi olmasının təsdiqidir, həm də bu qurtuluşun böyük memarı Heydər Əliyevin Azərbaycan xalqının ümummilli lideri kimi ideallarında, taleyində, tarixində yaşayacaq şəxsiyyət kimi əbədiliyinin bir nişanəsidir. Təşəkkür edirəm.

Sədrlik edən. Sağ olun, İsa müəllim.

Daha çıxış etmək istəyən yoxdur.

Hörmətli həmkarlar, mən sizi Qurtuluş bayramı münasibəti ilə təbrik edirəm. Mən media nümayəndələrini də təbrik edirəm.

Bununla da iclasımız bitdi. Növbəti iclasın vaxtı haqqında sizə məlumat veriləcək. Sağ olun.

MİLLİ MƏCLİSİN İCLASI

16 iyun 2021-ci il. Saat 15.

Azərbaycan Respublikasında rəsmi səfərdə olan Türkiyə Respublikasının Prezidenti cənab Rəcəb Tayyib Ərdoğan iyunun 16-da Milli Məclisdə olmuşdur.

Ali qonağı Milli Məclisin Sədri xanım Sahibə Qafarova qarşılımışdır.

Əvvəlcə təkbətək görüş keçirilmişdir. Görüşdən sonra Türkiyə Respublikasının Prezidenti parlamentdə çıxış etmişdir.

TÜRKİYƏ RESPUBLİKASININ PREZİDENTİ CƏNAB RƏCƏB TAYYİB ƏRDOĞANIN ÇIXIŞI

Azərbaycan Milli Məclisinin dəyərli Sədri.

Əziz millət vəkili, xanımlar və cənablar.

Sizləri – müzəffər Məclisin bütün üzvlərini Türkiyədəki 84 milyon qardaşınızın adından iki dövlət, tək millət anlayışı ilə sayğı və bəxtiyarlıqla salamlayıram. *(Alqışlar.)*

Bəxtiyaram, çünki can Azərbaycandayam. Bəxtiyaram, çünki Qarabağı azad etmiş qardaş Azərbaycanın Milli Məclisində sizlərlə birlikdəyəm. *(Alqışlar.)* Bəxtiyaram, çünki müstəqilliyinin otuzuncu ilinə çatan Azərbaycan-dayam. Qarabağın azad edilməsi Azərbaycanın müstəqil keçən otuz ilinin ən önəmli hadisəsidir.

Bu Zəfərlə Qafqazda qanayan bir yara qapanmış, bölgədə davamlı sülh və sabitlik üçün böyük fürsət yaranmışdır. Qafqazdakı sülh və sabitlikdən təkəcə Azərbaycan deyil,

Ermənistan da daxil olmaqla, bütün bölgə ölkələri, hətta bütün dünya qazanacaq. Biz də azərbaycanlı qardaşlarımızla bölgənin bütünlüklə inkişafı, rifahın yüksəlməsi, sabitliyin möhkəmlənməsi üçün üzərimizə düşəni yerinə yetirməyə bütün səmimiyyətimizlə hazırıq.

Geridə qoyduğumuz otuz ildə – Qarabağda yaşanan böhranlı dövrdə kimlərin əlinə nə keçdiyi, kimlərin bu işdən qazançı çıxdığı, kimlərin də itirdiyi çox yaxşı bilinir. Canı yananlar, qanı tökülənlər, acı çəkənlər, maddi və mənəvi olaraq itirənlər ancaq Qarabağda yaşayan insanlardır. Asan deyil – otuz il. Mənim azərbaycanlı qardaşlarım öz məskənlərindən, təəssüf ki, otuz ildir, köçkün düşmüşdülər. O torpaqlar işğal altında idi. İşğal altındakı həmin torpaqlar otuz il sonra, çox şükür, yenidən sahiblərinə qovuşdu.

Qarabağda otuz ildir davam edən münaqişənin həll olunmamasına müşahidəçi qalanlar, daha doğrusu, münaqişənin davam etməsi üçün səy göstərənlər daim qazanan tərəfdə olmuşlar. Davamlı sülhə gedən yolun bölgədəki bütün xalqların və dövlətlərin qarşılıqlı etimada əsaslanaraq inkişaf etdirəcəkləri əməkdaşlıqdan keçdiyinə inanırıq.

Böyük bir liderlik göstərərək bu Zəfəri və sülhü Azərbaycan Ordusunun Ali Baş Komandanı və Azərbaycan Prezidenti hörmətli qardaşım İlham Əliyevi bir daha təbrik edirəm. *(Alqışlar.)* Liderlərinin arxası ilə Qarabağda Zəfər qazanmaq üçün tək yumruq, tək ürək olan, milli birlik və bərabərlik duyğularını ən yüksəyə daşıyan Azərbaycan xalqını təbrik edirəm. *(Alqışlar.)* Və əlbəttə, gözlərini qırpmadan Vətən üçün, Qarabağ üçün, Qarabağın azadlığı üçün qəhrəmancasına

mübarizə aparən Azərbaycan Silahlı Qüvvələrini təbrik edirəm. *(Alqışlar.)* Şəhidlərimizin hər birinə Allahdan rəhmət diləyir, yaxınlarına başsağlığı verirəm.

Bu müqəddəs Vətən müharibəsi dövründə Türkiyə həm dövlət, həm də millət olaraq bütün qəlbi ilə Azərbaycanın yanında yer almışdır. Bu gün də bütün imkanlarımızla Azərbaycanın yanındaıyq, bütün dünya bilsin ki, inşaallah, sabah da yanında yer alacağıq. *(Alqışlar.)*

Necə ki, Balkan müharibəsi zamanı Azərbaycanın Dövlət himninin sözlərinin müəllifi Əhməd Cavad azərbaycanlı gənclərlə birlikdə Osmanlı ordusunun sıralarında savaşımsa, necə ki, Çanaqqalada Azərbaycandan gələn igidlərlə Anadolunun dəliqanlıları birlikdə mübarizə aparıb, birlikdə şəhadətə ucalıb zəfər qazanmışlarsa, necə ki, Qafqaz İslam Ordusunun aslanları – Nuru Paşanın əsgərləri o gün azərbaycanlı qardaşlarımızın yardımına gəlmişlərsə, biz də bu gün və gələcəkdə bir və bərabər olacağıq. *(Alqışlar.)* Azərbaycanın aydınlığı aydınlığımız, sevinci sevincimiz, azadlığı azadlığımız, taleyi taleyimiz, kədəri kədərimizdir. *(Alqışlar.)*

Dəyərli qardaşlarım, Nuru Paşanın Qafqaza gəldiyi dövrdə ermənilər 12 mindən çox türkü, müsəlmanı qətlə yetirmişdilər. Qafqazda tarixin qara səhifələrinə yazılacaq bir qətləyə yaşamışdır. Türk millətinə olmayan iftiralarla ləkə atanlar, öncə buralara, Qafqaza, Azərbaycana baxmalıdırlar. Həm də təkcə yüz il əvvələ deyil, otuz il bundan əvvəl Qarabağda yaşananlara, Xocalıda yaşananlara baxmalıdırlar. Sonra vicdanları imkan verərsə, bizə yönəltmələri ittihamları oturub onlarla ayrıca danışarıq. Amma bunların gözləri var, görməz, qulaqları var, eşitməz. Ürəkləri zətən duyğularını itirmişdir. Qarabağı, Azərbaycanın işğal

altındakı torpaqlarını otuz il boyunca yaxıb-yıxanları, gedərkən də geridə qalan hər şeyi alova verənləri görməyənlər azadlıq mübarizəsinə mane olmaq üçün səfərbər oldular. İndi gəlsinlər, Füzulini görsünlər. Buraların sağda, solu da dağıdılmış, yandırılmış, tar-mar edilmişdir. Gəlsinlər, Qarabağı görsünlər. Hər şey ortadadır. Dünən yol boyunca buraların halını gördük. Kəlbəcəri gördük. Buraları nə hala salmışlar. Buraları necə bombalayıb, yandırıb getmişlər. Onlar gələrkən işğalçı, gedərkən isə tar-mareddici idilər.

Təkcə bu davranış belə Qarabağın kimin Vətəni olduğunu göstərməyə yetər. Azərbaycanlılar otuz il öncə Qarabağdan çıxmaq məcburiyyətində qalanda heç bir yeri dağıtmadılar, heç bir evi yandırmadılar. Çünki insan öz yuvasını dağıda bilməz, öz Vətənini yandıra bilməz. Amma Qarabağ onların Vətəni olmadığı üçün hər şeyi yandıraraq, dağıdaraq getdilər. Onların yandırdıqları kəndləri, dağıtdıqları şəhərləri Azərbaycan indi yenidən inşa edir və inşaallah, buraları birlikdə inşa edəcəyik və yeni bir Qarabağ meydana gətirəcəyik. *(Alqışlar.)*

Qardaşlarım, mədəniyyət ilə vandallıq arasındakı fərqi görmək istəyən gəlsin, Qarabağda iki dönmə arasındakı fərqi baxsın. Qarabağ coğrafi baxımdan dünyanın ən gözəl bölgələrindən biri olmaqla yanaşı, mədəniyyət baxımından da ən zəngin yerlərindən biri idi. İnşaallah, yenə elə olacaq. Türkiyə olaraq, inşaallah, bu prosesdə də qardaş Azərbaycanın yanında yer almaqda davam edəcəyik.

Dəyərli qardaşlarım, dünən qardaşım İlham Əliyev və heyətlərimizlə birlikdə Şuşada idik, azad Qarabağ torpaqlarında Azərbaycan bayrağının qürurla dalğalandığını görməyin bəxtiyarlığını bilavasitə yaşadım. Şuşa Qarabağ

xanlığının banisi Pənahəli xan dövründən bəri adətən təbii bir incəsənət akademiyası kimi, musiqinin, ədəbiyyatın, incəsənətin ən yüksək səviyyədə yaşadığı və yaşadıldığı şəhər olmuşdur. Pənahəli xanın, xüsusən şeirləri bu gün də sevilərək oxunan vəziri Molla Pənah Vəqifdən başlayaraq, Şuşa ədəbiyyatın mərkəzi xarakterini qorumuşdur. Qartal yuvası kimi qayaların üstündə səmaya yaxın qurulması ilə əlaqədar Şuşada mədəniyyətin, incəsənətin, ədəbiyyatın ilhamı daim bol olub. Bu şəhər dahi bəstəkar Üzeyir Hacıbəylinin, Bülbülün, Xurşidbanu Natəvanın, Rəşid Behbudovun və daha neçə-neçə incəsənət xadimlərinin, şairlərin yurdu. Əhməd Ağaoğlu kimi təkcə Azərbaycanda deyil, Türkiyə və türk dünyasında da fikirləri ilə söz sahibi olmuş mütəfəkkirlərin yurdu Şuşa bu gün bir daha mədəniyyətlə, – heç narahat olmayın, – dirçəlir.

Şuşanın Azərbaycanın mədəniyyət paytaxtı elan edilməsi və geridə qoyduğumuz günlərdə Cıdır düzündə keçirilən “Xarıbülbul” musiqi festivalı bu baxımdan dünyaya verilən açıq bir mesajdır. Vəqif poeziya festivalının da hazırlıqlarının davam etdiyini eşitməkdən məmnunam. Bu il Azərbaycanın mədəniyyət paytaxtı olan Şuşanı gələn il də Türk dünyasının mədəniyyət paytaxtı olaraq görməkdən məmnunluq duyuruq. (*Alqışlar.*) Türk dünyasının dörd bir yanından gələcək mədəniyyət və incəsənət əhlinin bu gözəl şəhərdə görüşməsi Şuşanın qədim tarixinə verilən ən gözəl salam olacaqdır.

Əlbəttə, təkcə Şuşa və ya Qarabağ deyil, Azərbaycanın və türk dünyasının hər guşəsi böyük şairlər və incəsənət xadimləri yetişdirmişdir. Məsələn, bu il Nizami Gəncəvinin anadan olmasının 880-ci ildönümüdür. Əsrlər boyu şairlər onunla yarışmağı və ona çatmağa çalışmağı bir

məziyyət saymışlar. “Avni” təxəllüsü ilə şeirlər yazan Fateh Sultan Mehmet xanın bu əsərində də eyni hissiyata rast gəlinir:

Bu kəlam ilə Nizami işidürse sözüni,

İlteler sana hasəd Sa‘di və Selman bu gece.

Bu il ayrıca Ahi Evranın anadan olmasının 850-ci, Əlişir Nəvainin anadan olmasının 580-ci, Hacı Bektaşlı Vəlinin vəfatının 750-ci, Yunus Əmrənin vəfatının 700-cü ildönümüdür. Keçən il Fərabinin anadan olmasının 1300-cü ili idi. Dünyada bu qədər zəngin və yüksək mədəni dəyərləri olan millətlərin sayı çox azdır. Biz bu dəyərlərimizi həm yeni nəsillərimizə, həm də bütün dünyaya anlatmalıyıq. Hamısını da rəhmətlə yad edərək, burada saydığım və saya bilmədiyim bütün şəxslər mədəniyyətimizin sütunları olduğu kimi, dünya mədəniyyətinin də dəyərləridir.

İnsanlığın onların əsərlərindəki hikmətlərin sirlərinə vəqif olduqca dünyamızdakı məsələləri həll etmək asanlaşacaqdır. Keçmişdən gələcəyə quracağımız körpü ilə mədəniyyətimizi yenidən yüksəltmək, layiq olduğu yerə çatdırmaq bizim əlimizdədir. Birliyimizi, bərabərliyimizi, dostluğumuzu, qardaşlığımızı nə qədər gücləndirsək, bir-birimizə nə qədər möhkəm sarılsaq, bu hədəfə o qədər tez nail olarıq.

Qardaşlarım, Qarabağ Zəfərinin Azərbaycana, Qafqaza və dünyaya gətirəcəyi faydaların dəyəri zaman keçdikcə daha yaxşı dərk ediləcəkdir. Bu Zəfərdən kimsə narahat olmasın. Çünki bu, dağıtmanın deyil, inşanın, zülmün deyil, ədalətin, kobudluğun deyil, zərifliyin, savaşıqın deyil, barışıqın, qanın deyil, qəlbin Zəfəridir. *(Alqışlar.)*

Həqiqətən, bu Qələbədən sonra görülən və görülməli işlərə baxdıqda yaratdığımız mənzərənin necə canlanacağı

görünəcək. Hər şeydən əvvəl Qarabağın hər yerinə sabitlik, əmin-amanlıq və ümid hakim olmuşdur. Evlərdən, yurdlarından otuz ildir ayrı düşən azərbaycanlı qardaşlarımıza yurdlarına qayıtmaq yolu açılmışdır. İnşaallah, sonrakı gələcəyimizdə bu torpaqların insanlarının evlərinə yerləşdiyini görməyin də bəxtiyarlığını yaşayacağıq. Onlara indidən bu çağırışı Azərbaycan parlamentindən mən də edirəm. Bir an əvvəl, inşaallah, evləriniz inşa edilir, ediləcək və oralara yerləşməyinizi biz də həsrətlə gözləyirik.

İşğalın səbəb olduğu davamlı münaqişə vəziyyətindən qaynaqlanan yorucu gərginlik ortadan qalxmışdır. İndi yollar sürətlə inşa edilir, su kəmərləri çəkilir, elektrik stansiyaları bir tərəfdən qurulur, bir tərəfdən açılır. Bunları gözlərimlə gördüm, ona görə söyləyirəm. Bir tərəfdən infrastruktur obyektləri tikilir. Biz də, inşaallah, TOKİ-mizlə bölgədə məktəb, xəstəxana və buna bənzər bir çox əsərləri inşa etməyə çalışacağıq.

Naxçıvanla Bakını bir-biri ilə bağlayacaq Zəngəzur dəhlizinin bölgəmizə gətirəcəyi rahatlığın və zənginliyin tərfi mümkün deyil. Bölgəmizdə və bütün dünyada zalımın zülmünün əbədi olmadığı, bir gün mütləq haqqın, ədalətin bərqərar olacağı hər kəsə məlumdur. Qarabağ, eyni zamanda, dünyanı öz siyasi və iqtisadi maraqlarının arenası olaraq görənlərin hesablarının pozulduğu yerdir. Üstəlik, bütün bu proseslər Azərbaycan ilə birlikdə Ermənistan üçün də yeni bir dövrün başlanğıcıdır. Məsələn, Zəngəzur dəhlizində fəaliyyətə başlayacaq dəmir yolu ilə ermənilər də rahatlıqla Moskvaya və bütün dünyaya çıxma biləcəklər və beləliklə özləri özlərini saldıqları blokadadan xilas ola biləcəklər.

Qardaşımlla birlikdə təklifimizi etdik. Nə idi təklifimiz? Gəlin, altı ölkə bir platforma formalaşdıraq: Rusiya, Türkiyə, Azərbaycan, İran, Ermənistan və Gürcüstan. Bu platforma ilə birlikdə artıq bölgədə bir sabitlik meydana gəlsin, bölgədə düşmənçiliklər ortadan qalxsın. Burada, demək olar ki, tək-cə Gürcüstanın bəzi özünəməxsus sualları var idi. Türkiyəyə son səfərində cənab Baş nazirlə də bu məsələləri bir daha müzakirə etdim. Dedim, bu, Gürcüstanın da lehinə olacaq, bu addımı ataq. Bax, biz Ermənistan ilə aramızdakı narahatlıqları bilirik. Amma biz bütün bunlara baxmayaraq, azərbaycanlı qardaşlarımızın narahatlıqlarının da aradan qaldırılmasını istəyirik. Eyni qaydada sizin də Rusiya ilə problemlərinizin həllinə bu platforma vasitə olacaq. “Çalışaram” dedi. “Yaxşı olar” dedik. Çünki bu bölgənin sülhə ehtiyacı var. Buna nail olmalıyıq.

Ermənistan Azərbaycan ilə problemlərini həll etdikcə Türkiyə olaraq biz də lazımı addımları atacağıq. Türkiyə sərhədlərinin açılmasının Ermənistana verəcəyi faydalar saymaqla bitməz. Bu Zəfəri hər kəsin ortağ zəfərinə çevirmək bizim əlimizdədir. Bir daha Qafqazın boynuna kimsənin əsarət zənciri vura bilməməsi üçün qarşımıza çıxan fürsətləri hamımız birlikdə ən yaxşı şəkildə dəyərləndirməliyik. Biz bu mübarizəni özümüz və dostlarımızla birlikdə “Dünya beşdən böyükdür” deyərək global səviyyədə də aparırıq.

Mən buraya NATO-nun Zirvə toplantısından gəldim. NATO-nun Zirvə toplantısında da məhz bu məsələləri müzakirə etdik, bunları dəyərləndirdik. Həmd olsun, səmərəli görüşlərlə buraya gəldik. Amma dünyanın problemləri bitmir, dünyada həll ediləcək hələ çox problemlər

var. Amma dik dursaq, möhkəm dursaq, bir olsaq, bərabər olsaq, Allahın izni ilə bunları həll edərik. (*Alqışlar.*)

İnşallah, mədəniyyət günəşimizi yenidən ən yüksək zirvəyə qaldıraraq, sülhü və ədaləti bölgəmizdə və dünyada hakim edəcəyimiz günlər yaxındır. Çıxışımı böyük şair Bəxtiyar Vahabzadənin bu misraları ilə bitirmək istəyirəm:

Bir ananın iki oğlu,
Bir ağacın iki qolu.
O da ulu, bu da ulu,
Azərbaycan, Türkiyə.
Dinimiz bir, dilimiz bir,
Ayımız bir, ilimiz bir.
Eşqimiz bir, yolumuz bir,
Azərbaycan, Türkiyə.

Hamınızı sayğı ilə, məhəbbətlə salamlayıram. Salamət qalın. (*Alqışlar.*)

ALTINCI ÇAĞIRIŞ
AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI
MİLLİ MƏCLİSİNİN
NÖVBƏDƏNKƏNAR
VI SESSİYASI İCLASININ

PROTOKOLU № 61

Milli Məclisin iclas salonu.
22 iyun 2021-ci il.

İclasda Azərbaycan Respublikası Milli Məclisinin
Sədri Sahibə Qafarova sədrlik etmişdir.

İclasda Milli Məclisin 105 deputatı iştirak etmişdir.

Qeydiyyat	(saat 11.05 dəq.)
İştirak edir	103
Yetərsay	83

İclasda dəvət olunmuşlar:

Samir Vəliyev, Azərbaycan Respublikası energetika nazirinin müavini.

Ələsgər Həsənov, Azərbaycan Respublikası Energetika Nazirliyinin Elektroenergetika və enerji səmərəliliyi şöbəsinin müdiri.

İclasın gündəliyinə aşağıdakı məsələlər daxil idi:

1. “Əlilliyi olan şəxslərin hüquqları haqqında” Azər-

baycan Respublikasının Qanununda dəyişiklik edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi (üçüncü oxunuş).

2. “Əmək pensiyaları haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununda dəyişiklik edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi (üçüncü oxunuş).

3. Azərbaycan Respublikasının Əmək Məcəlləsində, Mülki Məcəlləsində, Mülki Prosesual Məcəlləsində, Ailə Məcəlləsində, Cinayət Məcəlləsində, Vergi Məcəlləsində, Cəzaların İcrası Məcəlləsində, Mənzil Məcəlləsində, Miqrasiya Məcəlləsində, İnzibati Xətalər Məcəlləsində və Torpaq Məcəlləsində dəyişiklik edilməsi haqqında Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi (üçüncü oxunuş).

4. “Çernobil qəzasının ləğvində iştirak etmiş və həmin qəza nəticəsində zərər çəkmiş vətəndaşların statusu və sosial müdafiəsi haqqında”, “Yoluxucu xəstəliklərin immunoprofilaktikası haqqında”, “Narkoloji xidmət və nəzarət haqqında”, “Sağlamlıq imkanları məhdud şəxslərin təhsili (xüsusi təhsil) haqqında”, “Şəkərli diabet xəstəliyinə tutulmuş şəxslərə dövlət qayğısı haqqında”, “Qanın, qan komponentlərinin donorluğu və qan xidməti haqqında”, “Hemofiliya və talassemiya irsi qan xəstəliklərinə düçar olmuş şəxslərə dövlət qayğısı haqqında”, “Ünvanlı dövlət sosial yardımını haqqında”, “Sosial müavinətlər haqqında”, “Onkoloji yardım haqqında”, “Sosial xidmət haqqında”, “Mədəniyyət haqqında”, “Uşaqların icbari dispanserizasiyası haqqında”, “Məktəbəqədər təhsil haqqında”, “Məşğulluq haqqında” və “Peşə təhsili haqqında” Azərbaycan Respublikasının qanunlarında dəyişiklik edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi (üçüncü oxunuş).

5. “Şəhid adının əbədiləşdirilməsi və şəhid ailələrinə edilən güzəştlər haqqında”, “Sosial sığorta haqqında”, “Polis haqqında”, “Dövlət qulluqçularının ayrı-ayrı kateqoriyaları üçün qısaldılmış iş vaxtı haqqında”, “Azərbaycan Respublikasının xarici ölkələrdə və beynəlxalq təşkilatlarda fəaliyyət göstərən diplomatik nümayəndəliklərində qulluq edən şəxslərin icbari sığortası haqqında”, “Sığorta fəaliyyəti haqqında”, “Qeyri-dövlət (özəl) mühafizə fəaliyyəti haqqında”, “Penitensiar müəssisələrdə cəza çəkməkdən azad edilmiş şəxslərin sosial adaptasiyası haqqında” və “Həbs yerlərində saxlanılan şəxslərin hüquq və azadlıqlarının təmin edilməsi haqqında” Azərbaycan Respublikasının qanunlarında dəyişiklik edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi (üçüncü oxunuş).

6. “Yaşayış yeri və olduğu yer üzrə qeydiyyat haqqında”, “Azərbaycan Respublikası Milli Məclisi deputatının statusu haqqında”, “Hərbi qulluqçuların dövlət icbari şəxsi sığortası haqqında”, “Məhkəmələr və hakimlər haqqında”, “Əhalinin sağlamlığının qorunması haqqında”, “Hərbi xidmətkeçmə haqqında” Əsasnamənin təsdiq edilməsi barədə”, “Uşaq hüquqları haqqında”, “Yol hərəkəti haqqında”, “Cinayət prosesində iştirak edən şəxslərin dövlət müdafiəsi haqqında”, “Valideynlərini itirmiş və valideyn himayəsindən məhrum olmuş uşaqların sosial müdafiəsi haqqında”, “Məhkəmə və hüquq mühafizə orqanları işçilərinin dövlət icbari şəxsi sığortası haqqında”, “Avtomobil yolları haqqında”, “Azərbaycan Respublikasında vərəmlə mübarizə haqqında”, “Psixiatriya yardımı haqqında”, “İcbari sığortalar haqqında” və “Dağınıq skleroz xəstəliyinə tutulmuş şəxslərə dövlət qayğısı haqqında”

Azərbaycan Respublikasının qanunlarında dəyişiklik edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi (üçüncü oxunuş).

7. “Dövlət qulluğu haqqında”, “Dövlət rüsumu haqqında”, “İcra haqqında”, “Gənclər siyasəti haqqında”, “Narkotik vasitələrin, psixotrop maddələrin və onların prekursorlarının dövriyyəsi haqqında” və “Bədən tərbiyəsi və idman haqqında” Azərbaycan Respublikasının qanunlarında dəyişiklik edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi (üçüncü oxunuş).

8. “Ailə kəndli təsərrüfatı haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununda dəyişiklik edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi.

9. “Məşğulluq haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununda dəyişiklik edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi.

10. Enerji resurslarından səmərəli istifadə və enerji effektivliyi haqqında Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi (birinci oxunuş).

11. “Əmək pensiyaları haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununda dəyişiklik edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi (birinci oxunuş).

12. “Əlilliyi olan şəxslərin hüquqları haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununda dəyişiklik edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi (birinci oxunuş).

13. “Əmək pensiyaları haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununda dəyişiklik edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi (birinci oxunuş).

14. “Dövlət qulluğu haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununda dəyişiklik edilməsi barədə Azər-

baycan Respublikası qanununun layihəsi (birinci oxunuş).

Qeyd. 2020-ci ilin mart ayında Ümumdünya Səhiyyə Təşkilatı COVID-19 koronavirusunun törətdiyi yoluxucu xəstəliyi pandemiya elan etmişdir. Bu pandemiyaya qarşı ölkəmizdə həyata keçirilən tədbirlərlə əlaqədar Milli Məclisin 20 deputatı plenar iclas salonunun lojasında əyləşdiyinə görə əl qaldırmaqla səs vermişdir.

Aşağıdakı məsələlər müzakirə edilmişdir:

Gündəlik haqqında.

Çıxış etmişlər: Sahibə Qafarova, Fazil Mustafa, Aydın Mirzəzadə, Fəzail Ağamalı, Zahid Oruc, Aqiyə Naxçıvanlı, Tahir Rzayev, Elşən Musayev, Eldəniz Səlimov, Cavid Osmanov, Tural Gəncəliyev

Təklif: Gündəlik qəbul edilsin

Səsvermənin nəticələri (saat 11.05 dəq.)

Lehinə 103

Əleyhinə 0

Bitərəf 0

Səs vermədi 0

İştirak edir 103

Nəticə: Qəbul edildi

1. “Əlilliyi olan şəxslərin hüquqları haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununda dəyişiklik edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi (üçüncü oxunuş).

Çıxış etmişlər: Sahibə Qafarova, Musa Quliyev, Razi

Nurullayev, Tahir Kərimli, Sabir Rüstəmخانlı

Təklif: Qanun qəbul edilsin	
Səsvermənin nəticələri	(saat 12.02 dəq.)
Lehinə	92
Əleyhinə	1
Bitərəf	3
Səs vermədi	0
İştirak edir	96
Nəticə: Qəbul edildi	

2. “Əmək pensiyaları haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununda dəyişiklik edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi (üçüncü oxunuş).

Çıxış etmişdir: Sahibə Qafarova

Təklif: Qanun qəbul edilsin	
Səsvermənin nəticələri	(saat 12.03 dəq.)
Lehinə	90
Əleyhinə	2
Bitərəf	3
Səs vermədi	0
İştirak edir	95
Nəticə: Qəbul edildi	

3. Azərbaycan Respublikasının Əmək Məcəlləsində, Mülki Məcəlləsində, Mülki Prosesual Məcəlləsində, Ailə Məcəlləsində, Cinayət Məcəlləsində, Vergi Məcəlləsində, Cəzaların İcrası Məcəlləsində, Mənzil Məcəlləsində, Miqrasiya Məcəlləsində, İnzibati Xətalər Məcəlləsində və Torpaq Məcəlləsində dəyişiklik edilməsi haqqında Azərbaycan Respublikası qanununun

layihəsi (üçüncü oxunuş).

Çıxış etmişdir: Sahibə Qafarova

Təklif: Qanun qəbul edilsin	
Səsvermənin nəticələri	(saat 12.03 dəq.)
Lehinə	94
Əleyhinə	0
Bitərəf	3
Səs vermədi	0
İştirak edir	97
Nəticə: Qəbul edildi	

4. “Çernobil qəzasının ləğvində iştirak etmiş və həmin qəza nəticəsində zərər çəkmiş vətəndaşların statusu və sosial müdafiəsi haqqında”, “Yoluxucu xəstəliklərin immunoprofilaktikası haqqında”, “Narkoloji xidmət və nəzarət haqqında”, “Sağlamlıq imkanları məhdud şəxslərin təhsili (xüsusi təhsil) haqqında”, “Şəkərli diabet xəstəliyinə tutulmuş şəxslərə dövlət qayğısı haqqında”, “Qanın, qan komponentlərinin donorluğu və qan xidməti haqqında”, “Hemofiliya və talassemiya irsi qan xəstəliklərinə düçar olmuş şəxslərə dövlət qayğısı haqqında”, “Ünvanlı dövlət sosial yardımı haqqında”, “Sosial müavinətlər haqqında”, “Onkoloji yardım haqqında”, “Sosial xidmət haqqında”, “Mədəniyyət haqqında”, “Uşaqların icbari dispanserizasiyası haqqında”, “Məktəbəqədər təhsil haqqında”, “Məşğulluq haqqında” və “Peşə təhsili haqqında” Azərbaycan Respublikasının qanunlarında dəyişiklik edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi (üçüncü oxunuş).

Çıxış etmişdir: Sahibə Qafarova

Təklif: Qanun qəbul edilsin

Səsvermənin nəticələri (saat 12.04 dəq.)

Lehinə 93

Əleyhinə 0

Bitərəf 2

Səs vermədi 0

İştirak edir 95

Nəticə: Qəbul edildi

5. “Şəhid adının əbədiləşdirilməsi və şəhid ailələrinə edilən güzəştlər haqqında”, “Sosial sığorta haqqında”, “Polis haqqında”, “Dövlət qulluqçularının ayrı-ayrı kateqoriyaları üçün qısaldılmış iş vaxtı haqqında”, “Azərbaycan Respublikasının xarici ölkələrdə və beynəlxalq təşkilatlarda fəaliyyət göstərən diplomatik nümayəndəliklərində qulluq edən şəxslərin icbari sığortası haqqında”, “Sığorta fəaliyyəti haqqında”, “Qeyri-dövlət (özəl) mühafizə fəaliyyəti haqqında”, “Penitensiar müəssisələrdə cəza çəkməkdən azad edilmiş şəxslərin sosial adaptasiyası haqqında” və “Həbs yerlərində saxlanılan şəxslərin hüquq və azadlıqlarının təmin edilməsi haqqında” Azərbaycan Respublikasının qanunlarında dəyişiklik edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi (üçüncü oxunuş).

Çıxış etmişdir: Sahibə Qafarova

Təklif: Qanun qəbul edilsin

Səsvermənin nəticələri (saat 12.04 dəq.)

Lehinə	96
Əleyhinə	0
Bitərəf	1
Səs vermədi	0
İştirak edir	97
Nəticə: Qəbul edildi	

6. “Yaşayış yeri və olduğu yer üzrə qeydiyyat haqqında”, “Azərbaycan Respublikası Milli Məclisi deputatının statusu haqqında”, “Hərbi qulluqçuların dövlət icbari şəxsi sığortası haqqında”, “Məhkəmələr və hakimlər haqqında”, “Əhalinin sağlamlığının qorunması haqqında”, “Hərbi xidmətkeçmə haqqında” Əsasnamənin təsdiq edilməsi barədə”, “Uşaq hüquqları haqqında”, “Yol hərəkəti haqqında”, “Cinayət prosesində iştirak edən şəxslərin dövlət müdafiəsi haqqında”, “Validənlərini itirmiş və valideyn himayəsindən məhrum olmuş uşaqların sosial müdafiəsi haqqında”, “Məhkəmə və hüquq mühafizə orqanları işçilərinin dövlət icbari şəxsi sığortası haqqında”, “Avtomobil yolları haqqında”, “Azərbaycan Respublikasında vərəmlə mübarizə haqqında”, “Psixiatriya yardımı haqqında”, “İcbari sığortalar haqqında” və “Dağınıq skleroz xəstəliyinə tutulmuş şəxslərə dövlət qayğısı haqqında” Azərbaycan Respublikasının qanunlarında dəyişiklik edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi (üçüncü oxunuş).

Çıxış etmişdir: Sahibə Qafarova

Təklif: Qanun qəbul edilsin
Səsvermənin nəticələri

(saat 12.05 dəq.)

Lehinə	95
Əleyhinə	0
Bitərəf	1
Səs vermədi	0
İştirak edir	96
Nəticə: Qəbul edildi	

7. “Dövlət qulluğu haqqında”, “Dövlət rüsumu haqqında”, “İcra haqqında”, “Gənclər siyasəti haqqında”, “Narkotik vasitələrin, psixotrop maddələrin və onların prekursorlarının dövriyyəsi haqqında” və “Bədən tərbiyyəsi və idman haqqında” Azərbaycan Respublikasının qanunlarında dəyişiklik edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi (üçüncü oxunuş).

Çıxış etmişdir: Sahibə Qafarova

Təklif: Qanun qəbul edilsin	
Səsvermənin nəticələri	(saat 12.05 dəq.)
Lehinə	96
Əleyhinə	0
Bitərəf	1
Səs vermədi	0
İştirak edir	97
Nəticə: Qəbul edildi	

8. “Ailə kəndli təsərrüfatı haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununda dəyişiklik edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi.

Çıxış etmişlər: Sahibə Qafarova, Tahir Rzayev, Razi

Nurullayev, Rüşfət Quliyev, Siyavuş Novruzov, Sabir Rüştəmxaanlı

Təklif: Qanun qəbul edilsin

Səsvermənin nəticələri (saat 12.19 dəq.)

Lehinə 91

Əleyhinə 0

Bitərəf 1

Səs vermədi 0

İştirak edir 92

Nəticə: Qəbul edildi

9. “Məşğulluq haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununda dəyişiklik edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi.

Çıxış etmişdir: Sahibə Qafarova

Təklif: Qanun qəbul edilsin

Səsvermənin nəticələri (saat 12.20 dəq.)

Lehinə 89

Əleyhinə 0

Bitərəf 1

Səs vermədi 0

İştirak edir 90

Nəticə: Qəbul edildi

10. Enerji resurslarından səmərəli istifadə və enerji effektivliyi haqqında Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi (birinci oxunuş).

Çıxış etmişlər: Sahibə Qafarova, Sadiq Qurbanov, Va-

hid Əhmədov, Etibar Əliyev Fəzail Ağamalı, Sahib Aliyev, Rüşət Quliyev, Asim Mollazadə, Razi Nurullayev, Əziz Ələkbərov

Təklif: Layihə birinci oxunuşda qəbul edilsin

Səsvermənin nəticələri	(saat 13.05 dəq.)
Lehinə	90
Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	0
İştirak edir	90
Nəticə: Qəbul edildi	

11. “Əmək pensiyaları haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununda dəyişiklik edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi (birinci oxunuş).

Çıxış etmişlər: Sahibə Qafarova, Musa Quliyev, Razi Nurullayev, Əli Məsimli, Siyavuş Novruzov, Aydın Mirzəzadə, Fəzail Ağamalı

Təklif: Layihə birinci oxunuşda qəbul edilsin

Səsvermənin nəticələri	(saat 13.38 dəq.)
Lehinə	88
Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	0
İştirak edir	88
Nəticə: Qəbul edildi	

12. “Əlilliyi olan şəxslərin hüquqları haqqında”

Azərbaycan Respublikasının Qanununda dəyişiklik edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi (birinci oxunuş).

Çıxış etmişdir: Sahibə Qafarova

Təklif: Layihə birinci oxunuşda qəbul edilsin	
Səsvermənin nəticələri	(saat 13.38 dəq.)
Lehinə	87
Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	0
İştirak edir	87
Nəticə: Qəbul edildi	

13. “Əmək pensiyaları haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununda dəyişiklik edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi (birinci oxunuş).

Çıxış etmişlər: Sahibə Qafarova, Musa Quliyev

Təklif: Layihə birinci oxunuşda qəbul edilsin	
Səsvermənin nəticələri	(saat 13.41 dəq.)
Lehinə	89
Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	0
İştirak edir	89
Nəticə: Qəbul edildi	

14. “Dövlət qulluğu haqqında” Azərbaycan Respub-

likasının Qanununda dəyişiklik edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi (birinci oxunuş).

Çıxış etmişlər: Sahibə Qafarova, Əli Hüseynli, Etibar Əliyev

Təklif: Layihə birinci oxunuşda qəbul edilsin

Səsvermənin nəticələri (saat 13.45 dəq.)

Lehinə 88

Əleyhinə 0

Bitərəf 1

Səs vermədi 1

İştirak edir 90

Nəticə: Qəbul edildi

**Azərbaycan Respublikası
Milli Məclisinin Sədri**

Sahibə Qafarova

MİLLİ MƏCLİSİN İCLASI

22 iyun 2021-ci il. Saat 11.

*Azərbaycan Respublikası Milli Məclisinin Sədri
Sahibə Qafarova sədrlik edir*

Sədrlik edən. Xoş gördük, hörmətli deputatlar, hörmətli media nümayəndələri. Hörmətli həmkarlar, Azərbaycan parlamenti keçən həftə tarixi bir gün yaşadı. Biz çox şadıq ki, ölkəmizdə rəsmi səfərdə olan qardaş Türkiyə Cümhuriyyətinin Prezidenti cənab Rəcəb Tayyib Ərdoğan və rəhbərlik etdiyi nümayəndə heyəti Milli Məclisə təşrif buyurdular və cənab Ərdoğan parlamentdə çıxış etdi.

Hörmətli həmkarlar, yaxşı məlumdur ki, Türkiyə Cümhuriyyətinin Prezidenti, türk dünyasının böyük siyasi və dövlət xadimi cənab Rəcəb Tayyib Ərdoğanın rəhbərliyi ilə Türkiyə Cümhuriyyəti möhtəşəm inkişaf yolu keçmişdir. Cəmiyyət və dövlət həyatının bütün sahələrində heyrət doğuran uğurlar qazanılmışdır.

Bu gün siyasi, iqtisadi, hərbi gücünə görə Türkiyə dünyanın ən güdrətli dövlətlərindən biridir. Qardaş ölkənin bu yüksəlişi, təbii ki, bizi ürəkdən sevindirir, çünki Türkiyənin gücü Azərbaycanın gücü, Azərbaycanın gücü isə Türkiyənin gücüdür.

Azərbaycanla Türkiyə arasında ortaq dəyərlərə əsaslanan səmimi münasibətlər beynəlxalq aləmdə, düşünürəm ki, nadir hadisədir. Xalqlarımızın və dövlətlərimizin dostluğu və qardaşlığı bizim ən böyük sərvətimizdir.

Biz həmişə məmnunluqla söyləyirik ki, ölkələrimiz arasında münasibətlər ulu öndər Heydər Əliyevin ifadə etdiyi

“bir millət, iki dövlət” prinsipi üzərində qurulmuşdur.

Azərbaycan Prezidenti cənab İlham Əliyevin dediyi kimi, “Türkiyə–Azərbaycan dostluğu, qardaşlığı bu gün ən yüksək zirvədədir və bütün məsələlərdə biz hər zaman bir-birimizin yanındaıyq”.

Hörmətli həmkarlar, bizim xalqlarımız XX əsrin əvvəllərində Çanaqqala zəfərinin qazanıldığı, Bakının erməni-bolşevik zülmündən xilas edildiyi dövrdə də, 2020-ci ilin sonlarında Vətən müharibəsində erməni faşizminin darıadağın edildiyi günlərdə də bir idilər, bu gün də birgədirlər və həmişə birlikdə olacaqlar. Ermənistanın 30 ildən bəri işğal altında saxladığı əzəli və tarixi torpaqlarımızı əsarətdən qurtarmaq, Qarabağda Azərbaycan bayrağını yüksəltmək üçün müzəffər Ali Baş Komandan İlham Əliyevin rəhbərliyi ilə qəhrəman ordumuzun apardığı hərbi əməliyyatlar zamanı dünya Türkiyə–Azərbaycan dostluğuna və qardaşlığına bir daha şahid oldu.

Müharibənin ilk saatlarından sonuna qədər Türkiyə Cümhuriyyətinin Prezidenti cənab Rəcəb Tayyib Ərdoğanın verdiyi mənəvi və siyasi dəstək, bütün Türkiyənin, türk xalqının tutduğu qəti mövqe hər kəsə göstərdi ki, Azərbaycan haqq işi uğrunda mübarizədə tək deyildir. Türkiyə və onun lideri hər yerdə və hər zaman Azərbaycanın yanındadır.

Hörmətli həmkarlar, ikinci Qarabağ müharibəsində Azərbaycanın qələbəsi Cənubi Qafqaz bölgəsində yeni reallıq yaratmışdır. Bu gün Azərbaycanla Türkiyənin birgə söyləri ilə bölgənin geosiyasi mənzərəsini dəyişən layihələr planlı şəkildə və əzmlə həyata keçirilir.

Bunu da qürurla vurğulamaq istəyirəm ki, Türkiyə Cümhuriyyətinin Prezidenti cənab Rəcəb Tayyib Ərdoğanın

işğaldan azad edilmiş bölgəni, xüsusən Şuşanı ziyarət etməsi, Azərbaycan mədəniyyətinin incisi və tacı olan bu şəhərdə Azərbaycan və Türkiyənin ay-ulduzlu bayraqlarının qoşa dalğalanması, iki qardaş ölkənin rəhbərləri arasında keçirilən görüşlər xalqlarımızın qardaşlığının yeni bir nümayişi olmuşdur. Türkiyə ilə Azərbaycan arasında müttəfiqlik haqqında imzalanmış birgə Bəyannamə Türkiyə–Azərbaycan münasibətlərimizi yeni səviyyəyə yüksəltmişdir.

Hörmətli həmkarlar, Türkiyə Respublikasının Prezidenti cənab Rəcəb Tayyib Ərdoğanın Milli Məclisdə çıxışı da bir daha göstərdi ki, Türkiyə ilə Azərbaycanın dostluğu və qardaşlığı əbədi və sarsılmazdır. Türkiyə dövlətinin başçısı öz çıxışında bir sıra mesajlar verdi. Siz onları eşitdiniz. Ən önəmli mesajlardan biri də bu idi ki, Türkiyə bu gün də bütün imkanları ilə Azərbaycanın yanındadır, bütün dünya bilsin ki, sabah da yanında olacaqdır. *(Alqışlar.)*

Hörmətli həmkarlar, bizim xalqlarımızın könül birliyi əsrlərin sınağından çıxmışdır və bu gün iftixar mənbəyimizdir. Əminliklə demək olar ki, Azərbaycan–Türkiyə münasibətləri bundan sonra daha sürətlə inkişaf edəcək, xalqlarımıza və dövlətlərimizə yeni böyük uğurlar gətirəcəkdir.

Hörmətli həmkarlar, bu, mənim bu gün sizinlə bölüşmək istədiyim düşüncələrim idi. İndi isə, xahiş edirəm, qeydiyyatdan keçək. Buyurun.

Qeydiyyat

İştirak edir

Yetərsay

(saat 11.05 dəq.)

84

83

Şakir müəllim, məlumat verin.

Ş.Şabanov, *Milli Məclis Aparatının Milli Məclisin, komitələrin və komissiyaların işinin təşkili şöbəsi müdirinin müavini*.

Qeydiyyatdan 19 deputat keçmişdir.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, yetərsay var, iclasımıza başlaya bilərik.

Xahiş edirəm, gündəliyə münasibət bildirin.

Səsvermənin nəticələri	(saat 11.05 dəq.)
Lehinə	84
Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	0
İştirak edir	84
Nəticə: Qəbul edildi	

Şakir müəllim, məlumat verin.

Ş.Şabanov. Lehinə 19 səs verilmişdir.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, gündəlik qəbul edildi.

Hörmətli həmkarlar, bizim 30 dəqiqə vaxtımız var. Kim cari, gündəmdə olan məsələlərlə bağlı çıxış etmək istəyirsə, buyurun, yazılın. 10 nəfər çıxış edə biləcəkdir.

Şakir müəllim, siz tərəfdən yazılan var?

Ş.Şabanov. Bəli, 4 deputat yazılmışdır.

Sədrlik edən. 4 deputat yuxarı cərgələrdən, 6 nəfər buradan. Burada axırıncı Tahir müəllim Rzayev olacaq. Sonra isə sizin cərgələrdəkilər çıxış edəcəklər. Tahir müəllimdən sonra, xahiş edirəm, təmin eləyin.

Fazil Mustafa. Buyurun, Fazil müəllim.

F.Mustafa. Hörmətli xanım Sədr, hörmətli millət vəkilləri. Sizin Şuşa Bəyannaməsi ilə bağlı səsləndirdiyiniz fikirləri biz də dəstəkləyirik. Hesab edirik ki, bu, Azərbaycan üçün böyük bir tarixi hadisədir. Mən başqa bir mövzuda danışmaq istəyirəm.

İldən-ilə Bakı şəhəri gözəlləşir, Bakı şəhərində modern üslubda binalar tikilir və xaricdən gələn insanlar da hər dəfə Bakını görəndə 5 il, 10 il öncəsindən tanınmaz bir vəziyyətdə olduğunu söyləyirlər. Eyni məsələni azərbaycanlılar da söyləyir. Yəni Bakı bir mədəniyyət şəhəri olaraq diqqəti cəlb edir. Amma Bakı həm də bir mədəniyyətə yətsizlik şəhərinə çevrilməkdədir. Bu, nə ilə bağlıdır.

Dünən axşam Yeni Yasamal adlanan yaşayış massivində yanğın baş verdi. Yanğın zamanı vətəndaşlara xeyli ziyan dəydi, bir neçə insanın evi yandı. Əsas məsələ bu idi ki, yanğın hər yanda ola bilər, amma yanğınsöndürən maşınlar əraziyə daxil ola bilmədi. Çünki bu ərazidə binalar bir-birinə o qədər yaxın məsafədə tikilib ki, heç bir yol infrastrukturunu yoxdur. Bura nə yanğınsöndürən, nə də təcili yardım maşınları daxil ola bilmir. Yəni bir ölkənin, bir şəhərin mədəniyyəti tək-cə tikilən binaların fəsadları ilə müəyyən olunmur, orada olan insanların təhlükəsizliyi ilə bağlı məsələnin həllindən keçir. Əgər bizdə təcili yardımın xəstəni vaxtında xəstəxanaya çatdırması üçün yol infrastrukturunu lazımı səviyyədə düşünülməyibsə, binalara necə gəldi, kiminsə cibinə pul axması üçün icazə verilibsə, bunlar hamısı nəticədə vətəndaşın fəlakəti ilə sonuqlanır. Ona görə də bu məsələ üzərində ciddi düşünməliyik.

Diqqət edirsinizsə, mən burada bir dəfə də qeyd eləmişdim, pilot layihə ilə bağlı. Bu gün yüzlərlə vətəndaş 3–5 ilə yaxın müddətə evlərindən köçərək kirayədə

qalırlar, amma evlərinə qayıda bilmirlər, çünki binalar tikilib tamamlanmayıb. İş adamından soruşanda, iş adamı qeyri-rəsmi xərclədiyi vəsaiti, verdiyi o qədər rüşvəti sadalayanda dəhşətə gəlibsən ki, bu ölkədə, doğrudan da, bu insanların hər birinin ayrı-ayrı sıxıntıları nə qədər böyükdür. Yəni burada söhbət tək-cə fərdi cinayətlərdən getmir. Hamı bu və ya digər formada cinayətin iştirakçısına çevrilməkdədir. Axı, necə ola bilər ki, icazə verəsən o yerdə, binanın lap yaxınlığında başqa bir bina tikilsin və orada da yol olmasın. Sabah burada yangın olanda nə baş verəcək? Bizdə “tolkuçka”da dəfələrlə yangınlar olurdu, yüzlərcə obyekt yanırı, yangınsöndürən maşın daxil ola bilmirdi. Bu binalar ki XVIII-XIX əsrdə tikilməyib. Hamısı müasir dövrdə tikiləndir. Ona görə də biz bu mədəniyyətsizliyi ortadan qaldırma yollarını tapmalıyıq ki, həqiqətən də, Azərbaycanın inkişafı görüntüsü başqa formada təqdim oluna bilsin. Diqqətinizə görə sağ olun.

Sədrlik edən. Sağ olun, Fazil müəllim.

Aydın Mirzəzadə. Buyurun, Aydın müəllim.

A.Mirzəzadə. Təşəkkür edirəm. Hörmətli xanım Sədr, Sizin Türkiyənin Prezidenti Rəcəb Tayyib Ərdoğanın Azərbaycana səfəri ilə bağlı söylədiyiniz fikirləri bölüşürük. Təşəkkür edirik ki, bu fikirləri bizimlə bölüşdünüz. Doğrudan da, Türkiyə Prezidentinin Azərbaycana səfəri və ilk dövlət başçısı olaraq işğaldan azad olunan torpaqlara səfər etməsi Azərbaycanla Türkiyə arasında münasibətlərin nə qədər yüksək və nə qədər dərin olduğunu göstərir. Onun Türkiyədə söylədiyi fikirlər, Şuşada Türkiyə Baş konsulluğunun açılması fikri hamımızı ürəkdən sevindirdi. Onun hörmət əlaməti olaraq Azərbaycan parlamentinə gəlməsi, bizlər qarşısında çıxışı da, hesab

edirəm ki, tarixi hadisə hesab edilə bilər.

Toxunmaq istədiyim məsələ cənab Prezidentin fərmanı ilə bir neçə gün bundan əvvəl Təhsil Nazirliyinin tərkibində Təhsil Tələbə Kredit Fondunun yaradılması idi. Bu məsələ Azərbaycan deputatlarını çox narahat edirdi. Demək olar ki, hər birimiz vaxtaşırı çıxışlarımızda, büdcə müzakirəsində tələbə kreditləri ilə bağlı məsələ qaldırırdıq. Axır ki, bu problem həll olundu, axır ki, biz seçicilərin gözünlərinə içinə dik baxa və bir problemin də dövlət başçısı tərəfindən həlli barəsində onlara sevincli xəbər verə bilərik. 80 milyon manat pul ayrılması hesab edirəm ki, bu, kifayət qədər böyük bir rəqəmdir və ildən-ildə bunun artacağını da vəd edirik.

Azərbaycanda 182 min tələbə, magistr, doktorant var. Bunların müəyyən bir hissəsi ödənişli təhsildir, müəyyən bir hissəsi, çox təəssüf ki, təhsil haqqını ödəməkdə çətinlik çəkir. Hesab edirəm ki, bu, problem, əsasən, həll edəcəkdir.

Mən fondun fəaliyyəti ilə bağlı açıqlamaları oxudum. Açıqını deyim, bir yanaşmanı qəbul edə bilmədim. Bildirildi ki, ilk növbədə qəbul balları yüksək olan tələbələrin təhsil haqqının ödənilməsinə kömək ediləcək. Mən hesab edirəm ki, bu, səhv yanaşmadır. Balı yüksək olan deyil, daha ağır maddi vəziyyəti olan tələbələrə kömək etmək lazımdır. Əgər onun vaxtı ilə yaxşı imkanları olsa idi, müəllim yanına gedərdi, hazırlığını daha yüksək edərdi. Ona görə də bizim bu mövqeyimizi Təhsil Nazirliyinin nəzərə almasını xahiş edirəm.

İkinci məsələ isə, mən statistikada çox axtardım, təəssüf ki, tapa bilmədim, qəbul olunanların içərisində hərbi xidmətini bitirib qəbul olunan neçə nəfərdir, ümumiyyətlə,

neçə faizdir. Çox təəssüf ki, bəzi gənclərimiz ya istədiyi balı toplaya bilmir, ya da ödənişli yerə düşür deyə təhsil haqqını ödəyə bilmir. Hərbi xidmətə gedir, amma hərbi xidmətdən qayıtdıqdan sonra maddi vəziyyətə görə hər bir gənc təhsilini davam etdirə bilmir. Amma nəzərə alsaq ki, bunlar həyat məktəbi, hərbi xidmət keçiblər, bunlardan gələcəkdə istehsalatın yaxşı komandirləri, yaxşı dövlət xadimləri çıxa bilər. Ona görə də mən hesab edirəm ki, Tələbə Təhsil Kredit Fondu ilk növbədə onlara...

Sədrlik edən. Sağ olun, Aydın müəllim.

Fəzail Ağamalı. Buyurun.

F.Ağamalı. Təşəkkür edirəm. Hörmətli xanım Sədr, hörmətli millət vəkilləri, media təmsilçiləri. Mən, Sahibə xanım, Sizin söyləmiş olduğunuz fikirləri tamamilə bölüşürəm. Kifayət qədər arqumentli və ciddi mahiyyət kəsb edən bu çıxışınız, düşünürəm ki, həm də bütövlükdə Milli Məclisin fikri kimi önə çəkilir və bu cür də qiymətləndirilməlidir. Bununla bərabər, mən, əlbəttə, cənab Rəcəb Tayyib Ərdoğanın Azərbaycana səfəri və xüsusi olaraq iyun ayının 15-də Şuşa şəhərində müttəfiqlik haqqında Şuşa Bəyannaməsinin qəbul edilməsinin bir neçə detallı üzərində dayanmaq istərdim.

Hörmətli həmkarlarımla diqqətinə çatdırmaq və xatırlatmaq istəyərdim ki, 100 il bundan öncə Qars müqaviləsinin bağlanması, əlbəttə, Azərbaycanın taleyi üçün mühüm rol oynadı. Qars müqaviləsi Naxçıvan torpaqlarının Azərbaycanın tərkibində qalmasının təminatçısı rolunda çıxış edib. 100 il sonra Şuşa Bəyannaməsi mahiyyətcə, Azərbaycanın təhlükəsizliyinin, suverenliyinin, ərazi bütövlüyünün təminatçısı, ciddi bir tarixi sənəd kimi artıq özünün dəyərini və qiymətini ortalığa qoymaqladır. Bu, xüsusi ilə

böyük əhəmiyyət kəsb edir. Biz, əlbəttə, illərdən bəri Türkiyə ilə Azərbaycan arasında dostluq, qardaşlıq münasibətlərinin həqiqi mənasını ifadə edən, mahiyyətindən irəli gələn müttəfiqlik müqaviləsinin bağlanması arzusunda idik və bu, kütləvi informasiya vasitələrində dəfələrcə müzakirə olunurdu. Nəhayət, belə bir bəyannamə ilə, – Türkiyə ilə Azərbaycan arasında onsuz da bütün sahələrdə, ayrı-ayrı müqavilələr də var idi, – hərbi ittifaqlıq da, hərbi müttəfiqlik də artıq təsbit olundu. Həm silahlı qüvvələrimizin birgə fəaliyyəti, həm hərbi sənaye kompleksinin birgə yaradılması, həm də Türkiyənin üstün hərbi sənayesinin Azərbaycanda tətbiq olunması, bu bəyannamədə bu cür yeni müddəaların ifadə olunması bizim gücümüzü xeyli dərəcədə artırır. Azərbaycanın yaxın gələcəkdə dünyanın 50 ən güclü deyil, daha üstün keyfiyyətlərə malik olan böyük ordusunun yaranmasına öz təsirini, töhfəsini, heç şübhəsiz ki, verəcəkdir.

İkinci mühüm cəhət ondan ibarətdir ki, biz vaxtı ilə türk dövlətlərinin, türk xalqlarının coğrafi bağlantısının pozulmasını təmin edən həmin Zəngəzurun Ermənistanla verilməsinin böyük bəlalarını çəkdik. İndi artıq o aradan qaldırılır. Türkiyə artıq rəsmi, hüquqi cəhətdən bu prosesin iştirakçısıdır. Yəni Rusiya, Azərbaycan və Ermənistanla bərabər artıq Azərbaycanın vasitəsi ilə Türkiyə də o prosesin iştirakçısıdır. Mən bunu Prezidentimizin uğuru...

Sədrlik edən. Sağ olun, Fəzail müəllim.

Zahid Oruc. Buyurun, Zahid müəllim.

Z.Oruc. Hörmətli Sədr, hörmətli Məclis üzvləri. 2 gün əvvəl Ermənistanda keçirilən seçkilərin yekunları Vətən müharibəsində parlaq qələbəmizin nəticələrinə tamamilə uyğundur, 10 noyabr razılaşmasının ümumxalq səsverməsi

ilə qəbulu deməkdir. Digər tərəfdən, erməni xalqı və ordusu yeni müharibələrə qadir olmadığını, işğal partiyasının rəhbərləri olan Koçaryanın və Sarkisyanın 30 illik istismar düşərgələrində və səngərlərində bir daha ölmək istəmədiyini nümayiş etdirdi. Əks halda dünya tarixində məğlub Ali Baş Komandana yenidən mandat verilməsi hadisəsi görünməyib. Deməli, Azərbaycanın qələbəsi 1990-cı illərdən miflərlə aldadılmış başqa bir xalqı da xilas elədiyi üçün 687 min insan indi sülhə səs verir. Ona görə də 15 iyunda, Azərbaycan dövlətinin xilas günü Şuşada Türkiyə dövləti ilə imzalanan hərbi-siyasi ittifaqı Ermənistanla təhlükə kimi qələmə verənlərin qorxu və xof siyasəti nəticə vermədi. Çünki erməni xalqı başa düşür ki, onların təhlükəsizliyinə və siyasi gələcəyinə 3-cü dövlətlərin verdikləri hərbi təminat Türkiyə və Azərbaycanın qarantiyasını əvəz edə bilməz.

Bəli, qardaş dövlət liderinin, – hörmətli Sədr, Siz çıxışınızda çox mühüm məsələlərə toxundunuz, – Bakıda, yaxud azad olunan digər torpaqlarda deyil, məhz Şuşada qəbulu, Prezident İlham Əliyevin dövlət rituallarından himn, gerb, hərbi marşlara qədər, fəxri qarovul düzülüşündən zəfər yolunda fəth olunmuş zirvələri fəxarətlə göstərməsinə qədər hər bir addımı tarixi qalaya siyasi paytaxt statusu qazandırır. Qarabağa Azərbaycanın dövlətçilik atributlarını qaytarır. İndi bütün dünya görür ki, dövlət başçısı ölkəsini yeni siyasi paytaxtdan idarə edir və 30 il yarada bilmədiyimiz üçlüyü – Bakını iqtisadi, Gəncəni mədəni, Şuşanı isə siyasi mərkəzə çevirməklə dövlətimizin təməllərinin bütövlüyünü təmin edir. Ona görə də iki dövlətin hərbi ittifaqı başqa ərazilərə hücum planı deyil, əksinə 100 illik Qars müqaviləsinə istinad olunması

Şuşanı Qafqazın sülh mərkəzinə döndərir.

Ərdoğanın səfəri dövlət başçılarından birincisinin, bizə qardaş ölkənin ilk səfəri olsa da, yeni seçilən İran Prezidenti, o cümlədən Amerika, Rusiya rəhbərləri də gəlib Şuşada ölkə rəhbərinin ziyarətində ola bilərlər, onlara da yol açıqdır. Bizim tarixi qələbəmiz yalnız Azərbaycana və Türkiyəyə deyil, ədaləti qoruyan, onun tərəfində olan hamıya məxsusdur.

Bəli, 1991-ci ilin oktyabrında təkə BMT sənədlərində ərazi bütövlüyümüz tanınmışdırsa, indi bütün sərhədlərimizin keşiyində şanlı ordumuz dayanır. Ona görə də 15 iyunda Şuşada şəhidlərimizin qazandığı növbəti qurtuluş bəyannaməsi Mustafa Kamal Atatürk və Heydər Əliyev ideallarının vahid bir sənəddə birləşməsidir. Bəyannamə göstərir ki, biz Şuşada və Qarabağda bir daha qan tökməsini istəmirik. Eyni zamanda, xarici dövlət ordularının da bu torpaqda üz-üzə gəlməsinin əleyhinəyik. Əminəm ki, Şuşadan Qafqazlara, bütövlükdə, sülh yolu, yəni Prezidentin seçdiyi yoldur.

Sədrlik edən. Sağ olun.

Aqiyə Naxçıvanlı. Aqiyə xanım, buyurun.

A.Naxçıvanlı. Hörmətli Sədr, hörmətli həmkarlarım, media nümayəndələri. Bu gün Sahibə xanım, Siz Azərbaycan–Türkiyə qardaşlıq münasibətlərindən çox gözəl, çox geniş danışdınız və hamımızın ürəyindən keçən sözləri dediniz. Azərbaycan–Türkiyə münasibətləri müasir dövrdə çox mühüm məsələdir və önəmli tarixi hadisədir. Biz hamımız bu münasibətlərdən qürur duyuruq.

Mən bu gün seçicilərimizi çox narahat edən məsələni çatdırmaq istəyirəm. Oğuz üçün böyük əhəmiyyət kəsb edən və qısa müddətdə həlli vacib olan məsələ 2018-ci

ildə əsaslı təmirinə başlanmış Oğuz–Xaldan avtomobil yoludur ki, asfalt çəkiləcək 32 kilometrlik məsafədən yalnız müəyyən hissəsi təmir olunmuşdur, qalan hissəsi isə qazılaraq yararsız hala gətirilmişdir. Tamamlanmamış hissədəki mövcud vəziyyət nəqliyyatın hərəkəti üçün ciddi çətinliklər yaradır. Qeyd edirəm ki, Oğuz–Xaldan yolunun üzərində rayonumuzun 6 kəndi yerləşir. Bu yol Oğuz, Yevlax, Gəncə, yəni cənuba çıxan yeganə yoludur ki, rayonun iqtisadiyyatında mühüm rol oynayır. Rayon İcra Hakimiyyəti bu məsələ ilə bağlı aidiyyəti respublika təşkilatlarına müraciət etmişdir. Seçicilərim bu məsələ ilə bağlı mütəmadi olaraq mənə müraciət edirlər. Məndə belə sual yaranır ki, görəsən, Avtomobil Yolları Dövlət Agentliyi bu yolun 10 kilometr məsafəsinin yarımçıq qalması ilə bağlı dövlətə hansı səbəbləri göstərib və necə izah edibdir?

Bu azmış kimi, 2020-ci ildə cənab Prezident İlham Əliyevin Qaraməryəm–İsmayılı–Şəki avtomobil yolunun Oğuz, Şəki hissəsinin yenidən qurulması ilə bağlı tədbirlər haqqında sərəncamı əsasında inşasına başlanmış respublika əhəmiyyətli Oğuz–Şəki avtomobil magistralının vəziyyəti də eynidir. Yolun asfalt qatı tam götürülmüş, qum, çınqıl döşənmiş, lakin işlər dayandırılmışdır. Yağış yağanda yolda dərin çalalar yaranmışdır, avtomobillərin keçməsi tamamilə qeyri-mümkün olmuşdur.

Göstərdiyim hər iki yolun Oğuz üçün əhəmiyyətli olduğunu nəzərə alaraq, yarımçıq qalmış işlərin tamamlanmasına ciddi ehtiyac vardır. Qısa müddətdə bu yol məsələsi həllini tapmasa, rayonunun turizm potensialına və ümumiyyətlə, iqtisadiyyatına ciddi mənfi təsir göstərəcəkdir. Əlaqədar qurumlara seçicilərin müraciətini

çatdırmaqla, bu işlərin tamamlanması üçün zəruri tədbirlərin həyata keçirilməsini xahiş edirəm. Diqqətinizə görə sağ olun.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, Aqiyə xanım.

Tahir Rzayev. Buyurun, Tahir müəllim.

T.Rzayev. Çox sağ olun, hörmətli Sədr. Türkiyə Prezidenti cənab Rəcəb Tayyib Ərdoğanın ölkəmizə səfəri, Şuşada işğaldan azad olmuş ərazilərdə olması, çox mühüm bir bəyannamənin imzalanması tarixi hadisədir və bu, xalqımızın yaddaşında uzun müddət yaşayacaqdır. Rəcəb Tayyib Ərdoğanın Milli Məclisin xüsusi iclasında çıxışı zamanı söylədiyi “bütün dünya bilsin ki, Azərbaycanın sevinci sevincimiz, azadlığı azadlığımız, kədəri kədərimizdir” sözləri dövlətlərimizin, bir millət olaraq xalqlarımızın birliyinin, qardaşlığının təzahürüdür. Bu qardaşlığın tarixi kökləri, ənənələri vardır. Sarsılmazdır, möhkəmdir, uzunömürlüdür.

Həqiqətən də, Türkiyə ilə Azərbaycan daim bir yerdə olublar, çiyin-çiyinə dayanıblar, bir-birlərinə arxa, kömək durublar. Rəcəb Tayyib Ərdoğan keçmişə nəzər salmaqla, Çanaqqalada azərbaycanlı gənclərin Anadolu gəncləri ilə birlikdə döyüşdüyünü, Nuru Paşanın əsgərləri ilə 1918-ci ildə Azərbaycanın köməyinə gəldiyi günləri xatırlatmaqla qan qardaşı olduğumuzu bir daha göstərdi. O, Azərbaycanın düşmən üzərində tarixi qələbə qazanmasından qürur duyduğunu dilə gətirərək bildirdi ki, 30 il sonra bu torpaqlar öz sahibinə qovuşdu. “Bu zəfər və barışı Azərbaycan xalqına qazandıran Prezident, qardaşım İlham Əliyevə bir daha təşəkkür edirəm. Azərbaycan xalqını bu qələbə münasibəti ilə təbrik edirəm. Türkiyə həm dövlət, həm də millət olaraq Azərbaycanın yanında yer alıb”

ifadələrini işlədərkən Türkiyə Prezidentinin gözlərində bir sevinc, səsində gələcəyə böyük bir inam var idi. Bu, təbiidir, çünki bu gün Türkiyə dünyada sürətlə inkişaf edən bir dövlət olmaqla bərabər, həm də haqqın, ədalətin, sülhün, əmin-amanlığın bir qarantı kimi tanınır, qiymətləndirilir. Azərbaycan da bu yoldadır. Uzun müddət torpaqları işğal altında qalmasına, düşmən üzərində parlaq qələbə qazanmasına baxmayaraq, Azərbaycan dövləti, onun rəhbəri qonşuluq münasibətlərinin yaxşılaşdırılmasına, düşmənçiliyin aradan qaldırılmasına, regionda təhlükəsizliyin təmin olunmasına çalışır. Türkiyə ilə Azərbaycanın yolu, məqsədi birdir. Bu birlik, əməl, amal, qardaşlıq, sözsüz ki, hər iki dövləti daha xoşbəxt gələcəyə aparacaqdır. Çox sağ olun.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, Tahir müəllim.

Sahib müəllim, Siz yazılmızsınız. Bilmirəm sualdır, təklifdir? İmkan yoxdur, çünki bu 3 dəqiqəlikdə buradan axırıncı çıxışıdır. Xahiş edirəm, Siz rəsmi surətdə yazıb verərsiniz.

Elşən Musayev. Buyurun.

E.Musayev. Təşəkkür edirəm. Xanım Sədr, hörmətli millət vəkilləri, media mənsubları. Sahibə xanım, Sizin iclasın əvvəlində dediyiniz bütün fikirlərlə mən də şərikəm. Həqiqətən, Azərbaycan–Türkiyə birliyi, qardaşlığı bizim üçün müqəddəsdir. Şübhəsiz ki, cənab Ərdoğanın son səfərinin əsas məqamlarından biri də Şuşa Bəyanaməsinin imzalanması idi. Bir məqamı, belə deyək, daha başqa rəusdan qeyd etmək istəyirəm.

Bildiyiniz kimi, bu böyük tarixi hadisəyə xitabən Azərbaycanda siyasi fəaliyyət göstərən 48 partiya dəstək bəyanatı imzaladı. Bunların içərisində yalnız AXCP və

Müsavət yox idi. Bunların arasında bu partiyalar heç vaxt milli birliyin, milli təəssübkeşliyin, millət həmrəyliyin içərisində olmayıblar. Elə buna görə də biz onlara qaragünah, antimilli qüvvə, radikal deyirik. Onlar da, əslində, bütün əməlləri ilə bizim dediklərimizi təsdiqləyirlər.

Mən bu gün burada xüsusi bir məsələ haqqında danışmaq istəyirəm. Son günlər, ələlxüsus da sosial mediada türk dünyasının böyük jurnalisti Fulya Öztürklə bağlı müxtəlif fikirlər səsləndirilir. Bildiyiniz kimi, onun haqqında kino çəkilir. Həmin fikirlər də əsas həmin bu kontekstdə haçalanır ki, layıqdir, yoxsa yox, haqq edir, yoxsa yox. Şəxsən öz adımdan öz fikrimi bildirmək istəyirəm. Haqq edir, həm də təpədən dırnağa qədər haqq edir. Fulya Öztürk və ona göstərilən diqqət, ehtiram, sayğı, ona anasının südü qədər halaldır. Niyə? Çünki ən lazımlı anlarda bu xanım Azərbaycan həqiqətlərini dünyaya çatdırıb. Erməni terrorunu, Gəncə terrorunu ifşa edib, erməninin əsl sifətini və simasını hamıya göstərib. Nəhayət, gənc yaşında, 30-ca yaşında həyatını riskə qoyaraq, minaların, güllələrin qarşısından keçərək bizimlə olub. Azərbaycanlı qədər azərbaycanlı olub. Odur ki, bu cür insanlar bizim baş tacımızdır. Fulya Öztürk qeyrətlidən də qeyrətlidir, dəyərlidən də dəyərlidir və layıqlıdır. Bu mötəbər kürsüdən, parlament tribunasından bir daha bu böyük insana, əsl türk xanımına və peşəkar jurnalistə öz hörmət, ehtiram və dəyərini bildirmək, ifadə etmək istəyirəm. Çox sağ olun.

Sədrlik edən. Sağ olun.

Eldəniz Səlimov. Buyurun.

E.Səlimov. Təşəkkür edirəm, xanım Sədr. Hörmətli Sahibə xanım, hörmətli deputatlar, dəyərli media mənsubları.

Türkiyə Respublikasının Prezidentinin Qurtuluş günündə Azərbaycana, Şuşaya səfəri və növbəti günü Milli Məclisə gələrək etdiyi çıxış çox böyük tarixi hadisədir. Hamımız diqqət yetirdik ki, Şuşa Bəyannaməsi məhz 15 iyun Qurtuluş günündə imzalandı. Diqqətdən qaçırmamalıyıq ki, iyunun 15-də möhtərəm Prezidentimiz İlham Əliyev Milli Qurtuluş günü ilə bağlı şəxsi Twitter səhifəsində etdiyi paylaşımında ümummilli liderimiz Heydər Əliyevdən bu statı gətirmişdir: “Bizim əsas vəzifəmiz dövlət müstəqilliyimizi qorumaq, saxlamaq, möhkəmləndirmək və onu əbədi etməkdir”.

Hörmətli Prezidentimiz Şuşa Bəyannaməsini imzaladığı gün məhz bu statı paylaşmışdı. Bununla da bütün dünyaya çatdırmışdı ki, müstəqilliyimiz əbədidir və heç bir qüvvə buna mane ola bilməz. Bu ikili standartlar, ayrışkıllıq şəraitində müstəqilliyimizin daha etibarlı qorunması məhz qardaş Türkiyə ilə müttəfiqliyimizdən keçir. Şuşa Bəyannaməsində birbaşa Qars müqaviləsinə istinad olunub. Qars müqaviləsi bizim üçün nə qədər əhəmiyyətlidirsə, Şuşa Bəyannaməsi də ən azından o qədər əhəmiyyətlidir. Bu o deməkdir ki, kiminsə mövqeyindən asılı olmayaraq, necə ki, bu gün Türkiyə ilə Azərbaycan birlikdədir, bundan sonra da birlikdə olacaqdır.

Bəyannamədə bir çox önəmli məsələlər öz əksini tapır. Bəyannamədə beynəlxalq müstəvidə birgə əməkdaşlıq, siyasi münasibətlər, iqtisadi-ticarət əlaqələri, mədəniyyət, təhsil, idman, gənclər siyasəti, həmçinin enerji təhlükəsizliyi, Cənub Qaz Dəhlizinin Türkiyə, Azərbaycan və Avropa üçün önəmi göstərilir. Bəyannamədə müdafiə sahəsində də əməkdaşlıq və qarşılıqlı hərbi yardım məsələləri öz əksini tapır. Bu, tarixi nailiyyətdir. Ümumiyyətlə,

dünya dövlətləri arasında Azərbaycan və Türkiyə kimi münasibət qurmağı və inkişaf etdirməyi bacaran dövlətlər xeyli azdır. Bizim bu münasibətimiz hər bir ölkə üçün böyük bir nümunədir. Bu, bir daha göstərir ki, biz bundan sonra da hər zaman birlikdə olacağıq, bir-birimizin təhlükəsizliyini təmin edəcəyik. Necə ki, bu günə qədər Türkiyə və Azərbaycan bütün məsələlərdə bir yerdədir, bundan sonra da belə olacaqdır. Diqqətinizə görə təşəkkür edirəm.

Sədrlik edən. Sağ olun.

Cavid Osmanov. Buyurun, Cavid müəllim.

C.Osmanov. Təşəkkür edirəm. Xanım Sədr, hörmətli millət vəkilləri, hörmətli media nümayəndələri. Hörmətli Sahibə xanım, Siz çıxışınızda çox düzgün, doğru, gözəl bir təqdimat etdiniz. Qardaş Türkiyənin Prezidenti cənab Rəcəb Tayyib Ərdoğanın ölkəmizə səfəri, 15 iyunda müttəfiqlik haqqında Şuşa Bəyannaməsinin imzalanması və qardaş ölkənin Prezidentinin Milli Məclisdə çıxışı ilə, əlbəttə ki, Azərbaycanla Türkiyə arasında olan qardaşlıq münasibətləri artıq yeni mərhələyə qədəm qoymuş oldu. Birincisi, qardaş Türkiyə, xüsusən son illər dünya miqyasında söz sahibinə, qüdrətli və güclü bir dövlətə çevrilmişdir. Azərbaycanın qardaş ölkə ilə müttəfiqlik haqqında imzaladığı bəyannamə, əlbəttə ki, bizim də gücümüzü daha da qüdrətləndirir, o cümlədən qardaş ölkənin də gücünü qüdrətləndirir.

Şuşa Bəyannaməsinin imzalanmasının, əslində, çox böyük tarixi əhəmiyyəti var. Birincisi, elə bu bəyannamənin Şuşada imzalanması çox tarixi bir hadisədir və 30 ildən sonra Azərbaycan ordusu müzəffər Ali Baş Komandanımızın rəhbərliyi ilə nəhayət ki, 44 gün ərzində Vətən

müharibəsində parlaq qələbə qazandı və işğal altından təmizlənmiş ərazilərimizdə, Azərbaycanın mədəniyyət paytaxtında müttəfiqlik haqqında bəyannamə imzaladı.

İkinci bir məsələ. Bu bəyannamənin imzalanması 15 iyun tarixinə təsadüf edir ki, bunu da biz Milli qurtuluş günü kimi qeyd edirik. Burada bir məqama da toxunmaq istəyirəm, bu, məhz Azərbaycanın gücünü, qüdrətini göstərən bir amildir. Məhz 28 il sonra, 1993-cü il 15 iyunda Azərbaycan parçalanmaqdan, dağılmaqdan, müstəqilliyini itirməkdən, xalqımızı məhv olmaqdan qurtardıqdan sonra böyük, nəhəng bir yol keçdi və nəhayət ki, torpaqlarımız işğaldan azad olundu və Azərbaycan artıq dünya miqyasında güclü və qüdrətli dövlətə çevrilmişdir.

Əlbəttə ki, Şuşa Bəyannaməsi bölgədə sülhün, əmin-amanlığa, firavanlığa tərəqqiyə inkişafa dəstək olacaq bir bəyannamədir ki, iki ölkə arasında imzalandı. Bu, bir daha onu göstərdi ki, hər iki ölkə müstəqil siyasət yeridir və hər iki ölkənin milli maraqlarına da tamamilə uyğundur. Bununla bağlı da 48 siyasi partiyanın bu bəyanatı yüksək qiymətləndirməsi və dəstəkləməsi ölkəmizdə milli birliyə bir daha böyük bir töhfə vermiş oldu.

Çox təəssüf ki, 2 partiya yenə də kənarda qaldı. Onlar bir daha öz mahiyyətlərini, dağıdıcı missiyalarını...

Sədrlik edən. Sağ olun.

Tural Gəncəliyev. Buyurun, Tural müəllim.

T.Gəncəliyev. Çox sağ olun. Hörmətli Sədr, hörmətli həmkarlar. Məlumunuz olduğu kimi, keçən həftə Türkiyənin Antalya şəhərində Türkiyə Prezidenti Ərdoğanın himayəsi altında Antalya Diplomatik Forumu keçirildi. Mən də Türkiyə xarici işlər naziri Mövlud Çavuşoğlunun dəvəti əsasında Milli Məclisin rəhbərliyi tərəfindən An-

talya Forumuna ezam edildim. Çox möhtəşəm bir forum idi. Forumda dünyanın müxtəlif ölkələrinin hökumət və dövlət başçıları, xarici işlər nazirləri, siyasi ekspertlər, beyin mərkəzlərinin təmsilçiləri iştirak edirdilər.

Təsadüfi deyil ki, Türkiyədə belə bir forumun keçirilməsi məhz bu zamana təsadüf edir. Çünki Türkiyənin dünyada artan gücü, qlobal güc mərkəzinə çevrilməsi buna dəlalət edir. Təbii ki, forumda Azərbaycan Respublikasına xüsusi bir diqqət göstərilirdi. Xüsusilə də 44 günlük Vətən müharibəsindən sonra Azərbaycanın regionda yaratdığı yeni geosiyasi mənzərə kontekstində bütün ölkələrin təmsilçiləri Azərbaycanın hazırda Cənubi Qafqazda və hətta Cənubi Qafqazdan kənar rolunu xüsusi qeyd edirdilər.

Qeyd edirəm ki, tədbirdə Azərbaycan Respublikası Prezidentinin köməkçisi hörmətli Hikmət Hacıyev Azərbaycanın həm Vətən müharibəsindən öncə, həm də müharibə ərzində üzləşdiyi təhdidlər, saxta xəbərlərlə mübarizə metodları və ümumiyyətlə, Azərbaycanın hazırda post-münaqişə dövründə apardığı məsələlərlə bağlı ətraflı müzakirələrdə çıxış etdi. Eyni zamanda, Azərbaycanın xarici işlər naziri Ceyhun Bayramov “Cənubi Qafqazda yeni perspektivlər” mövzusunda çıxış etdi və bütün dünyanın ekspertləri, siyasətçiləri məhz bu panellərdə ölkəmizin konstruktiv rolu, münaqişədən sonra yaranmış yeni tranzit xətləri, iqtisadi inkişaf perspektivləri, regionun region ölkələrinin əməkdaşlıq platformasına çevrilməsi baxımından Azərbaycanın çox möhtəşəm rol oynadığını vurğulayırdılar.

Hesab edirəm ki, Türkiyədə hər il artıq ənənəvi olaraq keçiriləcək bu forumda iştirak etmək, təmsil olunmaq çox

əhəmiyyətlidir. Çünki bu foruma qatılmaq həm bütün dünyanın diqqətini cəlb etmək, həm ölkəmizi təmsil etmək, həm də beyin fırtınası aparmaq, dünyanın müxtəlif ölkələrinin təmsilçiləri ilə görüşərək məhz yeni regional məsələləri müzakirə etmək baxımından çox əhəmiyyətlidir.

Qeyd etdiyimiz kimi, Türkiyənin artan gücü bizim gücümüzdür və bu da Antalya Diplomatik Forumunda bir daha öz təsdiqini tapmışdır. Sağ olun,

Sədrlik edən. Çox sağ olun.

Hörmətli həmkarlar, artıq vaxtımız bitdi. Biz gündəliyin məsələlərinə keçirik. Məsələlərə keçməmişdən əvvəl onu deyim ki, bu gün bizim iclasımızda qonaqlarımız var – Azərbaycan Respublikası energetika nazirinin müavini Samir Vəliyev və Azərbaycan Respublikası Energetika Nazirliyinin Elektroenergetika və enerji səmərəliliyi şöbəsinin müdiri Ələsgər Həsənov.

Hörmətli həmkarlar, bildiyiniz kimi, bizim gündəliyimizdə 14 məsələ var. Yəqin siz xatırlayırsınız, gündəliyin ilk 7 məsələsi cənab Prezidentin bir məktubu ilə Milli Məclisə daxil olub və bu gün üçüncü oxunuşda müzakirəyə təqdim edilir. Mən xatırladım ki, bu qanun layihələri mahiyyətcə bir-birinə yaxındır. Əlilliyin təyinatında yeni meyarların tətbiqi ilə əlaqədar 60 qanunda dəyişiklik edilməsi nəzərdə tutulur. Onu da qeyd edirəm ki, iyunun 18-də Əmək və sosial siyasət komitəsinin iclasında bu məsələ geniş müzakirə edilmişdir. Müzakirədə Milli Məclis Sədrinin birinci müavini hörmətli Əli Hüseynli, Sədr müavini hörmətli Adil Əliyev, Milli Məclis Aparatının rəhbəri hörmətli Səfa Mirzəyev, parlamentin 8 komitəsinin hörmətli sədrləri və sədr müavinləri, əmək və əhali-

nin sosial müdafiəsi nazirinin müavini hörmətli Anar Əliyev, Dövlət Tibbi-Sosial Ekspertiza və Reabilitasiya Agentliyinin nümayəndələri iştirak etmişlər. Eyni zamanda, komitənin iclasına Milli Məclisin iclasında sualları olmuş başqa komitələrin nümayəndələri də dəvət edilmişlər.

Hörmətli həmkarlar, onu da qeyd edim ki, bütün suallara aydınlıq gətirilmişdir. Müzakirə nəticəsində qanun layihəsini üçüncü oxunuşda Milli Məclisin müzakirəsinə təqdim etmək qərarına alınmışdır.

İndi isə, hörmətli həmkarlar, mən sözü Əmək və sosial siyasət komitəsinin sədri hörmətli Musa Quliyevə vermək istəyirəm. Musa müəllim, həmişə olduğu kimi, bütün 7 məsələ haqqında ümumi bir məlumat verin, sonra biz qanun layihələrini bir-bir səsverməyə qoyacağıq. Buyurun.

M.Quliyev, *Milli Məclisin Əmək və sosial siyasət komitəsinin sədri*.

Çox sağ olun. Hörmətli xanım Sədr, hörmətli millət vəkilləri. Hörmətli Sədrin söylədiyi kimi, 1–7-ci məsələlər cənab Prezidentin bir məktubu ilə daxil olmuşdur. Ona görə də bunların hamısını bir yerdə təqdim etmək və sonra ayırı-ayrılıqda səsə qoymaq məqsədəuyğundur.

“Əlilliyi olan şəxslərin hüquqları haqqında” Qanunda və əlaqədar qanunlarda dəyişikliklərlə bağlı qanun layihəsini ikinci oxunuşda müzakirəsi zamanı hörmətli deputat həmkarlarımızdan Bəxtiyar Əliyev, Tahir Mirkişili, Siyavuş Novruzov, Əli Məsimli, Qüdrət Həsənquliyev, Vüqar Bayramov, Bəhrüz Məhərrəmov, Aydın Mirzəzadə, Sabir Rüstəmxanlı, Aydın Hüseynov, Zahid Oruc, Aqil Abbas və Vahid Əhmədov çıxış edərək layihə haqqında fikirlərini bildirmiş, sual və təkliflərini söyləmişlər.

Hörmətli millət vəkillərinin diqqətinə çatdırmaq

istəyəyəm ki, “Əlilliyi olan şəxslərin hüquqları haqqında” Qanunda dəyişiklik barədə qanun layihəsində təklif olunan 30 dəyişiklikdən 29-u heç bir fikir ayrılığı yaratmamışdır. Əsas müzakirə mövzusu və sual doğuran dəyişiklik Qanunun 3-cü maddəsində şəxsin əlillik vəziyyətinin orqanizmin funksiyasının pozulması faizi əsasında qiymətləndirilməsi müddəası və əlilliyin müəyyən edilməsi meyarlarındakı faiz dərəcələrinin tətbiqi məsələsi olmuşdur. Əlilliyin müəyyən edilməsi meyarları haqqında əsasnamənin layihəsi Əmək və Əhəlinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyinin saytında yerləşdirilmişdir və üçüncü oxunuş qanun layihələri ilə birlikdə hörmətli millət vəkillərinə elektron variantda təqdim edilmişdir. Özündə 800-dən artıq patoloji halı, orqanizmin funksiya pozuntusunu ehtiva edən 120 səhifəlik bu sənədin düzgün təfsiri və tətbiqi bu sahənin mütəxəssislərinin, həkim ekspertlərinin işidir. Mütəxəssis olmayam şəxslərin əlillik təyinatı ilə bağlı faizlərin müəyyənəşdirilməsi ilə əlaqədar müzakirə açması diletant münasibətə və yalnız rəy formaslaşdırılmasına rəvac verə bilər. Buna görə də bu barədə mütəxəssis olmayan şəxslərin diskussiyasının faydalı ola biləcəyi qənaətində deyiləm. Yalnız ümumi şəkildə qeyd edə bilərəm ki, əlilliyin orqanizmin funksiyasının pozulması faizinə görə qiymətləndirilməsi metodikası təxminən aşağıdakı düstura əsaslanır.

Orqanizmin əlillik yaradan ən ağır funksiya pozuntusu əsas kimi götürüləcək, meyarların cədvəlində həmin diaqnoza uyğun faiz tətbiq olunacaq, yanaşı xəstəliklər üzrə isə əsas xəstəliyin üzərinə 10 faiz əlavə olunmaqla şəxsin əlillik vəziyyəti qiymətləndiriləcəkdir. Məsələn, tək böyrəyin zədələnməsi xroniki böyrək çatışmazlığı diaqnozu 80 faiz əlillik kimi qiymətləndirilir. Əgər həmin şəxsə bir

bud-çanaq oynaqının koksartrozu da varsa, əsas xəstəliyin 80 faiz funksiya pozulması üzərinə 10 faiz də əlavə olunmaqla onun orqanizminin funksiya pozulması 90 faiz kimi qiymətləndiriləcəkdir. Onu da qeyd etmək istəyirəm ki, hörmətli komitə sədri həmkarımız Tahir Mirkişilinin təklifi ilə dərəcələr arasındakı qiymətləndirmə 1 faiz aralığı ilə deyil, 5 faiz aralığı ilə diferensiallaşdırılacaqdır. Bu da şəffaflığı təmin etməklə yanaşı, funksiya pozulmalarının ağırlıq dərəcələrini daha asan müəyyən etməyə imkan yaradacaqdır.

Hörmətli millət vəkillərinə bildirmək istəyirəm ki, əlilliyin müəyyən edilməsi haqqında əsasnamənin layihəsinin üzərində millət vəkillərinin təklifləri nəzərə alınmaqla təkmilləşmə istiqamətində iş aparılması zərurəti tərəfimizdən müvafiq nazirliyə tövsiyə olunmuşdur.

Milli Məclisin Sədri hörmətli Sahibə xanım Qafarovanın tapşırığı ilə layihənin komitədə üçüncü oxunuşda, genişləndirilmiş iclasda ətraflı müzakirəsi keçirilmişdir. Müzakirəyə əlaqədar komitələrin sədrləri və üzvləri, o cümlədən ikinci oxunuşda çıxış edən, sualı olan deputat həmkarlarımız dəvət olunmuşlar. Komitə iclasında hörmətli Sədrin də qeyd etdiyi kimi, Milli Məclis Sədrinin birinci müavini hörmətli Əli Hüseynli, Milli Məclisin Sədr müavini hörmətli Adil Əliyev, Milli Məclis Aparatının rəhbəri hörmətli Səfa Mirzəyev də iştirak etmişlər. Əmək və əhalinin sosial müdafiəsi nazirinin müavini Anar Əliyev nazirliyin mövqeyini ifadə etməklə yanaşı, Milli Məclisdə ikinci oxunuş zamanı qaldırılan suallara da aydınlıq gətirmişdir. 3 saata yaxın davam edən komitə iclasında 21 deputat çıxış etmiş, bütün suallara aydınlıq gətirilmiş, millət vəkilləri qanun layihəsinə dəstək ifadə etmişlər.

Hörmətli millət vəkilləri, qanun layihəsinin mətninə iki dəyişiklik təklif olunur. Deputat Vüqar Bayramovun təklifi ilə layihənin 1.3 bəndindəki 10 gün və 15 gün ifadələri 15 iş günü və 10 iş günü ifadələri ilə əvəz olunmuşdur. Digər bir təklif qanunun qüvvəyə minmə müddəası ilə bağlıdır. Komitə hesab edir ki, islahat xarakterli dəyişikliklərin, yeni meyarların uğurlu tətbiqi üçün alt sənədlərin hazırlanması, əlillik meyarlarının dəqiqləşdirilməsi, icbari tibbi sığorta sisteminin həkimləri və tibbi-sosial ekspert komissiyaların ekspertlərinin treninqlərə cəlb olunması, Səhiyyə və Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi nazirliklərinin, İcbari Tibbi Sığorta Agentliyinin elektron informasiya sistemlərinin bir-birinə uyğunlaşdırılması, proqram təminatının həyata keçirilməsi üçün qarşıdakı 5 ay kifayət etməyəcəkdir. Yeni qaydaların mükəmməl və nöqsansız tətbiqini təmin etmək üçün qanunda edilən dəyişikliklərin 2022-ci il 1 iyul tarixindən qüvvəyə minməsi məqsədmüvafiqdir. Hər iki dəyişiklik qanun layihəsi subyektə və Prezident Administrasiyasının müvafiq şöbəsi ilə müzakirə edilmiş və razılaşdırılmışdır.

Hörmətli həmkarlar təqdimatı nəzərə almağınızı və qanun layihəsinə üçüncü oxunuşda səs verməyinizi sizdən xahiş edirəm. Diqqətinizə görə sağ olun.

Sədrlik edən. Musa müəllim, çox sağ olun. Bir də dəqiqləşdirmək istəyirəm, bizim təklifimiz keçdi – Sizin dediyiniz təklif. Dünən, əlavə olaraq, mənə məlumat verdilər. Çox yaxşı.

Hörmətli həmkarlar, bu qanun layihələrində nəzərdə tutulan dəyişikliklər Milli Məclisin daha 11 komitəsinin fəaliyyət dairəsinə daxildir və mən üzümü həmin komitə sədrlərinə tutub soruşmaq istəyirəm ki, kimin nə sözü var?

Hörmətli Əli müəllim, Sizin heç bir sözünüz yoxdur?

Yerdən. *(Eşidilmir.)*

Sədrlik edən. Adil müəllim?

Yerdən. *(Eşidilmir.)*

Sədrlik edən. Sizin də yoxdur, Zahid müəllim?

Yerdən. *(Eşidilmir.)*

Sədrlik edən. Heç kimin sözü yoxdur. Hicran xanım, Jalə xanım? Tahir müəllim?

Yerdən. *(Eşidilmir.)*

Sədrlik edən. Yoxdur. Musa müəllim buradadır? Qənirə xanım? Bəxtiyar müəllim? Heç kimin? Ziyafət müəllim, Sizin?

Yerdən. *(Eşidilmir.)*

Sədrlik edən. Yoxdur. Çox sağ olun.

İndi isə, hörmətli həmkarlar, mən baxıram, 3 nəfər yazılıb. Əslində, bizim Nizamnaməmizə uyğun olaraq, üçüncü oxunuşda müzakirələr nəzərdə tutulmur, ancaq çıxışa yazılan bizim hörmətli həmkarlarımız, siyasi partiyaların liderləridir. Mən söz verəcəyəm.

Razi Nurullayev. Razi müəllim, ancaq xahiş edirəm, nə birinci, nə ikinci oxunuşun təkliflərini, əlbəttə, bilirsiniz, söhbət nədən gedir. Buyurun.

R.Nurullayev. Hörmətli xanım Sədr, hörmətli deputatlar. Mən, bəli, təbii, başa düşürəm və çalışacağam ki, tövsiyəyə əməl edim.

Hörmətli xanım Sədr, ola bilsin ki, əgər müvafiq komitənin iclasına dəvət olunsaydım, heç bu çıxışı da etməzdim. Amma düşünürəm ki, buna bir ehtiyac yarandı. Əlilliyin müəyyənləşdirilməsi haqqında layihə xeyli təzadlı mövqeləri ortaya qoydu və elə buna görə də kifayət qədər də əleyhinə səs aldı. Qanun layihəsinin bu şəkildə

bu sahədə formalaşan acınacaqlı vəziyyəti daha da ağırlaşdıracağı düşüncəsindəyəm. Ona görə də mən əleyhinə səs vermişdim və bu gün də o mövqeyimi saxlamaqdayam. Qanun layihəsinin bu şəkildə qəbul edilməsi, mənim zənnimcə, vətəndaşlara qarşı olan bir hərəkətdir. Düzdür, mən alqışlayıram, burada mən də səsləndirmişdim, Tahir Mirkişili də sağ olsun ki, bu təklifi verib və qəbul etdirib, şəffaflyq, dərəcələr arasındakı faiz dərəcəsi 1 faizdən 5 faizə qaldırılıb. Bu özü yaxşı bir haldır. Amma bütün bu problemlərə yol açan ən ağırlı məsələ isə Nazirlər Kabinetinin gizli şəkildə qəbul etdiyi 2015-ci il 30 dekabr tarixli 413 sayılı qərardır. “Əlilliyin və sağlamlıq imkanlarının məhdudluğunun müəyyən olunması meyarlarına dair Əsasnamə”nin təsdiqi ilə bir çox xəstəliklər o siyahıdan çıxarılıb. İndi qəbul etdiyimiz qanun isə demək olar ki, bir çox insanların, həqiqətən, əlilliyi olan insanların da əlillik almasına ciddi maneələr törədəcək.

Nazirlər Kabineti, əslində, bu cür qərarları təkbaşına qəbul etməməlidir. Bunu Milli Məclis müzakirə etməlidir. Ümumiyyətlə, insanların taleyini müəyyən edən məsələlərlə bağlı layihələr geniş ictimai müzakirələrdə dinlənilməli və parlamentin müzakirəsinə verilməlidir. Çünki insanların qarşısına çıxan da və ən sərt suallarla qarşılaşan, məruz qalan da elə deputatların özüdür. Gücüm çatan məsələ isə bu qanun layihəsinin əleyhinə səs verməklə təsəlli tapmaqdır. Təşəkkür edirəm.

Sədrlik edən. Razi müəllim, sağ olun. Necə səs verəcəksiniz, təbii ki, o özünüzün şəxsi işinizdir. Ancaq Siz dediniz ki, dəvət olunmamısınız. Məndə olan məlumata görə, hamı dəvət olunmuşdur. Mən dünən soruşdum, komitə sədrlərinin iclasında bir-bir soruşdum ki, hamı

gəlmişdi, yoxsa yox. Mənə dedilər ki, gəlməyən deputatlar, sadəcə, həmin zaman şəhərdə olmayıblar. Musa müəllim, hamı dəvət olunmuşdu?

M.Quliyev. Hörmətli xanım Sədr, biz burada çıxış edən deputatları dəvət etmişdik və komitə sədrlərinə də bildirmişdik ki, arzu edən hər kəs gələ bilər. Amma, bütövlükdə, 125 adamı, təbii ki, biz komitə iclasına dəvət edə bilməzdik. Razi müəllimin ikinci oxunuşda heç bir çıxışı, müraciəti olmamışdı. Əgər sualları vardısı, bizimlə aydınlaşdırıla bilər. Yenə də hazırıq, görüşək, aydınlaşdıraq. Görünür, Razi müəllimin təsəvvürləri bir qədər fərqlidir. Təşəkkür edirəm.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, Musa müəllim. Xahiş edirəm, əgər imkan olsa, işçi qaydada yenə də Razi müəllimlə görüşün.

O ki qaldı dediniz, gizli formada Nazirlər Kabineti nəyi isə qəbul edir. Nazirlər Kabinetinin öz funksiyaları var. Mən düşünürəm ki, heç vaxt Nazirlər Kabineti gizli formada nəyi isə qəbul etmir.

Tahir Kərimli. Tahir müəllim, buyurun.

T.Kərimli. Hörmətli Sədr, söz verdiyiniz üçün təşəkkür edirəm. Hörmətli deputatlar, qonaqlarımızı da salamlayıram. Bir neçə saniyə, Sizin çıxışınıza əlavə edib çox qısa danacağam, yəni vaxt almayacağam. Bu gün, həqiqətən, vaxtı ilə, Azərbaycan Respublikasının daxil olduğu SSRİ-yə faşist quldurlarının hücumunun 80 ili tamam olur. Sizin çox yerində olan Türkiyə–Azərbaycan dostluğu, Vətən müharibəsi haqqında dediklərinizi dəstəkləyirəm. 1918-ci ildə Qafqaz İslam Ordusu sıralarında, II Dünya və Qarabağ müharibəsində əzizlərini itirən bir adam kimi, çox məmnunam ki, dövlətimiz belə faydalı

işlər görə, qalib gələ bilir və necə Reyxstağa bayrağımızı sancmışdıq, inanıram ki, Qarabağda da bu cür tam qələbə təmin olunacaqdır.

İndi isə konkret üçüncü oxunuşun tələblərinə uyğun danışıma bilərəm. Onu deyim, mən də cənab Tahir Mirkişiliyə təşəkkür edirəm ki, o bir faizlik məsələ, diferensiasiya 5 faizə qaldırıldı, bu, xeylidir. Amma hər halda bu faizlərin müəyyən olunması, subyektiv qiymətləndirməni inkar etməyəcək, o komissiyalar tərəfindən necə tətbiq olunacaq bilmirəm. Hər halda mən ikinci oxunuşda deyilənləri təkrar etmək istəmirəm, amma eyni zamanda, burada əlillik pensiyaları kəsilən, verilməyən adamların dərdinə şərik olduğumu bir daha bildirirəm. Mən bilmirəm ki, bu qanun qəbul olundandan sonra əvvəlki qanunla, yəni qruplar üzrə verilənlə indi həyat qabiliyyətini itirməsinə görə faizlər üzrə verilməsi xalqın xeyrinə, ziyanına olacaq. İndi deyəndə, deyirlər diletantsan. İndi həyat bunu göstərəcək. Amma mənim bütün bu məsələləri, sosial problemləri daha yaxından, köklü həll etmək üçün təklifim ondan ibarətdir ki, biz bilirik, neftin qiyməti büdcədə nəzərdə tutulandan xeyli artıb və yenidən büdcəyə baxmaq olardı. Pensiya və əmək haqqı və digər məsələlər, hətta siyasi partiyalara ayrılan vəsaiti də xeyli artırmaq mümkündür idi. Hökumət nə üçün buna getmir, Milli Məclisə təklif etmir ki, yarım illikdə bu imkanlar olduğu halda biz büdcəyə yenidən baxaq. Yəni artırmaq, xalqın, o cümlədən sosial məsələlərinə ayrılan vəsaiti artırmaq imkanlarımız var. Mən hesab edirəm və çox arzu edərdim ki, bununla köklü məsələləri həll edərdik.

Hörmətli Sədr, amma bir məsələni də qeyd etmək istərdim. Onsuz da biz nə desək, təəssüf edirəm ki, xalq

ancaq söyüş söyənlərə daha çox üstünlük verir. Deputatsan, söyülməlisən. Yəni ki, biz burada populistlik çıxış etmirik. Elə kim nə kəskin söz desə, onu alqışlayırlar. Ona görə də mən demək istəmirəm. Misal üçün, ən yaxşı, kəskin bir söz deyəndə, bunları öyrədiblər, deyirlər. Öyrədiblər, bölüblər müxalifətdirlər özlərini göstərsinlər. Mən əvvəlki 5 illik deputatlıq dövründə də, indi 6 il yarımdır, hələ bir dəfə eşitməmişəm ki, kimsə mənə deyə ki, belə çıxış elə. Heç olmayıb, olmaz da. Bu, etikadan kənardır. Bax, bunu istəyirəm, bizim mətbuat da, o biriləri də bilsin. Ola bilər ki, deyərlər, təşəkkür edirəm və ya sənin çıxışından xoşum gəlmir, o cümlədən bu sosial problemlərlə, pensiyalarla əlaqədar problemlərlə bağlı.

Ona görə də belə kompleks məsələlərin islahatlar çərçivəsində həllinin tərəfdarıyam ki, bu, populizmə gətirmir. Eləcə də, mənə elə gəlir ki, büdcəyə yenidən baxılsa, bir sıra məsələlərdə o artımlar olsa, çox yaxşı olar. Ümumiyyətlə, mən bu qanuna belə müsbət səs verməyə tərəddüd edirəm, ona görə də bitərəf qalacağam. Təşəkkür edirəm.

Sədrlik edən. Sağ olun. Ancaq onu da demək istəyirəm ki, burada çıxış edən deputatlar, mən əminəm ki, kiminsə xoşuna gəlib-gəlməmək üçün çıxış etmirlər. Qanun layihəsi ilə bağlı obyektiv bir baxış var.

Sabir Rüstəmxanlı. Buyurun, Sabir müəllim.

S.Rüstəmxanlı. Hörmətli Sədr, hörmətli Məclis. Sahibə xanıma söz verdiyinə görə təşəkkür edirəm. Üçüncü oxunuşda, təbii ki, biz təzə təklif verə bilmərik. Bu müzakirənin bu qədər uzanmasının bir səbəbi var. O da ondan ibarətdir ki, ümumiyyətlə, sosial məsələlər, əhəlinin vəziyyəti narahatlıq doğuran bir məsələdir və cəmiyyət buna son dərəcə həssasdır. Əlilliyin müəyyənləşdirilməsi

ilə bağlı bir çox suallar olduğu faktdır və bunu inkar etmək olmaz. Mən indi o barədə geniş, ətraflı danışmaq istəmirəm. Fikrimi demişdim, müzakirələr olub. Görünür, müəyyən dəyişikliklər də olub. Bunlar hamısı həyatda, praktikada öz nəticələrini göstərəcək və biz onda görə-cəyik ki, bu gün qəbul etdiyimiz qanun, qərarlar millətin xeyrinədir, yoxsa ziyanındadır. Amma hər halda çoxluq qəbul edirsə, biz də parlament etikasına görə mənfi-müsbət səs verməyimizdən asılı olmayaraq buna uyuruq.

Məni bir texniki məsələ düşündürür. O da ondan ibarətdir ki, rayonlardan və elə Bakının özündə də əlillik dərəcələrinin müəyyənləşdirilməsi üçün lazım olan sənəd və məlumatlar elektron variantda göndərilir. Həm Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyinə, həm bu işlə məşğul olan başqa idarələrə. Təəssüf ki, rayon xəstəxanaların çoxunda bu işi bilən kadrlar azdır. Mənə məlum olduğuna görə, məsələn, elə rayon var, orada cəmi bir adam var, deyək ki, kompüterdə o cədvəlləri doldura bilir, lazım olan məlumatları ora yerləşdirir və bunu Bakıya göndərir. Bir xəstə üçün bu sənədin doldurulması bəzən saatlarla vaxt alır. İnsanlar növbəyə düzülülər, gözləyirlər. Bakının özündə də bir sıra, məsələn, Göz İnstitutunun qabağında, filanda, baxırıq ki, adamlar o əlillik dərəcəsinin müəyyənləşdirilməsi üçün lazım olan sənədləri vermək üçün növbəyə dayanır və xeyli vaxt itirir. Sənəd gec gedir və o dolduranların çoxu bəzən bu iş təzə olduğuna görə bilmirlər, sənədlər doğru getmir. Beləliklə, süründürməçilik başlanır. Oradan-bura, buradan-ora. Yəni də əziyyət çəkən camaatdır və həm də əhalinin o əlil təbəqəsidir. Bu da mənə, çox düşündürücü bir məsələdir. Ona görə ilk növbədə, – yaxşı ki, vaxtı 6 ay uzadıblar, –

hər halda o işi bilən adamlar hazırlanmalıdır. O məsələnin bütün texniki tərəfləri hazırlanmalıdır ki, camaat bu məsələdə də əziyyət çəkməsin. Yenə, təbii ki, mən dedim, bir sıra adamlar qıraqda qalacaq. İstərdik ki, indiyə qədər əlillik almış insanların haqqına, hüququna toxunulmadan, bundan sonra tələbkarlıq artırılrsa, əlbəttə, bu, daha yaxşı olardı.

İkincisi, başqa bir məsələ var ki, bu da sırf texniki bir məsələdir. O da ondan ibarətdir ki, biz hər yerdə yazırıq “şəxsin əlilliyinin qiymətləndirilməsi”. Qiymətləndirilməsi deyilməz. Qiymətləndirmə müsbət bir şey haqqında, pozitiv bir şey haqqında, sağlamlıq haqqında deyilər. Bu, şəxsin əlilliyinin müəyyənləşdirilməsidir, onun dərəcələrinin dəqiqləşdirilməsidir. Qiymətləndirmə nədir, əlilliyi nə cür qiymətləndirmək olar? Ona görə bu termin, bu söz burada hökmən düzgün yazılmalıdır.

Son olaraq vaxtımdan istifadə edib onu deyim ki, Sahibə xanım, cari məsələlərdə yazılmaq olmur, düşmək mümkün deyildi, amma bu gün təbii, tarixi bir gündür, Siz bunu qeyd etdiniz. Məni sevindirən odur ki, 103 ildən sonra, 1918-ci il, bu da 2021-ci il. Bu 103 il içində Azərbaycan türklüyündən imtina etdi, türklüyünü dandı, türklüyünü ona unutturdular. Türkiyə ilə araya düşmənçilik saldılar, nə bilim nə və nəhayət, 103 ildən sonra yenə bu xalq öz türklüyünü dərk edir və başa düşür ki, onun gələcəyi öz milli varlığını, milli kimliyini dərk etməkdədir və Türkiyə ilə bərabər olmaqdadır. Bir millət, iki dövlət olduğunun fərqi varmaq, bunu təzədən dərk etmək üçün 103 il gözləmək lazım deyildi. Amma təəssüf ki, biz bu faciələri adlayıb gəlmişik və dünənə kimi bir çoxları türk deyəndə qıcıqlanırdılar və qəti yaxın qoymurdular. Nə yaxşı ki, həyat hər kəsi yerində oturdu, bütün həqiqətlər,

bütün daşlar yerinə oturdu. Allahın, haqqın, zamanın bu adalətinə şükürlər olsun! Sağ olun.

Sədrlik edən. Sağ olun, Sabir müəllim. Siz üç məqama toxundunuz, o birinci məqamın, texniki məsələnin də qanun layihəsinə, qanunun icrasına, əslində, bir aidiyyəti yoxdur. Düşünürəm, təbii ki, bu məsələlər gərək yerlərdə həll oluna, vaxt da verilib.

Yerdən. (*Eşidilmir.*)

Sədrlik edən. İndi söz verəcəyəm, Musa müəllim. Vaxt da verilib, təbii ki, bunlar hamısı ortadan götürüləcək. Musa müəllim, buyurun.

M.Quliyev. Çox sağ olun, hörmətli xanım Sədr. Çıxış edən hər 3 deputat həmkarıma minnətdarlığımı bildirirəm. Hörmətli Razi Nurullayev layihənin onu qane etmədiyini söylədi. Təbii ki, hər kəsin öz fikridir. Amma mən yenə deyirəm, hörmətli Razi müəllimlə də, hörmətli Tahir Kərimli ilə də biz komitədə də, iclasdan sonra da görüşə bilərik. Tahir müəllim çox səmimi adamdır, mən də ona çox səmimi demək istəyirəm ki, bir ildən sonra bu qanun qüvvəyə minəndə görəcəksiniz ki, bu qanun mövcud qanunlardan daha geniş bir dairədə əlillik təyin etməyə imkan verəcəkdir.

Razi müəllim burada mövcud meyarlar bərdəki narahatlığını söylədi. Mən onunla tamamilə şərikəm. Mən hesab edirəm ki, 2015-ci ildə Nazirlər Kabineti tərəfindən qəbul olunan qərar, əsasnamə məntiqi cəhətdən o qədər də doğru deyil. Elə həmin vaxt Milli Məclisdə də bu həyəcanı bildirmişdim. 5 il müddətinə təyin etmək və təxminən 250 meyarı 150 meyara endirmək gərginliyə gətirib çıxardı. İndi o 5 il də indi tamam olub və Əmək və Əhəlinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyi də, TƏBİB də bu gün

çox ciddi iş yükü altında işləyirlər. O nöqsanlar da, bəzi hallarda narazılıqlar da buradan irəli gəlir. Amma bu narazılıqların aradan qaldırılması üçün də müvafiq tədbirlər görülür. Biz də komitə olaraq öz təkliflərimizi və tövsiyələrimizi veririk. Bir daha onu demək istəyirəm ki, bu layihə qəbul olunandan sonra hazırda 150 klinik meyar əsasında əlillik verilsə, 800 meyar əsasında əlillik veriləcək və daha geniş dairə, indi eyni xəstəliklə əlillik ala bilməyən vətəndaşlarımızın çoxu bu və ay digər faizlərlə əlillik ala biləcəklər. Yəni bunun mahiyyəti də bundan ibarətdir.

Hörmətli Sabir müəllimin fikirləri ilə tamamilə şərikəm. Xüsusi ilə elektron variantda formaların göndərilməsi. TƏBİB-in də işçilərinin bu sahədə səriştəsi kifayət qədər deyil. Müəyyən hallarda hər hansı bir hissənin səhv doldurulması səbəbindən elektron forma geri qayıdır və biz də onu hər iki təşkilatla danışmışıq, razılaşmışıq ki, vətəndaşın özünü dəvət etmədən, özünə məlumat vermədən həmin gün ərzində o səhv məlumatları düzəldib yəni elektron qaydada nazirliyin portalında yerləşdirsinlər. Bu gün qəbul etdiyimiz başqa bir qanunun bir mühüm müddəasında isə cəmi 10 iş günü ərzində vətəndaşa əlilliyin qiymətləndirilməsi barədə məlumat veriləcək.

Hörmətli Sabir müəllimin “qiymətləndirmə” sözünün “müəyyənləşdirmə” sözü ilə əvəz edilməsi fikri ilə şərikəm. Biz də bu barədə layihə subyektlərinə məlumat verəcəyik. Düşünürəm ki, razılıq olar, “müəyyənləşdirmə” sözü daha uyğundur. Bir daha bütün deputat həmkarlarıma minnətdarlığımı bildirirəm. Qanun layihələrinə səs verməyinizi xahiş edirəm. Sağ olun.

Sədrlik edən. Sağ olun, Musa müəllim. Hər bir şeyə

aydınlıq gətirdiniz, xüsusən o “gizlilik” sözüne.

Hörmətli həmkarlar, daha çıxışlar başa çatdı. Mən qanun layihələrini bir-bir səsə qoyuram. Beləliklə, xahiş edirəm, gündəliyin 1-ci məsələsinə, yəni “Əlilliyi olan şəxslərin hüquqları haqqında” Qanunda dəyişiklik edilməsi barədə qanun layihəsinin üçüncü oxunuşda qəbul edilməsinə münasibət bildirin. Buyurun.

Səsvermənin nəticələri	(saat 12.02 dəq.)
Lehinə	74
Əleyhinə	1
Bitərəf	3
Səs vermədi	0
İştirak edir	78
Nəticə: Yetərsay yoxdur	

Şakir müəllim, məlumat verin.

Ş.Şabanov. Lehinə 18 səs vermişlər.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, qanun layihəsi üçüncü oxunuşda qəbul edildi.

İndi isə 2-ci məsələyə, “Əmək pensiyaları haqqında” Qanunda dəyişiklik edilməsi barədə qanun layihəsinin üçüncü oxunuşda qəbul edilməsinə münasibət bildirin. Buyurun.

Səsvermənin nəticələri	(saat 12.03 dəq.)
Lehinə	72
Əleyhinə	2
Bitərəf	3
Səs vermədi	0
İştirak edir	77
Nəticə: Yetərsay yoxdur	

Şakir müəllim, məlumat verin.

Ş.Şabanov. Lehinə 18 səs vermişlər.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, qəbul edildi.

Hörmətli həmkarlar, mən 3-cü məsələni səsə qoyuram, münasibət bildirin.

Səsvermənin nəticələri	(saat 12.03 dəq.)
Lehinə	76
Əleyhinə	0
Bitərəf	3
Səs vermədi	0
İştirak edir	79
Nəticə: Yetərsay yoxdur	

Şakir müəllim, məlumat verin.

Ş.Şabanov. Lehinə 18 səs vermişlər.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, qəbul edildi.

Mən 4-cü məsələni səsə qoyuram, münasibət bildirin.

Səsvermənin nəticələri	(saat 12.04 dəq.)
Lehinə	75
Əleyhinə	0
Bitərəf	2
Səs vermədi	0
İştirak edir	77
Nəticə: Yetərsay yoxdur	

Şakir müəllim, sizdə vəziyyət necədir?

Ş.Şabanov. Lehinə 18 səs vermişlər.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, qəbul edildi.

Növbəti məsələ 5-ci məsələdir. Səsə qoyuram, hörmətli həmkarlar, buyurun.

Səsvermənin nəticələri	(saat 12.04 dəq.)
Lehinə	78
Əleyhinə	0
Bitərəf	1
Səs vermədi	0
İştirak edir	79
Nəticə: Yetərsay yoxdur	

Ş.Şabanov. Lehinə 18 səs vermişlər.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, qəbul edildi.

İndi isə 6-cı məsələni mən səsə qoyuram, buyurun.

Səsvermənin nəticələri	(saat 12.05 dəq.)
Lehinə	77
Əleyhinə	0
Bitərəf	1
Səs vermədi	0
İştirak edir	78
Nəticə: Yetərsay yoxdur	

Şakir müəllim, məlumat verin.

Ş.Şabanov. Lehinə 18 səs vermişlər.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, 6-cı məsələ də qəbul edildi.

İndi isə 7-ci məsələyə – “Dövlət qulluğu haqqında” Qanunda və digər 5 qanunda dəyişiklik edilməsi barədə qanun layihəsinin üçüncü oxunuşda qəbul edilməsinə münasibət bildirin. Buyurun.

Səsvermənin nəticələri	(saat 12.05 dəq.)
Lehinə	78

Əleyhinə	0
Bitərəf	1
Səs vermədi	0
İştirak edir	79
Nəticə: Yetərsay yoxdur	

Şakir müəllim, məlumat verin.

Ş.Şabanov. Lehinə 18 səs vermişlər.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, bu qanun layihəsi də üçüncü oxunuşda qəbul edildi.

İndi isə, hörmətli həmkarlar, biz növbəti məsələlərə keçiririk. Gündəliyin növbəti 2 məsələsi, yəni 8-ci və 9-cu məsələlər uyğunlaşdırma xarakteri daşıyır. Eyni predmeti tənzimləyir. Ona görə də “Normativ hüquqi aktlar haqqında” Konstitusiya Qanununa uyğun olaraq, bu qanun layihələri bir oxunuşda qəbul ediləcək. Beləliklə, 8-ci məsələ “Ailə kəndli təsərrüfatı haqqında” Qanunda dəyişiklik edilməsi barədə qanun layihəsidir, gündəliyin 9-cu məsələsi isə “Məşğulluq haqqında” Qanunda dəyişiklik edilməsi barədə qanun layihəsidir. Mən hörmətli Tahir Rzayevdən xahiş edəcəyəm, hər iki qanun layihəsinə dair məlumat versin. Həmişə olduğu kimi, müzakirəni bir yerdə, səsverməni ayrı keçirəcəyik. Buyurun, Tahir müəllim.

T.Rzayev, Milli Məclisin Aqrar siyasət komitəsinin sədri.

Çox sağ olun. Hörmətli Sədr, hörmətli deputat həmkarlar, “Ailə kəndli təsərrüfatı haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununda edilmiş dəyişikliklər “Məşğulluq haqqında” Qanunun və “Elektron kənd təsərrüfatı” informasiya sistemi haqqında Əsasnamə”nin tələblərinə uyğun hazırlanmışdır və uyğunlaşma xarakteri daşıyır.

Məlum olduğu kimi, yerli özünüidarə orqanları uçota alınmış ailə kəndli təsərrüfatı üzvlərinin statusu, əmək fəaliyyəti və əmək stajı barədə məlumatları elektron kənd təsərrüfatı informasiya sisteminə daxil etməklə ailə kəndli təsərrüfatı üzvlərinə vəsiqələrin təqdim edilməsini həyata keçirirlər. Ailə kəndli təsərrüfatı üzvlərinə onların uçotuna dair vəsiqələrin elektron kənd təsərrüfatı informasiya sistemi vasitəsi ilə təqdim edilməsi nəzərdə tutulduğu üçün “Ailə kəndli təsərrüfatı haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununun 1.4-cü maddəsində “verilən” sözü “təqdim edilən” sözləri ilə, 5.2-ci maddəsinin 2-ci cümləsində “formasını və verilmə” sözləri “məzmunu və təqdim edilmə” sözləri ilə, 3-cü cümlədə “verilməsi” sözü “təqdim edilməsi” sözləri ilə əvəz edilir.

“Məşğulluq haqqında” Qanununun 16.2-ci maddəsinə əsasən isə yerli özünüidarə orqanları ailə kəndli təsərrüfatlarının uçota alındığı gündən bir ay ərzində bu barədə müvafiq icra hakimiyyəti orqanına məlumat verməli idilər. Ancaq indi bu məlumatlar elektron kənd təsərrüfatı informasiya sisteminə daxil edildiyi üçün adı göstərilən maddədən “və uçota alındığı gündən bir ay ərzində bu barədə müvafiq icra hakimiyyəti orqanının müəyyən etdiyi orqana (quruma) məlumat verilməsi” sözləri çıxarılır. Münasibət bildirməyinizi xahiş edirəm. Sağ olun.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, Tahir müəllim. 9-cu məsələyə, Musa müəllim sizin komitədə də baxılıb. Sözlünüz var?

Yerdən. (*Eşidilmir.*)

Sədrlik edən. Heç bir sözlünüz yoxdur. Çıxış eləmək istəyən var. Razi Nurullayev. Razi müəllim, buyurun.

R.Nurullayev. Hörmətli xanım Sədr, hörmətli deputat-

lar. Mən məşğulluq haqqında çox ciddi bir narahatlığımı bildirmək istəyirəm. Biz məşğulluq idarələrinə məktublar göndəririk. Ümumiyyətlə, eyni vətəndaşlardan 4, 5 dəfə eyni məzmununda məktub alırıq. Amma məşğulluq idarələrinin “vakansiya yoxdur”, yaxud filan saytı nəzarətdə saxlayın, tez-tez ora baxın və “iş olanda müraciət edin”. Yəni bu vətəndaş 1 ay, 2 ay, 3 ay, 4 ay əlində telefon baxacaq. Baxır-baxır. Bu zaman ərzində nə yeyib içməlidir? Ümumiyyətlə, mən dövlət orqanlarının bu şəkildə yanaşmasını qəbul edə bilmirəm ki, yəni bu yoxdur, yoxdur. Buna yol göstərmək lazımdır. Göstər ki, axı, əgər iş yoxdursa, bunun qanunla başqa haqları var. Göstər ki, başqa haqlarından necə istifadə edə, necə müavinət ala bilərsən. Başqa haralara müraciət edə bilərsən. Hər kəs vətəndaşı başından edir. Bu vətəndaşı düşünmək lazımdır ki, 2–3, 4–5, 6 ay işsiz qalır. Bu nə yeyib-içməlidir? Axı, ona nə işə deyilməlidir.

Məşğulluq idarələrinin bu şəkildə fəaliyyəti açığı mənə çox narahat edir və düşünürəm ki, bax, vətəndaşlar arasında da ciddi problemlər yaradır. Mən indi, əslində, bu işsizlik haqqında müavinətlə bağlı qanunu tam öyrənə bilmədim, vaxtım olmadı. Amma, mən bilən, deputat həmkarlarımdan, hörmətli Musa müəllimdən xahiş edərdim, yəni əgər bu vətəndaşa deyilibsə ki, iş yoxdur, yaxud filan veb səhifəni nəzarətdə saxla, iş olanda müraciət elə, onun hansı digər haqları var. Yəni buna 4 ay, 5 ay iş tapılıb verilmirsə, o hansı sosial hüquqlardan istifadə edib dövlətdən müavinətlər ala bilər. Təşəkkür edirəm.

Sədrlik edən. Sağ olun.

Rüfət Quliyev. Buyurun.

R.Quliyev. Hörmətli xanım Sədr, hörmətli həmkarlar,

əziz dostlar. Bu məsələ ilə əlaqədar mən öz fikrimi bildirmək istəyirəm. Biz bir neçə dəfə buna oxşar məsələlər qaldırmışıq. Əgər kəndlidən, regiondan söhbət gedirsə və işsizliyi qeyd eləyirik, mən hər dəfə demək istəyirəm ki, axı, regionda insanlar daha çox kənd təsərrüfatı ilə məşğul olmalıdır. Yəni mən elə düşünürəm ki, bu proses, həqiqətən, bütün dünyada var. Yəni insanlar haradasa, torpaqdan soyuyurlar və çalışırlar başqa işlə məşğul olsunlar. Yaxud mərkəzi şəhərə gəlsinlər. Amma müsbət hal nədir? Bizdə özünüməşğulluq layihəsi var. Keçən dəfə də mən çıxış eləyəndə qeyd elədim. Dedim, bəlkə də o 3-cü qrup əlillər var ki, onlara və tək onlara yox, regionlarda yaşayan başqa-başqa insanlara özünüməşğulluq layihəsinə qatılmaq təklif olunsun, bunun sayı artsın.

Mən hər dəfə Lənkəranda görüşlər keçirəndə insanlar gəlir, deyir oğlum, qızım işsizdir. Diplom verirlər, diplom da beynəlxalq hüquq, beynəlxalq iqtisadi əlaqələr, vergi, gömrük, nə bilim və sair. Lənkərana nə qədər gömrük, nə qədər beynəlxalq hüquq ixtisaslı işçi lazım ola bilər. Mən də hər dəfə deyirəm, burada kənd təsərrüfatı ilə məşğul ola bilərlər. Şükür Allaha, trend, yəni müəyyən inkişaf var. Bizi bu inkişaf qane edir. Bizi qane etməyən bunun sürətidir. Biz istəyirik ki, sürətlə inkişaf eləsin, insanlar daha çox kənd təsərrüfatı ilə məşğul olsunlar, öz həyatı sahələrində, lap 7–8–10 sot, 15 sot sahədə. “Kooperasiya haqqında” Qanun qəbul elədik, düşündük ki, insanlar daha çox birləşəcək. O qanunun qəbul olunmasından qabaq hansısa bir kəndlinin, yaxud kəndin qarşısında kim məsuliyyət qoyurdu ki, siz birləşib iş görməyin və dövlətin gücündən, maliyyə mənbələrindən istifadə eləməyin? Mən bu məsələni qeyd eləmək istəyirəm və

istəyirəm ki, deməli, kənd təsərrüfatının inkişafının təbliği və təşviqi artırılсын və biz insanları bu yola dəvət eləyək. Lazım olan, yenə deyirəm, o layihədən daha çox istifadə edək. Təşəkkür edirəm.

Sədrlik edən. Çox sağ olun.

Siyavuş Novruzov. Buyurun, Siyavuş müəllim.

S.Novruzov. Təşəkkür edirəm, hörmətli Sədr. Mən 8-ci məsələ ilə əlaqədar qeyd etmək istərdim ki, Azərbaycan postsovet məkanında kənd təsərrüfatında həyata keçirilən islahatlar sahəsində ümummilli liderin torpaq islahatları sayəsində, doğrudan da, çox geniş inkişaf edibdir və artıq fermer təsərrüfatları, ailə kəndli təsərrüfatları daha geniş, daha məhsuldar işlə məşğul olurlar. Bu, kifayət qədər var və kənd təsərrüfatında, ərzaq təhlükəsizliyinin təmin olunmasında əhəmiyyətli rol oynayır.

Hörmətli Sədr, bir məsələni mən diqqətinizə çatdırmaq istəyirəm. Burada qeyd olundu ki, yerli özünüidarə sistemləri elektron vasitə ilə ailə kəndli təsərrüfatları haqqında məlumatların ötürülməsini təmin etməlidir. Qeyd etmək istərdim ki, bizim bələdiyyələrin fəaliyyəti ilə bağlı bu ilki hesabatda da göstərildi ki, bunların təxminən 3 də 2-si elektron sistemlə təmin olunubdur. Yerdə qalan hissəsi təmin olunmayıb. Belə olan halda bunlar hansı yolla bu informasiyanı ötürə bilərlər ki, qeydiyyatla alın-sın. Mənə elə gəlir, bələdiyyələrə ayrılan subsidiyaları artırmaq lazımdır və yerlərdə internet sisteminin qurul-masını ünvanlı şəkildə müəyyən etmək lazımdır. Həm-çinin bələdiyyələrin bu sistemlə təmin olunması öz əksini tapsın ki, gələcəkdə, doğrudan da, bütün o məsələlərlə yerli özünüidarəetmə orqanları məşğul olacaqdır. Bu baxımdan, mən hesab edirəm ki, buna da bir nəzər salmaq

lazımdır. Təşəkkür edirəm.

Sədrlik edən. Sağ olun.

Sabir Rüstəmخانlı. Buyurun.

S.Rüstəmخانlı. Hörmətli Sədr, kənd təsərrüfatının Azərbaycandakı əhəmiyyəti, rolu, ölkənin gələcəyi baxımından son dərəcə böyükdür. Bunu hər kəs bilir və etiraf edir. Amma təəssüf ki, burada bir sıra məsələlər var, hələ də həllin tapmayıb. Deyək ki, ailə fermer təsərrüfatı, müxtəlif qurumlar yaratmaq asandır, işin bir tərəfidir. Amma son illərdə Azərbaycanda hamını narahat edən məsələlərdən biri tədarükün olmamasıdır. Yəni əhali kənddə, məsələn, soğan, sarımsaq, kartof əkir. Hara versin, hara göndərsin, kim yığacaq bunu? Yəni bazarın imkanları məhduddur, vaxtı ikən rayon yerlərində tədarük idarələri vardı, yığdı, il boyu normal saxlayırdı, aylara, illərə, nə bilim, hava və iqlim şəraitinə uyğun, onun paylanmasını təşkil edirdi. Bu yolla qiymət tənzimlənirdi. Amma indi o tədarük olmadığına görə, bir də görürsən ki, bir məhsul bu il çoxdur, ona görə bazarlar onun qiymətinə də qəsdən dəyişdirirlər, aşağı salırlar və insanların istehsal etdiyi mal əlində çürüyür gedir. Yaxud kənar bazarlar da, bilirsiniz, bəzən siyasi təzyiq vasitəsinə çevrilir. Bəzən də ölkələrarası münasibətlər bu bazara və ölkədən malın çıxarılmasına da təsir edir.

Nəhayət, bu sahədə müəyyən inhisarlar yaranıb ki, əhalinin, insanların öz malını sərbəst bazara çıxarmasına imkan vermir. Bunlar hamısı geniş müzakirə olunmalı məsələlərdir. Mən indi elə üstüörtülü deyirəm. Ona görə nə qədər ki, Azərbaycanda taxıl və kənd təsərrüfatı məhsullarının tədarüku, qorunması, əhalidən normal qiymətə alınması təşkil olunmayıbsa, süni sürətdə əhalinin malını əlində, deyək ki, sıradan çıxarıb aşağı qiymət qoyub,

onun çəkdiyi zəhmətin dəyərindən də qat-qat aşağı pul verirlərsə, o şəraitdə kənd təsərrüfatının inkişafından danışmağa dəyməz. Yüz dənə, min dənə ailə fermer təsərrüfatı yaradaq, amma bunun malı əlində qalacaqsa və lazım olan qiymətə alınmayacaqsa, bir nəticə verməz. Ona görə, mənə, bizim əlaqədar nazirliklər, idarələr paralel şəkildə həm də bu məsələni düşünməlidir. Çox sağ olun.

Sədrlik edən. Sağ olun.

Rüfət müəllim, yenə söz almaq istəyirsiniz? Sualınız var, nəse yadınızdan çıxıb? Buyurun.

R.Quliyev. Yadımdan çıxmayıb, xanım Sədr. Bizdə elə həmin agentlik var. Bu işlər ilə məşğul olmalıdır, kəndlərə gedib almalıdır.

Xanım Sədr, mənim təklifim odur ki, onun rəhbərini bəlkə ya komitə iclasına, ya da plenar iclasa dəvət edək və soruşaq görək, hansı işlə məşğuldurlar, insanlarla necə işləyirlər. Mən o agentlik barəsində heç bir məlumat ala bilmirəm. Təşəkkür edirəm, fikrim bu idi.

Sədrlik edən. Bu barədə işçi qaydada sonra Tahir müəllimlə danışarsınız. Tahir Rzayevlə. Əslində, bu barədə Tahir Mirkişili ilə də danışmaq olar. Amma əsas Tahir Rzayevlə.

İndi isə, hörmətli həmkarlar, mən layihələri bir-bir, ardıcıl olaraq səsə qoyacağam. Xahiş edirəm, “Ailə kəndli təsərrüfatı haqqında” Qanunda dəyişiklik edilməsi barədə qanun layihəsinin qəbul edilməsinə münasibətinizi bildirin.

Səsvermənin nəticələri	(saat 12.19 dəq.)
Lehinə	76
Əleyhinə	0
Bitərəf	1
Səs vermədi	0

İştirak edir
Nəticə: Yetərsay yoxdur

77

Məlumat verin, Şakir müəllim.

Ş.Şabanov. Lehinə 15 səs vermişlər.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, qanun layihəsi qəbul edildi.

İndi isə “Məşğulluq haqqında” Qanunda dəyişiklik edilməsi barədə qanun layihəsinin qəbul edilməsinə münasibət bildirin.

Səsvermənin nəticələri	(saat 12.20 dəq.)
Lehinə	74
Əleyhinə	0
Bitərəf	1
Səs vermədi	0
İştirak edir	75
Nəticə: Yetərsay yoxdur	

Buyurun, Şakir müəllim.

Ş.Şabanov. Lehinə 15 səs vermişlər.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, qəbul edildi.

Hörmətli həmkarlar, bizim gündəlikdə 5 məsələmiz qalır. Bu məsələlərin hamısı birinci oxunuşda olan qanun layihələridir. Ona görə də mən müzakirə zamanı birinci oxunuşun tələblərini nəzərə almağınızı xahiş edirəm. Deməli, 10-cu məsələ Enerji resurslarından səmərəli istifadə və enerji effektivliyi haqqında qanun layihəsidir. Məsələyə dair məlumat vermək üçün mən Təbii ehtiyatlar, energetika və ekologiya komitəsinin sədri hörmətli Sadiq Qurbanova söz verirəm. Sadiq müəllim, buyurun.

S.Qurbanov, *Milli Məclisin Təbii ehtiyatlar, ener-*

getika və ekologiya komitəsinin sədri.

Təşəkkür edirəm, Sahibə xanım. Hörmətli millət vəkil-ləri, Milli Məclisin müzakirəsinə çıxarılan, müasir çağırışlara uyğun olan Enerji resurslarından səmərəli istifadə və enerji effektivliyi haqqında qanun layihəsi qa-nunvericilik təşəbbüsü qaydasında Azərbaycan Respubli-kasının Prezidenti tərəfindən təqdim edilmişdir. Qanun layihəsi Milli Məclisin Təbii ehtiyatlar, energetika və eko-logiya komitəsinin 18 iyun tarixində keçirilmiş iclasında müvafiq dövlət subyektlərinin iştirakı ilə baxılaraq, birinci oxunuş üçün parlamentin plenar iclasının müzakirəsinə tövsiyə olunmuşdur.

Hörmətli millət vəkilləri, enerji effektivliyi resursların-dan səmərəli və qənaətli istifadə məsələləri dövlət başçı-sının və Azərbaycan hökumətinin əsas prioritetlərindəndir. Sahə ilə bağlı müvafiq fərman və sərəncamlar qəbul edilmişdir. Müzakirəyə çıxarılan qanun layihəsinin hazır-lanmasına yerli mütəxəssislərlə yanaşı, beynəlxalq eks-pertlər, enerji sektorunda böyük təcrübəsi olan konsaltinq şirkətləri cəlb olunmuş, xarici ölkələrin təcrübəsi öyrənil-miş və bu sənədin hazırlanmasında istifadə olunmuşdur.

Qeyd edirəm ki, qüvvədə olan “Enerji resurslarından istifadə haqqında” Qanunun qəbulundan 25 il ötür. Sənəd müasir tələblərə, Azərbaycanın enerji sahəsində qoşulduğu beynəlxalq konvensiyalara qismən cavab verir. Bu baxımdan yeni qanunun qəbuluna ehtiyac var. Əslində, bunu ictimai sifariş kimi də qəbul etmək olar. Belə ki, hazırda bütün dünyada enerjinin səmərəli istifadəsi ölkə-lərin enerji təhlükəsizliyinin təmin edilməsi üçün təməl prinsiplərdən hesab olunur. Enerjidən səmərəsiz istifadə yeni istehsal güclərinin yaradılmasına tələbatı artırmaqla

yanaşı, ətraf mühitə atılan tullantıların artmasına, enerji dayanıqlığının pozulmasına, iqtisadiyyatda rəqabət qabiliyyətinin azalmasına, məhsulların, xidmətlərin qiymətinin yüksəlməsinə, istehlakçıların enerjiyə sərf etdiyi xərclərin artmasına səbəb olur. Enerji səmərəliliyi müxtəlif alətlərin tətbiqi vasitəsi ilə sənayedə, kommersiya xidmətləri və kənd təsərrüfatında enerji resurslarına qənaət edilməsinə və nəticədə məhsulun hər vahidinə istehlak edilən enerjinin miqdarının azaldılmasına, iqtisadi inkişafa, rəqabət qabiliyyətinin artmasına səbəb ola bilər. Ev təsərrüfatlarında və binalarda enerji səmərəliliyi üçün enerji səmərəli məişət cihazlarının istifadəsi, binaların izolyasiyası və digər tədbirlər həyata keçirilməklə enerjiyə sərf edilən xərclərin azalmasına şərait yaradıla bilər. Eyni zamanda, binalarda və enerji istehlakına təsir edən cihazlarda olan yeniləşmələr istehlakçılar üçün rahatlıq və sağlamlıq əsas prinsip götürməklə öz-özlüyündə səmərəliliyin artmasına fayda verə bilər.

1996-cı ildə “Enerji resurslarından istifadə haqqında” Qanun qəbul edilsə də, müvafiq alt qanunvericilik aktlarının işlənməməsi, habelə mütərəqqi tələblərə cavab vermədiyi üçün enerji səmərəliliyi sahəsində lazımi nəticələr əldə etmək mümkün olmamışdır. Yeni qanun layihəsi mütərəqqi alətləri ehtiva etdiyi üçün bu sahədə boşluqların aradan qalxmasına yardımçı olacaqdır.

Enerji resurslarından səmərəli istifadə və enerji effektivliyi haqqında Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi Avropa İttifaqının “Evro-4 enerji” proqramı çərçivəsində Beynəlxalq Enerji Xartiyasının dəstəyi ilə Energetika Nazirliyi tərəfindən hazırlanıb və enerji resurslarından səmərəli istifadə və enerji effektivliyi sahəsində

dövlət orqanlarının, fiziki və hüquqi şəxslərin fəaliyyətini və onlar arasında yaranan münasibətləri tənzimləyir. Bu qanun enerjinin istehsalı, saxlanması, ötürülməsi, paylanması, satışı və istehlakı sahəsində yaranan münasibətlərə və bu sahədə fəaliyyət göstərən dövlət orqanlarına, fiziki və hüquqi şəxslərə də şamil olunur.

Qanun layihəsi 8 fəsil, 23 maddədən ibarətdir. Özündə ümumi müddəaları, müvafiq sahədə dövlət siyasətini, enerji auditi, enerji menecmenti sistemləri və enerji idarəçisi kimi mütərəqqi enerji səmərəliliyi alətlərini birləşdirir. Qanun layihəsində ölkəmizdə ilk dəfə tətbiq olunacaq enerji səmərəliliyi layihələrinə xüsusi yer verilmişdir və eyni zamanda, enerji effektivliyi üzrə fondun yaradılması və fond vasitəsilə enerji effektivliyi tədbirlərinin dəstəklənməsi məsələsi yer almışdır.

Qanun layihəsində nəzərdə tutulan enerji səmərəliyinin faydaları haqqında əlavə məlumat vermək istərdim. Belə ki, bu qanunun qəbul edilməsi bizə nə verəcəkdir? Təhlükəsizlik baxımından götürdükdə, enerji və ekoloji təhlükəsizliyin qorunması, yeni istehsal güclərinin yaradılmasına tələbatın azalmasına, makroiqtisadi baxımdan, ümumdaxili məhsulun artması və iqtisadiyyatın enerji tutumunun azalmasına, məhsuldarlıq baxımından, aktivlərin dəyərinin, sənaye məhsuldarlığının və məhsulların beynəlxalq bazarlarda rəqabət qabiliyyətinin artmasına, sosial baxımdan, yoxsulluğun, işsizliyin azalmasına və ev təsərrüfatlarının mövcud gəlirlərinin artmasına, sağlamlıq baxımından, havanın çirklənməsinin azaldılması, daxili rahatlığın artırılması, vətəndaşların sağlamlığının və rifahının yaxşılaşdırılmasına, enerji mənbələri baxımından, enerji ehtiyatlarının gələcək nəsillər üçün səmərəli istifa-

dəsi və qorunmasına şərait yaratmaqla, konkret hədəflər müəyyən edilməsinə və ciddi nəticələr əldə olunmasına imkan verəcəkdir.

İstərdim ki, Avropa İttifaqının üzvü olan və digər ölkələrin bu sahə ilə əlaqədar əldə etdiyi hədəfləri sizinlə bölüşüm. Avropa İttifaqı 2012-ci ildə qəbul etdiyi direktivlə 2020-ci ilədək ilkin enerji istehlakını baza ili, yəni 2005-ci illə müqayisədə 20 faiz azaltmağı hədəf götürmüşdür. 2018-ci ildə isə hədəflər 2030-cu il üçün daha da sərtləşdirilmiş, belə ki, 2030-cu il üçün hədəf baza ili ilə müqayisədə 32,5 faiz azalmanı nəzərdə tutur.

İtaliya dövlətini götürək. İtaliya Avropa İttifaqı ölkələrində enerji səmərəliliyi üzrə ən yaxşı göstəricilərə nail olmuş ölkələrdən biri olaraq 2017-ci ildə Milli Fəaliyyət Planı üzrə götürdüyü hədəfə 52 faiz nail olduğunu bildirmişdir. Almaniya 2050-ci ilə qədər enerji istehlakını 2008-ci illə müqayisədə 50 faiz azaltmağı nəzərdə tutur. Kanada 2030-cu ilə qədər hər il enerji istehlakının 3 faiz azalmasını öhdəlik götürüb. Böyük Britaniya 2018-ci ildə son enerji istehlakının 2000-ci ildəki səviyyədə 15 faiz aşağı düşməsinə nail olmuşdur.

Burada xüsusi ilə qeyd etmək istəyirəm ki, enerji səmərəliliyi üzrə qənaətin 45 faizi ev təsərrüfatlarının, 32 faizi sənayenin, 13 faizi nəqliyyatın və 10 faizi xidmətlər sektorunun üzərinə düşüb. Azərbaycan Respublikasında da bu sahə ilə bağlı işlər başlanmışdır. Bildiyimiz kimi, 2018-ci il 3 iyul tarixində Azərbaycanda istilik elektrik stansiyalarında baş vermiş qəza nəticəsində demək olar ki, respublikanın enerji sistemi çökdü. Bundan sonra cənab Prezidentimizin göstərişi ilə nazirlik və “Azərenerji”yə və bu sahədə olan qurumlara tapşırıqlar verildi. Yaponi-

yanın “TEPSCO”, Almaniyanın 3 şirkəti ilə müqavilələr bağlandı. 3 mərhələli master planı hazırlandı. 2019-2024-cü illər üzrə reabilitasiya, yenidənqurma və dayanıqlı inkişafa dair tədbirlər planının həyata keçirilməsi üçün 230 milyon manat vəsait ayrıldı.

Adıçəkilən dünya ölkələrinin qəbul etdiyi səmərəlilik haqqında qanundan istifadə etməklə bizdə praktiki fəaliyyətə başlandı. İstəyirəm, nəticələrlə bağlı fikirlərimi sizinlə bölüşüm. “Azərenerji” ASC tərəfindən reabilitasiya proqramı çərçivəsində enerji sistem üzrə ilkin olaraq mövcud generasiya güclərinin etibarlılığının və dayanıqlılığının saxlanması istiqamətində işlərin görülməsi ilə 800 meqavatdan çox itirilmiş generasiya gücləri bərpa olunub, 369 milyon kilovat-saat xüsusi sərfiyyata qənaət olunub, texniki itkilər 233 milyon kilovat-saat azalıb. Cəmi elektrik enerjisinin qənaəti 602 milyon kilovat-saat təşkil edib. Bunun nəticəsində 2018-ci illə müqayisədə 2019–2020-ci və 2021-ci ilin 5 ayı ərzində 21,2 qram şərti yanacağa qənaət olunub ki, bu da 564,4 milyon kubmetr təbii qaz ekvivalentinə bərabərdir. Görülmüş tədbirlər nəticəsində 85,2 milyon manat vəsaitə qənaət olunub. Bu da istilik elektrik stansiyalarının istismar müddətinin 20 il artmasına gətirib çıxarıb.

Hörmətli millət vəkilləri, hesab edirəm ki, birinci oxunuşun tələblərinə uyğun olaraq, qanun layihəsi haqqında məlumatları sizlərə çatdırı bildim. Qanunun müasir Azərbaycan, onun enerji sektoru üçün vacibliyini nəzərə alaraq, birinci oxunuşda səs verməyinizi xahiş edirəm. Diqqətinizə görə təşəkkür edirəm.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, Sadiq müəllim.

Hörmətli həmkarlar, 8 nəfər yazılıb. Bir nəfərin də sualı

var. Mən təklif edirəm, 5 dəqiqəyə keçək.

Yerdən. (*Eşidilmir.*)

Sədrlik edən. Vahid müəllim, buyurun, sualınız, təklifiniz var. Buyurun.

V.Əhmədov. Çox sağ olun, Sahibə xanım. Hörmətli millət vəkilləri, qanun layihəsi vacib qanun layihəsidir. Çünki energetika sistemində problemlər, doğrudan da, çox böyükdür. Amma mənim bir sualım var.

Energetika sistemində ən çox problem sayğaclarla əlaqədardır. Çünki sayğaclarla əlaqədar əhali tərəfindən bizə çoxlu şikayətlər daxil olub. Burada, qanun layihəsində “ağıllı sayğac” anlayışı tətbiq edilir. Mən onun parametrlərinə baxanda görürəm ki, “ağıllı sayğac” anlayışın parametri təxminən indiki sayğacların parametrlərinə uyğun gəlir. Bu nə anlayışdır? Ümumiyyətlə, yeni sayğacların tətbiqi, yaxud köhnə sayğacların dəyişdirilməsi nəzərdə tutulur? Yəni “ağıllı sayğac” nə olan şeydir? Çünki bu yeni sayğaclar elə eyni sayğaclarla olan informasiyanı çatdıracaq. Yəni istərdim, bunu başa düşüm. Yəni sayğacların dəyişdirilməsi baş verəcək, nə olacaq? Çox sağ olun.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, Vahid müəllim. Mən düşünürəm ki, əgər suallar olsa, Sadiq müəllim, Siz sonda ümumiləşdirib cavab verərsiniz.

Etibar Əliyev. Buyurun, Etibar müəllim.

E.Əliyev. Çox təşəkkür edirəm, Sahibə xanım. Hörmətli xanım Sədr, hörmətli həmkarlar. İlk növbədə Enerji resurslarından səmərəli istifadə və enerji effektivliyi haqqında Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsini olduqca əhəmiyyətli hesab edirəm. Bu sahə üzrə aparıcı mütəxəssislər tərəfindən hesablamalara görə, ölkəmizdə ener-

ji səmərəliliyinin həcmi istehlak olunan enerjinin təqribən 30 faizindən çoxdur. Yəni əgər 2020-ci ildə ümumi enerjinin son istehlakı 11,3 milyon neft ekvivalenti təşkil etmişdirsə, bu enerjinin təqribən 3,4 milyon ton neft ekvivalenti səviyyəsində ölkəmizin enerjiyə qənaət etmək imkanı mövcuddur. Bu illər ərzində bu potensialdan istifadə edilməmişdir. Əlbəttə ki, bu mütəxəssislərin fikridir. Bunu biz gündəlik həyatımızda da hiss edirik. Hələ də közərmə lampalarından istifadə olunur və bərpa olunan enerji mənbələrinin əhali tərəfindən geniş istifadə olunması üçün qanunvericiliyin təkmil olmamasını qeyd etmək yerinə düşərdi. Bu baxımdan müzakirə etdiyimiz qanun layihəsi ölkəmizin davamlı enerji təsisatının təmin olunması üçün arxivacib hesab oluna bilər. Postsovet məkanına daxil olan ölkələr belə qanunu orta hesabla 10–15 il əvvəl qəbul ediblər. Məsələn, Belarusda 2004-cü ildə, Rusiyada 2009-cu ildə qanun qəbul olunmuşdur.

Yeri gəlmişkən, maraqlı bir məsələyə toxunum. Nobel mükafatı laureatı Riçard Feynman 1966-cı ildə Berklidə “Elm nədir” adlı məşhur mühazirəsində enerjiyi fiziki anlayışların içərisində ən hiyləgəri adlandırır. İndi görürük ki, böyük fizik haqlıdır. Bu gün alternativ enerji mənbələrindən söhbət edəndə bütün dünya bunlara bir o qədər bel bağlamır. 2018-ci ildə nüfuzlu “Qardian”ın yazdığına görə, günəş enerjisi əksər ölkələrin energetika çeşidində kiçik bir element sayılır. Hətta texnologiyaların geniş tətbiq olunduğu kontinental Avropada günəş enerjisinin payına tələb olunan elektrik enerjisinin 4 faizi düşür. 2017-ci ilin göstəricilərinə görə, külək elektrostansiyalarının məcmusunun gücü 487 gıqabayt olub. Bilirik ki, 1 gıqabayt 1 milyon kilovat-saatdır. Bu isə bütün dünya üzrə

elektrik enerjisinin istehsalının 1 faizini təşkil edir. Günəş, hər zaman çıxmır, külək həmişə əsmir, hidroelektrik stansiyasının borusundan su həmişə axmır. Buna görə də enerji resurslarından maksimum səmərəli istifadə etməliyik. Düşünürəm ki, qanun bu kimi məsələləri tənzimləyəcək. Elektrik yükü generatorlardan rozetkaya ani olaraq keçir. Amerikanlar deyirlər ki, buna görə də tələbatə uyğun olaraq, onu real zamanda istehsal etmək lazımdır və batareyalarda saxlamaq ən əlverişli yollardan biridir. Əlbəttə ki, ikinci oxunuşda maddələr üzrə təkliflərimi verəcəyəm. Təşəkkür edirəm, sağ olun.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, Etibar müəllim.

Fəzail Ağamalı. Buyurun, Fəzail müəllim.

F.Ağamalı. Təşəkkür edirəm. Hörmətli xanım Sədr, hörmətli millət vəkilləri. Mən ilk növbədə Təbii ehtiyatlar, energetika və ekologiya komitəsinə öz təşəkkürümü bildirirəm. Bu komitə artıq ikinci qanun layihəsini təqdim edir və deyərdim ki, həmin qanun layihələri ölkədə enerji siyasətinin təkmilləşdirilməsinə və ölkəmizin həm enerjiyə olan tələbatının ödənilməsində, həm də enerjinin satışında şübhəsiz ki, bir qanun olaraq ciddi rol oynayacaq, imkanlar daha da səfərbər olunacaq və boşluqlar aradan qaldırılacaq. Buna görə Sadiq Qurbanova öz təşəkkürümü bildirirəm. Qanun layihəsi onun tərəfindən kifayət qədər arqumentli və peşəkar şəkildə təqdim edildi.

Mənə belə gəlir ki, burada keçən iclaslarımızda da alternativ enerji resurslarından istifadə məsələsi müzakirə olunarkən bu sualı verdim. Bu suala hələlik cavab tapmamışam. Söhbət ondan gedir ki, əgər ölkədə vahid enerji sistemi mövcuddursa, onda həm də alternativ enerji sahələri də vahid enerji sisteminin tərkibinə daxil edilmə-

lidir. Həm onun ümumi istifadəsi, həm də ümumi şəkildə idarə olunması. Misal üçün, külək enerjisindən və ya başqa alternativ enerji imkanlarından istifadə edən zaman hansısa bir səbəbdən, təbii proseslərdə bu imkan olmadı, yəni külək əsmədi, günəş çıxmadı, elektrik enerjisi olmadı, həmin sahələr nə olacaq? İşıqsızlıq qalacaq? Onlar enerji ilə necə təmin olunacaq? Ona görə, mənə belə gəlir ki, burada onu ayıraraq, alternativ enerji resurslarını başqa bir formada idarəçiliyə qatmamaq qüsurludur. Bu baxımdan, mən bu qanun layihəsində onun vahid sistemə daxil olmasını tapa bilmədim. Çox arzulayırdım ki, bu da qanun layihəsində konseptual olaraq nəzərə alınsın.

Sadiq müəllimin də söylədiyi kimi, son vaxtlar, həqiqətən, “Azərenerji” Səhmdar Cəmiyyəti çox ciddi, səmərəli fəaliyyətini ortalığa qoymaqladadır. Biz xatırlayırıq ki, ondan əvvəl Azərbaycanın enerji istehsalında, həqiqətən, çox xoşagəlməz vəziyyət var idi və bunun acı nəticələrini 2018-ci ildə Mingəçevirdə də gördük. Səhmdar Cəmiyyətə cənab Prezident tərəfindən yeni şəxs, daha peşəkar bir energetik Baba Rzayevin təyinatı bu sahədə, həqiqətən, ciddi dönüş yaratdı. Biz bu gün etibarlı bir təminatın içərisindəyik. Azərbaycanda enerjinin yüksək səviyyədə istehsal olunması üçün onun sistemi yenidən qurulur, ən müasir tələblər səviyyəsində texniki avadanlıqlarla təmin olunur və beləliklə, Azərbaycanın enerji təhlükəsizliyi tamamilə yüksək səviyyədə təmin olunmaqdadır.

Bu qanun layihəsi, təbii ki, enerji resurslarından səmərəli istifadə və enerji effektivliyi sahəsində dövlət siyasətinin güclənməsinə xidmət edəcəkdir. Bu qanun layihəsinin birinci oxunuşun tələblərinə cavab verdiyinin qənaətindəyəm. Konseptual baxımdan, düşünürəm,

yüksək peşəkarlıqla hazırlanmışdır və enerji sistemində fəaliyyət göstərən digər qurumların daha yüksək və səmərəli şəkildə, müasir tələblər səviyyəsində əlaqələndirilməsinə özünün müsbət təsirini göstərəcəkdir. Dəyərli həmkarlarımı qanun layihəsinə birinci oxunuşda səs verməyə dəvət edirəm. Diqqətinizə görə təşəkkür edirəm.

S.Qafarova. Sağ olun, Fəzail müəllim.

Sahib Alıyev. Buyurun, Sahib müəllim.

S.Alıyev. Təşəkkür edirəm. Hörmətli xanım Sədr, dəyərli həmkarlar. Mən bu qanun layihəsini üç baxımdan önəmli hesab edirəm. Birincisi, Azərbaycanın üzərinə götürdüyü beynəlxalq öhdəliklər baxımından, ikincisi, ölkənin dayanıqlı inkişafını təmin etmək baxımından, üçüncüsü isə vətəndaş məmnunluğu baxımından.

Birincidən başlasaq, aydındır ki, biz Paris Anlaşmasına görə, elektrik enerjisi istehsalında qazdan istifadəni 1990-cı ilin səviyyəsindəkindən 35 faiz aşağı salmağı öz öhdəmizə götürmüşük. Məhz enerjidən qənaətli, səmərəli istifadə, 1 kilovat-saat enerjinin əldə edilməsi üçün sərf edilən qazın səviyyəsinin azaldılması təbii, innovasiya tətbiqi yolu ilə bizə belə bir şərait yaradır. Bu, mövcud sənəddə də öz əksini tapır, müəyyən maddələrdə biz bunu görürük.

Digər məsələ, dayanıqlı inkişaf məsələsidir. Aydındır ki, hər bir ölkənin generasiya gücünün artırılması, sadəcə, yeni stansiyalar hesabına deyil, həm də, qənaət hesabına baş verməlidir ki, bu, bir sıra inkişaf etmiş dövlətlərin təcrübəsində də özünü göstərir. Öncə onu deyək ki, Azərbaycan özünün generasiya gücünü, doğrudan da, bizimlə birgə müstəqillik qazanan heç bir dövlətin artırmadığı qədər artırdı. Biz 30-dan artıq yeni elektrik

stansiyaları tikmişik və eyni zamanda, 2018-ci ildə baş verən o enerji kollapsından sonra “Şimal-2” və “Qobu” istilik elektrik stansiyalarını tikməklə özümüzü belə forsmajorlardan sığortalamışıq. Üstəlik o da var ki, əvvəllər bizə miras qalan elektrik şəbəkəsi sistemində istehsal olunan enerjinin beşdə birindən çoxu, 22,6 faizi itkiyə gedirdisə, bu itki indi onda birdək azaldılıb, yəni səhv etmərsə, 10,2 faizdir. Bununla yanaşı, bir kilovat-saat üçün sərf olunan qaz 331,6 qramdan 271,1 qramadək azaldılıb, amma bu, Avropa standartlarından xeyli yüksəkdir ki, burada da işləmək lazım gələcək. Yeri gəlmişkən, istəyirəm, orasını da vurğulayım ki, bizim məhz BMT-nin 2001-ci ilə olan İnkişaf Proqramında regionda birinci yerdə, 193 ölkə arasında 55-ci yerdə olmağımızın səbəbi də bununla bağlıdır. Səbəblərdən biri məhz təmiz enerjiyə əlçatanlıq indikatorunun olmasıdır və Davos Forumunda da, yəni Davos Forumunun rəqabətlik reyting cədvəlində Azərbaycan enerjiyə əlçatanlıq baxımından, bilindiyi kimi, dünyada ikinci yerdədir. Bu sahədəki uğurlar birbaşa cənab Prezidentin xidməti ilə bağlıdır. Eyni ilə qənaətlə bağlı atılan addımlardır. Bununla bağlı, cənab Prezidentin dünyanın aparıcı şirkətlərinin həm Davos Forumu çərçivəsində, həm də sonradan Bakıda görüşlərini unutmalı deyilik. Bununla bağlı, bilirik ki, dünyanın ən məşhur “Signify” şirkəti ilə əməkdaşlıq var.

Vətəndaş məmnunluğu məsələsinə toxunmaq istəyirəm. Bilirsiniz, az öncə Vahid müəllim vurğuladı, insanlarda belə bir təsəvvür var ki, bizdəki elektrik sayğacları “ağıllı”dan daha çox hiyləgər saygac xarakterlidir. Belə yanaşmalar bir çox hallarda əsassız deyil. Yəni bu sayğacların istehsalı və quraşdırılması zamanı istehsalçının

maraqları nəzərə alınmalıdır. İkincisi, təmsil etdiyim Tərtərin timsalında bir məsələni diqqətə çatdırmaq istəyirəm. Düzdür, Tərtərdə son zamanlar 3 yarımstansiya tam yenidən qurulub, 5-də təmir işləri aparılıb. 40-dan artıq kompleks transformator məntəqəsi bərpa olunub. Amma elə kəndlər var ki, oradakı məhz o transformatorların bərbadlığı üzündən məişət avadanlıqları sıradan çıxır. Məsələn, Evoğluda olduğu kimi. Bununla bağlı da istehsalçı tərəfin məsuliyyəti məsələsi qanunvericilikdə öz əksini tapmalıdır. Diqqətinizə görə təşəkkür edirəm.

Sədrlik edən. Sağ olun Sahib müəllim.

Rüfət Quliyev. Rüfət müəllim, buyurun.

R.Quliyev. Təşəkkür edirəm, xanım Sədr. İlk növbədə qeyd etmək istəyirəm ki, mən bu qanun layihəsinə səs verəcəyəm.

Birinci baxışdan burada nə görsənir? Ümumiyyətlə, Azərbaycanda bu gün yeni bir trend başlayıb, biz infrastruktur layihələrdə və bu işlərdə ekstensiv inkişafdan intensiv inkişafa keçirik. Bununla əlaqədar, mən istərdim, xüsusən Energetika Nazirliyinə təşəkkürümü bildirirəm. Yəni bu layihə ilə əlaqədar bunların bir çox zəhməti var. Qeyd etmək istəyirəm, məndən qabaq da həmkarlar dedilər. deməli, “Azərenerji” müsbət işləyib, “Azərişiq”da müəyyən qədər müsbət işlər gedir, amma yenə də müəyyən problemlər var, təbiidir ki, bu problemləri həll edəcəklər. Biz bu layihəyə baxanda, daha çox, yəni hər iki cümlədən bir “səmərə”, “effektiv”, “səmərəli istifadə”, “effektiv istifadə”, “səmərəli istehsal”, “effektiv istehsal” ifadələrini görürük. İkinci alternativ enerji, bax, bu məqam da çox maraqlıdır. Burada bərpa olunan enerji barəsində də fikirlər var.

Bir məsələyə də toxunuram. Sahibkarlıq. Artıq

sahibkarlıq fəaliyyəti bu sahədə dəstəklənir və buna dövlət tərəfindən böyük bir dəstək olacaq. Onu da deyim ki, aldığım məlumatlara görə, xüsusən Qarabağ regionunda öz vəsaitin hesabına elektrostansiya və sair qurğular quran şirkətlərə dövlət vəd verib, saziş bağlayıb, son məhsulunu alacaq. Yəni bu da çox müsbət qarşılanır. Bu, xüsusən xarici sərmayəçilərə aiddir və çox yaxşı bir fikirdir.

“Ağıllı sayğac”, bəli bu sayğaclar elə tək orada deyil, başqa infrastruktur məsələlərdə də böyük söz-söhbətlərə səbəb olur. Amma mənə elə gəlir ki, “Azəriqaz”da həll olunan kimi, “Azərişiq”da da bunu həll etmək olar. Xüsusi laboratoriyalarda yoxlamaq olar və effektivliyinin və düz işləməyinin təsdiqini almaq olar. Yetər ki, müraciət edilsin.

Burada ekoloji problemlərə də fikir verilir. Bu da çox müsbət məsələdir və düşünürəm, bunun müsbəti tərəfi ondan ibarətdir ki, bax, orada çox maraqlı bir cümlə oxudum, ekoloji dizayn tələbləri.

Yüksək effektivlik, məndən qabaq hörmətli həmkarlar buna topxundular. Bəli, bu günə qədər də itkilərimiz çoxdur və bu itkilərin qabağını almaq lazımdır. Bu itkilər nə deməkdir? O itkilər həm iqtisadiyyat, həm də istehlakçılar üçün itkilərdir. İnnovativlik, yəni buna da mən fikir verdim və qeyd edim ki, həqiqətən, konseptual formada bu qanun böyük bir addımdır. Təbiidir ki, gələcəkdə bu qanuna dəyişikliklər olunacaq. Təbiidir ki, lazım olanda bir də müzakirə olunacaq, müəyyən yeniliklər olacaq.

Fürsətdən istifadə edərək, mən o sualı vermək istəyirəm. Biz hamımız bunu bilirik ki, bütün dünyada bu proses başlayıb, yəni elektrik enerjisi ilə hərəkət edən

avtonəqliyyatlar. Azərbaycanda da buna önəm verilir. İntəhası 1 problem var, bunların enerji doldurma məntəqələrinin sayını necə artırma bilərik və bu, kimə həvalə olunacaq ki, həmin elektromobili alan insanlar rahat formada istifadə etsinlər. Yekunda yenə qeyd edirəm, mən bu qanun layihəsinə səs verəcəyəm. Təşəkkür edirəm.

Sədrlik edən. Sağ olun, Rüfət müəllim.

Asim Mollazadə, buyurun.

A.Mollazadə. Çox sağ olun, Sahibə xanım. Əslində, bu, artıq ölkəmizin yeni strategiyasına, “yaşıl Azərbaycan” və alternativ enerjiyə, ətraf mühitə daha çox diqqət yetirmək strategiyasına uyğun olan ikinci qanundur. Təbii ki, qanun layihəsində enerjinin səmərəli istifadəsi ilə bağlı çox mühüm məqamlar öz əksini tapıb. Söhbət müvafiq auditin həyata keçirilməsindən gedir. Düzdür, bu audit daha çox istehlakçılara aiddir. Amma düşünürəm ki, enerji istehsalçılarına da çox ciddi diqqət yetirmək lazımdır və bu istiqamətdə müəyyən, mütəmadi auditi həyata keçirməyə böyük ehtiyac var.

Nə üçün itkilər baş verir? İlk növbədə köhnə texnologiya və enerjinin nəqli ilə bağlı olan köhnə infrastruktura görə. Ölkədə bu istiqamətdə çox ciddi islahatlar həyata keçirməyə ehtiyac var. Düşünürəm, bu proses başlayıb və ilk növbədə biz gözləyirik ki, “Qarabağa böyük qayıdış” layihəsi çərçivəsində məhz yeni texnologiyalardan daha çox istifadə olunacaq və biz alternativ üsullarla əldə edilən enerjinin itkilərini də bu texnologiyalarla azalda bilərik.

Mənə elə gəlir ki, bir məsələdə də çox ciddi diqqətə ehtiyac var. Söhbət avtomobil nəqliyyatından gedir. İlk növbədə, məsələn, böyük şəhərlərdə ictimai nəqliyyatı

elektrik mühərriklərlə işləyən avtobuslara keçirmək. Artıq Azərbaycanda onların istehsalı başlayıb və mənə elə gəlir ki, bu istiqamətdə müvafiq proqramlar həyata keçirməlidir ki, Azərbaycanda böyük şəhərlərdə elektrikle işləməyən ictimai nəqliyyata qadağa qoyulmalıdır. Bununla yanaşı, mütləq müvafiq üsullar da qəbul edilməli, ölkəyə idxal olunan elektromobillərə müvafiq güzəştlər olmalıdır. Biz ətraf mühitin təmizliyi üçün bu istiqamətdə ciddi addımlar atmalıyıq.

Bir məsələyə də toxunum. Mənə elə gəlir, böyük işlərə ehtiyac var və ümidvaram ki, bu qanun işləməyə başlayanda müəyyən nəzarət güclənəcək. Söhbət ondan gedir ki, yeni texnologiyalar enerjinin hər bir sahəsini nəzarətə almalıdır. Həm kondinsional enerji istehsalını, həm də yeni alternativ enerji və onun qorunmasını. Söhbət müvafiq batareyaların mövcudluğundan gedir ki, enerji toplanmalıdır. Bu, artıq bir neçə ölkədə həyata keçirilir. Məsələn, Ukrayna yeni müasir batareyalarla elektrik stansiyalarında enerjini toplayır. Yəni az istifadə olunan məqamlarda bu enerji toplanılır, çox istifadə olunan məqamlarda məhz batareyalardakı enerji sərf edilir. Ukrayna bu istehsalı başlayıbsa, Azərbaycan da müasir batareyaların istehsalına başlamalıdır ki, biz enerjini qoruyaraq onun yenidən istifadəyə verilməsinə şərait yaradaq. Bu, çox zəruri, vaxtında təklif olunan qanun layihəsidir. Hörmətli millət vəkilləri, xahiş edirəm, bu qanun layihəsini dəstəkləyəsiniz. Çox sağ olun.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, Asim müəllim.

Razi Nurullayev. Razi müəllim, buyurun.

R.Nurullayev. Xanım Sədr, təşəkkür edirəm. Mən qanun layihəsinə səs verəcəyəm və çıxışımı ikinci

oxunuşda etməyi qərara aldım. Onun üçün üzr istəyirəm. Təşəkkür edirəm.

Sədrlik edən. Sağ olun, Razi müəllim.

Əziz Ələkbərov. Əziz müəllim, buyurun.

Ə.Ələkbərov. Çox sağ olun, Sahibə xanım. Təbii ki, Enerji resurslarından səmərəli istifadə və enerji effektivliyi haqqında qanun layihəsi mükəmməl bir layihədir. Mən bu layihəyə səs verəcəyəm.

Amma qanun layihəsindən belə görünür ki, enerji resurslarının səmərəliliyindən istifadə, səmərəliliyin təmin olunması 3 istiqamət üzrə həyata keçirilməlidir. Birinci, enerjinin istehsalında səmərəlilik təmin olunmalıdır, ikinci, onun istehlakında səmərəlilik təmin olunmalıdır. Üçüncüsü, bu enerjinin istehlakçıya çatdırılmasında səmərəlilik təmin olunmalıdır. Heç şübhəsiz, ölkədə enerjinin istehsalı sahəsində çox böyük uğurlar qazanılıb. Amma təəssüf ki, bunu enerjinin istehlakçıya çatdırılmasına şamil edə bilmərik. Mən bu qənaətdəyəm. Ona görə belə deyirəm ki, layihə həm də enerji istehsalçıları ilə enerji istehlakçıları arasında münasibətləri tənzimləyir. Məsələn, mən deputatı olduğum ərazidən misal gətirirəm. Əgər Saatlı rayonunda 5 kənddən birində qaz yoxdursa, misal üçün, burada enerji istehlakçısının hüquqları pozulursa, artıq bərabərlik pozulur. Yəni vətəndaşın marağı da burada xüsusi ilə önə çəkilməlidir.

Rayonun enerji təminatı da bərbad vəziyyətdədir. Rayondakı bəzi yarımstansiyaların, transformatorların istismar müddəti başa çatıb. Kabelləşmə yoxdursa, istənilən vəziyyətdə xeyli dərəcədə enerji itkisinə yol verilir. Təbii ki, bunun da qarşısını almaq lazımdır. Kəndlərdə elektrik dirəkləri var ki, 50, 60 illik ağac dirəklərdir, bunlar artıq

pis vəziyyətdədir. Elektrik dirəklərinin zirvəsinə baxanda, orda bir qarmaqarışıqlıq var, kabelləşmə yoxdur və kifayət qədər enerji itkisi var. Mənə elə gəlir ki, enerji itkisinin qarşısını almaq üçün, eyni zamanda, bu məsələlərə də xüsusi diqqət verilməlidir.

Biz bu məsələlərlə bağlı “Azərenerji”yə də, “Azərişığ”a da, “Azərqaz”a da dönə-dönə müraciət edirik. Mənim əlimdə burada müraciətlər var. Bir-iki faktı qeyd etmək istəyirəm. “Layihələndirilib və layihə üzrə işlərin mərhələli şəkildə aparılması investisiya planına daxil edilmişdir”, bu, bir. “Dövlət proqramına uyğun olaraq mərhələli şəkildə həyata keçirilir”. Bu standart cavablar o deməkdir ki, bu istiqamətdə lazımı işlər görülmür. Ona görə də mən çox xahiş edirəm ki, həmin müvafiq qurumlar bu məsələyə də xüsusi diqqət yetirsin.

Heç şübhəsiz ki, bütün bu məsələlər hamısı enerjidən səmərəli istifadə etməyin tərkib hissəsidir və enerji itkisinin qarşısını almağın əsas faktorlarından biri olacaqdır. Diqqətinizə görə təşəkkür edirəm.

Sədrlik edən. Çox sağ olun.

Hörmətli həmkarlar, əgər razısınızsa, biz fasiləsiz işləyək. 4 məsələmiz var.

Yerdən. *(Eşidilmir.)*

Sədrlik edən. Sadiq müəllim, suallar var idi. Buyurun.

S.Qurbanov. Deputat həmkarlarıma həm dəstək, həm də sualları üçün təşəkkür edirəm. Vahid Əhmədovun, “ağıllı sayğac”lar məsələsi ilə bağlı verdiyi sual, bu məsələyə, eyni zamanda, digər həmkarımız da toxundu. Biz komitədə bunu müzakirə edən zaman nazirliyin nümayəndəsi də iştirak edirdi, o məsələ qalxdı ki, “ağıllı sayğac” bugünkü gündə bizim hesab etdiyimiz “ağıllı

sayğac”lardır, yoxsa, yox. Bilirsiniz ki, Azərbaycan olaraq biz 4-cü sənaye inqilabı regional mərkəzi yaradılan bir dövlətlik, ölkəyik. Bu gün bizim işğaldan azad olmuş ərazilərimizdə “ağıllı kənd”, “ağıllı şəhər” layihələri həyata keçirilir. Biz dünyanın ən inkişaf etmiş ölkələrinin təcrübəsini gətirəcəyik. Deyilən, mənə verilən məlumata görə “ağıllı sayğac” deyəndə bütün Avropa standartlarına uyğun sayğaclar nəzərdə tutulur. Yəni bu o deməkdir ki, buna yalnız kartlarla deyil, internet üzərindən də müdaxilə etmək, yəni artırmaq, nəzarət etmək və sair imkanları olacaqdır.

Etibar müəllimə həm də çıxışımı müdafiə etdiyinə görə təşəkkür edirəm, ətraflı məlumat verdi. Bir energetik kimi, orada qanunvericilik tətbiq olunsaydı, bəli, çox itkilərimiz olmazdı, amma ziyanın yarısından qayıtmaqda da fayda var. Bu gün bu qanunun tətbiqindən sonra yəqin ki, həmin itkilərin sayı kifayət qədər azalacaqdır. Fəzail müəllimə yenə də dəstəyinə görə təşəkkür edirəm. Keçən dəfə alternativ enerjiden istifadə ilə bağlı qanun layihəsini təqdim edəndə də bu sualı vermişdi ki, bu, vahid enerji sisteminə daxil olacaq, yoxsa yox? Bəli, Fəzail müəllim, daxil olacaq, həmin vahid enerji sisteminin tərkib hissəsi olacaq. Çünki o alternativ enerjiden istifadə etdiyimiz müddətdə, yəni iki sayğac olacaq. Biz orada dedik ki, həmin enerjini əldə edəndə özümüzün həm də istehsalçıya çevrilmək imkanımız var. Orada toplanmış enerjini həm şəbəkəyə ötürəcəyik, həm də şəbəkədən alacağıq. Yəni bunlar iki sayğac vasitəsi ilə bir-birini tənzimləyəcək. Bilirsiniz, Azərbaycanda 2018-ci ildəki məlum hadisədən sonra artıq bu xətlərin qurulması ilə bağlı bütün ölkədə yeni bir proqram işlənib hazırlanıb. Onun terminoloji

olaraq həm də bir istiqamətdə deyil, iki istiqamətli dövriyyə sistemi var. Hətta o birinci xətt də sıradan çıxsa belə, bunlar ikinci xətlə enerji ilə təmin olunacaqdır.

Sahib Alıyevə dəstəyinə görə təşəkkür edirəm. Onun da sualı “ağıllı sayğac”larla bağlı idi, cavab verdik. Rüfət müəllim Quliyevə dəstəyi üçün təşəkkür edirəm. Elektromobillərin doldurulması ilə bağlı, yəni bugünkü qanun layihəsinə aid olmadığı üçün bunu hesab edirəm ki, – bizim komitədə də bu, dəfələrlə müzakirə olunub, – elektromobillərin həm təşviq olunması, həm də bugünkü qanunun mahiyyəti olan enerjidən səmərəli istifadədə ən vacib məsələlərdən biri də atmosferin çirklənməsidirsə və onun üçün əlavə vəsaitlər tələb olunursa, elektromobillərin təşviq olunması da bu qanun qəbul edildikdən sonra öz töhfəsini verə bilər.

Asim müəllimlə komitədə bunu müzakirə etmişik və eyni suallara cavabları orada vermişik. Ona görə, hesab edirəm ki, komitədə bunu yenidən müzakirə edirik. Razi Nurullayevə də təşəkkür edirəm ki, gələcək iclasda aidiyyəti üzrə danışmaq məsələsini qoydu. Bu da mütərəqqi bir təklif idi. Əziz müəllimin qaldırdığı istehsalçı və istehlakçı ilə bağlı sual. Bu qanun layihəsi, bütövlükdə, daha çox istehlakçıya yönəlmişdir. Yəni söhbət istehlakçı kimi həm fiziki, həm də hüquqi şəxs olaraq istehlak etdiyimiz enerjiyə qənaətdən gedir. Onun səsləndirdiyi məsələ kifayət qədər əhəmiyyətli məsələdir və aidiyyəti təşkilatlara çağırış kimi qəbul oluna bilər.

Bu qanun layihəsində, təbii ki, yüzdə-yüz hər şey birdən-birə doğru ola bilməz. Elə bizim komitə olaraq da suallarımız var. Yəqin biz bunu ikinci oxunuşda da müzakirə edəcəyik. Nazirliyin nümayəndələri ilə burdan

çıxandan sonra biz bunu müzakirə edəcəyik. Dəyərli həmkarımız Tahir müəllim də yaxınlaşdı, onun da sualları oldu. Ona görə ikinci oxunuşda müəyyən fərqlər ola bilər. Nəzərə almağınızı xahiş edirəm. Çox sağ olun.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, Sadiq müəllim.

Samir müəllim, mənə dedilər Sizin də sözünüz yoxdur.

Hörmətli həmkarlar, mən məsələni səs qoyuram. Xahiş edirəm, qanun layihəsinin birinci oxunuşda qəbul edilməsinə münasibətinizi bildirin.

Səsvermənin nəticələri	(saat 13.05 dəq.)
Lehinə	71
Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	0
İştirak edir	71
Nəticə: Yetərsay yoxdur	

Şakir müəllim, məlumat verin.

Ş.Şabanov. Lehinə 19 səs vermişlər.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, qanun layihəsi birinci oxunuşda qəbul edildi.

Hörmətli həmkarlar, gündəliyin 11-ci və 12-ci məsələləri cənab Prezidentin bir məktubu ilə Milli Məclisə daxil olub. Onlar mahiyyətcə də bir-birinə yaxındır. Gündəliyin 11-ci məsələsi “Əmək pensiyaları haqqında” Qanunda dəyişiklik edilməsi barədə qanun layihəsi, gündəliyin 12-ci məsələsi isə “Əlilliyi olan şəxslərin hüquqları haqqında” Qanunda dəyişiklik edilməsi barədə qanun layihəsidir. Ona görə də mən Musa müəllim, yenə də Sizdən xahiş edirəm, hər iki layihə haqqında ümumi

məlumat verin. Buyurun.

M.Quliyev. Çox sağ olun. Hörmətli xanım Sədr, hörmətli millət vəkilləri. Müzakirənizə təqdim olunan hər iki qanun layihəsinə edilən dəyişiklik humanist xarakter daşıyır. Əlilliyi olan şəxslərin sosial müdafiəsinin gücləndirilməsi məqsədi ilə hazırlanmışdır. Dəyişikliyin mahiyyəti ondan ibarətdir ki, mövcud qanunda əlilliyi olan şəxsin əlilliyi bitən gündən sonra onun pensiyası dayandırılır və onun pensiyası növbəti əlillik təyin olunan gündən hesablanır. Buna görə də əlilliyi olan şəxslər əlillik müddəti bitməmişdən bir ay öncə tibbi-sosial ekspert komissiyalarına müraciət edirlər ki, əlillik pensiyasının arası kəsilməsin. Amma müəyyən hallar odur ki, üzrlü, ya üzrsüz səbəbdən, ya yadından çıxır, ya da müayinələr uzanır, vətəndaşlar əlillik müddəti bitəndən bir neçə ay sonra da, – müşahidələr göstərir, – tibbi-sosial ekspert komissiyalarına əlillik vəziyyətini müəyyən etmək üçün müraciət edirlər. Belə olan halda isə itirilmiş, arada ötürülmüş müddət ərzində pensiya dayandırılır və vətəndaşlarımız, belə deyərdim ki, iqtisadi çətinliklərlə üzləşirlər. Məhz bunları nəzərə alaraq, belə bir dəyişiklik təklif olunur ki, vətəndaşın əlillik müddəti bitəndən sonrakı ilk 6 ayda müraciət etdiyi zaman əlilliyi bərpa olunarsa, onun əlillik vəziyyəti əlillik müddəti bitən gündən hesablanacaq, yəni ötürülmüş aylara da 6 ay ərzində onun pensiyası bərpa olunacaqdır.

Həm “Əmək pensiyaları haqqında” Qanunda, həm də “Əlilliyi olan şəxslərin hüquqları haqqında” Qanunda edilən dəyişikliklərin mahiyyəti bundan ibarətdir və vətəndaşlarımızın sosial hüquqlarının gücləndirilməsinə xidmət edir. Diqqətinizə görə təşəkkür edirəm. Qanun

layihələrini dəstəkləməyinizi xahiş edirəm. Sağ olun.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, Musa müəllim.

Çıxış etmək istəyənlər var. Razi Nurullayev. Buyurun, Razi müəllim.

R.Nurullayev. Hörmətli xanım Sədr, hörmətli deputatlar, 44 günlük döyüslərdə yaralanmış təxminən 11 min civarında müharibə iştirakçısı var. Ağır və ya yüngül. Onlardan təxminən 4505-nin əlillik dərəcəsi almaq imkanı var, əlillik dərəcəsi düşməyən 6000 yaralanmış şəxs qalır. Onların da tam əksəriyyəti gənclərdir. Bu gənclərin də tam əksəriyyəti peşəsini, gələcək həyatını da hələ müəyyənləşdirməyib. Ona görə də yaralanmış müharibə iştirakçılarının hər birinə dəstək kimi 3 il, yaxud 5 il, yaxşı olardı ki, 5 il ərzində 500 manat pul verilsin. Həqiqətən də, bax, bu insanları burada mənim hörmətli həmkarlarım da qəbul edirlər, danışırlar. Biri əlini, biri qolunu, biri başını göstərir və sair. Bunların bir çoxunun da peşəsi yoxdur. Yəni bu insanlar özlərinə həyat qurmaqda çox böyük çətinlik çəkəcəklər. Yaralanıblar, indi yaraları sağılıb, amma əgər biz onlara bu qaygını göstərməsək, onların mənəvi yaraları sağalmayacaq. O cəhətdən, hesab edirəm ki, onlara 5 il ərzində 500 manat pul verilsə, bu zaman ərzində onlar həyatlarını, gələcəklərini təşkil edə, həm də özlərinə bir peşə seçə bilərlər. Onun üçün də mən istərdim ki, dediyim bu məsələ burada qalmasın və buna bir rəsmi münasibət də bildirilsin. Təbii ki, biz onların bədən yaralarını sağaltmışıq və sağaldacağıq da, amma mənəvi yaralarını isə sağalda bilməyəcəyik.

Əlavə olaraq, mən bu təklifimi bir dəfə də demişdim, yenə səsləndirmək istəyirəm. Müharibə iştirakçılarının əksəriyyəti peşəsizdir, təhsili, ali savadı yoxdur. Onları da

işə göndərəndə, yəni mən indi iş adamları ilə görüşürəm, xahiş edirəm, siz bu 3 nəfəri götürün, o biri millət vəkili xahiş edir, siz də bu 5 nəfəri götürün. Amma axı, bu şirkətlər də ölçüsüz corab deyil ki, bizim göndərdiyimiz bütün müharibə iştirakçılarını işlə təmin etsinlər. Onların da çoxunun peşəsi və bacarığı olmadığı halda onları, sadəcə olaraq, götürsün və əmək haqqı versin. Yəni bu da məntiqlə düzgün deyil. 3 ay, 4 ay, sonra onları işdən azad edirlər. Bu da əlavə bir problem və narahatlıqlar yaradır. O baxımdan da, mən düşünürəm ki, bax, bu insanların peşə təhsili və başqa təhsil alması üçün şərait yaratmaq lazımdır.

Bir dəfə demişdim, yenə də təkrar etmək istəyirəm ki, bax, bizdə universitetlər, kolleclər var. Bəlkə də 20, 50, 100 nəfəri onlara təhkim etmək olar, bu insanlara peşə, təhsil versin, imkanlar yaratsın ki, təhsilini və peşəsini alandan sonra da onları başqa bir yerdə işlə təmin edə bilək. Dövlət də onların o 6 aylıq kursunun, bir illik təhsilinin xərcini də ödəsin. Mənə belə gəlir ki, biz istənilən halda buna getməliyik ki, bu narahatlıqlar aradan qaldırılsın.

Mən bilirsiniz, həm də nəyə görə narahatam. Mən bilirəm ki, bax, bu insanlar 50, 100 nəfər müəyyən yerlərdə toplaşırlar, qəbulumuza gəlirlər. Mən, məsələn, İmişli şəhərində 200 nəfərin, tutaq ki, Bakıya gəlməsini gördüm. Mən onları sakitləşdirdim, danışdım. İcra başçısı ilə qəbul etdik, yüngül məsələlər, bir çoxlarının problemləri yerində həll olundu. Digərlərininki də nəzarətə götürüldü ki, həll olunacaq. Amma mən görürəm axı, necə həll olunacaq. Bu baxımdan mən bu təklifi verirəm.

Mən vallah, istəmirəm ki, sonunda o insanlar

Azərbaycanda şər qüvvələrin təsirinə düşsün. Şər qüvvələr onların bax, bu emosional vəziyyətindən istifadə etsin. Onlardan dövlətə qarşı istifadə etsinlər. Bilirsiniz ki, – elə burada mənim deputat həmkarlarım da adını çəkdi, – bu gün Azərbaycanda hər şeyi qara gören qüvvələr var və bu qüvvələr həmişə bu cür insanlardan istifadə etməyə çalışacaqlar. Elə biri Əli Kərimli, bax, o məqamı gözləyir. Gəlin, bu məqamı onlara tanımayaq. Bu cür insanları başının altına yastıq qoymaqla, onların ürəyindən keçən o hissələri deməklə, o çibənina basmaqla, yaralarını sarımaqla onları öz yanlarına çəkib, dövlətə qarşı istifadə etmək istəyəcəklər. Gəlin, buna imkan verməyək. Onun üçün də mən istərdim ki, burada qaldırdığım bu məsələyə rəsmi münasibət bildirilsin. Təşəkkür edirəm, hörmətli xanım Sədr.

Sədrlik edən. Sağ olun.

Əli Məsimli. Buyurun, Əli müəllim.

Ə.Məsimli. Çox sağ olun, hörmətli Sədr. Əlilliyi olan şəxslərin hüquqlarının müdafiəsinə dair bu dəyişikliyi müsbət qiymətləndiririk və hesab edirik ki, bu, günün əvvəlində əlilliklə bağlı qəbul etdiyimiz böyük sənədlərin tərkib hissəsidir. Xüsusi qeyd etmək istəyərdim ki, bu sənədlərin qəbul edilməsində Milli Məclis məsuliyyətin xeyli hissəsini öz üzərinə götürdü və iki ciddi dəyişiklik etdi.

Birinci, çox narazılıq və qeyri-müəyyənlik yaradan faiz dərəcələri arasında optimal diapazonun müəyyənləşdirilməsi, hesab edirəm ki, çox vacib idi. İkinci, əgər Nazirlər Kabinetinin 2015-ci ilin 30 dekabr tarixli qərarında meyarlar 250-dən 150-yə endirilmişdisə, indi yeni qaydalarda haradasa 800-dən çoxdur. Təqribən götürsək, 1000-in altında yeni meyarlar müəyyənləşdiriləcək, yeni istiqamət-

lər olacaq. Bu, çox mürəkkəb olacaq. Mürəkkəb olduğuna görə həm onu tətbiq edənlərin kifayət qədər həzm etməsi və cəmiyyətə çatdırılması, həm də cəmiyyətin onun kifayət qədər rəvan bir mexanizm vasitəsi ilə tətbiq edilməsində normal iştirakına zaman lazımdır. Ona görə, hesab edirəm ki, Milli Məclis tərəfindən müddətin 2022-ci il iyul ayının 1-ə keçirilməsi çox sanballı bir addımdır. Bu sənəd də həmin sənədlərin tərkib hissəsidir.

Hörmətli Sədr, əgər biz məsuliyyətin çox hissəsini öz üzərimizə götürmüşüksə və burada deyildiyi kimi, dəyişikliklər birləşmiş qablar qanunu prinsipi ilə gedirsə, ona görə hər bir dəyişikliyə daha diqqətlə yanaşmalı və onu dərindən öyrənməliyik. Ona görə sadə bir sual qaldırmaq istəyirəm. Niyə 4, 5, 7, 8, 9 ay yox, 6 ay? Əgər, doğrudan da, əvvəlki variantda, bundan qabaq qəbul etdiyimiz qanunların işə düşməsi 2022-ci ilin 1 yanvarı ilə bağlıdırsa, deməli yeni bir situasiya yaranır.

Hörmətli Sədr, ikinci məsələ ondan ibarətdir ki, bizim bu istiqamətdə heç bir problem doğurmadan, vətəndaş məmnunluğu yaradan və insanları bürokratik əngəllərdən xilas edən, belə deyək, bir üsulumuz var. “Pensiyalar haqqında” Qanunda tətbiq olunub ki, pensiyaçının pensiya yaşını bitən kimi, nə vaxt müraciət etməsindən asılı olmayaraq, istəyir 6,7 aydan, istəyirsə də 8 aydan sonra olsun, həmin müddətin haqqı ödənilir. Ona görə də bu haqda fikirləşmək lazımdır, 6 aydan çox olanda nə olacaq? Deməli yenə də hansısa bürokratik əngələ, mən deyərdim, bəlkə də qeyri-rəsmi ödənişlərə nədənsə yol açırıq ki, həmin müddəti qoyuruq. Həmin müddəti, bütövlükdə, götürmək çox vacib məsələdir. Çünki əgər əlilin yeganə yaşayış mənbəyi əlillik müavinətidirsə, o bu qədər gecik-

dirməz. Onu orada müxtəlif bürokratik maneələr gecikdirə bilər. Sübut da ondan ibarətdir, bir neçə gün bundan qabaq Əmək və sosial siyasət komitəsinin iclasında açıq formada məsələ qoyuldu ki, hələ 6 ay, 7 ay qabaq, keçən ilin dekabrında, noyabrında, bu ilin yanvarında, fevralında irəli sürülən təkliflərə hələ baxılmayıb. Bu, 6 ay deyil, həddindən artıq böyük bir rəqəmdir. Ona görə mən hesab edirəm ki, burada həmin rəqəmin heç elə bir əsası da yoxdur, o rəqəm götürülməlidir.

İkinci vacib məqam ondan ibarətdir ki, ən ciddi məsələ, aralıq müddət yaranır. Hörmətli Sədr, Nazirlər Kabineti özünün həmin məlum 2015-ci il qərarını ləğv edirsə də, amma aralıq müddəti də işləyəcək. İşləyəcəksə, 250-dən 150-yə endirilməsi yenə də qazilərdə ciddi problem yaradacaq. Həmin qərar yenə də işləyəcəksə, ona görə də mən hesab edirəm ki, o aralıq müddətdə yaranacaq problemlərin də aradan qaldırılması üçün qanunvericilikdə mütləq bir qərarın salınması, qəbul edilməsi həddindən artıq vacibdir. Deməli, əgər, doğrudan da, bu müddət kifayət qədər əlavə problemlər yaradacaqsa, onda qanunvericiliyə belə bir əlavə edilsin, müavinətləri dayandırılmış şəxslərə yeni komissiyadan keçmə dövrünə qədər müavinətlər kəsirsiz ödənilsin. Əgər belə bir təklifimiz keçsə, indi olan narazılıqların böyük əksəriyyəti, hesab edirəm, aradan qalxacaq. Diqqətinizə görə təşəkkür edirəm.

Sədrlik edən. Sağ olun, Əli müəllim.

Siyavuş Novruzov. Siyavuş müəllim, buyurun.

S.Novruzov. Təşəkkür edirəm, hörmətli Sədr. Doğrudan da, qanun çox mütərəqqi qanundur və son vaxtlar aparılan müzakirələrin nəticəsində bütün imkanlarımızla birlikdə biz bu qanunların qəbul olunmasına nail olduq.

Bu gün təqdim olunan hər iki qanun, doğrudan da, keçmiş müzakirələrin nəticəsi olaraq əlavə və düzəlişlərin, yeniliklərin tətbiq olunmasıdır.

Mən bir neçə kəlmə, ümumiyyətlə, müharibə veteranlarına, əlillərə göstərilən diqqət və qayğıdan da deməliyəm. Bilirsiniz ki, bizim yaralanan qazilərimizin hər birinin Heydər Əliyev Fondu tərəfindən istər Azərbaycanda, istərsə də Azərbaycanda müalicəsi mümkün olmayanların, xarici ölkələrdə, İsraildə, Türkiyədə müalicə olunmalarının, oradan həkimlərin, psixoloqların dəvət olunmasının, onların özləri, ailələri ilə, həmçinin şəhid ailələri ilə məşğul olunmasının biz şahidiyik. Yəni dövlət tərəfindən lazımı addımlar atılır ki, bu da onların həm sosial müdafiəsinin, həm də onların gələcək fəaliyyətinin təminatının bariz nümunəsidir. O cümlədən biz iki qanun qəbul elədik.

Burada qəbul etdiyimiz birinci qanun odur ki, əlillərin, qazilərin və şəhid ailələrinin reyestrinin aparılması. Bu, çox vacib amillərdən biridir. Çünki o reyestr aparılanda hansı rayonda neçə nəfər, nə qədər belə insan var, bunlar müəyyən olunur. Elə olur ki, rayonla bağlı olan məsələləri artıq Bakıda həll eləməyin o qədər əhəmiyyəti olmur. Artıq o reyestrə daxil oldusa, öz yerində həllini tapmalıdır. Onların işlə təmin olunması, sosial müdafiəsi, əlavə qayğının göstərilməsi, müalicəsi ilə məşğul olunması, doğrudan da, bu, bilavasitə hər bir vətəndaşımızın borcudur. Dövlət də bu addımları atır. İkinci məsələ burada da ciddi müzakirə olundu. Bilirsiniz ki, bizim müzakirələrdən sonra hər bir icra hakimiyyətində cənab Prezidentimizin tapşırığı əsasında deməli, Əlillər, şəhid ailələri ilə iş şöbəsi yaradıldı və burada verilən təkliflər də nəzərə

alınaraq, çoxunda ya Qarabağ qazisi, ya da şəhid ailəsinin nümayəndəsi həmin şöbədə işə götürüldü. O şöbəyə rəhbərlik edir, bilavasitə şəhid ailələrinin, Qarabağ əlillərinin, müharibə veteranlarının vəziyyəti ilə maraqlanırlar, onların statistikasını aparırlar. Onların problemləri ilə maraqlanırlar və aidiyyəti strukturlar qarşısında bunların qaldırılmasını həyata keçirirlər. Həmçinin bizim ali məktəblərdə də, – indi Razi müəllim qaldırdı, – bu kateqoriyadan olan insanlar, bilirsiniz ki, pulsuz təhsil alırlar, onların təhsil xərcləri dövlət tərəfindən ödənilir. Əgər kimsə ora daxil olacaqsız, artıq o pulsuz təhsil ala bilər. İndiyə qədər, həmçinin məcburi köçkün ailələrinə də bu, şamil olunurdu, hələ də şamil olunur. O cümlədən bu il koronavirusla əlaqədar aztəminatlı ailələrə də bu şamil olundu. Nəhayət, qərar verildi ki, təhsil kreditləri ortaya gəlsin və bu da bilavasitə insanların, vətəndaşların təhsil almasına şəraitdir.

Mən bir məsələni Musa müəllimdən xahiş edərdim ki, burada nəzərə alınsın. 6 ay, doğrudan da, kifayət qədər müddətdir, 6 ay ərzində əlilliyi müəyyən etmək mümkündür. Yəni hər hansı bir xəstənin olması və yaxud da əlil olması ola bilməz ki, bu, 6 aydan çox müddətə müəyyən olunsun. Bir ay, 2 ay, yaxud 3 ay ola bilər. 6 ay hesab edirəm, optimal müddətdir. Amma burada, Musa müəllim, bir məsələ var. Təbii ki, kiminsə əlilliyi, ümumiyyətlə, dayandırılır və müəyyən olunur ki, bu, saxtadır. İndiyə qədər bu, 10, 15, 20 il bu vəsaiti alıb. Bu, dayandırılanda, bunun dolanışıqı ancaq əlillik təqaüdündən irəli gəlir, yəni bu adam, düzdür, saxta yola əl atıbdır, əlillik dərəcəsi alıbdır, ona əlillik verən saxtakarlıq edib və sair, amma bunun iş tapması qeyri mümkündür...

Yerdən. (*Eşidilmir.*)

Sədrlik edən. Bir dəqiqə verin.

S.Novruzov. Adətən, bir nəfər işdən azad olunanda ona bir kompensasiya verilir. Yaxud bir ay əmək haqqını saxlamaqla, deyirlər get özünə iş tap. Burada da biz bilirik ki, o daxil olan əlillərin müəyyən hissəsində saxta əlillik dərəcəsi var. Onlara bir aylıq, yaxud iki aylıq hər hansı bir müavinət vermək olarmı ki, həmin müavinəti saxlayaq, onların özlərinə növbəti iş tapsınlar və o işlə məşğul olsunlar. Təşəkkür edirəm.

Sədrlik edən. Sağ olun, Siyavuş müəllim. Siz təhsil məsələsinə toxundunuz. Mən düşünürəm, Razi müəllimin verdiyi təklif ondan ibarət idi ki, – bəlkə axıra qədər demədi bunu Razi müəllim, – distant təhsildən söhbət gedə bilər. Əgər əlildirsə, universitetdə distant, inklüziv təhsil deyilən bir şey var. O distant təhsillə bağlı olar. O məsələ ağılabatan məsələdir. Təbii ki, dövlət, hökumət hər şeyin, təhsilin də pulunu verir və sair. Bu, ayrı bir məsələdir. Razi müəllim, Siz sonra Bəxtiyar müəllimlə təklifinizlə bağlı danışarsınız. Mən düşünürəm ki, o təklifi qəbul etmək olar. Siz, düzdür, belə formatda demədiniz, ancaq mən düşünürəm ki, elə formatda Bəxtiyar müəllimlə sonra danışmaq olar.

Aydın Mirzəzadə. Aydın müəllim, buyurun.

A.Mirzəzadə. Çox sağ olun. Mən 11-ci məsələ ilə bağlı fikrimi bildirmək istəyirəm. Əslində, bu məsələ ilə bağlı ötən iclasda fikir bildirmişdim. Bildirilir ki, əlilliklə bağlı pensiyalar əlilliyin yenidən təsdiq edildiyi gündən bərpa edirlər. Birincisi, mən hesab edirəm, proqram elə qurulmalıdır, vətəndaş əlilliyin bitdiyi dövrə müəyyən qədər qalmış artıq bilsin ki, onun əlilliyi davam etdirmə

ləcək, ya yox. Hörmətli Siyavuş müəllim tamamilə düzgün vurğuladı ki, insanı birdən-birə gəlicsiz və yaxud haradansa müavinət almamış bir vəziyyətdə qoymaq olmaz. Vətəndaş səhv edə bilər, amma dövlət hamının dövlətidir. Hər bir kəsin sosial vəziyyəti onun diqqətinədir. Bu baxımdan, mən təklif edirəm, elə bir proqram qurulsun ki, vətəndaşa bir neçə ay qalmış artıq elektron formada xatırlatma gəlsin, onun əlilliyi filan vaxtdan bitir və yenidən müraciət edə bilsin. Əlilliyin bitməsinə iki ay qalmış vətəndaş artıq onun əlilliyinin davam etdirilib, etdirilməyəcəyindən məlumatlı olsun. Yoxsa, əlillik bitir, bu müraciət eləyir, bir neçə ay əlilliyə görə pensiya almır. Yenidən bərpa edilməsi isə bunun üçün müəyyən problemlər yaradır. Mən hesab edirəm ki, bu reallığı nəzərə almaq lazımdır.

Eyni zamanda, keçən dəfə səslandı ki, Vətən müharibəsinin şəhid ailələri, qaziləri üçün məşğulluq marafonu keçiriləcək. Mən çox istərdim ki, əlilliyi təsdiq edilməyən, – yaxud son dövrlərdə saxta əlillik deyilən bir anlayış ortaya çıxdı, – həmin insanlar üçün də məşğulluq marafonu keçirilsin və onların artıq işlə təminatı və yaxud hər hansı bir formada gəlir gətirən sahədə məşğul olması üçün şərait yaransın. Diqqətinizə görə sağ olun.

Sədrlik edən. Sağ olun.

Aydın müəllim, mən müdaxilə etmək istəmirdim. Əgər bu adam saxta əlildirsə, necə olur, təzədən hələ bir neçə ay da ona nə isə vermək lazımdır? Əsl əlil qalır qıraqda, saxta əlilliyə görə biz hələ bir-iki ay da nəşə verək. Siyavuş müəllim də bunu dedi. İndi media da oradan qulaq asır. Yenə də bunu yazacaqlar.

Yerdən. *(Eşidilmir.)*

Sədrlik edən. Yox, ümumiyyətlə, əlillikdən danışırıqsa, ancaq bu, saxta əlildirsə.

Yerdən. (*Eşidilmir.*)

Sədrlik edən. Yox, mən saxta əlillikdən danışırım. O biri əlillik formasından danışmıram. O tərəfini də mən demirəm. Mən saxta əlilliklə bağlı deyirəm.

Yerdən. (*Eşidilmir.*)

Sədrlik edən. Yox, Aydın müəllimin tam ixtiyarı var deməyə, düz də eləyir danışır. Öz fikrini deyir. Aydın müəllim mübahisə eləmir. Biz hamımız öz fikrimizi bildiririk.

Fəzail Ağamalı. Fəzail müəllim, buyurun.

F.Ağamalı. Təşəkkür edirəm. Hörmətli xanım Sədr, hörmətli millət vəkilləri. Mən təqdim edilmiş qanun layihəsini mütərəqqi hesab edirəm. Bu, tam mütərəqqi xarakter, humanist mahiyyət daşıyan qanun layihəsidir və təbii olaraq, buna səs verəcəyəm. Dəyərli həmkarlarımı da buna səs verməyə dəvət edirəm. Burada bir sıra məsələlər qaldırıldı, mən, təbii ki, bununla bağlı öz münasibətimi ifadə etməliyəm.

Bizə böyük qələbə gətirən, başımızı uca edən, torpaqlarımızı işğaldan azad edən bütün müharibə iştirakçlarına dərin hörmət və məhəbbətimiz, diqqət və qayğımız var. Bu, bu gün dövlət səviyyəsində yüksək səviyyədə həyata keçirilir. Bu, birmənalıdır. Lakin, təbii ki, hələ müharibədən uzun müddət keçməyib. O müharibənin ağrılarını, acılarını, yaratmış olduğu problemləri aradan qaldırmaq üçün zamana ehtiyac var. Ancaq dövlətin niyyəti ortadadır. Dövlətin hər vətəndaşına olduğu kimi, daha çox dövlətə, xalqa böyük nüfuz, hörmət gətirən, qələbəni bizə sevinc kimi bəxş edən bu müharibə iştirakçlarına da

uzunmüddətli və daimi olaraq diqqəti olacaqdır, elə xalqımızın da. Buna heç kəsin qətiyyəni şübhəsi olmasın. İndiki zaman kəsiyində müəyyən problem ortaya çıxırsa, bunun da həlli yolları var.

Dövlət ən müxtəlif platformalarla, ən müxtəlif variantlarla və layihələrlə onları diqqət mərkəzində saxlayır. Ancaq bu gün əgər əlilliyi olmayan şəxslər varsa, mən hörmətli həmkarım Razi Nurullayevin narahatlığını başa düşürəm, lakin onun təklifinin reallaşmasını qəbul edə bilmirəm. Çünki bu təklif reallaşa bilməz ki, hər bir əlilə 500 manat pul verilsin. Bunun başqa variantı ola bilər. O da ondan ibarət ola bilər ki, həmin gənclər peşə təhsilinə cəlb edilsinlər. Nəzərə alsaq ki, bu yaxınlarda bizim müzakirə edib qəbul etdiyimiz və cənab Prezident tərəfindən imzalanan qardaş Türkiyə ilə peşə təhsili haqqında qanun artıq qüvvəyə mindi. Orada kifayət qədər geniş imkanlar var. Müvafiq strukturlar, xüsusi ilə Əmək və Əhəlinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyi bu baxımdan həmin gənclərimizin təsnifatını aparmalıdır, onların hər birinə fərdi şəkildə yanaşılmalıdır, onun qabiliyyəti, həvəsi, istəyi, imkanları nəzərə alınaraq, o, peşə istiqamətində yönləndirilməlidir. Əgər peşə təhsili alacaqsız, deməli, orada peşəyə yiyələnir, həm də təqaüd alır. O, ikitərəfli qazanır. Ondən sonra isə onların daimi işlə təminatına xüsusi əhəmiyyət vermək lazımdır. Verdin bir ay, bir il, imkan oldu, olmadı, buna dövlətin imkanı çatacaq, çatmayacaq, o pulu verəcək, verə bilməyəcək. Çünki qarşıdan böyük qayıdış gözlənilir. O yerlər bərpa olunmalıdır, məcburi köçkünlər yerinə qayıtmalıdır. Böyük problemlərimiz var. Bu gün, təbii, dövlətin də büdcəsi daha geniş imkanlara malik deyil ki, bütün bu və ya buna bənzər tələbləri yerinə

yetirsin.

Ona görə də mən təklif edərdim ki, Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyi bu baxımdan yaralı və təkəzə yaralı deyil, eyni zamanda, bütövlükdə, müharibədə iştirak edən bütün gənclərimizin təsnifatını özünün yerli qurumları, icra strukturları ilə müəyyənləşdirsin. Bununla bağlı xüsusi proqram qəbul edilsin. O proqram da addım-addım, zaman-zaman yerinə yetirilsin. Mən düşünürəm ki, bu, daha konseptual, daha ağıllı, daha düzgün yanaşma olardı. Təşəkkür edirəm.

Sədrlik edən. Sağ olun.

Musa Quliyev. Musa müəllim, buyurun.

M.Quliyev. Çox sağ olun. Hörmətli xanım Sədr, hörmətli millət vəkilləri. Təkliflərinizə, rəylərinizə və qanuna dəstəyinizə görə hamınıza təşəkkür edirəm. Qısa olaraq qaldırılan məsələlərə komitənin münasibətini bildirmək istəyirəm.

Hörmətli Razi Nurullayevin 5 il ərzində yaralanan, amma əlillik vəziyyəti müəyyən olunmayan qazilərimizə müavinətin verilməsi onun humanist xarakterindən irəli gəlir. Amma bu qanunvericilik praktikasını baxımından doğru deyil və bunu icra etmək də mümkün deyil. Hörmətli Fəzail müəllimə bu barədə təkliflərinə görə təşəkkürümü bildirirəm. O insanların, ən doğrusu, məşğulluğunun təmin olunmasıdır. Gənc, əmək qabiliyyətli insanlardır. İndi hər hansı biri yara alıbdırsa, yarası da sağalıb. Deməli, əlillik verilməyibsə, bunlar əmək qabiliyyətli insanlardır. Birinci növbədə ən davamlı, ən etibarlı sosial müdafiə aləti məşğulluqdur. Bu insanların məşğulluğunun təmin olunması üçün də artıq bir 10 günə yaxındır ki, əmək məşğulluq marafonu başlayıb. Ötən

iclasda da mən bu barədə çağırış etdim, televiziya da biz çağırış etdik və hörmətli deputat həmkarlarımızı bir daha dəvət edirəm ki, bu marafona qoşulsunlar. İşə götürənlərə çağırışlar edək, bu ilin sonuna qədər hökumətin məqsədi də bundan ibarətdir ki, bütün qazilərimiz və şəhid ailələri üzvlərinin məşğulluğu təmin olunsun. Hökumət tərəfindən də şübhəsiz ki, özünüməşğulluq proqramı, müştərək maliyyələşdirmə, sosial-ictimai iş şəklində bunların məşğulluğuna təminat və dəstək veriləcəkdir.

Əli Məsimlinin təklifinə mən bir daha cavab vermək istəyirəm. Əli müəllimlə bu məsələni ikilikdə də müzakirə etmişdik. Əli müəllim, bu müddət uzanır, niyə 6 ay söylədi. Daha çox müddət olsa nə olar və ya niyə daha çox müddət, yaxud bir il təklif etmirik. Hörmətli Əli müəllim, Sizinlə biz danışıqdan sonra mən Əmək və Əhəlinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyi, Səhiyyə Nazirliyi və İcbari Tibbi Sığorta Agentliyi ilə danışdım. Məsələ burasındadır ki, iyulun 1-ci rübündə gərginlik olub. Xüsusən oftalmologiya, onkologiya sahəsində bir neçə ay bəzi vətəndaşlarımızın əlilliyin təyin olunması ilə bağlı ekspert rəylərinin alınması gecikibdir. Amma heç bir halda bu 6 ayı keçmir. Mən dünən bir daha Oftalmologiya İnstitutu ilə danışdım, artıq onlar Əmək və Əhəlinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyinin onlayn sisteminə qoşulublar. Artıq müraciət edən şəxs əlillik müddətinin nə vaxt bitəcəyini onlar bilirlər, yəni bir gün də qalmış onlar gecikdirmirlər. Bu, 6 ay müddət isə onunla bağlıdır ki, hər hansı bir səbəbdən vətəndaşın ya yadından çıxıb, ya ölkədə olmayıb, ya da kiməsə müraciət etməyib, sonradan yadına düşüb və sair. Bununla bağlı olacaq. Niyə 6 aydan çox bunu etmək mümkün deyil. Çünki 6 ay ərzində, – hörmətli

Siyavuş müəllim bu məsələyə öz doğru münasibətini bildirdi, – vətəndaşın, şəxsin həyatında, sağlamlığında həm mənfiyə, həm də müsbətə doğru dəyişiklik ola bilər. 6 aydan artıq müddətdə ola bilər ki, onun əlillik vəziyyəti ağırlaşar. Daha ağır əlil dərəcəsinə keçər. Amma biz bunu geriyə şamil etsək, buna daha əvvəlki yüngül əlillik dərəcəsinə uyğun pensiya verməliyik. Yaxud reabilitasiya oluna, sağala bilər və 1, 8, 9 aydan, bir ildən sonra müraciət etdiyi halda ekspert komissiyası onun əlillik dərəcəsinə yüngülləşdirər, yaxud ləğv edə bilər. Amma 6 ay optimal bir müddətdir. Bütün dünya praktikasında da bu şəkildə nəzərdə tutulur. Aralıq müddətlə bağlı dediyiniz məsələni müzakirə edə bilərik. Amma bu, indiki anın predmeti deyil, biz bunu əlaqədar nazirliklərlə müzakirə edə bilərik.

Siyavuş müəllimə təşəkkür edirəm, qanuna dəstək verdi. Məşğulluq, sosial iş, özünüməşğulluqla bağlı öz təkliflərini dedi və hörmətli Fəzail müəllim də bu məsələ ilə bağlı daha əhatəli fikirlər söylədi. Bu gənclərimizin, qazilərimizin məşğulluğu ilə əlaqədar Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyinin proqramı var. Onlar ilk növbədə peşə təhsilinə, – hörmətli xanım Sədr, Siz də bu məsələyə öz doğru münasibətinizi bildirdiniz, – peşə hazırlığına cəlb olunur. Peşə təhsili aldığı müddətdə onlara təqaüd də verilir. Ondan sonra isə müvafiq işlə təminatı həyata keçiriləcəkdir.

Aydın müəllimin təklifi ilə bağlı onu söyləmək istəyirəm ki, vətəndaşın əlillik müddəti və tutaq, əlillik vəziyyəti statistik bir məsələ deyil. Bu, dinamik bir prosesdir. Yəni vətəndaşa bir il, yaxud iki il müddətinə əlillik təyin olunubsa, həmin müddətdə ən az ayda bir

dəfə, 2 ayda bir dəfə həkiminin müşahidəsinə getməlidir. Çünki bu, xəstə insandır. Bu, tam sağlam insan deyil ki, ildə bir dəfə yadına düşəndə müayinəyə getsin. Deməli, həqiqətən də, xəstə insanlar ayda bir dəfə mütləq həkimə müraciət edirlər. Onun ambulator kartasında bu qeydiyyatlar aparılır. Sahə həkimi, indi TƏBİB-in sistemində isə ailə həkimi bunu müşahidəyə götürür. Heç şübhəsiz ki, stasionar müalicəsi də alır və əlilliyin müddətinin bitməsinə bir ay qalmış artıq o, ekspert komissiyalarına müraciət edir. O məlumat var bu məsələ ilə bağlı. Bir daha dəstək üçün təşəkkürümü bildirirəm və qanun layihəsinə səs verməyi xahiş edirəm.

Sədrlik edən. Sağ olun, Musa müəllim.

İndi isə, hörmətli həmkarlar, mən qanun layihələrini bir-bir səsə qoyacağam. Xahiş edirəm, “Əmək pensiyaları haqqında” Qanunda dəyişiklik edilməsi barədə qanun layihəsinin birinci oxunuşda qəbul edilməsinə münasibət bildirin.

Səsvermənin nəticələri	(saat 13.38 dəq.)
Lehinə	72
Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	0
İştirak edir	72
Nəticə: Yetərsay yoxdur	

Şakir müəllim, məlumat verin.

Ş.Şabanov. Lehinə 16 səs vermişlər.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, qanun layihəsi birinci oxunuşda qəbul edildi.

İndi isə, hörmətli həmkarlar, “Əlilliyi olan şəxslərin hüquqları haqqında” Qanunda dəyişiklik edilməsi barədə qanun layihəsinin birinci oxunuşda qəbul edilməsinə münasibət bildirin.

Səsvermənin nəticələri	(saat 13.38 dəq.)
Lehinə	71
Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	0
İştirak edir	71
Nəticə: Yətərsay yoxdur	

Şakir müəllim məlumat verin.

Ş.Şabanov. Lehinə 16 səs vermişlər.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, qanun layihəsi birinci oxunuşda qəbul edildi.

İndi isə, hörmətli həmkarlar, gündəliyin son 2 məsələsinə keçirik. Bu 2 məsələ də cənab Prezidentin bir məktubu ilə Milli Məclisə daxil olub. Onlar mahiyyətcə bir-birinə yaxındır. 13-cü məsələ “Əmək pensiyaları haqqında” Qanunda dəyişiklik edilməsi barədə qanun layihəsidir. Məsələyə dair məlumat vermək üçün Musa müəllim, mən yenə də Sizə söz vermək istəyirəm. Buyurun.

M.Quliyev. Çox sağ olun. Hörmətli xanım Sədr, hörmətli millət vəkilləri. Bu qanunlar da humanist xarakter daşıyır və cənab Prezidentin vətəndaşlarımızın sosial müdafiəsini, sosial təminatını gücləndirmək niyyətindən irəli gəlmişdir.

Məsələ burasındadır ki, mövcud qanunvericiliyə görə, dövlət qulluğu vəzifəsində 15 il qulluq stajı olan şəxsə

dövlət məvacibinin orta aylıq məbləğinin 50 faizi miqdarında pensiya verilir. Amma publik hüquqi şəxslərin yaranması ilə əlaqədar olaraq, dövlət qulluğu vəzifələri publik hüquqi şəxsə keçəndə həmin vətəndaşlarımız, həmin işçilər, təbii ki, dövlət qulluğundan çıxırlar və publik hüquqi şəxs olanda bu stajı davam etdirə bilmirlər. Əgər bu şəxslərin dövlət qulluğunda 13 il stajı olmuşsa, sonra idarənin, yaxud da müəssisənin statusunun dəyişməsi ilə əlaqədar bunlar dövlət qulluğu vəzifəsini itirmişlərsə və onların pensiyasına 2 il qalırsa, artıq 13 il stajı kifayət edəcək ki, yeni qanun qəbul ediləndən sonra bunlar dövlət qulluqçusu kimi pensiyaya çıxsınlar və dövlət qulluqçusu kimi aldıkları məvacibin 50 faizi məbləğində pensiya alsınlar. Sual yarana bilər ki, niyə 2 il, daha artıq müddət nəzərdə tutulmur? Çünki bu insanların artıq yaş həddi də pensiya həddinə gəlib yaxınlaşdır və onların buradan çıxıb başqa dövlət qulluğuna getmək imkanları da məhdud olur və hər saat da belə iş tapılmır. Daha gənc insanlar isə, əgər istəyərsə, dövlət qulluğunda fəaliyyətlərinə davam etmək üçün müvafiq qaydada testlərdən, imtahanlardan keçib dövlət qulluğunda fəaliyyətlərini davam etdirə bilərlər.

Bu, uzun müddətdə stajı olan və yaşlı insanların sosial müdafiəsini gücləndirən bir təklifdir. Hesab edirəm ki, millət vəkilləri bu təklifi bəyənəcəklər, dəstəkləyəcəklər. Diqqətinizə görə təşəkkür edirəm.

Sədrlik edən. Sağ olun, Musa müəllim. Çıxış etmək istəyən yoxdur, ona görə də mən qanun layihəsini səsə qoyuram. Buyurun.

Səsvərmənin nəticələri

(saat 13.41 dəq.)

Lehinə	74
Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	0
İştirak edir	74
Nəticə: Yetərsay yoxdur	

Şakir müəllim, məlumat verin.

Ş.Şabanov. Lehinə 15 səs vermişlər.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, qanun layihəsi birinci oxunuşda qəbul edildi.

Bizim sonuncu məsələmiz “Dövlət qulluğu haqqında” Qanunda dəyişiklik edilməsi barədə qanun layihəsidir. Əli müəllim, bu layihəyə Sizin komitədə baxılıb. Xahiş edirəm, məlumat verin.

Ə.Hüseynli, *Milli Məclis Sədrinin birinci müavini, Hüquq siyasəti və dövlət quruculuğu komitəsinin sədri.*

Çox sağ olun, hörmətli xanım Sədr. Bu layihə hörmətli Musa müəllimin məruzə etdiyi qanunla üzvi surətdə bağlıdır. Musa müəllim isə çox geniş və ətraflı məlumat verdi. Sadəcə, söhbət dövlət qulluqçularından getdiyinə görə həmin müddəalar “Dövlət qulluğu haqqında” Qanunda da öz əksini tapmalıdır. Çox sağ olun.

Sədrlik edən. Sağ olun, Əli müəllim.

Çıxış etmək istəyən var. Etibar Əliyev. Etibar müəllim, buyurun.

E.Əliyev. Çox təşəkkür edirəm, hörmətli Sahibə xanım. Hörmətli həmkarlar, vaxtaşırı qanunlarda dəyişikliklərin aparılması mütərəqqi hesab olunmalıdır. Çünki ictimai münasibətlər inkişaf edir və bu, qanunlara təsirsiz ötürür. Qanunlardakı sabitlik və keyfiyyət amilləri qanun-

ların dayanıqlı ünvanlığını təmin edən əsas şərtlərdəndir. Tez-tez dəyişikliklərin edilməsi isə benifisiarları çətin duruma salır. Son 15 gündə artıq ikinci dəfədir ki, “Dövlət qulluğu haqqında” Qanunda dəyişiklikləri müzakirə edirik. Olmazmı ki, bu qanunu ciddi surətdə təftiş edib, birdəfəlik dəyişikliklər təqdim olunsun? Görünür ki, qanunvericiliyin subyektləri arasında yetərli koordinasiya yoxdur.

O ki qaldı bu gün təklif olunan dəyişikliklərə, bununla bağlı qeyd etmək istərdim, bu, vaxtı ilə dövlət qulluğunda çalışmış bir qrup şəxsin vəziyyətini yaxşılaşdırmağa hesablanmış dəyişikliklərdir. Lakin dəyişikliklərlə bağlı statistik məlumat yoxdur. Bununla bağlı təhlil aparılıbmı? Bunu görmürük. Niyə dəyişiklik əmək pensiyası yaşına çatmasına ən çoxu 2 il qalmış və 13 il qulluq stajı olan dövlət qulluqçularına aid edilir? Niyə 3 il yox, 5 il yox, 2 il? Bu səbəblər toplusu nədən ibarətdir. Əsas səbəbi bilirik, bəli, publik hüquqi şəxslərdə çalışan insanların dövlət qulluqçusu statusuna xitam verilməsidir.

Azərbaycan Konstitusiyasının 55-ci maddəsinin ikinci hissəsində yazılır: “Azərbaycan Respublikasının vətəndaşları dövlət orqanlarında qulluq etmək imkanına malikdirlər. Dövlət orqanlarının vəzifəli şəxsləri Azərbaycan Respublikasının vətəndaşları sırasından təyin edilirlər”. Buna baxmayaraq, vətəndaşların dövlət orqanlarında qulluğunun həyata keçirilməsində məhdudlaşmalar vardır. Bu, əlbəttə ki, Konstitusiyamızın 55-ci maddəsinin ikinci hissəsinə ziddir.

Vətəndaşdan ilk test imtahanlarında müəyyən rüsum alınır. Belə çıxır ki, şəxsin imkanı yoxdursa, o dövlət orqanlarında qulluq etməkdən məhrum olmalıdır? Rüsum

ləğv olunmalıdır. Necə ki, tələbə qəbulu prosesində ilk dəfə imtahanda iştirak edən abituriyentlər rüsum ödəmir.

İkinci ciddi məsələyə toxunmaq istəyirəm. Yəqin, yaxın gələcəkdə ola bilsin ki, bu dəyişikliklər də təklif olunsun. Nəyə görə bəzi mərkəzi icra hakimiyyəti orqanlarında eyni vəzifədə çalışan dövlət qulluqçularının əmək haqlarında fərqlər olmalıdır? Məsələn, Maliyyə Nazirliyində məsləhətçi, yaxud şöbə müdiri vəzifəsində çalışanlara hər ay əmək haqqının 1 misli qədər əlavələr ödənilir. Ancaq tutaq ki, Energetika Nazirliyində bu, tətbiq olunmur. Niyə fərqlənmə əmək haqqı sistemi tətbiq edilir? Bu, diskriminasiyadır. Onlar eyni kateqoriyadan olan dövlət qulluqçularıdır. Düşünürəm ki, buna da biz diqqət etməliyik. Təşəkkür edirəm.

Sədrlik edən. Çox sağ olun.

Heç kimin sözü yoxdur. Musa müəllim, Əli müəllim, sözlünüz yoxdur?

Yerdən. (*Eşidilmir.*)

Sədrlik edən. Hörmətli həmkarlar, mən məsələni səsə qoyuram, buyurun, münasibət bildirin.

Səsvermənin nəticələri	(saat 13.45 dəq.)
Lehinə	73
Əleyhinə	0
Bitərəf	1
Səs vermədi	1
İştirak edir	75
Nəticə: Yetərsay yoxdur	

Şakir müəllim, məlumat verin.

Ş.Şabanov. Lehinə 15 səs vermişlər.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, qanun layihəsi birinci oxunuşda qəbul edildi.

Hörmətli həmkarlar, iclasımız bitdi. Hamıya təşəkkür edirəm.

Növbəti iclasımız ayın 25-də olacaq. Sağ olun.

ALTINCI ÇAĞIRIŞ
AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI
MİLLİ MƏCLİSİNİN
NÖVBƏDƏNKƏNAR
VI SESSİYASI İCLASININ

PROTOKOLU № 62

Milli Məclisin iclas salonu.
25 iyun 2021-ci il.

İclasa Azərbaycan Respublikası Milli Məclisinin
Sədri Sahibə Qafarova sədrlik etmişdir.

İclasda Milli Məclisin 103 deputatı iştirak etmişdir.

Qeydiyyat	(saat 11.04 dəq.)
İştirak edir	97
Yetərsay	83

İclasa dəvət olunmuşlar:

Çingiz Əsgərov, Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsi sədrinin müavini.

Sənan Hacıyev, Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsi Mülki Kollegiyasının sədri.

İclasın gündəliyinə aşağıdakı məsələlər daxil idi:

1. Enerji resurslarından səmərəli istifadə və enerji effektivliyi haqqında Azərbaycan Respublikası qanununun

layihəsi (ikinci oxunuş).

2. “Əmək pensiyaları haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununda dəyişiklik edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi (ikinci oxunuş).

3. “Əlilliyi olan şəxslərin hüquqları haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununda dəyişiklik edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi (ikinci oxunuş).

4. “Əmək pensiyaları haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununda dəyişiklik edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi (ikinci oxunuş).

5. “Dövlət qulluğu haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununda dəyişiklik edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi (ikinci oxunuş).

6. Azərbaycan Respublikasının Əmək Məcəlləsində, Azərbaycan Respublikasının Mülki Prosesual Məcəlləsində, Azərbaycan Respublikasının Ailə Məcəlləsində, Azərbaycan Respublikasının Mülki Məcəlləsində, Azərbaycan Respublikasının Vergi Məcəlləsində, Azərbaycan Respublikasının Cinayət-Prosesual Məcəlləsində, Azərbaycan Respublikasının İnzibati Xətalər Məcəlləsində, Azərbaycan Respublikasının İnzibati Prosesual Məcəlləsində, “Sosial sığorta haqqında”, “Tibbi sığorta haqqında”, “Dövlət rüsumu haqqında”, “Məhkəmə-Hüquq Şurası haqqında” və “İnzibati icraat haqqında” Azərbaycan Respublikasının qanunlarında dəyişiklik edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi (birinci oxunuş).

7. “Mediasiya haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununda dəyişiklik edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi (birinci oxunuş).

8. “Dövlət qulluğu haqqında”, “Prokurorluq orqanlarında qulluq keçmə haqqında”, “Diplomatik xidmət haqqında”, “Ədliyyə orqanlarında qulluq keçmə haqqında”, “Fövqəladə hallar orqanlarında xidmətkeçmə haqqında” Azərbaycan Respublikasının qanunlarında və Azərbaycan Respublikasının 1999-cu il 7 dekabr tarixli 768-IQ nömrəli Qanunu ilə təsdiq edilmiş “Gömrük orqanlarında xidmət haqqında Əsasnamə”də, 2001-ci il 12 iyun tarixli 141-IIQ nömrəli Qanunu ilə təsdiq edilmiş “Dövlət vergi orqanlarında xidmət haqqında Əsasnamə”də, 2001-ci il 29 iyun tarixli 168-IIQ nömrəli Qanunu ilə təsdiq edilmiş “Azərbaycan Respublikasının daxili işlər orqanlarında xidmət keçmə haqqında Əsasnamə”də və 2009-cu il 4 dekabr tarixli 930-IIIQ nömrəli Qanunu ilə təsdiq edilmiş “Miqrasiya orqanlarında qulluq keçmə haqqında Əsasnamə”də dəyişiklik edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi (birinci oxunuş).

9. Azərbaycan Respublikasının Mülki Prosessual Məcəlləsində dəyişiklik edilməsi haqqında Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi (birinci oxunuş).

10. Azərbaycan Respublikasının İnzibati Prosessual Məcəlləsində dəyişiklik edilməsi haqqında Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi (birinci oxunuş).

11. “Dövlət rüsumu haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununda dəyişiklik edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi (birinci oxunuş).

12. Azərbaycan Respublikasının İnzibati Prosessual Məcəlləsində dəyişiklik edilməsi haqqında Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi (birinci oxunuş).

Qeyd. 2020-ci ilin mart ayında Ümumdünya Səhiyyə

Təşkilatı COVID-19 koronavirusunun törətdiyi yoluxucu xəstəliyi pandemiya elan etmişdir. Bu pandemiyaya qarşı ölkəmizdə həyata keçirilən tədbirlərlə əlaqədar Milli Məclisin 20 deputatı plenar iclas salonunun lojasında əyləşdiyinə görə əl qaldırmaqla səs vermişdir.

Aşağıdakı məsələlər müzakirə edilmişdir:

Gündəlik haqqında.

Çıxış etmişlər: Sahibə Qafarova, Siyavuş Novruzov, Aydın Mirzəzadə, Elman Nəsirov, Musa Qasımlı, Aqiyə Naxçıvanlı, Qənirə Paşayeva, Şahin İsmayılov, Mirbəşir oğlu Elşad, Elşən Musayev, Cavid Osmanov, Adil Əliyev

Təklif: Gündəlik qəbul edilsin

Səsvermənin nəticələri (saat 11.05 dəq.)

Lehinə 97

Əleyhinə 0

Bitərəf 0

Səs vermədi 1

İştirak edir 98

Nəticə: Qəbul edildi

1. Enerji resurslarından səmərəli istifadə və enerji effektivliyi haqqında Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi (ikinci oxunuş).

Çıxış etmişlər: Sahibə Qafarova, Sadiq Qurbanov, Razi Nurullayev, Vahid Əhmədov, Fəzil Mustafa, Etibar Əliyev, Vüqar Bayramov, Aydın Hüseynov, İltizam Yusifov, Şahin İsmayılov, Rauf Əliyev, Qənirə Paşayeva

Təklif: Layihə ikinci oxunuşda əsas kimi qəbul edilsin
Səsvermənin nəticələri (saat 11.42 dəq.)
Lehinə 89
Əleyhinə 1
Bitərəf 0
Səs vermədi 1
İştirak edir 91
Nəticə: Qəbul edildi

Təklif: Layihənin adı, preambulası, 1–5-ci maddələr qəbul edilsin
Səsvermənin nəticələri (saat 12.23 dəq.)
Lehinə 95
Əleyhinə 1
Bitərəf 0
Səs vermədi 2
İştirak edir 98
Nəticə: Qəbul edildi

Təklif: 6–10-cu maddələr qəbul edilsin
Səsvermənin nəticələri (saat 12.24 dəq.)
Lehinə 97
Əleyhinə 1
Bitərəf 0
Səs vermədi 0
İştirak edir 98
Nəticə: Qəbul edildi

Təklif: 11–14-cü maddələr qəbul edilsin
Səsvermənin nəticələri (saat 12.24 dəq.)
Lehinə 96
Əleyhinə 0

Bitərəf	0
Səs vermədi	1
İştirak edir	97
Nəticə: Qəbul edildi	

Təklif: 15–23-cü maddələr qəbul edilsin

Səsvermənin nəticələri	(saat 12.25 dəq.)
Lehinə	98
Əleyhinə	1
Bitərəf	0
Səs vermədi	0
İştirak edir	99
Nəticə: Qəbul edildi	

Təklif: Layihə ikinci oxunuşda qəbul edilsin

Səsvermənin nəticələri	(saat 12.25 dəq.)
Lehinə	95
Əleyhinə	2
Bitərəf	0
Səs vermədi	0
İştirak edir	97
Nəticə: Qəbul edildi	

2. “Əmək pensiyaları haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununda dəyişiklik edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi (ikinci oxunuş).

Çıxış etmişlər: Sahibə Qafarova, Musa Quliyev, Qüdrət Həsənquliyev

Təklif: Layihə ikinci oxunuşda əsas kimi qəbul edilsin

Səsvermənin nəticələri	(saat 12.27 dəq.)
Lehinə	93

Əleyhinə	0
Bitərəf	2
Səs vermədi	3
İştirak edir	98
Nəticə: Qəbul edildi	

Təklif: 1-ci maddə qəbul edilsin

Səsvermənin nəticələri	(saat 12.33 dəq.)
Lehinə	99
Əleyhinə	0
Bitərəf	1
Səs vermədi	0
İştirak edir	100
Nəticə: Qəbul edildi	

Təklif: Layihə ikinci oxunuşda qəbul edilsin

Səsvermənin nəticələri	(saat 12.33 dəq.)
Lehinə	95
Əleyhinə	1
Bitərəf	1
Səs vermədi	0
İştirak edir	97
Nəticə: Qəbul edildi	

3. “Əlilliyi olan şəxslərin hüquqları haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununda dəyişiklik edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi (ikinci oxunuş).

Çıxış etmişlər: Sahibə Qafarova, Musa Quliyev

Təklif: Layihə ikinci oxunuşda əsas kimi qəbul edilsin
Səsvermənin nəticələri (saat 12.31 dəq.)

Lehinə	97
Əleyhinə	1
Bitərəf	1
Səs vermədi	0
İştirak edir	99
Nəticə: Qəbul edildi	

Təklif: Layihə qəbul edilsin

Səsvermənin nəticələri (saat 12.34 dəq.)

Lehinə	98
Əleyhinə	0
Bitərəf	1
Səs vermədi	1
İştirak edir	100
Nəticə: Qəbul edildi	

Təklif: Layihə ikinci oxunuşda qəbul edilsin

Səsvermənin nəticələri (saat 12.34 dəq.)

Lehinə	97
Əleyhinə	0
Bitərəf	1
Səs vermədi	0
İştirak edir	98
Nəticə: Qəbul edildi	

4. “Əmək pensiyaları haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununda dəyişiklik edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi (ikinci oxunuş).

Çıxış etmişlər: Sahibə Qafarova, Musa Quliyev, Qüdrət Həsənquliyev, Könül Nurullayeva, Fazil Mustafa

Təklif: Layihə ikinci oxunuşda əsas kimi qəbul edilsin

Səsvermənin nəticələri (saat 12.36 dəq.)

Lehinə 99

Əleyhinə 0

Bitərəf 1

Səs vermədi 0

İştirak edir 100

Nəticə: Qəbul edildi

Təklif: 1-ci maddə qəbul edilsin

Səsvermənin nəticələri (saat 12.46 dəq.)

Lehinə 97

Əleyhinə 2

Bitərəf 0

Səs vermədi 1

İştirak edir 100

Nəticə: Qəbul edildi

Təklif: 2-ci maddə qəbul edilsin

Səsvermənin nəticələri (saat 12.46 dəq.)

Lehinə 97

Əleyhinə 2

Bitərəf 0

Səs vermədi 0

İştirak edir 99

Nəticə: Qəbul edildi

Təklif: Layihə ikinci oxunuşda qəbul edilsin

Səsvermənin nəticələri (saat 12.46 dəq.)

Lehinə 98

Əleyhinə 2

Bitərəf 0

Səs vermədi 0

İştirak edir 100

Nəticə: Qəbul edildi

5. “Dövlət qulluğu haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununda dəyişiklik edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi (ikinci oxunuş).

Çıxış etmişlər: Sahibə Qafarova, Əli Hüseynli, Etibar Əliyev

Təklif: Layihə ikinci oxunuşda əsas kimi qəbul edilsin
Səsvermənin nəticələri (saat 12.49 dəq.)

Lehinə	100
Əleyhinə	1
Bitərəf	0
Səs vermədi	0
İştirak edir	101

Nəticə: Qəbul edildi

Təklif: 1-ci maddə qəbul edilsin
Səsvermənin nəticələri (saat 12.54 dəq.)

Lehinə	100
Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	0
İştirak edir	100

Nəticə: Qəbul edildi

Təklif: 2-ci maddə qəbul edilsin
Səsvermənin nəticələri (saat 12.55 dəq.)

Lehinə	98
Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	0
İştirak edir	98

Nəticə: Qəbul edildi

Təklif: Layihə ikinci oxunuşda qəbul edilsin

Səsvermənin nəticələri (saat 12.55 dəq.)

Lehinə 96

Əleyhinə 0

Bitərəf 0

Səs vermədi 2

İştirak edir 98

Nəticə: Qəbul edildi

6. Azərbaycan Respublikasının Əmək Məcəlləsində, Azərbaycan Respublikasının Mülki Prosesual Məcəlləsində, Azərbaycan Respublikasının Ailə Məcəlləsində, Azərbaycan Respublikasının Mülki Məcəlləsində, Azərbaycan Respublikasının Vergi Məcəlləsində, Azərbaycan Respublikasının Cinayət-Prosesual Məcəlləsində, Azərbaycan Respublikasının İnzibati Xətalər Məcəlləsində, Azərbaycan Respublikasının İnzibati Prosesual Məcəlləsində, “Sosial sığorta haqqında”, “Tibbi sığorta haqqında”, “Dövlət rüsumu haqqında”, “Məhkəmə-Hüquq Şurası haqqında” və “İnzibati icraat haqqında” Azərbaycan Respublikasının qanunlarında dəyişiklik edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi (birinci oxunuş).

Çıxış etmişlər: Sahibə Qafarova, Əli Hüseynli, Razi Nurullayev, Müşfiq Cəfərov, Aqiyə Naxçıvanlı, Siyavuş Novruzov

Təklif: Layihə birinci oxunuşda qəbul edilsin

Səsvermənin nəticələri (saat 13.26 dəq.)

Lehinə 90

Əleyhinə	1
Bitərəf	0
Səs vermədi	0
İştirak edir	91
Nəticə: Qəbul edildi	

7. “Mediasiya haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununda dəyişiklik edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi (birinci oxunuş).

Çıxış etmişdir: Sahibə Qafarova

Təklif: Layihə birinci oxunuşda qəbul edilsin	
Səsvermənin nəticələri	(saat 13.27 dəq.)
Lehinə	90
Əleyhinə	0
Bitərəf	1
Səs vermədi	0
İştirak edir	91
Nəticə: Qəbul edildi	

8. “Dövlət qulluğu haqqında”, “Prokurorluq orqanlarında qulluq keçmə haqqında”, “Diplomatik xidmət haqqında”, “Ədliyyə orqanlarında qulluq keçmə haqqında”, “Fövqəladə hallar orqanlarında xidmət-keçmə haqqında” Azərbaycan Respublikasının qanunlarında və Azərbaycan Respublikasının 1999-cu il 7 dekabr tarixli 768-IQ nömrəli Qanunu ilə təsdiq edilmiş “Gömrük orqanlarında xidmət haqqında Əsasnamə”də, 2001-ci il 12 iyun tarixli 141-IIQ nömrəli Qanunu ilə təsdiq edilmiş “Dövlət vergi orqanlarında xidmət haqqında Əsasnamə”də, 2001-ci il 29

iyun tarixli 168-IIQ nömrəli Qanunu ilə təsdiq edilmiş “Azərbaycan Respublikasının daxili işlər orqanlarında xidmət keçmə haqqında Əsasnamə”də və 2009-cu il 4 dekabr tarixli 930-IIIQ nömrəli Qanunu ilə təsdiq edilmiş “Miqrasiya orqanlarında qulluq keçmə haqqında Əsasnamə”də dəyişiklik edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi (birinci oxunuş).

Çıxış etmişlər: Sahibə Qafarova, Əli Hüseynli

Təklif: Layihə birinci oxunuşda qəbul edilsin

Səsvermənin nəticələri (saat 13.29 dəq.)

Lehinə 91

Əleyhinə 0

Bitərəf 0

Səs vermədi 0

İştirak edir 91

Nəticə: Qəbul edildi

9. Azərbaycan Respublikasının Mülki Prosesual Məcəlləsində dəyişiklik edilməsi haqqında Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi (birinci oxunuş).

Çıxış etmişlər: Sahibə Qafarova, Əli Hüseynli, Tahir Mirkişili, Zahid Oruc, Fazil Mustafa, Azay Quliyev, Qənirə Paşayeva, Nurlan Həsənov, Əziz Ələkbərov, Etibar Əliyev, Çingiz Əsgərov

Təklif: Layihə birinci oxunuşda qəbul edilsin

Səsvermənin nəticələri (saat 14.35 dəq.)

Lehinə 84

Əleyhinə 4

Bitərəf	2
Səs vermədi	0
İştirak edir	90
Nəticə: Qəbul edildi	

10. Azərbaycan Respublikasının İnzibati Prosesual Məcəlləsində dəyişiklik edilməsi haqqında Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi (birinci oxunuş).

Çıxış etmişdir: Sahibə Qafarova

Təklif: Layihə birinci oxunuşda qəbul edilsin

Səsvermənin nəticələri	(saat 14.36 dəq.)
Lehinə	86
Əleyhinə	2
Bitərəf	2
Səs vermədi	0
İştirak edir	90
Nəticə: Qəbul edildi	

11. “Dövlət rüsumu haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununda dəyişiklik edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi (birinci oxunuş).

Çıxış etmişdir: Sahibə Qafarova

Təklif: Layihə birinci oxunuşda qəbul edilsin

Səsvermənin nəticələri	(saat 14.36 dəq.)
Lehinə	81
Əleyhinə	2
Bitərəf	3

Səs vermədi	0
İştirak edir	86
Nəticə: Qəbul edildi	

12. Azərbaycan Respublikasının İnzibati Prosesual Məcəlləsində dəyişiklik edilməsi haqqında Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi (birinci oxunuş).

Çıxış etmişdir: Sahibə Qafarova

Təklif: Layihə birinci oxunuşda qəbul edilsin	
Səsvermənin nəticələri	(saat 14.37 dəq.)
Lehinə	82
Əleyhinə	4
Bitərəf	2
Səs vermədi	0
İştirak edir	88
Nəticə: Qəbul edildi	

**Azərbaycan Respublikası
Milli Məclisinin Sədri**

Sahibə Qafarova

MİLLİ MƏCLİSİN İCLASI

25 iyun 2021-ci il. Saat 11.

*Azərbaycan Respublikası Milli Məclisinin Sədri
Sahibə Qafarova sədrlik edir*

Sədrlik edən. Salam, hörmətli deputatlar, hörmətli media nümayəndələri.

Hörmətli həmkarlar, bildiyiniz kimi, sabah Azərbaycan Respublikasının Silahlı Qüvvələri günüdür. Bu il Azərbaycan xalqı Silahlı Qüvvələr gününü böyük sevinc və qürur hissi ilə qeyd edir. Azərbaycan Respublikasının Prezidenti, müzəffər Ali Baş Komandan İlham Əliyevin rəhbərliyi ilə şanlı Azərbaycan Ordusu xalqımızın qəhrəmanlıq tarixinə yeni parlaq səhifələr yazmışdır. Azərbaycan torpaqlarını 30 ildən bəri işğal altında saxlamış Ermənistan silahlı qüvvələri darmadağın edilmiş, əzəli və tarixi torpağımız Qarabağ mənfur düşmənin əsarətindən xilas olunmuşdur.

Tarixi ədalətin öz yerini tutması, dövlətimizin ərazi bütövlüyünün bərpa olunması xalqımızın özünə inamını qaytarmış və ruhunu təzələmişdir. Bu gün biz yurd yerlərimizə – doğma Qarabağa qayıdırıq. Bu haqqı bizə qəhrəman ordumuz, onun Ali Baş Komandanı qaytarıb. Biz şəhidlərimizin, qanlı döyüşlərdə yaralanmış əsgər və zabitlərimizin igidliyini və fədakarlığını heç zaman unutmayacağıq.

Hörmətli həmkarlar! Xalqımız əmindir ki, işğaldan azad edilmiş ərazilərdə aparılan bərpa və quruculuq işləri

nəinki Qarabağ bölgəsinin mənzərəsini kökündən dəyişəcək, həm də bütün Azərbaycanın inkişaf tarixində yeni bir dövr açacaqdır. Azərbaycan bayrağını Şuşada, Füzulidə, Cəbrayılda, Zəngilanda, Qubadlıda, Laçında, Kəlbəcərdə, Ağdamda, Hadrutda, Qarabağın digər şəhər və kəndlərində dalğalandıran qalib xalqımız erməni vandalları tərəfindən viran qoyulmuş yaşayış məntəqələrimizi bərpa edib qurucu xalq olduğunu dünyaya bir daha nümayiş etdirəcəkdir.

Hörmətli həmkarlar! Bu gün silahlı qüvvələrimiz işğaldan azad olunmuş bölgənin müdafiəsi, dövlət sərhədlərimizin qorunması naminə öhdələrinə düşən vəzifələri layiqincə yerinə yetirirlər. Xalqımız həm Vətən müharibəsi dövründə, həm də bu gün – dinc dövrdə ölkəmizin hərbi təhlükəsizliyinin təmin edilməsində fədakarlıq göstərən hərbiçilərimizlə haqlı olaraq fəxr edir. Biz əminik ki, Azərbaycan Silahlı Qüvvələri qarşıdakı illərdə daha da inkişaf edəcək və dünyanın ən güclü orduları sırasında öz yerini möhkəmləndirəcəkdir.

Hörmətli həmkarlar! Silahlı Qüvvələr günü münasibəti ilə biz müzəffər Ali Baş Komandanı, Silahlı Qüvvələrin qəhrəman əsgər və zabitlərini, bütün hərbi qulluqçularımızı ürəkdən təbrik edir, Azərbaycanın mənafeələrinin qorunması naminə şərəfli missiyalarını həyata keçirməkdə onlara yeni uğurlar arzulayırıq! (*Alqışlar.*)

İndi isə, hörmətli həmkarlar, xahiş edirəm, qeydiyyatdan keçək.

Qeydiyyat

(saat 11.04 dəq.)

İştirak edir

78

Yətərsay

83

Şakir müəllim, məlumat verin.

Ş.Şabanov, *Milli Məclis Aparatının Milli Məclisin, komitələrin və komissiyaların işinin təşkili şöbəsi müdirinin müavini*.

Qeydiyyatdan 19 deputat keçmişdir.

Sədrlik edən. Sağ olun, yetərsay var, iclasımıza başlayırıq. Xahiş edirəm, gündəliyin qəbul olunmasına da münasibət bildirin.

Səsvermənin nəticələri	(saat 11.05 dəq.)
Lehinə	78
Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	1
İştirak edir	79
Nəticə: Yetərsay yoxdur	

Şakir müəllim, məlumat verin.

Ş.Şabanov. Lehinə 19 səs verilmişdir.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, gündəlik qəbul edildi.

Hörmətli həmkarlar, 30 dəqiqə vaxtımız var. Kimin sözü varsa, buyurun, yazıla bilərsiniz. Şakir müəllim, sizdə neçə nəfər çıxışa yazılacaq?

Ş.Şabanov. 4 nəfər deputat çıxışa yazılıb.

Sədrlik edən. 4 nəfər. 6 nəfərdən sonra sonuncu Qənirə Paşayeva olacaq. Qənirə xanımdan sonra, xahiş edirəm, imkan yaradın, yuxarı cərgədəkilər çıxış etsinlər. İndi isə Siyavuş Novruzov. Buyurun, Siyavuş müəllim.

S.Novruzov. Təşəkkür edirəm. Hörmətli Sədr, hörmətli deputatlar. Hörmətli Sədr, biz də sizin təbriklərə qoşuluruq. Azərbaycan Ordusunu, onun Ali Baş Koman-

danını ürəkdən təbrik edirik. Azərbaycanın ərazi bütövlüyündə göstərdikləri şücaətə görə xalqımıza təşəkkürümüzü bildiririk. Şəhidlərimizə Allahdan rəhmət diləyirik, qazilərimizə və yaralılarıımıza tezliklə sağalıb sıralarımızda olmalarını Allahdan arzu edirik.

Hörmətli Sədr, mən bir məsələyə toxunmaq istəyirəm. Son dövrdə mətbuatda və ayrı-ayrı qüvvələr tərəfindən insanların işğaldan azad olunan ərazilərə dərhal köçürülməsi məsələsini ortaya atırlar. Bilirsiniz ki, dövlət hər bir vətəndaşın təhlükəsizliyinə cavabdehlik daşıyır. Əgər biz nəzərdə tutsaq ki, təkcə Ağdamda hələ verilən xəritədə 97 min mina yerləşdirilibsə, gör, işğal altında olmuş digər ərazilərimizdə nə qədər mina var və bunların da hələ xəritələrini vermək istəməirlər. Hətta Ermənistanın baş naziri səviyyəsində qeyd olundu ki, biz mina xəritələrinin cüzi bir hissəsini vermişik. O baxımdan da insanları qızıqdırmaq, aldatmaq, onlara yalan vədlər vermək ki, yox, siz mütləq köçməlisiniz, qəti şəkildə yolverilməzdir. Hesab edirəm ki, sosial şəbəkələrdə də, bütün sahələrdə də biz buna qarşı mübarizə aparmalıyıq.

Xalqın ən çətin vaxtlarında, məsələn, götürək, elə neftin qiyməti aşağı düşəndə toy-bayram edən, yaxud hansısa bir yanğın baş verəndə sevinən həmin o müxalifətdə olan insanlar, o cümlədən bu partiya rəhbərləri heç bir iş görmədikləri halda bu gün də ortaya düşüb işğaldan azad olunmuş ərazilərin taleyi haqqında proqnozlar, məsləhətlər verirlər. Nə vaxt bir qaçqının yanında oldular, nə vaxt bir şəhid ailəsinin qapısını döydülər, nə vaxt bir yaralı qazini gedib xəstəxanada ziyarət etdilər? Heç vaxt! Ancaq onlar bu və ya digər şəkildə suyu bulandırmaq ilə məşğuldurlar və xaricdəki havadarları ilə bir yerdə o addımları atırlar və

bununla da Ermənistanın dəyirmanına su tokürlər.

Mən hesab edirəm ki, işğaldan azad olunan ərazilərimiz minalardan təmizlənilib qurtarmayana qədər biz insanlarımızı təhlükə altına göndərə bilmərik. Elə Ağdamın təmsalında gördük ki, nə qədər gözəl, Avropa şəhərləri səviyyəsində bir şəhər salınacaqdır. O baxımdan da buradan insanlarımıza çağırış edirəm ki, onlara inanmasınlar.

Sədrlik edən. Sağ olun, Siyavuş müəllim.

Aydın Mirzəzadə. Buyurun, Aydın müəllim.

A.Mirzəzadə. Çox sağ olun. Mən də Azərbaycan Silahlı Qüvvələri günü münasibəti ilə qəhrəman hərbiçilərimizi, o cümlədən hərbdə qulluq etmiş, bu gün də ürəyi, fəaliyyəti ordu ilə bağlı olan hər bir kəsi ürəkdən təbrik etmək istəyirəm.

Azərbaycan əsgəri həmişə qalib olub. Baxmayaraq ki, müstəqilliyimizi itirdikdən sonra 100 il ərzində azərbaycanlılar məqsədli surətdə orduya çağırılırdılar. Bununla belə, 1918-ci ildə müstəqil dövlətimiz yarananda ilk qurulan təsisatlardan biri ordu oldu. Məhz həmin dövrün ordusu sayəsində demokratik cümhuriyyətimiz 23 il yaşaya bildi.

Biz xalqımıza xas olan igidliyi, qəhrəmanlığı Böyük Vətən müharibəsində general Həzi Aslanovun, partizan Mehdi Hüseynzadənin, Fransada vuruşan, general de Qolla yaxın dost olan Əhmədiyyə Cəbrayilovun nümunəsində görmüşük. Bu gün Vətən müharibəsində qəhrəmanlıq göstərən ordumuzun generalları haradasa bir 30 il bundan əvvəl sovet ordusunda zabit kimi qulluq edirdilər.

Bir sözlə, qəhrəmanlıq, qalibiyyət, hərbi intizama bağlılıq, dövlətçiliyə sədaqət Azərbaycan xalqına xas olan bir cəhətdir. Birinci Qarabağ müharibəsində, baxmayaraq

ki, silah, vahid komandanlıq, koordinasiya yox idi, bununla belə, Azərbaycan Ordusu hazırlıqlı, arxası möhkəm olan Ermənistan işğalçılarına qarşı qəhrəmanlıqla vuruşdu.

Aprəl hadisələri, sonradan isə 44 günlük Vətən müharibəsi azərbaycanlıların orduya, vətənə bağlı olduqlarını göstərdi.

Dünən Ermənistanın keçmiş Prezidenti Serj Sarkisyanın böyük bir müsahibəsi oldu və mən deyərdim ki, o, bir daha özünü, hakimiyyətini ifşa etdi. Əvvəldə dediği sözü sonradan tamamilə təkzib etdi. Dünənki müsahibəsində S.Sarkisyan Azərbaycanın güclü olduğunu, Prezident cənab İlham Əliyevin uzaqgörənliyini, Azərbaycan Ordusunun gücünü istər-istəməz etiraf etməli oldu.

Sabahkı Silahlı Qüvvələr günü bütün xalqımızın bayramıdır. Bu gün münasibəti ilə hərbiçilərimizi, Ali Baş Komandanımız, qalibiyyətimizin memarı cənab İlham Əliyevi təbrik edirik. Ordumuz var, dövlətimiz var, müstəqilliyimiz var, gücümüz var. Sağ olun.

Sədrlik edən. Sağ olun, Aydın müəllim.

Elman Nəsirov. Buyurun, Elman müəllim.

E.Nəsirov. Çox sağ olun, Sahibə xanım. Hörmətli millət vəkilləri, dəyərli mətbuat nümayəndələri. Yəqin hər birinizin yaxşı xatirindədir ki, hələ 1990-cı ildə ulu öndər Heydər Əliyev Naxçıvan Muxtar Sovet Sosialist Respublikasının adından “sovet” və “sosialist” sözlərini götürdü. O zaman bir xarici jurnalist ulu öndərdən soruşdu ki, nədən “sovet” sözünü götürmüşünüz? Cavabında ümummillə lider söylədi ki, ümumiyyətlə, Azərbaycanın çoxəsrlik tarixində heç bir zaman “sovet” sözü olmayıb, “məclis” sözü olub: xeyir məclisi, şər məclisi. Ona görə də bizim genetik yaddaşımızda belə söz yoxdur. O söz bizə son-

radan gəlmə ifadədir. Biz məclis demişik.

Eyni məntiq ilə hesab edirəm ki, martın 10-da VI çağırış Milli Məclisin ilk iclasında da cənab Prezident İlham Əliyev proqram xarakterli çıxışında vurğuladı ki, qanunlarımız ehkam deyil, yeni reallıqlar, yeni çağırışlar yaranır və qanunların özünü təftiş etmək lazımdır, qanunlara yeni baxış olmalıdır. Bu məntiq ilə yanaşanda hesab edirəm ki, “Azərbaycan Respublikası Milli Məclisi deputatının statusu haqqında” Qanunun özündə də müəyyən dəyişikliyə ehtiyac var. Hesab edirəm ki, həm ictimai müzakirələrdə, televiziya kanallarında, həm də parlamentdə bizim Milli Məclisin üzvlərinin çıxışlarında məhz “millət vəkili” ifadəsi işlədilir. “Deputat” sözü də işlədilir, amma “millət vəkili” ifadəsi daha böyük məna, əhəmiyyət kəsb edir. Millət vəkili kimdir? Millət vəkili millətin, xalqın seçdiyi insandır. Amma deputat deyiləndə o məna tam ifadə olunmur, həm də bizə gəlmə sözdür. Bu baxımdan hesab edirəm ki, bu, ictimai bir sifarişə çevrilib. Artıq bu gün “deputat” sözünün “millət vəkili” sözü ilə ifadə edilməsi üçün çox böyük bir zərurət yaranıb.

Həm də onu da vurğulayım ki, bu gün bizim qardaş Türkiyə dövləti ilə münasibətlərimiz artıq strateji müttəfiqlik səviyyəsinə yüksəlib. Biz təkcə siyasi müttəfiq deyilik, təkcə iqtisadi müttəfiq deyilik, həm də hərbi müttəfiqik. Belə olan vəziyyətdə nəzərə alaq ki, qardaş Türkiyə dövlətində də məhz elə millət vəkili deyirlər. Bəzən elə vəziyyət yaranır ki, Azərbaycan Milli Məclisinin üzvü ilə Türkiyə Böyük Millət Məclisinin üzvü dayanıb söhbət edir. Deyir, statusun nədir? Deyirsən, mən deputatam. Sənin statusun nədir? Deyir, mən millət vəkiliyəm. Bilirsiniz, bu zaman müəyyən uyğunsuzluq yaranır.

Mən hesab edirəm ki, “millət vəkili” ifadəsi bu gün ictimai bir sifarişə çevrilib. Biz məhz millətin vəkilləriyik. Bu baxımdan hesab edirəm ki, 5 fəsil, 33 maddədən ibarət olan “Azərbaycan Respublikası Milli Məclisi deputatının statusu haqqında” Qanuna bugünkü yeni reallıqda yenidən baxmağa bir zərurət var. “Deputat” ifadəsinin “millət vəkili” ifadəsi ilə əvəzlənməsi, fikrimcə, düzgün addım olar. Təşəkkür edirəm.

Sədrlik edən. Sağ olun.

Musa Qasımlı. Buyurun, Musa müəllim.

M.Qasımlı. Hörmətli xanım Sədr, hörmətli millət vəkilləri. Mən hörmətli xanım Sədrin ordumuz ilə bağlı dediyi fikirləri ilə tamamilə şərikəm. Biz ilk dəfə Silahlı Qüvvələr gününü qalib millət, qalib dövlət kimi qeyd edirik. Çox şərəfli günlər yaşayırıq.

Mən haradan haraya gəldiyimiz barədə çox qısaca bəzi məlumatları söyləmək istəyirəm. Çarizm dövründə türk-müsəlman olduğumuza görə bizi orduya çağırırdılar. Əhali özünümüdafiəni bilmirdi, eyni zamanda, vergi ödəyirdi. Buna baxmayaraq, çar ordusunun sıralarında azərbaycanlı generallar da var idi.

1918-ci ildə ordumuz qurulanda tərkibi cəmi 600 nəfər idi. 1920-ci ildə bolşevik işğalından sonra ordumuz dağıldı və 1920-ci illərin sonlarında Azərbaycan diviziyası repressiya edildi. Generallarımız, yüksək rütbəli zabitlər güllələndi.

II Dünya müharibəsi illərində azərbaycanlılar məşhur diviziyalarda döyüşdülər və hətta 416-cı diviziyamız Berlində paradda keçdi.

Sovet dövründə bizi hərbi xidmətə çağırırdılar, ancaq əsgərlərimiz tikinti batalyonlarında xidmət edirdilər. Yal-

nız 15 faiz azərbaycanlı döyüş hərbi texnikasında xidmət göstərirdi. Bu stereotipi ilk dəfə olaraq bizim tariximizdə ulu öndər Heydər Əliyev dağıtdı – Cəmsid Naxçıvanski adına Hərbi Liseyin və Xəzər Hərbi Dənizçilik Məktəbinin, eləcə də digər hərbi məktəblərin açılması ilə. Dağıdılmış ordu məlum idi və ayrı-ayrı silahlı dəstələr var idi. İlk dəfə ulu öndər Heydər Əliyev onu qurdu və Horadiz əməliyyatı uğurla həyata keçirildi.

44 günlük müharibədə bu qələbəni bizə şəhidlərimiz, qazilərimiz və cənab Ali Baş Komandanımız, möhtərəm cənab Prezidentimiz İlham Əliyev nəsib etdi və bizi qalib bir millətə çevirdi. Bir daha göstərdi ki, Azərbaycan dövlətinin və Azərbaycan millətinin çox gözəl gələcəyi var. Azərbaycan milləti güclü dövlət olduğu şəraitdə inkişaf edir və bizim inkişafımızın təməlinə güclü dövlət dayanır. Diqqətinizə görə təşəkkür edirəm.

Sədrlik edən. Sağ olun, Musa müəllim.

Aqiyə Naxçıvanlı. Aqiyə xanım, buyurun.

A.Naxçıvanlı. Çox sağ olun, Sahibə xanım. Hörmətli Sədr, hörmətli həmkarlarım, media nümayəndələri. Mən də təbriklərə qoşularaq Azərbaycan Silahlı Qüvvələri günü münasibəti ilə hamını təbrik edirəm. Əsgərlərimizə can sağlığı arzulayıram. Vətən müharibəsi xalqımızın vətənə, torpağa bağlılığını, Ali Baş Komandana sədaqətini bir daha sübut etdi. Ona görə də mən əsgərlərimizə can sağlığı arzulayıram. Qazilərimizə şəfa, şəhid qəhrəmanlarımıza Allahdan rəhmət diləyirəm.

Mən bu gün iki məsələ üzərində dayanmaq istəyirəm. Hamımıza məlum olduğu kimi, pandemiya dövrü bizə internetdən, rəqəmsal vasitələrdən istifadənin nə qədər zəruri olduğunu bir daha hiss etdirdi. Dərslər onlayn keçiril-

di və hələ də keçirilməkdə davam edir. Görüşlər, iclaslar, alışı-verişi əməliyyatları, əksər layihələr internet üzərindən baş tutdu. Bu işlər bizim ölkəmizdə rabitə və informasiya texnologiyaları sahəsində uğurlarla yanaşı, boşluqları da üzə çıxardı. Rabitəmiz bəzi hallarda bizi çətin duruma saldı. Rayonlarda telefon nömrələrinin çatışmazlığı, xətlərin nasazlığı, internetin keyfiyyəti ilə bağlı ciddi problemlər yaşandı. Hər kəs internetin sürətinin zəif olmasından gileyləndi. Müqavilələrə əsasən müştəri lazımı ödəniş edir, amma işlətdiyi sürətli və keyfiyyətli interneti ala bilmir. İnternet təminatında qısa fasilələr də müşahidə olundu. Provayderlər günahı telekommunikasiya qovşaqlarının üzərinə atırlar. Yəni deyirlər, xətlər köhnədir, kabel xarəbdir, birləşmələr çoxdur. Telekommunikasiya qovşaqları isə verilən internetin zəif olmasını bildirirlər. Sadaladığım problemlər hələ internet xətti olan ərazilərdədir. Oğuz və Qəbələnin elə kəndləri də var ki, onlar ucqar kəndlər olmasa da, nə interneti var, nə də əməlli-başlı telefon xətləri. Məsələn, Oğuzun Mollalı, Yemşanlı, Xalxalqışlaq kəndlərinin heç birində ATS yoxdur, nəinki internet. Qəbələnin Daşlı kəndi də eyni problemi yaşayır. Oğuz şəhərinin Gənclik massivi adlanan hissəsi 10 ildən artıqdır ki, salınıbdır. Bütün kommunikasiya xidmətləri tam təmin olunub. Lakin telefon xətləri çəkilməyib. Oğuz şəhərində 256, Mollalı kəndində 80, Yemşanlı kəndində 96, Xalxalqışlaq kəndində isə 48 abonent tutumlu telefon stansiyalarının qurulmasına ciddi ehtiyac var.

İkinci qaldıracağım məsələ deputatı olduğum ərazi üzrə ən aktual məsələlərdən biri olan qaz çəkilişi ilə bağlı yaranan problemlərdir. Bilirsiniz ki, Oğuzda gözəllik verən, onun təbiətini füsunkar edən Oğuz meşələridir. Lakin son

illər bu sahədə çox böyük çətinliklər yaşanır. Oğuz meşələri hər gün qanunsuz meşəqıranların qurbanına çevrilir. Bunun da əsas səbəbi ərazinin tam qazlaşdırılmamasıdır. Əgər...

Sədrlik edən. Çox sağ olun, Aqiyə xanım.

Qənirə Paşayeva. Buyurun, Qənirə xanım.

Q.Paşayeva. Hörmətli Sədr, hörmətli həmkarlarım, mətbuat və media nümayəndələri. Mən də ilk öncə Silahlı Qüvvələr günü münasibəti ilə Ali Baş Komandanımız başda olmaqla Azərbaycan Ordusunu təbrik edirəm. Biz Zəfər bayramından sonra ilk dəfədir bu günü qeyd edəcəyik. Təbii ki, bu, bizim üçün çox böyük, müstəsna əhəmiyyətə malikdir. Bu qələbəmizin, zəfərimizin qazanılmasında Ali Baş Komandanımız başda olmaqla silahlı qüvvələrimizin xüsusi əməyi var. Onları təbrik etməklə bərabər, şəhidlərimizin qarşısında baş əyir, buradan qazılərimizə sayğılarımızı vurğulayırıq. İnanırıq ki, Azərbaycan Ordusu Ali Baş Komandanın rəhbərliyi altında bundan da yüksək inkişafa nail olacaq.

Mənim qaldırmaq istədiyim məsələ, əslində, mən bu mövzunu qaldırmışdım, amma bir cavab olmadığı üçün təkrar buradan səsləndirərək istəyirəm ki, müvafiq qurumlar bu məsələyə baxsınlar. Çünki bu, minlərcə insanın müraciətidir. Qardaş Türkiyəmizin Prezidenti hörmətli Rəcəb Tayyib Ərdoğan ölkəmizdə səfərdə oldu. Şuşa şəhərində cənab Prezident ilə bərabər çox gözəl görüşlər keçirdilər, sənədlər imzalandı. Şuşa Bəyannaməsi kimi tarixi bir sənəd imzalandı. Orada cənab Prezident yenə birmənalı vurğuladı ki, bu gün dünyada Azərbaycan–Türkiyə münasibətlərinin analoqu yoxdur. Biz, ümummilli

liderimizin dediyi kimi, “Bir millət, iki dövlətik”.

Təbii ki, Türkiyədən Azərbaycana gəlmək, Azərbaycanı görmək istəyən çoxlu sayda insanlar var. Hər gün sosial media, “Whatsapp” vasitəsi ilə çoxlu sayda müraciətlər alırıq. Yazırlar ki, biz Azərbaycana gəlmək istəyirik. Amma Türkiyədən dünyanın çox ölkələrinə biletlərin qiyməti Azərbaycandan daha ucuzdur. Azərbaycanda biletlərin qiyməti niyə bu qədər bahadır? Bunu Azərbaycan vətəndaşlarımız da söyləyirlər. Azərbaycandan da Türkiyəyə gedənlər, sadəcə, gəzmək üçün getmirlər. Bizim yüzlərcə tələbəmiz orada təhsil alır. Onların təhsili bizim üçün çox vacibdir. Xəstə insanlarımız var. Təcili olaraq getmək məcburiyyətindədirlər. Ona görə biz xahiş edirik, bu qiymətlərə baxılsın. Azərbaycanla Türkiyə arasında gediş-gəlişin artması, sadəcə, turizm üçün önəmli deyil, gənclərimizin təhsil alması var, insanlarımızın bir-birini daha yaxından tanımasına ehtiyac var. Ona görə mən buradan “AZAL”a və müvafiq qurumlara çağırış edirəm, bu qiymətlərə baxılsın və onların əlçatan olması üçün addımlar atılsın. Sağ olun.

Sədrlik edən. Sağ olun, Qənirə xanım.

İndi isə yuxarı cərgələrdən Şahin İsmayılov, buyurun.

Ş.İsmayılov. Hörmətli xanım Sədr, əziz həmkarlar. Xalqları dünyada tanıdan, söz sahibinə çevirən amillərdən biri də onun güclü ordusudur. Tarixin bütün mərhələlərində xalqlar ordularına güvənib, onu təhlükəsizliyin əsas amillərindən hesab ediblər. Güclü orduya sahib olmaq bir tərəfdən dövlətin əsas təməl prinsiplərindəndirsə, digər tərəfdən də dünya siyasətinə təsir imkanındır.

Müasir müstəqillik tariximizdə Azərbaycan Ordusunun inkişafını üç dövrə bölə bilərik. Birinci mərhələ yenice

müstəqillik qazandığımız dövrdür. İşğal faktı ilə üzbəüz qaldığımız zamanda həmin vaxt respublikaya rəhbərlik edən şəxslər ordudan daha çox öz məqsədləri üçün istifadə edirdilər.

İkinci dövr ulu öndər Heydər Əliyevin hakimiyyətə gəlməsi ilə ordu quruculuğuna başlandığı dövrdür. Güclü dövlətin təməl anlayışlarından birinin qüdrətli ordu olduğunu bilən ulu öndər 1993-cü ildə yenidən hakimiyyətə qayıtdıqdan sonra məhz bu prinsipə söykənərək ilk növbədə güclü ordunun formalaşdırılması üçün təxirəsalınmaz tədbirlərin həyata keçirilməsinə start verdi. Qısa müddətdə böyük işlər görüldü. Azərbaycan Ordusunda olan neqativ hallar aradan qaldırıldı, zabitlərimizin nüfuzlu beynəlxalq ali hərbi məktəblərdə təhsil alması təmin edildi, Azərbaycan Ordusu NATO-nun bir neçə proqramında iştirak etdi, ordunun modernləşdirilməsi prosesi başlandı, infrastruktur yenidən quruldu.

Üçüncü mərhələ Prezident İlham Əliyevin hakimiyyəti dövrüdür. Bu dövrdə Azərbaycan Ordusu inkişafının yeni mərhələsinə qədəm qoydu. Ordumuz sürətlə dünya standartlarına cavab verən hala gətirildi. Dövlət büdcəsindən orduya ayrılan vəsait bir neçə dəfə artırıldı, yeni və müasir silahlar alındı, infrastruktur daha da yaxşılaşdırıldı, zabit heyətimizin peşəkarlığının artırılması üçün nüfuzlu ali məktəblərdə təhsil alma prosesi daha geniş vüsət aldı, Azərbaycan Ordusunun beynəlxalq sülhəratma prosesində iştirakı təmin edildi. Nəticədə Azərbaycan Ordusu müzəffər Ali Baş Komandanın rəhbərliyi altında öz üzərinə düşən müqəddəs missiyanı – vətənin ərazi bütövlüyünün bərpasını cəmi 44 gün ərzində yerinə yetirdi.

Bu gün Azərbaycan Ordusu dünyanın 50 ən güclü or-

dusu sırasındadır. Vaxtı ilə özlərindən mif yaradan və guya Cənubi Qafqazın ən güclü ordusu olan Ermənistan ordusu cəmi 44 günə məhv edildi. Azərbaycan Ordusunun bu gün regionun ən güclü ordusu olması faktı öz əksini real döyüş meydanında da tapdı.

Bu gün Azərbaycan Ordusunun gücü beynəlxalq səviyyədə tanınır, qəbul olunur və hörmət edilir. Beynəlxalq beyin mərkəzləri ordumuzun tətbiq etdiyi döyüş taktikasını təhlil edir, Azərbaycan Ordusunun həyata keçirdiyi döyüşlər hərbi dərsləklərə salınır. Ali Baş Komandan və güclü Azərbaycan Ordusu həm də mənfur düşməyə aydın mesaj verir: “Dəmir yumruq yerindədir”.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, Şahin müəllim. Elşad Mirbəşir oğlu, buyurun.

E.Mirbəşir oğlu. Təşəkkür edirəm. Hörmətli Sədr, hörmətli iclas iştirakçıları, mən də müzəffər Ali Baş Komandanın rəhbərliyi altında möhtəşəm tarixi qələbə qazanaraq dünyanın ən güclü ordularından biri olduğunu qətiyyətlə sübut edən Azərbaycan Ordusunu və xalqımızı Silahlı Qüvvələr günü münasibəti ilə ürəkdən təbrik edirəm.

Əlavə olaraq son dövrdə aşkar müşahidə edilən və ciddi narahatlıq yaradan bir məsələ haqqında danışmaq istədim. Bildiyimiz kimi, 2013-cü ildə “İctimai iştirakçılıq haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanunu qəbul olunub və 2014-cü ilin iyun ayından qüvvəyə minib. Təbii ki, belə bir qanunun qəbul olunması növbəti dəfə sübut edirdi ki, ölkəmizdə vətəndaş cəmiyyəti quruculuğunun təmin olunması, inkişaf etdirilməsi istiqamətində iradə mövcuddur. Qanunda ictimai iştirakçılığın müxtəlif formaları və onların həyata keçirilməsi prinsipləri aydın ifadəsini tapıb.

Xatırlatmaq istəyirəm ki, ölkə Prezidenti tərəfindən də ictimai nəzarətin həyata keçirilməsinin vacibliyi səsləndirilib və bu istiqamətdə fəaliyyətin genişləndirilməsinin zəruriliyi vurğulanıbdır. Lakin təəssüflə qeyd etmək istədim ki, ölkə Prezidentinin çağırışından sui-istifadə edənlər də var. Son dövrdə cəmiyyətimizdə ictimai nəzarət fəaliyyəti adı altında qanunsuzluqlar törədən insanlar da var. Təbii ki, cəmiyyətdə belə halların cəzasız qalması, belə fəaliyyətlərin reqlamentləşdirilməməsi ciddi anarxiyaya gətirib çıxara bilər. Bu baxımdan mən təklif edərdim ki, “İctimai iştirakçılıq haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununa əlavə və dəyişikliklər edilsin, ictimai nəzarətin həyata keçirilməsi məsələləri tənzimlənsin. Düşünürəm ki, bu olacağı təqdirdə vətəndaş cəmiyyəti institutunun ölkədə daha da oturuşması imkanları kifayət qədər reallaşacaq və təbii ki, vətəndaşların dövlət idarəçiliyində qərarların qəbul olunmasında imkanları genişlənmiş olacaqdır.

Ayrıca olaraq vurğulamaq istəyirəm ki, fəaliyyətlərinə qanunlardan kənaraçıxmalara yol verən bir sıra məmurlar elə dövlətin ədalətinə sığınsalar, daha yaxşı olar. Diqqətinizə görə təşəkkür edirəm.

Sədrlik edən. Sağ olun. Elşən Musayev, buyurun.

E.Musayev. Təşəkkür edirəm, xanım Sədr. Hörmətli millət vəkilləri, media mənsubları, hər kəsi salamlayıram. Mən əslində bu haqda danışmışam və yenidən eyni mövzuya qayıtmaq istəyirəm. Bildiyiniz kimi, Zaqatalada 2012-ci ildə çox dəhşətli bir zəlzələ olub. Bu rayon, demək olar ki, həmin zəlzələdən sonra, təbii ki, dövlətimizin sayəsində yenidən qurulub. Əvvəlcə orada 4 min ev tikilib, sonra 400, daha sonra 5, 10, 15, 20 – beləcə xırda-xırda, yavaş-yavaş həmin tikililər başlayıb. Amma bütün

bu dediklərimə rəğmən bu gün də Zaqatalada qəzalılıqların sayı yetərincədir və insanlar orada çox təhlükəli vəziyyətdə yaşayırlar. Üstəlik, həmin evlərin ən azından 3-4-ü birinci Qarabağ müharibəsində şəhid olmuş insanların ailələrinin yaşadığı evlərdir. Mən o ailələrdən birinin nümayəndəsi ilə dünən danışdım. Şəhid anası axşam radələrində mənə telefon açmışdı. O qədər narahat, o qədər kövrək danışdı ki, o danışdıqdan sonra mən səhərin açılmasını gözlədim ki, iclasımız başlasın və Zaqatalanın Muğanlı kəndində olan şəhid anası Əsbət xanımın səsini hər kəsə çatdırım.

Bəzən o evlərə gedirəm, – elə olur, seçicilər mənə çay süfrəsinə dəvət edirlər, – o evlərdə 10 dəqiqə belə oturmaq mümkün deyil, çünki elə bilirsən, bu dəqiqə tavan qopacaq, başına düşəcək. 100 məktub alırsansa, onların ən azı 90-nı qəzalılıqlar ilə bağlıdır. Bu insanlar mənə məktub göndərməkdən yorulublar, mən də aidiyyəti qurumlara o məktubları ünvanlamaqdan. Mən bilirəm, miqyas böyükdür, büdcədən vəsait ayrılmalıdır, heç olmasa, 2022-ci ilin büdcəsi hesablanarkən, planlaşdırılarkən bu problem nəzərə alınmalıdır və məsələ gec olmadan həllini tapmalıdır.

Eyni zamanda, bir məsələ ilə bağlı da danışmaq istəyirəm. Çünki təxminən yarım saat öncə yenidən rayondan zəng gəldi. Su problemi ilə bağlı bir neçə iclas bundan öncə məsələ qaldırmışdım, “Azərsu”ya müraciət etmişdim. Amma sanki mənim hər müraciətimdən sonra məsələ bir az da çətinləşir. Sanki “Azərsu” bizimlə bəhs-bəhs edir, sanki hər şeyi daha tərs etmək istəyir. Mən anlamıram, bir normal cavabları da yoxdur ki, heç olmasa, bilək, məramları nədir, planları nədir, strategiyaları nədir.

Küçədə 44 dərəcə istilik var. Rayonun kəndləri susuzluqdan yanır, insanlar əziyyət çəkir. Artıq mənə məlumat verdilər ki, 1000-ə yaxın insan müxtəlif aidiyyəti qurumlara müraciət etmək üçün səs toplayıb. “Azərsu” bu barədə nə fikirləşir, bunu anlaya bilmirəm. Bir daha mən onlara müraciət etmək istəyirəm. Təcili addımlar atılmalıdır. Bu insanların vəziyyəti kritikdir. Elə etməyin ki, bu kəndlər də Ərəbistanın çöllərinə bənzəsin. Diqqətinizə görə təşəkkür edirəm.

Sədrlik edən. Sağ olun. Cavid Osmanov.

C.Osmanov. Təşəkkür edirəm, xanım Sədr. Hörmətli millət vəkilləri, hörmətli media nümayəndələri. Hörmətli Sahibə xanım, Siz artıq qeyd etdiniz və bütövlükdə Milli Məclisin Azərbaycan Silahlı Qüvvələrinə olan münasibətini bildirdiniz. Mən də qalib ordumuzun, müzəffər Ali Baş Komandanımız başda olmaqla bütün silahlı qüvvələrimizin əsgər və zabitlərini ürəkdən təbrik edir, onlara gələcək fəaliyyətlərində uğurlar arzulayıram.

Bəli, Azərbaycan müstəqillik əldə etdikdən sonra ölkəmizdə nizami ordunun təməli məhz ulu öndər Heydər Əliyev tərəfindən qoyulmuşdur. 2003-cü ildən bu günədək də möhtərəm cənab Prezidentimizin, müzəffər Ali Baş Komandanımızın rəhbərliyi ilə Azərbaycan güclü və qüdrətli ordu qurmağı bacardı. Bunun bariz nümunəsi ötən il sentyabrın 27-də başlayan və 44 gün davam edən Vətən müharibəsində Azərbaycanın parlaq qələbəsi oldu.

Əlbəttə, Vətən müharibəsində Azərbaycan Ordusunun hərbi əməliyyatlarını bu günə kimi də dünyanın ən aparıcı dövlətləri öyrənir və öz ordu quruculuğunda tətbiq etməyə çalışırlar. Vətən müharibəsində Azərbaycan Ordusu yeni reallıq gətirdi və bu reallıq da XXI əsrin müharibəsinin

yeni qaydalarla aparılmasıdır. Möhtərəm cənab Prezidentimizin rəhbərliyi ilə dövlətimiz Azərbaycan Silahlı Qüvvələrinə hər zaman böyük diqqət və qayğı ilə yanaşmışdır. Elə dünən möhtərəm cənab Prezidentimizin, müzəffər Ali Baş Komandanımızın imzaladığı sərəncamlarla silahlı qüvvələrimizin əsgər və zabitlərinin müxtəlif medallarla təltif olunması, hərbi ali rütbə ilə təltif edilməsi bir daha ölkə Prezidenti cənab İlham Əliyevin Azərbaycan Silahlı Qüvvələrinə göstərdiyi diqqət və qayğının bariz nümunəsidir. Eyni zamanda, Azərbaycanın 44 günlük Vətən müharibəsindən sonra yaratdığı reallıq və onun dəmir yumruğunun gücü bu gün Ermənistanı hələ də silkələməkdədir. Elə dünən Tovuz istiqamətində Ermənistan tərəfindən törədilən təxribatlar bir daha onu nümayiş etdirir ki, Ermənistanın daxilində qeyri-sabit vəziyyət davam edir. Bu da, əlbəttə, dəmir yumruğun gücü və qüdrətidir.

Bir daha Azərbaycan Silahlı Qüvvələrini ürəkdən təbrik edirəm. Təşəkkür edirəm.

Sədrlik edən. Sağ olun. Adil Əliyev. Adil müəllim, buyurun.

A.Əliyev. Çox təşəkkür edirəm. Hörmətli xanım Sədr, hörmətli millət vəkilləri, hörmətli media və mətbuat nümayəndələri. Hər birinizi salamlayıram. Hamımızın bildiyi kimi, sabah 26 İyun Silahlı Qüvvələr günüdür; bizə tarixi qələbəni bəxş edən qəhrəmanlarımızın bayramıdır. Bu münasibətlə onları səmimi qəlbədən təbrik edirəm.

Əsas ümummillə lider Heydər Əliyev tərəfindən qoyulmuş Azərbaycan Ordusu müzəffər Ali Baş Komandan Prezident İlham Əliyevin ordu quruculuğuna ayırdığı yüksək diqqət nəticəsində dünyanın ən güclü ordularından birinə çevrildi. Bu sahəyə göstərilən diqqətin nəticəsində

ordumuzun döyüş arsenalı müasir silahlarla tam təchiz edildi. Hərbi qulluqçularımız xarici ölkələrdə müxtəlif təlimlərə göndərildi, ordunun döyüş qabiliyyəti, taktiki və texniki hazırlığı ən yüksək səviyyəyə çatdırıldı. Aparılan uğurlu islahatların nəticəsi olaraq Ali Baş Komandanın rəhbərlik etdiyi rəşadətli ordumuz 44 günlük Vətən müharibəsində misli görünməmiş şücaət göstərərək əzəli və əbədi Azərbaycan torpaqlarını düşmən işğalından bircəfəlik azad etdi. Həmçinin xalqımız Vətən müharibəsində dövlət başçısının ətrafında sıx birləşərək istər ön cəbhədə, istərsə də arxa cəbhədə orduya maddi, mənəvi dəstək olmaqla ölkəmizin haqq səsinin, həqiqətlərinin dünyaya çatdırılmasında geniş miqyaslı fəaliyyət göstərdi. Nişanlı qızlarımızın öz cəhizlərini müharibədə iştirak edən əsgər qardaşlarına göndərməsi örnəyinə yəqin ki, indiki dövrdə dünyanın heç bir yerində rast gəlmək olmaz. Hamı bilməlidir ki, şanlı qələbəmiz həm də xalqımızın birliyinin, vəhdətinin qələbəsidir.

Rəşadətli ordumuzun döyüş meydanında apardığı uğurlu əməliyyatlar, göstərdikləri misilsiz qəhrəmanlıqlar barədə hər birimiz məlumatlıyıq. Eyni zamanda, bizə bu qələbəni yaşadan qəhrəmanlar Azərbaycan Respublikasının Prezidenti tərəfindən mükafatlandırılır. Dünən növbəti qismi ölkə başçısı tərəfindən təltif edildi.

Qazilər və şəhid ailələri ilə keçirdiyimiz görüşlərdə onlar bildirirlər ki, məişət, mənzil şəraitinin yaxşılaşdırılması, rifah hallarının artırılması hər zaman dövlət başçısının və Birinci vitse-prezident Mehriban xanım Əliyevanın nəzarətindədir. Artıq Vətən müharibəsi şəhidlərinin ailələrinə və qazilərin bir qisminə yaşayış mənzilləri paylanıb. 2025-ci ilə qədər mənzillərin tam paylanması

nəzərdə tutulmuşdur.

Bir xalq olaraq, təbii ki, bu tarixi qələbəni bizə bəxş edənləri heç zaman unutmuruq və unutmayaçağıq. Şanlı tariximizin qəhrəmanlarının xatirəsi hər birimiz üçün əzizdir. Eyni zamanda, ölkə başçısının müvafiq fərmanı ilə yaralılardan və şəhid ailələrinin təminatına dəstək üçün “YAŞAT” Fondu yaradılmışdır. Xanım Sədr, fond yaradıldıqdan sonra qısa bir müddət ərzində Sizin rəhbərliyinizlə hər birimiz fonda ianə köçürdük. İanə edən hər kəsə çox minnətdaram.

Eyni zamanda, fondun gördüyü işlər – istər qazilərimizin müalicəsinin xaricdə və ölkəmizdə aparılması, istər şəhid ailələrinin qayğılarının həll edilməsi, istərsə də yeni dünyaya gəlmiş şəhid övladlarının adına bank hesabları yaradılaraq vəsaitin qoyulması və bu sahədə geniş fəaliyyət göz qabağındadır. Yeri gəlmişkən deyim ki, dünən 100-cü şəhid övladı Vüqar Məmmədovun oğlu Vüqar dünyaya gəldi. Allah bütün balaları saxlasın.

Hamımız bilirik ki, “YAŞAT” Fondunun iş prinsipi şəffafdır, daxil edilən və sərf olunan məbləğlərlə bağlı məlumatı saytlardan çox rahat əldə edə bilərik.

Sonda Silahlı Qüvvələr günü münasibəti ilə xalqımıza səslənərək bildirirəm ki, bizə bu qələbəni bəxş edənləri yaşatmaq ən ümdə vəzifəmizdir. Üzümü buradan iş adamlarına, xeyriyyəçilərə, habelə sadə xalqımıza tutaraq çağırış edirəm ki, xeyriyyə marafonunun tərkib hissəsi olaraq, heç olmasa, 10 manat və daha çox məbləğ olmaqla “YAŞAT” Fonduna köçürək.

Allah şəhidlərimizə rəhmət eləsin, ailələrinə səbir versin, qazilərimizə şəfa versin.

Hörmətli millət vəkilləri, bizim hər birimiz bu müra-

ciəti imkan daxilində ətrafımızda olan insanlara çatdıraraq, özümüz də bu çağırışa qoşulaq. “YAŞAT” Fondunda, demək olar ki, vəsait azalıbdır və bu sahədə fonda dəstək gərəkdir. Diqqətinizə görə təşəkkür edirəm.

Sədrlik edən. Sağ olun, Adil müəllim.

Hörmətli həmkarlar, biz gündəliyin məsələlərinə keçirik. Bu gün bizim gündəlikdə 12 məsələ var. Onu da qeyd edirəm ki, gündəliyin ilk 5 məsələsi ikinci oxunuşda olan qanun layihələridir. Beləliklə, 1-ci məsələ Enerji resurslarından səmərəli istifadə və enerji effektivliyi haqqında qanun layihəsidir və məsələyə dair məlumat vermək üçün mən Təbii ehtiyatlar, energetika və ekologiya komitəsinin sədri hörmətli Sadiq Qurbanova söz vermək istəyirəm. Sadiq müəllim, buyurun.

S.Qurbanov, Milli Məclisin Təbii ehtiyatlar, energetika və ekologiya komitəsinin sədri.

Çox sağ olun. Dəyərli Sahibə xanım, hörmətli millət vəkilləri. İkinci oxunuşa çıxarılan qanun layihəsi iyunun 22-də plenar iclasda birinci oxunuşda geniş müzakirə olunmuşdur. Qanun layihəsi üzərində birinci oxunuşdan sonra həm müzakirələrin nəticəsi olaraq, həm də komitənin öz təklifləri əsasında iyunun 24-də komitəmizin ikinci oxunuş üçün keçirilən iclasında bir sıra dəyişikliklər təklif edilmişdir və həmin dəyişiklikləri diqqətinizə çatdırıram. Birinci oxunuşa təqdim olunan qanun layihəsində enerji təchizatçısının vəzifələrini nəzərdə tutan 11.4-cü maddə ilə layihənin 12.2-ci maddəsi eyni tənzimlənmə predmetinə malik olduğundan 11.4-cü maddə çıxarılmış və onun müddəaları 12.2-ci maddəyə keçirilmişdir. Bununla da qanunun daha da sistemləşdirilməsi təmin edil-

mişdir. Bundan əlavə, qanunun daxili uzlaşdırılmasını təmin etmək məqsədi ilə sizə təqdim olunan variantda 16-cı və 17-ci maddələrin yeri dəyişdirilmişdir. Həmçinin 12-ci maddənin adında, 14.1-ci maddədə dəqiqləşdirmə xarakterli düzəlişlər edilmişdir. Məlumat üçün bildirim ki, qeyd olunan hər bir düzəliş qanunvericilik təşəbbüsü hüququnun subyektı ilə razılaşdırılmışdır. Qanun layihəsinə ikinci oxunuşda da müsbət rəy verməyinizi xahiş edirəm.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, Sadiq müəllim. Hörmətli həmkarlar, ikinci oxunuş olduğuna görə, bildiyiniz kimi, biz qanun layihəsinə əvvəlcə əsas kimi qəbul etməliyik. Buyurun, qanun layihəsinə əsas kimi münasibət bildirin.

Səsvermənin nəticələri	(saat 11.42 dəq.)
Lehinə	72
Əleyhinə	1
Bitərəf	0
Səs vermədi	1
İştirak edir	74
Nəticə: Yetərsay yoxdur	

Şakir müəllim, məlumat verin.

Ş.Şabanov. Lehinə 17 səs verilmişdir.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, qanun layihəsi əsas kimi qəbul edildi. İndi isə müzakirələrə keçirik. Razi Nurullayev. Razi müəllim, buyurun.

R.Nurullayev. Hörmətli xanım Sədr, hörmətli deputatlar. Layihə gözəl layihədir və inanıram ki, həyata keçirilməsinə ciddi nəzarət mexanizmi olacaq. Bilirsiniz ki, tikilən evlərdə, binalarda istər yaşayış, istərsə də dövlət və sosial binalar olsun, acınacaqlı vəziyyət yaşanır. Dövlət

idarələrində vəziyyət düzəlib, amma yaşayış binalarında yox. İnsanlar qışda soyuqdan, yayda istidən çox əziyyət çəkirlər, qışda əmək haqqını bütöv xərcləsələr də, evlərini qızdırma, yayda isə qızmar günəş altında divardan içəri az qala alov püskürən evlərini soyuda bilmirlər.

Hörmətli Sadiq müəllim ilə söhbətimiz oldu, suallara aydınlıq gətirdi və onları burada qaldırmıram. Qanunun bu şəkildə hazırlanmasından da razıyam.

18-ci maddəyə dəyişiklik və ya təkmilləşdirmə təklifim var. Enerji resurslarından səmərəli istifadə və enerji effektivliyi sahəsində müvafiq icra hakimiyyətinin müəyyən etdiyi orqanın işinə yeni bəndin əlavə edilməsini təklif edirəm. Vətəndaşların fərdi şəkildə tikəcəkləri evlərin enerji effektivliyinin artırılması məqsədi ilə onlara əməli və nəzəri köməkliklər göstərilir, olsun. Vətəndaş tikəcəyi evinin səmərəli olması üçün bu qurumdan bütün məlumatları əldə etsin. Bunu ona görə deyirəm ki, vətəndaşlarımız mişar daşından başqa sanki tikinti materialı tanımırlar. Yaxşı olar ki, onlara tikinti materialları, effektiv tikmə qaydaları, enerji effektivliyi və bunun üçün lazım olan materiallar barədə məlumatlar verilsin. Maarifləndirmə tədbirləri var, amma yaxşı olar ki, vətəndaşlara bununla bağlı konkret köməklik göstərilsin və dediyim təklif 16-cı maddə ilə – effektivlik fondunun yaradılması maddəsi ilə uzlaşdırılsın. Bu, həm də dövlətin yükünü azaltmış olar.

Hörmətli xanım Sədr, belə çıxmasın ki, mən ancaq tənqid edirəm. Xeyr, bu layihəni çox bəyəndim və səs də verəcəyəm.

Yeri gəlmişkən, bir neçə söz də “Azərenerji”, “Azərişiq” və “Azəravtoyol” barədə. İşğaldan azad olunan ərazilərdə bu qurumların hansı sürətlə işlədiyini izləmək-

dəyəm və yaradılan istehsal güclərini, paylayıcı şəbəkələri və səliqəli çəkilən yolları gördükcə, açığı deyim ki, fərəh hissi keçirirəm. Həm də bu qurumların qarda, soyuqda, indi isə qızmar günəş və mina qorxusu altında işləyən əməkdaşlarına, onların rəhbərlərinə dərin təşəkkürümü bildirirəm ki, az qala ayın çox hissəsini Qarabağda keçirir və işlərə birbaşa özləri nəzarət edirlər. Qarabağı azad görmək arzumuz idi, indi isə onu abad görmək arzumuzdur. Prezident İlham Əliyevin bu sahədə arzuların başında dayanan şəxs olması gözəl işlər görülməsi üçün mühüm stimuldur. Onlarla sayda çəkilən yollar, istehsal gücləri və paylayıcı şəbəkələr, yanan gur işıqlar Xankəndidən baxan ermənilərə müdrik düşünmək üçün verilən siqnaldır. Sağ olun ki, Qarabağda qarşınıza qoyulan vəzifəni uğurla yerinə yetirirsiniz. Təşəkkür edirəm.

Sədrlik edən. Sağ olun, Razi müəllim.

Vahid Əhmədov. Vahid müəllimin təklifi var ki, 5 dəqiqəyə keçək. Razısınız?

Yerdən. (*Eşidilmir.*)

Sədrlik edən. Vahid müəllim, buyurun.

V.Əhmədov. Hörmətli Sahibə xanım, hörmətli millət vəkilləri, hörmətli mətbuat. Mən hesab edirəm ki, təqdim olunan qanun layihəsi çox vacibdir. Ümumiyyətlə, enerji resurslarından səmərəli istifadə və enerji effektivliyi bu gün bütün dünyada müzakirə olunan məsələlərdən biridir. Azərbaycan da burada istisna təşkil etmir. Bu qanunun qəbul edilməsi, mən belə hesab edirəm ki, enerji təhlükəsizliyinin təmin edilməsi, enerjidən qənaətlə istifadə olunması üçün çox böyük əhəmiyyət kəsb edir. Azərbaycanda da bu problemlər var və onların həlli məqsədi ilə keçən dəfə komitənin sədri görülmə işlər barədə geniş məlumat

verdi. Hətta “Azərenerji” ilə əlaqədar Mingəçevirdə yaranmış vəziyyətin qarşısının alınması məqsədi ilə dövlətin 200 milyondan çox ora əlavə vəsait ayırması ilə bağlı mifsallar da gətirdi. Amma enerji sistemi yalnız işıq enerjisindən ibarət deyil. Bura su, qaz, istilik sistemi, o cümlədən alternativ enerji mənbələri də daxildir. Bunlar hamısı energetika sisteminə aid olan məsələlərdir. Mən belə hesab edirəm ki, ümumiyyətlə, bu sahələrin hamısında enerji sistemi ilə əlaqədar müəyyən problemlər var. Bu qanunun qəbul edilməsi həm nəzarət mexanizminin gücləndirilməsi, həm də bu sahədə müəyyən çatışmazlıqların aradan qaldırılması üçün müsbət rol oynayacaq.

Mənim qanun layihəsində bir-iki maddə ilə bağlı fikirlərim, sualım var. Birincisi, burada 2.1.2-ci maddədə “enerji effektivliyi” anlayışı verilir. Məhsulun və ya enerjinin istehlak olunan enerjiyə nisbəti. Mən belə hesab edirəm ki, bu anlayış düzgün deyil, bunun üzərində işləmək lazımdır. İkincisi, 2.1.14-cü maddədə “ağıllı sayğac” parametrləri verilir. Mən bu barədə keçən iclasda sual verdim. Yaxşı olar ki, bu suala, ümumiyyətlə, nazirliyin rəhbərliyi cavab versin. Bu sayğacların qəbul edilməsi indiki sayğaclardan hansı parametrlərlə fərqlənir? 2022-ci il yanvarın 1-dən bu qanun qüvvəyə minməlidir və qanun qüvvəyə minəndən sonra biz bütün sistemdə sayğacları “ağıllı sayğac”larla əvəz edəcəyikmi? Bu, nə qədər əlavə vəsait tələb edir?

İkincisi, istilik sistemində harada mənbə var, o mənbələrdə də “ağıllı sayğac”ın quraşdırılması nəzərdə tutulur. Yəni bu məsələyə aydınlıq gətirilməlidir. Çünki əhalini narahat edən əsas məsələlərdən biridir. Bir də ki, bu sayğaclar əgər dəyişdiriləcəksə, hamısı dövlətin hesabına aparılmalıdır. Əhali tərəfindən heç bir ödəmə olmamalıdır.

Qanun layihəsində III fəsildə təzə maddələr, təzə anlayışlar daxil edilib: enerji auditi, enerji dizaynı, enerji meneceri və sair. Mən enerjiyə aid məsələlərə toxunmaq istəyirəm. 6-cı maddədə bu, öz əksini tapıb. Burada qeyd olunur ki, enerji auditi könüllü aparılır. Amma burada istisnalar var, o istisnaların hansı sahəyə aid olduğu hələlik məlum deyil, yəni bunu icra orqanları müəyyən edəcəklər və 3 ildən bir də auditin keçirilməsi nəzərdə tutulur. Ümumiyyətlə, audit hər yerdə könüllüdür, dünyanın heç bir yerində məcburi audit yoxdur. Ola bilər, dövlət səviyyəsində müəyyən qərarlar qəbul edilir. Bu, ola bilər. Ona görə də mən o auditin könüllü olmasının tərəfdarıyam.

Sonra 6.10-cu maddədə energetika və iqtisadi sahələrdə cinayət törətməyə görə məhkum edilmiş şəxslər enerji auditoru kimi fəaliyyət göstərə bilməzlər. Energetika ilə əlaqədar mən başa düşürəm, o insanlar, ola bilər, müəyyən cinayət törədiblər, ona görə də onlar enerji auditi kimi məsuliyyətli vəzifədə işləyə bilməzlər. Amma iqtisadi sahədə cinayət törətmiş şəxslərə gəldikdə, hər hansı bir iqtisadi cinayəti varsa, nəyə görə əgər o, yaxşı energetikdirsə, enerji auditi kimi fəaliyyət göstərə bilməz? Mən belə hesab edirəm ki, maddədən “iqtisadi sahələrdə cinayət törətmiş şəxslər” sözlərini çıxarmaq lazımdır.

Ümumiyyətlə, mənim sualım çoxdur. Yəqin Sadiq müəllimlə bununla əlaqədar danışacağam. Mən belə hesab edirəm ki, bu qanunun qəbul edilməsi Azərbaycan iqtisadiyyatına, enerji sisteminə, enerji təhlükəsizliyinə, enerjiyə qənaət olunmasına öz müsbət təsirini göstərəcəkdir. Çox sağ olun.

Sədrlik edən. Sağ olun, Vahid müəllim. Suallarınızı işə işçi qaydada yazılı surətdə təqdim edə bilərsiniz. Fazil

Mustafa. Fazil müəllim, buyurun.

F.Mustafa. Təşəkkür edirəm. Hörmətli xanım Sədr, hörmətli millət vəkilləri. Mən də hesab edirəm ki, “Enerji resurslarından səmərəli istifadə və enerji effektivliyi haqqında” Qanunun qəbul edilməsi ən azı niyyət və təbliğat baxımından faydalıdır. Amma qanunun kimə ünvanlandığı mənim üçün də bir az müəmmalıdır. Nə baxımdan? Faktiki olaraq enerji sahəsində kifayət qədər qanunvericilik var və burada əsas problem odur ki, bu sahədə büdcə talançılığının, tez-tez dəyişilən sayğac oyunlarının, bahalı qiymətə xaricdən sayğacların alınmasının qarşısını necə ala və bu sahədə tenderlərin şəffaflığını təmin edək. Əsas problem budur. Yoxsa bu səmərəliliyi biz kimdən tələb edirik? Vətəndaşdanmı? Bu kapitalizm cəmiyyətidir, vətəndaşa nə qədər enerji satacaqsansa, o, özü biləcək ki, nəyi nə qədər istifadə edəcək və onun pulunu ödəyəcəkdir. Dövlət orqanları bunu keyfiyyətli şəkildə təmin etməlidirlər. Bununla bağlı 22.1-ci maddədə dövlət nəzarəti orqanının yaradılması nəzərdə tutulur. Deməli, bu sahə ilə əlavə bir orqan məşğul olacaqdır, ayrıca buna nəzarət edəcəkdir. Amma bu səmərəliliyi kimdən tələb edəcəklər?

Yaxud da 17.1-ci maddədə bina üçün minimum enerji effektivliyi normaları müəyyən olunur. Minimum nədir, maksimum nədir? İstehlakçı nə qədər enerji istəyəcəksə, istehlakçını o qədər enerji ilə təmin etməlisən. Digər tərəfdən də bunun müəyyən olunmasından çox ona keyfiyyətli xidmət lazımdır.

Biz ölkədə alternativ enerjini təbliğ edə bilmədik. Qobustanda yolda külək enerjisi cihazları quraşdırılıb, onun generatorları hamısı altdan söndürülüb, sadəcə, görüntü üçün qoyulub ki, əhali görsün, hə, deyəsən, bizdə də bərpa

olunan enerjiyə maraqlıdır. Bu sahəyə böyük bir vəsait xərcləndi, amma heç bir effekt yoxdur. Günəş enerjisi ilə bağlı xərclənən vəsaitlər araşdırılsa, Hesablama Palatası yoxlasa, görər ki, bu sahədə də heç bir effekt yoxdur. Yəni quraşdırılan panellərə baxın. Elə yerdə quraşdırılıb ki, onları toz basıb. Oradan nə enerji alınacaqdır? Əhaliyə də bu, təbliğ olunmalıdır. Hamının ancaq elektrik enerjisi barədə bildiyi odur ki, enerjiden istifadə etsin, onun pulunu ödəsin. Ancaq pulu ödəməkdə də böyük əksəriyyət maddi imkansızlığa görə çətinlik çəkir və artan qiymətlər də onları kifayət qədər sıxıntıya salır.

Bizdə istehlak mədəniyyəti də nisbətən aşağı olduğuna görə xeyrimizə ola biləcək hər hansı bir qənaəti də etmək istəmirik, bir az artığını daha çox istifadə etməyə çalışırıq. Budur problem. Yoxsa əslində bu məsələlərdə səmərəliliyi vətəndaşdan tələb etməyin bir mənası yoxdur.

8-ci maddədə konkret göstərilir ki, enerji idarəçisi, meneceri təsərrüfat subyektlərində, tikinti ərazisi ən azı 10 min kvadratmetr olan ərazilərdə yaradılır. Əlavə ştat açmağın, əlavə kimə işə maaş verməyin nə mənası var? Yəni biz elə etməliyik ki, dövlətdən müvafiq vəsait alan, dövlət büdcəsindən bu enerji sahəsini idarə edən qurumlar keyfiyyətli xidmət göstərsinlər. Ona da dövlət qurumları nəzarət etsin ki, bu vəsaitlər digər istiqamətə xərclənməsin, mənimsənilməsin. Əsas məsələ budur.

Təbii ki, bu, təbliğat nöqtəyi-nəzərindən çox yaxşı bir addımdır. Yəni göstərmək istəyirik ki, həqiqətən də, səmərəliliyə insanlar xüsusi bir münasibət bildirməlidirlər. Amma bizim əsas hədəfimiz daha çox nə olmalıdır? Alternativ enerjini ölkə həyatına, insanların həyatına gətirmək. İnsanların, ümumiyyətlə, bu haqda anlayışı yoxdur.

İnsanları ucuz qiymətə, əlverişli qiymətə stimullaşdırma-
lıyıq. Ötən dəfə biz qanun qəbul etdik, istehsalçı olan və-
təndaşların konkret bu istiqamətdə fəaliyyətini dəyərlən-
dirdik, onları stimullaşdırdıq. Bu imkanı yaratdıq. Onlara
kreditlər vermək lazımdır ki, enerji istehsalçısına çev-
rilsinlər və ölkənin elektrik enerjisinə olan tələbatı azalsın,
bu qədər vəsait də ödənilməsin.

Mən qanunun fəlsəfəsini, ideyasını, niyyətini müsbət
qiymətləndirirəm. Amma ünvanına gəldikdə isə, hesab edi-
rəm ki, bu, hansı isə bir tədqiqatda, sadəcə, bizim statistika-
da yer alan qanunlar səviyyəsindən o tərəfə irəliləmə-
yəcəkdir. Diqqətinizə görə sağ olun.

Sədrlik edən. Sağ olun. Etibar Əliyev. Buyurun, Etibar
müəllim.

E.Əliyev. Təşəkkür edirəm. Hörmətli Sahibə xanım,
hörmətli həmkarlar. Mən birinci oxunuşda da qeyd
etmişdim ki, “Enerji resurslarından səmərəli istifadə və
enerji effektivliyi haqqında” Azərbaycan Respublikası
Qanunu təkmil hesab oluna bilər və əhəmiyyətli qanun-
dur. Bununla yanaşı, bir neçə qeydimi diqqətə çatdırmaq
istəyirəm. I fəsildə qanunun obyektini ilə yanaşı, məq-
sədinin də konkret göstərilməsi vacibdir. Bunu hörmətli
həmkarım Fazil Mustafa müfəssəl şəkildə izah etdi. Ola
bilsin ki, qanunun həcmnin kiçik olması da bu cür yığ-
camlığa gətirib çıxarır.

Xarici təcrübəyə istinad etsək, deyə bilərik ki, qanunda
istifadə olunan bütün anlayışlar öz əksini tapmır. Məsələn,
məcburi enerji audit. Əsas anlayışların təriflərində müəyyən
qədər qeyri-dəqiqliklərə yol verilmişdir. Məsələn, enerji
effektivliyi məhsul istehsalına, texnoloji prosesə, hüquqi və
fiziki şəxslərə münasibətdə enerji resurslarından istifadə

nəticəsində əldə olunan faydalı effektiv enerji resursları sərfinə nisbətini ifadə edən xüsusiyyətlər kimi verilə idi, daha yaxşı olardı. Əlbəttə, mən bunu beynəlxalq təcrübəyə istinad edərək yazmışam və hörmətli Sadiq müəllimə təqdim edəcəyəm. Əgər məntiqi uyğun gələrsə, nəzərə alarlar. Lakin qanunda bu açıqlama trivial formada verilib. Kogenrasiyanın tərifində “sonda yaradılması” sözləri “istehsalı” sözü ilə əvəz olunsaydı, daha məqsədəuyğun hesab edilə bilər. Qanunun 3.3-cü maddəsində Ələt Azad İqtisadi Zonası ilə məhdudlaşdırma məqsədəuyğun hesab olunmur. Ümumiyyətlə, Azərbaycan Respublikasının ərazilərində fəaliyyət göstərən azad iqtisadi zonalara münasibətdə bu, tətbiq edilməlidir. 4.4-cü maddədə bəndlərin ardıcılığı xaos formada verilmişdir. Məsələn, 4.2.12-ci bənd nədənsə sonda verilmişdir, halbuki bu, birinci olmalıdır. Eyni zamanda, “Dövlətin vəzifələri” hissəsinə “Enerji səmərəliliyi və enerji effektivliyinin yüksəldilməsi sahəsində dövlət siyasətinin formalaşdırılması və həyata keçirilməsi” bəndinin əlavə olunması vacib sayıla bilər. Eyni sahə üzrə dövlət proqramlarının hazırlanması IV fəsilə öz əksini tapsaydı, yaxşı olar.

Bundan əlavə, enerji effektivliyinin siniflərinin təyin olunması üzrə qaydalar, prinsiplər, tələblər bu fəsilə göstərilməmişdir. Qanunda yalnız “Enerjinin ötürülməsi və paylanması üzrə enerji effektivliyi” adlı 14-cü maddə öz əksini tapıb. Eyni zamanda, ayrılıqda enerjinin istehsalında, sənayedə, binalarda, elektrik şəbəkələrində, istehsalda, bərpa olunan enerji mənbələrinin tətbiqində, istilik enerjisinin istehsalında, elektromobillərin tətbiqində etikətlənmə və digər sahələr üzrə qanunda müəyyən boşluqlar vardır. Bura binalarda enerji effektivliyi barədə xüsusi maddənin salınmasını məqsədəuyğun hesab edirəm. Təşəkkür edirəm.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, Etibar müəllim. Vüqar Bayramov, buyurun.

V.Bayramov. Çox təşəkkür edirəm. Hörmətli xanım Sədr, hörmətli millət vəkilləri. İkinci oxunuşun tələblərinə uyğun olaraq, mən də bir sıra məqamları qeyd etmək istərdim. Əvvəla, təbii ki, qanunun fəlsəfəsi və ideyası kifayət qədər mühümdür. Avropa Birliyi təcrübəsini nəzərə alsaq, belə bir qanunun qəbul olunması və icrasının təşkil edilməsi olduqca vacibdir.

Qanunun adında, eləcə də Əsas anlayışlarda enerji effektivliyi və enerji səmərəliliyi ayrıca terminlər olaraq qeyd edilir. Layihənin 2.1.2-ci maddəsində enerji effektivliyinin, 2.1.4-cü maddəsində isə enerji səmərəliliyinin fərqli anlaşma kimi tərif verilir və təqdim olunur. Nəzərə alaq ki, 2012-ci ildə Avropa Birliyində qəbul edilən direktivdə məhz enerji səmərəliliyi anlayışından istifadə olunub. Əvvəlki dövrlərdə “эффektivность”, “efficiency” ayrı-ayrı təqdim olunurdu. Amma artıq Avropa Birliyində də bu sinonim sözlər səmərəlilik olaraq təqdim edilir və düşünürəm ki, bizim qanunvericilikdə də, adı çəkilən layihədə də bu yanaşmanın nəzərə alınması və təqdim olunması daha məqsədəuyğun olardı.

Eyni zamanda, “effektivlik” və “səmərəlilik” sinonim sözlərinin tərifinin, eləcə də izahının daha dəqiq verilməsi yaxşı olardı.

Layihənin 2.1.8-ci maddəsində enerji auditinin yalnız fiziki şəxslər tərəfindən həyata keçirilməsi nəzərdə tutulur. Düşünürəm ki, digər ölkələrin təcrübəsini nəzərə alsaq, orada məhz qeydiyyat baxımından, status baxımından hər hansı bir fərqi müəyyənləşdirilməsi məqsədəuyğun olmazdı. Yəni yalnız fiziki şəxslərin deyil, eyni zamanda,

hüquqi şəxslərin də enerji auditi aparması yaxşı olardı.

4-cü maddədə dövlət siyasətinin əsas məqsədləri təsbit olunub. 4.1.2-ci maddədə rəqabətə davamlı iqtisadi inkişafın təmin edilməsi məqsədi ayrıca qeyd olunub. Bu, müsbət məqamdır. Amma bununla belə, qanun layihəsi bütövlükdə enerji səmərəliliyinin formalaşmasında özəl sektorun və xüsusən də startapların fəaliyyətinin rolunu təsbit etmir. Ona görə 4-cü maddənin xüsusən 2012-ci il Avropa Birliyində qəbul edilmiş direktivə uyğun olaraq özəl sektorun inkişafı və startapların iştirakının təşviq edilməsi baxımından yenidən işlənməsi məqsədəuyğun olardı.

6-cı maddədə enerji auditinin müəssisələrinin istər MDB, istərsə də inkişaf etmiş ölkələrdə olduğu kimi, ictimailəşdirilməsinin qanun layihəsində öz əksini tapması daha münasib olardı.

Eyni zamanda, 6.4-cü maddədə məcburi auditin 3 ildən bir aparılması nəzərdə tutulur. Amma nəzərə alsaq ki, burada müddət kifayət qədər çoxdur. Eyni zamanda, daha yaxşı olardı ki, müddətə baxıb azaldılması ilə bağlı qərar qəbul edilsin, yəni nəzərə alınsın, eləcə də auditin maliyyələşdirilməsi mənbələri göstərsin. Çünki auditin aparılması xərc tələb edir və xüsusən bura əgər hüquqi şəxslər cəlb olunacaqsa, bu, müəyyən bir vəsait tələb edəcək. Ona görə auditin maliyyələşdirilməsi, məhz bu layihədə nəzərdə tutulan enerji effektivliyi fondu tərəfindən həyata keçirilməsi məqsədəuyğun olardı.

11-ci maddədə bütövlükdə istehlak olunan enerjinin ötürülməsi məqsədi ilə “ağıllı sayğac”ların istifadəsi nəzərdə tutulur. Amma Əsas anlayışlar bölməsində “ağıllı sayğac”ların izahı verilsə də, parametrlərin tam olaraq dəqiqləşdirilməsinə ehtiyac var. Çünki layihədə təqdim

olunan “ağıllı sayğac”lar bu gün tətbiq edilən “ağıllı sayğac”lardan parametr baxımından fərqlənmir. Buna görə o cəhətdən bu sayğacların parametrlərinin daha dəqiq verilməsi lazımdır.

Eyni zamanda, burada ümumi şəkildə qeyd edilir ki, texniki baxımdan mümkün olmayan hallarda “ağıllı sayğac”lardan istifadə edilməyəcək. Onun da daha spesifik olaraq müəyyənləşdirilməsinə ehtiyac var.

Eyni zamanda, 11.2-ci maddədə “ağıllı sayğac”lar zə-dələndiyi və ya dəyişmə zərurəti yarandığı halda həmin prosesin vətəndaş tərəfindən deyil, “ağıllı sayğac”ı quraşdıran qurum tərəfindən həyata keçirilməsinin və onun xərcinin təsisatçı qurum tərəfindən ödənilməsinin layihədə nəzərə alınması məqsədəuyğun olardı.

Layihənin 15-ci maddəsində bərpa olunan enerji mənbələri təşviqəddici tədbir kimi təqdim edilir. Nəzərə alaq ki, son illər qlobal olaraq bərpa olunan enerjinin ümumi istehlakda payında artımlar var. 2007-ci ildə qlobal enerji istehlakının 20 faizi bərpa olunan enerjinin payına düşürdü. Bu rəqəm artıq 28 faizə qədər yüksəlib. Eyni zamanda, bərpa olunan enerjinin maya dəyərində də 89 faizə yaxın azalma göstərilib. Azərbaycanda bərpa olunan enerjinin potensialı 27 min meqavoltdur. O baxımdan yaxşı olardı ki, qanun layihəsində bərpa olunan enerji əsas istiqamətlərdən biri kimi təqdim edilsin. Təşəkkür edirəm.

Sədrlik edən. Sağ olun, Vüqar müəllim. Aydın Hüseynov, buyurun.

A.Hüseynov. Sağ olun, Sahibə xanım, təşəkkür edirəm. Hörmətli həmkarlarımin da qeyd etdiyi kimi, müzakirə olunan qanun layihəsi ölkənin iqtisadi strategiyası ilə tam üst-üstə düşür. Mən də ikinci oxunuşun tələblərinə uyğun

olaraq, bəzi fikirlərimi çatdırmaq istərdim. Qanun layihəsində də qeyd olunduğu kimi, qanunun əsas mahiyyəti dövlət siyasətinin hüquqi, təşkilati və iqtisadi əsaslarının müəyyən edilməsi istiqamətində qurulub. Mən burada təşkilati baxımdan görmək istədiklərimi qeyd edəcəm. Məlumdur ki, bu qanun layihəsində istehsalçı, istehlakçı və təsisatçı arasında gedən münasibətlər tənzimlənir. Mən hesab edirəm ki, burada başlıca ideya istehsalçı ilə istehlakçı arasındakı keçid mərhələsini təşkilati baxımdan bir-birinə yaxınlaşdırmaqdır. Məsələn, istehlak olunan enerjinin hesablanması, sayğacların dəyişdirilməsi 11-ci və digər maddələrdə öz əksini tapıb. Mən belə hesab edirəm ki, sayğacların dəyişdirilməsi və onun hesablanması sərbəst bir qurum tərəfindən həyata keçirilməlidir. Əgər bu, təchizatçı tərəfindən həyata keçirilirsə, əlbəttə, o zaman təchizatçının hər hansı bir formada marağı və yaxud hesablatları istədiyi kimi uyğunlaşdırma bir alt fikri də ola bilər. Ona görə də bunu hesablayan, o sayğacları dəyişdirən bir qurumun, yəni nə istehsalçıdan, nə istehlakçıdan, nə də təchizatçıdan asılı olmayan sərbəst bir qurumun olması daha effektivdir və maddədə öz əksini tapsa, çox yaxşı olar.

Analoji bir misal deyim. Bu, Milli Məclisdə də dəfələrlə səslənib. Məsələn, kəndli məhsulunu istehsal edir. Bizim isə fikrimiz və istəyimiz ondan ibarətdir ki, həmin kənd məhsulları öz istehsalçısına vasitəçisiz çatdırılsın. Əlbəttə, o analogiya bir-biri ilə tam uyğun olmaz. Sadəcə, onun mahiyyətini demək istəyirəm ki, burada da istehsalçı ilə istehlakçı arasındakı yaxınlaşma daha çox olsa, o, effektiv ola bilər və bu da idarəetmə bölməsində qeyd olunsaydı, hesab edirəm ki, daha effektiv olar. Burada biz adlarını dəfələrlə qeyd etdik. İstehlakçının hüquqları ilə

bağlı maddələr də öz əksini tapmalıdır. Düzdür, qeyd oluna bilər ki, istehlakçıların hüquqları ilə bağlı qanun layihəsi var və qanun var. Burada isə konkret sahə olduğu üçün konkret enerji istifadəçilərinin, istehlakçıların hüquq və vəzifələri ilə bağlı maddələr də öz əksini tapsa, daha gözəl olar.

Bir təklifim də ondan ibarətdir ki, biz qanun layihələrində, xüsusi ilə bu səpkidə olan qanun layihələrində tez-tez Avropa standartlarını misal çəkirik, nümunə göstəririk. Bu, yaxşı haldır. Ancaq dünyanın digər elə ölkələri də var ki, orada daha mükəmməl, effektiv təcrübələr mövcuddur. Bəlkə konkret Avropa standartları və yaxud Avropa təcrübəsi yox, ümumən dünyanın özündə olan ən nümunəvi təcrübələrin adlarını çəkək. Sağ olun. Təşəkkür edirəm.

Sədrlik edən. Sağ olun. İltizam Yusifov. İltizam müəllim, buyurun.

İ.Yusifov. Çox sağ olun. Hörmətli Sahibə xanım, hörmətli deputat həmkarlarım, media təmsilçiləri. Enerji resurslarından səmərəli istifadə və enerji effektivliyi haqqında Azərbaycan Respublikasının qanun layihəsi hörmətli komitə sədri tərəfindən geniş təqdim edildi. Biz bu qanun layihəsini komitə iclasında da müvafiq icra strukturlarının əməkdaşları və aidiyyəti mütəxəssislər ilə birlikdə müzakirə etmişik. Lakin ikinci oxunuşun tələblərinə uyğun olaraq mən də qanuna qısaca münasibət bildirəcəyəm, təkliflərimi də yazılı şəkildə təqdim edəcəyəm. Belə ki, bu gün dünyada müasir durum bütün resurslara artan tələb fonunda enerji resurslarından daha səmərəli istifadəni, enerji səmərəliliyini, necə deyərlər, daha az enerji ilə daha çox məhsul istehsal etməyi tələb edir. Qanun layihəsində enerji resursları dedikdə bütün növ elektrik, istilik, su

enerjisi, bərpa olunan enerji və digərləri nəzərdə tutulub.

Qanun layihəsi enerjinin istehsalı, saxlanması, ötürülməsi, paylaşılması və təsisatdakı səmərəliliyə qədər bütün məsələləri, bütün sahələri əhatə edir. Bilirsiniz ki, Prezident cənab İlham Əliyevin bilavasitə diqqət və dəstəyi ilə son illər ölkəmizdə böyük həcmdə yeni generasiya gücləri yaradılmışdır. Bu müəssisələrdə investisiya qoyuluşu hesabına ən son model avadanlıqlardan istifadə olunmuşdur.

Sözügədən qanun layihəsi enerji resurslarından səmərəli istifadəyə, o cümlədən enerji resurslarının istehlakındakı səmərəliliyin artırılmasına, onun təşviqinə yönəlik bir qanun layihəsidir. Yəni burada söhbət heç də qənaətdən getmir. Məlumat üçün deyim ki, biz adambaşına düşən elektrik enerjisinin istehlakına görə inkişaf etmiş ölkələrdən 4 dəfəyə qədər geri qaldığımız halda, ümumdaxili məhsul istehsalında isə onlardan, o cümlədən qardaş Türkiyədən 3 dəfə çox enerji sərf edirik. Yəni enerji effektivliyinə görə ən azı 3 dəfə geri qalırıq. Bunun üçün hesab edirəm ki, biz enerji resurslarından daha səmərəli istifadə etməklə daha çox məhsul istehsalına nail olmalıyıq.

Bundan əlavə, bu gün enerji resurslarından istifadənin səmərəliliyi dedikdə heç də iqtisadiyyat, sənayedəki səmərəlilik başa düşülməməlidir. Qanunda bu məsələ də yer alır. Məhsulların etikətlənmə qaydalarına uyğun olaraq, maariflənərək, enerjiyə daha qənaətcil cihazlardan istifadə edərək enerji səmərəliliyinə riayət etməliyik.

Belə ki, zaman durmadan irəlilədikcə, insan övladının tələbatı artır. Cəmiyyətdə artan tələb bütün sahələrdə olduğu kimi, enerji resurslarına olan tələbatda da özünü daha çox büruzə verir. Ənənəvi enerji mənbələrindən istifadənin artması ilə yanaşı, artıq bəşəriyyət bərpa olunan

enerji resurslarından istifadədə də böyük işlər görür. Bilirsiniz ki, biz qəbul olunmuş milli prioritetlərimizdə 2030-cu ilə qədər enerji sahəsində bərpa olunan enerjidən istifadənin 30 faizə qədər artırılmasını hədəfləmişik. Artıq Milli Məclisdə də bununla bağlı Elektrik enerjisi istehsalında bərpa olunan enerji mənbələrindən istifadə haqqında Azərbaycan Respublikasının qanun layihəsi müzakirəyə çıxarılaraq qəbul olunmuşdur.

Bugünkü sözügedən qanun layihəsi də bu işlərin davamıdır və gələcək inkişafımız üçün hüquqi bazanın yaradılması baxımından da çox əhəmiyyətlidir. Bu, həm də onu göstərir ki, artıq energetika sahəsində hüquqi normativ bazanın formalaşması istiqamətində də işlər davam etdirilir.

Mən bu qanun layihəsini çox vacib bir layihə hesab edirəm. Təkliflərimi Sadiq müəllimə təqdim edəcəyəm, qanun layihəsinin lehinə səs verirəm və bütün həmkarlarımı da buna dəvət edirəm. Sağ olun, təşəkkür edirəm.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, İltizam müəllim. Ancaq qeyd edim ki, Sizin bu çıxışınız birinci oxunuşun tələblərinə cavab verir. Şahin İsmayılov, buyurun.

Ş.İsmayılov. Çox sağ olun, hörmətli xanım Sədr. Sahibə xanım, ikinci oxunuşun tələblərinə uyğun olaraq, bir neçə qeydlərimi demək istərdim. Əvvəlcə onu deyim ki, kifayət qədər mütərəqqi bir qanundur və burada bir neçə məqamı diqqətinizə çatdırmaq istərdim. 4-cü fəsil, 10-cu maddədə Enerji effektivliyi üzrə xidmətlərin təşviqində 10.1.1.-10.1.2-10.1.3-ə nəzər salsaq, bunların təşviq anlayışından daha çox məlumatlandırma olduğunu görürük və düşünürəm ki, bunun yeni bir redaksiyada təqdim edilməsi kifayət qədər yaxşı olardı. Əslində təşviq

məsələsi 7-ci fəsildə də geniş şəkildə verilmişdir. Bəlkə də bunların hansısa formada düzgün redaktə edilməsinə ehtiyac vardır.

Bundan başqa, qanunda istifadə olunan Əsas anlayışlarda enerji resurslarına, hörmətli xanım Sədr, əziz həmkarlar, düşünürəm, daha geniş yanaşmaq lazımdır. Burada, əsasən, ənənəvi enerji növləri, yanacaq növləri, bərpa olunan enerji, elektrik, istilik, su enerjisi və digər enerji formaları qeyd olunur. Digər enerji formaları kifayət qədər geniş anlayışdır. Bunu bir az müasir dövrün tələblərinə və standartlarına uyğun şəkildə daha da konkretləşdirmək yaxşı olardı. Təşəkkür edirəm.

Sədrlik edən. Sağ olun, Şahin müəllim. Rauf Əliyev. Rauf müəllim, buyurun.

R.Əliyev. Təşəkkür edirəm. Hörmətli Sahibə xanım, hörmətli həmkarlar. Mən birinci oxunuşda da, ikinci oxunuşda da hörmətli həmkarım Sadiq müəllimə qulaq asdım, çox vacib bir qanundur. Geniş də məlumat verdi. Ona görə mən bu qanun layihəsinə səs verəcəyəm.

Bir məsələyə çox qısa şəkildə toxunmaq istəyirəm. Enerji resurslarının səmərəli istifadəsi. Nümunə üçün, məsələn, öz rayonumu götürəndə, bunun səmərəliliyi nədən ibarətdir? 30 kilometr 110 kilovatlıq, 80 kilometr 35 kilovatlıq, 120 kilometr 10 kilovatlıq hava xətləri kabel xətləri ilə əvəz olunmuşdur. Bu da enerji itkilərinin minimuma endirilməsinə kömək edir. Ona görə bunun bir nümunəsi ondan ibarətdir ki, əgər 10 il, 12 il bundan əvvəl elektrik enerjisinin istifadəçi tərəfindən alınması 13 faiz, 20 faiz idisə, 50 faizə çatanda bu, böyük bir bayram idi. Bu gün o elektrik enerjisinin satış dəyəri istifadəçilər tərəfindən 100 faizdir. Ona görə hesab edirəm ki, bu qanun çox vacibdir

və resursların səmərəli istifadəsi buradan irəli gəlir. Mən qanun layihəsinə səs verəcəyəm.

Digər iki məsələyə də toxunmaq istərdim. Amma hörmətli həmkarlarım o məsələləri səsləndirdilər. Ona görə təkrara ehtiyac duymuram. Diqqətinizə görə minnətdaram.

Sədrlik edən. Sağ olun, Rauf müəllim. Mətnlə bağlı heç bir təklifiniz yoxdur?

Yerdən. (*Eşidilmir.*)

Sədrlik edən. Qənirə Paşayeva. Qənirə xanım, buyurun.

Q.Paşayeva. Çox sağ olun, hörmətli Sədr. Mən də həmkarım Sadiq müəllimi təbrik edirəm, çox gözəl təqdimat oldu və biz bu layihəni dəstəkləyəcəyik. Amma mən bəzi təkliflərimi yazılı şəkildə Sadiq müəllimə verməklə bərabər müəyyən məsələləri vurğulamaq istəyirəm. Çünki Sadiq müəllim dedi ki, biz bu layihəni müvafiq qurumlarla bərabər müzakirə etdik. Müvafiq qurumlarla müzakirə edildiyi zaman bir sıra məsələlər var ki, onlar öz həllini tapmalıdır. Çünki bu qanunun həyata keçməsində də, bundan öncə yaranan problemlərdə də əsas səbəbkar onlardır.

Enerji resurslarından vətəndaşların əksəriyyəti səmərəli istifadə edir. Amma bunu təmin edən orqanlar onu necə həyata keçirirlər?! Bax, bu məsələlərin ətrafında müzakirə aparmaq lazımdır. Məsələn, mən millət vəkili olduğum Tovuz rayonunu misal gətirmək istəyirəm. Tovuz rayonunun bir çox kəndləri var ki, hələ də kəndin 70 faizində qaz var, 30 faizində qaz yoxdur. Niyə? Deyirlər, evləriniz sovet dövründə tikilmişdir, o zamanlar siz abonent idiniz. İndi kənd böyüyür, insanlar evlənir, artır. Eyni kəndin ərazisində yeni məhəllələrə köçübsünüz, biz sizə hələ qaz verə bilmirik.

Neçə illərdir bu məsələni qaldırırıq. Hər il deyilir ki, bu

il olacaq, gələn il olacaq və bu problem hələ də öz həllini tapmır. Vətəndaş nə etməlidir? Qışda evini qızdırmaq üçün, uşaqlarına o isti mühiti yaratmaq üçün elektrik enerjisindən bu dəfə istilik enerjisi kimi istifadə edir. O zaman nə olur? Elektrik xətləri yüklənir və xətlərdə problem yaranır. Zəng edirik ki, niyə elektriddə problem var? Deyirlər, Qənirə xanım, axı elektrik xətləri bu qədər yükə hesablanmayıb. Onlar indi istilik enerjisi üçün də elektriddən istifadə edirlər. Bəs onda soruşuruq, vətəndaş nə etsin? Siz o zaman vətəndaşa da bu seçimi verin. Axı istehlakçının vəzifələrindən danışırıq, amma onun ilk öncə hüquqları da var. Ona görə Sadiq müəllim, ən böyük problemlərdən biri budur ki, hələ də bir çox yerlərimizdə biz elektrik enerjisindən istilik enerjisi kimi istifadə edirik. Bu, çox ciddi bir məsələdir.

Məsələnin digər tərəfi, məsələn, Qovlar şəhərində bir ərazi var. Bəlkə neçə ildir mən də bu məsələdə millət vəkili olaraq çalışıram. 9 ailəyə biz hələ ki, elektrik enerjisi verə bilmirik. Məsələ nədən ibarətdir? Xətt onların evlərindən, yaşadıkları yerlərdən uzaqdadır, müraciət edirlər regionala, onlar da yerli regionala müraciət edir, biz də müraciət edirik, hələ ki, insanlar elektrik enerjisini ala bilmirlər. Vətəndaşa enerji evində verilməlidir, doğru şəkildə, düzgün şəkildə. Bu, onun hüququdur. Enerjinin pulunu ödəməsə, ondan səmərəli istifadə etməsə, o zaman onun vəzifələri yaranır. Amma bu gün bizim vətəndaşlarımızın bu sahədə hüquqlarında istehlakçı kimi çox ciddi problemlər var.

Alternativ istiqamətlər barədə demək istəyirəm. Neçə dəfə burada bu məsələni qaldırdıq. Dedik ki, 2 problem birdən həll oluna bilər: Tovuz və Şəmkir rayonlarının bir

hissə ərazisi var ki, Zəyəm çayı ətrafında susuzluqdan yanır. Bu dəqiqə İbrahimhacılı kəndinin sakinləri ölkənin bütün qurumlarına müraciət ediblər, çünki kənddə su deyən bir şey yoxdur. Qurumların cavabı da budur ki, biz nə edək, Zəyəm çayında su yoxdur. Biz anladıq. Amma su keçən yayda yox idi, bu yayda da yoxdur. Biz dedik ki, Zəyəm çayının üzərində su anbarı tikilsin, həm su problemi həll olunsun, həm də o, alternativ enerjidir. Biz bu qaynaqlardan istifadə edək ki, insanlara kömək olsun.

Təbii ki, bu qanun layihəsində təbliğat, maarifləndirmə çox mükəmməldir, bütün məsələlər öz həllini tapıb. Amma biz vətəndaşların vəzifələrini onlara xatırladanda, hüquqlarını da onlar bizə, qurumlara xatırladanda, deyəndə ki, bizim bu hüquqlarımız var, onlar təmin olunsun, o zaman hər qurum bir-birinin üzərinə atır. Mənə açıq şəkildə deyir ki, Qənirə xanım, mən 500 metr boru xətti çəkəcəyəm? Deyirəm ki, başa düşə bilmirəm, siz o zaman bunu rayonla danışın. Bu vətəndaş kefindən gedib orada yaşamır. Bu vətəndaşın yaşayış yeri olaraq ora verilib ki, get, orada özünə ev tik, yaşa. O da özünə orada ev tikib yaşayır. Siz də deyirsiniz ki, bu uzaq məsafəyə ona enerji verəcəyəm? Axı bu sistemlər ümumi şəkildə hazırlanmalıdır ki, bu layihələr həyata keçsin. Çünki bundan öncə də istehlakçının hüquqları vardı, indi də var. Ona görə mənim Sadiq müəllimdən bir xahişim....

Sədrlik edən. Çox sağ olun, Qənirə xanım. Sadiq müəllim, Siz bu təkliflərin hamısını götürdünüz? Sözlünüz var idi, nə isə demək istəyirsiniz? Yoxsa, üçüncü oxunuşda deyəcəksiniz?

S.Qurbanov. Dəyərli dostlar, bütün qaldırılan sualların əksəriyyəti bu qanunu bizə təqdim edən subyektlərlə

razılaşıdırılıb cavab verilməlidir. Amma sadəcə olaraq, qısa bir məlumat verim ki, yəni bu qanunun bəzi boşluqları haqqında burada söhbət açıldı, deyildi, onlarla bağlı məlumatlandırmaq istəyirəm ki, yenidən bir qanun gələcək, bu qanunu tamamlayacaq. Bəlkə birinci o gəlməli idi, sonra bu qanun gəlməli idi. Energetika haqqında qanun layihəsi artıq, məndə olan məlumata görə, veriləlidir. O qanun layihəsi də artıq işlənilib. Ondan sonra bu qanunda bu gün görünməyən, daha doğrusu, nəzərə almaq istədiyimiz, lakin görmədikləriniz o qanunda öz əksini tapıbdir. Ona görə imkan varsa, mən bunu üçüncü oxunuşda daha müfəssəl məlumatlandırım.

Sədrlik edən. Çox sağ olun. Üçüncü oxunuşda bütün məlumatları verərsiniz. İndi isə hörmətli həmkarlar, mən qanun layihəsini, həmişə olduğu kimi, maddələr üzrə, sonra isə bütövlükdə səsə qoyacağam, münasibət bildirəcəksiniz. Layihə 8 fəsildən, 23 maddədən ibarətdir. Mən fəsillər üzrə səsə qoyacağam. Xahiş edirəm, preambula da daxil olmaqla, I və II fəsillərin maddələr üzrə qəbul edilməsinə münasibət bildirin.

Səsvermənin nəticələri	(saat 12.23 dəq.)
Lehinə	75
Əleyhinə	1
Bitərəf	0
Səs vermədi	2
İştirak edir	78
Nəticə: Yetərsay yoxdur	

Şakir müəllim, məlumat verin.

Ş.Şabanov. Lehinə 20 səs verilmişdir.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, qəbul edildi. İndi isə hörmətli həmkarlar, III və IV fəsillərə münasibət bildirin.

Səsvermənin nəticələri	(saat 12.24 dəq.)
Lehinə	77
Əleyhinə	1
Bitərəf	0
Səs vermədi	0
İştirak edir	78
Nəticə: Yetərsay yoxdur	

Şakir müəllim, məlumat verin.

Ş.Şabanov. Lehinə 20 səs verilmişdir.

Sədrlik edən. Bu fəsillər də qəbul edildi. V və VI fəsilləri səsə qoyuram, buyurun.

Səsvermənin nəticələri	(saat 12.24 dəq.)
Lehinə	76
Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	1
İştirak edir	77
Nəticə: Yetərsay yoxdur	

Şakir müəllim, məlumat verin.

Ş.Şabanov. Lehinə 20 səs verilmişdir.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, bu fəsillər də qəbul edildi. Son 2 fəsilə, yəni VII və VIII fəsillərə münasibət bildirin.

Səsvermənin nəticələri	(saat 12.25 dəq.)
Lehinə	78
Əleyhinə	1

Bitərəf	0
Səs vermədi	0
İştirak edir	79
Nəticə: Yetərsay yoxdur	

Buyurun, Şakir müəllim.

Ş.Şabanov. Lehinə 20 səs verilmişdir.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, bu fəsillər də qəbul edildi. İndi isə qanun layihəsini ikinci oxunuşda bütövlükdə səsə qoyuram.

Səsvermənin nəticələri	(saat 12.25 dəq.)
Lehinə	75
Əleyhinə	2
Bitərəf	0
Səs vermədi	0
İştirak edir	77
Nəticə: Yetərsay yoxdur	

Şakir müəllim, buyurun.

Ş.Şabanov. Lehinə 20 səs verilmişdir.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, qanun layihəsi ikinci oxunuşda qəbul edildi.

Hörmətli həmkarlar, gündəliyin 2-ci və 3-cü məsələləri cənab Prezidentin bir məktubu ilə Milli Məclisə daxil olub. Onlar mahiyyətə də bir-birinə yaxındır. Gündəliyin 2-ci məsələsi “Əmək pensiyaları haqqında” Qanunda dəyişiklik edilməsi barədə qanun layihəsidir, gündəliyin 3-cü məsələsi isə “Əlilliyi olan şəxslərin hüquqları haqqında” Qanunda dəyişiklik edilməsi barədə qanun layihəsidir. Ona görə də mən Əmək və sosial siyasət komitəsinin sədri hörmətli Musa Quliyevə söz vermək istəyirəm. Musa

müəllim, həmişə olduğu kimi, məlumatı verirsiniz, müzakirəni bir yerdə, səsverməni isə ayrı-ayrılıqda aparırıq. Buyurun.

M.Quliyev, *Milli Məclisin Əmək və sosial siyasət komitəsinin sədri*.

Çox sağ olun. Hörmətli xanım Sədr, hörmətli millət vəkilləri. Hər iki qanun layihəsi bir-biri ilə bağlı layihələrdir və məqsəd də əlilliyi olan pensiyaçı vətəndaşlarımızın sosial müdafiəsini gücləndirmək və təkrar ekspertizanın müddəti ötürüldüyü halda ilk 6 ay ərzində həmin pensiyanın əlillik başladığı müddətdən hesablanmasını, yəni pensiyanın arasıkəsilməzliyini təmin etməkdən ibarətdir. Birinci oxunuşda bu barədə ətraflı müzakirə və təqdimatımız olmuşdur. Ötən müddət ərzində komitəyə qanunun mətni ilə bağlı əlavə təklif daxil olmamışdır. Xahiş edirəm, qanunu dəstəkləyəsınız və ikinci oxunuşda da səs verəsiniz. Təşəkkür edirəm.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, Musa müəllim. Hörmətli həmkarlar, bilirsiniz ki, ikinci oxunuşdur, ona görə də biz qanun layihəsini əvvəlcə əsas kimi qəbul etməliyik. Buyurun, qanun layihəsinə əsas kimi münasibət bildirin.

Səsvermənin nəticələri	(saat 12.27 dəq.)
Lehinə	74
Əleyhinə	0
Bitərəf	2
Səs vermədi	3
İştirak edir	79
Nəticə: Yetərsay yoxdur	

Şakir müəllim, məlumat verin.

Ş.Şabanov. Lehinə 19 səs verilmişdir.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, qanun layihəsi əsas kimi qəbul edildi. İndi isə müzakirələrə keçirik. Qüdrət Həsənquliyev. Buyurun, Qüdrət müəllim.

Q.Həsənquliyev. Təşəkkür edirəm. Hörmətli Sədr, hörmətli həmkarlar, hörmətli media nümayəndələri. Bizim “Normativ hüquqi aktlar haqqında” Konstitusiyaya Qanununun 48-ci maddəsinə, yəni 48.2.1-ci maddəsinə görə, qanunvericilik təşəbbüsü ilə çıxış edən subyekt təqdim etdiyi qanun layihəsinin qəbul edilməsi zərurətinin əsaslandırılmasını təmin etməlidir. Əgər o layihə maliyyə tutumludursa, o zaman onun maliyyə, iqtisadi əsaslandırılması təqdim olunmalıdır. Sağ olsunlar, bizə qeyd formasında belə bir əsaslandırma təqdim edilib.

Mən xahiş edirəm, millət vəkilləri diqqət yetirsinlər və əsaslandırma ilə təqdim olunan layihə arasındakı fərqə fikir versinlər. Burada göstərilir ki, qeyddə, yəni əsaslandırılmada əlilliyi olan şəxslərin sosial təminatının gücləndirilməsi məqsədi ilə “Əlilliyi olan şəxslərin hüquqları haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununda dəyişiklik edilməsi barədə qanun layihəsi hazırlanmışdır. Layihədə əlillik müddəti bitdikdən sonra 6 ay ərzində şəxsin əlilliyi yenidən müəyyən edildikdə, ötürülmüş müddətin nəzərə alınması təklif olunur, yəni 6 ay müddətin nəzərə alınması təklif olunur. İndi layihəni oxuyuram, xahiş edirəm, 1-ci maddəyə qulaq asın: “Əlilliyi olan şəxsin əlillik müddəti bitdikdə ona əmək pensiyasının ödənilməsi əlilliyin bitdiyi gündən dayandırılır. Əlilliyi olan şəxsə əmək pensiyasının ödənilməsi onun “Əlilliyi olan şəxslərin hüquqları haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununa uyğun olaraq yenidən əlilliyi olan şəxs hesab edil-

diyi gündən bərpa olunur”.

Niyə biz burada açıq yazmayaq ki, həmin 6 ay müddət nəzərə alınır. Yəni o qanunda, bu əsaslandırılmada göstərilən fikir normanın özündə öz əksini tapmır. Bu qanunu tətbiq edən şəxslər də çox vaxt elə bəhanə axtarırlar ki, vətəndaşlara pensiyaları ödəməsinlər. Son vaxtlar nəyi, hansı bir tendensiyanı müşahidə edirik. Biz onun şahidiyik ki, bütün daxil olan layihələrdə cərimələr artırılır, rüsumlar artırılır. Sanki dövlətin idarəetmə xərclərinin böyük bir hissəsi vətəndaşların üzərinə qoyulur. Halbuki əvvəl də söyləmişdim, vətəndaş vergi ödəyir və həmin vergi ilə də dövlət idarəetmə orqanları saxlanılmalıdır. Yəni bunu ona görə söyləyirəm ki, bilirsiniz, bu iki müqayisəni aparanda adamda sanki elə bir təəssürat yaranır ki, elə bil, hakim birini ölümə məhkum edir, amma ona deyir ki, sən bilmirsən, bu, sənin xeyrinədir, sən cənnətə gedirsən. Təxminən belə bir vəziyyət yaranır. Ona görə istərdim ki, biz birbaşa bu normanın özündə qeyd edək ki, həmin 6 ay müddət nəzərə alınır. Diqqətinizə görə çox sağ olun.

Sədrlik edən. Sağ olun, Qüdrət müəllim. Vahid müəllim, Siz?

Yerdən. (*Eşidilmir.*)

Sədrlik edən. Oldu. Hörmətli həmkarlar, biz “Əlilliyi olan şəxslərin hüquqları haqqında” Qanunda dəyişiklik edilməsi barədə qanun layihəsini əsas kimi qəbul etməliyik. Buyurun, ona münasibət bildirin.

Səsvermənin nəticələri	(saat 12.31 dəq.)
Lehinə	78
Əleyhinə	1
Bitərəf	1

Səs vermədi	0
İştirak edir	80
Nəticə: Yetərsay yoxdur	

Şakir müəllim, məlumat verin.

Ş.Şabanov. Lehinə 19 səs verilmişdir.

Sədrlik edən. Bu qanun layihəsi də əsas kimi qəbul edildi. Musa müəllim, nə isə sözlünüz var? Buyurun.

M.Quliyev. Yox, sadəcə, hörmətli Qüdrət müəllim arayış ilə qanun layihəsini müqayisə etdi. Yaxşı olar ki, Qüdrət müəllim hər iki qanun layihəsindəki dəyişiklikləri müqayisə edərdi, yəni “Əlilliyi olan şəxslərin hüquqları haqqında” Qanunda olan dəyişiklik tamamilə Qüdrət müəllimin dediyi fikri ehtiva edir. Bu dəyişiklikdən sonra “Pensiya haqqında” Qanuna dəyişiklik olacaqdır, yəni həmin fikri – 6 ay məsələsini iki dəfə təkrar etməyə lüzum görülmür.

Amma Qüdrət müəllimin dediyi o fikirlə mən də razıyam ki, vətəndaş üçün daha aydın olan tərzdə yazmaq mümkün idi. Sağ olun.

Sədrlik edən. Sağ olun. İndi isə hörmətli həmkarlar, biz qanun layihəsini maddələr üzrə və bütövlükdə səsə qoymalıyıq. Beləliklə, “Əmək pensiyaları haqqında” Qanunda dəyişiklik edilməsi barədə qanun layihəsində cəmi 1 maddə var. Xahiş edirəm, bu qanun layihəsinə maddələr üzrə münasibət bildirək.

Səsvermənin nəticələri	(saat 12.33 dəq.)
Lehinə	80
Əleyhinə	0
Bitərəf	1
Səs vermədi	0

İştirak edir
Nəticə: Yetərsay yoxdur

81

Şakir müəllim, buyurun.

Ş.Şabanov. Lehinə 19 səs verilmişdir.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, bu qanun layihəsi maddələr üzrə qəbul edildi. İndi isə həmin qanun layihəsini ikinci oxunuşda bütövlükdə səsə qoyuram. Buyurun.

Səsvermənin nəticələri	(saat 12.33 dəq.)
Lehinə	76
Əleyhinə	1
Bitərəf	1
Səs vermədi	0
İştirak edir	78
Nəticə: Yetərsay yoxdur	

Şakir müəllim, sizdə vəziyyət necədir?

Ş.Şabanov. Lehinə 19 səs verilmişdir.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, qanun layihəsi qəbul edildi. Hörmətli həmkarlar, biz “Əlilliyi olan şəxslərin hüquqları haqqında” Qanunda dəyişiklik edilməsi barədə qanun layihəsinə maddələr üzrə münasibət bildirməliyik. Bu qanun layihəsi də qısdır, cəmi 1 maddədən ibarətdir. Xahiş edirəm, münasibət bildirin.

Səsvermənin nəticələri	(saat 12.34 dəq.)
Lehinə	79
Əleyhinə	0
Bitərəf	1
Səs vermədi	1
İştirak edir	81
Nəticə: Yetərsay yoxdur	

Şakir müəllim, məlumat verin.

Ş.Şabanov. Lehinə 19 səs verilmişdir.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, maddələr üzrə qəbul edildi. İndi isə mən həmin qanun layihəsini ikinci oxunuşda bütövlükdə səsə qoyuram.

Səsvermənin nəticələri	(saat 12.34 dəq.)
Lehinə	77
Əleyhinə	0
Bitərəf	1
Səs vermədi	0
İştirak edir	78
Nəticə: Yetərsay yoxdur	

Şakir müəllim, buyurun.

Ş.Şabanov. Lehinə 20 səs verilmişdir.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, qanun layihəsi ikinci oxunuşda qəbul edildi.

Hörmətli həmkarlar, indi növbəti məsələlərə keçirik. Gündəliyin 4-cü və 5-ci məsələləri cənab Prezidentin bir məktubu ilə Milli Məclisə daxil olub. Onlar da mahiyyətə bir-birinə yaxındırlar. Gündəliyin 4-cü məsələsi “Əmək pensiyaları haqqında” Qanunda dəyişiklik edilməsi barədə qanun layihəsidir. Məsələyə dair məlumat vermək üçün, Musa müəllim, yenə də Sizdən xahiş edirəm. Buyurun.

M.Quliyev. Hörmətli xanım Sədr, hörmətli millət vəkilləri! Bu layihələr də vətəndaşlarımızın pensiya hüququ əldə edərkən sosial müdafiəsinin gücləndirilməsi xarakteri daşıyır. Məqsəd də bundan ibarətdir ki, dövlət qulluğunda 13 il işləmiş şəxs əgər pensiyaya çıxarsa və onun çalışdığı qurum 13 ildən sonra publik hüquqi şəxsə çevrilərsə, onun

2 il də dövlət tərəfindən dövlət qulluqçusu stajı tanınır və həmin vətəndaşımız dövlət qulluqçusu kimi pensiya almaq hüququ əldə edir.

Birinci oxunuşda bu barədə ətraflı məlumat vermişik. Bizə qanun layihəsi ilə bağlı ikinci oxunuşa qədər heç bir təklif və irad daxil olmamışdır. Xahiş edirəm, ikinci oxunuşda qanun layihəsini dəstəkləyəsiniz. Sağ olun.

Sədrlik edən. Sağ olun, Musa müəllim.

Hörmətli həmkarlar, ikinci oxunuşdur. Ona görə də xahiş edirəm, qanun layihəsinə əsas kimi münasibət bildirək.

Səsvermənin nəticələri	(saat 12.36 dəq.)
Lehinə	79
Əleyhinə	0
Bitərəf	1
Səs vermədi	0
İştirak edir	80
Nəticə: Yetərsay yoxdur	

Şakir müəllim, məlumat verin.

Ş.Şabanov. Lehinə 20 səs verilmişdir.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, qanun layihəsi əsas kimi qəbul edildi. İndi isə çıxış etmək istəyənlər var.

Qüdrət Həsənquliyev. Buyurun, Qüdrət müəllim.

Q.Həsənquliyev. Çox sağ olun, hörmətli Sədr. Bizim Konstitusiyanın 149-cu maddəsinin 7-ci hissəsinə görə, həmin norma “Normativ hüquqi aktlar” adlanır. Qeyd olunur ki, fiziki və hüquqi şəxslərin hüquqi vəziyyətini ağırlaşdıran qanunun geriyə qüvvəsi yoxdur. Amma biz indi nəyi müşahidə edirik? Tutaq ki, dövlət qulluqçusu axşam yatır, səhər durur, işə gəlir və mətbuatda tanış olur ki, Prezidentin sərəncamı ilə artıq həmin dövlət orqanı

publik hüquqi şəxsə çevrilir. Bununla da o, dövlət qulluqçusu statusunu itirir. Beləliklə, Prezident fərmanı onun hüquqi vəziyyətini xeyli dərəcədə pisləşdirir. Niyə? Əslində, Musa müəllim çox düzgün qeyd etdi ki, biz bunu normaya daxil etməklə, bir qisim dövlət qulluqçusunun vəziyyətini yaxşılaşdırırıq, yəni ən azı 13 il dövlət qulluğunda olmuş şəxsə imkan veririk ki, o, pensiyaya çıxandan sonra dövlət qulluqçusu kimi əmək pensiyasına əlavə ala bilsin. Bəs qalanları necə olsun? Ona görə söyləyirəm ki, bu, Konstitusiyaya birbaşa ziddir. Mən hesab edirəm ki, bu 13 il qulluq edənlərə deyil, bütün dövlət qulluqçularına şamil olunmalıdır. Əgər dövlət orqanı publik hüquqi şəxsə çevrilirsə, həmin dövlət qulluqçularının statusu pensiyaya çıxana qədər saxlanılmalıdır. Amma publik hüquqi şəxs olandan sonra yenidən həmin publik hüquqi şəxs işçilər qəbul olunursa, onlar artıq işə qəbul olunanda bilirlər ki, bəli, bunlar ərizə veriblər, müraciət ediblər, publik hüquqi şəxsə daxil olublar.

Amma şəxs gedib imtahan verir, özü də bilir ki, neçə mərhələdən keçməklə, çox əziyyətlə dövlət qulluqçusu olur və sonra da statusunu itirir. Ona görə də mən təklif edirəm ki, Musa müəllim bir də rəhbərliklə, yəni qanunverici təşəbbüs subyekti ilə müzakirə etsin. Biz bu statusu bütün dövlət qulluqçuları üçün saxlamalıyıq.

İkinci toxunacağım məsələ, hörmətli Sahibə xanım, bizim köməkçilər ilə bağlıdır. Dəfələrlə onların hüquqi statusu ilə bağlı məsələ qaldırılıb. Milli Məclis hakimiyyətin müstəqil qanadıdır, dövlət hakimiyyəti orqanıdır. Amma burada millət vəkillərinin köməkçiləri dövlət qulluqçuları hesab olunurlar. Bəziləri də bu iş dövlət qulluğundan gəlirlər. Ona görə, heç olmasa, kim ki dövlət

qulluğundan gəlirsə, millət vəkilinin köməkçisi olursa, onun da dövlət qulluqçusu kimi statusu saxlanılmalıdır. Saxlanılmırsa, heç olmasa, biz qanunvericiliyə belə bir dəyişiklik edə bilərik ki, onlar da deputatlar kimi pensiyaya çıxacağı təqdirdə fəaliyyətdə olan deputat köməkçisinin aldığı əmək haqqının 80 faizi məbləğində əmək haqqı alınsınlar, necə ki, deputat pensiyaya çıxanda fəaliyyətdə olan deputatın əmək haqqının 80 faizi məbləğində pensiya alır. Hesab edirəm, bu onların da sosial müdafiəsinin gücləndirilməsi üçün doğru olardı. Diqqətinizə görə çox sağ olun.

Sədrlik edən. Sağ olun, Qüdrət müəllim.

Könül Nurullayeva. Könül xanım, buyurun.

K.Nurullayeva. Çox sağ olun, təşəkkür edirəm. Hörmətli Sədr, hörmətli deputat həmkarlarım və media nümayəndələri. Dövlət qulluqçularının və eyni zamanda, publik hüquqi şəxslərin əməkdaşlarının maddi və sosial ehtiyaclarının hər zaman layiqincə təmin edilməsi əsas sosial məsələlərdən biri kimi daim gündəmdə olmuşdur. Bu kateqoriyadan olan şəxslərin maddi-məişət şəraitinin yaxşılaşdırılması, digər sosial qruplar kimi onların da təminatlarının yüksəldilməsi əsas məsələlərdən biri olaraq qalmaqdadır. “Əmək pensiyaları haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununa təklif edilən dəyişikliklər də bilavasitə əvvəllər dövlət qulluğunda işləmiş, sonradan publik hüquqi şəxslərə çevrilən, təşkilati-hüquqi formasını dəyişən şəxslərlə əlaqədardır. Bu qanun layihəsi “Əmək pensiyaları haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanunu ilə dövlət qulluqçuları üçün nəzərdə tutulan qulluq stajının toplanmasına az müddət qalarkən dövlət qulluğuna xitam verilmiş şəxslərin dövlət qulluqçusu kimi pensiya hüququnun təmin edilməsinə dair hazırlanmışdır. Layihədə

dövlət orqanının əsasında Azərbaycan Respublikasının Prezidenti və ya Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabineti tərəfindən publik hüquqi şəxsin yaradılması nəticəsində dövlət qulluğuna xitam verilən, həmin tarixdə əmək pensiyası yaş həddinə çatmasına və dövlət qulluqçusu kimi pensiya hüququnun əldə edilməsi üçün tələb edilən minimum 15 illik qulluq stajının toplanmasına ən çoxu 2 il qalan, yəni ən azı 13 il qulluq stajı olan şəxslərin dövlət qulluqçusu kimi pensiya hüququnun yaranması təklif olunur. Hesab edirəm, bu, olduqca mütərəqqi addımdır. İllərlə dövlət qulluğunda çalışan şəxslər pensiya təminatından da layiqincə yararlanmalıdırlar.

Təklifim ondan ibarətdir ki, qanun yalnız hüquqi formasını dəyişərək publik hüquqi şəxsə çevrilən qurumlara dair hissədə bu məsələlərin həllini nəzərdə tutur, yəni yalnız bu halda dövlət qulluqçusunun staj illəri onun pensiya təminatına təsir edir. Hesab edirəm ki, bu, çox məhduddur. Digər qurumlarda sonrakı illərdə işlədiyi zaman da dövlət qulluqçusu bu kimi təminatlardan yararlanmalıdır. “Dövlət qulluqçularının vəzifə maaşları, pensiyaları hələ də tam olaraq bugünkü reallığa uyğundur, onların ehtiyaclarını tam qarşılıyır” – demək doğru olmaz. Biz gələcəkdə bu məsələlərə də baxmalıyıq.

Həmçinin “Publik hüquqi şəxslər haqqında” Qanun geniş normativ tənzimlənmə predmetinə malik deyildir. Həmin qanunu da yenidən nəzərdən keçirməyimiz yaxşı olardı.

Digər tərəfdən qeyd etmək istəyirəm ki, bu qanun layihəsi 2021-ci il yanvarın 1-dən qüvvəyə minsə də, qüvvəyə minənədək qanun layihəsinin təsir dairəsinə düşən dövlət qulluqçularına da əmək pensiyasına əlavə almaq

hüququ digər şərtlərlə yanaşı, dövlət qulluğu vəzifəsində minimum 13 il qulluq stajı olduğu halda da şamil olunmalıdır. Belə ki, Konstitusiyanın 149-cu maddəsinin 7-ci hissəsinə əsasən “fiziki və hüquqi şəxslərin hüquqi vəziyyətini yaxşılaşdıran hallar” dedikdə hüquq və azadlıqlara qoyulmuş məhdudiyyətlərin götürülməsi, şəxsin əvvəllər üzərinə qoyulmuş vəzifələrdən azad edilməsi, əvvəllər verilməmiş hüquqların verilməsi və sair başa düşülür. Qanun layihəsinə dəyişiklik dövlət qulluqçusunun əmək pensiyasına əlavə almaq hüququnun mahiyyətinə və həcminə təsir edir. Bu baxımdan bu qanun layihəsi qüvvəyə mindikdən sonra dövlət qulluqçularının Konstitusiyanın 149-cu maddəsinin 7-ci hissəsində təsbit olunmuş hüquqi vəziyyətini yaxşılaşdıran hal kimi qəbul oluna bilər.

Təklif olunan qanun layihəsinin vaxtı ilə dövlət qulluqçusu olmuş şəxslərin sosial təminatında mühüm rol oynayacağını düşünürəm və həmkarlarımı qanun layihəsinin lehinə səs verməyə çağırıram. Diqqətinizə görə təşəkkür edirəm.

Sədrlik edən. Sağ olun, Könül xanım.

Fazil Mustafa. Fazil müəllim, buyurun.

F.Mustafa. Təşəkkür edirəm, hörmətli xanım Sədr. Mən məsələyə qısaca toxunmaq istəyirəm. Deputat həmkarım Qüdrət Həsənquliyevin qaldırdığı məsələni dəstəkləyirəm. Həqiqətən də, bu, dövlət qulluqçusunun günahı deyil ki, 5 ildən, 10 ildən sonra daxil olduğu müəssisənin statusu dəyişir, publik hüquqi şəxsə çevrilir. Perspektivinin müəyyən dərəcədə itirilməsi hər halda onun üçün Konstitusiya qanununun müəyyən dərəcədə ağırlaşdırıcı halı kimi qəbul oluna bilər. Ona görə də bu məsələyə baxılması və dəqiqləşdirilməsi olduqca vacibdir.

Deputat köməkçiləri ilə bağlı onu qeyd etmək istəyirəm ki, burada millət vəkillərinin elə köməkçiləri var ki, artıq 10–15 ildir, eyni köməkçi statusunda çalışırlar. Bəzən təsadüfən 1 il, 2 il deputat köməkçisi olmuş şəxslərin hansı isə bir dövlət qulluğuna qəbulu və digər bu kimi məsələlər problem yaradır.

Heç olmasa, burada bir müddət qoymaq olar, yəni ən azı 3 il müddətinə deputat köməkçisi vəzifəsində işləmiş şəxslərə də dövlət qulluqçusu statusunun verilməsi nəzərdə tutula bilər. Çünki onların da fəaliyyəti birbaşa deputatın fəaliyyəti ilə əlaqəlidir. Mən də hesab edirəm ki, bu məsələyə baxılması ən azı 10 il, 15 il deputat köməkçisi olmuş şəxslərin əməyinin hədəf getməməsi, onların da fəaliyyətinin stimullaşdırılması baxımından faydalı olardı. Diqqətinizə görə təşəkkür edirəm.

Sədrlik edən. Sağ olun, Fazil müəllim.

İndi isə səsverməyə keçirik. Hörmətli həmkarlar, birinci, maddələr üzrə səsvermə olacaq. Bu qanun layihəsində 2 maddə var. Xahiş edirəm, 1-ci maddənin qəbul edilməsinə münasibət bildirəsiniz.

Səsvermənin nəticələri	(saat 12.46 dəq.)
Lehinə	77
Əleyhinə	2
Bitərəf	0
Səs vermədi	1
İştirak edir	80
Nəticə: Yetərsay yoxdur	

Şakir müəllim, məlumat verin.

Ş.Şabanov. Lehinə 20 səs verilmişdir.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, 1-ci maddə qəbul edildi.

İndi isə 2-ci maddəyə münasibət bildirin.

Səsvermənin nəticələri	(saat 12.46 dəq.)
Lehinə	77
Əleyhinə	2
Bitərəf	0
Səs vermədi	0
İştirak edir	79
Nəticə: Yetərsay yoxdur	

Şakir müəllim, buyurun.

Ş.Şabanov. Lehinə 20 səs verilmişdir.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, 2-ci maddə də qəbul edildi. İndi isə hörmətli həmkarlar, mən qanun layihəsini ikinci oxunuşda bütövlükdə səsə qoyuram.

Səsvermənin nəticələri	(saat 12.46 dəq.)
Lehinə	78
Əleyhinə	2
Bitərəf	0
Səs vermədi	0
İştirak edir	80
Nəticə: Yetərsay yoxdur	

Şakir müəllim, buyurun.

Ş.Şabanov. Lehinə 20 səs verilmişdir.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, qanun layihəsi ikinci oxunuşda qəbul edildi.

Hörmətli həmkarlar, növbəti məsələyə keçirik. Bu, 5-ci məsələdir. “Dövlət qulluğu haqqında” Qanunda dəyişiklik edilməsi barədə qanun layihəsidir. Məsələyə dair məlumat vermək üçün mən Milli Məclis Sədrinin birinci müavini, Hüquq siyasəti və dövlət quruculuğu komitəsinin

sədri hörmətli Əli Hüseynliyə söz vermək istəyirəm.

Əli müəllim, buyurun.

Ə.Hüseynli, *Milli Məclis Sədrinin birinci müavini, Hüquq siyasəti və dövlət quruculuğu komitəsinin sədri.*

Çox sağ olun, hörmətli xanım Sədr. Bu məsələ indi qəbul etdiyimiz “Əmək pensiyaları haqqında” Qanun ilə üzvi surətdə bağlıdır. Faktiki olaraq həmin normalar “Dövlət qulluğu haqqında” Qanuna köçürülür. Birinci oxunuş zamanı Etibar müəllimin bir sıra təklifləri olmuşdur. Ümumiyyətlə, Etibar müəllim “Dövlət qulluğu haqqında” Qanun ilə bağlı əvvəllər də bir sıra təkliflər irəli sürmüşdü. Hesab edirəm, çox dəyərli təkliflərdir. Onları biz Etibar müəllim ilə işçi qaydada müzakirə etmişik.

Bilirsiniz ki, artıq Dövlət Qulluğu İdarəetmə Şurası mövcud deyil, onun əvəzinə katiblik yaradılıb və bu təkliflər ora təqdim olunacaq, eyni zamanda, bir sıra təkliflər də Dövlət İmtahan Mərkəzi publik hüquqi şəxsin tarifləri ilə bağlıdır. Həmin təklifləri də çatdırmışıq.

Hörmətli xanım Sədr, bu gün Milli Məclisdə deputat köməkçisi məsələsinə də toxunuldu. Bilirsiniz ki, bu məsələ əvvəllər də müzakirə edilib və deputat köməkçisi institutu yaradılması çox mütərəqqi bir hal idi, zamanında beynəlxalq təşkilatlarla əməkdaşlıq nəticəsində olub və o mərhələdə də dövlət qulluqçusu və digər məsələlər müzakirə edilmişdi. Bu məsələyə yenidən bir də baxmaq, müzakirə etmək olar. Amma mən bir qədər tərəddüd edirəm. Ona görə ki, deputatlar dəyişir, köməkçilər dəyişir. Köməkçilər dövlət qulluğu statusu əldə etməlidirlər, yəni imtahan verməlidirlər, dövlət qulluqçusu olmalıdırlar. Məncə, bu, o qədər də asan iş deyil. Amma biz bu məsələyə bir də qayıdıraq. Xanım Sədr, deputat köməkçisi

institutu yaradılarda parlamentdə bu məsələlər müzakirə olunmuşdu. Çox sağ olun.

Sədrlik edən. Sağ olun, Əli müəllim. Biz Sizinlə bu barədə bir neçə dəfə danışmışdıq, elə indi də mən Sizdən soruşdum.

Hörmətli həmkarlar, xahiş edirəm, qanun layihəsini əvvəlcə əsas kimi qəbul edək. Buyurun, münasibət bildirin.

Səsvermənin nəticələri	(saat 12.49 dəq.)
Lehinə	80
Əleyhinə	1
Bitərəf	0
Səs vermədi	0
İştirak edir	81
Nəticə: Yetərsay yoxdur	

Şakir müəllim, məlumat verin.

Ş.Şabanov. Lehinə 20 səs verilmişdir.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, qanun layihəsi əsas kimi qəbul edildi.

Çıxış etmək istəyən var?

Etibar Əliyev. Etibar müəllim, buyurun.

E.Əliyev. Çox təşəkkür edirəm, hörmətli Sahibə xanım. Madam ki, burada dəyişikliklər, əsasən, dövlət qulluğu və publik hüquqi şəxs kimi qurumlarla bağlıdır, mən dövlət və cəmiyyət üçün olduqca əhəmiyyətli bir məsələ barədə danışmaq istəyirəm. Bilirik ki, bütün dünyada ensiklopediya işini bilənlər böyük nüfuz sahibi olurlar. Çünki onlar bilik xəzinəsi yaradırlar. Ölkə Prezidenti cənab İlham Əliyevin sərəncamı ilə Azərbaycan Milli Ensiklopediyası Elmi Mərkəzi yaradılıb. Lakin bu qurumun Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasının nəzdində olması orada

böyük durğunluq yaradıb. Düşünürəm, bu mühüm qurum ya publik hüquqi şəxsə çevrilməli, ya da əməkdaşlara dövlət qulluqçusu statusu verilməlidir.

Mən məsələnin maraqlı tərəfini nəzərə alıb, hörmətli millət vəkillərinin diqqətinə bu qurumda nələrin baş verməsi barədə qısa bir məlumat çatdırmaq istəyirəm. Bir daha qeyd edirəm ki, ensiklopediya ölkələrin alim potensialının səviyyəsinin göstəricisidir. İngilislər Britanika, fransızlar Larus, italyanlar İtalyano, ruslar Bolşaya Rossiyskaya Ensiklopediyaları ilə öyünürlər.

2004-cü ildə Prezident İlham Əliyevin ensiklopediya ilə bağlı keçirdiyi məşhur müşavirə yaddaşlardan silinməyib. Həmin müşavirə onu göstərdi ki, cənab Prezident mükəmməl bir ensiklopediyanın tərtib olunmasında son dərəcə maraqlıdır. Bu məqsədlə dövlət başçısı Azərbaycan Milli Ensiklopediyasının nəşri haqqında, həmçinin Azərbaycan Milli Ensiklopediyası Elmi Mərkəzinin yaradılması haqqında sərəncamlar imzaladı.

Sual olunur, cəmiyyətimizin həsrətlə gözlədiyi milli ensiklopediyanın hazırlanması işi nə yerdədir? 17 ildə cəmi 8 cildin işıq üzü görməsi onu göstərir ki, orada işlər yaxşı getmir. Dünyada çap olunmuş bütün ensiklopediyaların əsas xarakteristikası bunlardır: məqalələrin, məlumatların, bioqrafiyaların dolğunluğu, orijinallığı və yığcamlığı, orijinal illüstrasiyalar, müəllif hüquqlarının qorunması, materialların yeniliyi və sair. Ancaq burada ən mühüm məsələ plagiatla bağlıdır. Ensiklopediyanın plagiat olması onun hazırlanmasına cavabdeh olan şəxslərin məsuliyyətsizliyinə, bacarıqsızlığına, naşılığına dəlalət edir. Azərbaycan Milli Ensiklopediyası, təəssüf ki, plagiatla çox zəngindir. Məqalələr, bioqrafiyalar məlum bir

ensiklopediyadan olduğu kimi köçürülür və orijinalda olan müəlliflərin adları göstərilir, mənbələr göstərilir. Məqalə müəlliflərinin adları dəyişdirilir, başqa adlar yazılır, texnika, təbiət elmlərinə aid anlayışlar başa düşülmür.

Mən bütün bunları istənilən yerdə sübut etməyə hazırım. Təsəvvür edin, Beynəlxalq Universitetin keçmiş rektoru Elşad Abdullayevin həyatı bu ensiklopediyaya daxil edilib. Ekzistensializm anlayışını varlıq haqqında təlim kimi göstərirlər. (VIII cild, səhifə 476). Bu, biabırçılıqdır. Cənab ensiklopedistlər, varlıq haqqında təlim ontologiyadır. Mən bu cür yüzlərcə anlayışın adını çəkə bilərəm.

Rusiya da daxil olmaqla, dünyanın əksər ölkələrində eksiklopediyaların hər bir cildinin çapı bayrama çevrilir. Kitab mağazalarında növbələr yaranır. Bizdə isə milyonlar xərclənən eksiklopediyaların cildləri kitab mağazalarında tərپənməz olaraq qalır. İstifadə əmsalı çox aşağı səviyyədədir. Elm sahələri üzrə məqalələr, elmi cərəyanlar, müəlliflərin əsərləri, anlayışlar, bioqrafiyaların böyük əksəriyyəti, ölkələr haqqında məlumatlar köçürülürsə, onda yerdə nə qalır?

Fikrimcə, tez bir zamanda yol verilən qüsurlar aradan qaldırılmalı və bu əhəmiyyətli qurumun statusu barədə müəyyən qərarlar qəbul edilməlidir. Burada işi bilməyənlər yaxalarını kənara çəkməlidirlər. Təşəkkür edirəm.

Sədrlik edən. Sağ olun.

Hörmətli həmkarlar, çıxış etmək istəyən yoxdur və biz qanun layihəsinin səsverməsinə keçməliyik. Birinci səsvermə maddələr üzrədir. Bu qanun layihəsində 2 maddə var. Xahiş edirəm, 1-ci maddəyə münasibət bildirin.

Səsvermənin nəticələri

(saat 12.54 dəq.)

Lehinə	80
Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	0
İştirak edir	80
Nəticə: Yetərsay yoxdur	

Şakir müəllim, məlumat verin.

Ş.Şabanov. Lehinə 20 səs verilmişdir.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, 1-ci maddə qəbul edildi.

İndi isə 2-ci maddəyə münasibət bildirin.

Səsvermənin nəticələri	(saat 12.55 dəq.)
Lehinə	78
Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	0
İştirak edir	78
Nəticə: Yetərsay yoxdur	

Buyurun, Şakir müəllim.

Ş.Şabanov. Lehinə 20 səs verilmişdir.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, 2-ci maddə də qəbul edildi. İndi isə mən qanun layihəsini ikinci oxunuşda bütövlükdə səsə qoyuram.

Səsvermənin nəticələri	(saat 12.55 dəq.)
Lehinə	76
Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	2
İştirak edir	78

Nəticə: Yetərsay yoxdur

Buyurun, Şakir müəllim.

Ş.Şabanov. Lehinə 20 səs verilmişdir.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, qanun layihəsi ikinci oxunuşda qəbul edildi.

Hörmətli həmkarlar, dediyim kimi, bu qanun layihələri ikinci oxunuşda idi. İkinci oxunuşda olan qanun layihələri başa çatdı. İndi isə biz növbəti məsələlərə keçirik. Onu da qeyd edirəm ki, gündəliyin qalan 7 məsələsi birinci oxunuşda olan qanun layihələridir və əvvəlcə gərək razılığa gələk. Saat 1-dir, bizim fasilə vaxtımızdır. Təklif var, fasiləsiz işləyək. Hamı razıdır?

Yerdən. *(Eşidilmir.)*

Sədrlik edən. Çox sağ olun. Dediyim kimi, qalan 7 məsələ birinci oxunuşda olan qanun layihələridir. Mən xahiş edirəm, çıxışlarda hamınız birinci oxunuşun tələblərini nəzərə alınız.

Hörmətli həmkarlar, gündəliyin növbəti iki məsələsi, yəni 6-cı və 7-ci məsələlər cənab Prezidentin bir məktubu ilə Milli Məclisə daxil olub. Onlar məzmunca bir-birinə yaxındır. Onu da qeyd edirəm ki, bu gün Milli Məclisə dəvət olunanlar var. Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsi sədrinin müavini hörmətli Çingiz Əsgərov və Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsinin Mülki Kollegiyasının sədri cənab Sənan Hacıyev. Xoş gəlmisiniz, sizi salamlayıyıq.

İndi isə hörmətli həmkarlar, gündəliyin məsələlərinə keçirik. 6-cı məsələ Əmək Məcəlləsində və daha 12 məcəllə və qanunlarda dəyişiklik edilməsi barədə qanun layihəsidir. Gündəliyin 7-ci məsələsi isə “Mediasiya haqqın-

da” Qanunda dəyişiklik edilməsi barədə qanun layihəsidir. Mən bu məsələlərlə bağlı, hörmətli Əli müəllim, Sizdən xahiş edəcəyəm, məlumat verəsiniz. Həmişə olduğu kimi, qanun layihəsinin müzakirəsi bir yerdə olacaq, ancaq ayrılıqda səs verəcəyik. Buyurun.

Ə.Hüseynli. Çox sağ olun. Hörmətli Sahibə xanım, hörmətli həmkarlar. Bu qanun layihələri öz həcminə görə çoxdur, arayış da təqdim olunub, qısa bir arayışdır. Çünki əslində, 6-cı və 7-ci məsələlərdə, xüsusən də 6-cı məsələdə adları çəkilən qanunlar “Mediasiya haqqında” Qanuna uyğunlaşdırılır. Sahibə xanım, etiraz etməsəniz, mən qısa bir məlumat verərdim. Çünki “Mediasiya haqqında” Qanun əvvəlki çağırışın fəaliyyəti dövründə qəbul olundu. Sonra biz obyektiv səbəblərə görə – pandemiya görə onun qüvvəyə minməsinə iki dəfə təxirə saldıq və faktiki olaraq bu il iyul ayının 1-dən “Mediasiya haqqında” Qanun qüvvəyə minəcək. Məhz qüvvəyə minmə tarixi iyul ayının 1-i olduğuna görə, cənab Prezident tərəfindən əslində mediatorların fəaliyyətini tənzipləyəcək prosesual əsasları yaradan qanun layihələri də bu gün təqdim olunur, yəni indi bunu qəbul etsək, onda “Mediasiya haqqında” Qanun da faktiki qüvvəyə minir və bütün proses fəaliyyətdə olur.

Biz komitədə bu məsələni geniş müzakirə etmişik. Hazırda vəziyyət belədir. 2019-cu ildə yazda qanun qəbul olundu, payızda Nazirlər Kabinetinin qərarı oldu, qaydalar qəbul edildi və bundan sonra Avropa İttifaqının dəstəyi ilə 20-dən artıq mediator təlimlər keçməyə başladı. Azərbaycanda da qanuna müvafiq olaraq mediator olmaq istəyi olan şəxslər müraciət etdilər. Təxminən 400 nəfər müraciət etmişdi. Onlarca təlim keçirildi. Nəticədə hazırda

294–300-ə yaxın mediator təlimdən keçmişdir və sertifikatları mövcuddur. Yəni artıq bizim fəaliyyət göstərmək hüququ olan 300-ə yaxın mediatorumuz var.

Qeyd edirəm ki, zamanında bu qanun qəbul olunarkən onun müvafiq maddəsində mediator olmaq istəyən şəxslərə tələblər mövcud idi. Hesab edirəm ki, o zaman qanunvericilik təşəbbüsü subyektə də parlamentdə düzgün olaraq orada hüquqşünas ixtisası ilə məhdudlaşmadı, yəni mediator olmaqdan ötrü 25 yaş, ən azı 3 il əmək stajı və ali təhsil kifayət idi. Amma biz hüquq təhsilini önə çəkmədik, baxmayaraq ki, bir sıra ölkələrdə bu mövcud idi. Çünki əslində, burada mediator hüquqdan daha çox barışdırıcı bir funksiya daşıyır. Beləliklə, bir çox insanların marağı oldu, onlar müraciət etdilər, indi mediatorlardır.

Amma buna baxmayaraq, faiz etibarını ilə təxminən onların yarısından çoxu yenə də hüquqşünaslardır. Hesab edirəm, bunun özü də müsbət bir haldır. Beləliklə, artıq mediatorların sertifikatları var. Onlar fəaliyyətə başlaya bilərlər. Məlumat üçün deyim ki, mediatorlar arasında gənclər də, yaşlı nəslin nümayəndələri də var. Amma daha çox orta yaşlı nümayəndələrdir. Bu da, hesab edirəm, müsbət haldır, çünki tərəfləri barışdırmaqdan ötrü müəyyən bir həyat təcrübəsinə, nüfuza ehtiyac var. Bu baxımdan bizdə real olan göstəricilər də, mənəcə, çox müsbətdir.

Hörmətli deputatlar, o zaman “Mediasiya haqqında” Qanun qəbul olunanda həmin qanunun 28-ci maddəsində biz qardaş Türkiyə Respublikasını, dost İtaliya təcrübəsini nəzərə alaraq, bir sıra işlərlə bağlı qanunda məcburi mediasiya institutunu əks etdirdik. Çünki o zaman təcrübəni öyrənmişdik və məlum idi ki, o ölkələrdəki

mediasiya məcburi deyil, yəni məhkəməyə qədər mütləq ailə məsələsi ilə bağlı mediasiya sessiyasından keçməlisən. O yerdə ki bu, məcburi deyil, bu institut, bu təsisat işləmirdi. Biz də Türkiyə və İtaliya təcrübəsinə istinad etdik. Bizim qanunun mənasına, tələbinə görə, kommersi-ya mübahisələri, həmçinin ailə və əmək münasibətlərindən irəli gələn mübahisələrlə bağlı işlər məcburi mediasiyadır. Hesab edirəm, biz düzgün yol seçdik. Çünki elə həmin ölkələrin təcrübəsi göstərir ki, harada məcburi mediasiya oldu, orada təxminən 60 faiz insan müraciət etməyə başladı. Yəni statistika o məcburi mediasiyanın xeyrinədir.

Beləliklə, hörmətli həmkarlar, indi bizim qəbul edəcəyimiz, paket sənədə daxil olan qanunlar, qeyd etdiyim kimi, faktiki olaraq məhkəmələrin, mediatorların, vətəndaşların və dövlət orqanlarının mediasiya institutunun fəaliyyəti ilə bağlı prosessual əsasları özündə ehtiva edir. Mən onların üzərində dayanmaq istəmirəm, çünki məsələ iki istiqamətdədir: birinci, qeyd etdiyim kimi, məcburi mediasiya, mediator, hakim nə etməlidir və sair. İkincisi, könüllü mediasiya. Çünki məhkəmədə onsuz da məhkəmə baxışı zamanı tərəflərə təklif edilir ki, bəlkə mediasiya institutundan istifadə edəsiniz? Bax, bu iki hala görə, bir qədər geniş görünsə də, prosessual normalarda – Ailə Məcəlləsində, Əmək Məcəlləsində, Mülki Prosessual Məcəllədə təkrar olunur, amma hamısının mahiyyəti eynidir: prosessual əsaslar.

Beləliklə, hörmətli xanım Sədr, hörmətli deputatlar, əgər biz bu qanunu qəbul edərixsə, o zaman mediasiya institutu tam fəaliyyətə başlayacaq.

Bir qeydimi də demək istəyirəm ki, bu qanun layihələrində qanunun qüvvəyə minməsi ilə bağlı iyul ayının

1-i nəzərdə tutulmuşdur. Bu da təbiidir, çünki “Mediasiya haqqında” Qanun ayın 1-də qüvvəyə minir. Amma hörmətli xanım Sədr, bu barədə qanunvericilik təşəbbüsü subyekti ilə dialoq aparmışıq. Üç oxunuşda qəbul etdiyimizə görə o normanı çıxaracağıq və cənab Prezidentin imzaladığı andan qanun qüvvəyə minəcək. Amma istənilən halda faktiki olaraq iyulun əvvəlində artıq proses işə düşəcək. Çox sağ olun. Hörmətli həmkarlardan qanun layihəsinə səs vermələrini xahiş edirəm.

Sədrlik edən. Əli müəllim, ətraflı məlumata görə çox sağ olun.

Bu məsələyə 4 komitədə də baxılıb. Ona görə mən soruşmaq istəyirəm, məcburam, soruşam. Musa müəllim, Jalə xanım, Tahir Mirkişili, Əhliman müəllim, razısınız?

Yerdən. *(Eşidilmir.)*

Sədrlik edən. Çox sağ olun.

Hörmətli həmkarlar, görürəm, çıxış etmək istəyənlər var.

Razi Nurullayev. Razi müəllim, buyurun.

R.Nurullayev. Hörmətli xanım Sədr, hörmətli deputatlar, “Mediasiya haqqında” Qanunu bəyənirəm və səs də verəcəyəm. Bilirsiniz ki, cənab Prezidentin məhkəmə-hüquq sistemində islahatların dərinləşdirilməsi haqqında 2019-cu il sərəncamı var və müəyyən işlər görülüb. Amma hələ görüləsi çox işlər var. Hazırda görülən işlər və onların icrası şəxsən məni qane etmir, narazıyam və inanıram ki, bu Məclisdə oturanların əksəriyyəti də narazıdır. İndi əgər dilə gətirə bilmirlərsə, şəxsi söhbətlərdə hamı bunu açıq şəkildə danışır.

Mənim məhkəmə sədrləri içərisində də, prokurorluq işçiləri arasında da xeyli dostlarım, tanıdıklarım var. Hakimlər arasında şəxsi dostlarım da var. Amma bu, bu

gün burada həqiqəti deməkdən məni çəkəndirməyəcək. Mən şəxsən məhkəmələrin fəaliyyətindən çox narazıyam. Aldığımız məktublar, özümüzün araşdırmalarımız ona dəlalət edir ki, çox çatışmazlıqlar var və insanlar süründürülür, narazı salınır. Məhkəmələr bir həqiqəti üzə çıxarmaq üçün can yandırmalıdır, yəni onun özünün övladı, yaxını olsa, necə can yandırmalıdırsa, bax, elə. Əgər hakim bu mantiyanı geyinirsə, bu ədalət andını içirsə, ədalətin keşiyində durmaq istəyirsə, demək ki, can yandırmalıdır, araşdırmalıdır və həqiqəti üzə çıxarmalıdır. Amma əksər hallarda şəxsi maraq olmasa, heç kim həqiqəti üzə çıxarmaq istəmir: ancaq şəxsi maraq. Özü üçün nə isə olacaqsas, o zaman həqiqəti üzə çıxarmaq istəyir. Hansı həqiqəti? Onu da araşdırmaq lazımdır. Bu, dırnaq içərisindədir, yoxsa dırnaqdan kənar.

Qərarlar verilir, icrası yerinə yetirilmir. Əgər bu qərar varsa, niyə yerinə yetirilmir? O insan niyə sürünməlidir? O insan niyə gəlib qapımızı döyməlidir? Niyə bu qədər insan əlində məhkəmənin qərarı o qapıdan bu qapıya futbol topu kimi göndərilməlidir? Hamı məhkəmədən narazıdır. Mən düşünürəm ki, Azərbaycanda ciddi ədalət məhkəməsi var. Yoxdur, yoxdur, yoxdur.

Mən bəzi məsələləri də demək istəyirəm. Sadəcə, bu məsələləri indi tam olaraq elə açıq deməməyimə səbəb budur ki, düşünürəm, bu məsələlərdə müəyyən bir şəffaflıq yaranar, müəyyən həqiqi islahatlar keçirilər, həqiqi addımlar atılır ki, insanlar razı qalsın. Əgər bunlar olmasa, onda o çılpaq həqiqətləri də deməli olacağıq. Mən sizə söyləyim ki, elə-belə danışmıram. Əlimdə faktım da var, audiom və videom da var. Bilin ki, bəlkə də həftədə 3–4 dəfə ya mənim sürücümə, ya da köməkçimə zəng

olunur və onlara zərfin içində gizli şəkildə hansısa materiallar ötürülür. Açıram, görürəm, hansısa şəkilləri, hansısa audionu USB fləş karta qoyub göndərirlər. İndi o insanlar düşünür ki, bəlkə də mənim əlim ilə kimi isə vurmaq istəyir. Mən elə adam deyiləm, mən istifadə olunmuram. Amma lazım gələndə, mənim də quyruğum basılananda – o da nədir, insanların hüquqlarının pozulması, onda mən də hər bir şeyi açıq şəkildə deyəcəyəm. Mən indi çox vaxt almaq istəmirəm. Amma elə buradan Baş prokurora müraciət edirəm və onunla görüşmək istəyirəm. Zəng edəcəyəm, görüş istəyəcəyəm və bəzi məsələləri qarşısına qoyacağam.

Əlavə olaraq deyirəm ki, bu gün, təbii ki, həm məhkəmə, həm də prokurorluq işçiləri arasında xeyli dostlarım var. Onlara hörmətim də var. Cənab prokuror Baş prokuror təyin olunandan sonra xeyli islahatlar da aparılıb, amma xeyli çatışmazlıqlar da var. Onlar deyilməlidir, bu həqiqətlər üzə çıxarılmalıdır. Prokurorun, ittihamçının vəzifəsi o deyil ki, kimin isə ancaq evini yıxmaq üçün çalışsın, ancaq özünün hansısa maraqlarını təmin etmək üçün ibtidai istintaqda nələrə isə əyri şəkildə yazsın, kiminsə evini yıxsın, kiminsə övladının başına oyun açsın. Bütün bunlar məni çox narahat edir və düşünürəm ki, bu şəkildə davam etsək, biz ədalətli cəmiyyət qura bilməyəcəyik. Mən ümid edirəm ki, bu mediasiya...

Sədrlik edən. Çox sağ olun.

Müşfiq Cəfərov. Buyurun, Müşfiq müəllim.

M.Cəfərov. Təşəkkür edirəm, xanım Sədr. Hörmətli xanım Sədr, hörmətli millət vəkilləri, “Mediasiya haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun müvafiq maddələrinə təklif edilən dəyişikliklər qanunun təkmilləşdiril-

məsi məqsədi ilə hazırlanmışdır. Mən də öz növbəmdə hər iki qanun layihəsinin lehinə səs verəcəyəm. Onunla bərabər, qanunun icrasını, qeyd olunduğu kimi, 2021-ci il iyulun 1-dən qüvvəyə minməsinə əsas hesab edərək mediasiya işinin təşkili, həmçinin qanunda uyğunlaşdırma xarakterli bir neçə təklif ilə çıxış etmək istərdim.

“Mediasiya haqqında” Qanuna əsasən iqtisadi mübahisələr, həmçinin ailə və əmək münasibətlərindən irəli gələn mübahisələr üzrə məhkəməyə müraciət etməmişdən əvvəl ilkin mediasiya sessiyasında iştirak tələb olunur. Hesab edirəm ki, bu cür məcburi mediasiya həmçinin inzibati hüquq münasibətlərindən irəli gələn mübahisələrə də şamil olunarsa, dövlət orqanları ilə vətəndaşlar arasında yaranan mübahisələrin mediatorların vasitəçiliyi ilə daha operativ həll edilməsinə, inzibati məhkəmələrin iş yükünün azaldılmasına, dövlət xidmətlərində gələcəkdə yarana biləcək şikayət hallarının mediatorun iştirakı ilə daha qısa müddət ərzində və qarşılıqlı anlayış ilə həll olunmasına və beləliklə də, mediasiya institutunun vətəndaş məmnunluğuna səmərəli töhfə verməsinə gətirib çıxarar.

“Mediasiya haqqında” Qanunun 10-cu maddəsində mediator olmaq istəyən fiziki şəxslərin hansı tələblərə cavab verməli olduğu göstərilir. Həmin maddənin 10.1.1-ci maddəsinə əsasən mediator olmaq istəyən fiziki şəxslərin təhsili istənilən ali təhsil istiqamətində ola bilər. Lakin qanunun 11.3.1-ci maddəsinin tələbinə görə, mediatorlar mediasiya təşkilatı yaratmaq istəyərsə, ən azı 2 mediatorla əmək müqaviləsi olmalıdır və onların ən azı biri ali hüquq təhsilli olmalıdır. Bu tələb ali hüquq təhsili olmayan mediatorların birləşərək mediasiya təşkilatı yaratmalarına məhdudiyət qoyur. Belə ki, əgər qanun ali təhsilin bütün

istiqlamətlərinə heç bir fərq qoymadan mediator olmaq imkanı yaradırsa, deməli, mediasiya təşkilatı yaratmaq üçün də fərqli yanaşma tətbiq olunmamalıdır. Bütün ixtisaslardan olan mediatorların mediasiya təşkilatı yaratmalarına imkan verilməlidir.

Nazirlər Kabinetinin qərarı ilə ilkin mediasiya sessiyası zamanı mediasiya xidmətinin göstərilməsinə görə xidmət haqqı və digər xərclərin məbləği artıq təsdiq olunub. “Mediasiya haqqında” Qanunun tətbiqinə başlanılması ilə geniş kateqoriyadan olan vətəndaşları əhatə edəcəyini nəzərə alaraq ilkin mediasiya sessiyası zamanı mediasiya xidmətinin göstərilməsinə görə xidmət haqqının və digər xərclərin məbləğinin ödənilməsinin bir sıra şəxslərə, o cümlədən müharibə veteranı və şəhid ailələrinə, yüksək dərəcəli əlilliyi olan şəxslərə, sosial yardım alan vətəndaşlara dövlət hesabına təmin edilməsini təklif edirəm. Mediasiya institutunun məhkəmə prosesi ilə sıx bağlılığını nəzərə alaraq, bu institutun ölkəmizdə hazırkı ilkin formalaşması mərhələsində vətəndaşlara mediasiya xidmət infrastrukturunun qurulmasına dəstək verilməsi üçün məhkəmələrin inzibati binalarında və ya həmin binalara yaxın ərazilərdə mediatorların istifadəsinə otaqların verilməsi məqsədemüvafiq olardı. Diqqətinizə görə təşəkkür edirəm.

Sədrlik edən. Çox sağ olun.

Aqiyə Naxçıvanlı. Buyurun, Aqiyə xanım.

A.Naxçıvanlı. Çox sağ olun, Sahibə xanım. Hörmətli Sədr, hörmətli millət vəkilləri, heç şübhəsiz, “Mediasiya haqqında” Qanun Azərbaycanın məhkəmə-hüquq sisteminə yenilikdir. Bu qanun iqtisadi məsələlərlə yanaşı, ailə münasibətlərinin həll olunmasına da yardımçı olacaqdır. Belə görünür ki, məhkəmələrdə bu məsələlərə baxıl-

ması uzun müddət vaxt aparır, insanlar bəzən illərlə məhkəmə qapılarında qalırlar. Onların hər dəfə məhkəmə qarşısına çıxması psixoloji gərginlik yaradır. Bu baxımdan “Mediasiya haqqında” Qanuna əsasən 30 gün ərzində iş başa çatdırılmalıdır. Bu prosesdə tərəflər sərbəst, psixoloji təsirdən kənarda qalır, qərarı özləri qəbul edir və yanlarında yardımçı peşəkar mediator olur. Yəni mediasiya prosesi insanları bir-birinə güzəşt etməyi, barışmağı, bağışlamağı öyrədir və onları emosional, psixoloji vəziyyətdən xilas edir. Bu cəhətdən bu, çox mütərəqqi bir yoldur, çox düzgün bir qanundur.

Şübhəsiz ki, sual doğuran məqamlar da var. Mən, əlbəttə, iqtisadi problemdən yan keçərək bizə göndərilən, bizi narahat edən ailədaxili münasibətlərin həlli ilə bağlı bəzi fikirlərimi bildirmək istəyirəm. Məsələn, bir qrup insan var ki, artıq onlar özləri üçün boşanma haqqında, ayrılma haqqında qərar verirlər və qəti qərar verirlər. Çünki ailədə həddindən artıq şiddət və zorakılıq var. Onda necə olacaq? Çünki qanun göstərir ki, məhkəmə mediasiya prosesinin həllinə nail olmamış problemlərə baxmayacaq.

İkinci bir məsələ: mediasiya xidməti pulludur. Baxmayaraq ki, orada yazılıb, mediasiya təşkilatının razılığı ilə mediasiya ödənişsiz əsaslarla həyata keçirilə bilər. Mən fikirləşirəm ki, bu fikrin qanunda olmasındansa, olmaması yaxşıdır. Çünki buna inanmaq çox çətindir. Burada hansısa güzəştlər olacaqmı və bu güzəştlər kimlərə şamil ediləcək? Məsələn, məhkəmə hökm verir, qəti qərar qəbul edir. Bunu icra etmək hüququ da var. Belə bir halda bizə ünvanlanan çox sayda müraciətlər göstərir ki, məhkəmə icraçıları bir çox işləri, məsələn, boşanmalarla bağlı, alimentlərlə bağlı, uşaq görməklə bağlı işləri başa çatdırı

bilmirlər. Bəs mediatorlar necə olacaq? Onlara gələn şikayətləri necə həll edəcəklər? Axı onların məcbureddici səlahiyyətləri yoxdur. Mediasiya sahəsi üzrə kifayət qədər mütəxəssislər varmı? Bu gün Əli müəllim çıxışında dedi ki, 300-ə yaxın mütəxəssis hazırlanıb. Çünki burada yaş məhdudiyyəti var. Mən fikirləşirəm, 25 yaş çox cavandır. Burada, şübhəsiz ki, hüquqsünaslardan çox psixoloqlara ehtiyac var. Çünki burada barışıqdan, bağışlamadan söhbət gedir. Olmazmı ki, buraya dünyagörmüş ziyalılar cəlb olunsun? Bu, daha çox xeyir verər. Misal üçün, təqaüddə olan müəllimlər, həkimlər, psixoloqlar. Bir halda ki “Mediasiya haqqında” Qanun qüvvəyə minir, mediatorların işini artıq biz başlamalıyıq. Mediator kadrların hazırlanması üçün xeyli vaxt tələb olunur. Məhkəmə icraçıları dönüb mediator olmayacaqlar ki. Bu, vacib məsələdir. Çünki məhkəmə icraçılarının funksiyalarını kim icra edəcəkdir, mediatorlarmı? İstərdim, bu məsələlərə aydınlıq gətirək. Əlbəttə, qanuna səs verəcəyəm. Çox mütərəqqi qanundur. Sağ olun.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, Aqiyə xanım.

Siyavuş Novruzov. Buyurun, Siyavuş müəllim.

S.Novruzov. Təşəkkür edirəm, hörmətli Sədr. Doğrudan da, vacib qanundur. Mən hər iki qanun layihəsinə səs verəcəyəm. Öncə həmkarım Razi müəllimin emosional çıxışı barədə. Mən hesab edirəm, ola bilər ki, haradasa bir neçə nöqsan var. Amma bunu ümumilikdə sistemin adına yazmaq olmaz, bütövlükdə məhkəmə-hüquq sistemi ilə bağlamaq olmaz. Təbii ki, kimlərsə bu cür əməlləri varsa, onlar aşkar olunmalıdır. Cənab Prezidentin də tapşırığı var ki, ictimai nəzarət olsun. Deputatlar da elə ilk növbədə ictimai nəzarətçilərdir. Həmçinin nəzərə alsaq ki,

bizim hörmətli Nizami müəllimi elə Məclisin özündə Məhkəmə-Hüquq Şurasının üzvü seçmişik, orada iştirak edir. Əgər hansısa nöqsanlar varsa, Nizami müəllimə yazılı şəkildə verilə bilər, Nizami müəllim də bu məsələni aidiyyəti qurumlar qarşısında qaldırar.

Bir şeyi də nəzərə çatdırmaq istəyirəm ki, bizdə hakimlərə düşən işlərin sayı, doğrudan da, həddindən artıq çoxdur. Elə hakim var ki, il ərzində 3 min işə baxır. Onların mülkiyyət münasibətləri, ailə münasibətləri, boşanma və digər məsələlərin hər birinə ayırdığı vaxtı nəzərə alsaq, gör, nə qədər vaxt keçir. Təbii ki, yeni hakimlər təyin olunur. Bir neçə müddət əvvəl biz burada yeni hakimləri təsdiq etdik və onlara uğurlar dilədik. Güman edirəm ki, tədricən aparılan islahatlar nəticəsində o nöqsanlar da aradan qalxacaq. Azərbaycanda ədalət mühakiməsi həyata keçirilir, bundan sonra da keçirilməkdə davam edəcək.

Digər bir məsələ – “Mediasiya haqqında” Qanunla bağlı mən onu deyə bilərəm ki, burada təcrübəli şəxslərə böyük ehtiyac var. Vəkillik institutu yarananda polisdən, prokurorluqdan, məhkəmədən qovulan, rüşvət üstündə işdən çıxarılan hamı doluşdu vəkillik institutlarına və bu gün də vəkillik institutlarında hansısa nöqsanlar varsa, o ara düzəltmə məsələləri və sair, məhz onların əməllərinin bariz nümunəsidir. Çünki vaxtında onlar bu sahədə həmin o işlərlə məşğul olmuşdular. İndi vəkillik institutunda da o işlərlə məşğuldurlar.

Ona görə hesab edirəm ki, qanunun mahiyyətində elə insanlar nəzərdə tutulmalıdır ki, bu insanların o insanlara dediyi söz hamı tərəfindən qəbul olunsun. İnsanlar bunları qəbul etsin, elə olsun ki, heç məsələ məhkəməyə gedib çatmasın. Əgər adi, cüzi bir məsələdirsə, elə yerindəcə

həll olunsun.

Mən təəssüf hissi ilə qeyd etmək istəyirəm ki, düzdür, bəlkə də yaxşı cəhəti də var, bəlkə də pis cəhətdir. Bir sıra televiziya kanalları indi bu funksiyanı öz üzərilərinə götürüblər. Özünə normal bir ailə qura bilməyən bir adam gəlib başqasına ailə dərsləri verir, orada vətəndaş təhqir olunur. Bir tərəf məsələ qaldırır. Vətəndaşın ailə sirri Konstitusiyaya ilə qorunur, qanunlarla qorunur. Bunu orada açıqlamaq olmaz. Verilişi yaxşı getsin deyə kənddə bir adamı biabır edirlər. Başa düşdük, verilişin yaxşı gedə bilər. Amma vətəndaşın da qohumu, əqrəbası, dostu, tanışları var. Axı, bu funksiyayı sənə kim verib, kim həvalə edib? Hansı əsaslarla bu funksiyayı öz üzərinə götürüb barışdırıcı mövqə axtarırsan? Yaxud da kimi kimdən ayırırsan, kimi kim ilə birləşdirirsən, kimi kim ilə evləndirirsən, kimi kimdən boşandırırırsan, uşaq kimlə olmalıdır və sair. Bunlar hamısı hüquqi terminlərdir. Bəzən hüquqşünas olur, hərdənbir bizim hörmətli deputatlarımızı da elə verilişlərdə görürəm, iştirak edirlər. Amma burada professional, məhz bugünkü qanunun predmetində olan insanlar olmalıdır. Mən hesab etmirəm ki, hər bir insanın ailə problemi orada ictimailəşməlidir, ictimaiyyətə çatdırılmalıdır. Biz bunun yaxşı cəhətlərindən daha çox pis cəhətlərini görürük. Getdikcə say azalmaq əvəzinə artır, müraciətlərin sayı çoxalır. İnsanlar öz məsələlərinin həllini televiziya kanallarında axtarırlar.

Odur ki, qanun çox vacib qanundur və qəbul olunmasını da deputat həmkarlarımdan xahiş edirəm. Sağ olun.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, Siyavuş müəllim.

Əli müəllim, buyurun.

Ə.Hüseynli. Çox sağ olun. Hörmətli Sədr, hörmətli

deputat həmkarlar, layihəni dəstəklədiyinizə görə sizə çox təşəkkür edirəm. Onsuz da təxmin belə idi ki, bu layihə ilə bağlı bir problem olmayacaq, mahiyyəti uyğunlaşdırma idi. Amma “Mediasiya haqqında” Qanunla bağlı bir sıra təkliflər, fikirlər irəli sürüldü. Baxmayaraq ki, bu qanun qüvvəyə minəcək və hazırda bunun üzərində hansısa təcili bir dəyişiklik etmək niyyətimiz yoxdur. Amma mən bu təklifləri təqdir edirəm. Çünki bu, yeni bir institutdur, proqnozlar da təxmindir.

Amma Müşfiq müəllim, qeyd etməliyəm ki, Sizin inzibati işlərlə bağlı təklifiniz oldu. Məlumat üçün deyim ki, 2019-cu ildə qanun bizə daxil olanda orada ilkin variantda cinayət və inzibati işlər nəzərdə tutulmuşdu. Sonra elə deputatlar da təklif etdilər, qanunvericilik təşəbbüsü subyekti ilə də razılaşırdıq. Biz onu müvəqqəti olaraq çıxardıq, yəni bu gün ancaq o, 3 formatdır: kommersiya, ailə və iqtisadi münasibətlər. Hesab edirəm ki, başlanğıc üçün bu, düzgün idi. Çünki özünü cinayət və inzibati işlərdə necə göstərəcəkdir məlum deyildir. Amma demək istəyirəm ki, yəqin, nə zamansa buna qayıtmaq mümkün olacaq. Belə təcrübəsi olan ölkələr də var.

Mediasiya təşkilatları ilə bağlı, Müşfiq müəllim, biz xüsusi olaraq orada bir nəfər hüquqşünasın olmasını qeyd etmişdik. Amma digərlərinin hüquqşünas olması şərt deyil.

Mediasiya ödənişləri ilə bağlı həm Siz, həm də hörmətli Aqiyə xanım məsələ qaldırdınız. Mediasiya insitutu belədir ki, o, həm də hüquq-biznes fəaliyyətidir. Mən, misal üçün, rəqəm söylədim: 294, 300-ə yaxın. Hörmətli Sədr, faktiki olaraq bu həm də 300-ə yaxın yeni iş yeridir. O layihənin, o qanunun ümumi fəlsəfəsi belə idi. Ödəniş olmasa, ödəniş də mən deyim, çox böyük məbləğ deyil, 50

manata qədərdir, o, fəaliyyət göstərməyəcək, bunu bilməliyik. Orada vəkil var, onsuz da məhkəməyə pulsuz müraciət edə bilir. Hesab edirəm ki, elə də böyük bir məbləğ deyil. Amma ödəniş olmasa, mən sizi inandırım ki, heç kim müraciət etməyəcək. Çünki bir çox şəxslər, o cümlədən hüquqşünas olmayanlar məhz ona görə bu ofisləri təsis edirlər.

Yeri gəlmişkən, Müşfiq müəllim, dediniz ki, ofislərin məhkəməyə yaxın olması. Əlbəttə ki, biz bunu qanunda yazıb bilmərik. Amma Sizi tam əmin edirəm ki, belə də baş verəcək. Necə ki vəkil büroları, hüquq şirkətləri özləri yer tapırlar. Biz qanunda konkret yazmışıq ki, ən azı 2 otaqdan ibarət ofis olmalıdır. Yəni bu, bir mediasiya şirkətidir. Burada işə baxılır, biz minimalı göstərmişik, təbii ki, yerini göstərə bilmərik. Amma onsuz da görəcəksiniz ki, mediatorlar çalışacaqlar, məhkəmə orqanlarına, məhkəmələrin yerləşdiyi binalara yaxın yerlərdə ofislər tutsunlar. Amma, təbii ki, bu, onların öz işləridir.

Hörmətli Aqiyə xanım, Siz məsələni tamamilə düzgün qaldırdınız ki, bu, daha çox psixoloqların işidir. Təxminən belə də baş verib. Mən indi hüquqşünasları dedim, ikinci yerdə bugünkü statistika ilə sertifikat almışlar məhz psixoloqlardır. Əlbəttə, onların içərisində tanınmış insanlar da var. Biz nə etmişik? Biz qanunda minimal yaş həddi göstərdik – 25. Amma mən qeyd etdim ki, əslində, daha çox orta yaşlılardır. 294 nəfərin böyük hissəsi orta yaşda olanlardır, təcrübəlidir və siz deyən kimi, ziyalılar var, ictimaiyyət nümayəndələri var, keçmişdə hüquq sahəsində çalışmış insanlar var. Təxminən onsuz da belədir. Bir daha vurğulamaq istəyirəm, biz o zaman qanunda hüquqşünas tələbini xüsusi olaraq yazmadıq. Çünki burada barışdırıcı

funksiya rolu oynayan şəxsin daha çox ictimai, şəxsi nüfuzu lazımdır, ona inam olmalıdır, tərəflər ona inanmalıdırlar. Ona inandıqca mediator institutu inkişaf edəcək. Misal üçün, məhkəməyə getmədən barışıqdan kimsə razı qaldı, onda bunu mütləq təqdir edəcək, başqaları da müraciət edəcəklər.

Amma bu təklifləri bu mərhələdə komitədə də söyləmişdik. Ən mütərəqqi təcrübəyə söykənən, xüsusi ilə də Türkiyə təcrübəsinə söykənən bir qanun var. Bu gün biz o prosessual əsasları yaradırıq. Düşünürəm ki, indi işə, fəaliyyətə başlamaqdan ötrü qanunu qəbul etməliyik. Amma istisna deyil ki, müəyyən dövrdən sonra biz “Mediasiya haqqında” baza Qanununa, hörmətli Sədr, bəlkə də qayıdacağıq. Çox sağ olun.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, Əli müəllim.

Hörmətli həmkarlar, qanun layihələrini mən bir-bir səsə qoyacağam. Xahiş edirəm, Əmək Məcəlləsində və daha 12 məcəllədə və qanunda dəyişiklik edilməsi barədə qanun layihəsinin birinci oxunuşda qəbul edilməsinə münasibət bildirin. Buyurun.

Səsvermənin nəticələri	(saat 13.26 dəq.)
Lehinə	71
Əleyhinə	1
Bitərəf	0
Səs vermədi	0
İştirak edir	72
Nəticə: Yetərsay yoxdur	

Şakir müəllim, məlumat verin.

Ş.Şabanov. Lehinə 19 səs verilmişdir.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, qanun layihəsi birinci

oxunuşda qəbul edildi.

İndi isə “Mediasiya haqqında” Qanunda dəyişiklik edilməsi barədə qanun layihəsinin birinci oxunuşda qəbul edilməsinə münasibət bildirin.

Səsvermənin nəticələri	(saat 13.27 dəq.)
Lehinə	71
Əleyhinə	0
Bitərəf	1
Səs vermədi	0
İştirak edir	72
Nəticə: Yetərsay yoxdur	

Buyurun, Şakir müəllim.

Ş.Şabanov. Lehinə 19 səs vermişlər.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, bu qanun layihəsi də birinci oxunuşda qəbul edildi.

İndi isə hörmətli həmkarlar, növbəti məsələyə keçirik. Bu, 8-ci məsələdir. Bu məsələ “Dövlət qulluğu haqqında” Qanunda və daha 8 qanun və əsasnamədə dəyişiklik edilməsi barədə qanun layihəsidir.

Əli müəllim, mən yenə də Sizdən xahiş edirəm, məsələ ilə bağlı məlumat verin.

Ə.Hüseynli. Çox sağ olun, hörmətli xanım Sədr. Biz 2020-ci ildə “Dövlət qulluğu haqqında” Qanuna bir dəyişiklik etmişik. İndi təqdim olunan qanun layihələri paketi həmin qanuna uyğunlaşdırma xarakteri daşıyır. Amma qısaca mahiyyəti ondan ibarətdir ki, əgər dövlət qulluqçusu xüsusi dövlət qulluğuna qəbul olunursa və yaxud da xüsusi dövlət qulluğunda olan şəxs, deyək ki, miqrasiyada və yaxud da vergi sistemində dövlət qulluğuna qəbul olunursa, o zaman yenidən sınaq

müddətində olmasına, yəni staj müddətini keçməsinə ehtiyac yoxdur. Məncə, bu, çox ədalətli bir yanaşmadır. Çünki onsuz da dövlət qulluqçusu bu mərhələdən keçib, xüsusi dövlət qulluğunda və ya dövlət qulluğunda yenidən təkrar sınaq müddəti keçməsinin heç bir əsası yoxdur. Ona görə hörmətli həmkarlar, bu layihəyə səs verməyinizi xahiş edirəm.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, Əli müəllim.

Buna iki komitədə də baxılıb. Tahir müəllim, sizdə baxılıb. Sözlünüz yoxdur. Azər Kərimli çıxış etməlidir, amma Avronestin iclasındadır. Ancaq bildiyimə görə, onun da bir əlavəsi yoxdur.

Yerdən. (*Eşidilmir.*)

Sədrlik edən. Çox sağ olun. Çıxış etmək istəyən yoxdur, ona görə də mən məsələni səsə qoyuram. Buyurun, qanun layihəsinin birinci oxunuşda qəbul edilməsinə münasibət bildirin.

Səsvermənin nəticələri	(saat 13.29 dəq.)
Lehinə	72
Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	0
İştirak edir	72
Nəticə: Yetərsay yoxdur	

Şakir müəllim, məlumat verin.

Ş.Şabanov. Lehinə 19 səs verilmişdir.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, bu qanun layihəsi də birinci oxunuşda qəbul edildi.

Hörmətli həmkarlar, növbəti məsələlərə keçirik. Gün-

dəliyin son 4 məsələsi cənab Prezidentin iki məktubu ilə Milli Məclisə daxil olub. Bu qanun layihələri məzmun və mahiyyətcə bir-birinə yaxındırlar. Gündəliyin 9-cu məsələsi Mülki Prosessual Məcəllədə, 10-cu məsələsi İnzibati Prosessual Məcəllədə, 11-ci məsələsi “Dövlət rüsumu haqqında” Qanunda və 12-ci məsələsi İnzibati Prosessual Məcəllədə dəyişiklik edilməsi haqqında qanun layihələridir. Odur ki, mən hörmətli Əli Hüseynlidən və hörmətli Tahir Mirkişilidən xahiş edəcəyəm ki, bu 4 məsələ haqqında ümumi məruzə etsinlər. Biz müzakirəni birgə aparaq, lakin səsverməni, həmişə olduğu kimi, ayrılıqda keçirək.

Əli müəllim, birinci, Sizə söz verirəm, buyurun.

Ə.Hüseynli. Çox sağ olun. Hörmətli xanım Sədr, hörmətli deputatlar. Bu layihələr dünən hər iki komitədə çox geniş müzakirə olunmuşdur. Müzakirədə layihəni hazırlayan işçi qrupun nümayəndələri də iştirak etmişdir. Geniş müzakirə etdiyimizə görə və eyni zamanda, qanun layihəsinə əlavə olunmuş əsaslandırma, arayış kifayət qədər geniş olduğuna görə əminəm ki, siz onunla tanış olmusunuz. Mən vaxtınızı çox almaq istəmirəm. Bir neçə tezis üzərində dayanmağı lazım bilirəm. Xüsusi ilə o tezlər ki bir qədər mübahisə yaradır.

Hörmətli həmkarlar, 2019-cu ildə cənab Prezident tərəfindən “Məhkəmə-hüquq sistemində islahatların dərinləşdirilməsi haqqında” Fərman imzalandı. Bu fərmanın icrası ilə bağlı artıq biz sizinlə birlikdə özümüzdə aid olan hissəni, demək olar ki, kifayət qədər uğurla həyata keçirmişik. Yəni biz qanunvericilik sahəsində islahatlarda cənab Prezidentin tövsiyəsi əsasında bir çox mühüm qanunlar qəbul etmişik. İki apellyasiya və Ali Məhkəmə instansiyalarına hakimlər təyin olunmuşdur. Hesab edirəm

ki, kifayət qədər uğurlu və yeni kadrlar təyin edilib. Onların iş keyfiyyətləri də fərqlidir. Bu layihə də həmin fərmanın icrasının davamı kimi qəbul olunmalıdır.

Əlbəttə, layihənin tutumu bir qədər çox olsa da, biz daha sürətli işləmək məcburiyyətindəyik. Çünki bu sual komitədə də çıxmışdı, istəyirəm, sizi də məlumatlandırım. Oktyabr ayının 1-də qanunun qüvvəyə minməsi nəzərdə tutulur. Bizim parlamentin də tətillə çıxmasına o qədər zaman qalmamışdır. Qanun layihəsi 3 oxunuşda qəbul olunmalıdır. Ona görə də biz onu qısa zaman ərzində qəbul etmək məcburiyyətindəyik.

Layihədə konseptual yeni fikir ondan ibarətdir ki, tam yazılı icraat institutu yaradılır. Əslində, həm kassasiya, həm də əlavə kassasiya instansiyasının tam şəkildə yazılı icraata keçirilməsi, hesab edirəm ki, günün zərurətidir, bəlkə də bunu bir neçə illər əvvəl etməli idik. Bu, həm ona görə vacibdir ki, kassasiya instansiyasında faktiki olaraq maddi hüquq normaları araşdırılır, yəni kassasiya instansiyası işin hüquqi tərəfinə qiymət verir. Sübutlar təqdim olunur və məhkəmə ona hüquqi qiymət verməlidir. İşin faktik halları artıq birinci və apellyasiya instansiyasında araşdırılmışdır. Hesab edirəm ki, bu, eyni zamanda, həm vaxtın itirilməsinin, bir sıra hallarda isə qeyri-prosessual münasibətlərin yaranmasının da qarşısını alır. Faktiki olaraq yazılı formada icraat həyata keçirilir.

İkinci vacib məqam hazırlıq institutunun möhkəmləndirilməsi ilə bağlıdır. Bütün hüquqşünaslar bilir ki, hazırlıq mərhələsində sübutlar təqdim olunmalıdır. Amma bugünkü qanunvericilik imkan verir ki, məhkəmə prosesinin getdiyi istənilən bir zaman çərçivəsində yenə də sübut təqdim olunsun. Beləliklə, nə baş verir? Zaman uzanır, 3

ay işə baxıldıqdan sonra yeni bir sübut təqdim olunur. Əslində, bu, həm də peşəkar hüquqşünasların, vəkillərin bir üslubudur, bir sıra hallarda tərəflərin də üslubudur. İş sünî surətdə uzatmanın bir yoludur. Reallıq bundan ibarətdir. Məsələnin mahiyyəti üzrə baxılması uzanır. Çünki müxtəlif mərhələlərdə sübutlar təqdim olunur. Hesab edirəm, qanunvericilik təşəbbüsü subyektiv düzgün olaraq təqdim edir ki, bütün sübutlar hazırlıq mərhələsində təqdim olunmalıdır. Yəni təqdim olunan dəyişikliklərin ikinci hissəsi bundan ibarətdir. Zamanında təqdim olunmalıdır və məhkəmə artıq prosesə başlayanda bilir ki, bundan əlavə sənədlər, sübutlar təqdim olunmayacaq. Bu, həm zamana qənaət edəcək, həm də sui-istifadələrin qarşısını almış olacaq.

Üçüncü kompleks dəyişikliklər məhkəmə prosesinin videokonfrans formatında keçirilməsidir. Bundan hər bir kəs məmnundur. Yəni məhkəmə iclasına birbaşa gəlmədən, real rejimdə olmadan da qoşulmaq olar və məhkəmə prosesini aparmaq olar. Artıq biz özümüz də fəaliyyətimizdə, ümumiyyətlə, bu üsulların nə qədər effektiv olduğunu əminik.

İşlərə baxılma müddətləri ilə bağlı komitədə də müzakirələr, bir qədər mübahisələr olmuşdu. Çünki əslində, bu, müddətlərin uzadılması deyil, müddətlərin unifikasiyasıdır, optimallaşdırılmasıdır. Bu, bir sıra hallarda uzadılıb, amma digər hallarda, əksinə, azaldılıb. Mən bunu daha çox optimallaşma kimi qiymətləndirirdim və bu baxımdan da ciddi bir problem görmürəm.

Digər vacib məsələ isə 174 və 177-ci maddələrlə bağlıdır. Dünən izləyə bilmişik. Sosial şəbəkələrdə də bu məsələ xüsusi ilə vəkiliyyəti tərəfindən bir qədər mü-

zakirə olunub. Tənqidlər ondan ibarətdir ki, burada cərimələr artırılır. Qanunun mahiyyəti isə ondan ibarətdir ki, işlərə düzgün və tezliklə baxılmasına, onun həll edilməsinə aşkar surətdə maneçilik törədən halların aradan qaldırılması ilə – bu məqsədlə həyata keçirilir.

Birincisi, onu qeyd edim ki, onsuz da bizim mülki qanunvericiliyin – Mülki Prosesual Məcəllənin digər bir fəslində, yəni məhkəmə xərcləri fəslində belə bir müddəə var: məhkəmə əsassız iddia vermiş və ya iddiaya qarşı mübahisə etmiş və sair tərəflərdən dövlətin xeyrinə məbləğ tuta bilər. Yəni bu, yeni bir norma deyil. Mübahisə burada 55 manat məbləğin 500 manata qaldırılmasıdır. Bu məbləğlə bağlı diskussiya apara bilərik, növbəti oxunuşlarda baxa bilərik. Amma məqsəd burada məhkəmənin həm nüfuzunun yüksəldilməsi, həm də tərəfləri intizama dəvət etməkdir. Praktikada əgər vəkilin biri bundan narazıdırsa, əmin olun ki, digər tərəf razıdır. Çünki necə razı olmaq olar ki, məhkəmə hakimiyyətinə qarşı həm hörmətsizlik, həm də işin prosesinə, gedişinə maneçilik törədilsin. Bunun qarşısını almaqdan ötrü hansı mexanizm olmalıdır? Cərimə? Bu, bizim qanunvericilikdə var. Məbləğ ilə bağlı, düşünürəm ki, növbəti oxunuşlarda biz buna baxarıq.

Hörmətli xanım Sədr, məlumat üçün qeyd etmək istəyirəm ki, vaxtın az olmasına baxmayaraq, biz Ali Məhkəmənin rəhbərliyi və Prezident Administrasiyası ilə də razılaşmışıq. Çünki bu qanunun işlənib hazırlanması Prezident Administrasiyasının Hüquq mühafizə orqanları ilə iş şöbəsi ilə Ali Məhkəmənin birgə işidir. Razılaşmışıq ki, ikinci oxunuş ərəfəsinə qədər deputatların da iştirakı ilə ictimai müzakirə keçiriləcək. Yəni vəkillər də, deputatlar da, o cümlədən hüquq ictimaiyyəti də mütləq bu prosesdə

olacaq. Elə bilirəm ki, o mərhələdə biz məbləğlə bağlı narahatlığı aradan qaldıracağıq, çünki bu barədə çox müzakirələr getdi.

Elektron məhkəmə sistemi ilə bağlı müddəalar var. Bilirsiniz ki, bir qədər öncə kommersiya məhkəmələrini yaradarkən orada ilk dəfə olaraq bütün prosesin elektron halda həyata keçirilməsini qeyd etdik. Bu gün Azərbaycanda kommersiya məhkəmələri elektron məhkəmədir. Faktiki olaraq bütün bu məsələlər elektron formadadır. Mütərəqqi hal ondan ibarətdir ki, bu layihə mülki prosesin də elektron varianta keçməsinə təşviq edir. Bununla bağlı normalar öz əksini tapmışdır.

Nəhayət, bir qədər mübahisəyə səbəb olan, mübahisə deməzdim, fərqli təfsirlərə səbəb olan müddəa kassasiya şikayətinin hədlərinin dəyişdirilməsi ilə bağlıdır. Hazırda mülki işlərə 2 min manatdan, kommersiya işlərinə 10 min manatdan iddianın qiyməti ilə bağlı idisə, indi yeni redaksiyada mülki işlər üzrə 5 min manata qədərdir. Yenə də ikinci oxunuş ərəfəsində ictimai müzakirədə bu məsələyə baxa bilərik. Amma mən, birincisi, qeyd etmək istəyirəm ki, bu qəbildən olan işlər faktiki olaraq məişət xarakterli işlərdir, gəlib məhkəməyə çıxıb. Təsəvvür edin ki, birinci və ikinci instansiya mərhələsində bu işə baxılır: faktiki məişət mübahisəsinə və yaxud kiçik bir ailə mübahisəsinə. Bu məsələ yenidən kassasiya instansiyasına verilir. Əslində nə baş verir? Tərəf 3 ay vaxt itirir. Misal üçün, aliment işi ilə bağlı. Deyək ki, indiyə qədər məhkəmə təcrübəsi belə idi: 100 manat aliment kəsilirdi. İndi bizim məhkəmə təcrübəsində bu artıb, təxminən 170 manatdır. Məhkəmə qərar qəbul edib və digər tərəf bu xırda məbləğ olduğuna görə yenə də mübahisələndirir.

Faktiki olaraq, deyək ki, aliment alınması vaxtı uzanır. Yəni əslində, demək istəyirəm ki, bu, daha çox vətəndaşın hüquqlarını müdafiə edir. Amma o, 2 min, 5 min məsələsi çox müzakirə olundu. Belə təəssürat yarandı ki, kiçik işlərə Ali Məhkəmə, kassasiya instansiyası baxmır, böyük işlərə baxır. Əsla belə deyil. Bu məsələdə Ali Məhkəmənin iş yükünün çoxalmasının heç bir əsası yoxdur, əlavə bir yükdür. Faiz hesabı ilə çox az miqdarda işlərə baxılıb.

Hörmətli xanım Sədr, bu məsələləri ona görə qeyd etdim ki, bilirəm, bu, həm hüquq ictimaiyyətində vəkillər arasında, həm də komitələrdə də müzakirə olunmuşdur. Rüşumlarla bağlı hörmətli Tahir müəllim qeyd edəcək. Hər iki komitədə qanun layihəsinin müzakirəsi zamanı ümumi konsepsiya müdafiə olunurdu. Çünki faktiki olaraq bu, sırf Avropa modelində olan Almaniya təcrübəsi üzərində yaranıb. Çünki bizim mülki qanunvericilik də Almaniya təcrübəsindən götürülüb. Mən hesab edirəm ki, bu qanunun qəbulu ilə biz 2019-cu ildən cənab Prezidentin fərmanından sonra başlanan və bu gün də uğurla davam edən məhkəmə-hüquq islahatlarına qanunvericilik sahəsində ciddi töhfə vermiş olarıq.

Amma bir daha vurğulayıram ki, bir sıra məsələləri ictimai müzakirədən sonra ikinci oxunuşda diqqətinizə çatdıracağam. Təşəkkür edirəm.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, Əli müəllim. Biz Sizinlə danışdıq ki, iyul ayının elə ilk günlərində bu olacaq və xahiş edirəm, deputatlardan kimin sualları olacaqsa, onlar da bura dəvət olunsunlar. Çox sağ olun.

Tahir müəllim, buyurun.

T.Mirkişili, *Milli Məclisin İqtisadi siyasət, sənaye və sahibkarlıq komitəsinin sədri.*

Çox sağ olun. Hörmətli Sədr, hörmətli həmkarlar, Əli müəllim də qeyd etdi. Hörmətli Sədr, biz dünən bütün gün ərzində hər iki komitənin iclasında çalışdıq ki, bunu ətraflı müzakirə edək. Mən fürsətdən istifadə edib həm də Ali Məhkəmənin kollegiya sədrinə təşəkkür edirəm. Suallara kifayət qədər ətraflı və aydın cavablar gətirildi.

Amma, eyni zamanda, bundan əlavə, mətbuatda yayılan, müsahibə verilən, sosial şəbəkədə olan bütün münasibətlər tərəfimizdən izlənilmiş, təhlil edilmişdir. Yəni əslində, bu gün biz bununla bağlı cəmiyyətdə yaranan bütün fikirlərlə tanışıq. Hansı məsələ ilə bağlı nə şikayətlər olunur və bunların arqumentləri və yaxud da verilə biləcək cavablar da tərəfimizdən istənilən halda təhlil edilir. “Dövlət rüsumu haqqında” Qanun barədə demək istəyirəm ki, əslində, “Dövlət rüsumu haqqında” Qanuna edilən dəyişiklik, əsasən, özündə 3 istiqaməti ehtiva edir. Birinci istiqamət ödənilən dövlət rüsumunun məhkəməyə verilən iddianın məbləğindən asılı olaraq diferensial olması barədə istiqamətdir. İkinci istiqamət yığılan rüsumların bir hissəsinin məhkəmə aparatı işçilərinin, təkrar edirəm, hakimlərin deyil, məhkəmə aparatı işçilərinin sosial vəziyyətinin yaxşılaşdırılmasına yönləndirilməsidir. Üçüncü istiqamət isə ilk dəfə tətbiq olunan özəl ekspertiza qurumlarının fəaliyyətinin tənzimlənməsi və bununla bağlı şəhadətnamə rüsumunun müəyyən olunmasıdır.

Qeyd edirəm ki, hər 3 istiqamət cənab Prezidentin 2019-cu il fərmanında olan 3 istiqamətdə öz əksini tapmışdır. Əslində, bu qanun layihəsi həm də “Məhkəmə-hüquq sistemində islahatların dərinləşdirilməsi haqqında” Fərmandan irəli gələn məsələnin həlli ilə bağlı hazırlanmış qanun layihəsinin “Dövlət rüsumu haqqında” Qanunda öz

əksini tapmasıdır. Həm də tərəfimizdən beynəlxalq təcrübə də öyrənilmişdir. Demək olar ki, dünyanın əksər sivil, qabaqcıl ölkələrində hər bir məhkəmə sistemində rüsumlar iddianın məbləğinə uyğun olaraq müəyyən edilir. Bu, Rusiyada da, Avropa ölkələrində də, Çində də belədir, yəni həm Avropa, həm də Asiya ölkələrində belə bir təcrübə var. Əslində, biz də bunu kifayət qədər haqlı sayırıq.

İkinci istiqamət üzrə – dövlət rüsumunun müəyyən bir hissəsinin məhkəmə aparatı işçilərinə geri qaytarılması ilə bağlı bu məsələ də komitədə geniş müzakirə olunur. Bu müzakirə ilk dəfə deyil. Hər zaman bu cür qanun layihəsi Milli Məclisə daxil olanda geniş müzakirə edilir. Biz də komitə olaraq düşünürük ki, əslində, indiki halda bunu etmək zəruri olsa da, amma gələcəkdə bütövlükdə bu cür sistemin dəyişdirilməsi dövlət qulluqçularının, ümumiyyətlə, dövlət müəssisələrində çalışanların əmək haqqına vahid yanaşmanın tətbiq olunması ilə bağlıdır. Məndə olan informasiyaya görə, hökumətdə ciddi müzakirələr gedir və yaxın vaxtlarda yeni bir qanun layihəsi Milli Məclisə və yaxud da bizə daxil olacaqdır. Çünki əmək haqqının artırılması məsələsi kifayət qədər ciddi bir iqtisadi hadisədir. Bunun üçün geniş təhlillər lazımdır. Amma ümumilikdə belə bir fikir var ki, bu faizlərdən gələcəkdə imtina olunması üçün geniş bir proqram hazırlanır.

Üçüncü istiqamət ekspertlərin şəhadətnaməsinin müəyyən olunmasıdır. Bununla bağlı qanun layihəsində 100 manat dövlət rüsumu öz əksini tapıb. Amma bütövlükdə ən çox müzakirələrə səbəb olan məsələlərdən biri, təbii ki, birinci istiqamət üzrə, yəni diferensial formada iddialar üzrə rüsumların müəyyən olunmasıdır. Çünki bildiyiniz kimi, indiyə qədər 500 manata qədər olan iddialara 20

manat, 500 manatdan yuxarı olan bütün iddialara isə 30 manat rüsum müəyyən olunmuşdur. Təsəvvür edin ki, 500 manat iddia oldu, yaxud da 5 milyon. Hər biri üçün cəmi 30 manat rüsum müəyyən olunmuşdur ki, dünyada bu yanaşmadan çoxdan imtina ediblər. İndiki halda təklif olunan dəyişiklik 1000 manata qədər olan iddialar üzrə 20-30 manat həddində rüsum müəyyən olunması, 1000 manatdan sonra 10000 manata qədər və daha sonra isə rüsumların faizə uyğun olaraq 1 faizdən başlayaraq 0,05 faizə qədər azalan xətt üzrə tətbiq olunmasıdır. Qeyd edirəm ki, bu faiz nisbətində baxsaq, bizdə əgər 1 faizdən başlayırsa, Rusiyada bu, 4 faizdən, Çində 2,5 faizdən başlayır. Yəni əslində, diferensial faiz tətbiq edən ölkələr içərisində bu gün bizim təklif etdiyimiz qanun layihəsinin faiz dərəcələri dünyada hələ də ən aşağı sayılır.

Hörmətli həmkarlar, mən qanun layihəsini təqdim edərkən bir məsələni də diqqətinizə çatdırmaq istəyirdim ki, Azərbaycanda dövlət rüsumunun müəyyən olunması haqqında qanun 2002-ci ildən bu tərəfə dəyişdirilməyib. 19 ildir ki, bizim bu qanun üzrə rüsumlar heç vaxt dəyişdirilməyib, olduğu kimi qalıb. Amma mən deyirdim ki, keçən 19 il ərzində Azərbaycanda minimum əmək haqqı 14 dəfə, əhalinin gəlirləri 9,8 dəfə, iqtisadiyyatın ümumilikdə ölçüsü 3,2 dəfə artmışdır. Bu gün dövlət büdcəsində dövlət rüsumlarından gələn gəlirlər xüsusi əhəmiyyət kəsb etsə də, amma Azərbaycan bütövlükdə bölgə ölkələri içərisində dövlət büdcə gəlirlərində dövlət rüsumu yığımlarının ən aşağı olduğu ölkədir. Bizim dövlət büdcə gəlirlərimizdə yığılan rüsumların payı cəmi 0,6 faizdir.

Bu gün Azərbaycanda məhkəmə sisteminin saxlanılması xərclərinin 98 faizi Azərbaycan büdcəsi hesabına ödəni-

lır. Bu, dünyada bəlkə də  n yüksək faizdir. Mən müqayisə   n sizə deyim ki, Türkiyədə bütövlükdə məhkəmə xərclərinin 53 faizi, Qazaxıstanda 45 faizi dövlət rüsumu hesabınadır. Gürcüstanda 17 faizi, Ermənistanda 11 faizi, b lg  üzrə olduđu   n müqayisə edirəm, dövlət rüsumları hesabına ödənilir. Azərbaycanda bu rəqəm cəmi 2 faizdir. Yəni bu dərəcədə az olması, hesab edirəm ki, hər birimizi d  nd rm lidir.

Eyni zamanda, bayaq hörmətli Siyavuş müəllim də qeyd etdi. Bu gün Azərbaycanda birinci instansiyada hər hakim başına baxılan işlərin sayı 5000-i keçir. Müqayisə   n sizə deyim ki, Türkiyədə bu rəqəm cəmi 800-d r.

Bu gün  n əsas məsələlərdən biri bayaq hörmətli  li müəllim də qeyd etdi, mediasiya institutunu inkişaf etdir-m kl   ki m l rin daha çox məhkəməyə g lm m sin  nail olmaqdır. Çünki məhkəmə bütün dünyada bahalı prosesdir. Biz bəzən məhkəmə prosesini rüsumla sayırıq, amma bütün dünyada bahalıq t k rüsumla deyilir, vaxt ilə sayılır.

Bir məsələnin bir il, iki il,  c il ərzində məhkəmədə qalması, uzanması, vətəndaşın bura gəlib getməsi, vaxt s rf etməsi hər bir vətəndaş, sahibkar   n çox ciddi bir itkidir. Ona görə biz proseslərin istənilən halda daha çox məhkəməyə qədər həll olunmasına  alı malırıq. Eyni zamanda, bu proseslərdə vətəndaşların daha çox m mnunluđunu təmin etməyə nail olmalırıq.

Bir məsələni mən x susı qeyd edim ki, “Dövlət rüsumu haqqında” Qanunun 9-cu maddəsi Azərbaycanda bütövlükdə sosial qruplarla bađlı 22 istiqamət üzrə dövlət rüsumlarından azad olmađı özündə ehtiva edir. Mən sizə deyim ki, hörmətli həmkarlar, siz 9-cu maddə ilə ətraflı

tanış olsanız, görərsiniz ki, əksər sosial məsələlər üzrə Azərbaycanda vətəndaşların bu cür rüsumlardan azad olması dövlət siyasətinin tərkib hissəsidir və bu, cənab Prezidentin sosial siyasətinin əsas istiqamətləridir.

Biz komitə olaraq bir çox fikirləri də müzakirə etmişik. Bəzi təkliflər tərəfimizdən artıq qanunvericilik təşəbbüsünün subyektinə də çatdırılıb. Düşünürəm ki, xanım Sədr, ayın 1-də dediyiniz ictimai müzakirələr zamanı biz arqumentli fikirlər təqdim edə biləriksə, gələcəkdə müəyyən dəyişikliklərə də getmək mümkün olacaq. Diqqətinizə görə minnətdaram, sağ olun.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, Tahir müəllim. Siz də vurğuladınız ki, bu gün sosial şəbəkələrdə bu məsələlər çox müzakirə olunur. Əli müəllim, Siz də bunu dediniz. Mən təklif edirəm ki, bununla bağlı müsahibələr vermək lazımdır. Əli müəllim, Siz də, Tahir müəllim, Siz də, jurnalistlər buradadırlar, iclasdan sonra, xahiş edirəm, bununla bağlı açıqlamalar verin.

Hörmətli həmkarlar, müzakirələrə keçirik. Çıxışa 8 nəfər yazılıb.

Zahid Oruc. Zahid müəllim, buyurun.

Z.Oruc. Təşəkkür edirəm. Hörmətli Sədr, hörmətli Məclis üzvləri. Həqiqətən də, Əli müəllim çox professional bir təqdimat etdi. Bu mənada layihədə aparılan prinsiplial dəyişiklikləri, az qala məcəllənin yeniləşməsinin ətrafında fikirlərimizin böyük bir hissəsini bölüşürük, çünki bunu mübahisələndirmək gərək deyil. Həqiqətən də, ictimai münasibətlər dəyişir. Bu mənada qanunvericilikdə də dəyişikliklər aparılmalıdır. Hörmətli Sədr, ancaq prinsiplial olaraq mən istəyirəm, elə sonuncu Sizin reaksiya verdiyiniz məsələdən başlayam ki, əgər həqiqətən də, bir

hüquqi akt müəyyən bir informasiya seqmentində narahatlıqlar yaradırsa, avtomatik müxtəlif ibarələr, adlar və sair təqdim olunur və bunun zəminində ən müqəddəs qanun da işləklik qazana bilmir. Hər bir hüquqi islahat ictimai tərəfdarların hesabına olunmalıdır. Amma bəri başdan bu, məhkəmə prosesinin bahalı olması deməkdir. “Varlılar üçün məhkəmə yaranacaqdır” kimi islahatlar, terminlər bizim xeyrimizə işləməyəcəkdir. Məhkəmə sisteminin rəhbərliyində dəyişikliklər baş veribdir. Biz çox ümidvarıq ki, elə hörmətli Çingiz müəllimin özü uzun illər Azərbaycanı beynəlxalq məkanda uğurla təmsil edib, çox layiqli bir insandır və o, orada hüquq sisteminin təkmilləşməsinə həm də praktiki təsir edəcək.

Xatırlayıram, hörmətli Əli müəllimin rəhbərliyi ilə dinləmələrdə məhkəmə sahəsində olan işlərin sayı ilə bağlı mən 10 ilin rəqəmini səsəndirmişdim ki, 10 il ərzində – 2009–2018-ci illər ərzində 2 milyon 540 min işə baxılıbdır, ancaq biz indi nə təklif edirik? Təbii ki, mən onları diferensial olaraq cinayət işləri, kommersiya işləri, mülki işlər və sair kimi kateqoriyalara bölüb demirəm. Ona, sadəcə, zaman da yoxdur. Ancaq bu məsələ ətrafında mənə narahat edən məqamları xüsusi olaraq vurğulamaq istəyirəm. Çünki əgər o, ictimai müzakirələrdən keçmiş olsa idi, bu ətrafda, bəlkə də parlamentin plenar salonunda bir çox əks-mövqələr o qədər də səsənməzdi. Amma mən ehtimal edirəm ki, bunlar daha çox vurğulanacaq. Söhbət 78.4, 174.5 və 402-ci maddələrdən gedir, yəni qeyd olunan bu açıq-aşkar, əsassız vəsatət qaldırmağa görə cərimənin – 55 manatın 500 manat ilə əvəz olunması və kassasiya iddiasının da 2000 manatdan 5000 manata qaldırılması.

Prinsipial olaraq Konstitusiyanın bu maddəsini artıq

hamı əzbər bilir ki, vətəndaşın məhkəməyə əlçatanlığı təmin olunmalıdır. Amma biz Avropa ilə paralellər aparanda bilməliyik ki, onaqədərki institutların hamısı ən yaxşı işləmiş olsa idi, vətəndaş məhkəməni gerçəkdən də son instansiya kimi görərdi. Amma məmur sistemi, parlament, media və bütün digər təsisatların hamısından o keçə bilmir. Bəzən daha əlçatan məhkəmə olur, ona görə də ora müraciət edir və biz əgər onun həmin o əsassız, bilmirəm, bu terminin o hüquqi etimologiyası nə cür müəyyənləşəcəkdir, iddiasını bir sosial sanksiya ilə cəzalandırmağa başlayacağıqca, vətəndaş özünü bəri başdan senzuraya məruz qoyub iddiaları qaldırmayacaqsa, kommersiya və mülki işlərdə də dövlət tərəfindən vəkil ilə təmin olunma yoxdursa, o yalnız Ali Məhkəmədə təmin olunmuş olacaqdırsa, beləliklə, vətəndaş müəyyən kiçik məbləğlər üçün daha böyük o iddia qiymətinə görə geri durmuş olacaqdır və sanki belə bir mənzərə yaranacaq ki, şikayətsiz bir cəmiyyətdə yaşayırıq.

Onda, gəlin, həmin vəsatətlərə görə parlament üzvlərinə olunan müraciətlərə də hansı isə bir təftişedici norma qoyaq. Bu necə ola bilər? Ona görə də Qərbdə işləyən hansı isə uğurlu modellər, yeri gəlmişkən, elə həmin modellərdə bu iqtisadi amil qabardılır.

Hörmətli Tahir müəllim qeyd etdi ki, Qərbdə məhkəmə bahalı prosesdir və bu fəlsəfə əladır, anqlosaks sistemində əla işləyir. Ancaq mən söz verirəm, bu rüsumlarla əlaqədar, digər ödəmələrlə bağlı müqayisəli təhlili növbəti iclasların birində təqdim edəcəyəm. Biz də son dövrlər bunu nəyin, hansı meyarın əsasında artırırıq? Əhalinin gəlirləri artıb, yaşayış meyarını, minimumları artırmışıq. Yoxsa nəyin əsasında bunu 500 edirik, 2 mini 5 min

manata qaldırırıq və sair. Yəni bunun bir iqtisadi, sosial, hüquqi əsaslandırması yoxdur. Ona görə də mən düşünürəm ki, biz bir sıra hallarda vətəndaşı aşağı məhkəmə instansiyalarında yarımçıq qoyacağıq. O, heç gedib Ali Məhkəməyə çatmayacaq.

Digər tərəfdən ən vacib məsələ bundan ibarətdir ki, burada biz həmin ödəmələrin mühüm bir hissəsinin Ali Məhkəmənin, daha doğrusu, məhkəmə sisteminin aparat heyətinin saxlanılmasına yönəldiləcəyini elan edirik. Bilirsiniz, bunu vətəndaşların hesabına etmək olmaz. Mən düşünürəm ki, bu barədə, yəqin ki, geniş dinləmələrdə öz fikirlərimizi bölüşəcəyik.

Sədrlik edən. Sağ olun.

Fazil Mustafa. Fazil müəllim, buyurun.

F.Mustafa. Hörmətli xanım Sədr, hörmətli millət vəkiləri. Mən də düşünürəm ki, bu, çox ciddi bir müzakirə mövzusu olan məsələdir. Burada hörmətli Əli müəllim, hörmətli Tahir müəllim ətraflı bilgi verdilər. Bizdə qanunvericilikdə bütün dəyişikliklər məhkəmə islahatları kontekstində təqdim olunur. Amma sonra bir də diqqət yetirib görürsən ki, məhkəmə islahatı adı ilə keçirilən bütün proseslər vətəndaşın ziyanına baş verir. Vətəndaşın ziyanına olan nədir? Təbii ki, elektron məhkəmələrin istər kommersiya, istərsə də mülki məhkəmədə olması vacibdir, çeviklik baxımından faydalıdır. Amma hakimlərin icraatında xeyli işlər var və başqa ölkələrlə müqayisədə Azərbaycanda bu, həddindən artıq çoxdur. Amma hakimlər təkcə çox işlərə baxmırlar. Onlar həm də maaşlarının yarısını çevrəsində olan o texniki işçilərə verirlər. Niyə? Çünki onların maaşları azdır. Orada saatlarla o işi, icraatı həyata keçirən adam o maaşa o işi görmək imkanına malik

deyil. Ona görə də hakimin yükü təkcə çox sayda işə baxmaq deyil və bunu praktikada çoxları bilir, təbii ki, bəlkə də dilə gətirmirlər.

Demək, biz islahatları keçirəndə elə etməliyik ki, həm hakimin xeyrinə olsun, o, normal işi həyata keçirə bilsin, həm də vətəndaşın. Biz nə edirik? Biz hakimin işini yüngülləşdirmək üçün vətəndaşın məhkəməyə müraciət imkanlarını məhdudlaşdırırıq. Nə qədər az adam müraciət etsə, hakimin də işi yüngülləşmiş olar. Əksinə, hakimlərin sayını artırmalıyıq. Bu müraciətlər nə qədər çox olursa-olsun, onu planlaşdırmaq da mümkün deyil, cəmiyyətdə münasibətlər elədir ki, insanlar bu müraciətləri edəcəklər. Ona görə də bizim vətəndaşın məhdudlaşdırıcı addımlarını cərimə ilə digər məsələlərə tətbiq etməyimiz tamamilə yanlışdır və indi burada da maddələr üzrə müzakirə olunanda biz qeyd edəcəyik. Amma ümumi prinsip nədir? Vəsətətin və ya şikayətin açıq-aşkar, əsassız olması meyarının subyektiv olaraq müəyyənləşdirilməsi böyük bir təhlükədir. Necə müəyyən edəcəksən ki, bu, əsassızdır. Onda belə çıxır ki, biz Milli Məclisdə də yeni bir qərar qəbul edək. Bizə, məsələn, vətəndaş gətirib şikayət verir. Bu şikayət məzmunu, mahiyyətə, predmetə uyğun deyil. Onda biz vətəndaşı həmin məsələyə görə 100 manat cərimələyəkmi? Yaxud da deputat bir yerə sorğu göndərir, sabah həmin orqan da, dövlət orqanı da deyəcək ki, sorğu predmetə uyğun deyil. Ona görə biz deputata 100 manat cərimə kəsək? Yəni belə prinsiplə məhkəmə çəkişməsini ucuzlaşdırmaq olmaz. Məhkəmə əslində çəkişmə yeridir. Burada keyfiyyəti qaldırmaq lazımdır. Deputat həmkarım Siyavuş Novruzov vəkillərlə bağlı qeyd etdi. Əslində, vəkillərə çəkişmənin aktiv rol alan subyekt kimi

imkan yarat, gör, Azərbaycanda nə qədər nəhəng vəkillər ortaya çıxar. Bir balaca diribaş vəkilə müvafiq qurumlar imkan vermirlər ki, fəaliyyət göstərsin. İndi Vəkillər Kollegiyasında çox ciddi bir canlanma var. İşdən, vəkillikdən uzaqlaşdırılan xeyli insanı bərpa etdilər. Bu, müsbət addımdır və bunları etmək lazımdır. Vəkiliyi bir az dövlət məmuru statusunda görməkdən uzaq durmaq lazımdır və biz ona o cür yanaşdıgımıza görə ortaya müəyyən problemlər çıxır və gerçək məhkəmə çekişməsinin şahidi olmuruq. İndi bundan sonra vəkil artıq hansı isə bir qətnamədən, qərardaddan necə şikayət verəcək? Bu gün artıq hakimin əlində əsas var ki, kifayət qədər açıq-aşkar, əsassız olduğuna görə rədd edirəm. Bunun qarşısını necə alacaqsan?

Tahir müəllim burada rüsumlar məsələsinə toxundu. 50 faiz bu orqanların hesabına köçürülür. Ümumiyyətlə, bu rüsum ənənəsini yığışdırmaq lazımdır. İşçilərə mücərrəd formada pul köçürülür. Elə bunu, yaxşı olar ki, hakimin özünə köçürün, hakim də yanındakı işçilərin hamısını yüksək səviyyədə maaş ilə təmin etsin. Mücərrəd olanda qalır məhkəmə sədrinin, yaxud da məhkəmənin başında duran adamın insafına ki, bunu hansı istiqamətdə, həqiqətən də, həmin adamların sosial müdafiəsinə, ya sosial vəziyyətinin yaxşılaşdırılmasına yönəlsin. Biz bunu subyektiv davranışa görə təyin edə bilmərik ki, Ona görə də bütün qurumlara köçürülən artıq rüsumlar dövlət büdcəsinə köçürülür. Dövlət büdcəsindən rüsumla görə maaşı artırırıq. Adam niyə kimin isə əlinə baxmalıdır, niyə kimin isə insafına qalmalıdır? Ona görə də biz prinsipə islahat aparmaq istəyiriksə, məhkəməyə müraciəti məhdudlaşdırmayaq. Aztəminatlı insanların çoxu məhkəməyə

müraciət etmək imkanına sahib deyil. 500 manat cərimə qoyulur, başqa imkanlar, məhdudiyətlər qoyulur. Nə etməlidir vətəndaş? Ona görə məhkəmədən uzaq qalanda o zaman küçə çəkişməsi, küçə “razborkası” artmağa başlayır. Bu, daha təhlükəlidir, buna biz diqqətlə yanaşmalıyıq.

Sədrlik edən. Sağ olun.

Azay Quliyev. Buyurun, Azay müəllim.

A.Quliyev. Təşəkkür edirəm. Hörmətli xanım Sədr, hörmətli həmkarlar, dəvət olunmuş qonaqlar, mətbuat nümayəndələri. Əlbəttə, biz hamımız yaxşı bilirik ki, istənilən islahat cəmiyyətdə müxtəlif təpki ilə qarşılır, istənilən yeni ideyalara yanaşmalar fərqli olur. Bu, normaldır. Ancaq burada önəmli olan odur ki, dövlətin əsas siyasəti nədən ibarətdir, dövlətin son məqsədi nədən ibarətdir, aidiyyəti qurumlar bu islahatları hansı formada təqdim edirlər, bu, ictimaiyyətə necə yansıyır, ön hazırlıq hansı formada həyata keçirilir? Bunlar, əlbəttə, kompleks məsələlərdir və hesab edirəm ki, hazırda bizim geniş müzakirə etdiyimiz məhkəmə-hüquq siyasəti, daha doğrusu, məhkəmə-hüquq sistemində olan islahatlar bu qəbildən qiymətləndirilməlidir. Əlbəttə, burada siyasi iradə var. Cənab Prezidentin 2009-cu ildə verdiyi fərman mərhələ şəklində icra olunur. Bu gün müzakirəmizə təqdim edilən bu təkliflər paketi bu qəbildən qiymətləndirilməlidir və təqdir olunmalıdır. Mən onun tərəfdarı deyiləm ki, hər hansı islahatlar paketində epizodlar qabardılsın, hansısa rəqəmlər önə gətirilsin. Bu epizodların, bu rəqəmlərin arxasında duran əsas amil önə çəkilməlidir. Məsələn, rüsumların artırılması ilə bağlı əsas məqsəd nədən ibarətdir? Məhkəmə sistemində bütövlükdə bu sistemdə çalışan insanların maddi, texniki və sosial təminatını yaxşılaş-

dırmaq, onlara dəstək vermək. Necə düşünürsünüz ki, xaricdə insan təhsil alır, minlərlə, yüz minlərlə vəsait xərcləyir, sonra gəlir 500-800 manatlıq bir sistemdə işləyir. Belə hüquqşünasları – peşəkar hüquqşünasları biz haradan alıb, məhkəmə-hüquq sisteminə cəlb edə bilərik? Əlbəttə, onda ədalətli bir əmək haqqı sistemi tətbiq olunsun. Bu istiqamətdə də işlər gedir. Amma paralel olaraq əgər hazırda bu, ən yaxşı, doğru vasitədirsə, hesab edirəm ki, buna getməliyik, həm də beynəlxalq təcrübəni bu baxımdan nəzərə almalıyıq.

Digər bir məsələ. Təkliflər paketində yeni institutlar yaradılır. Bayaq hörmətli Əli müəllim, Siz təqdim etdiniz. Yeri gəlmişkən, dünən bizim komitənin iclasında da ətraflı müzakirə edildi və bu təkliflər paketini hazırlayan işçi qrupunun rəhbəri, eyni zamanda, Ali Məhkəmənin mülki kollegiyasının sədri hörmətli Sənan müəllim də burada çıxış etdi və çox yaxşı təqdimat oldu. Hesab edirəm ki, bunun əsas təqdimatı, ümumiyyətlə, bu təkliflər paketinin qayəsi ondan ibarətdir ki, yeni institutlar yaradılsın. Biz ədalət mühakiməsini, vətəndaşların məmnunluğunu təmin etməyi, məhkəməyə olan ictimai etimadın artırılmasını düşünürük. İnsanlar, əlbəttə, ədalət mühakiməsini məhkəmələrdə axtararaq uğur tapmalıdırlar. Ona görə də müəyyən elementlər, müəyyən alətlər düşünüldü tapılmalıdır.

Hesab edirəm ki, bu gün təqdim olunan yeni institutlar məhz bu elementlər, adətlər baxımından dəyərlidir. Mövcud institutlar zənginləşir, gücləndirilir. Məsələn, indi biz burada qeyd etdik, Əli müəllim də təqdim etdi, hazırlıq iclasları institutu gücləndirilir. Biz hamımız gözəl bilirik ki, hazırlıq iclaslarına sübutların vaxtlı-vaxtında təqdim olunmaması və sistemləşdirilməməsi sonrakı prosesə mən-

fi təsir göstərir. Məhkəmənin qərarına bir gün qalmış sübut təqdim etmək hüququndan istifadə edirlər, sui-istifadə edirlər və təqdimat edirlər. Bununla da proses əngəllənir. Əgər biz bunun qarşısını almaq üçün müəyyən insti-tusional addımlar atırıqsa, bu, dəstəklənməlidir. Yaxud da deyək ki, yazılı icraat institutu. Yeni institutdur. Bəli, bunun biz bir müddətdən sonra monitorinqini aparmalıyıq, nəticələrini də qiymətləndirməliyik. Amma burada şəffaf-lıq artır. İnsanlar öz fikirlərini, daha doğrusu, siz bayaq çox doğru qeyd etdiniz, hüquqi hallar, faktiki hallar ilə bağlı fikirlərini, arqumentlərini yazılı şəkildə təqdim edir-lər və bu da arxivləşir və burada şəffaflyq əmsalı daha da artır. Yaxud burada məhkəmə icraatından, videokonfrans-ların əlaqə sistemindən istifadə edilməsi, videoformatda müxtəlif tərəflərin iştirakının təmin olunması. Çox gözəl bir təcrübədir. Bunu daha öncə yaymaq lazımdır. Eyni zamanda, bu həm də məhkəmə qərarlarının daha obyektiv, daha ədalətli olmasına öz təsirini göstərəcək. Məsələn, burada cərimə sanksiyaları ilə bağlı çox müzakirə aparıldı. Vaxtında sübutu təqdim etmədiyinə görə, yaxud da açıq-aşkar, əsassız vəsatət qaldırdığına görə müəyyən cərimə sanksiyaları tətbiq olunur. Əlbəttə, mən başa düşürəm, cəmiyyətdə cərimə sanksiyalarının ağırlaşdırılmasına bir təkpi var. Bu, anlaşılandır. Amma əgər bu, həmin sahədə nizam-intizamın artırılmasına töhfə verirsə, ən etibarlı effektiv vasitə sayılırsa, biz ona da dəstək verməliyik.

Ona görə hörmətli həmkarlar, mənə belə gəlir ki, təklif olunan təkliflər paketi kifayət qədər mütərəqqidir. Əlbəttə, orada digər məsələlər var ki, toxuna bilmədik. Biz bunu dəstəkləməliyik və bu istiqamətdə...

Sədrlik edən. Sağ olun.

Qənirə Paşayeva. Buyurun, Qənirə xanım.

Q.Paşayeva. Çox sağ olun. Hörmətli Sədr, hörmətli millət vəkilləri. Biz, əlbəttə, bu layihədə bir çox məsələləri dəstəkləyirik, dəstəkləyəcəyik. İki narahatlıq doğuran məqam var idi ki, hörmətli Əli müəllim özü o məqamları vurğuladı. Əli müəllim və biz də çağırırıq ki, müvafiq qurumlarla bu iki məqam, iki məsələ təkrar müzakirə olunsun. Bu, cəmiyyəti narahat edən məqamlardan biridir. Birincisi, cərimələrlə bağlı məsələlər niyə cəmiyyəti narahat edir? Çünki bizdə cinayət işlərində, cinayət məsələlərində hər bir vətəndaşımız, yəni imkansız, kasıb vətəndaşlarımız da dövlət vəsaiti hesabına vəkillə təmin olunurlar. Amma mülki işlərdə bu yoxdur. Mülki işlərdə ancaq vətəndaşlarımız Ali Məhkəmədə dövlət vəsaiti hesabına vəkil ilə təmin oluna bilirlər, yəni aşağı məhkəmə instansiyalarında onlar bu hüquqdan məhrumdurlar. Əsassız hesab edilən işlər nə ola bilər? Bu insanlar ki kasıb, imkansız insanlardır, özləri vəkil tutub onun xidmətindən yararlına bilmirlər, özləri müraciət edir və təbii ki, bu müraciətdə hüquqi savad da yüksək səviyyədə olmayanda, səhv etmək, hansısa məsələlərdə xəta etmək imkanları da genişlənidir. Yəni təbii ki, hüquqi, yüksək səviyyədə iddia irəli sürülməyəndə o insanları cərimələmək olar. İkinciyə müraciət edəcək. Apellyasiya Məhkəməsi eynilə “yənə əsassızdır” deyib cərimələyəcək. Üçüncü instansiya – harada ki bu insan peşəkar vəkil yardımı ala bilər, heç o instansiyaya gedib çata da bilməyəcək. Ona görə birincisi, bu məsələ – cinayət işlərində olduğu kimi, kasıb, çox imkansız insanların da dövlət vəsaiti hesabına vəkillə təmin olunması məsələsi öz həllini tapmalıdır.

İndi mənim aldığıım rəqəmlərə görə, son 3 ildə vəkil-

lərimizin sayı 840-dan 2025-ə qədər yüksəlib. Bu artım çoxdurmu? Çox deyil, azdır, inanırıq ki, artacaq. Amma bu imkanlar genişlənir. İnsanlara burada dəstəyin verilməsi çox vacibdir. Yəni buradakı proses ondan ibarətdir ki, cərimələri 5 min manata qədər qaldırırıq. 5 minədək pul iddiası varsa, bu insanların Ali Məhkəməyə – harada ki o peşəkar yardımını alacaqdı, qapısı bağlanır. Əli müəlim, narahatlıq doğuran budur. Ona görə bu cərimələrin, bu məsələnin təkrar müzakirə olunması lazımdır. Çünki bu cərimələrin məbləğləri də kiçik rəqəmlər deyil. Biz düşünürük ki, kasıb və imkansız insanlar bu cərimələrdən azad olunmalıdırlar. Onların mülki işlərdə də vəkillə dövlət vəsaiti hesabına təmin edilməsinə dəstək olunmalıdır və bu vəsait, məbləğ məsələsini təkrar müzakirə etməkdə fayda var ki, o insanların narahatlığı aradan qalxsın.

Digər bir məsələ. Burada da vurğulandı ki, hakimlərin yükü məsələsi. Necə ki vəkillərin sayı artırıldı, hakimlərin də sayının artırılması vacib məsələlərdən biridir, elə yükün azalmasında da amillərdən biridir. Amma biz indi nə edirik? Məhkəmədə yuxarı instansiyaya müraciətlərin bir qismi, sadəcə, vətəndaşların əsassız müraciətlərindən, onların yaratdığı problemlərdən və ya vəkillərdən qaynaqlanmır, həm də hakimlərin çıxardığı qərarlardan qaynaqlanır. Biz deyirik ki, əsassız iddiaya görə cərimələr olunsun. Bəs əsassız qərar çıxaran hakimlər ki onların qərarını daha yuxarı məhkəmə ləğv edir, o hakimlər hansı cərimələr ödəyirlər? Heç bir cərimə ödəmirlər. Nəyə görə? Əgər bu belədirsə, demək, onlar da əsassız çıxarıqları qərarlara görə cavab verməlidirlər.

İkinci bir məsələni də vurğulamaq istəyirəm. Qiymətləndirilən iddialar üçün bu rüsum 20 manat idi, indi 100

manatdan başlayacaq. Elə insanlar var ki, onlar ünvanlı sosial yardım alır. Yəni dövlət o insanların yaşaması üçün dəstək verir. Bu insanların məhkəmə iddiasında bu rüsumları ödəmək imkanları, demək olar ki, olmayacaq. Ona görə ən azı kasıb insanlar üçün gələcəkdə bu, çox ciddi problemlərin əsasını qoyacaq. İnanın, Milli Məclisə olunan müraciətlərin sayı durmadan artacaq. Çünki insanlar deyəcəklər ki, o vəsaiti ödəməyə kömək edin, mənim indi vəkil tutmağa imkanım yoxdur, birdən iddiamı geri qaytarıb məni cərimələyərlər, kömək edin, vəkil tutun və sair. Əli müəllim, bu problemlər də müzakirə olunsun ki, həllini tapsın. Təşəkkür edirəm.

Sədrlik edən. Sağ olun.

Nurlan Həsənov, buyurun.

N.Həsənov. Təşəkkür edirəm. Hörmətli Sahibə xanım, dəyərli həmkarlar. Təqdim olunan qanun layihəsi, həqiqətən, model mülki prosessual qanunvericiliyin tələbləri, prinsipləri nəzərə alınmaqla həm inkişaf etmiş dövlətlərin qanunvericilik təcrübəsi, həm də yerli şərait və imkanlar nəzərə alınmaqla hazırlanıb və Azərbaycan Respublikası məhkəmə sistemində şəffaflığın, operativliyin, səmərəliliyin və vətəndaşlarımızın hüquq müdafiə mexanizmlərinin daha da gücləndirilməsi baxımından yeni imkanlar yaradır. Qanun layihəsində bir çox yeniliklər nəzərdə tutulub. Bu layihə, deyərdim ki, mülki prosessual qanunvericilik sahəsində indiyə qədər təqdim olunan ən geniş və yenilikçi qanun layihələrindən biridir. Hörmətli Əli müəllim qanun layihəsi ilə bağlı geniş izahat verdi. Mən bir məsələ barədə danışmaq istəyirəm. İlk öncə bildirim ki, qanun layihəsində qeyd olunan müvəqqəti təminat tədbirinin tətbiq edilməsi mülki prosessual qanunvericiliyimiz üçün

yenilik olmaqla bərabər, həm də vətəndaşlarımızın hüquqlarının pozulmasının qarşısının alınması, xüsusi ilə vətəndaşlarımızın hüquqlarının qorunması və bərpası mümkün olmaya biləcək halların yaranmasının qarşısını almağa kömək edəcək. Bu baxımdan Mülki Prosesual Məcəllənin 157-ci maddəsinin yeni redaksiyası olduqca əhəmiyyətlidir. Bununla mülki prosesual qanunvericilikdə bir növ yeni bufer müdafiə mexanizmi yaradılır.

Hörmətli Sahibə xanım, ümumilikdə isə bir təklifim olacaq. Parlamentin əsas funksiyalarından biri hakimiyyətin qanunverici qolu kimi yeni qanunlar qəbul etməkdir və qanunlar qəbul edilmədən öncə biz deputatlar olaraq onları müzakirə edirik. Lakin qəbul edilən qanunların təcrübədə cəmiyyətimizə, dövlətimizə təsir imkanları və ya qanunun nəzərdə tutulan hədəfə çatması necə araşdırılır? Məsələn, qəbul etdiyimiz qanun hansı problemin həllinə kömək etdi? Yaxud da bu, yeni problemlərin yaranmasına da səbəb ola bilər. Bəzən müzakirə edib nəzəri baxımdan düzgün olduğunu düşündüyümüz və yaxud da beynəlxalq təcrübədən faydalanaraq hazırladığımız bir qanun layihəsi öz hədəfinə çatmaya bilər və yaxud da yeni problemlərin yaranmasına səbəb olar. Bu baxımdan təklif edirəm ki, qəbul edilən qanunların və yaxud da qanunlara edilən əhəmiyyətli məzmun dəyişikliklərinin sonrakı təsirləri araşdırılmalıdır. Beynəlxalq təcrübədə bu növ fəaliyyət var. Məsələn, Almaniya parlamentində petisiya komitəsi var. Mən şəxsən o komitədə tələbə vaxtı iş təcrübəsi keçmişəm və vətəndaşlar mövcud qanunlarla bağlı şikayətlərini və ya təkliflərini parlamentə ünvanlaya bilirlər. Bu komitə parlamentin bir növ seysmoqraf funksiyasını daşıyır. Eyni zamanda, bu funk-

siya qanunvericilik prosesində vətəndaş iştirakçılığını da təmin edir. Düşünürəm ki, gələcəkdə biz də bu istiqamətdə işlər görə bilərik. Təşəkkür edirəm.

Sədrlik edən. Sağ olun.

Əziz Ələkbərov. Buyurun, Əziz müəllim.

Ə.Ələkbərov. Hörmətli millət vəkilləri, mənim də əsas narahatlığım 11-ci məsələ ilə – Dövlət rüsumu haqqında qanun layihəsi ilə bağlıdır. Deputat həmkarlarım mənim də narahatlığımıza səbəb olan bəzi məsələlər haqqında artıq öz fikirlərini dedilər. Amma, təbii ki, onların fikirlərinə dəstək kimi, mən də öz düşüncələrimi bildirmək istəyirəm.

Mən bu qanun layihəsini dövlətin yeritdiyi sosial siyasətə uyğun olmayan qanun layihəsi hesab edirəm. Qanun layihəsində aydın yazılıb ki, qanun layihəsi daha çox məhkəmə aparatı işçilərinin sosial müdafiəsinin gücləndirilməsinə yönəldilmişdir. Kimin hesabına? Əlbəttə, vətəndaşın. Bu gün kimin daha çox sosial müdafiəyə ehtiyacı var? Vətəndaşın, yoxsa məhkəmə orqanlarının? Elə bil, son vaxtlar bəzi qurumlar yarışa giriblər ki, kim daha çox cərimə yığar, kim daha çox rüsum toplayar. Mən o fikirdəyəm ki, bu, həm də ondan qaynaqlanır ki, bu cərimə və rüsumların böyük hissəsi dövlətin deyil, həmin qurumların büdcəsinə yönəldilir. Ona görə də layihədə cərimələr və cərimə üzrə pozisiyalar artırılır. Məsələn, vətəndaşlara arayışlar verilməsi bu günə qədər vergidən azad idisə, bundan sonra onun üçün də pul ödəniləcək. Ona görə mən də o fikirdəyəm ki, bəli, xüsusi ilə bu cərimələrlə bağlı dinləməyə ehtiyac var, bu məsələlərə yenidən baxılmalıdır. Cərimələrin birdən-birə bu qədər bir neçə dəfə artırılması müəyyən narazılıqlara səbəb olacaq. Mən birinci oxunuşun tələblərindən kənara çıxmayaraq,

bəzi maddələr üzrə qeydlərimi ikinci oxunuşda bildirməyi nəzərdə tuturam. Diqqətinizə görə təşəkkür edirəm.

Sədrlik edən. Sağ olun, Əziz müəllim.

Etibar Əliyev. Buyurun, Etibar müəllim.

E.Əliyev. Təşəkkür edirəm. Hörmətli Sahibə xanım, hörmətli həmkarlar. Əlbəttə, bizə təqdim olunan dəyişikliklər çox böyük həcmli dəyişikliklərdir: 125 səhifə, 312 min işarə. Mən elə bildim ki, bu dəyişikliklər toplusunu bizə yayda mütaləə etmək üçün veriblər, yəni bunu vaxtın qısa olması ilə bağlı demək istəyirəm.

Deputat həmkarlarımız çox maraqlı məsələlərə toxundular. Əlbəttə, məhkəmələrlə cəmiyyət arasında müəyyən gərginlik var. Bu, rüsumlarla, hakimlərin apardığı işlərin keyfiyyəti ilə bağlıdır. Mən düşünürəm ki, bunun məğzini və fəlsəfəsini əksər şəxslər bilirlər. Əslində, bugünkü reallıq nədən ibarətdir? Bugünkü reallıq ondan ibarətdir ki, vəkillik institutu çox kövrəkdir. İkincisi, mediasiya institutu formalaşmayıb. Mən düşünürəm ki, mediasiya institutunun formalaşmasından sonra bu dəyişikliklər təklif olunsa idi, daha yaxşı olardı. Elektron məhkəmə informasiya sistemi tam tətbiq olunmur. Məhkəmə monitorinqi çox aşağı səviyyədədir.

Bu yaxınlarda mətbuatda çox maraqlı bir məhkəmə prosesini işıqlandırmışdılar. Bir rektor fəhlələri işlədib, onların təxminən 800 min manata yaxın əmək haqqını verməyib. Hakim qərar çıxarıb, 5 dəqiqədən sonra qərarı dəyişib ki, bəs səhv etmişik. Bunu təkzib də etmədilər. Azərbaycan Respublikası Prezidentinin “Məhkəmə-hüquq sistemində islahatların dərinləşdirilməsi haqqında” çox əhəmiyyətli bir Fərmanı var. Fərmanda Ali Məhkəməyə tövsiyə olunur ki, elektron məhkəmə informasiya sistemi-

nin tətbiqi ilə əlaqədar təşkilati işlərin yekunlaşdırılmasını təmin etsin. Məndə olan məlumata görə, indiyə qədər cəmi 60 və yaxud 64 məhkəmədə elektron məhkəmə informasiya sistemi tətbiq olunur. Məhkəmələrin birində dediyim say qədər elektron informasiya sistemi tətbiq olunur, digərlərində isə heç bunun əlifbası təqdim olunmur. Əlbəttə, bu, şəffaflıq naminədir, məhkəmə işlərinin bir qədər ictimailəşdirilməsinə xidmət göstərir.

Məhkəmə-hüquq sistemində islahatlar, əlbəttə, aparılır. Ancaq mən olduqca narahatedici bir məsələ barədə danışmaq istəyirəm. Məhkəmə sədrlərinin 10 il müddətinə təyin edilməsi. Bu, çox uzun müddətdir və rayonda sabit əlaqələrin yaranmasına səbəb olur. Təklif edirəm ki, bu müddət 5 ilə endirilsin və rotasiya da 5 il nəzərdə tutulsun. Gənc hakimlər 20 il gözləməlidirlər ki, hansısa məhkəmə sədrinin müddəti bitsin və ona bir perspektiv yaransın. Niyə rektorlar 5 il müddətə təyin olunurlar, hakimlər 10 il müddətə? Üstə gələk 10 il də rotasiya. Hörmətli Əli müəllim, mən düşünürəm ki, bu məsələyə də baxılmalıdır. Bunun özü məhkəmə sisteminin korrupsiyalaşmasına şərait yaradır.

Maddələr üzrə öz təkliflərimi ikinci oxunuşda verəcəyəm, oxumağa başlamışam, həcmi çoxdur. Təşəkkür edirəm.

Sədrlik edən. Sağ olun, Etibar müəllim.

Çingiz müəllim, mən Sizə söz vermək istəyirəm. Buyurun.

Çingiz müəllimə mikrofon verin.

Ç. Əsgərov, Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsi sədrinin müavini.

Çox sağ olun, Sahibə xanım. Hörmətli Sahibə xanım, hörmətli Milli Məclisin deputatları, xanımlar və cənablar. Milli Məclisin bugünkü plenar iclasında iştirak etməkdən

böyük məmnunluq hissi keçirərək sizə bu müzakirələrdə səslənmiş fikirlərə və yanaşmalara görə öz təşəkkürümü bildirmək istərdim. Milli Məclis Sədrinin birinci müavini hörmətli Əli müəllimin qeyd etdiyi kimi, müzakirəyə çıxarılmış layihənin hazırlanmasında Ali Məhkəmənin hakimlərinin əksəriyyəti iştirak etmişdir. Layihə üzərində iş aparılarkən Azərbaycan Respublikası Prezidenti möhtərəm İlham Əliyevin “Məhkəmə-hüquq sistemində islahatların dərinləşdirilməsi haqqında” 2019-cu il 3 aprel tarixli Fərmanında verilmiş tapşırıqlar, o cümlədən Ali Məhkəməyə ünvanlanmış tövsiyələr rəhbər tutulmuş, fərmanda müəyyən edilmiş istiqamətlər üzrə qanunvericilik və məhkəmə təcrübəsini təkmilləşdirmək məqsədi ilə ölkəmizin hüquq sistemi üçün mütərəqqi müddəalar işlənilib hazırlanmışdır. Həmçinin vurğulanmalıdır ki, müasir hüquq elmində bir sıra xarici dövlətlərdə və beynəlxalq məhkəmələrdə qəbul edilmiş yanaşmalar təhlil edilərək layihədə öz əksini tapmışdır.

Burada səslənmiş fikirlərlə bağlı öz mövqeyimi bildirmək istərdim ki, bu qanun layihəsi ilk növbədə vətəndaşların hüquqlarının müdafiəsinə yönəlmişdir, yəni kənardan belə bir təəssürat yarana bilər ki, məhkəmələr öz işini yüngülləşdirmək, öz gəlirlərini artırmaq məqsədini güdürlər. Əksinə, biz vətəndaşların hüquqlarının məhkəmələrdə daha səmərəli şəkildə müdafiəsinə təmin etmək üçün bu təklifləri hazırlamışıq. Hazırda hörmətli millət vəkillərinin diqqətinə təqdim edilmiş layihədə əsas etibarlı ilə 4 istiqamət üzrə yeniliklər edilməsi nəzərdə tutulur. Bütün bu yeniliklər məhkəmə icraatının səmərəli, lüzumsuz yubatmalar olmadan müasir tələblərə cavab verən qaydada aparılması üçün edilir. Birincisi, mülki işlər üzrə

icraatın elektron məhkəmə sistemi vasitəsi ilə aparılması. Bu barədə ətraflı məlumat verilmişdir və bunun əhəmiyyəti də hörmətli millət vəkilləri tərəfindən dəyərləndirilmişdir.

İkincisi, məhkəmələrdə işlərə baxılarkən prosesin süni surətdə yubadılması cəhdlərini aradan qaldırmaq məqsədi ilə birinci instansiya məhkəmələrində işlərə baxılmasının fəlsəfəsi dəyişdirilib. Zənnimcə, məhkəmənin icraatında olan işi səmərəli araşdırmaq qabiliyyətində olması üçün bütün sübutlar və materiallar onun sərəncamında olmalıdır ki, məhkəmə iclasında bu sübutlar və dəlillər öyrənilsin və qəti mövqe formalaşsın. Tərəflər yalnız müstəsna hallarda hər hansı yeni sübutu və dəlili məhkəmə baxışında irəli sürmək imkanında olmalıdırlar. Əks təqdirdə məhkəmə prosesləri süni şəkildə uzadılır. Bu da məhkəmə müdafiəsi hüququnun pozulmasına gətirib çıxarır.

Üçüncüsü, iddianın təmin tədbiri ilə bağlı yeni yanaşma daha da təkmilləşir. İnzibati Prosesual Məcəllədə artıq nəzərdə tutulmuş qayda mülki prosesə də gətirilir. Yenilik ondan ibarətdir ki, iddia veriləndən qabaq da müvəqqəti xarakterli təminat tədbirləri barədə məhkəməyə müraciət etmək imkanı yaradılır. Məsələn, ailə münasibətlərinə dair mübahisələrdə iddia hazırlanır və bəzi təxirəsalınmaz məsələlərlə bağlı məhkəməyə müraciət etmənin əhəmiyyəti nəzərdən qaçırılmamalıdır.

Həmçinin layihədə müvəqqəti xarakterli tədbirlərin görülməsi barədə ərizələrin baxılması zamanı tərəflərin sui-istifadəsinə yol verməmək məqsədi ilə bir sıra təminatlar öz əksini tapır. Misal üçün, müvəqqəti xarakterli tədbirlərlə bağlı icraat ərizələrinə ayrıca icraatda baxılır. Bu da həmin icraatda verilən şikayətlərə yalnız bu ərizə ilə bağlı yuxarı instansiya məhkəməsi tərəfindən baxılmasını

nəzərdə tutur. Yəni mahiyyət üzrə məsələyə artıq qanunla müəyyən edilmiş müddətlərdə baxılması zəruridir.

Nəhayət, bir sıra dəyişikliklər kassasiya instansiyasında işlərə baxılması ilə bağlıdır. Mülki prosesin hərfinə və ruhuna görə Ali Məhkəmə yalnız aşağı instansiya məhkəmələrindən toplanmış sübutlar əsasında hüquqi məsələlərə baxır. Bu, o deməkdir ki, Ali Məhkəməyə işlə bağlı hər hansı yeni sübut və ya dəlil təqdim edilə bilməz. Belə olan halda tərəflərin məhkəməyə gəlməsi üçün hansı zərurət vardır? Ali Məhkəmədə aparılan mülki və kommersiya mübahisələri üzrə məhkəmə iclaslarını müşahidə edərkən görmək olar ki, sədrlik edən hakim məhkəmə iclasını açır, sonra tərəflərdən soruşur: “Kassasiya şikayətinin dəlillərinə əlavə var?” Vəkil deyir, yoxdur. “Kassasiya etirazına əlavə dəlillər var?” Yoxdur. Bununla da məhkəmə müşavirəyə gedir və 2 dəqiqədən sonra öz qərarını elan edir. Bu, sırf formallıqdır. Ona görə də bu formallığı aradan qaldırmaq lazımdır. Bəzi sosial şəbəkələrdə bununla bağlı etirazlar bildirilib. Amma hesab edirəm ki, bu etirazlar tam əsassızdır. Bu dəyişiklik vətəndaşların hüquqlarının daha da səmərəli şəkildə qorunmasına yönəlmişdir. Bir çox hallarda tərəflərdən biri, ümumiyyətlə, Ali Məhkəməyə prosesə gəlmir. Bu da onun iştirakı olmadan prosesin aparılmasını zəruri edir. Bunun nəticəsində tərəflərin bərabərlik prinsipi pozulur. İnsan hüquqları üzrə Avropa Məhkəməsinin qərarlarında bu məsələ öz əksini tapmışdır. Bu layihə hazırlanarkən Avropa Məhkəməsinin presedent hüququ da öyrənilmişdir və onun yanaşması nəzərə alınmışdır.

Eyni zamanda, dəyişikliklərdən biri də Ali Məhkəmədə işlərə baxılması zamanı kollegiallığın daha da artırılma-

sına gətirib çıxaracaqdır. Bu, əsas istiqamətlərdir. Həmçinin burada səslənmiş bəzi məsələlərə də münasibət bildirmək istərdim.

Rüsumlardan danışarkən, ümumiyyətlə, rüsumların artırılması və aşağı salınmasında məhkəmələrin marağı yoxdur. Çünki bu rüsumlar dövlət büdcəsinə gedir. Mənim şəxsi fikrimi soruşsanız, deyərəm ki, bütün bu rüsumlar dövlət büdcəsinə deyil, məhkəmələrin təminatına getməlidir. Məhkəmələrin fəaliyyətini təmin edən Məhkəmə-Hüquq Şurasına verilməlidir ki, sonra da məhkəmələrə paylansın. Hörmətli Tahir müəllim burada qeyd etdi ki, bizdə rüsumlardan yığılan yalnız 2 faiz məhkəmələrin fəaliyyətinə yönəldilir. Digər dövlətlərdə 50 faizədək rüsumlardan toplanan məbləğ məhkəmələrin fəaliyyətinin təmin edilməsinə yönəlir.

Həmçinin rüsumlarla bağlı qeyd etmək lazımdır ki, “Dövlət rüsumu haqqında” Qanunda rüsumları ödəməkdən azad edilən şəxslərin kateqoriyaları müəyyən edilir. Aztəminatlı vətəndaşlar rüsumlardan tamamilə azaddırlar. Qanun layihəsində rüsumların məbləği artırılanda aztəminatlı ailələrin, şəxslərin maraqları nəzərə alınır.

O ki qaldı cərimələrə, mən xahiş edərdim ki, siz buna daha ciddi diqqət yetirəsiniz. Cərimələr sırf tərəflərə aid deyil. Cərimələr həmçinin məhkəməyə sənədi təqdim etmək vəzifəsi olan inzibati orqanlara da aiddir. Misal üçün, hansısa işə baxarkən hakim dövlət orqanından bir neçə sənəd tələb edir. Dövlət orqanı isə bundan imtina edir. Bu halda da cərimə nəzərdə tutulur.

Həmçinin qeyd etmək lazımdır ki, cərimələr Mülki Prosessual Məcəllənin hazırkı redaksiyasında da nəzərdə tutulur. Sadəcə, dəyişiklik ondan ibarətdir ki, açıq-aşkar,

əsassız vəsatəti verməklə bağlı cərimə müəyyən edilir. Bu, nə deməkdir? Açıq-aşkar, əsassız vəsatəti vətəndaş vermir, vəkil verir, onun nümayəndəsi verir ki, prosesi uzatsın, yubatsın. Bunu nəzərə almaq lazımdır, yəni bu dəyişiklik də vətəndaşa qarşı yönəlməmişdir.

Hörmətli Etibar müəllim Yasamal məhkəməsi ilə bağlı məsələ qaldırdı. Mən qeyd etmək istərdim ki, Ali Məhkəmə olaraq biz mətbuatda olan bütün neqativ məlumatlara dərhal reaksiya verir, araşdırma aparır və öz səhifəmizdə və sosial şəbəkələrdə, həmçinin mətbuatda bununla bağlı münasibət bildiririk. Bu məsələ də araşdırılmışdır. Bununla bağlı mətbuata da məlumat verildi. Həmin məhkəmə prosesinin elektron məhkəmə sisteminə aid olan Azfemida sistem vasitəsi ilə audio-video yazısı aparılmışdır. Həmin vətəndaş məhkəməyə dəvət edilmiş, onun iştirakı ilə audio-video yazıya yenidən baxılmış və müəyyən edilmişdir ki, məhkəmə zalında elan edilmiş qərar elektron məhkəmə sisteminə də yerləşdirilmişdir, yəni elan edilmiş qərar dəyişdirilməmişdir. Bununla bağlı məlumat vermişik və təkzib olunmuşdur.

Hörmətli Milli Məclisin deputatları, mən bir daha qeyd etmək istərdim ki, Azərbaycan Respublikasının Prezidenti möhtərəm İlham Əliyevin dövlətimizin mütərəqqi və demokratik dövlətin nümunəsinə çevrilməsi istiqamətində gördüyü addımlar cəmiyyətdə yüksək nüfuza malik olan məhkəmələrin səmərəli qaydada fəaliyyət göstərməsi üçün tədbirləri əhatə edir. Ali Məhkəmə cənab Prezidentə hazırkı layihəni Milli Məclisə təqdim etdiyinə görə minnətdardır. Eyni zamanda, Ali Məhkəmə məhkəmə-hüquq sisteminin inkişafı məsələlərinə hər zaman diqqətlə yanaşdığına, bu sistemi təkmilləşdirmək məqsədi ilə qanunların qəbul edilməsinə görə Milli

Məclisə də öz təşəkkürünü bildirir. Çox sağ olun.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, Çingiz müəllim.

Sənən müəllim, Sizin sözünüz olacaq?

Yerdən. (*Eşidilmir.*)

Sədrlik edən. Çox sağ olun.

Zahid müəllim, sualınız var? Kimə? Çingiz müəllimə?

Buyurun.

Z.Oruc. Hörmətli Sədr, təşəkkür edirəm. Çingiz müəllim bir çox məsələlərə aydınlıq gətirməyə çalışdı. Əminəm ki, ayın 1-də nəzərdə tutulan iclasda bir çox digər problemlər ətrafında izahatlar veriləcək. Amma vəkillik institutu ilə bağlı ötən dövrdə burada dəfələrlə müzakirələr olub. Həqiqətən də, 2 minə qədər çatan say bizi beynəlxalq reytinglərdə xeyli dərəcədə irəliyə daşıyıb. Amma Azərbaycan coğrafiyası üzrə vəkillərin paylanması statistikasını, doğrudan da, kədərliyədir. Yəni onlarca bölgəmizdə vəkil sayı 1 və ya 2, ya da, demək olar, heç yoxdur. Belə olan halda onsuz da vəkillik, bunu bir az elmi-nəzəri terminlə desək, hakim və prokurorluq sisteminin dominantlığı altındadır, həddindən artıq təzyiqli və təsir altındadır. Biz bundan sonra da istəyirik ki, həmin o vəsatət qaldırmanı sanki bayaq dediyimiz kimi, özünü senzura etsin, daşsın o qərardan, o mövqedən və beləliklə, həmin o vətəndaş əliyalın qalsın və özünün hüquqi müdafiəsini tapmasın, yeraltı dünyanın adamlarına, kriminal olan şəxslərə, keçmişdə – 1990-cı illərdə vəsaitini almaq üçün müxtəlif qeyri-rəsmi adamlara müraciət etsin. Ona görə Şərqi cəmiyyətində “qanuni oğrular” termini və o cür obrazlar belə tirajlanır. Əlbəttə, Qərbi cəmiyyətində də Al Kaponedən bu yana obrazlar var. Doğrusu, mənim mövzum deyil.

Hörmətli Çingiz müəllim, əlbəttə, məramınızın çox xoş

olduğu bəllidir. Yəni bunu parlament üzvləri də qəbul edir. Amma bu Məclisdə əyləşənlər 10 illər ərzində Azərbaycan vətəndaşından gələn məktub selinin içərisində olublar. Biz niyə hakimə zəng vuraq? Nə marağımız, nə niyyətimiz var? Əsas odur ki, məhkəmə hakimiyyəti, həqiqətən də, öz üzərinə düşən işi yerinə yetirsin. Hakimin sayı azdır, işin miqyası çoxdur? Hakimin sayını artırırlar. Bu məsələ vətəndaşın problemi deyil. Bu, hər zaman dövlətin üzərində olubdur. Ona görə məhkəmə bahalı prosesdir. Biz süni yubanmanın qarşısını almaq üçün prosesin sonunda haradasa, hansısa nöqtədə qaldırılan bu cür iddiaları dayandırmaq üçün belə addım atacağıq - bunu deyiriksə, nəticə etibarlı ilə vəkilləri, ümumiyyətlə, müdafiə institutunu çox böyük zərbə altında qoymuş oluruq. Ona görə də mən çox rica edirəm. Əslində, parlament üzvləri də öz mövqelərində müəyyən redaktələr etmiş olacaqlar. Çox üzr istəyirəm ki, çıxışım bir az geniş alındı. Mən bu sənədə baxan kimi görürəm ki, bu, məhkəmə orqanlarının mənafeləri üzərində yazılmış bir sənəddir. Burada vətəndaş maraqları çox az təmin olunur. Çox sağ olun.

Sədrlik edən. Bu, sual olmadı, çıxış oldu.

Əli müəllim.

Ə.Hüseynli. Sahibə xanım, mən təklif edirəm ki, biz hörmətli Məclisin vaxtını almayaq. Çünki bu müzakirə 174-cü maddə ilə bağlıdır. Bizim öz mövqeyimiz var. Zahid müəllimin mövqeyi vəkillərin qaldırdığı məsələdir. Hörmətli xanım Sədr, həmin ictimai müzakirədə vəkillər kollegiyası tam tərkibdə təmsil olunacaq. Sadəcə, məlumat üçün demək istəyirəm ki, bəli, regionlarda vəkillərin sayı məsələsi problemdir. Bunun üzərində iş gedir. Qənimə xanımın da dediyi kimi, 2 mindən çoxu vəkildir. Bu yaxın-

larda sonuncu andiçmə olub. Hakimlərin sayının artırılması ilə bağlı tədbirlər yenə də görülür. Cənab Prezidentin sonuncu fərmanında öz əksini tapıb və o proses gedir, hələ ki, test imtahanları mərhələsindədir.

Sahibə xanım, mən qeyd etmişəm, iki əsas məsələdir, o məsələləri ictimai müzakirədə bütün tərəflərin iştirakı ilə açıq müzakirə edəcəyik. Çox sağ olun.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, Əli müəllim. Dediym kimi, xahiş edirəm, burada kimin sualı var, həmin deputatları mütləq dəvət edin, Zahid müəllimdir, Qənirə xanımdır, digər deputatları.

İndi isə hörmətli həmkarlar, biz qanun layihələrini səsə qoya bilərik. Xahiş edirəm, 9-cu məsələyə, yəni Mülki Prosesual Məcəllədə dəyişiklik edilməsi haqqında qanun layihəsinin birinci oxunuşda qəbul edilməsinə münasibət bildirin.

Səsvermənin nəticələri	(saat 14.35 dəq.)
Lehinə	64
Əleyhinə	4
Bitərəf	2
Səs vermədi	0
İştirak edir	70
Nəticə: Yetərsay yoxdur	

Şakir müəllim, buyurun.

Ş.Şabanov. Lehinə 20 səs verilmişdir.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, qəbul edildi.

Xahiş edirəm, 10-cu məsələyə münasibət bildirin. Bu, İnzibati Prosesual Məcəllədə dəyişiklik edilməsi haqqında qanun layihəsidir.

Səsvermənin nəticələri	(saat 14.36 dəq.)
Lehinə	66

Əleyhinə	2
Bitərəf	2
Səs vermədi	0
İştirak edir	70
Nəticə: Yetərsay yoxdur	

Şakir müəllim, məlumat verin.

Ş.Şabanov. Lehinə 20 səs verilmişdir.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, qanun layihəsi birinci oxunuşda qəbul edildi.

İndi isə 11-ci məsələyə, “Dövlət rüsumu haqqında” Qanunda dəyişiklik edilməsi barədə qanun layihəsinə münasibət bildirin.

Səsvermənin nəticələri	(saat 14.36 dəq.)
Lehinə	61
Əleyhinə	2
Bitərəf	3
Səs vermədi	0
İştirak edir	66
Nəticə: Yetərsay yoxdur	

Buyurun.

Ş.Şabanov. Lehinə 20 səs verilmişdir.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, bu qanun layihəsi də birinci oxunuşda qəbul edildi.

Nəhayət, 12-ci məsələyə, İnzibati Prosesual Məcəllədə dəyişiklik edilməsi haqqında qanun layihəsinə münasibət bildirin.

Səsvermənin nəticələri	(saat 14.37 dəq.)
Lehinə	62
Əleyhinə	4

Bitərəf	2
Səs vermədi	0
İştirak edir	68
Nəticə: Yetərsay yoxdur	

Məlumat verin.

Ş.Şabanov. Lehinə 20 səs verilmişdir.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, qəbul edildi.

Hörmətli həmkarlar, iclasımız başa çatdı. Hamıya təşəkkür edirəm. Növbəti iclasın tarixi haqqında sizə məlumat verəcəklər. Sağ olun.

ALTINCI ÇAĞIRIŞ
AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI
MİLLİ MƏCLİSİNİN
NÖVBƏDƏNKƏNAR
VI SESSİYASI İCLASININ

PROTOKOLU № 63

Milli Məclisin iclas salonu.
2 iyul 2021-ci il.

İclasda Azərbaycan Respublikası Milli Məclisinin
Sədri Sahibə Qafarova sədrlik etmişdir.

İclasda Milli Məclisin 102 deputatı iştirak etmişdir.

Qeydiyyat	(saat 11.13 dəq.)
İştirak edir	101
Yətərsay	83

İclasın gündəliyinə aşağıdakı məsələlər daxil idi:

1. “Əmək pensiyaları haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununda dəyişiklik edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi (üçüncü oxunuş).
2. “Əlilliyi olan şəxslərin hüquqları haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununda dəyişiklik edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi (üçüncü oxunuş).
3. “Əmək pensiyaları haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununda dəyişiklik edilməsi barədə Azərbaycan

Respublikası qanununun layihəsi (üçüncü oxunuş).

4. “Dövlət qulluğu haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununda dəyişiklik edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi (üçüncü oxunuş).

5. Azərbaycan Respublikasının Əmək Məcəlləsində, Azərbaycan Respublikasının Mülki Prosesual Məcəlləsində, Azərbaycan Respublikasının Ailə Məcəlləsində, Azərbaycan Respublikasının Mülki Məcəlləsində, Azərbaycan Respublikasının Vergi Məcəlləsində, Azərbaycan Respublikasının Cinayət-Prosessual Məcəlləsində, Azərbaycan Respublikasının İnzibati Xətalər Məcəlləsində, Azərbaycan Respublikasının İnzibati Prosesual Məcəlləsində, “Sosial sığorta haqqında”, “Tibbi sığorta haqqında”, “Dövlət rüsumu haqqında”, “Məhkəmə-Hüquq Şurası haqqında” və “İnzibati icraat haqqında” Azərbaycan Respublikasının qanunlarında dəyişiklik edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi (ikinci oxunuş).

6. “Mediasiya haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununda dəyişiklik edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi (ikinci oxunuş).

7. “Dövlət qulluğu haqqında”, “Prokurorluq orqanlarında qulluq keçmə haqqında”, “Diplomatik xidmət haqqında”, “Ədliyyə orqanlarında qulluq keçmə haqqında”, “Fövqəladə hallar orqanlarında xidmətkeçmə haqqında” Azərbaycan Respublikasının qanunlarında və Azərbaycan Respublikasının 1999-cu il 7 dekabr tarixli 768-IQ nömrəli Qanunu ilə təsdiq edilmiş “Gömrük orqanlarında xidmət haqqında Əsasnamə”də, 2001-ci il 12 iyun tarixli 141-IIQ nömrəli Qanunu ilə təsdiq edilmiş “Dövlət vergi orqanlarında xidmət haqqında Əsasnamə”də, 2001-ci il 29

iyun tarixli 168-IIQ nömrəli Qanunu ilə təsdiq edilmiş “Azərbaycan Respublikasının daxili işlər orqanlarında xidmət keçmə haqqında Əsasnamə”də və 2009-cu il 4 dekabr tarixli 930-IIIQ nömrəli Qanunu ilə təsdiq edilmiş “Miqrasiya orqanlarında qulluq keçmə haqqında Əsasnamə”də dəyişiklik edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi (ikinci oxunuş).

8. Azərbaycan Respublikasının Mülki Prosessual Məcəlləsində dəyişiklik edilməsi haqqında Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi (ikinci oxunuş).

9. “Dövlət rüsumu haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununda dəyişiklik edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi (ikinci oxunuş).

10. Azərbaycan Respublikasının İnzibati Prosessual Məcəlləsində dəyişiklik edilməsi haqqında Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi (ikinci oxunuş).

Qeyd. 2020-ci ilin mart ayında Ümumdünya Səhiyyə Təşkilatı COVID-19 koronavirusunun törətdiyi yoluxucu xəstəliyi pandemiya elan etmişdir. Bu pandemiya qarşı ölkəmizdə həyata keçirilən tədbirlərlə əlaqədar Milli Məclisin 18 deputatı plenar iclas salonunun lojasında əyləşdiyinə görə əl qaldırmaqla səs vermişdir.

Aşağıdakı məsələlər müzakirə edilmişdir:

Gündəlik haqqında.

Çıxış etmişlər: Sahibə Qafarova, Əli Hüseynli, Musa Quliyev, Zahid Oruc, Sahib Alıyev, Azər Badamov, Razi Nurullayev, Mələhət İbrahimqızı, Elşən Musayev, Bəhruz Məhərrəmov, Eldəniz Səlimov, Ramin Məmmədov

Təklif: Gündəlik qəbul edilsin

Səsvermənin nəticələri (saat 11.14 dəq.)

Lehinə 101

Əleyhinə 0

Bitərəf 0

Səs vermədi 0

İştirak edir 101

Nəticə: Qəbul edildi

1. “Əmək pensiyaları haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununda dəyişiklik edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi (üçüncü oxunuş).

Çıxış etmişlər: Sahibə Qafarova, Musa Quliyev, Qüdrət Həsənquliyev

Təklif: Qanun qəbul edilsin

Səsvermənin nəticələri (saat 11.52 dəq.)

Lehinə 95

Əleyhinə 0

Bitərəf 0

Səs vermədi 0

İştirak edir 95

Nəticə: Qəbul edildi

2. “Əlilliyi olan şəxslərin hüquqları haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununda dəyişiklik edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi (üçüncü oxunuş).

Çıxış etmişdir: Sahibə Qafarova

Təklif: Qanun qəbul edilsin

Səsvermənin nəticələri (saat 11.52 dəq.)

Lehinə 95

Əleyhinə 0

Bitərəf 0

Səs vermədi 0

İştirak edir 95

Nəticə: Qəbul edildi

3. “Əmək pensiyaları haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununda dəyişiklik edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi (üçüncü oxunuş).

Çıxış etmişlər: Sahibə Qafarova, Musa Quliyev

Təklif: Qanun qəbul edilsin

Səsvermənin nəticələri (saat 11.55 dəq.)

Lehinə 94

Əleyhinə 1

Bitərəf 0

Səs vermədi 0

İştirak edir 95

Nəticə: Qəbul edildi

4. “Dövlət qulluğu haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununda dəyişiklik edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi (üçüncü oxunuş).

Çıxış etmişlər: Sahibə Qafarova, Əli Hüseynli

Təklif: Qanun qəbul edilsin

Səsvermənin nəticələri (saat 11.56 dəq.)

Lehinə 93

Əleyhinə 0

Bitərəf 0

Səs vermədi 0

İştirak edir 93

Nəticə: Qəbul edildi

5. Azərbaycan Respublikasının Əmək Məcəlləsində, Azərbaycan Respublikasının Mülki Prosesual Məcəlləsində, Azərbaycan Respublikasının Ailə Məcəlləsində, Azərbaycan Respublikasının Mülki Məcəlləsində, Azərbaycan Respublikasının Vergi Məcəlləsində, Azərbaycan Respublikasının Cinayət-Prosesual Məcəlləsində, Azərbaycan Respublikasının İnzibati Xətalər Məcəlləsində, Azərbaycan Respublikasının İnzibati Prosesual Məcəlləsində, “Sosial sığorta haqqında”, “Tibbi sığorta haqqında”, “Dövlət rüsumu haqqında”, “Məhkəmə-Hüquq Şurası haqqında” və “İnzibati icraat haqqında” Azərbaycan Respublikasının qanunlarında dəyişiklik edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi (ikinci oxunuş).

Çıxış etmişlər: Sahibə Qafarova, Qüdrət Həsənzadə, Etibar Əliyev, Sədaqət Vəliyeva, Sahib Aliyev, Əli Hüseynli

Təklif: Layihə ikinci oxunuşda əsas kimi qəbul edilsin

Səsvermənin nəticələri (saat 12.00 dəq.)

Lehinə 90

Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	1
İştirak edir	91
Nəticə: Qəbul edildi	

Təklif: 1–3-cü maddələr qəbul edilsin

Səsvermənin nəticələri	(saat 12.18 dəq.)
Lehinə	97
Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	0
İştirak edir	97
Nəticə: Qəbul edildi	

Təklif: 4–6-cı maddələr qəbul edilsin

Səsvermənin nəticələri	(saat 12.18 dəq.)
Lehinə	93
Əleyhinə	1
Bitərəf	0
Səs vermədi	0
İştirak edir	94
Nəticə: Qəbul edildi	

Təklif: 7–9-cü maddələr qəbul edilsin

Səsvermənin nəticələri	(saat 12.19 dəq.)
Lehinə	96
Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	0
İştirak edir	96
Nəticə: Qəbul edildi	

Təklif: 10–13-cü maddələr qəbul edilsin

Səsvermənin nəticələri (saat 12.19 dəq.)

Lehinə 97

Əleyhinə 0

Bitərəf 0

Səs vermədi 0

İştirak edir 97

Nəticə: Qəbul edildi

Təklif: Layihə ikinci oxunuşda qəbul edilsin

Səsvermənin nəticələri (saat 12.20 dəq.)

Lehinə 97

Əleyhinə 0

Bitərəf 0

Səs vermədi 0

İştirak edir 97

Nəticə: Qəbul edildi

6. “Mediasiya haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununda dəyişiklik edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi (ikinci oxunuş).

Çıxış etmişdir: Sahibə Qafarova

Təklif: Layihə ikinci oxunuşda əsas kimi qəbul edilsin

Səsvermənin nəticələri (saat 12.00 dəq.)

Lehinə 93

Əleyhinə 0

Bitərəf 0

Səs vermədi 0

İştirak edir 93

Nəticə: Qəbul edildi

Təklif: 1–3-cü maddələr qəbul edilsin

Səsvermənin nəticələri (saat 12.20 dəq.)

Lehinə	95
Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	2
İştirak edir	97
Nəticə: Qəbul edildi	

Təklif: 4–7-ci maddələr qəbul edilsin

Səsvermənin nəticələri	(saat 12.21 dəq.)
Lehinə	96
Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	1
İştirak edir	97
Nəticə: Qəbul edildi	

Təklif: Layihə ikinci oxunuşda qəbul edilsin

Səsvermənin nəticələri	(saat 12.21 dəq.)
Lehinə	97
Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	0
İştirak edir	97
Nəticə: Qəbul edildi	

7. “Dövlət qulluğu haqqında”, “Prokurorluq orqanlarında qulluq keçmə haqqında”, “Diplomatik xidmət haqqında”, “Ədliyyə orqanlarında qulluq keçmə haqqında”, “Fövqəladə hallar orqanlarında xidmətkeçmə haqqında” Azərbaycan Respublikasının qanunlarında və Azərbaycan Respublikasının 1999-cu il 7 dekabr tarixli 768-IQ nömrəli Qanunu ilə təsdiq edilmiş

“Gömrük orqanlarında xidmət haqqında Əsasnamə”də, 2001-ci il 12 iyun tarixli 141-IIQ nömrəli Qanunu ilə təsdiq edilmiş “Dövlət vergi orqanlarında xidmət haqqında Əsasnamə”də, 2001-ci il 29 iyun tarixli 168-IIQ nömrəli Qanunu ilə təsdiq edilmiş “Azərbaycan Respublikasının daxili işlər orqanlarında xidmət keçmə haqqında Əsasnamə”də və 2009-cu il 4 dekabr tarixli 930-IIIQ nömrəli Qanunu ilə təsdiq edilmiş “Miqrasiya orqanlarında qulluq keçmə haqqında Əsasnamə”də dəyişiklik edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi (ikinci oxunuş).

Çıxış etmişlər: Sahibə Qafarova, Əli Hüseynli, Fazil Mustafa, Elnur Allahverdiyev

Təklif: Layihə ikinci oxunuşda əsas kimi qəbul edilsin

Səsvermənin nəticələri (saat 12.23 dəq.)

Lehinə 93

Əleyhinə 0

Bitərəf 0

Səs vermədi 0

İştirak edir 93

Nəticə: Qəbul edildi

Təklif: 1–3-cü maddələr qəbul edilsin

Səsvermənin nəticələri (saat 12.32 dəq.)

Lehinə 90

Əleyhinə 0

Bitərəf 0

Səs vermədi 0

İştirak edir 90

Nəticə: Qəbul edildi

Təklif: 4–6-cı maddələr qəbul edilsin

Səsvermənin nəticələri (saat 12.32 dəq.)

Lehinə 92

Əleyhinə 0

Bitərəf 0

Səs vermədi 0

İştirak edir 92

Nəticə: Qəbul edildi

Təklif: 7–9-cu maddələr qəbul edilsin

Səsvermənin nəticələri (saat 12.32 dəq.)

Lehinə 92

Əleyhinə 0

Bitərəf 0

Səs vermədi 0

İştirak edir 92

Nəticə: Qəbul edildi

Təklif: Layihə ikinci oxunuşda qəbul edilsin

Səsvermənin nəticələri (saat 12.33 dəq.)

Lehinə 91

Əleyhinə 0

Bitərəf 0

Səs vermədi 0

İştirak edir 91

Nəticə: Qəbul edildi

8. Azərbaycan Respublikasının Mülki Prosessual Məcəlləsində dəyişiklik edilməsi haqqında Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi (ikinci oxunuş).

Çıxış etmişlər: Sahibə Qafarova, Əli Hüseynli, Fazil Mustafa, Zahid Oruc, Fəzail Ağamalı, Razi Nurullayev,

Elşən Musayev, Etibar Əliyev, Siyavuş Novruzov, Aydın Hüseynov, Tahir Mirkişili, Ziyafət Əsgərov

Təklif: Layihə ikinci oxunuşda əsas kimi qəbul edilsin

Səsvermənin nəticələri (saat 12.47 dəq.)

Lehinə 83

Əleyhinə 0

Bitərəf 0

Səs vermədi 0

İştirak edir 83

Nəticə: Qəbul edildi

Təklif: 1-ci maddə qəbul edilsin

Səsvermənin nəticələri (saat 13.33 dəq.)

Lehinə 93

Əleyhinə 0

Bitərəf 0

Səs vermədi 0

İştirak edir 93

Nəticə: Qəbul edildi

Təklif: 2-ci maddə qəbul edilsin

Səsvermənin nəticələri (saat 13.33 dəq.)

Lehinə 91

Əleyhinə 0

Bitərəf 0

Səs vermədi 0

İştirak edir 91

Nəticə: Qəbul edildi

Təklif: Layihə ikinci oxunuşda qəbul edilsin

Səsvermənin nəticələri (saat 13.34 dəq.)

Lehinə 92

Əleyhinə 1

Bitərəf 0

Səs vermədi	1
İştirak edir	94
Nəticə: Qəbul edildi	

9. “Dövlət rüsumu haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununda dəyişiklik edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi (ikinci oxunuş).

Çıxış etmişdir: Sahibə Qafarova

Təklif: Layihə ikinci oxunuşda əsas kimi qəbul edilsin

Səsvermənin nəticələri	(saat 12.48 dəq.)
Lehinə	82
Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	2
İştirak edir	84
Nəticə: Qəbul edildi	

Təklif: 1-ci maddə qəbul edilsin

Səsvermənin nəticələri	(saat 13.34 dəq.)
Lehinə	93
Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	0
İştirak edir	93
Nəticə: Qəbul edildi	

Təklif: 2-ci maddə qəbul edilsin

Səsvermənin nəticələri	(saat 13.35 dəq.)
Lehinə	91
Əleyhinə	1

Bitərəf	0
Səs vermədi	0
İştirak edir	92
Nəticə: Qəbul edildi	

Təklif: Layihə ikinci oxunuşda qəbul edilsin

Səsvermənin nəticələri (saat 13.35 dəq.)

Lehinə	92
Əleyhinə	1
Bitərəf	0
Səs vermədi	0
İştirak edir	93
Nəticə: Qəbul edildi	

10. Azərbaycan Respublikasının İnzibati Prosesual Məcəlləsində dəyişiklik edilməsi haqqında Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi (ikinci oxunuş).

Çıxış etmişdir: Sahibə Qafarova

Təklif: Layihə ikinci oxunuşda əsas kimi qəbul edilsin

Səsvermənin nəticələri (saat 12.49 dəq.)

Lehinə	83
Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	0
İştirak edir	83
Nəticə: Qəbul edildi	

Təklif: 1-ci maddə qəbul edilsin

Səsvermənin nəticələri (saat 13.36 dəq.)

Lehinə	91
Əleyhinə	0
Bitərəf	0

Səs vermədi	1
İştirak edir	92
Nəticə: Qəbul edildi	

Təklif: 2-ci maddə qəbul edilsin

Səsvermənin nəticələri	(saat 13.36 dəq.)
Lehinə	92
Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	0
İştirak edir	92
Nəticə: Qəbul edildi	

Təklif: Layihə ikinci oxunuşda qəbul edilsin

Səsvermənin nəticələri	(saat 13.37 dəq.)
Lehinə	93
Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	0
İştirak edir	93
Nəticə: Qəbul edildi	

Azərbaycan Respublikası
Milli Məclisinin Sədri

Sahibə Qafarova

MİLLİ MƏCLİSİN İCLASI

2 iyul 2021-ci il. Saat 11.

*Azərbaycan Respublikası Milli Məclisinin Sədri
Sahibə Qafarova sədrlik edir*

Sədrlik edən. Xoş gördük, hörmətli həmkarlar, hörmətli media nümayəndələri. İclasa başlamazdan öncə mən Milli Məclisin nümayəndə heyətinin Macarıstana rəsmi səfəri barədə sizə qısa məlumat vermək istəyirəm. Qeyd edirəm ki, səfər iyunun 28-də başlamış və 30-da başa çatmışdır.

Hörmətli həmkarlar, bildiyiniz kimi, Macarıstan Avropanın mərkəzində, Dunay çayı hövzəsində yerləşən dövlətdir. Avropa İttifaqının, NATO-nun və digər Avropa təşkilatlarının üzvüdür. Onu da deyim ki, Macarıstan tarixi köklərinə əsaslanaraq, öz xarici siyasətində türkdilli dövlətlərlə münasibətləri inkişaf etdirməyə, türk dünyasına inteqrasiyaya xüsusi əhəmiyyət verir. Macarıstan Türk Şurasında, Türkdilli Ölkələrin Parlament Assambleyasında, türkdilli dövlətlərin digər inteqrasiya qurumlarında müşahidəçi kimi iştirak edir.

Hörmətli həmkarlar, bildiyiniz kimi, Azərbaycanla Macarıstan arasında münasibətlər strateji tərəfdaşlıq xarakteri daşıyır. Ölkələrimiz arasında əməkdaşlıq dinamik inkişaf edir və bu əməkdaşlığın dərinləşdirilməsinə hər iki tərəfdən böyük diqqət göstərilir.

Mənim rəhbərliyimlə nümayəndə heyətinin rəsmi səfəri

də Azərbaycan Respublikasının Prezidenti cənab İlham Əliyevin Macarıstanla münasibətlərin inkişafına verdiyi əhəmiyyətin ifadəsi idi.

Hörmətli həmkarlar, səfərin birinci günü, yəni iyunun 28-də nümayəndə heyətimiz Azərbaycanın Budapeştdəki səfirliyində oldu. Ulu öndər Heydər Əliyevin xatirəsi anıldı, büstü önünə gül dəstələri qoyuldu. Azərbaycanın Macarıstandakı fəvqəladə və səlahiyyətli səfiri hörmətli Vilayət Quliyev ilə görüş keçirdik və fikir mübadiləsi apardıq.

İyunun 29-da nümayəndə heyətimiz Türk Şurasının Budapeşt nümayəndəliyinin ofisində “2021-ci il – Nizami Gəncəvi ili”nə həsr olunmuş tədbirdə iştirak etdi. Türk Şurasının Budapeşt ofisinin rəhbəri cənab Yanoş Hovari, Macarıstan Xarici İşlər Nazirliyinin dövlət katibinin müavini cənab Andraş Baranye öz çıxışlarında Azərbaycanın Macarıstan üçün qardaş və strateji tərəfdaş dövlət olduğunu vurğuladılar. Onlar Türk Şurası çərçivəsində əməkdaşlığın iki ölkə arasında ikitərəfli münasibətlərin inkişafına töhfə verdiyini qeyd etdilər.

Tədbirdə etdiyim çıxışda mən bildirdim ki, Türk Şurasının üzvü olan bütün dövlətlərin nümayəndələrinin Budapeştə, Türk Şurasının nümayəndəliyinə təşrif gətirməsi xalqlarımız arasında sıx əlaqələrin daha bir təzahürüdür. Qeyd etdim ki, bu gün Türk Şurası öz strateji baxışını yaratmaq üzərində işləyir. “Türk dünyasının baxışı – 2040” yol xəritəsindən istifadə edərək biz bütün sahələrdə əməkdaşlığı daha da dərinləşdirə bilər, türk dünyası üçün daha yaxşı gələcək qura bilərik. Xatırladım ki, Türk Şurasının qarşıya qoyduğu vacib vəzifələrdən biri də beynəlxalq terrorizmə, separatizmə, ekstremizmə və transsər-

həd cinayətlərə qarşı mübarizədə fəaliyyətin əlaqələndirilməsidir. Azərbaycan torpaqlarının Ermənistan tərəfindən 30 illik işğalına son qoymaq uğrunda aparılan Vətən müharibəsində haqlı və ədalətli mövqeyimizə dəstək verdiklərinə görə Türk Şurasının üzvü olan dövlətlərin hökumətlərinə və xalqlarına öz adımdan və Milli Məclis adından səmimi təşəkkürümü ifadə etdim.

Hörmətli həmkarlar, iyunun 29-da Macarıstanın Baş naziri cənab Viktor Orbanla mənim görüşüm oldu. Baş nazir ilk öncə Azərbaycan xalqını 44 günlük müharibədə qələbə çalması və torpaqlarımızı azad etməsi münasibəti ilə təbrik etdi. Baş nazir bildirdi ki, Azərbaycandan gələn nümayəndə heyətləri hər zaman Macarıstan xalqı və dövləti üçün xüsusi qonaqlardır. Macarıstan dost ölkə olan Azərbaycanla münasibətlərin inkişafına böyük önəm verir. Bu gün ölkələrimiz arasında siyasi, iqtisadi, mədəni, humanitar sahələrdə əməkdaşlıq yüksələn xətlə inkişaf edir.

Mən iki xalqın ortaq tarixi köklərə malik olduğunu bildirərək qeyd etdim ki, Azərbaycan onun müstəqilliyini ilk tanıyan dövlətlərdən biri olan Macarıstanla hərtərəfli əməkdaşlığın inkişafına böyük əhəmiyyət verir.

Azərbaycan torpaqlarının işğalına son qoymaq üçün aparılan 44 günlük Vətən müharibəsi dövründə ədalətli mövqe nümayiş etdirdiyinə görə Macarıstan dövlətinə və xalqına minnətdarlığımızı bildirdim. Azad edilmiş ərazilərin minalardan təmizlənməsi işində Macarıstan tərəfindən verilən dəstəyə görə təşəkkür etdim və bunu Macarıstanın dost münasibəti kimi dəyərləndirdim.

Elə həmin gün Azərbaycanla parlamentlərarası dostluq qrupunun üzvləri ilə görüşümüz oldu. İki ölkənin parlamentləri arasında əməkdaşlıq barəsində hər iki dostluq

qrupunun üzvləri faydalı fikir mübadiləsi apardılar. Qeyd olundu ki, parlamentlər arasında münasibətlər dövlətlər-
arası əlaqələrimizin daha da möhkəmlənməsində mühüm
rol oynayır. Bu sahədə parlamentlərarası dostluq qrupları
xüsusi əhəmiyyətə malikdir. Hər iki ölkənin deputatlarının
beynəlxalq təşkilatlarda yaxın əməkdaşlığından, bir-birini
dəstəkləməsindən məmnunluq ifadə edildi.

Hörmətli həmkarlar, iyunun 30-da nümayəndə heyəti-
miz Əlil uşaqlar üçün Laszlo Batyani İnstitutunun Reabili-
tasiya Mərkəzini ziyarət etdi. Qeyd edim ki, bu mərkəzin
böyük bir korpusu Heydər Əliyev Fondunun dəstəyi ilə
inşa olunmuşdur. Mərkəzin kollektivi ilə söhbət zamanı
mən bildirdim ki, Heydər Əliyev Fondunun bu dəstəyi iki
dost xalq arasında münasibətlərin yüksək səviyyəsini
nümayiş etdirir. Müasir Azərbaycan dövlətinin qurucusu
və banisi, xalqımızın ümummilli lideri Heydər Əliyevin
adını daşıyan və Azərbaycan Respublikasının Birinci vit-
se-prezidenti Mehriban xanım Əliyevanın rəhbərlik etdiyi
fond hər zaman xeyirxah və humanist təşəbbüsləri ilə
tanınır, nəinki Azərbaycanda, həm də ölkə hüdudlarından
kənarda bir çox mühüm layihələr həyata keçirir. Fondun
çoxşaxəli və xoşməramlı fəaliyyəti həmişə yüksək qiymət-
ləndirilir.

Hörmətli həmkarlar, Milli Məclis adından biz mərkəzə
xatirə hədiyyəsi təqdim etdik. Elə həmin gün nümayəndə
heyətimiz Macarıstan Diplomatik Akademiyasında oldu.
Əvvəlcə Macarıstanın Dövlət katibi – Macarıstan Diplo-
matik Akademiyasının prezidenti xanım Orsolya Pacsay
Tomassiç ilə görüşüm oldu. Sonra mən akademiya mü-
hazirə ilə çıxış etdim. Tədbir iştirakçılarında Azərbaycanın
keçdiyi inkişaf yolu barədə məlumat verdim, minillik

tarixə malik dövlətçilik ənənələrimizdən danışdım.

Bildirdim ki, ortağ tarixi köklərə və oxşar tarixi taleyə malik olan xalqlarımız arasında ikitərəfli münasibətlər yüksək səviyyədədir. Dövlət başçılarının qarşılıqlı səfərləri, görüşləri və indiyədək imzalanmış sənədlər əməkdaşlığımızın gələcək inkişafı üçün möhkəm zəmin yaratmışdır.

Parlamentlərarası əməkdaşlıq məsələləri haqqında fikirlərimi bölüşdüm.

Hörmətli həmkarlar, iyunun 30-da mən və nümayəndə heyətimiz Macarıstan Milli Assambleyasının Sədri cənab Laszlo Köver ilə görüşdük. Söhbət zamanı ölkələrin qarşılaşdıqları problemlərin həllində parlament diplomatiyasının əhəmiyyətindən danışıldı. Qeyd edildi ki, deputatlarımız beynəlxalq parlament təşkilatlarında uğurla əməkdaşlıq edir, ölkələrimizin maraqlarının müdafiəsində bir-birinə dəstək verirlər. Macarıstan və Azərbaycan parlamentlərində fəaliyyət göstərən dostluq qruplarının ikitərəfli əlaqələrin inkişafında mühüm rol oynadıqları vurğulandı.

Hörmətli həmkarlar, mən xüsusi qeyd etmək istəyirəm ki, mənim və nümayəndə heyəti üzvlərinin Macarıstanda keçirdiyimiz hər bir görüşdə – həm Baş nazir cənab Viktor Orbanla, Milli Assambleyanın Sədri cənab Laszlo Köverlə, Azərbaycanla parlamentlərarası dostluq qrupunun üzvləri ilə görüşlərdə, həm də Türk Şurasının Budapeşt nümayəndəliyinin ofisində, Macarıstan Diplomatik Akademiyasında etdiyim çıxışlarda belə bir fikir ana xətt kimi keçmişdir ki, Ermənistan Azərbaycan ərazilərini 30 il ərzində işğal altında saxlamışdır. Bu isə Qafqazda regional inkişafa və inteqrasiyaya böyük maneə törətmişdir. Təəsüf ki, BMT Təhlükəsizlik Şurasının Ermənistan qoşunlarının işğal olunmuş ərazilərdən dərhal, tam və qeyd-şərtsiz

çıxarılmasını tələb edən 4 qətnaməsi kağız üzərində qalmışdı. Nəhayət, ötən il Azərbaycan özü hərbi-siyasi imkanları hesabına bu qərarların icrasını təmin etmiş və ərazi bütövlüyünü bərpa etmişdir.

Mən məlumat verdim ki, artıq azad edilmiş ərazilərdə geniş miqyaslı bərpa və yenidənqurma işlərinə başlanmışdır. Təəssüf ki, Ermənistan azad edilmiş torpaqlarımızda minalanmış ərazilərin xəritələrini verməkdən imtina edir. Nəticədə Azərbaycan vətəndaşı olan hərbi qulluqçular və mülki şəxslər minaya düşərək həlak olur və ya yaralanırlar. Mən bir daha beynəlxalq ictimaiyyəti Ermənistanı minalanmış ərazilərin xəritələrini verməyə məcbur etməyə çağırdım. Bildirdim ki, Ermənistan müxtəlif təxribatlara əl atır, münafişə başa çatdıqdan sonra Qarabağda saxlanılmış terrorçuları “hərbi əsirlər” kimi təqdim etməyə çalışır.

Qeyd etdim ki, hazırda Azərbaycan suveren hüquqlarından istifadə edərək, Ermənistanla sərhədlərin delimitasiyasını həyata keçirir. Lakin Ermənistan bu məsələdə də qeyri-konstruktiv mövqe nümayiş etdirərək saxta məlumatlar yaymaqla dünya ictimaiyyətini aldatmağa çalışır. Bununla əlaqədar bildirdim ki, Azərbaycan heç bir maneəyə baxmayaraq 2020-ci il 10 noyabr tarixli üçtərəfli bəyanatın bütün bəndlərinin tam icrasını təmin edəcəkdir.

Hörmətli həmkarlar, mənim məlumatım bu qədər. Mən nümayəndə heyətimizə öz minnətdarlığımı bildirirəm. Diqqətinizə görə sağ olun.

İndi isə xahiş edirəm, qeydiyyatdan keçək.

Qeydiyyat

İştirak edir

Yetərsay

(saat 11.13 dəq.)

83

83

Şakir müəllim, məlumat verin.

Ş.Şabanov, *Milli Məclis Aparatının Milli Məclisin, komitələrin və komissiyaların işinin təşkili şöbəsi müdirinin müavini*.

Qeydiyyatdan 18 deputat keçmişdir.

Sədrlik edən. Çox sağ olun. İclasa başlaya bilərik. Yətərsay var. Gündəliyə münasibət bildirin, xahiş edirəm.

Səsvermənin nəticələri	(saat 11.14 dəq.)
Lehinə	83
Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	0
İştirak edir	83
Nəticə: Yətərsay yoxdur	

Şakir müəllim, buyurun.

Ş.Şabanov. Lehinə 18 nəfər səs vermişdir.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, gündəlik qəbul edildi. Hörmətli həmkarlar, 30 dəqiqəmiz var. Cari məsələlərlə bağlı kim yazılmaq istəyirsə, buyurun. 10 nəfər çıxış edə biləcək. Yuxarıdan çıxış etmək istəyən var?

Ş.Şabanov. 4 deputat çıxışa yazılmışdır.

Sədrlik edən. 4. 6 nəfərdən sonra siz olacaqsınız, 6-cı Mələhət xanımdır. İndi isə Əli müəllim, söz Sizindir. Buyurun.

Ə.Hüseynli. Təşəkkür edirəm, hörmətli xanım Sədr. Səfərdə sizinlə birlikdə iştirak etmiş Azərbaycan–Macarıstan dostluq qrupunun rəhbəri kimi, hörmətli xanım Sədr, Sizin fikirlərinizə qoşuluram və hesab edirəm ki, bu səfər iki ölkə

arasında mövcud olan münasibətlərin və parlamentlərarası əlaqələrin daha da inkişaf etdirilməsinə xidmət edir.

Hörmətli xanım Sədr, hörmətli deputat həmkarlar, Vətən müharibəsi bitdikdən sonra Azərbaycanda güc strukturlarının, hərbi strukturların peşə bayramları xüsusi bir şəraitdə qeyd olunur. Çünki torpaqlarımız işğaldan azad olunub və bu prosesdə hərbiçilər, güc strukturları yaxından və uğurla iştirak etmişlər. Bu gün Azərbaycan polisinin peşə bayramıdır. Azərbaycan polisi birinci Qarabağ müharibəsində olduğu kimi Vətən müharibəsində də peşəkarcasına, cəsarətlə iştirak etmiş, onlarca, yüzlərcə şəhid və qazi vermişdir, Azərbaycan dövlətçiliyinə sədaqətlə xidmət etmişdir. Baxmayaraq ki, 1990-cı illərin əvvəllərində daxili siyasi çəkişmələr mövcud idi, o zaman da Azərbaycan polis birləşmələri birinci Qarabağ müharibəsində fədakarlıq göstərirdi və Vətəni müdafiə edirdi. Növbəti mərhələdə 1993-cü ildə ulu öndər hakimiyyətə qayıtdıqdan sonra ölkədə ictimai-siyasi sabitliyin bərpa olunmasında Azərbaycan polisinin müstəsna rolu olmuşdur. 1994–1995-ci illərdə dövlət çevrilişi cəhdlərinin qarşısı uğurla alınmış, növbəti mərhələdə isə mütəşəkkil cinayətkarlığa qarşı effektiv mübarizə həyata keçirilmiş və Azərbaycanda tam ictimai-siyasi sabitlik bərpa olunmuşdur. Ona görə də, hörmətli xanım Sədr, icazə versəniz, parlament rəhbərliyi və parlament üzvləri adından Azərbaycan daxili işlər orqanlarını peşə bayramı münasibəti ilə təbrik edək. Artıq torpaqlarımız işğaldan azad olunmuşdur. Bu dövr ərzində biz həm də Azərbaycan polisinin hərbi vəziyyətdə peşəkar fəaliyyətini də görmüş olduq. Əminik ki, bundan sonra da Azərbaycan polisi cənab Prezidentin siyasətinə, xalqımıza və dövlətimizə sədaqətlə

xidmət edəcəkdir. Çox sağ olun.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, Əli müəllim. Bütün deputat korpusu bu təbriklərə qoşulur. Musa Quliyev. Musa müəllim, buyurun.

M.Quliyev. Çox sağ olun. Hörmətli xanım Sədr, Sizin rəhbərliyiniz altında nümayəndə heyətimizin Macarıstana səfərini yüksək qiymətləndirirəm. Sizə və parlamentimizə yeni-yeni uğurlar arzulayıram.

Hörmətli millət vəkili, mənim bugünkü müraciətim Gəncədə su qıtlığı ilə əlaqədar yaranmış gərgin vəziyyətlə bağlıdır. Yay fəslinin gəldiyi cəmi 10 gündür, amma Gəncədə artıq ağacların payızı başlamışdır. Susuzluqdan yanan ağacların yarpaqları tökülür. Xəzəli küçələrdən yığışdırıb qurtarmaq olmur. Körpə fidanlarla yanaşı 100–150 il yaşı olan Gəncə çinarları da quruyub məhv olmaq təhlükəsi ilə üzləşmişdir. Bir çox məhəllələrdə evlərə gündə cəmi 2 saat su verilir. Gəncənin qədim kəhrizlərini və arxlarını bir zaman sıradan çıxardılar ki, şəhərin su və kanalizasiya sistemi yenidən qurulur. “Azərsu” Açıq Səhmdar Cəmiyyətinin 2011-ci ildə başladığı layihənin indiyədək cəmi 42 faizi icra olunub. 200 milyon avrodan çox vəsait xərclənməsinə baxmayaraq nəticə yoxdur. Əslində isə nəticə var – bu, qazıq-qazıq küçələr, gündə bir küçədən partlayıb dağılan, keyfiyyətsiz qurulan kanalizasiya xətləri, su qıtlığı və əhalinin narazılığıdır. Ən acınacaqlı nəticə isə odur ki, həmin layihə vəsait çatışmazlığı səbəbindən bu il yanvarın 1-dən dayandırılmışdır.

Hesab edirəm ki, bu, xalqa və dövlətə qarşı cinayətdir. Mən Hesablama Palatasına səsənirəm. Araşdırın, bu layihənin maliyyə təminatının məqsədyönlülüynü. Mən Respublika Prokurorluğuna müraciət edirəm, yoxlayın, bu

layihə nə qədər səmərəli və keyfiyyətli icra olunub? Son 10 ildə Gəncənin ətrafındakı Cavadxan, Məhsəti, Şıxzamanlı, Natəvan qəsəbələrində 6 minə yaxın fərdi yaşayış evi tikilib. Heç birinin də su-kanalizasiya təchizatı yoxdur. Təcili şəkildə bu problem öz həllini tapmalıdır. Hazırda Gəncənin su probleminin həlli üçün 30 yeni artezian quyusunun təcili qazılmasına ehtiyac var. Amma təəssüf olsun ki, bu il üçün cəmi bir artezian quyusunun qazılması nəzərdə tutulmuşdur. Mən hökumətə müraciət edirəm, cənab Baş nazir, Gəncənin su qıtlığı problemini nəzarətinizə götürün və qısa müddətdə həlli üçün müvafiq qurumlara tapşırıq verin. Diqqətinizə görə təşəkkür edirəm.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, Musa müəllim. Zahid Oruc. Buyurun, Zahid müəllim.

Z.Oruc. Hörmətli Sədr, son iki ildə həbs edilən icra hakimiyyəti başçılarının məhkəməsi başlayır. Əlbəttə, parlament istintaq və mühakimə orqanı deyil. Lakin Prezident İlham Əliyevin 2019-cu ildə yeni hakimiyyət quruculuğu siyasətinin tək-cə məmur-vətəndaş münasibətlərinə deyil, eləcə də bütövlükdə idarəçiliyə yeni nəfəs və tələblər gətirmək, dövlət başçısının qarşıya qoyduğu mühüm vəzifələri yerinə yetirmək, həmçinin səmərəsiz büdcə vəsaitlərinin xərclənməsinə son qoymaq, yerli iqtisadi aktivliyi buxovlayan korrupsiyanın, süründürməçiliyin ləğvi məqsədinə xidmət elədiyini xüsusi vurğulamaq istəyirəm. Müstəqil dövlətçilik tariximizdə müqayisəsi olmayan sayda mərkəzi və yerli hakimiyyət nümayəndələrinin mühakiməsi məhkəmə sistemimizin özü üçün də mühüm sınaqdır. Hakimlərin dövlət və xalq qarşısında düzgün və qanuni qərarı yeni konstitusion islahatlar üçün əsas ola bilər. Ona görə də biz sıradan adi cinayət hadisələrindən

deyil, XXI əsrdə bir millətin müstəqil yaşamaq, özünüidarəetmə orqanlarını formalaşdırmaq qabiliyyətini sübuta yetirən və gələcək kadr quruculuğuna birbaşa təsir göstərən xalq mühakiməsindən danışıraq.

Xatırladaq ki, dövlət başçısının hiddətinə səbəb olan bu silsilə cinayətlərə reaksiyası çox sərt olmuşdu. Sitat: “onların dövlət mülkiyyətini talaması, sahibkarları incitməsi, hər bir təyinatla görə pul alması, məktəb direktorlarından, xəstəxanalardan aylıq haqq alması Allahsızlıqdır və onlar cavab verəcəklər”.

Gördüyünüz kimi, ölkə rəhbərinin tək cə dövlət qanunlarını deyil, həm də mənəvi, ilahi qaydaları ayaqlar altına atanlara qarşı qəzəbinin köklü əsası var. Bütün təyinatları xalqın gözü qarşısında həyata keçirən lider güzəşt limitinin bitdiyini bəyan edir və məmur cinayətlərini dövlət sisteminin, bütövlükdə hakimiyyətin üzərinə atmaq istəyənlərin qarşısına güclü siyasi iradə qoyur. Bu 8 icra hakimiyyəti başçısının keçmişdə rəhbərlik etdikləri rayonların əhalisi 1 milyon 100 min nəfərdən çoxdur. Ağstafadan Biləsuvara, Şəmkirdən Cəlilabadadək hər biri böyük iqtisadi və sənaye potensialına, eləcə də qurucu, fədakar, dövlətçi əhaliyə malik olan bölgələrdir. Şübhə yoxdur ki, Vətən müharibəsində parlaq qələbəmiz həm də kadr dəyişikliklərinin, siyasi islahatların birbaşa nəticəsidir. Yeni hakimiyyət quruculuğu olmasaydı, düşmənlə savaşa milli həmrəyliyə və siyasi birliyə nail olmaq qeyri-mümkün idi. Ona görə də “dəmir yumruq” şüarı savaşa qalibiyyət gətirdiyi kimi, indi “dəmir əl” qanunsuzluğa və idarəetmə cinayətlərinə qarşı kursun mahiyyətini təşkil edir.

1970-ci illər Heydər Əliyev dövrünün məşhur katib

obrazlarını bu yerdə xatırlatmağı vacib sayıram. İndinin özündə də Sadıq Murtuzayev, Rüstəm Səfərəliyev kimi şəxsiyyətlərin yüksək təşkilatçılığı, dəmir intizamı, insanlara ləyaqətlə xidmət etməsi yaşlı insanların yaxşı xatirindədir. Ən başlıcası, indi xalqın inandığı və etibar etdiyi vahid lider qələbədən sonra millətimizin yeni çağırışlar qarşısında olduğunu hamıdan yaxşı bilir, millətimizin iradəsinə söykənərək...

Sədrlik edən. Sağ olun. Sahib Alıyev. Buyurun.

S. Alıyev. Hörmətli xanım Sədr, dəyərli həmkarlar. Mən də hörmətli Əli müəllimə qoşularaq bu gün yaranmasından 103 il keçən güc strukturumuzun öz vəzifə borclarını peşəkarlıqla, ləyaqətlə yerinə yetirən, xüsusi ilə də hazırda işğaldan azad edilən torpaqlarımızda xidmət aparan bütün təmsilçilərini təbrik edirəm. Dünən Ələt Azad İqtisadi Zonasının təməlqoyma mərasimində cənab Prezident Azərbaycanı dünyada təhlükəsizliyin ən yüksək səviyyədə olduğu ölkə kimi qiymətləndirdi. Fikrimcə, bu, eyni zamanda, polisimizin işinə verilən bir qiymət idi.

Heç kimə sirr deyil ki, Azərbaycan dünyada təhlükəsizliyin ən yüksək səviyyədə olduğu 4-5 ölkədən biridir. Bunu ölkəmizə gələn və yaxud burada yaşayan əcnəbilərin də əksəriyyəti təsdiqləyir. Belə bir reallığın kökündə isə yüksək peşəkarlıqla yanaşı, dövlətə, xalqa, Heydər Əliyev yoluna, Ali Baş Komandana sədaqət amili var. Dövlət başçımız Silahlı Qüvvələr günündə Azərbaycanın heç vaxt indiki kimi güclü olmadığını vurğuladı. Bu, həqiqətən də, belədir və eyni əminliklə demək olar ki, dövlətimizin güc strukturları da heç vaxt indiki qədər güclü olmayıb, sinxron, şəffaf və vətəndaş yönlü fəaliyyət göstərməyib. Ordumuz başda olmaqla Azərbaycanda güc strukturlarına

sayğı və inam da indiki qədər yüksək səviyyədə olmayıb ki, bu da ilk növbədə 44 günlük savaşı zamanı onların göstərdikləri fədakarlıq və peşəkarlıqdan qaynaqlanıb.

Yeri gəlmişkən, 3 il bundan əvvəl “Azərbaycan Respublikasının Silahlı Qüvvələri haqqında” yeni Qanunun qəbulunun nə qədər yerində olduğu məhz həmin 44 günlük savaşda, Azərbaycan Silahlı Qüvvələrinin vahid bir orqanizm, saat mexanizmi kimi dəqiq fəaliyyətində açıq-aydın göründü. İndi silahlı qüvvələrimizdə yeni struktur islahatlarına başlanılıb və onun say tərkibi artırılır. Ali Baş Komandan cənab İlham Əliyevin ordu günündə vurğuladığı məsələlərdən biri də bu oldu. Biz görürük ki, bəzi ölkələrin mediası və ekspertləri bunu Ermənistan üçün təhlükə kimi təqdim etməyə, forpostdakılara havadarları olmasa, bizim onları ayaq altına salıb tapdayacağımız kimi aşılamağa çalışırlar. Bu, qətiyyətlə belə deyil. Azərbaycan ona görə daha da güclənir, cənab Prezident ona görə “dəmir yumruq yerindədir” – deyir ki, havadarları Köçəryan və onun əqidədaşlarından yenidən geosiyasi alət kimi faydalanmağa çalışaraq revansizmin təkcə bu gün deyil, gələcəkdə də perspektivsiz olduğunu görsünlər, “Qarabağsız Ermənistanın heç bir əhəmiyyəti yoxdur” kimi şüarlarla xəstə toplumu qıcıqlandırmaları. Anlayanlar üçün bu şüarın özü Ermənistanı “forpost” adlandırmaqdan daha böyük təhqirdir. Anlayanlar üçün o da aydındır ki, paradoksal görünsə də, Azərbaycan nə qədər güclənərsə, Ermənistanın obyektədən beynəlxalq subyektə çevrilmək, az-çox müstəqil dövlət olmaq şansı bir o qədər...

Sədrlik edən. Sağ olun. Azər Badamov. Buyurun.

A.Badamov. Təşəkkür edirəm. Hörmətli xanım Sədr,

hörmətli həmkarlar. Cənab Prezident İlham Əliyevin 1 iyulda əsasını qoyduğu Ələt Azad İqtisadi Zonasını ölkəmizdə qeyri-neft sektorunun inkişafında açılan yeni səhifə hesab edirəm. Bu ərazi xüsusi qanunlarla idarə olunduğundan xarici investorlar üçün maraqlı məkan olacaqdır. Ələt Azad İqtisadi Zonası yaradılacaq sosial infrastruktur və xarici sərmayədarlar üçün təqdim ediləcək imkanlar baxımından digər ölkələrdə yaradılmış azad iqtisadi zonalarından daha cəlbedici olacaq. Alimlərin araşdırmalarına görə neft-qaz sektorunun gələcəyi heç də yaxşı görünmür. Çünki neft resursları dünyada həm tükənmək üzrədir, həm də alternativ enerji vasitələri və digər əvəzləyicilər icad olunur ki, bu da gələcəkdə neft sektorunun əhəmiyyətini azaldacaqdır. Bütün bunları nəzərə alaraq ölkəmizdə qeyri-neft sektorunun inkişafı istiqamətində atılan addımları gələcəyə hesablanmış kimi dəyərləndirmək olar.

Hörmətli həmkarlar, hörmətli Əli müəllimin qeyd etdiyi kimi, polislərimiz peşə bayramını qeyd edirlər. Cənab Prezident İlham Əliyevin Daxili İşlər Nazirliyi qarşısında qoyduğu bütün tapşırıqlar və vəzifələr yüksək səviyyədə icra olunur. Polisimiz daim ölkədə ictimai asayişin keşiyində, gecə-gündüz insanların hüquq və azadlıqlarının qorunmasında və cinayətkarlığa qarşı mübarizədə iş başındadır. O cümlədən 44 günlük Vətən müharibəsi dövründə də Azərbaycan polisi xüsusi fədakarlıq göstərmiş və qələbənin əldə edilməsi üçün bütün gücü ilə səfərbər olmuşdur. Əldə etdiyimiz qələbəmizdən sonra da işğaldan azad olunmuş ərazilərdə təbliğ olunmuş qaydaların icrası və təhlükəsizliyin təmin olunmasında polis əməkdaşları çətin şəraitdə gecə-gündüz çalışırlar. İşğaldan azad olmuş ərazilərdə xidmətin çətinliyini nəzərə alaraq həmin ərazi-

lərdə xidmət edən polis əməkdaşlarının əmək haqlarının hərbi qulluqçularda olduğu kimi, artımla ödənilməsi məsələsinə baxılmasını təklif edirəm.

Həm də çıxışımın sonunda daxili işlər naziri cənab Vilayət Eyvazov başda olmaqla polis orqanlarında öz vəzifələrini vicdanla icra edən bütün əməkdaşların peşə bayramını təbrik edir, bu məsuliyyətli vəzifənin icra edilməsində can sağlığı və uğurlar arzulayıram. Təşəkkür edirəm.

Sədrlik edən. Sağ olun, Azər müəllim. Razi Nurullayev, buyurun.

R.Nurullayev. Hörmətli xanım Sədr, hörmətli deputatlar. 2 iyul – Polis günü münasibəti ilə daxili işlər naziri Vilayət Eyvazov başda olmaqla bütün polis işçilərini təbrik edirəm. Polis tutucu orqandır və buna görə hərdən hədəf olması da təbii haldır. Amma unutmaq ki, özümüzə qarşı təhlükə hiss edən zaman gözümüz 360 dərəcə bucaq altında polisləri axtarır. Belə vəziyyətlərdə polisi görənlər şəxs ən yaxın əzizini gördüyü kimi sevinir. Əziz polislər, bayramınız mübarək!

Hörmətli Sahibə xanım, Tarif Şurasının qəbul etdiyi qərarlar ciddi sosial narazılıq yaradır, çünki şuranın əsaslandırma arqumentləri elə də tutarlı deyil. Hökumət açıq şəkildə desin ki, dövlət müəssisələrinə külli miqdarda büdcə vəsaiti ayrılır və onlar da səmərəli işləmirlər. Dövlət onların götürdüyü kreditləri hələ 20–30 il bundan sonra da ödəyəcək? Bizdən sonra gələn nəsil də onların kreditlərini ödəyəcək. Səmərə və effektivlik varmı? Bahalaşma ona görədir ki, məhz ayrılan dotasiyalara görə əmək haqlarını və pensiyaları qaldırmaq olmur. Məhz ona görədir ki, uşaq pulu adı gələndə aidiyyəti vəzifəli şəxslər qulaqlarını

tuturlar. Bu qərarlar 20 il öncə verilməli idi. Əgər bu populyar olmayan qərarlar 20 il öncə verilsəydi, bizim vətəndaşlar tamamilə fərqli sosial şəraitdə yaşayardılar, 100 milyonlarla vəsait və kreditlər də havaya sovrulmazdı, oğurlanmazdı, xaricə daşınmazdı. Xalq gözünü neft şirkətinə dikib, o belə dövlət büdcəsindən dotasiya alır. Belə yanaşma dünyada varmı? Bəlkə var, mən bilmirəm. “AZAL” büdcənin pulu və dövlətin zəmanəti ilə təyyarə alır, biz də buradan basa-basa gedib Tiflisdən uçuruq. Uzun sözün qıyası, Tarif Şurası ləğv edilməli və səlahiyyətləri parlamentə verilməlidir. 10 milyonluq xalqın hər bir ailəsinin və fərdinin gündəlik yaşayışına təsir edən qərarları 5-6 nəfər yox, 10 milyonluq xalqın hər bir nəfərini təmsil edən Milli Məclis üzvləri qəbul etməlidir. İnanıram ki, bu qərarın mənfəət təsirini azaltmaq üçün hökumət tərəfindən əlavə sosial qərarlar və sosial paketlər hazırlanacaqdır. Milli Məclis də bu yöndə lazımi müzakirələr keçirməlidir.

Hörmətli deputatlar, daha başqa bir məsələni diqqətinizə çatdırmaq istəyirəm. Bildiyiniz kimi, İmişlinin bazarı yandı və rayon ciddi bir fəlakət yaşadı. İndi zərər çəkənlər kompensasiya tələb edirlər. Hökumət düşünür ki, mən niyə ödəniş etməliyəm? Bazarın yiyəsi bəlli, pul qazanan bəlli. Xüsusi ilə də “sığorta etdirin” xəbərdarlığı da edilmişdi. Belə çıxır, biz onlara deyirik ki, “axı demişdik ki, sığorta edin, etmədiniz. Cərə edin, cəhənnəmə edin, indi isə açılış başımızdan”. Yox, onda bu dövlət olmadı. Dövlət ərköyün uşaq kimi davrana bilməz. Əgər bu biznes sahəsinin sığortası yoxdursa və fəlakət halında yük dövlətin üzərinə düşəcəksə, dövlət də önləyici addımları atmalıdır. Sığortası olmayan bazar və ticarət mərkəzləri işləməli

deyil? Onun üçün də mən düşünürəm ki, dövlət bu insanları qəbul etməli və dinləməlidir.

Sədrlik edən. Sağ olun. Mələhət İbrahimqızı. Mələhət xanım, buyurun.

M.İbrahimqızı. Çox sağ olun, xanım Sədr. Hörmətli Sahibə xanım, hörmətli həmkarlarım. Təbii ki, Sizin bu hesabatınızdan əvvəl də biz səfərinizi çox diqqətlə izləyirdik. Həqiqətən də VI çağırış parlamentin seçkilərindən sonra parlament diplomatiyası Azərbaycanın xarici siyasətinə böyük töhfələr verir. Xüsusi ilə də keçən ilki möhtəşəm zəfərimizdən, müzəffər Ali Baş Komandanımızın rəhbərliyi ilə torpaqlarımızın işğaldan azad olunmasından sonra parlamentin həyata keçirdiyi xarici səfərlərdə çox böyük nailiyyətlərin əldə olunduğunun şahidi oluruq.

Hörmətli birinci vitse-spikerimiz Əli Hüseynlinin də təbriklərinə qoşularaq, Azərbaycan Polisinin peşə bayramı münasibəti ilə onları təbrik edirəm. Azərbaycanda bugünkü ictimai asayişin qorunmasında polis işçilərimizin böyük xidmətləri var. Biz bunu qiymətləndiririk.

Mənim 2 təklifim var, daha doğrusu, narahatlığım var. Biz 2018-ci ildə möhtərəm Prezidentimizin və Türkiyə Cümhuriyyətinin Prezidenti Rəcəb Tayyib Ərdoğanın iştirakı ilə Azərbaycanda Bakının işğaldan azad olunmasının 100 illik paradını keçirdik. Şuşa Bəyannaməsindən sonra hətta xarici politoloqlar, xarici ekspertlər belə yazırlar ki, Azərbaycan–Türkiyə qardaşlığının Şuşa Bəyannaməsindən, Şuşa zirvəsindən yuxarı həddi yoxdur. Biz bir neçə aydan sonra yenə də Bakının işğaldan azad olmasının ildönümünü qeyd edəcəyik. Amma bu günə qədər hələ də Nuru Paşanın rəhbərliyi ilə onun ordusunun və Azərbaycan əsgərlərinin qazandığı qələbəyə həsr olunmuş abidə

qoyulmayıb və müvafiq qurumlar, icra strukturları bununla bağlı heç bir məlumat vermir. Hesab edirəm ki, bu bizim möhtərəm Prezidentimizin Türkiyə–Azərbaycan qardaşlığına verdiyi töhfələrə bir balaca maneçilik törədən hərəkət və yanaşmadır.

Digər təklifim seçildiyim Nəsimi rayonu ilə bağlıdır. Mən dəfələrlə Mədəniyyət Nazirliyinə də bununla bağlı müraciət etmişəm. 4-cü mikrorayonda, mənim seçildiyim ərazidə ulu öndər Heydər Əliyevin 1973-cü ildə açdığı uşaq kitabxanası var. Böyük kitabxanadır. O kitabxananın binası və strukturu o qədər mükəmməl olub ki, o zaman SSRİ-nin ən gözəl, ən yüksək səviyyəli kitabxanası adlandırılıb. Amma çox təəssüf ki, hazırda bu kitabxana darmadağın vəziyyətdədir. İnanın ki, indinin özündə də orada o qədər qiymətli kitablar var ki, istər əvvəlkilər, istərsə də hörmətli Birinci vitse-prezidentimiz Mehriban xanım Əliyevanın rəhbərliyi ilə nəşr olunan kitablar. Amma bura indi bərbad vəziyyətdədir. Mən buradan Mədəniyyət Nazirliyinə çağırış edirəm və Bakı Şəhər Mədəniyyət Baş İdarəsinə də müraciət etmişəm. Bu kitabxananın inşası ulu öndərimizin iştirakı ilə olubdur. Bu gün o vaxtkı uşaqlar artıq böyüyüb, hamısı ulu öndərimizi xoş xatirələrlə xatırlayırlar. Hesab edirəm ki, bu məsələ də tezliklə öz həllini...

Sədrlik edən. Sağ olun, Mələhət xanım. Elşən Musayev, buyurun.

E.Musayev. Təşəkkür edirəm, xanım Sədr. Hörmətli millət vəkilləri, media mənsuqları. Hər kəsi salamlayıram. Mən bu gün bir neçə məsələ haqqında danışmaq istəyirəm. Birinci məsələ təmsil olunduğum Zaqatalanın hava limanı haqqındadır. Nəzərinizə çatdırım ki, bu liman uzun

müddət bundan öncə qurulub, tikilib, ən yüksək səviyyədə infrastrukturunu var, müdiriyyəti var, işçiləri var, əməkdaşları var, hətta bağbanı və gözətçisi də var. Bir təyyarəsi yoxdur. Hava limanının əsas komponenti elə təyyarədir. Reyslər açılmır, uzunmüddətli müraciətlərimizə baxmayaraq. Zaqatala Azərbaycanın ən ucqar nöqtələrindən biridir, strateji bir məkandır. İnsanlar gediş-gəlişdə əziyyət çəkirlər. Mütləq bu hava limanının resurslarından istifadə etmək lazımdır.

İkinci toxunmaq istədiyim məsələ isə “AZAL” hava reyslərinin qiymətləri ilə bağlıdır. Keçən dəfə burada hörmətli həmkarım Qənirə Paşayeva da bu məsələ haqqında danışdı. Dəstəkləyirəm. Həqiqətən, 800 manata, 1000 manata bilet olmaz. 1000 manata bilet o deməkdir ki, kəsib təyyarəyə minməsin.

Hörmətli həmkarlar, bilmirəm, bu, mistikadır, yoxsa nədir. Amma hətta bu şirkətin öz adı belə qiymət artımına etiraz edir, şirkətin adı “AZAL”dır, qiymətlər azalmalıdır, enməlidir. İnsanları təyyarə üzünə həsrət qoymaq olmaz, insanların cibinə bilet üzərindən bu formada girmək olmaz.

Son toxunmaq istədiyim məsələ – bu yaxınlarda operativ qərargah toylarla bağlı addım atdı, alqışlayıram, təqdir edirəm bu qərarı. Amma sanki bu maska məsələsi bir az sərt olub. Bu qadağa, heç olmasa, gəlinlə bəyə şamil olunmamalıdır. Heç olmasa, gəlinlə bəy toyda bir-birinin, necə deyirlər, sifətini görməlidir. Bilməlidirlər ki, kimə ərə gedirlər, kimlə evlənilər. Diqqətinizə görə minnətdaram.

Sədrlik edən. Çox sağ olun. Eldəniz Səlimov, buyurun.

E.Səlimov. Təşəkkür edirəm, xanım Sədr. Hörmətli Sahibə xanım, hörmətli deputatlar, media mənsubları. Bu

gün 2 iyul – Azərbaycan müstəqil dövlətçiliyinin tarixində əlamətdar günlərdən biridir. Ümummilli liderimiz Heydər Əliyevin 1998-ci il 24 may tarixli fərmanı ilə 2 iyul Azərbaycan polisinin peşə bayramı elan edilmişdir.

Qeyd etmək istərdim ki, Azərbaycan polisi yarandığı gündən şərəfli yol keçib. Hər zaman öz üzərinə, çiyinlərinə düşən ağır vəzifələri ləyaqətlə yerinə yetiriblər. Xüsusi ilə müstəqil Azərbaycanın qurucusu və banisi olan ümummilli liderimiz Heydər Əliyev ikinci dəfə hakimiyyətə qayıtdıqdan sonra Azərbaycan polisi xalqımızın ümid və güvənc yeri oldu. Müzəffər Ali Baş Komandanımız, möhtərəm Prezident cənab İlham Əliyevin ölkəyə 18 illik rəhbərliyi dövründə də Azərbaycan polisinin peşəkarlığının, nüfuzunun daha da artırılması və möhkəmləndirilməsi istiqamətində böyük addımlar atılıb.

Eyni zamanda, fəaliyyətin səmərəliliyinin artırılması üçün Azərbaycan Respublikasının Milli Məclisi də öz üzərinə düşən vəzifələri yerinə yetirib. Bu gün Azərbaycan polisinin fəaliyyəti “Polis haqqında” mütərəqqi bir Qanunla tənzimlənir. Onu da qeyd etmək istərdim ki, yüzlərcə Azərbaycan polisi respublikanın ərazi bütövlüyünün qorunması, bərpası, torpaqlarımızın işğaldan azad edilməsi uğrunda döyüzlərdə şücaət və fədakarlıq göstəriblər. Yüzlərcə polis işçisi şəhidlik zirvəsinə ucalıb, yüzlərcə polis yaralanıb, xəsarət alıb, əlil olub. Onlar Azərbaycan polisinin qürur və şərəf tarixidir.

Bununla yanaşı, ümumbəşəri təhlükə olan COVID-19 pandemiyası ilə mübarizənin önündə də səhiyyə işçiləri ilə yanaşı polis əməkdaşları da dayanmışdılar. Azərbaycan polisinin xidmətini bu gün yüksək qiymətləndirirəm. Yüksək peşəkarlıq, vətəndaşlara xidmət, ictimai asayişin qo-

runması, cinayətkarlıqla mübarizə yüksək səviyyəyə çatdırılıb. Peşəkarlar önə çəkilib, onlara yüksək etimad və etibar göstərilib. Odur ki, bu əlamətdar gün münasibəti ilə Daxili İşlər Nazirliyinin rəhbərliyi və öz işinin peşəkarı olan bütün polis əməkdaşlarını təbrik edirəm və bundan sonra da müstəqil Azərbaycan dövlətinin xidmətlərində uğurlar arzu edirəm. Diqqətinizə görə təşəkkür edirəm.

Sədrlik edən. Sağ olun. Bəhruz Məhərrəmov, buyurun.

B.Məhərrəmov. Təşəkkür edirəm. Hörmətli Sədr, hörmətli həmkarlar, BMT İnsan Hüquqları Şurasının 47-ci sessiyasında “İnsan Hüquqları Evi Fondu” adlı təsisat Azərbaycanda hüquqşünasların vəziyyətinin pisləşməsi haqqında bəyanat yaymış, habelə Vəkillər Kollegiyasına qəbul edilmədən siyasi qərəzlər olduğunu iddia etmişlər. İnsan hüquqları, əlbəttə, dövlətin daxili işi deyil, qlobal məsələdir. Bu mənada Azərbaycanda insan hüquqlarının vəziyyətini diqqətdə saxlaması müsbət hal hesab edilə bilər, lakin görünən odur ki, əslində, məsələ hansısa vəkilin pozulması ehtimal edilən hüququ deyil, ehtimal edilən problemdən dövlətə qarşı təzyiq vasitəsi kimi istifadə etmə cəhdidir.

Baxın, bizdə son 30 ildə 1 milyon insan öz evindən didərgin salınmaqla təməl hüquqlarından məhrum olub. Bu gün bir o qədər vətəndaş öz ata-baba yurduna mina təhlükəsi baxımından qayıda bilmir. Minalı sahələrin yaratdığı təhlükə ucbatından 10 milyon insan sərhədlərimiz daxilində sərbəst hərəkət etmək imkanına malik deyil. Azərbaycanda hüquq pozuntusundan danışıqda buradan başlamaq lazımdır. İnsan Hüquqları Şurası kimi ali bir təsisatın müzakirə mövzusu bu olmalıdır. Lakin İnsan Hüquqları Şurasının sessiyasında bu məsələ qaldırılmaz,

bu məsələyə, ümumiyyətlə, fikir verilmir. Çünki hədəf hüququn bərpası deyil, hədəf Azərbaycandır. Əlbəttə, bu, təəssüf doğurur. Belə bir ali təsisatda qeyri-ciddi rəy, təklif və tövsiyələrin səsləndirilməsinə yol verilməsi, eyni mənbəyə xidmət edən KİV-lərin isə bunu tirajlaması, insan hüquqları meyarından siyasi məqsədlərlə istifadə edilməsinə imkan yaradılması qəbuledilməzdir.

Hörmətli Sədr, fürsətdən istifadə edib mən də hörmətli Əli müəllimin və digər həmkarlarımızın səsləndirdiyi təbrikə qoşulmaq istəyirəm. Mən də bu ali tribunadan sıradan nazirə qədər hər bir polis əməkdaşını təbrik edirəm. Sırr deyil ki, Azərbaycan dünyanın ən sabit, ən təhlükəsiz ölkələrindən biridir və ictimai asayişin qorunması, təhlükəsizliyin təmin olunmasında polisimizin rolu müstəsna dır. Azərbaycan polisi tarixin bütün mərhələlərində öz vəzifə öhdəliyini, peşə borcunu ləyaqətlə yerinə yetirib. Elə son bir il ərzində pandemiya, daha sonra hərbi vəziyyətin elan edilməsi ilə bağlı polisin gecəsi-gündüzü olmadı. Bu gün həmçinin Azərbaycan polisi hər addımı minalanmış, işğaldan azad olunmuş ərazilərimizdə böyük şərəflə xidmət göstərir. Baxın, bu mürəkkəb dövrdə ictimai qayda, ictimai təhlükəsizlik tam nəzarətdə oldu. Bir dənə də olsun təxribat hadisəsinə imkan verilmədi. Eyni zamanda, mən polis–parlament əlaqələrini xüsusi qeyd etmək istəyirəm. Açıq deyim ki, bu gün Daxili İşlər Nazirliyi müraciətlərimizə ən operativ reaksiya verən qurumlardan biridir. Elə bir müraciətimiz olmayıb ki, şəxsən nazirin özü səviyyəsində bizə geri dönülməsin. Elə bu əlamətdar gündə fürsətdən istifadə edərək həm də bu əməkdaşlığa görə mən nazirliyin rəhbərliyinə və şəxsi heyətinə təşəkkür edirəm. Əlbəttə, bu gün mən öz seçicim

olan polisleri də unuda bilmərəm. Buradan qəhrəman Biləsuvar polisini təbrik edirəm. Hər birinə çətin, şərəfli fəaliyyətlərində uğurlar arzulayıram. Təşəkkür edirəm.

Sədrlik edən. Sağ olun. Ramin Məmmədov. Buyurun.

R.Məmmədov. Hörmətli xanım Sədr, hörmətli həmkarlar və media nümayəndələri. Azərbaycanın zəfəri ilə başa çatan Vətən müharibəsindən sonra müəyyən xarici siyasi dairələrin ölkəmizə qarşı qərəzli mövqeyinin davam etdirildiyini müşahidə etməkdəyik. 30 il ərzində Azərbaycan torpaqlarının Ermənistanın işğalı altında qalmasına laqeyd bir sükut nümayiş etdirən bəzi təşkilatlar və qurumlar bu gün yaranmış yeni geosiyasi reallıqların məntiqini düzgün qiymətləndirmək istəmirlər. Şübhəsiz ki, münaqişənin başa çatmasından narahat olanlar var. Bu narahatlığın bir səbəbi də Azərbaycanın sürətli inkişafı, hərbi və siyasi müstəvidə öz gücünün artırılmasıdır. Azərbaycanın tarixi qələbəsinin məğzini təhrif etmək cəhdlərini də müşahidə edirik. Fikrimcə, bu cür təşəbbüslər birliyimizin nə qədər əhəmiyyətli olduğunu bir daha görməyə imkan verir. Eyni zamanda, Azərbaycanın haqlı mövqeyinin dünyaya çatdırılması istiqamətində fəaliyyətimizi daha da genişləndirməli olduğumuzu göstərir.

Bu baxımdan Azərbaycanın Birinci vitse-prezidenti, Heydər Əliyev Fondunun prezidenti Mehriban xanın Əliyevanın təşəbbüsü ilə Qarabağ Dirçəliş Fondu tərəfindən yaradılmış “Karabakh.Center” internet resursunun fəaliyyətə başlamasının xüsusi əhəmiyyətə malik olduğunu vurğulamaq istərdim. Bu cür resursların mövcudluğu Azərbaycan həqiqətlərinin dünyaya çatdırılması, ötən il baş vermiş müharibəni doğuran səbəblərin izahı baxımından çox böyük əhəmiyyət kəsb edir. Digər tərəfdən Er-

mənistanın işğalçılıq siyasətinin bir xalqın tarixinə, zəngin mədəni irsinə, bir ölkənin təbiətinə, sərvətlərinə nə qədər böyük zərər vurduğunu göstərmək baxımından son dərəcə vacibdir. Çünki müasir dövrdə baş verən proseslərin təhlili göstərir ki, bizim yaşadığımız dünya arzuladığımız qədər ədalətli deyil. Əksinə, ədalətin gücə istinad etdiyi bir reallıqla qarşı-qarşıyıyıq.

Bu mənada bütün istiqamətlərdə gücümüzü artırmağa ehtiyac var. Güc anlayışı isə müasir dünyada yalnız iqtisadi inkişaf, hərbi potensial, geosiyasi reallıqlar, diplomatik çevikliklə məhdudlaşmır. Güclü dövlət olmağın ən vacib şərtlərdən biri intellektual mübarizə meydanında daha üstün mövqeyə sahib olmaqdır. Məhz bu baxımdan “Karabakh.Center” internet resursunun yaradılması yalnız təbliğat baxımından deyil, həm də intellektual mübarizə meydanında üstün olmaq baxımından əhəmiyyətlidir. Çünki bu resurs işğalın nəticələrini dünyaya daha effektiv, müasir və düşünülmüş strateji yanaşma əsasında çatdırmaq imkanı verir. Diqqətinizə görə təşəkkür edirəm.

Sədrlik edən. Çox sağ olun. Hörmətli həmkarlar, hamıya təşəkkür edirəm. Biz gündəlikdəki məsələlərin müzakirəsinə keçirik. Bu gün gündəliyimizdə 10 məsələ var. Qeyd edim ki, gündəliyin ilk 4 məsələsi üçüncü oxunuşda olan qanun layihələridir və gündəliyin 1-ci və 2-ci məsələləri cənab Prezidentin bir məktubu ilə Milli Məclisə daxil olub, mahiyyətə də bir-birinə yaxındır. Gündəliyin 1-ci məsələsi “Əmək pensiyaları haqqında” Qanunda dəyişiklik edilməsi barədə qanun layihəsidir. Gündəliyin 2-ci məsələsi isə “Əlilliyi olan şəxslərin hüquqları haqqında” Qanunda dəyişiklik edilməsi barədə qanun layihəsidir. Musa müəllim, mən Sizə söz vermək istəyirəm. Buyurun,

iki layihə haqqında birlikdə məlumat verin.

M.Quliyev, *Milli Məclisin Əmək və sosial siyasət komitəsinin sədri*.

Çox sağ olun. Hörmətli xanım Sədr, hörmətli millət vəkilləri, əvvəlki müzakirələrimizdə də qeyd etdiyimiz kimi, hər iki qanun layihəsinə edilən dəyişikliklər pozitiv dəyişikliklərdir. Vətəndaşlarımızın sosial müdafiəsini gücləndirən dəyişikliklərdir. Əgər təkrar əlilliyin müddəti 6 aya qədər ötürülübsə, əlillik yenidən təyin olunarkən əlillik pensiyasının arasının kəsilməməsini təmin etmək məqsədini daşıyır. Qanun layihələrinin mətnində ikinci oxunuşdan sonra heç bir dəyişiklik olmayıb və layihələri üçüncü oxunuşda dəstəkləməyi sizdən xahiş edirəm. Diqqətinizə görə təşəkkür edirəm.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, Musa müəllim. Bu, üçüncü oxunuşdur. Qüdrət müəllim, sözlünüz var? Buyurun.

Q.Həsənaquliyev. Təşəkkür edirəm, Sahibə xanım. Mən növbəti uğurlu səfərə görə Sizi və nümayəndə heyətinin üzvlərini təbrik edirəm. Amma bir təkliflə çıxış etmək istəyirəm. Əvvəllər bizə Milli Məclisdə cari məsələlər üçün vaxt ayrılmırdı. Çox müsbət haldır ki, Siz bu imkanı yaradırsınız ki, hər dəfə deputatları narahat edən məsələlər barədə danışıq bilirik. Amma biz müşahidə edirik ki, bəzən 20–30 nəfər çıxışa yazılsa da, cəmi 10 nəfər çıxış edə bilir. Ona görə də deputatları narahat edən məsələlər barədə parlamentdə çıxış etmək imkanı yaradılmalıdır. Yəni o 30 dəqiqənin təyin olunması Quran ayəsi deyil. Biz bunu dəyişə bilərik, bu vaxtı artırma bilərik. Rəhmətlik Murtuz müəllimin vaxtında, mən xatırlayıram ki, biz hər həftənin 2-ci, 5-ci günləri mütəmadi olaraq Milli Məclisə toplanırdıq. Hamı bilirdi ki, 2-ci, 5-ci günlər iclas var. Yəni

iclaslarımızın sayını artırma bilərik. Deputatlara imkan yaradılmalıdır ki, onları narahat edən məsələlər barədə danışı bilsinlər. Məsələn, mən iki dəfədir çıxışa yazılıram, hər dəfə də birinci onluğa düşə bilmirəm. Elə çıxır ki, əgər bundan sonra da heç vaxt düşə bilməsəm, demək, deputat olduğum dövrdə heç vaxt cari məsələlər barədə çıxış etmək imkanım olmayacaq. Çox xahiş edərdim ki, bu məsələləri mütləq nəzərə alağ.

İkinci vacib məsələ – əmək pensiyaları haqqında danışıraq. Bu gün Milli Məclisdə Razi Nurullayev bu barədə danışdı. Biz pensiyaçıları düşünməliyik. Axı bu qiymətlər qalxdı, əvvəl suyun qiymətini qaldırmışdıq, indi qazın qiyməti qalxdı, işığın qiyməti qalxdı. Mən keçən iclasda bir misal çəkdim ki, biz bəzən qiymətləri qaldıranda bunun nədən qaynaqlandığını, əsl səbəblərini demirik və əsaslandırmağa çalışırıq ki, bu, elə camaatın xeyrinədir. Bunun adını qoyuruq ki, bu, idarəetmənin təkmilləşdirilməsi deməkdir, bu, itkilərin qarşısını almaq məqsədi ilə edilir. Amma hansı məqsədlə edilir-edilsin, qiymət qalxırsa, pensiyaçılar və aztəminatlı insanlar bundan xüsusi ilə çox əziyyət çəkirlər. Buna görə də bizim Əmək və sosial siyasət komitəsi bu məsələni müzakirə etməli, buna münasibət bildirməli idi.

Mən Razi Nurullayevin o təklifini dəstəkləyirəm ki, bu tipli məsələlər parlamentdə mütləq müzakirə olunmalıdır və o monopolist dövlət təşkilatlarının qiymətləri qaldırmasını parlament müəyyənləşdirməlidir. Necə ki, cərimələri, dövlət rüsumlarını biz müəyyənləşdiririk, eyni qaydada da qanunvericilik aktında o qiymətlərin yuxarı həddi müəyyən olunmalıdır. Bu, aradan qaldırılmasa, bu qiymətlər belə artmaqda davam edəcək, sözün doğrusu. Biz gördük

ki, 74 il ərzində sovet dövləti məhz dövlət mülkiyyətinə görə, yəni bu sosialist təsərrüfat sistemi özünü doğrultmadı və dağıldı, SSRİ də daxil olmaq şərti ilə. Ona görə də bizdə iqtisadiyyatın aparıcı sahələri dövlət mülkiyyətinədir və bunu özəlləşdirmək lazımdır. Yaxud ən azı özəl şirkətlərə idarəetməyə verilməlidir. Yəni biz bu sistemi saxlamaqla ciddi uğurlara nail ola bilməyəcəyik. Qanun layihələrinə də səs verəcəyəm. Çox sağ olun.

Sədrlik edən. Sağ olun, Qüdrət müəllim. 30 dəqiqə ilə bağlı qeyd etdiniz ki, artıq biz bunu bir norma halına salmışıq. Ancaq bu gün mən 30 dəqiqədən çox vaxt verə bilmərəm. Hər həftə bizdə iclaslar olur. Mən həmişə müraciət edirəm, kim əgər çıxış edə bilmədisə, yazılı surətdə bunu stenoqrama verə bilər. Bizim hörmətli jurnalistlər də buradadırlar. Kim hər hansı bir fikri çatdırmaq istəyirsə, siyahıya düşə bilməyibsə, jurnalistlər buradadır, istənilən zaman şərait yaradaq. Siz həmişə mətbuata açıqlamalar da verə bilərsiniz, müsahibələr də verə bilərsiniz. Çox sağ olun.

Hörmətli həmkarlar, qanun layihəsi ilə bağlı daha çıxış etmək istəyən yoxdur və mən məsələni səsə qoyuram. Buyurun, münasibət bildirin. “Əmək pensiyaları haqqında” Qanunda dəyişiklik edilməsi barədə qanun layihəsindən söhbət gedir.

Səsvermənin nəticələri

(saat 11.52 dəq.)

Lehinə	78
Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	0
İştirak edir	78
Nəticə: Yetərsay yoxdur	

Buyurun, Şakir müəllim.

Ş.Şabanov. Lehinə 17 səs vermişlər.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, qanun layihəsi qəbul edildi.

İndi isə “Əlilliyi olan şəxslərin hüquqları haqqında” Qanunda dəyişiklik edilməsi barədə qanun layihəsinin üçüncü oxunuşda qəbul edilməsinə münasibət bildirin.

Səsvermənin nəticələri	(saat 11.52 dəq.)
Lehinə	78
Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	0
İştirak edir	78
Nəticə: Yetərsay yoxdur	

Məlumat verin, Şakir müəllim.

Ş.Şabanov. Lehinə 17 səs vermişlər.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, bu qanun layihəsi də qəbul edildi.

Hörmətli həmkarlar, gündəliyin 3-cü və 4-cü məsələləri də cənab Prezidentin bir məktubu ilə Milli Məclisə daxil olub və onlar da mahiyyətə bir-birinə yaxındır. Gündəliyin 3-cü məsələsi “Əmək pensiyaları haqqında” Qanunda dəyişiklik edilməsi barədə qanun layihəsidir. Musa müəllim, xahiş edirəm, buyurun, məlumat verin.

M.Quliyev. Çox sağ olun, hörmətli xanım Sədr. Hörmətli millət vəkilləri, ötən dəfəki müzakirələrdə söylədiyimiz kimi, bu qanun layihəsi də vətəndaşlarımızın sosial müdafiəsini gücləndirmək niyyəti güdür və müsbət isti-

qamətdə dəyişikliklərdir. Dəyişikliklərin mahiyyəti ondan ibarətdir ki, əgər dövlət orqanı əsasında publik hüquqi şəxs yaranırsa, dövlət qulluğuna xitam verilən işçilərin pensiya yaşına iki il qalıbsa və onların əgər 13 il stajı varsa, pensiyaları dövlət qulluğu kimi hesablanacaqdır. Yəni daha onlara əvvəlki 15 il yox, 2 il güzəşt tətbiq olunacaq. Qanun layihəsinin ikinci oxunuşda müzakirəsi zamanı hörmətli deputat həmkarımız Qüdrət Həsənquliyev çıxış edərək bu layihəni dəstəklədiyini bildirmiş, ancaq bu 2 il güzəşt stajının az olduğunu qeyd etmiş, daha çox müddətə güzəşt verilməsini təklif etmişdi. Layihə ətrafında çıxış edən hörmətli deputat həmkarlarımız Könül Nurullayeva və Fazil Mustafa da bu fikri dəstəkləmişlər.

Qeyd olunanlarla əlaqədar bildirmək istəyirəm ki, komitə də bu fikri dəstəkləyir və hesab edirik ki, dövlət qulluğundan publik hüquqi şəxsə keçən zaman o vətəndaşlarımızda daha çox güzəşt verilməlidir. Çünki bu onların istəyindən asılı olmayan bir dəyişiklik olmuşdur. Biz həmin məsələni həm Prezident Administrasiyasının əlaqədar şöbəsi ilə, həm də qanun layihəsinin müəllifi olan Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyi ilə müzakirə etmişik. Hər iki tərəf də bu məsələnin müzakirə olunmasına və gələcəkdə daha böyük güzəşt stajı müəyyən edilməsinə tərəfdar olduqlarını bildirmişlər. Yəqin ki, payız sessiyasında biz bu məsələyə yenidən qayıdaraq 2 il güzəşt müddətini daha böyük müddətlə əvəz edə biləcəyik. İndiki halda isə bu layihəyə səs verməyi sizdən xahiş edirəm. Təşəkkür edirəm.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, Musa müəllim. Hörmətli həmkarlar, xahiş edirəm, qanun layihəsinə üçüncü oxunuşda münasibət bildirin.

Səsvermənin nəticələri	(saat 11.55 dəq.)
Lehinə	77
Əleyhinə	1
Bitərəf	0
Səs vermədi	0
İştirak edir	78
Nəticə: Yetərsay yoxdur	

Şakir müəllim, buyurun.

Ş.Şabanov. Lehinə 17 səs vermişlər.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, qanun layihəsi üçüncü oxunuşda qəbul edildi.

İndi isə hörmətli həmkarlar, 4-cü məsələyə keçirik. Bu, “Dövlət qulluğu haqqında” Qanunda dəyişiklik edilməsi barədə qanun layihəsidir. Məsələyə dair məlumat vermək üçün mən Milli Məclis Sədrinin birinci müavini, Hüquq siyasəti və dövlət quruculuğu komitəsinin sədri hörmətli Əli Hüseynliyə söz verirəm. Buyurun.

Ə.Hüseynli, *Milli Məclis Sədrinin birinci müavini, Hüquq siyasəti və dövlət quruculuğu komitəsinin sədri.*

Hörmətli xanım Sədr, hörmətli deputatlar, Musa müəllim “Əmək pensiyaları haqqında” Qanunla bağlı geniş izahat verdi. Faktiki olaraq həmin müddəalar “Dövlət qulluğu haqqında” Qanunda da öz əksini tapmışdır, yəni uyğunlaşdırma xarakterlidir. Ona görə üçüncü oxunuşda səsə qoyulmasını xahiş edirəm.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, Əli müəllim. Çıxış etmək istəyən yoxdur. Mən qanun layihəsini səsə qoyuram. Buyurun, münasibət bildirin.

Səsvermənin nəticələri	(saat 11.56 dəq.)
-------------------------------	-------------------

Lehinə	76
Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	0
İştirak edir	76
Nəticə: Yetərsay yoxdur	

Məlumat verin, Şakir müəllim.

Ş.Şabanov. Lehinə 17 səs vermişlər.

Sədrlik edən. Qəbul edildi, çox sağ olun.

Hörmətli həmkarlar, biz növbəti məsələlərə keçirik və bizim 6 məsələmiz qalır. Onların hamısı ikinci oxunuşda olan qanun layihələridir. Gündəliyin növbəti 5-ci və 6-cı məsələləri də cənab Prezidentin bir məktubu ilə Milli Məclisə daxil olub və onlar da məzmunca bir-birinə yaxındır. Gündəliyin 5-ci məsələsi Əmək Məcəlləsinə və daha 12 məcəllə və qanuna dəyişiklik edilməsi barədə qanun layihəsidir, gündəliyin 6-cı məsələsi isə “Mediasiya haqqında” Qanunda dəyişiklik edilməsi barədə qanun layihəsidir. Mən hörmətli Əli müəllimdən xahiş edirəm, bu iki qanun layihəsi barədə ümumi məlumat versin. Buyurun.

Ə.Hüseynli. Çox sağ olun, hörmətli Sahibə xanım. Hörmətli həmkarlar, birinci oxunuş zamanı biz bu layihələri çox geniş müzakirə etdik. Faktiki olaraq “Mediasiya haqqında” Qanunun tətbiqi ilə bağlı prosessual məsələlərə və digər qanunlara əlavələr və dəyişikliklər təklif olunur. Onların mahiyyəti çox asandır. Yəni məcburi və könüllü mediasiya tətbiq olunarkən tərəflər və məhkəmə necə davranmalıdır. Yəni bu faktiki olaraq bir neçə prosessual normadır, baxmayaraq ki, qanun layihəsi çox böyük görünür. Bununla bağlı, “Mediasiya haqqında”

Qanunla bağlı hörmətli deputatlar çox maraqlı fikir mübadiləsi apardılar. Mən də çalışmışdım ki, “Mediasiya haqqında” Qanunun tətbiqi, Mediasiya Şurasının fəaliyyəti ilə bağlı, mediatorlarla bağlı geniş məlumat verim. Bu fikir mübadiləsinə görə həmkarlarıma təşəkkürümü bildirirəm.

Qanun layihəsində etdiyimiz və qanunvericilik təşəbbüsü subyektinə razılaşdığımız yeganə məqam ondan ibarətdir ki, söylədiyim kimi, “Mediasiya haqqında” Qanun faktiki olaraq dünəndən qüvvəyə minib. Amma təqdim olunan qanun layihələrinin qüvvəyə minmə tarixi də 1 iyula nəzərdə tutulmuşdur. Amma qanun layihəsi, hörmətli xanım Sədr, indi ikinci oxunuşdadır, ona görə o müddəə çıxarılmışdır və cənab Prezidentin imzalama tarixi ilə qüvvəyə minəcək. Bir də bir neçə texniki düzəlişlər etmişik. Hesab edirəm ki, keçən dəfə də söylədiyim kimi, indi biz bu qanunu qəbul etməklə, xüsusən də o məcburi mediasiya institutunun inkişafına və fəaliyyətinə bir təkan vermiş olarıq. Zaman isə bu institutun necə işləyəcəyini nümayiş etdirəcək və ehtiyac olarsa, biz yenidən bu qanun layihələrinə qayıda bilərik. Çox sağ olun.

Sədrlik edən. Sağ olun, Əli müəllim.

Hörmətli həmkarlar, bu məsələyə 4 komitədə baxılıb. Mən yenə də soruşmaq məcburiyyətindəyəm. Tahir müəllim, sözlünüz yoxdur? Musa müəllim? Yoxdur sözlünüz. Jalə xanım? Yoxdur. Hörmətli həmkarlar, bu, ikinci oxunuşda olduğuna görə biz əvvəlcə qanun layihələrini gərək əsas kimi qəbul edək. Ona görə də xahiş edirəm, Əmək Məcəlləsində və daha 12 məcəllə və qanunda dəyişiklik edilməsi barədə qanun layihəsinin əsas kimi qəbul edilməsinə münasibət bildirin. Buyurun.

Səsvermənin nəticələri	(saat 12.00 dəq.)
Lehinə	73
Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	1
İştirak edir	74
Nəticə: Yetərsay yoxdur	

Şakir müəllim, məlumat verin.

Ş.Şabanov. Lehinə 17 səs vermişlər.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, bu qanun layihəsi əsas kimi qəbul edildi.

İndi isə xahiş edirəm, “Mediasiya haqqında” Qanunda dəyişiklik edilməsi barədə qanun layihəsinin əsas kimi qəbul edilməsinə münasibət bildirin.

Səsvermənin nəticələri	(saat 12.00 dəq.)
Lehinə	76
Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	0
İştirak edir	76
Nəticə: Yetərsay yoxdur	

Buyurun, Şakir müəllim.

Ş.Şabanov. Lehinə 17 səs vermişlər.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, bu qanun layihəsi də əsas kimi qəbul edildi.

İndi isə çıxış etmək istəyənlər var. Qüdrət müəllim, buyurun. Qüdrət Həsənquliyev.

Q.Həsənquliyev. Çox sağ olun, hörmətli Sədr. Mən hər iki layihəyə səs verəcəyəm. Bu gün biz bir çox dövlət

orqanlarında xidmətkeçmə haqqında qanunlara dəyişiklik edirik. Yeri gəlmişkən qeyd edim ki, ictimaiyyəti narahat edən çox ciddi bir məsələ var. Bu da onunla əlaqədardır ki, müxtəlif dövlət orqanlarında xidmətdə olmanın yuxarı yaş həddi müəyyən olunub. Amma biz praktikada bəzən bunun icra olunmadığını görürük. İstər hakimlərlə bağlı olsun, istər daxili işlər orqanlarında olsun və sair, bir-bir sadalamayacağam. Amma biz bilirik ki, hətta son yaş həddinə qədər xidmət edirlər, sonra 5 il müddət artırılır. Maksimum 5 il artırılırsa bilər, amma yenə də mövcud qanunvericiliyə zidd olaraq bu müddət artırılır. O vaxtlar “Məhkəmələr və hakimlər” haqqında Qanun qəbul olunanda mən məsələ qaldırmışdım ki, hakimlər ömürlük təyin olunsun. Çox təəssüf ki, çoxluq yox qərarı qəbul elədi. Yuxarı yaş həddi müəyyən olunmalıdı deyər qərarlaşdırdılar. İndi Ali Məhkəmənin sədri yuxarı yaş həddinə çatıb, amma vəzifəsini davam etdirir. Yəni biz bu nümunə ilə əslində vətəndaşlarımızın dolayısı ilə qanunlara mənfi münasibətini formalaşdırırıq. Ona görə də ən pis qanun qanunsuzluqdan daha yaxşıdır. Mən təklif edirəm ki, doğrudan da, əvəzolunmaz kadrlar varsa, yəni hökumət onlardan daha layiqli kadrlar tapa bilmirsə, biz bu qanunu dəyişək, nəinki qanunu pozaq. Mən istəyirəm ki, biz bunu müvafiq icra orqanları ilə də müzakirə edək. Belə əvəzolunmaz kadrlar varsa, mütləq qanunu dəyişmək lazımdır ki, bu insanlar vəzifələrə müddətsiz təyin olunsun. Kimin sağlamlığı imkan verirsə, kim pensiyaya çıxmaq istəmirsə, nə qədər işləyirsə işləsin. Yoxsa insanlar qanuna baxırlar ki, yuxarı səviyyədə, dövlət səviyyəsində, ali dövlət hakimiyyəti orqanları səviyyəsində qanunlar pozulur. Onlar da qanunları pozurlar, sonra da onların bir

qismi məsuliyyətə cəlb olunur. Ailələri, özləri ciddi məhrumiyətlərlə üz-üzə qalırlar. Ona görə də “pis nümunə olmaq” təcrübəsindən imtina etməliyik.

“Mediasiya haqqında” Qanuna gəldikdə isə, mən bu qanuna da səs verəcəyəm. Dünən mətbuatda oxudum ki, Mediasiya Şurasının İdarə Heyətinin sədri Nadir Adilov seçilib. O bizim Hüquqşünaslar Konfederasiyasının üzvü olub. Mən onu çox ləyaqətli və savadlı bir hüquqşünas kimi tanıyıram və ümid edirəm ki, doğrudan da, o, bu yeni sahədə çox iş görəcək. Amma dünən mənə televiziya jurnalı sual verdi ki, bəs bu mediasiyada işlərə baxmaq üçün rüsumların miqdarı nə qədər olacaq? Mən dedim, sözün doğrusu, bilmirəm, bunu müvafiq Mediasiya Şurası müəyyənləşdirməlidir. Amma bir ümidimi ifadə elədim ki, bu, məhkəmə rüsumlarından az olar. Hər halda biz onu qanunvericiliyə daxil eləməmişik. Hörmətli Əli müəllim, bəlkə bunu qanuna daxil edək ki, o məbləğ, heç olmasa, məhkəmə rüsumlarından artıq olmasın. Diqqətinizə görə çox sağ olun.

Sədrlik edən. Sağ olun, Qüdrət müəllim. Etibar Əliyev. Buyurun, Etibar müəllim.

E.Əliyev. Çox təşəkkür edirəm, hörmətli Sahibə xanım. Hörmətli xanım Sədr, hörmətli həmkarlar, “Mediasiya haqqında” Qanunun qüvvəyə minməsinin hüquqi tərəfi ilə yanaşı mənəvi tərəfi də böyük əhəmiyyət kəsb edəcək. Təkrar edirəm ki, mediasiya vasitəçiliyi iki və daha çox tərəf arasında mübahisələrin həllinə yönəldilən prosesdir. Dünyada qayda belədir, mediasiya olmadan məhkəmələr işə başlaya bilməzlər. Bizim məhkəmələr bəlkə də dünyada qərarları ən sürətlə qəbul edən məhkəmələr sırasındadır. Bu, yaxşı məhkəmə sayıla bilməz, bu, ədalətli deyil.

Dünyanın əksər ölkələrində işlər məhkəməyə getməmişdən əvvəl mediasiyaya müraciət edirlər. Reallıqda mövcud qanunvericilikdə olan dəyişiklik ona görə vacib sayılmalıdır ki, hazırkı qüvvədə olan qanunda mediasiya təşkilatı hüquqi şəxs kimi qeyd olunur. Amma Azərbaycan Respublikasının Mülki Məcəlləsinin 43-cü maddəsində hüquqi şəxslərin təsnifatı verilir. Belə ki, Mülki Məcəllədə hüquqi şəxslərin aşağıdakı növləri vardır: kommərsiya hüquqi şəxs, qeyri-kommərsiya hüquqi şəxs və publik hüquqi şəxs.

Dəyişikliklərdə qeyd olunur ki, mediasiya təşkilatı qeyri-kommərsiya hüquqi şəxsdir. Lakin fikrimizcə, mediasiya təşkilatına hüquqi forma olaraq qeyri-kommərsiya hüquqi şəxs statusunun verilməsi mediasiya təşkilatının hüquqi təbiətinə ziddir. Mediasiya təşkilatının fəaliyyət xüsusiyyətləri onu kommərsiya hüquqi şəxsin bir növü kimi xarakterizə edir. Belə ki, mediasiya təşkilatının əsas məqsədi gəlir əldə etməkdir. Tərəflərə məsləhətlər verməklə, onları uzlaşmaya gətirməklə onlara pullu xidmətlər göstərir. Amma qeyri-kommərsiya təşkilatlarının əsas məqsədi mənfəət götürməkdən ibarət deyil. Doğrudur, onlar kommərsiya fəaliyyəti göstərə bilirlər və əldə edilən gəlir həmin təşkilatın nizamnaməsinin məqsədlərini həyata keçirməyə yönəlməlidir. Əldə edilən gəlir həmin təşkilatın təsisçiləri və əməkdaşları arasında bölüşdürülməməlidir. Fəqət mediasiya xidmətində əldə edilən gəlirlər onun təsisçiləri və mediatorlar arasında bölüşdürülməkdir. Beləliklə, hüquqi nonsens yaranır, kommərsiya təbiətinə malik olan bir təşkilata qeyri-kommərsiya xarakteri vermək istəyirik. Bu da gələcəkdə bir çox hüquqi problemlərin yaranmasına səbəb olacaq.

Mən hörmətli Əli müəllimdən xahiş edirəm ki, bu məsələyə aydınlıq gətirsin. Təklif edirəm ki, mediasiya təşkilatına kommersiya təşkilatı hüquqi statusu verilsin. Qeydiyyat məsələsinə baxaq. Məgər biz bilmirik ki, qeyri-kommersiya təşkilatı necə qeydiyyatata alınır? Qanunvericilikdə 40 gündür. Mən hələ süründürməçiliyi demirəm. Təşəkkür edirəm.

Sədrlik edən. Sağ olun. Sədaqət Vəliyeva, buyurun.

S.Vəliyeva. Çox sağ olun, xanım Sədr. Söz verdiyiniz üçün təşəkkür edirəm. Hər iki qanun layihəsinin lehinə səs verəcəyəm. Sadəcə, narahat edən bir neçə məqam haqqında qeyd etmək istəyirdim. Mediasiya haqqında qanun layihəsinin müzakirəyə çıxarılma səbəbi barədə fikirlərimi bildirmək istərdim. Əvvəla, onu qeyd edim ki, mediasiya fəaliyyəti ilə əlaqədar ciddi idarəetmə və nəzarət funksiyası həyata keçirilməlidir. Çünki öncə, “mediasiya fəaliyyəti nə ilə əlaqədardır?” sualı ətrafında sadə insanlar ətraflı şəkildə maarifləndirilməlidir. Çünki bu xidmətdən istifadənin istiqamətləri müəyyənləşdirilməlidir. Eyni zamanda, bir hesabatlılıq olmalıdır ki, istifadənin istiqamətləri müəyyənləşdirilsin. Eyni zamanda, bir hesabatlılıq olmalıdır ki, mediasiya fəaliyyətinin, yaxud mediatorların necə və nə qədər töhfəsi olacaq. Digər tərəfdən, hər dəfə statistikaya baxanda ölkədə boşanmaların sayının artdığını görürük. Bu mediasiya fəaliyyətinin məhz boşanmalar sahəsinə hansı təsirləri olacaq? Hər kəs yaxşı bilir ki, hazırda ölkəmizdə boşanmaların sayı artır. Bunun səbəbləri də müxtəlifdir. Əsasən mənəvi-psixoloji problemlərlə əlaqədardır.

Eyni zamanda, ölkəmizdə alimentin verilməsi sahəsində problemlər yaşanır. Belə olan halda həm ailə institutunun təməli zəifləyir, həm də sosial baxımdan problemlə

ailə meydana çıxır. Boşanandan sonra qadınlar uşağını saxlamaq üçün dövlət qurumlarının qarşısında növbəyə dururlar. Uşaq ataları isə aliment ödəməmək üçün müxtəlif bəhanələr uydururlar. Hətta bu gün elə atalar var ki, aliment ödəməmək üçün məhkəmələrə saxta işsizlik, əlillik kağızları təqdim edirlər. Əgər bu gün deputat qərar-gahına müraciət edənlərin arasında 10 nəfərdən bir-ikisi alimentlə əlaqədar müraciət edirsə, demək ki, problem var və həllini gözləyir. Problemin həlli isə tək-cə məsuliyyətsiz valideyn və alimentlərlə bağlı deyil. Problemin çözülməsi birbaşa ailənin qurulmasından başlamalıdır.

Hər dəfə təklif etmişəm, bu gün də eyni fikri səsləndirirəm ki, məcburi xarakterli nikah müqaviləsi çox yaxşı olar. Hətta bu günlərdə mən televiziya vasitəsi ilə Vəkillər Kollegiyasının İdarə Heyətinin üzvlərindən birinin də bu fikri dəstəklədiyini gördüm. Nikah müqaviləsinin imzalanması nə bədnəsiyyətlik, nə də utançverici bir hal deyil. Onun mahiyyətini və əhəmiyyətini gənclərimizə izah etməliyik. Yaxşı olar ki, Ədliyyə Nazirliyinin müvafiq qurumu araşdırsın ki, il ərzində neçə nikah müqaviləsi bağlanır və bu nikah müqaviləsi bağlanan ailələrdən neçəsi boşanıb. Mən bu günlərdə bizim VVAQ bürosuna bununla bağlı müraciət elədim. Məlum oldu ki, cəmi iki nəfər nikah müqaviləsi bağlayıb. Onların da ikisi xaricdə təhsil almış gənclər idi. Deməli, orada maariflənmə daha genişdir. Çünki boşanma işlərinə sıradan bir proses kimi yanaşılmalıdır. Ümumiyyətlə, ailə institutunun qorunub saxlanması, ailələrin dağılmamasının qarşısının alınması, uşaqların mənəvi-psixoloji sarsıntılarının müdafiə olunması üçün kompleks fəaliyyət sistemi işlənməlidir. Ailələrin dağılmasının qarşısının alınması üçün boşanma prosesini bir

qədər mürəkkəbləşdirmək lazımdır. Ailə məsləhətxanalarının fəaliyyətini gücləndirmək lazımdır. Həmin məsləhətxanalar qapıları bağlı idarələr olmamalıdır. Onlar problemlə ailələrlə birbaşa işləməlidir. Televiziyalara, mətbuat orqanlarına ailədaxili münaqişələri ictimailəşdirmək qadağan edilməlidir. Nəhayət, ölkəmizdə bir vətəndaş formalaşdırılması konsepsiyası işlənməsinə start verilməlidir. Əslində, qanunlar bu sahədə çox gözəl işləyir. Tam əlverişli şərait yaradılır. Sadəcə olaraq, təşəbbüslər göstərilməlidir, məlumatlandırıcı sənədlər də hazırlanmalıdır. Bir də mümkün olarsa, ailə məhkəmələri ayrıca olmalıdır. Biz hörmətli Mələhət xanım ilə Türkiyədə olmuşuq və bunun şahidi olmuşuq. Çox geniş iş aparılmalıdır. Ailə dövlətin əsasıdır. Onun qurulması və dağılması çox adi bir prosesə çevrilməməlidir. Ailə məhkəmələri bununla geniş məşğul olmalıdırlar. Diqqətinizə görə çox təşəkkür edirəm.

Sədrlik edən. Sağ olun, Sədaqət xanım. Niyə belə tələsirdiniz? Vaxtınız var idi axı. Bu, 3 dəqiqəlik deyil. Ha baxdım, Zahid müəllim desin, başa düşmədi, Sizə bir işarə versin ki, tələsməyəsınız. Sahib Alıyev. Sahib müəllim, buyurun.

S. Alıyev. Təşəkkür edirəm, hörmətli xanım Sədr. Dəyərli həmkarlar, əslində, mənim çıxış etmək fikrim yox idi. Amma burada bu mediasiya institutu ilə bağlı bəzi fikirlər səsləndirildi, ona görə çıxış edirəm. Mediasiya institutu, əslində, ingilis-sakson hüquq sisteminin dünya məhkəmə sisteminə gətirdiyi bir yenilik kimi qiymətləndirilir. Bizim tarixi təcrübəmizdə məhkəmə də olub, mediasiya da olub. Məhkəmə qazılar vasitəsi ilə, mediasia isə ayrı-ayrı ağsaqqallar vasitəsi ilə həyata keçirilib. Düzdür, indi bizim bu “Mediasiya haqqında” Qanunda

inzibati və cinayət işləri nəzərdə tutulmayıb, bunlara mediasiyada baxılmayacaq. Amma məhz həmin ağsaqqalların vasitəsi ilə “qan davaları” deyilən davalara son qoyulub. Ən ağır cinayətlər məhz onların vasitəçiliyi ilə bağışlanıb.

Bizim milli folklorda da, lətifələrdə də qazılar, yəni məhkəmə funksiyasını yerinə yetirənlərlə bağlı müəyyən məqamlar varsa da, mediasiya funksiyasını yerinə yetirənlərlə bağlı həmişə yaddaşlarda sayğı var, hörmət var. Mediatorlara, belə demək mümkünsə, böyük bir ehtiram var. Bunu nəyə görə deyirəm. Mediasiya institutu kommersiya niyyəti ilə yaradılmır. Mediasiya institutunun yaradılmasında məqsəd cəmiyyətdə birgəyaşayış mədəniyyətini daha da yüksəltmək və fərdlər arasında narazılıq potensialını minimuma endirməkdən ibarətdir. Təbii ki, məhkəmələrin işini yüngülləşdirmək də öz yerində. Çünki bir proses mediasiyada həllini tapırsa, bu, o deməkdir ki, bundan narazı qalan tərəf yoxdur. Ona görə də mən fikirləşirəm ki, hörmətli Əli müəllim də qeyd etdi, bəli, biz bu qanuna zaman-zaman dəyişikliklər edəcəyik. Burada inzibati məsələlərə də, cinayət məsələlərinə də baxılacaq.

Hörmətli Qüdrət müəllim vurğuladı, doğrudan da, Mediasiya Şurasına Nadir Adilov kimi ləyaqətli, savadlı bir hüquqşünasın sədr seçilməsi də çox sevindirici haldır. Sadəcə, mən fikirləşirəm ki, bu mediasiya məsələlərinə baxanda bəlkə onun üçün konkret olaraq imtahandan keçmiş mediatorlarla yanaşı ayrı-ayrı bölgələrdə sözükeçən ağsaqqallar, ehtiram edilən pirani və nurani insanlar da işin səmərəliliyini artırmaq üçün dəvət edilsin. Meqapolislərdə isə hər kəsin hörmətlə yanaşdığı, obyektivliyinə heç kimin şübhə etmədiyi ziyalılar var ki, onlar cəlb edilsinlər. Diqqətinizə görə təşəkkür edirəm.

Sədrlik edən. Sağ olun, Sahib müəllim. Əli müəllim, Sizin sözünüz var? Buyurun.

Ə.Hüseynli. Sahibə xanım, hörmətli deputatlara təşəkkür edirəm. Keçən dəfə də təxminən belə proqnozlaşdırmışdıq, yəni bizim dəyişiklik etdiyimiz qanun yox, “Mediasiya haqqında” Qanunla bağlı fikirlər irəli sürüldü. Hörmətli Sədr, mən vurğulamışdım ki, qanun faktiki olaraq dünəndən qüvvədədir. Düşünürəm ki, indiki mərhələdə yenidən qanunun müddəaları ilə bağlı, onun fəlsəfəsi ilə bağlı gərək hansısa fundamental dəyişikliklər yolu tutmayaq. O cümlədən, Sahib müəllimin qeydləri ilə razıyam. Mediatorlar barışdırıcı bir rol oynayır və biz zamanında məhz onu qanunda qeyri-kommersiya hüquqi şəxs kimi qeyd etmişik.

Etibar müəllim, mən Sizin narahatlığınızı başa düşürəm. Yəni qeydiyyat məsələsində. Amma keçən dəfə də məlumat verdim. Faktiki olaraq mediator təşkilatının qeydiyyatında heç bir problem olmayıb. Keçən dəfə rəqəmləri ona görə səsləndirmişdim ki, bugünkü günə Mediasiya Şurası da yaradılıb, mediatorlara təlimlər keçiblər, proses tam hazırdır. Yəni qeydiyyatda heç bir problem olmayıb və bu mediasiya məsələsi məhkəmə-hüquq islahatları çərçivəsində həyata keçirildiyindən onların qeydiyyatı məsələsi də tam nəzarətdədir. Ali dövlət orqanları, o cümlədən ədliyyə orqanları bütün müvafiq dəstəyi verirlər.

Qüdrət müəllim, həqiqətən də, mediasiya xərcləri məsələsi vacibdir. Xatırlayırsınızsa, biz qanunun özündə – əsas baza qanunda 36-cı maddədə yazmışdıq və indi tam xatırlamıram. Amma “Dövlət rüsumu haqqında” Qanunda var, onlara ödənilən məbləğ mövcuddur. Böyük məbləğ

deyil yəni. O məbləğ də olmasa, mediatorlar ofis xərclərini ödəyə bilməzlər, yəni fəaliyyət göstərə bilməzlər. Amma bu, çox böyük məbləğ deyil. Yəni Qüdrət müəllim, Sizin ümumən o fikrinizlə razıyam ki, “Dövlət qulluğu haqqında” Qanunda biz o yuxarı yaş həddini müəyyənləşdirmişik. Razıyam ki, bir neçə il bundan əvvəl bir sıra hallarda praktikada biz pozuntuları görürdük. Amma eyni zamanda, onu da qeyd edim ki, Ali Məhkəmə sədrinin son yaş həddi hələ tamamilə olmayıb. Hesab edirəm ki, bu baxımdan hər hansı bir qanun pozuntusu da mövcud deyil. Qüdrət müəllim, yaş həddi 2023-cü ildə tamam olur. Biz fərdləri, personaları müzakirə etmirik, yəni, işçi qaydasında baxa bilərik. Bir daha təşəkkür edirəm.

Hesab edirəm ki, hörmətli deputatlar, “Mediasiya haqqında” Qanunun fəaliyyətə başlaması ilə indi qəbul etdiyimiz qanun bu məsələyə öz ciddi töhfəsini verir. Əminəm ki, üçüncü oxunuşda da parlament səs verəcək, qanun imzalanacaq və faktiki olaraq artıq biz iyul ayının ortalarından Azərbaycanda məhkəmə-hüquq islahatları çərçivəsində yaradılmış mediasiya institutunun fəaliyyətini müşahidə edə biləcəyik. Bir daha vurğulayıram, müsbət təcrübəni götürmüşük, Türkiyə, İtaliya təcrübəsini. Əminəm ki, məhkəmə-hüquq islahatlarına bizim yaratdığımız bu yeni təsisat öz müsbət təsirini göstərəcəkdir. Bir daha təşəkkür edirəm.

Sədrlik edən. Sağ olun, Əli müəllim. İndi isə hörmətli həmkarlar, biz səsverməyə keçəcəyik və əvvəl gərək maddələr üzrə səs verək. Beləliklə, bizdə Əmək Məcəlləsində və digər qanunlarda dəyişiklik edilməsi barədə qanun layihəsində 13 maddə var. Bu, beşinci məsələmizdir. Mən onları qruplaşdırıb səsə qoyacağam. Xahiş edirəm, 1-ci, 2-

ci və 3-cü maddələrin qəbul edilməsinə münasibət bildirin.

Səsvermənin nəticələri	(saat 12.18 dəq.)
Lehinə	80
Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	0
İştirak edir	80
Nəticə: Yetərsay yoxdur	

Şakir müəllim, buyurun, məlumat verin.

Ş.Şabanov. Lehinə 17 səs vermişlər.

Sədrlik edən. Sağ olun, qəbul edildi. Növbəti maddələrə, xahiş edirəm, münasibət bildirin. Bu, 4-cü, 5-ci, 6-cı maddələrdir.

Səsvermənin nəticələri	(saat 12.18 dəq.)
Lehinə	76
Əleyhinə	1
Bitərəf	0
Səs vermədi	0
İştirak edir	77
Nəticə: Yetərsay yoxdur	

Şakir müəllim, məlumat verin.

Ş.Şabanov. Lehinə 17 səs vermişlər.

Sədrlik edən. Sağ olun, qəbul edildi. İndi isə 7-ci, 8-ci və 9-cu maddələrin qəbul edilməsinə münasibət bildirin.

Səsvermənin nəticələri	(saat 12.19 dəq.)
Lehinə	79
Əleyhinə	0

Bitərəf	0
Səs vermədi	0
İştirak edir	79
Nəticə: Yetərsay yoxdur	

Şakir müəllim, məlumat verin.

Ş.Şabanov. Lehinə 17 səs vermişlər.

Sədrlik edən. Sağ olun, qəbul edildi. Nəhayət, mən son 4 maddəni səsə qoyuram. Bu, 10-cu, 11-ci, 12-ci və 13-cü maddələrdir.

Səsvermənin nəticələri	(saat 12.19 dəq.)
Lehinə	80
Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	0
İştirak edir	80
Nəticə: Yetərsay yoxdur	

Buyurun, Şakir müəllim.

Ş.Şabanov. Lehinə 17 səs vermişlər.

Sədrlik edən. Sağ olun, qəbul edildi. İndi isə qanun layihəsini ikinci oxunuşda bütövlükdə səsə qoyuram. Buyurun, münasibət bildirin.

Səsvermənin nəticələri	(saat 12.20 dəq.)
Lehinə	80
Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	0
İştirak edir	80
Nəticə: Yetərsay yoxdur	

Şakir müəllim, məlumat verin.

Ş.Şabanov. Lehinə 17 səs vermişlər.

Sədrlik edən. Sağ olun. Bu qanun layihəsi ikinci oxunuşda qəbul edildi. İndi isə keçirik o biri qanun layihəsinə, “Mediasiya haqqında” Qanunda dəyişiklik edilməsi barədə qanun layihəsi. Burada 7 maddə var və mən onları 2 yerə bölüb səsə qoyacağam. Deməli, birinci səsə qoyduğumuz qrup 1-ci, 2-ci və 3-cü maddələrdir. Buyurun, qəbul edilməsinə münasibət bildirin.

Səsvermənin nəticələri	(saat 12.20 dəq.)
Lehinə	78
Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	2
İştirak edir	80
Nəticə: Yetərsay yoxdur	

Şakir müəllim, məlumat verin.

Ş.Şabanov. Lehinə 17 səs vermişlər.

Sədrlik edən. Sağ olun, qəbul edildi. İndi isə yerdə qalan 4 maddəyə, xahiş edirəm, münasibət bildirin. Bu, 4–6-cı maddələrdir.

Səsvermənin nəticələri	(saat 12.21 dəq.)
Lehinə	79
Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	1
İştirak edir	80
Nəticə: Yetərsay yoxdur	

Şakir müəllim, buyurun.

Ş.Şabanov. Lehinə 17 səs vermişlər.

Sədrlik edən. Sağ olun, qəbul edildi. İndi isə qanun layihəsini ikinci oxunuşda bütövlükdə səsə qoyuram. Buyurun, münasibət bildirin.

Səsvermənin nəticələri	(saat 12.21 dəq.)
Lehinə	80
Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	0
İştirak edir	80
Nəticə: Yetərsay yoxdur	

Şakir müəllim, məlumat verin.

Ş.Şabanov. Lehinə 17 səs vermişlər.

Sədrlik edən. Çox sağ olun. Beləliklə, “Mediasiya haqqında” Qanunda dəyişiklik edilməsi barədə qanun layihəsi ikinci oxunuşda qəbul edildi.

Hörmətli həmkarlar, növbəti məsələyə keçirik. Bu, 7-ci məsələdir. “Dövlət qulluğu haqqında” Qanunda və daha 8 qanun və əsasnamədə dəyişiklik edilməsi barədə qanun layihəsidir. Əli müəllim, mən yenə də Sizə söz verirəm. Buyurun.

Ə.Hüseynli. Çox sağ olun. Hörmətli deputatlar, bu layihə ilə bağlı geniş məlumat vermişdim. Çox pozitiv bir layihədir. Xüsusi dövlət orqanından dövlət qulluğuna və dövlət qulluğundan xüsusi dövlət qulluğuna keçən zaman sınaq müddətinin və stajın yenidən tətbiq olunmaması ilə bağlıdır. Yəni faktiki olaraq bərabərlik şəraiti yaradır. Ona görə, hörmətli xanım Sədr, səsə qoyulmasını xahiş edirəm.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, Əli müəllim. Bu qanun layihəsinə 2 komitədə də baxılıb. Səməd müəllim, sizin

komitədə də baxılıb. Sözüüz yoxdur ki? Tahir müəllim? Yoxdur. Çox sağ olun. İndi isə hörmətli həmkarlar, bu qanun layihəsinin əsas kimi qəbul edilməsinə münasibət bildirməliyik. Buyurun, münasibət bildirin.

Səsvermənin nəticələri	(saat 12.23 dəq.)
Lehinə	76
Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	0
İştirak edir	76
Nəticə: Yetərsay yoxdur	

Şakir müəllim, məlumat verin.

Ş.Şabanov. Lehinə 17 səs vermişlər.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, əsas kimi qanun layihəsi qəbul edildi. Yazılan var. Fazil Mustafa. Fazil müəllim, buyurun.

F.Mustafa. Təşəkkür edirəm. Hörmətli xanım Sədr, hörmətli millət vəkili. Mən bu qanun layihəsinə səs verəcəyəm və hesab edirəm ki, həqiqətən də müəyyən stajorluq və sınaq müddətlərinin məhdudiyət olaraq ortadan qaldırılması dövlət qulluğunda çalışan bir sıra insanlar üçün olduqca vacibdir. Amma söhbət dövlət qulluğundan gedirsə, əslində, bu sistemdə ən çox insanları maraqlandıran ədalətsizlik problemdir. Ədalətsizlik nə ilə bağlıdır? Vəzifə pillələrində birdən-birə sürətlə irəliləmək, subyektiv meyarlarla müəyyən dərəcələrin verilməsi. Diqqət edirsinizsə, hətta bir sıra qurumlarda xüsusi idarələr yaranır ki, kiməsə general verilsin, kiməsə müəyyən dərəcədə status verilsin. Burada bir sıra məsələlərin həqiqətən

də dilə gətirilməsi, gündəmə gətirilməsi vacibdir.

İndi hörmətli Əli müəllim polisın peşə bayramı ilə bağlı, Azərbaycan polisının rolu ilə bağlı məsələni çox doğru olaraq qeyd etdi. Amma mən sizə bir şeyi xatırladım ki, 5 iyul 1881-ci ildə Azərbaycanın daxili işlər naziri olmuş Nəsim bəy Yusifbəylinin bu il 140 illiyi tamam olur. Bir dəfə Əhməd bəy Ağaoğlu ilə bağlı burada mən çıxış edəndən haradasa 2 ay sonra xatırladıq ki, onun 150 illik yubileyi gəlir. Onun yubileyi ilə bağlı ölkə Prezidenti sərəncam verdi. Prezidentin tarixi şəxsiyyətlərə həssaslığı bəllidir, yəni Topçubaşov, Məmməd Əmin Rəsulzadə – hamısı ilə bağlı sərəncam imzalayıb. Hansını təqdim edirlər, vaxtında çatdırırlarsa, bunu edirlər. Nəsim bəy Yusifbəyli 12 yanvar 1920-ci ildə Azərbaycan hökumətinin başında olanda Azərbaycanın müstəqilliyi de-fakto tanınıb, 39 yaşında həlak olubdur. Amma bu günlər onun 140 illiyi Azərbaycanda qeyd olunmur. Bu, sadəcə, bir unutkanlıq deyil.

Mən hesab edirəm ki, əgər biz istəyiriksə dövlət qulluğuna həssaslığı artırmaq, bu kimi şəxsiyyətlərin dəyərini vermək bizim borcumuzdur. Hesab edirəm ki, bir sıra məsələlərdə olduğu kimi, məhz bu sistemdə də insanlara dövlət nəzarəti qurumları tərəfindən ayrı-ayrı dövlət orqanlarında – istər hüquq mühafizə orqanlarında olsun, istərsə də diplomatik xidmətdə bu dərəcələrin verilməsi məsələsinə olduqca həssas yanaşmaq lazımdır. Yəni adama görə idarə müəyyən olunur, adama görə vəzifə müəyyən olunur, adama görə rütbə müəyyən olunur. Yüzlərcə insan alt qatlarda əzilir, yüzlərcə insan o pilləkəni, nərdivanı qalxana qədər zülm çəkirlər. Adam var, heç mayor rütbəsini, adam var, podpolkovnik, polkovnik rüt-

bəsini keçə bilmir. Amma onların yerinə göydən biri zənbillə gəlib düşür, fəvqəladə səlahiyyətli səfir olur, general olur. Bu məsələlərə ciddi həssaslıqla yanaşmaq lazımdır.

Əslində, dövlət qulluğunun əsas problemi bu staj və başqa məsələlər deyil. Sınaq müddəti və başqa məsələlər, əslində, onun faydasıdır. Bu, ədalətsizlik məsələsidir ki, insanların haqqı tapdalanır və o insanlar artıq dövlət qulluğunda çalışmaqdan özlərini narahat hiss edirlər. Onlar özlərini kimsəsiz, sahibsiz adam kimi hiss edirlər. Hamı hiss edir ki, müəyyən vəzifələrə adamların gəlməsi üçün mütləq hansısa bir himayəyə ehtiyac var. Yəni Azərbaycanda bu ənənəni biz necə isə ortadan qaldırmalıyıq. Həqiqətən də, bizdə müharibə vaxtı göstərdi ki, döyüşən generalların sayı kabinet generalları ilə müqayisədə heç 2-3 faiz təşkil etmədi. Yəni bu günlər döyüşdə qəhrəman olan generallarımızın qarşısında mən, həqiqətən, baş əyirəm, vicdanlı olan, Şuşanın alınmasında iştirak edən bu qəhrəmanların qarşısında. Amma burada etimadı doğrultmayan nə qədər adam ortaya çıxdı ayrı-ayrı sahələrdə. Ona görə də bu sayı artırmaqla, status verməklə, imtiyaz verməklə, sabah əmək pensiyasında niyə biz problem yaşayırıq? Çünki əmək pensiyasına haqqı çatmayanların böyük əksəriyyəti hansı sistemdə işləyiblərsə, dövlətə, cəmiyyətə xüsusi heç bir faydası toxunmayıbdır. Onlar böyük əmək pensiyaları alırlar, imtiyazları var. Amma qalanlar – kasıb-kusub bunu ala bilmir. Onun məbləğini biz müzakirə edirik. Ona görə də mən dövlət qulluğu ilə bağlı məsələyə, təbii ki, dəstək verəcəyəm. Amma elə məsələlər var ki, onu müzakirə etməyimiz, onu diqqətə çatdırmağımız vacibdir, ona görə ki, ölkə Prezidentinə bu məsələlər daha aydın şəkildə çatsın, qəbul

etsin ki, həqiqətən də, bu sahədə digər bütün dövlət qulluğunda çalışan insanların hüquqlarının qorunması istiqamətində onun tapşırıqları vicdanla yerinə yetirilsin. Diqqətinizə görə sağ olun.

Sədrlik edən. Sağ olun. Elnur Allahverdiyev. Buyurun.

E.Allahverdiyev. Təşəkkür edirəm, hörmətli xanım Sədr. Hörmətli həmkarlar, mən istəyirəm diqqətinizi yenə də dövlət qulluğu ilə bağlı bir problemə yönəldim. Bildiyiniz kimi, ölkəmizdə cənab Prezident İlham Əliyevin rəhbərliyi ilə hərtərəfli islahatlar həyata keçirilir. Bu islahatların çox mühüm istiqaməti rəhbər vəzifələrə yeni, müasir düşüncəli və təhsilli gənc kadrların təyin olunmasıdır. Dövlətimizin hərtərəfli inkişafı yeni dünyagörüşünə malik dünyada baş verən iqtisadi-siyasi tendensiyalardan xəbərdar olan kadrlardan asılıdır. İqtisadiyyat, sosial həyat, təhsil sahəsindəki uğurlarımız göz qabağındadır. 44 günlük Vətən müharibəsində gənc zabitlərimizin taleyüklü qələbəsi parlaq zəfərimizin mühüm səbəblərindəndir.

Başqa sözlə, inkişafın keyfiyyətə yeni mərhələsinə qədəm qoymuş dövlətimiz üçün yeni təfəkkürlü idarəetmə sistemi labüddür. Ancaq bəzi hallarda yeni kadr təyinatı ilə əlaqədar dövlət orqanlarında əvvəlki kollektivin üzvlərinin səbəbsiz işdən azad edilməsi problemləri yaşanır. Mən deyərdim ki, bir çox hallarda yeganə səbəb işdən azad olunmuş kadrların yaşının yeni təyin olunmuşların yaşından çox olmasıdır. Söhbət 50, 55, 58 yaşlı olan insanlardan gedir. Bu yaşda bəzən müəyyən təcrübəyə malik olan kadrlar işdən çıxarılır, mövcud pandemiya səbəbindən iqtisadiyyatımızın qarşılaşdığı problemləri də nəzərə alsaq, faktiki olaraq onlar işsiz qalırlar. Pensiya vaxtlarına isə hələ bir neçə il var. Bu şəxslər ailə

başçısıdırlar, yaşlarının ən məsuliyyətli anını yaşayırlar, övladları təhsil alır, qızları, oğlanları ailə həyatı qurmalıdırlar. Belə bir anda övladlarına dəstək göstərməli olan valideyn işsiz qalır. Fikrimcə, həmkarlarım mənimlə razılaşar ki, bu, kifayət qədər ciddi məsələdir və diqqətdən kənar qalmamalıdır. Təşəkkür edirəm.

Sədrlik edən. Sağ olun. Hörmətli həmkarlar, indi biz qanun layihəsini maddələr üzrə səsə qoymalıyıq. Bu qanun layihəsində 9 maddə var. Xahiş edirəm, 1-ci, 2-ci və 3-cü maddələrin qəbul edilməsinə münasibət bildirin.

Səsvermənin nəticələri	(saat 12.32 dəq.)
Lehinə	74
Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	0
İştirak edir	74
Nəticə: Yetərsay yoxdur	

Buyurun, Şakir müəllim.

Ş.Şabanov. Lehinə 16 səs vermişlər.

Sədrlik edən. Sağ olun, qəbul edildi.

İndi isə 4-cü, 5-ci, 6-cı maddələri səsə qoyuram. Buyurun.

Səsvermənin nəticələri	(saat 12.32 dəq.)
Lehinə	76
Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	0
İştirak edir	76
Nəticə: Yetərsay yoxdur	

Şakir müəllim, məlumat verin.

Ş.Şabanov. Lehinə 16 səs vermişlər.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, qəbul edildi.

7-ci, 8-ci və 9-cu maddələri səsə qoyuram. Buyurun.

Səsvermənin nəticələri	(saat 12.32 dəq.)
Lehinə	76
Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	0
İştirak edir	76
Nəticə: Yetərsay yoxdur	

Şakir müəllim, məlumat verin.

Ş.Şabanov. Lehinə 16 səs vermişlər.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, qəbul edildi.

İndi isə qanun layihəsini mən ikinci oxunuşda bütövlükdə səsə qoyuram.

Səsvermənin nəticələri	(saat 12.33 dəq.)
Lehinə	75
Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	0
İştirak edir	75
Nəticə: Yetərsay yoxdur	

Şakir müəllim, buyurun.

Ş.Şabanov. Lehinə 16 səs vermişlər.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, qəbul edildi.

İndi isə hörmətli həmkarlar, növbəti məsələlərə keçirik.

Bizim 3 məsələmiz qalır. Gündəliyin 8-ci məsələsi Mülki Prosesual Məcəllədə, gündəliyin 9-cu məsələsi “Dövlət rüsumu haqqında” Qanunda və gündəliyin 10-cu məsələsi İnzibati Prosesual Məcəllədə dəyişiklik edilməsi haqqında qanun layihələridir. Qeyd edim ki, ötən iclasda bu məsələlər gündəliyin son 4 məsələsi kimi nəzərdə tutulmuşdu. Yəqin xatırlayırınsınız, İnzibati Prosesual Məcəllədə dəyişiklik edilməsi haqqında 2 qanun layihəsi var idi. Bu dəfə həmin layihələri biz birləşdirib bir layihə kimi təqdim etmək qərarı almışıq.

Bu məsələni də qeyd edim ki, ötən iclasda Mülki Prosesual Məcəllədə dəyişiklik edilməsi haqqında qanun layihəsi müəyyən rəylər doğurmuşdu. Bunları nəzərə alaraq dünən Hüquq siyasəti və dövlət quruculuğu, İqtisadi siyasət, sənaye və sahibkarlıq komitələrinin birgə iclasında həmin layihənin ictimai müzakirəsi keçirilmişdir. İclasa Ali Məhkəmənin, Ədliyyə Nazirliyinin, Vəkillər Kollegiyasının nümayəndələri də dəvət edilmişdir. Sual-lara aydınlıq gətirilmiş və təkliflər də dinlənilmişdir. Müzakirələrin yekununda qanun layihəsini Milli Məclisin iclasına təqdim etmək qərara alınmışdır.

Mən indi hörmətli Əli müəllimdən və hörmətli Tahir Mirkişilidən xahiş edəcəyəm, bu məsələlər haqqında birgə məlumat verilsin. Həmişə olduğu kimi, müzakirələr bir yerdə, səsvermələr isə ayrı-ayrılıqda olacaq. Əli müəllim, buyurun.

Ə.Hüseynli. Çox sağ olun, hörmətli xanım Sədr. Hörmətli deputatlar, xanım Sədr, elə Sizin də tövsiyənlə biz dünən, hesab edirəm, çox effektiv bir ictimai müzakirə formatında komitələrin birgə iclasını həyata keçirdik. Deputatlar çox maraqlı təkliflər səsləndirdilər, fikir mübadi-

ləsi apardılar. İqtisadi siyasət, sənaye və sahibkarlıq komitəsinin üzvlərinə bir daha təşəkkür edirəm ki, hüquqşünasların bu mübahisələrinə səbrlə dözdülər. Amma nəticə etibarilə hesab edirəm ki, biz hüquq ictimaiyyətini, daha çox vəkilləri narahat edən məsələlərlə bağlı qanunvericilik təşəbbüsü subyektini ilə razılıq əldə etdik. Ona görə bir daha söylənmiş fikirlərin üzərinə qayıtmaq istəmirəm. İstəmirəm, vaxt itirək. Çünki, hörmətli xanım Sədr, bu dövr ərzində Ali Məhkəmənin sədr müavini də, bizim deputatlar da çıxışlar etmişdilər. Həm o ictimai müzakirəni, həm o çıxışları, əslində, gələcəkdə bu qanunun maarifləndirmə elementi kimi də qəbul etmək olar. Əslində, hüquqşünaslar arasında fikir ayrılıqları olmasına baxmayaraq, biz bu müzakirələri çox effektiv və səmərəli hesab edirik.

Ən vacib məqamlardan biri 174-cü maddə ilə bağlı idi. Burada arqumentlər ondan ibarət idi ki, bir cərimə sanksiyası nəzərdə tutulurdu. İradə ondan ibarət idi ki, nə üçün bu cərimələr həm də vəkillərə tətbiq olunur. Baxmayaraq ki, Mülki Prosessual Məcəllənin qeyd etdiyimiz kimi, 120-ci maddəsi buna imkan verirdi, yəni əğlabatan miqdarda cəriməni nəzərdə tuturdu. Bu o deməkdir ki, 1000 manat da ola bilərdi. Qanunvericilik təşəbbüsü subyektini isə “500 manatadək” ifadəsini götürməklə, əslində, dəqiqləşdirirdi və hakimin bu cəriməni tətbiq etmək məbləğinə bir hədd qoyurdu 500 manatadək, o deməkdir ki, bu 100 də ola bilər, 150 də və sair.

İkincisi, deyim ki, bu, məhkəmə təcrübəsində çox nadir hallarda baş verib. Çünki vəkillər ədalət mühakiməsinin bir elementidir. Keçən dəfə çıxışlarında da Qüdrət müəllim və bizim komitənin digər üzvləri qeyd etdilər.

Həqiqətən, Vəkillər Kollegiyası son illər ərzində çox sürətli və yeni inkişaf yolu keçir. Biz onun nəticələrini görürük. Əslində, 174-cü maddənin dispozisiyasının mövcud formatı onları narahat edir. Çünki hüquq ictimaiyyəti bilir ki, dediyim kimi, cərimə sanksiyaları onsuz da mövcuddur. Onların bu təklifləri, eyni zamanda, deputatların da fikirləri nəzərə alındı və qanunvericilik təşəbbüsü subyektinə razılıq əldə olunub. Sahibə xanım, hörmətli həmkarlarıma təqdim etməyə çatdırmamışıq və mən indi məcburam, onu səsəndirəm.

174.5-ci maddə yeni formada belə veriləcək: “Məhkəmə işə düzgün və tezliklə baxılmasına və onun həll edilməsinə aşkar surətdə maneçilik törədən, o cümlədən dəfələrlə açıq-aşkar əsassız vəsatət və ya şikayətlər verən, işdə iştirak edən şəxsləri, onların nümayəndələri və vəkilləri”.

Beləliklə, bu iki narahat məqam dispozisiyada aydın göstərilməlidir ki, nəyə görə cərimə nəzərdə tutula bilər. Hər məsələyə görə ola bilməz, yəni dəfələrlə olmalıdır, açıq-aşkar, əsassız. Eyni zamanda, “işdə iştirak edən şəxslər” ifadəsi də əlavə olundu – yəni bütün tərəflər. Yeri gəlmişkən, iddia olunurdu ki, nə üçün prokurorlar yoxdur? Əslində, mülki prosesdə prokurorların iştirakı nadir hallarda olur. Amma qanuna bu ifadələrin gətirilməsi ilə bütün tərəflər məsuliyyətə cəlb olunur. Yəni bu vəkillərə yönəlmiş bir müddə deyil. Qeyd etmək istəyirəm ki, bu təklif tam qane edən bir formuladır. Artıq bu barədə vəkillər ictimaiyyəti ilə müzakirəmiz olub, Vəkillər Kollegiyasının sədri də bunu səsəndirmişdi. Hesab edirəm ki, ən vacib məsələ bununla bağlı idi.

İkinci narahatlıq ondan ibarət idi ki, artıq rüsumlar məsələsi ki mövcuddur, bəs onda əhəlinin sosial baxımdan

imkanı olmayan təbəqələri necə davranacaqlar? Məlumat üçün demək istəyirəm ki, qanunvericilik təşəbbüsü subyekt – Prezident Administrasiyasının məhkəmə hüquq islahatları çərçivəsində rəyi də belədir ki, pulsuz hüquqi yardımla bağlı qanunun təqdim olunması nəzərdə tutulur. İndi bizim cinayət qanunvericiliyimizdə mövcud olan, yəni vəkil təyinatının yaxın gələcəkdə mülki işlərdə də olması nəzərdə tutulur. Beləliklə, o narahatlıq da aradan qalxmış olacaq.

Hörmətli həmkarlar, iclasda Zahid müəllim, o cümlədən bir neçə deputat belə bir narahatlığı söyləmişdilər ki, axı, bu məhkəmə xərcləri artır. Bir sıra hallarda, düzdür, ola bilsin ki, sosial baxımdan o qədər də geniş imkanı olan şəxs deyil, amma iddiası daha böyük məbləğlə bağlıdır, məsələn 50 min və sair, belə hallar ola bilər. Biz düşünürük ki, bu paketə daxil deyil. Bizim vaxtilə Mülki Prosesual Məcəlləmizdə olmuş bir norma olub – 111-ci maddə, hazırda o norma mövcud deyil. Yəni məhkəmə xərclərinin ödənilməsinə möhlət verilməsi, hissə-hissə ödənilməsi və onların məbləğinin azaldılması. Vaxtilə bu müddəa olub. Tərəflərin əmlak vəziyyətindən asılı olaraq məhkəmə bunları azalda bilər. Hüquq ictimaiyyətinin düşüncəsi belədir ki, həmin maddə yenidən Mülki Prosesual Məcəllədə bərpa olunarsa, onda bu problem də həllini tapa bilər. Beləliklə, bu məsələlərlə bağlı, hesab edirəm ki, artıq ümumi bir rəy əldə etmişik və qanunvericilik təşəbbüsü subyekt ilə razılaşmışıq. Digər məsələlərlə bağlı geniş məlumatlar verilib.

Hörmətli xanım Sədr, mən bir daha bu məsələyə, hakim təyinatı məsələsinə qayıtmaq istəyirəm. İctimai müzakirə zamanı da bu məsələ qalxdı. Çünki cənab Prezidentin müvafiq fərmanında hakimlərin sayının artırılması nəzərdə

tutulmuşdu. İş yükünün azaldılması məhz bu yol ilə həll olunmalıdır. Deputatlar da bunu söyləyirlər. Məlumat üçün qeyd etmək istəyirəm ki, bu ilin fevral ayında cənab Prezidentin müvafiq fərmanının tətbiqi ilə bağlı 44 yeni hakim təyin olunmuşdur. Hazırda bu hakimlər tədris mərhələsinə, yəni növbəti mərhələyə keçiblər. 152 hakimliyə namizəd isə ikinci mərhələdədir, 100 nəfər də yenidən hakim olmaq üçün müraciət edib. Yəni hesab edirəm ki, bu, kifayət qədər ciddi rəqəmdir. Sadəcə, indi o hakimlərin seçilməsi prosesi davamlı surətdə gedir. Yəni bir il ərzində görürsünüz ki, onlar sənədlərini verirlər, imtahandan keçirlər. Bir hissəsi keçib ikinci, üçüncü mərhələyə, bir hissəsi birinci mərhələdədir. Amma ümumilikdə cənab Prezidentin imzaladığı fərmanın tətbiqi ilə bağlı hakimlərin sayı artırılmalıdır, o istiqamətdə bu iki il ərzində çox ciddi işlər gedir. Hesab edirəm ki, bu ilin payızında, bu mərhələlər də tamamlansa, hakim korpusunun sayı kifayət qədər artmış olacaq. Bütövlükdə bu qədər. Bir də qeyd etmək istəyirəm ki, bir sıra təkliflər ki səsləndirildi, onların gələcək qanunvericilik paketlərinə nəzərdə tutulması, həll olunması da mümkündür. Bu layihə ilə bağlı bir daha vurğulamaq istəyirəm ki, bu, çox effektiv və məhkəmə-hüquq islahatlarına töhfə verən bir sənəddir və hüquq ictimaiyyətini narahat edə biləcək əsas məsələləri artıq həll etmişik. Deputatlardan da bu məsələni, bu məlumatımı nəzərə almağı xahiş edirəm.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, Əli müəllim, bu ətraflı məlumatla görə də, dünən keçirdiyiniz dinləməyə görə də. Tahir müəllim, sözünüz var? Söz vermək istəyirəm Sizə. Buyurun.

T.Mirkişili. Çox sağ olun. Hörmətli xanım Sədr,

hörmətli həmkarlar, düşünürəm ki, birinci oxunuş zamanı layihə barədə kifayət qədər informasiya verildi. Hörmətli Əli müəllim də burada dünən keçirilən iclas barədə ətraflı məlumat verdi. Xanım Sədr, keçən dəfə Sizin tövsiyənlə, həm də, eyni zamanda, birinci oxunuşdan sonra mən və hörmətli Əli müəllim jurnalistlərlə də görüş keçirdik. Onları maraqlandıran suallara cavab verdik. Düşünürəm ki, dünənki iclas zamanı da bir çox məsələlərə aydınlıq gətirməyə çalışdıq. Dövlət rüsumları ilə bağlı suallar əsas narahatedici məqamlardan biri idi ki, birinci oxunuşda burada da hörmətli deputatlar tərəfindən səsləndirilmişdi. Rüsum dəyişmə sisteminin əhalinin sosial qayğıya ehtiyacı olan təbəqəsinə edəcəyi təsir ilə bağlı həm burada, həm cəmiyyətdə, həm də sosial şəbəkələrdə müəyyən dərəcədə diskussiyalara rast gəlmişdik.

Qanun layihəsində bütövlükdə 1000 manata qədər iddia ərizələrinin dəyişilmədən, demək olar ki, 30 manat sabit saxlanması əksini tapmışdır. Həm də, eyni zamanda, bu qanunun 9-cu maddəsi əhalinin aztəminatlı təbəqəsi ilə yanaşı, 22 kateqoriyadan ibarət olan insanların və iddia ərizələrinin rüsumdan azad olunması ilə bağlı müddəalar da öz əksini tapmışdır. Qanunun 8.1.6-cı maddəsi fiziki şəxslərin mülkiyyətində olan əmlakların bölgüsü zamanı onların faizlə deyil, məhz sabit olaraq rüsumla müəyyən olunması məhkəmədə ən çox rast gəlinən maddələrdən və iddia ərizələrindən biri idi, bunlar qanunda nəzərə alınıb. Bütövlükdə, əslində, rüsumların faizlə müəyyən olunması dünyada ən çox rast gəlinən bölgüdür və sistemdir. Burada iddia ərizələri və rüsumun müəyyən olunması ilə yanaşı, əhalinin aztəminatlı təbəqəsinin qorunmasının müəyyən olunmasının həm burada, həm də digər qanunlarda öz

əksini tapması bunu deməyə əsas verir ki, qanun layihəsi bütövlükdə həm də əhalinin bu təbəqəsinin qorunmasını özündə ehtiva edir.

Deputat həmkarlarımın qaldırdığı ikinci məsələ, qanun layihəsinə görə yığılan rüsumların 50 faizinin məhkəmə aparatı işçilərinin sosial qayğısının gücləndirilməsində istifadə olunması ilə bağlı məsələdir. Bir daha təkrar etmək istərdim ki, bunun bütövlükdə Azərbaycanın digər hüquq mühafizə və dövlətin rüsum yığan orqanlarında tətbiq olunan təcrübə ilə tətbiq olunması prosesin bir hissəsidir. Xatırlatmaq istərdim ki, hökumətdə bu sistemin dəyişdirilməsi ilə yanaşı, yeni əmək haqqı sisteminin qurulması ilə bağlı da işlər gedir. Hesab edirəm ki, bu dəyişiklik müvəqqəti xarakter daşıyacaq. Yeni bir sistemə gəldiyimiz zaman isə bu, həm də məhkəmə aparatı işçilərinin daha yüksək maaş almasına imkan yaradacaqdır. Həmkarlarımdan qanun layihəsinə dəstəkləmələrini xahiş etmək istərdim. Çox sağ olun.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, Tahir müəllim, həm verdiyiniz müsahibələrə, həm də dinləmələrdə iştirakınıza görə. Hörmətli həmkarlar, mən həmişə tövsiyə edirəm ki, millət vəkilləri mediaya açıq olmalıdırlar, xüsusilə də belə qanunlar olanda, qanun layihələri ilə bağlı suallar yarananda. Bizim hörmətli jurnalistlərimiz buradadır. Bu gün pandemiya görə zalda yoxdurlar. Ancaq hamısı orada oturublar, əlimizdən gələn şəraiti yaratmışıq ki, onlar orada sərbəst işləsinlər. Mən həmişə sizi çağırıram ki, gedin, müsahibələr verin, onlarla ünsiyyətdə olun. Biz nə qədər mediaya açıq olsaq, cəmiyyətdə yaranan suallar daha çox öz cavablarını tapar. Çox sağ olun.

İndi isə hörmətli həmkarlar, müzakirəyə keçməmişdən

əvvəl biz qanun layihələrini əvvəlcə əsas kimi qəbul etməliyik. Beləliklə, Mülki Prosessual Məcəllədə dəyişiklik edilməsi haqqında qanun layihəsinin əsas kimi qəbul edilməsinə, xahiş edirəm, münasibət bildirin.

Səsvermənin nəticələri	(saat 12.47 dəq.)
Lehinə	66
Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	0
İştirak edir	66
Nəticə: Yetərsay yoxdur	

Şakir müəllim, məlumat verin.

Ş.Şabanov. Lehinə 17 səs vermişlər.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, bu qanun layihəsi əsas kimi qəbul edildi.

İndi isə ikinci qanun layihəsinin, yəni “Dövlət rüsumu haqqında” Qanunda dəyişiklik edilməsi barədə qanun layihəsinin əsas kimi qəbul edilməsinə münasibət bildirin.

Səsvermənin nəticələri	(saat 12.48 dəq.)
Lehinə	65
Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	2
İştirak edir	67
Nəticə: Yetərsay yoxdur	

Buyurun, Şakir müəllim.

Ş.Şabanov. Lehinə 17 səs vermişlər.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, bu qanun layihəsi də əsas

kimi qəbul edildi.

İndi isə üçüncü məsələyə – İnzibati Prosessual Məcəlləsinə dəyişiklik edilməsi barədə qanun layihəsinin əsas kimi qəbul edilməsinə münasibət bildirin.

Səsvermənin nəticələri	(saat 12.49 dəq.)
Lehinə	64
Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	0
İştirak edir	64
Nəticə: Yetərsay yoxdur	

Şakir müəllim, məlumat verin.

Ş.Şabanov. Lehinə 19 səs vermişlər.

Sədrlik edən. Çox sağ olun. Bu qanun layihəsi də əsas kimi qəbul edildi.

Buyurun. 5 dəqiqə? Təklif var, 5 dəqiqəyə keçək. Heç kimin etirazı yoxdur? Hörmətli həmkarlar, bir şeyi də sizə xatırladım ki, 5 dəqiqədən, əslində, 10 dəqiqədən sonra nahar vaxtıdır. Davam edək?

Yerdən. (*Eşidilmir.*)

Sədrlik edən. Fasiləsiz? Oldu. Fazil Mustafa. Buyurun, Fazil müəllim.

F.Mustafa. Hörmətli xanım Sədr, hörmətli millət vəkilləri, mən də hesab edirəm ki, dünən komitə və müvafiq dövlət qurumlarının, məhkəmə orqanlarının, Vəkillər Kollegiyası təmsilçilərinin iştirakı ilə keçirilən toplantı olduqca faydalı oldu. Sizin təşəbbüsünüzlə bu tədbirin həyata keçirilməsi həm də bir gerçəyi üzə çıxartdı. Orada da biz dilə gətirdik. Biz, əslində, Milli

Məclis olaraq bu prosesdə kənar adam kimi iştirak edirik. Yəni biz kənardan məsləhət verən və sonra da notarial qaydada bizə təqdim olunan sənədləri təsdiq edən qurum kimi çıxış edirik. Bu, üzücü bir haldır.

Nəyə görə? Əgər o videokonfransı izləsə idiniz, görərdiniz ki, orada istər vəkillərdən, istər deputatlardan, istərsə də ayrı-ayrı qurumları təmsil edən şəxslər tərəfindən o qədər dəyərli fikirlər səsləndirildi ki, elə onları toplayıb bir araya gətirsən, Azərbaycanda mükəmməl bir məhkəmə islahatı həyata keçirmək mümkündür. Niyə millət vəkilləri, vəkillər və ümumiyyətlə, hamısı müəyyən dərəcədə islahat prosesindən kənar qoyulur? Bütün çıxış edən millət vəkillərinin əsas istinad mənbəyi ölkə Prezidentinin fərmanı idi. İnanın ki, ölkə Prezidentinin 2019-cu il 3 aprel tarixli Fərmanı bütövlükdə bir islahat sənədidir. Heç ona əlavə etməsən, onu nöqtəbənöqtə həyata keçirsən, burada elə islahata əlavə bəndlər də uydurmaq, nələrsə kəşf etmək, icad etməyə ehtiyac da qalmazdı.

Ona görə də mən hesab etmirəm ki, bizim müvafiq komitəni də bu proseslərdə lazımı səviyyədə dəvət edib fikirlərini alırlar. Mənim, açıq, buna da ümidim yoxdur. Çünki təqdim olunan sənədlər onu göstərir ki, maraqlar kontekstindən daha çox çıxış edilir. Ali Məhkəmənin, Administrasiyanın, başqa qurumların, hərənin bir marağı var. Ona görə də bu prinsiplə islahat aparılması illüziyasını yaratmağımız doğru deyil. Millət vəkillərinin potensialından, Azərbaycanda savadlı hüquqşünasların potensialından istifadə etmək lazımdır. Əgər biz istəyiriksə ki, məhkəmə ədalətinə ölkədə inam yaransın, heç olmasa, biz birlikdə bu prosesi və ölkə Prezidentinin fərmanından irəli gələn müddəaların həyata keçirilməsini gerçəkləş-

dirməliyik. Ona görə də mən konkret maddəyə keçməzdən əvvəl bunu qeyd etməyi lazım bildim.

Dünən hörmətli Əli müəllim çox yaxşı bir təşkilatçılıqla bu tədbiri yönləndirdi. Orada da səslənən fikirlərdən sonra bu gün bir-iki maddədə bizi sevindirmək üçün hansısa bir dəyişiklik olduğunun ifadə olunması, açığı, mənim üçün narahatedici bir amil kimi səslənir. Biz bütövlükdə bu islahat prosesinin normal aparılmasının tərəfdarıyıq. Əgər bu, narazılıq yaradırsa, demək, səbəbsiz deyil, istər rüsumla bağlı, istərsə də başqa məsələlərlə bağlı. İndi baxın, videokonfransla bağlı bura maddə salınıbdır. Demək, 2.2-ci maddədə verilir ki, istənilən vaxt bu məsələ videokonfrans formatında məhkəmə icraatını keçirə bilər. Burada bir ifadə var: “Məhkəmə icraatının lüzumsuz uzadılmasının qarşısının alınması məqsədi ilə və digər hallarda bu konfrans keçirilə bilər”. Bu “lüzumsuz” sözü hüquqda nə ifadədir? Kim müəyyən edir ki, bu lüzumsuzdur? Yəni burada hüquqi müəyyənlik anlayışı var. Hər şey müəyyən olmalıdır. Ona görə də “əsas olmayan vəsatət” nədir? Birinin nöqtəyi-nəzərindən əsaslı deyil, digər tərəfin nöqtəyi-nəzərindən əsaslıdır. Maraqlar çəkişməsi olan hər yerdə bu, mübahisə doğuracaqdır. Ona görə də biz bu müəyyənliyin üzərində dayanmalıyıq.

Yəni o baxımdan subyektivizmə yol verməmək üçün biz bu islahat prosesini bütün tərəflərin iştirakı ilə, rəyləri nəzərə alaraq keçirməliyik və bunun da mərkəzində mən hesab edirəm ki, Azərbaycan parlamenti olmalıdır. Parlamentin müvafiq komitəsi olmalıdır, bu proses bizdən başlamalıdır. Ona görə də bu proses bu parlamentin bütün spektiri təmsil edən qüvvələri tərəfindən müzakirə olunmasa, hər dəfə islahat adı ilə bir 10–15 dəyişiklik bizə təq-

dim olunacaq, qeyd edəcəyik. Sonra da televiziya çıxıb deyəcəyik ki, hüquqi islahatlar uğurla davam edir. Amma məhkəməyə, ədalətə inamın həll olunması məsələsində yenə də sıxıntılar yaşayacağıq. Diqqətinizə görə sağ olun.

Sədrlik edən. Sağ olun, Fazil müəllim. Zahid Oruc. Buyurun, Zahid müəllim.

Z.Oruc. Təşəkkür edirəm, hörmətli Sədr. Hörmətli məclis üzvləri, Sahibə xanım, mən ilk növbədə cari məsələlərdə bu məsələyə münasibət bildirməmişdim. Belə ki, Sizin rəhbərliyinizlə sonuncu səfər yenə də dövlət başçısının xarici siyasət kursunu tamamlayan, parlamentin bu prosesə töhfə verdiyinə dəlalət edən çox mühüm bir səfər idi. Pakistan, İtaliya, Macarıstan və digərlərini burada qeyd etmək olar. Həqiqətən də, buna görə təbrik edirik Sizi. İkincisi, hörmətli Əli müəllimin daxili işlər orqanları ilə bağlı fikirlərini bölüşürəm. Həqiqətən də, polis yalnız ictimai təhlükəsizliyin qorunmasında deyil, bütövlükdə dövlətin və millətin qorunmasında iştirak edir və Vətən müharibəsi bunun sübutu oldu.

Hörmətli Sədr, mən, əlbəttə ki, dünən o dinləmələrdə komitə sədri kimi iştirak edirdim. Sizin təşəbbüsünüzlə, xarici səfərdə olduğunuz bir zamanda, belə bir dar vaxtda bu tədbirin təşkil olunması sübut etdi ki, həqiqətən də, mülki münasibətlər dövlətin, millətin sinir sistemidir. Çünki ötən dəfə mən o 2,5 milyona qədər məhkəmə yükünün içərisində mülki işlərin sayını qeyd edərkən bunu nəzərdə tutmuşdum. Əli müəllimin qeyd etdiyi məsələlərə münasibət sübut etdi ki, burada qaldırılan problemlər dövlətimizin müvafiq qurumları və şəxsləri tərəfindən əhəmiyyətli olur. Həqiqətən də, son bir həftə ərzində bu məsələ ətrafında qeyri-siyasi dairələrdə və hüquq camiası

tərəfindən müxtəlif cür qeyri-müəyyənlik, bir qədər narahatlıq dolu reaksiyaları biz görmüşdük. Bunlara artıq aydınlıq gəlmiş olur. Onların üzərində qətiyyən dayanmaq istəmirəm.

Hörmətli Fazil Mustafa haqlı olaraq cənab Prezidentin 2019-cu il tarixli Fərmanına toxundu. 38 istiqaməti bütövlükdə bir cümlə ilə yekunlaşdırsa, “məhkəmə nüfuzu” termini çox yerinə düşər. Həqiqətən də, möhtərəm cənab Prezidentin qayğısı ilə Azərbaycanın hakimlər korpusunun nüfuzu çox yüksəkdir. Mən bayaq cari məsələdə, çıxışında 2019-cu ildəki dövlət başçısının tədbirlərini özünün miqyasına görə yeni hakimiyyət quruculuğu kimi xarakterizə etmək istədim. Bu, həqiqətən də, belədir. Bu, sadəcə, 3–5 kadrın, adların dəyişməsi deyil, sistem xarakterli dəyişikliklərdir və yeni münasibətlər, yeni təfəkkür tərzi deyilərkən bu, həm də hakimlərdən o güvənc məsələsini ona görə tələb edirdi və mən düşünürəm ki, bu dəyişikliklərə verilən indiki reaksiyalar və atılan addımlar, həqiqətən də, məhkəmə sisteminə ictimai münasibəti yaxşı mənada dəyişəcək. Bu münasibətə dair mənim dünən səsləndirdiyim mövqeyə hörmətli Çingiz müəllimin cavabı bu oldu ki, dediyiniz 2,5 milyonluq işin əgər yarım hissəsi, yarım tərəfi qərarın xeyrinə cavab alıbsa, razı, digərləri isə narazı qalır. Çox maraqlıdır ki, bəzən hətta lehinə qərar almış şəxsin özü də narazı mövqedən çıxış edir. Bu, çox maraqlı tendensiyadır və özü sübut edir ki, hələ ki, bizdə bu problemlər qalmaqdadır.

Rüsumlarla bağlı 1–2 maddəyə münasibətimi də əgər 2 dəqiqə vaxtım çatsa, deyim. Bununla bağlı Avropa nümunələrindən dünən çox danışıldı. Fransadan tutmuş başqa bir neçə ölkələrdə də məhkəmə işlərinin pulsuz aparılma-

ğının nümunələri var. Həqiqətən, o 3 min avroluq işə 156 avro ödəniş mövzusu sanki bir barometr kimi qoyulubdur. Amma onların hər birində minimal əmək haqları tamamilə fərqlidir, ona görə də bunu bizim qanunvericilik sistemində gətirəndə o amilləri düşünməliyik. Başqa bir məsələ, iddianın həddi və iddianın qiyməti ilə bağlı məsələ. Hörmətli Qüdrət müəllim burada məsələni qoydu, Ali Məhkəmənin rəhbərliyində yaş senzi ilə bağlı məsələ əminlik ki, dəyişəcək və yeni məhkəmə rəhbərliyi, nəhayət, Ali Məhkəmənin rəsmi saytında yerini tapacaq.

Mənim dünən səsləndirdiyim Məhkəmə təcrübəsinin ümumiləşdirilməsi və məhkəmə statistikasının təhlili şöbəsi ən fundamental, ən mühüm bir şöbədir, həqiqətən. Burada 10 illər ərzində hansı meyarlı işlər daha çox dartışmada olub, çəkişmədə olub. 50 minə qədər işlər ümumi baxışda olan işlərin neçə faizini təşkil edir? Görürsünüz, artıq sanki biz məsələnin korrupsiya tərəfindən danışırıq. Amma real, qanuni nöqtəyi-nəzərdən o iddiaların qiyməti ilə bağlı məsələdən danışırım. Təəssüf olsun ki, bu, yoxdur əlimizdə. Biz indi bilmirik ki, məsələ, kassasiya iddiasını 2000-dən 5000-ə qaldırmaqla...

Yerdən. *(Eşidilmir.)*

Sədrlik edən. Yazılı surətdə verərsiniz. Eybi yoxdur, o biri fikirlərinizi jurnalistlərə deyərsiniz. Fəzail Ağamalı. Buyurun, Fəzail müəllim.

F.Ağamalı. Təşəkkür edirəm, hörmətli xanım Sədr. Hörmətli həmkarlar, media təmsilçiləri, mən təqdim edilmiş olan qanun layihəsini yüksək dəyərləndirirəm. Bu qanun layihəsini aparılan hüquq-məhkəmə sisteminin təkmilləşməsinə xidmət kimi qiymətləndirirəm. Bununla bağlı komitədə kifayət qədər geniş müzakirə aparıldı və

təbii ki, ictimai marağı nəzərə alaraq, Sahibə xanım, sağ olun ki, Siz də belə bir təşəbbüslə çıxış etdiniz. Dünən bunun ictimai müzakirəsi də keçirildi və çoxsaylı fikirlər ortada qaldı. Lakin bu fikirlərin sonradan müzakirə səviyyəsinə qaldırılması, qanunvericiliyin təkmilləşməsinə təsir imkanları o qədər də yüksək deyil. Yəni bu gün Əli müəllim söylədiyi kimi, ancaq qanunun iki maddəsində qanunvericilik subyektii ilə razılaşma əldə olunub və bu dəyişiklik olubdur. Bu, yaxşı haldır, ancaq nə etmək olar?

Müzakirələrdə hörmətli həmkarlarım da söylədi, mən də bu fikirdəyəm ki, bu və buna bənzər qanun layihələrinin hazırlanmasında Milli Məclisin müvafiq komitələrinin üzvləri iştirak etməlidir. Məsələn, Əmək və sosial siyasət komitəsində pensiyalar ilə bağlı nə qədər müzakirələr oldu və 14 nəfərdən yuxarı millət vəkili onun əleyhinə səs verdi. Bu, kifayət qədər ciddi siqnaldır və tərəddüd edənlər də oldu. Baxmayaraq ki, səs verdi, ancaq daxilən bunun əleyhinə idi. Buna görə də bütün bu və buna bənzər qanun layihələri hazırlanarkən çox yaxşı olar ki, Milli Məclisin müvafiq komitələrinin üzvləri həmin qanunların hazırlanması prosesində iştirak etsinlər. Onda artıq Milli Məclisdə, mənə elə gəlir ki, belə ciddi dartsımlar, çəkişmələr və qanun layihələrinə etirazlar nisbətən az olar. Hörmətli Sahibə xanım, bu məsələ yüksək səviyyədə müzakirə olunmalı və təmin edilməlidir.

İkincisi, mən təbii ki, Mülki Prosessual Məcəllədə ciddi mahiyyət daşıyan və məhkəmə hüquq sisteminin islahatlarının mahiyyətinə, məntiqinə, fəlsəfəsinə uyğun dəyişiklikləri birmənalı şəkildə müdafiə edirəm. Lakin düşünürəm ki, Mülki Prosessual Məcəllədə bəzi digər məsələlərə də xüsusi diqqət yetirilməlidir. Məsələn, bəlli olduğu ki-

mi, son vaxtlar Azərbaycanda firıldaqçılıq, dölöduzluq geniş miqyas alıb. Bunun da başlıca səbəbi bunun mülki məsələ kimi məhkəmələrdə həll olunmasının qanunvericilik səviyyəsində təsbit olunmasıdır. Eyni zamanda, ilkin mərhələdə bu qanunun qəbulunu başqa tərəf yuxarı məhkəmə instansiyalarına şikayətlər verir. Beləliklə, bu problem uzanır və firıldaqçılığa məruz qalan insan aylarla öz hüququnu təmin edə bilmir.

Bu baxımdan mən düşünürəm ki, istintaq prosesinə ilkin olaraq polis orqanlarının qurumlarının təhqiqaatçıları da cəlb olunmalıdır. Bu, məncə, o firıldaqçılığın qarşısının alınmasına müəyyən dərəcədə təsir edə bilər. Məhkəmənin ilkin mərhələsində bu firıldaqçılıqla bağlı qətnamə qəbul olunursa, o qüvvəyə minməlidir. Yuxarı məhkəmə səviyyələrində bu, müzakirəyə çıxarılmalı deyil. Üçüncüsü, eyni zamanda, vətəndaşların hüquqlarını pozan və dölöduzluqla məşğul olanların cəzası ciddi şəkildə çəkilməlidir. Təkcə ona vermiş olduğu ziyanın əvəzi ödənilməklə deyil, eyni zamanda, həbslə cəzalandırılması məsələsi də Cinayət Məcəlləsinə salınmalıdır. Digər bir tərəfdən icraatda da ciddi problemlər var. Bununla bağlı icraatın özündə də ciddi sərtləşdirici amillər qanunvericilikdə təsbit olunmalıdır ki, Azərbaycanda geniş və kütləvi xarakter daşıyan firıldaqçılığın qarşısını almaq mümkün olsun. Çox sağ olun.

Sədrlik edən. Sağ olun, Fəzail müəllim. Razi Nurullayev. Buyurun.

R.Nurullayev. Hörmətli xanım Sədr, hörmətli deputatlar, qanun layihəsinin müvafiq maddəsi ilə bağlı fikrimi bildirəcəyəm. Buna keçməmişdən əvvəl bir məsələni deyim. Azərbaycanda yeni açılmış bir televiziya var, Türk

Media TV. Orada mən və Türkiyədən də Konyalı millət vəkili Orxan Erdem qonaq olduq. Onunla Azərbaycan və Türkiyə millət vəkillərinin qarşılaşdığı oxşar və fərqli cəhətləri müzakirə etdik. Belə görünür ki, oxşar cəhətlərimiz də çoxdur. Amma bir məsələ orada mənim çox diqqətimi çəkdi. Bu nə idi? Hörmətli Orxan bəy dedi ki, bizə də məhkəmələrlə bağlı çoxlu müraciətlər olur, amma biz insanlara deyirik ki, məhkəmə müstəqildir, biz məhkəməyə nə isə deyə bilmərik, biz millət vəkilləri məhkəmələrə zəng etmirik və sair. Amma Azərbaycanda elə mənim özüm qarışıq məhkəmələrə də, hakimə də, məhkəmənin sədrinə də zəng edirik. Mən zəng etmişəm bir neçə dəfə və mən düşünürəm ki, bəli, biz də bunu etməməliyik. Biz bu hüquq səviyyəsini, məhkəməni və bu hüququ o səviyyəyə çatdırmalıyıq ki, onlar kimi deyə bilək ki, biz məhkəmənin işinə qarışa bilmərik. Əmin olaq ki, məhkəmə ədalət məhkəməsidir.

Hörmətli xanım Sədr, 9-cu və 9.3-cü maddələrə görə məhkəmə tərəflərin çəkişmə prinsipinə əsasən müzakirə etdiyi dəlillərlə, onların verdiyi izahatlarla, sənədlərlə əsaslandırılmalıdır. Məhkəmə qərarını özünün qulluq mövqeyinə görə irəli sürdüyü hüquqi dəlillər ilə əsaslandırma bilməz. Hörmətli xanım Sədr, mən xeyli məhkəmə işlərindən faktlar gətirərəm ki, bax, bu cür yanaşma ilə xeyli sayda haqlı insanın evini yıxıb. Bu maddə məhkəmə hakiminə müəyyən mənada təzyiqli vasitəsidir və presedent hüququn yaranmasına qarşı bir addım kimi dəyərləndirilməlidir.

Məhkəmə ədaləti üzə çıxarmalıdır, haqlı tərəfi müəyyən etməlidir. Məhkəmələr isə, əsasən, sənədlərə və təqdim olunmuş faktlara baxır. Amma sizi əmin edirəm ki,

hakim özü də bilsə ki, tərəflərdən biri 100 faiz haqlıdır və amma əlində onun əksini deyən sənədlər, faktlar var, o sənədə, fakta baxacaq və ona uyğun qərar çıxaracaq. Amma haqlının evi yıxılacaq. Mənim əlimdə kifayət qədər sənədlər var. Hazırda elə bir məsələ ilə bağlı məşğul oluram. Mən onu sizinlə də bölüşərəm. Mən istəmirəm ki, bu cür hallarda məhkəmə haqlının gözünün içinə baxa-baxa yanlış qərar qəbul eləsin. Niyə? Çünki başını ağrıtmmaq istəmir, ona deyirlər ki, sən qabağına qoyulan fakta, sənədə bax. O da düşünür ki, bu sənəddir, mən sənədə uyğun, qanunun mənə verdiyi imkanlardan istifadə edib qərar çıxartmalıyam. Daha özünü yorub ədaləti üzə çıxarmaq istəmir. Mən bir çox xarici televiziyalarda da baxıram, məhkəmə bəzən o sənədləri, hər şeyi kənara qoyub ədaləti üzə çıxarmaq üçün çalışır və bunun nəticəsində nə yaranır? Presedent hüququ.

Bax, mən bilmək istəyirəm ki, Azərbaycanda presedent hüququnun yaranması üçün hansı hüquqi əsaslar var və biz dünya ilə müqayisədə nə qədər presedent hüquq yarada bilmişik? Bu maddəyə dəyişiklik edib yazmalıyıq ki, faktlara söykənməklə yanaşı, məhkəmənin vəzifəsi ədaləti üzə çıxarmaqdır. Tərəflərdən birinin əlində sənəd və faktların olmamasına rəğmən, belə cılpaq həqiqətə ortaq olduğu təqdirdə qərar qəbul edə və ya presedent hüququ yarada bilər. Təşəkkür edirəm, xanım Sədr.

Sədrlik edən. Sağ olun. Elşən Musayev. Buyurun.

E.Musayev. Təşəkkür edirəm, xanım Sədr. Hörmətli millət vəkilləri, media mənsubları, bu qanun layihəsi ilə bağlı çox müzakirələr getdi, çox fikirlər haçalandı. Hörmətli Sədr, dünən Sizin tapşırığınız ilə bir neçə komitənin iştirakı, eyni zamanda, Vəkillər Kollegiyasının və bir çox

dövlət qurumları nümayəndələrinin iştirakı ilə ZOOM konfransı təşkil olundu. Hörmətli Əli müəllimə də təşəkkür edirəm ki, həmin konfransın gedişində fikir bildirmək üçün hər kəsə şərait yaradıldı. Mən dünən həmin konfransda çıxış eləmədim. Ona görə çıxışımı, əslində, bu gün edirəm və bütün bu müzakirələrin gedişində tam səmimi deyim ki, ixtisasca hüquqşünas olmayan insanların fikirlərini, daha doğrusu, çaşqınlıqlarını anlamaqda heç də çətinlik çəkmədim. Amma sırf hüquqşünas olanların, ixtisasca bu peşə sahiblərinin narahatlıqlarını qətiyyənlə bölüşürəm.

Əli müəllim, Siz çox doğru qeyd elədiniz, bu cərimə məsələsi ilə bağlı, əslində, mənim demək istədiklərimi dediniz. Bütün cəmiyyət o 174-cü maddəyə fokuslanıb. Onsuz da bu cərimələr var idi. Sadəcə, hüdudları yox idi. Yəni əvvəllər min, iki min, üç min manat da olsa, Mülki Məcəllə ilə tənzimlənirdi. İndi, sadəcə, bu hüdud bəlli olub. Mahiyyət budur – 500 manatadək. Hamı elə bilir ki, ancaq əsassız vəsatət vermək, 500 manat cərimə olunacaq. Xeyr. Bu, 3 manat da ola bilər, 5 manat da ola bilər.

İkinci bir məsələ. Məhkəmə hakimlərinə verilən səlahiyyət heç kimə verilməyib. Bu insanlar hətta öz hissləri ilə, öz intuisiyaları ilə də qərar qəbul edə bilərlər. Mən sual edirəm ki, bu qədər səlahiyyəti olan insanlar, hakimlər, mütləq hakimlər niyə hansısa maddəni güdsünlər, yaxud da o maddənin peşində olsunlar ki, kimi isə cəzalandırmaq üçün? Bu maraqlı ola bilməz. Azərbaycan məhkəmə presidentində hətta Mülki Məcəlləyə istinadən də heç vaxt cərimə olmayıb. Ümumiyyətlə, təcrübədə belə bir şey yoxdur. Görünür ki, bundan sonra da olmayacaq. Bir də orada o ifadə ilə bağlı ki, “vicdansızcasına təkrar olunarsa”.

İndi Əli müəllim qeyd elədi ki, artıq o maddəyə düzəliş edilir. Dünən baxdım sosial şəbəkələrin birində Azərbaycanın çox tanınmış hüquqşünaslarından biri, adını çəkmək istəmirəm, belə bir status yazmışdı ki, bu, ümumiyyətlə, nə ifadədir? Belə çıxır ki, bu qanunu ləyaqətlə də pozmaq olar, sadəcə, bu, vicdansızcasına pozanda cərimələnir. Xeyr. Əslində, belə deyil. Bu ifadələr qanunun müddəasının tonunu göstərən bir ifadədir. Yəni artıq o, konkret şəkildə göstərildi, dəfələrlə olarsa, 5 dəfə, 10 dəfə, 15 dəfə. İnanın ki, bundan sonra xəbərdarlıq olacaq. Sonra şiddətli xəbərdarlıq. Yəni o maddənin, əslində, funksiyası ondan ibarətdir ki, bu, mənim zənnimcə heç vaxt tətbiq olunmayacaq. Heç bir vəkil vicdansızca bu məsələyə əl qoymayacaq. Çünki vəkillər, düşünürəm ki, elə Azərbaycanın ən vicdanlı adamlarıdır. Onlar and içirlər, onların böyük əksəriyyəti vicdanı ən yüksək olan insanlardır.

Nəhayət, bir məsələyə də toxunmaq istəyirəm. Bu qanunlar paketində, əslində, o qədər mütərəqqi məqamlar var ki. Çox təəssüf ki, biz də, cəmiyyət də, elə Vəkillər Kollegiyasının özü də, dəyərli dostlar da hamısı bir maddəyə fokuslandılar və həmin mütərəqqi məqamlar sanki gözümdüzdən qaçdı. Bu, vətəndaşın xeyrinə olan bir maddədir, bu məhkəmə prosesinin faydalılığına yetərinə cavab verir. Mən bütün həmkarlarımı bu sənədə müsbət səs verməyə çağırıram. Diqqətinizə görə minnətdaram.

Sədrlik edən. Sağ olun. Etibar Əliyev. Buyurun, Etibar müəllim.

E.Əliyev. Təşəkkür edirəm, hörmətli Sahibə xanım. Hörmətli həmkarlar, mən də dünənki iclasda, dinləmədə iştirak etdim. Çox yaxşı bir iclas təşkil olunmuşdu. Lakin Çingiz Əsgərovun deputatlara tətbiq etdiyi çox ciddi

reqlament fikirlərimizin böyük əksəriyyətini söyləməyə imkan vermədi. Lakin düşünürəm ki, bəzi məqamları söyləmək lazımdır. Bu gün məhkəmələrin keyfiyyətinin yaxşılaşdırılması üçün, əlbəttə ki, vəkillik institutu güclənməlidir. Biz bayaq mediasiya haqqında danışdıq və sevin-dirici haldır ki, artıq “Mediasiya haqqında” Qanun qəbul olundu. Vətəndaşların məhkəmələrə əlçatanlılığı təmin olunmalıdır. Bu, olduqca vacib məsələdir. Həmin iclasda da səsəndirildi ki, məhz bu dəyişikliklər bu prinsiplərə riayət etməyə və bu prinsiplərin həyata keçirilməsinə xidmət göstərir. Mən bu böyük həcmli dəyişiklikləri oxudum. Müəyyən müqayisələr apardım. Kəmiyyət tərəfi belədir ki, Mülki Prosessual Məcəlləyə 375-dən artıq dəyişiklik təklif olunur. 160-dan artıq maddədə yeni institutlar yaradılır. Bunlar vacibdir, indiki dövr üçün vacib institutlardır. Bütün bunlar süzgəcdən keçirilməli idi. Qanun layihəsi təqdim olunanda əsaslandırılmalar olmalıdır. Məqsədlər aydın olmalıdır. Bu dəyişikliklərdə əsas fəlsəfə, əlbəttə ki, birinci instansiya məhkəmələrinin işinin yaxşılaşdırılmasına xidmət edir. Konstitusiyanın 199-cu maddəsi ilə ziddiyyət təşkil etmiri? Həmin maddədə göstərilir ki, normativ hüquqi aktlar hüquqa və haqq-ədalətə əsaslanmalıdır.

Sistemlik və konkretlikdə müəyyən mübahisələr ola bilər. Dəyişikliklərdə əsassız vəkil vəsatətlərindən söhbət gedir. Əsassız vəsatətlərin kriteriyaları nədən ibarətdir? Biz bunu bilmirik. Biz müdafiə ilə bunu əhəmiyyətli dərəcədə zəiflətmirikmi? Daxili senzura yaratmırıqmı? Vəkillərin əsassız vəsatət verməsi işinin uzadılmasına görə cərimə sistemi nəzərdə tutulur. Söhbət 500 manat məbləğdən getmir. Bir tərəfdən 500 manat yazılır, digər tərəfdən yazılır ki, hakim ağlabatan məbləğdə cərimə təyin

edə bilər. Əgər 500 manat varsa, ağlabatan cərimə nə deməkdir? Bununla biz vəkilin sübutlar axtarmasını, vəsatətlə çıxış etmək hüquqlarını məhdudlaşdırmırıqmı? 10 minlərlə mülki iddia məhkəmələrə daxil olur. Vəkillər bu müdafiə hüququnu necə həyata keçirəcək?

Həmin iclasda sual doğuran məsələlərdən biri də kassasiya və digər şikayətlərin yazılı formada həyata keçirilməsi ilə bağlı idi. Bayaq orada haqlı olaraq səsləndirildi ki, bu, bizim məhkəmə sistemində tez və sürətli tətbiq olunur. Yəni bunun üçün müəyyən dövr lazım idi. Lakin Çingiz Əsgərov çıxışında söylədi ki, bunun vaxtıdır. Yəni əgər tərəflər yazılı formada evdə oturub məhkəmə qərarını gözləyirlərsə. Başqa bir amili deyim ki, məhkəmələrin əsas funksiyalarından biri də tərbiyəvi funksiyadır. Bu iclasda da qeyd olundu ki, bu addımın atılmasında tələsikliyə yol verilib. Əlbəttə, burada yaxşı və əhəmiyyətli normalar da var. Biz bunu təqdir edirik. Mən orada qeydimi aparmışam. Məsələn, İnzibati Prosesual Məcəllənin 8-ci maddəsinə edilən dəyişiklikdə vətəndaş üçün çox əlverişli bir norma yaradılıb. İnzibati iddialarla – pensiya, əlillik məsələləri ilə bağlı vətəndaşın daha Bakıya gəlməsinə lüzum qalmır. Bu, əhəmiyyətli dəyişiklik sayılmalıdır. Bu, dəyişikliklərdən sonra müvafiq yerli inzibati məhkəməyə müraciət edəcəklər. Təşəkkür edirəm. Sağ olun.

Sədrlik edən. Sağ olun, Etibar müəllim. Siyavuş Novruzov, buyurun.

S.Novruzov. Təşəkkür edirəm, hörmətli xanım Sədr. Mən də Sizi uğurlu səfər münasibəti ilə təbrik edirəm. Həmçinin bu gün polis günü ilə əlaqədar deyilən təbriklərə qoşuluram. Qanun layihəsinə səs verəcəyəm. Amma müəyyən qanun layihələrinə dair bəzi fikirlərim var, bu

fikirləri sizin diqqətinizə çatdırmaq istərdim. Təbii ki, Azərbaycanda məhkəmə-hüquq sistemində istər Ədliyyə Nazirliyi, istərsə də digər strukturlar tərəfindən ciddi islahatlar gedir, addımlar atılır.

Hesab edirəm ki, burada bu proses tək saydan asılı olmamalıdır. Məhkəmələrin sayı, üzvlərinin sayının artırılması baxımından deyil, həmçinin iş baxımından, işin keyfiyyəti baxımından da yeni addımlar atılmalıdır, işə baxılma qaydalarında da müasirliyə, dünya sisteminə uyğunlaşma aparılmalıdır. Qanun layihəsi təqdim olunub, burada tərəflərin hüquq və vəzifələri göstərilməklə yanaşı, eyni zamanda, davranış qaydaları da təqdim olunur ki, bu şərtlərə hansı formada riayət olunmalıdır. Amma biz ciddi baxanda görürük ki, bu məsələ birtərəflidir. Yəni bir tərəfin hüququnu müdafiə edirik, digər tərəflərin isə yox. Düzdür, onların da hüquqları təqdim olunur, amma tamam başqa istiqamətdə.

Totalım, göstəririk ki, məhkəməyə müraciət edilir. Əgər hansısa struktur məhkəməyə lazımı sənədi təqdim etmirsə, o cərimə olunur. Tamamilə düzgündür. Məhkəmədən hansısa sənəd tələb edəndə, məhkəmə onu gecikdirdikdə bəs hansı cərimə tətbiq olunur? Bu yoxdur. Çünki biz faktiki görürük ki, bəzi məhkəmələr var ki, qəsdən çıxaracağı qərarı gecikdirir ki, vətəndaşın ikinci instansiya müddəti bitsin və bu, təqdim olunmasın. Buna görə niyə biz məhkəməyə cərimə tətbiq etmirik? Göstəririk ki, vəkil və digər nümayəndələr lüzumsuz müdaxiləyə görə cərimə oluna bilər. Bəs məhkəmənin onların çıxışlarına, nitqlərinə, apardığı işlərə lüzumsuz müdaxiləsinə görə niyə cərimə olunmur? Təbii ki, burada göstərilir ki, cərimələrin bir hissəsi məhkəmədə çalışan işçilərin əmək haqqının

və sosial vəziyyətinin yaxşılaşdırılmasına yönələcəkdir. İstər-istəməz məhkəmə maraqlıdır ki, cərimələrin sayı çox olsun. Cərimələrin sayı nə qədər çox olacaqsა, oradakı əməkdaşların sosial müdafiəsinə o qədər çox yönələcək. O baxımdan oldu-olmadı, bu prosesdə əngəllər törədiləcək.

Digər bir məsələ düzgün qərarların çıxarılmaması ilə əlaqədar. Düzdür, Məhkəmə-Hüquq Şurasında ildə bir dəfə, ya 6 ayda bir dəfə məhkəmələr tərəfindən düzgün qərar çıxarılmırsa, baxılır, bir neçə məhkəməyə töhmət verilir, bir-ikisinə xəbərdarlıq edilir və cinayət törətmiş, yaxud da rüşvət almış məhkəmə üzvləri tutduğu vəzifədən azad olunur. Amma söhbət çıxarılan qərarın vətəndaşa təsirindən gedir. Əgər məhkəmə düzgün qərar çıxarmırsa və vətəndaş bundan ziyana düşürsə, başqa instansiya məhkəməsi onun çıxardığı qərarı ləğv edirsə, onda məhkəmə niyə cərimə olunmur? Biz Avropa Şurasına gedən sənədlərə, Avropa məhkəmələrinə baxaq. Orada olan qərarların hamısı bu və ya digər şikayət əsasında deyil, əsasən, prosedur qaydalarına görə Azərbaycan hökumətini cərimələyiblər. Hansısa hakimin düzgün olmayan çıxardığı qərarın və yaxud da prosesə nəzarət etmədiyinin səbəbinə görə Azərbaycan hökuməti gedib cərimə ödəyir. Burada bunlar da nəzərə alınmalıdır. Bu, qarşılıqlı olmalıdır. Bir tərəfi biz ayırırıq, digər tərəfin isə müdafiəsinə qoşuluruq. Əslində, məhkəmə insanların haqlarını müdafiə etməlidir. Bu gün biz qəbul etdiyimiz qərarla ancaq məhkəmə hüquqlarının müdafiəsi ilə məşğuluq, vətəndaşın yox. Təşəkkür edirəm.

Sədrlik edən. Sağ olun. Aydın Hüseynov, buyurun.

A.Hüseynov. Təşəkkür edirəm, Sahibə xanım. Mən də həmkarlarım kimi, Sizin xarici səfərinizi çox yüksək də-

yərləndirirəm. Bu, bütövlükdə ölkəmizin uğurlarına yeni bir çalar gətirən səfər idi.

İndi isə müzakirə etdiyimiz qanun layihəsi ilə bağlı fikirlərimi bildirmək istəyirəm. Bu qanun layihəsi digər qanun layihələrindən kəskin fərqlənir. Nə barədə? Əgər biz iqtisadi sferanı əhatə edən qanun layihəsini müzakirə edib qəbul ediriksə, burada milli xarakter, milli xüsusiyyət və sonradan buna təsir edəcək hər hansı amillər olmur. Ancaq məhkəmə sistemi birbaşa həm o xalqın milli xüsusiyyətlərini özündə ehtiva edir, həm də sonradan ona təsir edəcək addımlar müşahidə oluna bilər. Nə mənada?

Məhkəmə nə deməkdir? Kim haqlıdır, kim haqsız, kim düzdür, kim düz deyil, bunu üzə çıxarır. Bizim xalqın, millətin xüsusiyyətində haqlını həmişə haqlı hesab etmək, düzü həmişə düz hesab etmək var. Əgər məhkəmə proseslərində müəyyən dərəcədə bu prinsiplərdən yayınma halları olarsa, bu bizim milli xüsusiyyətlərimizə də sonradan təsir edə bilər. Mən fikirləşmirəm ki, bizim müzakirə etdiyimiz qanun belə bir sənəddir, sadəcə olaraq, öz fikirlərimi bildirdim.

Əslində, müzakirə etdiyimiz qanun layihəsində mən çox müsbət tendensiya və addımlar görürəm. Xüsusilə rüsumlarla bağlı. Çünki rüsumlarla bağlı tətbiq olunan faizi mən tərtib etmişəm. Çox normal şəkildə faiz dərəcələridir. Eyni zamanda, biz bilirik ki, bu rüsumlar dövlət büdcəsinin gəlirlər hissəsini əhatə edir. Ona görə də büdcə gəlirlərinin proqnozlaşdırılması baxımından bu prosesin daha mükəmməl olması üçün mən hesab edirəm ki, burada başlanğıc olaraq rüsumlar tətbiq olunur – 30 manat, 50 manat, 100 manat. Bunu hər hansı bir iqtisadi kateqoriya ilə əsaslandırmaqlıdır. Yəni niyə 30 manat? Mən belə fikir-

ləşirəm ki, bu, yaşayış minimumunun 15 faizinin yuvarlaq həddidir. Yəni bu rüsumu ödəyən bilməlidir ki, 30 manat haradan yarandı. Yaxud da 50 manat. 196 manat bizim yaşayış minimumudur. Onun 15 faizinin yuvarlaq hissəsi 50 manat, 25 faizinki isə 100 manat həcmində olur. Digər faiz dərəcələrindən gələn gəlirlər də çox normal tərzdə sadalanır.

Sonda isə onu demək istərdim ki, parlamentdə, sözün əsl mənasında, professional hüquqşünas həmkarlarımız var. Belə bir təkliflə çıxış etsinlər və əsaslandırınlar ki, banklardan kredit götürərkən əmlak olaraq evin girov qoyulması, ümumiyyətlə, qadağan olunsun. O evdə ki orada girov götürəndən başqa ailənin digər üzvləri də yaşayır. Əgər ikinci bir evi varsa, bu başqa məsələdir. Mən hesab edirəm ki, bunun özü bugünkü məhkəmə çəkişmələrində çox mürəkkəb bir prosesdir.

Qanun layihəsinə səs verirəm. Sonda isə təklifimi bir daha qısa olaraq səsləndirmək istərdim ki, 30 manat, 50 manat və 100 manat olan rəqəmlər iqtisadi kateqoriya baxımından yaşayış minimumlarından, faiz dərəcələrindən müəyyənləşsə, yaxşı olar. Sağ olun.

Sədrlik edən. Sağ olun. Ziyafət Əsgərov. Buyurun, Ziyafət müəllim.

Z.Əsgərov. Çox sağ olun. Hörmətli xanım Sədr, hörmətli həmkarlar, bildiyiniz kimi, cənab Prezidentin “Məhkəmə-hüquq sistemində islahatların dərinləşməsi haqqında” 2019-cu il 3 aprel tarixli Fərmanında məhkəmə icraatında müasir informasiya texnologiyalarının tətbiqi üstünlüklərindən hərtərəfli istifadə edilməli olduğu qeyd edilmişdir. Bilirsiniz ki, bununla əlaqədar biz Cinayət Məcəlləsinə, Cinayət Prosesual Məcəlləsinə xeyli də-

yişikliklər etdik. Bu baxımdan Mülki Prosesual Məcəlləyə “Məhkəmə icraatının videokonfrans əlaqə sisteminə istifadə etməklə həyata keçirilməsi” adlı yeni 10-2-ci maddənin əlavə edilməsi olduqca əhəmiyyətli bir məsələdir. Maddədə məhkəmə icraatının videokonfrans əlaqə sistemindən istifadə etməklə həyata keçirilməsi qaydaları və halları ətraflı göstərilir. Həmçinin məhkəməyə səlahiyyət verilib ki, məhkəmə icraatının lüzumsuz uzadılmasının qarşısının alınması məqsədi ilə məhkəmə qeyd edilməyən hallarda da məhkəmə icraatı videokonfrans əlaqə sisteminə istifadə etməklə həyata keçirilə bilər.

Müasir informasiya texnologiyalarının tətbiqi ilə bağlı digər mühüm dəyişiklik ondan ibarətdir ki, hazırda bizim Mülki Prosesual Məcəllədə yalnız kommersiya mübahisələri üzrə məhkəmə icraatının elektron məhkəmə informasiya sistemində yaradılan elektron kabinet vasitəsi ilə həyata keçirilməsi təsbit olunmuşdur. Hazırkı dəyişikliklərlə isə elektron məhkəmə informasiya sisteminin tətbiq olunduğu məhkəmələrdə mülki işlər üzrə məhkəmə icraatının da elektron kabinet vasitəsi ilə həyata keçirilməsi nəzərdə tutulur. Lakin nəzərə almaq lazımdır ki, kommersiya mübahisələrindən fərqli olaraq mülki mübahisələrdə tərəflərdə çox vaxt sadə vətəndaşlar olur və bir çox hallarda məhkəmə proseslərində vəkilsiz iştirak edirlər. Ona görə də 78.1-1-ci maddədə elektron məhkəmə informasiya sisteminin tətbiq olunduğu məhkəmələrin icraatında olan mülki işlərdə sübutların yalnız elektron kabinet vasitəsi ilə təqdim edilməsinin imperativ norma kimi qoyulması vətəndaşlar üçün xüsusi çətinliklər yarada bilər. Xüsusilə də işə yazılı icraat qaydasında deyil, məhkəmə iclasında baxılırsa, işdə iştirak edən şəxslər yazılı sübutları

birbaşa məhkəməyə təqdim etmək imkanından məhrum edilməməlidir.

Layihədə nəzərdə tutulmuş bəlkə də ən mühüm – məcəllənin 13-cü maddəsində təklif edilən dəyişikliklərdən biri də normativ xarakterli aktların tətbiq edilməsi məsələsidir. Bilirsiniz ki, hazırda söhbət hüquqi aktlardan gedir. Amma burada normativ xarakterli aktların tətbiq olunması olduqca vacib məsələdir. Çünki məlumdur ki, normativ aktlar sonsuz müxtəliflikdə olan ictimai münasibətlərin hamısını tənzimləyə bilmir və bir çox münasibətlər məhz normativ xarakterli aktlarla tənzimlənir. Burada xüsusilə Konstitusiyaya Məhkəməsinin qəbul etdiyi normativ xarakterli aktları qeyd etmək lazımdır. Nəzərdə tutulan dəyişikliklərlə məhkəmələr mülki işlərin həllində normativ xarakterli aktlarla yanaşı, Konstitusiyaya Məhkəməsinin qərarlarından da istifadə edəcəklər.

Mülki Prosesual Məcəllədə edilən dəyişikliklərin böyük bir qismi yazılı icraat-institutunun yaradılması ilə bağlıdır. Yazılı icraat məhkəmə baxışının məhkəmə icrası keçirməzdən əvvəl və tərəflər izahatları dinlənilmək üçün məhkəmə iclasına dəvət edilmədən keçirilməsidir. Yazılı icraat institutunun yaradılması məhkəmə baxışının operativliyini təmin etmək üçün olduqca əhəmiyyətlidir. Lakin bu zaman tərəflərin çəkişmə prinsipinin pozulmasına xüsusi diqqət edilməsi olduqca vacibdir.

Digər mühüm dəyişiklik Mülki Prosesual Məcəllənin 13-cü fəslində edilən dəyişiklikdə iddianı təmin etmək üçün tədbirlərin “müvəqqəti təminat tədbirləri” adlandırılmasıdır. “Müvəqqəti təminat tədbirləri” terminindən istifadə edilməsi, həqiqətən, daha doğrudur. Çünki həmin tədbirlər gələcəkdə ərizəçinin hüquqlarının təmin edilmə-

sini çətinləşdirən halların qarşısını almaq üçün görülən müvəqqəti tədbirlərdir.

Mülki Prosessual Məcəllədə nəzərdə tutulmuş ən müsbət dəyişikliklərdən biri də “İcrada dönüş” adlı 236-1-ci maddənin əlavə edilməsidir. Həqiqətən də, təcrübədə belə hallara çox rast gəlinir ki, icra edilmiş qətnamə sonradan ya tamamilə, ya da onun bir hissəsi qismən ləğv edilir. Ona görə də belə halların mülki prosessual tənzimlənməsinə ciddi ehtiyac var idi. Yeni əlavə edilmiş maddə isə bu məsələləri ətraflı tənzimləyir.

Məcəllənin 284-1-ci maddəsinə edilən dəyişikliklər kiçik iddialara dair sadələşdirilmiş icraat qaydasında baxılmalı olan mülki işlər üzrə iddianın...

Sədrlik edən. Çox sağ olun, Ziyafət müəllim. Yazılı surətdə verə bilərsiniz.

Hörmətli həmkarlar, daha çıxış edən yoxdur. Beləliklə, biz qanun layihələrini əvvəlcə maddə-maddə, sonra isə bütövlükdə səsə qoya bilərik. Beləliklə, Mülki Prosessual Məcəllədə dəyişiklik edilməsi haqqında qanun layihəsində 2 maddə var. Xahiş edirəm, 1-ci maddəyə münasibət bildirin.

Səsvermənin nəticələri	(saat 13.33 dəq.)
Lehinə	77
Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	0
İştirak edir	77
Nəticə: Yetərsay yoxdur	

Şakir müəllim, məlumat verin.

Ş.Şabanov. Lehinə 16 səs vermişlər.

Sədrlik edən. Qəbul edildi.

2-ci maddəni mən səsə qoyuram. Buyurun.

Səsvermənin nəticələri	(saat 13.33 dəq.)
Lehinə	75
Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	0
İştirak edir	75
Nəticə: Yetərsay yoxdur	

Məlumat verin, Şakir müəllim.

Ş.Şabanov. Lehinə 16 səs vermişlər.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, qəbul edildi.

İndi isə, hörmətli həmkarlar, bu qanun layihəsini biz ikinci oxunuşda səsə qoymalıyıq. Buyurun, münasibət bildirin. Bütövlükdə səsə qoyuruq.

Səsvermənin nəticələri	(saat 13.34 dəq.)
Lehinə	76
Əleyhinə	1
Bitərəf	0
Səs vermədi	1
İştirak edir	78
Nəticə: Yetərsay yoxdur	

Şakir müəllim, məlumatınızı bildirin.

Ş.Şabanov. Lehinə 16 səs vermişlər.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, qəbul edildi.

Hörmətli həmkarlar, “Dövlət rüsumu haqqında” Qanununda dəyişiklik edilməsi barədə qanun layihəsində də 2 mad-

də var. Xahiş edirəm, 1-ci maddəyə münasibət bildirin.

Səsvermənin nəticələri	(saat 13.34 dəq.)
Lehinə	77
Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	0
İştirak edir	77
Nəticə: Yetərsay yoxdur	

Buyurun, Şakir müəllim.

Ş.Şabanov. Lehinə 16 səs vermişlər.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, qəbul edildi.

İndi isə mən 2-ci maddəni səsə qoyuram. Buyurun.

Səsvermənin nəticələri	(saat 13.35 dəq.)
Lehinə	75
Əleyhinə	1
Bitərəf	0
Səs vermədi	0
İştirak edir	76
Nəticə: Yetərsay yoxdur	

Məlumat verin, Şakir müəllim.

Ş.Şabanov. Lehinə 16 səs vermişlər.

Sədrlik edən. Qəbul edildi.

Hörmətli həmkarlar, qanun layihəsini ikinci oxunuşda bütövlükdə səsə qoyuram. Buyurun.

Səsvermənin nəticələri	(saat 13.35 dəq.)
Lehinə	76
Əleyhinə	1

Bitərəf	0
Səs vermədi	0
İştirak edir	77
Nəticə: Yetərsay yoxdur	

Məlumat verin, Şakir müəllim.

Ş.Şabanov. Lehinə 16 səs vermişlər.

Sədrlik edən. Qanun layihəsi ikinci oxunuşda qəbul edildi.

Hörmətli həmkarlar, indi isə biz İnzibati Prosessual Məcəllədə dəyişiklik edilməsi haqqında qanun layihəsinə maddələr üzrə səs verməliyik. Bu qanun layihəsi 2 maddədən ibarətdir. 1-ci maddəyə münasibət bildirin.

Səsvermənin nəticələri	(saat 13.36 dəq.)
Lehinə	75
Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	1
İştirak edir	76
Nəticə: Yetərsay yoxdur	

Şakir müəllim, buyurun.

Ş.Şabanov. Lehinə 16 səs vermişlər.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, 1-ci maddə qəbul edildi.

İndi isə 2-ci maddəni səsə qoyuram.

Səsvermənin nəticələri	(saat 13.36 dəq.)
Lehinə	76
Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	0

İştirak edir
Nəticə: Yetərsay yoxdur

76

Məlumat verin, Şakir müəllim.

Ş.Şabanov. Lehinə 16 səs vermişlər.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, 2-ci maddə də qəbul edildi.

İndi isə bu qanun layihəsini ikinci oxunuşda bütövlükdə səsə qoyuram. Münasibət bildirin.

Səsvermənin nəticələri	(saat 13.37 dəq.)
Lehinə	77
Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	0
İştirak edir	77
Nəticə: Yetərsay yoxdur	

Buyurun, Şakir müəllim.

Ş.Şabanov. Lehinə 16 səs vermişlər.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, qanun layihəsi ikinci oxunuşda qəbul edildi.

Hörmətli həmkarlar, bununla da iclasımız başa çatdı. Hamıya təşəkkür edirəm. Növbəti iclasımız ayın 6-da olacaq. Sağ olun.

ALTINCI ÇAĞIRIŞ
AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI
MİLLİ MƏCLİSİNİN
NÖVBƏDƏNKƏNAR
VI SESSİYASI İCLASININ

PROTOKOLU № 64

Milli Məclisin iclas salonu.
9 iyul 2021-ci il.

İclasda Azərbaycan Respublikası
Milli Məclisi Sədrinin birinci müavini
Əli Hüseynli sədrlik etmişdir.

İclasda Milli Məclisin 103 deputatı iştirak etmişdir.

Qeydiyyat	(saat 11.01 dəq.)
İştirak edir	94
Yetərsay	83

İclasın gündəliyinə aşağıdakı məsələlər daxil idi:

1. Enerji resurslarından səmərəli istifadə və enerji effektivliyi haqqında Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi (üçüncü oxunuş).

2. Azərbaycan Respublikasının Əmək Məcəlləsində, Azərbaycan Respublikasının Mülki Prosesual Məcəlləsində, Azərbaycan Respublikasının Ailə Məcəlləsində, Azərbaycan Respublikasının Mülki Məcəlləsində, Azər-

baycan Respublikasının Vergi Məcəlləsində, Azərbaycan Respublikasının Cinayət-Prosessual Məcəlləsində, Azərbaycan Respublikasının İnzibati Xətalər Məcəlləsində, Azərbaycan Respublikasının İnzibati Prosesual Məcəlləsində, “Sosial sığorta haqqında”, “Tibbi sığorta haqqında”, “Dövlət rüsumu haqqında”, “Məhkəmə-Hüquq Şurası haqqında” və “İnzibati icraat haqqında” Azərbaycan Respublikasının qanunlarında dəyişiklik edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi (üçüncü oxunuş).

3. “Mediasiya haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununda dəyişiklik edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi (üçüncü oxunuş).

4. “Dövlət qulluğu haqqında”, “Prokurorluq orqanlarında qulluq keçmə haqqında”, “Diplomatik xidmət haqqında”, “Ədliyyə orqanlarında qulluq keçmə haqqında”, “Fövqəladə hallar orqanlarında xidmətkeçmə haqqında” Azərbaycan Respublikasının qanunlarında və Azərbaycan Respublikasının 1999-cu il 7 dekabr tarixli 768-IQ nömrəli Qanunu ilə təsdiq edilmiş “Gömrük orqanlarında xidmət haqqında Əsasnamə”də, 2001-ci il 12 iyun tarixli 141-IIQ nömrəli Qanunu ilə təsdiq edilmiş “Dövlət vergi orqanlarında xidmət haqqında Əsasnamə”də, 2001-ci il 29 iyun tarixli 168-IIQ nömrəli Qanunu ilə təsdiq edilmiş “Azərbaycan Respublikasının daxili işlər orqanlarında xidmət keçmə haqqında Əsasnamə”də və 2009-cu il 4 dekabr tarixli 930-IIIQ nömrəli Qanunu ilə təsdiq edilmiş “Miqrasiya orqanlarında qulluq keçmə haqqında Əsasnamə”də dəyişiklik edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi (üçüncü oxunuş).

5. Azərbaycan Respublikasının Mülki Prosesual Məcəlləsində dəyişiklik edilməsi haqqında Azərbaycan Res-

publikası qanununun layihəsi (üçüncü oxunuş).

6. “Dövlət rüsumu haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununda dəyişiklik edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi (üçüncü oxunuş).

7. Azərbaycan Respublikasının İnzibati Prosesual Məcəlləsində dəyişiklik edilməsi haqqında Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi (üçüncü oxunuş).

8. “Azərbaycan Respublikasının Müdafiə Nazirliyi ilə Belarus Respublikasının Müdafiə Nazirliyi arasında ikitərəfli əməkdaşlığın həyata keçirilməsi zamanı məxfi informasiyanın qarşılıqlı ötürülməsinə dair” Müqavilənin təsdiq edilməsi haqqında Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi.

9. Azərbaycan Respublikasının Miqrasiya Məcəlləsində dəyişiklik edilməsi haqqında Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi.

10. Azərbaycan Respublikasının Ticarət Gəmiçiliyi Məcəlləsində və “Dəniz limanları haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununda dəyişiklik edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi.

11. “Dövlət rüsumu haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununda dəyişiklik edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi.

12. “Torpaq bazarı haqqında”, “Beynəlxalq xüsusi hüquq haqqında”, “Dövlət satınalmaları haqqında”, “Xüsusi iqtisadi zonalar haqqında”, “Ölçmələrin vəhdətinin təmin edilməsi haqqında” və “Uyğunluğun qiymətləndirilməsi sahəsində akkreditasiya haqqında” Azərbaycan Respublikasının qanunlarında dəyişiklik edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi.

13. Azərbaycan Respublikası Milli Məclisinin İntizam komissiyasının Əsasnaməsi haqqında.

Qeyd. 2020-ci ilin mart ayında Ümumdünya Səhiyyə Təşkilatı COVID-19 koronavirusunun törətdiyi yoluxucu xəstəliyi pandemiya elan etmişdir. Bu pandemiyaya qarşı ölkəmizdə həyata keçirilən tədbirlərlə əlaqədar Milli Məclisin 20 deputatı plenar iclas salonunun lojasında əyləşdiyinə görə əl qaldırmaqla səs vermişdir.

Aşağıdakı məsələlər müzakirə edilmişdir:

Gündəlik haqqında.

Çıxış etmişlər: Əli Hüseynli, Nigar Arpadarai, Rəşad Mahmudov, Razi Nurullayev, Mahir Abbaszadə, Qüdrət Həsənzadə, Sahib Alıyev, Ramil Həsən, Cavid Osmanov, Müşfiq Cəfərov, Bəhrüz Məhərrəmov

Təklif: Gündəlik qəbul edilsin

Səsvermənin nəticələri (saat 11.01 dəq.)

Lehinə 96

Əleyhinə 0

Bitərəf 0

Səs vermədi 0

İştirak edir 96

Nəticə: Qəbul edildi

1. Enerji resurslarından səmərəli istifadə və enerji effektivliyi haqqında Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi (üçüncü oxunuş).

Çıxış etmişlər: Əli Hüseynli, Sadiq Qurbanov

Təklif: Qanun qəbul edilsin	
Səsvermənin nəticələri	(saat 11.34 dəq.)
Lehinə	95
Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	1
İştirak edir	96
Nəticə: Qəbul edildi	

2. Azərbaycan Respublikasının Əmək Məcəlləsində, Azərbaycan Respublikasının Mülki Prosesual Məcəlləsində, Azərbaycan Respublikasının Ailə Məcəlləsində, Azərbaycan Respublikasının Mülki Məcəlləsində, Azərbaycan Respublikasının Vergi Məcəlləsində, Azərbaycan Respublikasının Cinayət-Prosesual Məcəlləsində, Azərbaycan Respublikasının İnzibati Xətalər Məcəlləsində, Azərbaycan Respublikasının İnzibati Prosesual Məcəlləsində, “Sosial sığorta haqqında”, “Tibbi sığorta haqqında”, “Dövlət rüsumu haqqında”, “Məhkəmə-Hüquq Şurası haqqında” və “İnzibati icraat haqqında” Azərbaycan Respublikasının qanunlarında dəyişiklik edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi (üçüncü oxunuş).

Çıxış etmişdir: Əli Hüseynli

Təklif: Qanun qəbul edilsin	
Səsvermənin nəticələri	(saat 11.36 dəq.)
Lehinə	98
Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	0

İştirak edir
Nəticə: Qəbul edildi

98

3. “Mediasiya haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununda dəyişiklik edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi (üçüncü oxunuş).

Çıxış etmişdir: Əli Hüseynli

Təklif: Qanun qəbul edilsin	
Səsvermənin nəticələri	(saat 11.36 dəq.)
Lehinə	101
Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	0
İştirak edir	101
Nəticə: Qəbul edildi	

4. “Dövlət qulluğu haqqında”, “Prokurorluq orqanlarında qulluq keçmə haqqında”, “Diplomatik xidmət haqqında”, “Ədliyyə orqanlarında qulluq keçmə haqqında”, “Fövqəladə hallar orqanlarında xidmətkeçmə haqqında” Azərbaycan Respublikasının qanunlarında və Azərbaycan Respublikasının 1999-cu il 7 dekabr tarixli 768-IQ nömrəli Qanunu ilə təsdiq edilmiş “Gömrük orqanlarında xidmət haqqında Əsasnamə”də, 2001-ci il 12 iyun tarixli 141-IIQ nömrəli Qanunu ilə təsdiq edilmiş “Dövlət vergi orqanlarında xidmət haqqında Əsasnamə”də, 2001-ci il 29 iyun tarixli 168-IIQ nömrəli Qanunu ilə təsdiq edilmiş “Azərbaycan Respublikasının daxili işlər orqanlarında xidmət keçmə haqqında Əsasnamə”də və 2009-cu il 4 dekabr

tarixli 930-IIIQ nömrəli Qanunu ilə təsdiq edilmiş “Miqrasiya orqanlarında qulluq keçmə haqqında Əsasnamə”də dəyişiklik edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi (üçüncü oxunuş).

Çıxış etmişdir: Əli Hüseynli

Təklif: Qanun qəbul edilsin	
Səsvermənin nəticələri	(saat 11.37 dəq.)
Lehinə	98
Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	2
İştirak edir	100
Nəticə: Qəbul edildi	

5. Azərbaycan Respublikasının Mülki Prosesual Məcəlləsində dəyişiklik edilməsi haqqında Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi (üçüncü oxunuş).

Çıxış etmişdir: Əli Hüseynli

Təklif: Qanun qəbul edilsin	
Səsvermənin nəticələri	(saat 11.39 dəq.)
Lehinə	95
Əleyhinə	3
Bitərəf	0
Səs vermədi	1
İştirak edir	99
Nəticə: Qəbul edildi	

6. “Dövlət rüsumu haqqında” Azərbaycan Res-

publikasının Qanununda dəyişiklik edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi (üçüncü oxunuş).

Çıxış etmişdir: Əli Hüseynli

Təklif: Qanun qəbul edilsin

Səsvermənin nəticələri (saat 11.40 dəq.)

Lehinə 96

Əleyhinə 3

Bitərəf 0

Səs vermədi 0

İştirak edir 99

Nəticə: Qəbul edildi

7. Azərbaycan Respublikasının İnzibati Prosesual Məcəlləsində dəyişiklik edilməsi haqqında Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi (üçüncü oxunuş).

Çıxış etmişdir: Əli Hüseynli

Təklif: Qanun qəbul edilsin

Səsvermənin nəticələri (saat 11.40 dəq.)

Lehinə 95

Əleyhinə 1

Bitərəf 1

Səs vermədi 0

İştirak edir 97

Nəticə: Qəbul edildi

8. “Azərbaycan Respublikasının Müdafiə Nazirliyi

ilə Belarus Respublikasının Müdafiə Nazirliyi arasında ikitərəfli əməkdaşlığın həyata keçirilməsi zamanı məxfi informasiyanın qarşılıqlı ötürülməsinə dair” Müqavilənin təsdiq edilməsi haqqında Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi.

Çıxış etmişlər: Əli Hüseynli, Ziyafət Əsgərov, Siyavuş Novruzov, Qüdrət Həsənquliyev, Zahid Oruc, Fəzail Ağamalı

Təklif: Qanun qəbul edilsin	
Səsvermənin nəticələri	(saat 11.56 dəq.)
Lehinə	101
Əleyhinə	1
Bitərəf	0
Səs vermədi	0
İştirak edir	102
Nəticə: Qəbul edildi	

9. Azərbaycan Respublikasının Miqrasiya Məcəlləsində dəyişiklik edilməsi haqqında Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi.

Çıxış etmişdir: Əli Hüseynli

Təklif: Qanun qəbul edilsin	
Səsvermənin nəticələri	(saat 11.57 dəq.)
Lehinə	100
Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	3
İştirak edir	103

Nəticə: Qəbul edildi

10. Azərbaycan Respublikasının Ticarət Gəmiçiliyi Məcəlləsində və “Dəniz limanları haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununda dəyişiklik edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi.

Çıxış etmişlər: Əli Hüseynli, Əli Məsimli

Təklif: Qanun qəbul edilsin

Səsvermənin nəticələri (saat 11.59 dəq.)

Lehinə 101

Əleyhinə 0

Bitərəf 0

Səs vermədi 0

İştirak edir 101

Nəticə: Qəbul edildi

11. “Dövlət rüsumu haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununda dəyişiklik edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi.

Çıxış etmişlər: Əli Hüseynli, Əli Məsimli

Təklif: Qanun qəbul edilsin

Səsvermənin nəticələri (saat 12.01 dəq.)

Lehinə 102

Əleyhinə 0

Bitərəf 0

Səs vermədi 0

İştirak edir 102

Nəticə: Qəbul edildi

12. “Torpaq bazarı haqqında”, “Beynəlxalq xüsusi hüquq haqqında”, “Dövlət satınalmaları haqqında”, “Xüsusi iqtisadi zonalar haqqında”, “Ölçmələrin vəhdətinin təmin edilməsi haqqında” və “Uyğunluğun qiymətləndirilməsi sahəsində akkreditasiya haqqında” Azərbaycan Respublikasının qanunlarında dəyişiklik edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi.

Çıxış etmişlər: Əli Hüseynli, Əli Məsimli, Rəşad Mahmudov, Etibar Əliyev

Təklif: Qanun qəbul edilsin

Səsvermənin nəticələri (saat 12.09 dəq.)

Lehinə 101

Əleyhinə 0

Bitərəf 0

Səs vermədi 0

İştirak edir 101

Nəticə: Qəbul edildi

13. Azərbaycan Respublikası Milli Məclisinin İntizam komissiyasının Əsasnaməsi haqqında.

Çıxış etmişlər: Əli Hüseynli, Siyavuş Novruzov, Tahir Kərimli, Fəzail Ağamalı, Etibar Əliyev, Fəzail İbrahimli, Eldar İbrahimov

Təklif: Qərar qəbul edilsin

Səsvermənin nəticələri (saat 12.34 dəq.)

Lehinə 98

Əleyhinə 0

Bitərəf	0
Səs vermədi	1
İştirak edir	99
Nəticə: Qəbul edildi	

Azərbaycan Respublikası
Milli Məclisi Sədrinin
birinci müavini

Əli Hüseynli

MİLLİ MƏCLİSİN İCLASI

9 iyul 2021-ci il. Saat 11.

*Azərbaycan Respublikası Milli Məclisi Sədrinin
birinci müavini Əli Hüseynli sədrlik edir*

Sədrlik edən. Sabahınız xeyirli olsun, hörmətli deputat həmkarlar. Xahiş edirəm, qeydiyyatdan keçək.

Qeydiyyat	(saat 11.01 dəq.)
İştirak edir	75
Yetərsay	83

Şakir müəllim, xahiş edirəm, məlumat verin.

Ş.Şabanov, *Milli Məclis Aparatının Milli Məclisin, komitələrin və komissiyaların işinin təşkili şöbəsi müdirinin müavini.*

Qeydiyyatdan 19 nəfər keçmişdir.

Sədrlik edən. Aydındır. Yetərsay var. İclasa başlaya bilərik.

Hörmətli deputat həmkarlar, bizim bugünkü gündəliyimizdə 13 məsələ var. Xahiş edirəm, gündəliyə münasibət bildirəsiniz.

Səsvermənin nəticələri	(saat 11.01 dəq.)
Lehinə	77
Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	0
İştirak edir	77
Nəticə: Yetərsay yoxdur	

Şakir müəllim, məlumat verin.

Ş.Şabanov. Lehinə 19 nəfər səs vermişdir.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, gündəlik qəbul olundu. Gündəliklə, cari məsələlərlə bağlı çıxış etmək istəyən varsa, yazıla bilərsiniz. Yarım saat vaxtımız var.

Nigar Arpadarai.

N.Arpadarai. Hörmətli həmkarlar, hər kəsi salamlayıram. İki mövzu ilə bağlı çox qısa olaraq mövqeyimi bildirmək istəyirəm. Birinci, bu, şəhid ailələrinin, həmçinin yaralılardan, qazilərin sənədləşmə ilə bağlı üzləşdiyi problemlərdir. Bizə çoxsaylı müraciətlər daxil olur. Bir sənəd almaq, əlilliyin müəyyən olunması üçün dəfələrcə qapı-qapı gəzməli olurlar. Bu baxımdan, şəhidin ailə üzvlərinin, yaralıların və əlilliyi müəyyən olunmuş hərbiçilərin, digər şəxslərin müraciətlərinə baxılması üçün Vahid Əlaqələndirmə Mərkəzinin yaradılması haqqında fərmanı çox alqışlayıram. Bunu çox uğurlu bir qərar hesab edirəm. Hesab edirəm ki, Vahid Əlaqələndirmə Mərkəzinin tərkibində məhz səyyar xidmətlərin daha çox olması, buna üstünlük verilməsi çox önəmlidir.

İkinci mövzu COVID pasportlarla bağlıdır. Hörmətli həmkarlar, doğrusu, COVID pasportların tətbiqinin bir qədər müzakirədən kənar qalması məndə çox təəccüb, həmçinin təəssüf doğurur. Çünki COVID pasportların tətbiqi uzunmüddətli bir qərardır və bunun vətəndaşların həyatına birbaşa təsiri, həmçinin hüquqi nəticələri var. Hazırda bizim gördüyümüz bir şey var ki, məsələn, xroniki xəstəlikləri, allergiyası olan və ya şəxsi qərarı ilə vaksinasiyadan keçmək istəməyən gənclərimiz COVID pasport olmadığına görə sağlamlıq mərkəzlərinə və bir sıra müəsisələrə daxil ola bilmirlər. Bu, nə dərəcədə doğrudur.

Hörmətli həmkarlar, heç kəsin şübhəsi yoxdur ki, bu tədbirlərin arxasında xeyirxah məqsəd var. Heç kəsin şübhəsi yoxdur ki, dövlət insanların səhhətini, sağlamlığını qorumaq istəyir. Amma belə qərarlar əsaslandırılmadan, müzakirə olunmadan tətbiq olunanda bunlar əlavə bürokratiyaya yol açır. Yəni bu baxımdan, hesab edirəm ki, mütləq şəkildə bunun əlavə əsaslandırılması olmalıdır. İnsanlara məlumat verilməlidir ki, hansı rəqəmlərdən söhbət gedir. Əlavə təkrar yoluxma halları nə qədərdir. Çünki mən özüm araşdırma aparanda, məsələn, görürəm ki, dünyada təkrar yoluxma halları bir faizdən azdır. Beynəlxalq araşdırmaların nəticələri bunu göstərir. Belə halda əlavə vaksinasiya və COVID pasportların tətbiqi nə dərəcədə doğrudur.

Hörmətli həmkarlar, istənilən halda, yəni üzümü operativ qərargaha tutub müraciət edərdim ki, COVID pasportların tətbiqi ilə bağlı məsələni diqqətdə saxlasınlar. Bunun ətrafında ciddi dialoqun, əsaslandırmanın olmasına ehtiyac var. Hazırda biz bu əsaslandırmanı bir qədər görmürük. Çox sağ olun.

Sədrlik edən. Sağ olun.

Buyurun, Rəşad Mahmudov. Rəşad müəllim, əgər COVID pasport məsələsi ilə bağlı Sizin hansısa bir izahatınız olsa, deyərsiniz. Yoxdursa, buyurun.

R.Mahmudov. Çox təşəkkür edirəm. Çox hörmətli Əli müəllim, dəyərli millət vəkilləri. Mən də bir neçə vacib, xüsusi ilə seçiciləri narahat edən məsələləri gündəmə gətirmək istəyirəm.

Hamı bilir ki, ölkəmizin hər tərəfində hazırda xüsusi ilə əkin sahələrinin suvarılması ilə əlaqədar çətinliklər var. Bəzi yerlərdə aidiyyəti qurumlar problemləri həll etmiş

olsa belə, mənim seçildiyim Astara rayonunda qısa müddət əvvəl keçirdiyim görüşlər zamanı qeyd olunan problemləri dilə gətirmək istəyirəm. Nəzərə almaq lazımdır ki, hazırda Astarada xalqın böyük bir hissəsi əkinçiliklə məşğuldur və ciddi su problemi var. 1980-ci ildə tikintisinə başlanmış 2 sututar layihəsi var ki, ətrafdan insanlar köçürülüb, torpaqlar alınıb, hətta ilkin mərhələdə inşaat işləri başlanıb. Amma təqribən 45 ildən çox müddətdir ki, bu məsələ hələ də öz həllini tapmayıb. Buna görə, fürsətdən istifadə edərək, sadəcə, Meliorasiya və Su təsərrüfatı Açıq Səhmdar Cəmiyyətinə deyil, əlbəttə, belə bir böyük layihələrin həyata keçirilməsi üçün aidiyyəti qurumlara, ən əsası da büdcə qurumlarına müraciət etmək istəyirəm ki, gələcək il bunu nəzərə alaraq, sututarların inşası məsələsinə kömək etsinlər.

İkinci məsələ. Yəqin ki, bu yaxınlarda fürsət tapıb qonağımız olmuş, rayonumuza gəlmək istəyən insanlar mənə haqq verərlər. Köhnə, İpək yolu olaraq qiymətləndirilən yolla Lənkərandan keçib Astaraya girdiyimiz zaman ən azından kəndarası deyil, normal qəbul olunmuş yollarda, ana yollarda sanki 20 il əvvəlki dövrə keçmiş olursan. O yollar çox acınacaqlı vəziyyətdədir. Onun üçün fürsətdən istifadə edərək, yenə aidiyyəti qurumlara bu məsələlərin həlli istiqamətində lazım olan planların həyata keçirilməsində səylərini ortaya qoymalarını xahiş edirik.

Digər məsələ, mən fürsətdən istifadə edərək, Tahir müəllim Mirkişiliyə müraciət etmək istəyirəm. Əslində, bu, 2019-cu ildə gündəmə gəlmişdi. Səhiyyə ocaqlarının, müəssisələrinin 4 fərqli kateqoriya üzrə vergiləndirmə sistemi. Vaxtın az olduğunu nəzərə alaraq, konkret bunu demək istəyirəm ki, bəzi xəstəxanalar 45–46 faizə yaxın

vergi ödəyərkən başqa qurumlar buna qarşılıq 3–5 faizlik bir ödəmə ilə bu gün işlərini, fəaliyyətlərini davam elətdirirlər. Onların bir nümunəsi də Gömrük Xəstəxanasıdır. Aidiyyəti qurumlar qarşısında bu məsələni qaldıraraq qısa müddət içərisində bunun həlli yolunun tapılmasını xahiş edirik. Çox sağ olun, minnətdaram.

Sədrlik edən. Çox sağ olun.

Razi Nurullayev, buyurun.

R.Nurullayev. Hörmətli Əli müəllim, hörmətli deputatlar. Ermənistan və erməni lobbisi Azərbaycan üzərinə düşüb ki, qondarma rejimə status verilsin, Zəngəzur olmayacaq. Amma məni narahat edən ermənilərlə bir unisona üfürənlərdir. Adını siyasətçi qoyan bəziləri elə tutub ki, Zəngəzur olmayacaq, Xankəndini niyə almadıq, Xankəndinə niyə girmədik və sair. Bu fitnə ilə ancaq xaricdə oturub özünü Herakl hesab edənlər və Əli Kərimli məşğul idisə, indi onunla unisona üfürənlərin sayı çoxalıb. Populizmə qapılaraq bunu xeyli siyasi partiya rəhbərləri də deyir və bu, məni narahat edir. Əminəm ki, bu şəkildə pafosla danışıqların heç biri 27 sentyabrdan 28-nə çıxma bilməzdi. Kim ki deyir niyə dayandıq, nəinki kənd, şəhər, heç bir qarış torpaq ala bilməzdi. Yekə-yekə danışmağa nə var ki. Mingəçevir və Səngəçala raketlər düşsə idi, nə edəcəkdilər? Bakıda minlərcə adam bomba uçqunları altında qalsa idi, nə edəcəkdilər? Deyəcəkdilər, niyə vaxtında dayanmadınız. Belə çıxır ki, bunlarla Paşinyanın ağı arasında heç bir fərq yoxdur.

Nəyə görə bunların düşüncələri 1990-cı illərin əvvəllərindən bu günə qədər dəyişməyib? Elçibəy hökuməti zamanı az qala bütün Qarabağ azad edilmişdi. Niyə saxlaya bilmədik? Çünki elə indiki kimi düşüncəniz var idi və

cəzası daha böyük əraziləri itirməklə nəticələndi. Üstəlik də Elçibəy hakimiyyətinin itirilməsi oldu. Bu hakimiyyət sizlər kimi hay-küyə, yalançı qəhrəmanlığa və xaosa yer vermədiyi üçündür ki, 25 ildir iqtidarını qoruyub saxlaya bilir. Bir həftə hakimiyyətdə olsanız, mən əminəm, onlar olsalar, and içirəm ki, bəlkə də Qarabağı da, hələ müstəqilliyi də itirərik. Bunun üçün yeni siyasi qüvvələr güclənməlidir, siyasi mədəniyyət formalaşmalıdır. Biz bu yolda addımlayırıq və ümidvaram ki, çox şey fərqli ola biləcək. Siyasəti lağlağıya çevirmək də lazım deyil. Əli Kərimli deyir ki, Prezidentlə görüşüm. Bütün dünyada hər kəs güclə, intellektlə və məntiqlə hesablaşır. Prezidentin bu sahə üzrə təyin etdiyi məmur da var, Ədalət müəllim Vəliyev. Hələ bir görün, intellektiniz, dünyagörüşünüz, savadınız onunla danışmağa bəs edirmi. 15 dəqiqə ərzində mat və pat olacaqsınız. Siyasət ərköyün uşaq deyil ki, nazına dözsən. İndi intellekt və siyasi mədəniyyət zamanıdır.

Bir məsələyə də, hörmətli birinci vitse-spiker, fikir bildirim. Hazırda səhiyyə sahəsində bir-birini təkrarlayan, fəaliyyəti az qala paralel şəkildə, üst-üstə düşən bir neçə qurumun olması çox ciddi problemlərə yol açıb. Bununla bağlı, çox təəssüf, vaxt yoxdur, amma mənə belə gəlir, bu sahədə ictimai dinləməyə, ciddi bir tənzimlənməyə ehtiyac var ki, insanlar incidilməsin. Mən bununla bağlı artıq lazımı qurumlara müraciət etmişəm.

Sədrlik edən. Sağ olun.

Mahir Abbaszadə.

M.Abbaszadə. Çox sağ olun, Əli müəllim. Hörmətli həmkarlar, Azərbaycanda yaradılmış iqtisadi rayonların, xüsusi ilə də yeni yaranmış Qarabağ və Şərqi Zəngəzur iqtisadi rayonlarının Azərbaycan tarixində mühüm əhə-

miyyəti vardır. Cənab Prezidentin verdiyi sərəncam tarixi, iqtisadi, sosial nöqteyi-nəzərdən çox mühüm əhəmiyyət kəsb edir. Bilirik ki, regionların sosial-iqtisadi proqramına əsasən Azərbaycan dövlətinin ölkəmizdə apardığı iqtisadi siyasət nəticəsində rayonlarımızın, qəsəbələrimizin, şəhərlərimizin siması dəyişmiş və bu ərazilər artıq Azərbaycan iqtisadiyyatına öz töhfəsini verməyə başlamışdır. Eyni zamanda, işğaldan azad olunan ərazilərdə də möhtərəm cənab Prezidentin rəhbərliyi ilə yeni quruculuq işlərinə başlanmışdır. Yeni yaranmış Qarabağ iqtisadi rayonu əgər indiyə qədər özündə işğal olunmayan, yəni Bərdəni, Ağcabədni, Tərtəri, Ağdamın işğal olunmamış ərazisini əhatə edirdisə, indi işğaldan yeni azad olunmuş əraziləri, Şuşanı, Xankəndini, Xocavəndi, Xocalını öz ərazisində cəmləşdirir ki, bu da bu regionların inkişafına öz müsbət təsirini göstərəcəkdir.

Digər tərəfdən, bizim leksikonumuza sovet dönəmindən düşmüş Yuxarı Qarabağ, Aşağı Qarabağ, Dağlıq Qarabağ terminlərinin ləğv edilməsi və bütövlükdə, ərazinin Qarabağ iqtisadi rayonu adlandırılması tarixi ədalətin bərpa olunması deməkdir. Bilirsiniz ki, 1861-ci ildə Zəngəzur qəzası yaranarkən Kəlbəcər, Laçın, Qubadlı, Cəbrayıl və Zəngilan Şərqi Zəngəzur ərazilərinə daxil idi. Şərqi Zəngəzur ərazisinin indi iqtisadi rayon adlandırılması da tarixi ədalətin bərpa edilməsidir. Digər tərəfdən də nəzərə alaq ki, 9 noyabr sazişinə əsasən Zəngəzur dəhlizi bərpa ediləcək və Azərbaycan Zəngəzur dəhlizi ilə Naxçıvana, oradan isə Türkiyəyə birləşdiriləcək. Zəngəzur dəhlizi də bu iqtisadi rayona aid olan Zəngilan rayonundan başlayır. Bu nöqteyi-nəzərdən mən hesab edirəm ki, cənab Prezidentin sərəncamında qeyd edilən bu iqtisadi rayonlar

tarixi ədalətin bərpa olunması, eyni zamanda, Qarabağın iqtisadiyyatını inkişaf etdirərək bütöv Azərbaycanın iqtisadiyyatına reinteqrasiyasının təmin edilməsidir. Digər tərəfdən isə 30 il müddətində bu ərazilərdən məcburi köçkün həyatına məhkum olmuş insanların geri qayıdaraq orada layiqli həyatının bərpa olunması ilə bağlı Azərbaycan dövlətinin apardığı siyasətə uyğundur. Hesab edirəm ki, bu sərəncam həmin ərazilərin daha tez inkişaf etməsinə müsbət təsirini göstərəcəkdir. Diqqətinizə görə minnətdaram.

Sədrlik edən. Sağ olun.

Qüdrət Həsənquliyev, buyurun.

Q.Həsənquliyev. Təşəkkür edirəm. Hörmətli Əli müəllim, hörmətli həmkarlar, media nümayəndələri. Bu gün mən də bir vacib məsələyə toxunmaq istəyirəm. Bu, bizim sakinlərdən dövlət ehtiyacları üçün torpaqların alınması ilə bağlıdır. Biz bilirik ki, Bakı şəhərində zaman-zaman çoxlu münaqişələr, narahatlıqlar yaranır. Təəssüf ki, mənim də deputat seçildiyim Xətai rayonu ərazisində belə bir problem yaşanmaqdadır. Dünən mən Turşu küçəsində 14 nəfər sakini qəbul eləmişəm. Onların yazdığı müraciətlər də var. Əvvəllər onlar müxtəlif dövlət orqanlarına müraciət ediblər, mənə də müraciət ediblər. Mən onların müraciətlərini müxtəlif dövlət orqanlarına göndərmişəm. Çox təəssüf ki, bu məsələ öz müsbət həllini tapmır. Yəni faktiki surətdə onların dediklərindən və yazdıqlarından bəlli olur ki, onlara münasibətdə dövlət ehtiyacları üçün torpaqların alınması haqqında Azərbaycan Respublikasının Qanununun tələbləri yerinə yetirilmir. Xüsusi ilə 23-cü maddə və o cümlədən 58-ci maddə.

Əli müəllim, diqqətinizə bir şeyi çatdırmaq istəyirəm, vətəndaşların evlərinə daxil olurlar və deyirlər ki, sizin

yataq otağı ilə qonaq otağı min manat, dəhliz, mətbəx, sanitariya qovşağı isə 750 manatdan qiymətləndirilir. Bu zaman nəzərə alınmır ki, insanlar evlərini fərqli qaydada təmir ediblər, fərqli evlər tikiblər. Biri, misal üçün, evinin təmirinə onun kvadratmetri, yəni sahəsi eyni olsa da, 100 min, 200 min pul xərcləyib. Digəri isə ondan xeyli miqdarda az vəsait xərcləyib. Qiymətləndirmə üçün müstəqil ekspertlər dəvət olunmur. Həm Konstitusiya, həm də qeyd elədiyim qanuna görə bazar qiymətlərinin müəyyən olunması yenə də düzgün qiymətləndirilmir. Məcburi qaydada, heç bir müqavilə bağlanmadan bəzilərinin hətta evləri də sökülüb. Sadəcə olaraq, özlərindən xəbərsiz, bir də baxıblar ki, Kapital Bankdan hesablarına pul köçürülüb. Pulu da kimin köçürdüyü bəlli deyil. Ona görə də mən hesab edirəm, bu məsələdə, nəhayət ki, ciddi bir nizam-intizam yaradılmalıdır. Cənab Prezident də qeyd eləmişdi ki, hər kvadratmetr üçün, heç olmasa, 1500 manat bu insanlara pul, yaxud mənzil verilməlidir. Onların mənzilləri sökülür, orada “Ağ şəhər” salınır. Həmin “Ağ şəhər”də mənzillərin hər kvadratmetrinin qiyməti 800 manatdan 2000 manata qədərdir. O vəsaitlə hətta təmirsiz köhnə yaşadıqları yerin yaxınlığında özlərinə ev almaq imkanları yoxdur. Ona görə də düşünürəm ki, hər birimiz özümüzü o vətəndaşların yerinə qoymalıyıq ki, bax, bizi bu cür incitsə idilər, biz necə davranardıq. Yəni insanlara hətta narahatlığa görə belə kompensasiya ödənilmir. Diqqətinizə görə çox sağ olun. Ümid edirəm ki, bu məsələlər öz həllini Sizin də köməyinizlə tapar. Sağ olun.

Sədrlik edən. Sağ olun.

Sahib Aliyev.

S.Aliyev. Hörmətli Əli müəllim, dəyərli həmkarlar.

Mən buradan 44 günlük savaş zamanı üzərinə 16 min 277 mərmə, 21 qadağan olunmuş raket yağdırılan, təkcə göstərdiyi dəyanətlə deyil, həm də üzləşdiyi dağıntı ilə də Azərbaycanın Stalinqradına çevrilən Tərtərin deputatı olaraq, həmin dağıntıların nəticələrinin aradan qaldırılması və zərər görənlərə kompensasiyaların ödənməsi ilə bağlı ard-arda 4 sərəncam imzalayaraq, özünün ehtiyat fondundan 42 milyon manat ayıran cənab Prezidentə təşəkkür edirəm. Eyni zamanda, həm öz adımdan, həm də dünən görüşdüyüm onlarla tərtərlinin adından Tərtərin Dağlıq Qarabağ iqtisadi rayon mərkəzindən Qarabağ iqtisadi rayonun bir parçasına çevrilməsini təsbit və təsdiqləyən fərmanına görə də dövlət başçımıza var olun deyirəm. Bu, bolşeviklərdən qalma, uydurma Dağlıq Qarabağ anlayışının tarixin zibilliyinə atılmasının artıq rəsmi sənədlə də təsdiqlənməsidir ki, məğrurluq doğurmaya bilməzdi. Eyni zamanda, o da məmnunluq doğurmaya bilməz ki, dövlətimizin inzibati ərazi vahidlərindən biri də Şərqi Zəngəzur adlandırılır. İqtisadi mahiyyət daşımaqla yanaşı, hesab edirəm ki, bu, həm də çox mühüm siyasi çəkisi olan tarixi gerçəklərə, Şuşa Bəyannaməsi ilə daha da möhkəmlənən mövqeyimizə, Azərbaycanın bugünkü qüdrətinə dayanan və möhtəşəm gələcəyinə hesablanan bir addımdır.

Nəslinin bir qolu da Zəngəzurda yaşamış, sonra da bəlli səbəblərdən Naxçıvana, Azərbaycanın digər yerlərinə üz tutmuş biri kimi, istərdim soruşam ki, nədən bəzi çevrələr yenidən hayları zorla gəlmə olduqları torpaqlara geri qaytarmağa, qaytardıqlarının sayının olduğundan 2 dəfə artıq təqdim etməyə çalışdıqları halda, bizim belə bir haqqımızın olduğunu unudurlar. Axı, elə həmin Zəngəzurun vahid bir orqanizm olduğu şərqudəki kimi qərbində də əsrlər boyu

məhz azərbaycanlıların yaşadıkları heç kimə sirr deyil.

Yeri gəlmişkən, Paşinyanın Moskvaya çağırılması ərə-fəsində Ermənistan–Azərbaycan sərhədində və Qarabağda baş verən insidentlər də sual doğurmaya bilmir. Aydındır ki, Kəlbəcərdə, Tovuzda və Ağdamda xidmət edən hərbiçilərimizin atəşə tutulması təxribatdır. Amma kimin təxribatı? Bəlkə yenə atan kazaklardır? Atan əgər kazaklar deyilsə, onda Ağdamda baş verən insidentlə bağlı Rusiya hərbi kontingentinin oradakı komandanlığının açıqlaması nədən regionda yaranmış reallığı özündə əks etdirmir? O açıqlamada Dağlıq Qarabağdan, Martunidən söhbət gedir. Sual olunur, hansı Dağlıq Qarabağ, hansı Martuni? Axı, belə bir anlayış yoxdur. Qarabağdakı Rusiya hərbiçiləri də belə bir anlayışın olmadığını bildirən dövlət başçısının izni ilə buradadırlar. Azərbaycan torpaqlarına onlar məhz sülh yaratmaq, Ermənistan ordusununun Qarabağdakı tör-töküntülərini və terrorçu ünsürləri oradan çıxarmaq üçün buraxıblar. Nədən bunu unudurlar. Diqqətinizə görə təşəkkür edirəm.

Sədrlik edən. Sağ olun.

Yuxarı cərgədən Ramil Həsən. Buyurun.

R.Həsən. Çox sağ olun, təşəkkür edirəm, Əli müəllim. Dəyərli millət vəkilləri, icazənizlə, Ucar rayonu ilə bağlı fikirlərimi bölüşmək istəyirəm.

Bildiyiniz kimi, Ucar rayonunda əhalinin məşğuliyyəti, əsasən, əkinçilik və heyvandarlıq təşkil edir. Lakin bu gün əhalinin içməli suya olan tələbatını ödəmək daha öndədir. Rayonun bir neçə kəndində qurulmuş su bulaqları əvvəlki illərdə əhalinin tələbatını qismən ödəyirdi, lakin həmin bulaq suyunun da fasilə və məhdudiyətlərlə verilməsi məsələni daha da çətinləşdirməkdədir. Bunun üçün

rayonun bulaqlar tikilmiş kəndlərində belə “Azərsu” tərəfindən qoyulan məhdudiyətlərin aradan qaldırılmasını təklif edirik. Yaxud həmin kəndlərdəki yaşayış evlərində sayğacları işlərinin aparılması ilə həm su itkisinin qarşısını almış olarıq, həm də kənd əhalisinin içməli suya olan tələbatı ödənilmiş olar ki, bu da nəticədə içməli suyun qənaətlə istifadə olunması və su təsərrüfatı ilə məşğul olan təşkilatların büdcəsinin artımı deməkdir.

Əkin suyunun çatışmazlığının qarşısının alınması ilə bağlı da bir sıra işlər görülməlidir. Bu barədə ötən il də çıxışımnda bildirmişdim ki, Ucar rayonunda suvarma kanallarının yerləşdiyi ərazilərə baxış keçirərək, mütəxəssislərin rəyi, 1990-cı ildən hazırkı dövrdə olan vaxtda yaşayış evlərinin və əhalinin say artımını nəzərə almaqla, yeni layihələrin işlənilməsinə ehtiyac vardır. Bir inzibati ərazidən digər inzibati əraziyə keçən su kanallarında, məsələn, Göyçay rayonu ərazisindən Ucar rayonu ərazisinə keçən, Ağdaş rayonu ərazisindən Ucar rayonu ərazisinə keçən su kanallarında, çaylarda suvarma suyunun təminatının yaxşılaşdırılması, qanunsuz müdaxilələrin və su itkisinin qarşısının alınması məqsədi ilə əvvəllər də istifadə olunmuş, hazırda mövcud olan, həmçinin yeni qazılacaq su kanalları genişləndirilərək beton örtüklə üzlənməli, müəyyən ərazilərdə böyük diametrlə boru xətləri ilə əvəz olunmalıdır. Bundan əlavə, Ucar rayonunda kənd arxları da beton üzlüklərlə örtülməli, bəzi kəndlərin ərazisindən keçən çay və arxlarda yeni hidrotexniki qurğular qurulmalıdır ki, bu işlərin hesabına su təsərrüfatında böyük irəliləyişlərə nail olmaq mümkündür.

Vətəndaşların səsləndirdiyi məsələlərdən biri də fərdi yaşayış evlərinə elektrik enerjisinin verilişi ilə əlaqədar

sayğaçların quraşdırılması üçün tərtib olunan smetaların dəyərini həddindən artıq böyük olması ilə bağlıdır. Misal üçün, qiymətlərini deyə bilərəm: 3200, 3800, 3900 manat və daha yuxarı məbləğlərdir. Rayon, kənd əhalisinin bu məbləği ödəmək imkanı, təbii ki, çətinliklə qarşılaşmaqdadır. Vətəndaşların bizdən xahişi ondan ibarətdir ki, müəyyən edilmiş standartlara uyğun materialdan istifadə etməklə özləri tərəfindən evlərinə elektrik xəttinin çəkilişinə şərait yaradılması, qoşulma haqqını vətəndaşların ödəməsi şərti ilə həyata keçirilsin. Bunun üçün Nazirlər Kabinetinin 2018-ci il 24 iyul tarixli 326 və 327 nömrəli qərarlarına yenidən baxılmasını və bu istiqamətdə vətəndaşlarımıza köməklik göstərilməsini bizdən xahiş etməkdədirlər.

Rayonun təhsil işçiləri ilə görüşüm zamanı təhsil işçiləri Ali Baş Komandanımızın “Dəmir yumruq” əməliyyatının tarixi bir qələbə olduğundan qürur duyduqlarını və bu qalibiyyətin gələcəkdə övladlarımızın vətənpərvər ruhda böyüməsində mühüm rol oynayacağını qeyd edərək, orta məktəblərdə yuxarı siniflər üçün hərbi hazırlıq dərslərinin əyani vəsaitlərlə keçirilməsini, hərbi otaqların yenidən bərpa olunmasını, eləcə də hərbi hazırlıq müəllimləri üçün hərbi təlim kurslarının təşkili ilə bağlı təklif irəli sürmüşdülər. Bundan əlavə dövlət proqramına salınmış Qazyan, Qaracallı və Rəstəcə kənd...

Sədrlik edən. Sağ olun.

Cavid Osmanov. Buyurun.

C.Osmanov. Çox sağ olun, təşəkkür edirəm. Hörmətli Əli müəllim, hörmətli millət vəkilləri, hörmətli media nümayəndələri. Bir neçə gün bundan əvvəl baş verən hadisə müstəqil Azərbaycanın tarixində növbəti diplomatik uğur-

la yadda qaldı. Belə ki, Ermənistan tərəfindən Ağdamdan sonra Füzuli və Zəngilan rayonlarının işğal altında saxlandığı müddətdə basdırılmış 92 min ədəd mina xəritələrinin Azərbaycan tərəfinə təqdim edilməsi həyata keçirildi. Əlbəttə ki, bu, ilk növbədə ölkə Prezidenti cənab İlham Əliyevin diplomatik məharətinin nəticəsidir. Biz yaxşı bilirik ki, Vətən müharibəsində Azərbaycan parlaq və tarixi qələbə qazandıqdan cənab Prezident dərhal sonra bütün mümkün platformalarda, beyin mərkəzləri ilə keçirilən konfranslarda, ikitərəfli görüşlərdə, o cümlədən beynəlxalq media nümayəndələrinin iştirakı ilə keçirilən press-konfranslarda bu məsələləri hər zaman xüsusi vurğulayırdı və Ermənistanın Azərbaycana qarşı terrorunun davam etməsini beynəlxalq ictimaiyyətə çatdırırdı. Əlbəttə ki, bu diplomatik uğur böyük və nəhəng işin məntiqi nəticəsidir. Çünki bunun arxasınca ilk növbədə insanların xəsarət almasının, böyük maliyyə vəsaitlərinin xərclənməsinin, vaxt itkisinin qarşısı alındı. İşğaldan azad olunmuş ərazilərimizdə yenidənqurma və bərpa işlərini daha da sürətləndirdi və buradan 30 il müddətinə didərgin düşmüş bizim soydaşlarımızın daha tez öz evlərinə qayıtması həyata keçiriləcəkdir. Əlbəttə ki, mina xəritələrinin verilməsi burada yenidənqurma və bərpa işlərinin daha sürətlə aparılmasına, eyni zamanda, məşğulluğun artırılmasına təkan verəcək və beləliklə də iqtisadiyyatımız daha da güclənəcəkdir.

Beynəlxalq təşkilatlar məhz həmin ərəfədə 15 erməninin Ermənistana qaytarılmasının Azərbaycan tərəfindən atılmış humanist bir addım olduğunu yüksək qiymətləndirdilər. Amma çox təəssüf ki, dağıdıcı qüvvələr, xüsusi ilə AXCP sədri və onun ətrafında olan bir neçə

xəyanətkar yenə də Azərbaycanın bu humanist addımını cəmiyyətə fərqli formatda təqdim etməyə çalışırlar. Əlbəttə, Azərbaycan xalqı yaxşı başa düşür ki, bunlar dağıdıcı qüvvələrdir və bunların tezisləri birbaşa Ermənistan və Ermənistanın havadarları üzərindən təqdim edilir. Artıq belə xəyanətkarları cəmiyyətimiz də öz sıralarından çoxdan çıxarmışdır. Təşəkkür edirəm.

Sədrlik edən. Sağ olun.

Müşfiq Cəfərov, buyurun.

M.Cəfərov. Təşəkkür edirəm, Əli müəllim. Hörmətli Əli müəllim, hörmətli millət vəkili. Mən seçildiyim Gəncə şəhərinin əhalisini narahat edən problemlərdən ən vacibi barədə danışmaq istədim. Gəncə Azərbaycanın ikinci böyük şəhəridir. Bununla yanaşı, həmçinin sənaye şəhəri olubdur. Hazırda Gəncədə 3 universitet, 3 kollec, 3 peşə liseyi, 3 peşə məktəbi və 45 məktəb fəaliyyət göstərir. Şəhərdə sosial, iqtisadi cəhətdən durğunluq hökm sürür. Məşğulluq sahəsində əməli addımlar atılmadığı təqdirdə, düşünürəm ki, Nizami yurdu ölkəmizin həyatındakı vacib rolunu itirmə təhlükəsi qarşısındadır.

Gəncə Maşınqayırma zavodu, Büllur zavodu, Xalça kombinatı, Çini qablar zavodu və sair iqtisadiyyatın inkişafına təkan verəcək bir sıra vacib müəssisələrin yenidən qurulub əhalinin məşğulluğuna verilməsi labüddür. Belə bir böyük şəhərdə iqtisadi və sosial mühitdə olan durğunluğun qarşısı alınmalıdır. Nəzərə alsaq ki, Azərbaycanda azad iqtisadi zonaların yaradılması prosesi sürətlənib, bu sahədə aparılan işlərin iqtisadiyyatın davamlı inkişafı və rəqabət qabiliyyətinin artırılması, Azərbaycanın logistika və nəqliyyat mərkəzi kimi mövqeyinin gücləndirilməsi və ölkədə çoxşaxəli nəqliyyat infrastrukturunun fəaliyyətə

yətini daha səmərəli edəcəyinə ümid edirik.

Müasir dövrdə azad iqtisadi zonalar xarici ticarət strategiyasının vacib halqalarından birini təşkil edir. Belə ki, azad iqtisadi zonalar kapitalın ölkə iqtisadiyyatına cəlb olunması ilə yanaşı, ixrac səbətinin həm çeşidini, həm də coğrafiyasını genişləndirməyə şərait yaradır. Belə iqtisadi zonaların yaradılması ayrı-ayrı ərazi və regionların iqtisadiyyatının inkişafı baxımından təsirli mexanizmdir.

Gəncə şəhəri istər əhalisinin sayı, istərsə də bölgənin əlverişli olması baxımından azad iqtisadi zonanın yaradılmasına imkan verir. Bu, həm sakinlərin məşğulluğunu artıracaq, həm də ölkənin iqtisadi tempinin yüksəlişinə böyük təkan verəcək. Diqqətinizə görə təşəkkür edirəm.

Sədrlik edən. Sağ olun.

Bəhruz Məhərrəmov.

B.Məhərrəmov. Təşəkkür edirəm, Əli müəllim. Hörmətli sədarət, hörmətli deputatlar. Son dövrlər sosial şəbəkələrdə müxtəlif rayonlarımızda meşə sahələrinin kütləvi qırılması ilə bağlı müqayisəli Pi xəritələri paylaşılırdı. Təəssüf ki, məlumatların əksəriyyəti həqiqəti əks etdirir. Görünən odur ki, 2017-ci ildən bu yana 100 hektarla meşə sahəsi məhv edilib və biz 3–5 manat mənfəətə görə öz ekologiyanıza, övladımızın nəfəsinə qənim kəsilmişik.

Baxın, ortada cənab Prezidentin bir iradəsi var. Bakı şəhərində son illər aparılan bütün söküntü işlərinin yerində parklar salınır. Dövlət başçısı “Sovetski” kimi bahalı bir ərazini yaşıllıq zonasına çevirdi. Bulvarı milli parka çevirib bir neçə dəfə böyütdü. Paytaxtda digər oxşar misallar çoxdur. Yəni tariximizin heç bir dövründə yaşıllığa olan münasibət İlham Əliyev hakimiyyəti qədər

həssas olmayıb. Təsəvvür edin ki, biz yaxın 10 illikdə milli prioritetlərimizdən biri kimi, yaşıl artım ölkəsi olmağı hədəfləmişik. Yaxşı, indi dövlət başçısının iradəsi bu yöndədirsə, bunlar kimdir ki, meşələri qırır? Mən hansısa sahibkarı hədəfə gətirib linc olunmasının tərəfdarı deyiləm. O da bizimdir. Sadəcə, problemə yol açan problemləri aradan qaldırmalıyıq.

Birincisi, meşə fondu torpaqlarının xəritəsi hələ də ictimaiyyətə açıqlanmır. Niyə? Burada hansı sirr var və bu gün ən müasir peyk sistemləri ilə biz hərbi obyektləri belə görə biliriksə, yaxşı, meşə fondu torpaqlarının sərhədlərini kimdən gizlədirik?

Digər vacib səbəb. Meşə fondu ərazisi əvvəllər 10 illiyə icraya verilirdi. Meşə Məcəlləsində 2017-ci il dəyişikliyindən sonra bu müddət 49 ilə qaldırıldı və bu da problemlərin kökündə dayanan amillərdən biridir. Ümumiyyətlə, meşə fondu torpaqları icarəyə verilir ki, məhv olunmuş meşə massivləri bərpa olunsun. Bizdə nə edilir? Əksinə, meşə məhv edilir, obyekt tikilir, yerində bağ salınır, yaxud əkin sahəsi salınır. Mən iqtisadi fəaliyyətin əleyhinə deyiləm. Gücümüzə güc qatır. Amma niyə obyekt və yaxud əkin sahəsini meşə hesabına etməliyik? Yaxşı olmazmı ki, elə obyekt tikilsin, sonra ətrafında meşə salınsın?

Məni narahat edən digər məqam Azərbaycanda ucuz, hər kəsə əlçatan olduğu üçün daha təhlükəli olan narkotik vasitələrin yayılması ilə bağlıdır. Bu gün gənclər arasında “şüşə” və yaxud “patı” deyilən maddənin istifadəsi o qədər adiləşib ki, insan özü təəccüblü qalır. Mən dövlət strukturlarını qınamaq istəmirəm. Çünki əllərindən gələni edirlər. Lakin məsələ köklü həll edilməlidir. SIRR deyil ki,

bu zəhər Azərbaycana ən çox haradan gəlir. Hər dəfə biz cinayətkarı tuturuq, məsuliyyətə cəlb edirik, sonra ekstradisiya olunur və oradan da buraxılır azadlığa. Bax, bu qədər cinayətkar necə olur öz sərhədini rahat keçə bilir? Niyə bir dəfə biri öz ölkəsinin sərhədini keçərkən Azərbaycana narkotik vasitə gətirməyə cəhd etdiyinə görə saxlanılmır? Bütün bunlar deməyə əsas verir ki, etsə-etsə bu problemi özümüz həll edə bilərik. Kimlərdənsə mədəd gözləməyə dəyməz. Düzdür, cəzanı sərtləşdirmək həmişə səmərə vermir. Amma biz digər tədbirlər fonunda cinayət qanunvericiliyində 234-cü maddəni, habelə narkotik vasitələrin istehlakına təhrik etməyə görə sanksiyaları ciddi formada sərtləşdirməliyik ki, Azərbaycan narkotik alverçisi, narkotik təminatçısı olan istənilən əcnəbi, yaxud vətəndaş üçün qorxulu bir hüquqi zonaya çevrilsin. Təşəkkür edirəm.

Sədrlik edən. Sağ olun.

Hörmətli deputat həmkarlar, yarım saat vaxtımız bitdi. Digər hörmətli həmkarlar fikirlərini yazılı formada katibliyə təqdim edə bilərlər. İndi keçirik gündəliyin məsələlərinə.

Gündəliyin ilk 7 məsələsi üçüncü oxunuşda olan qanun layihələridir. 1-ci məsələ Enerji resurslarından səmərəli istifadə və enerji effektivliyi haqqında qanun layihəsidir. Üçüncü oxunuş. Buyursun, Təbii ehtiyatlar, energetika və ekologiya komitəsinin sədri Sadiq Qurbanov.

S.Qurbanov, *Milli Məclisin Təbii ehtiyatlar, energetika və ekologiya komitəsinin sədri.*

Təşəkkür edirəm, Əli müəllim. Hörmətli deputatlarımız, bizim Enerji resurslarından səmərəli istifadə və enerji effektivliyi haqqında Azərbaycan Respublikası qa-

nunun layihəsi birinci, ikinci oxunuşlarda artıq sizə təqdim olunmuşdur, ətraflı məlumat verilmişdir. İkinci oxunuş zamanı hörmətli deputatlarımızdan Razi Nurullayev, Vahid Əhmədov, Fazil Mustafa, Etibar Əliyev, Vüqar Bayramov, Aydın Hüseynov, İltizam Yusifov, Şahin İsmayılov, Rauf Əliyev və Qənirə xanım Paşayeva çıxış etmişlər. Bu çıxışlarda qanunun vacibliyi qeyd edilmiş və paralel olaraq bir neçə təkliflər verilmişdir. Xüsusi qeyd etmək istəyirəm ki, bizim hörmətli deputatlarımızla ayrı-ayrılıqda əlaqə yaradılmış və qaldırılan məsələlər müzakirə edilmişdir. Qaranlıq heç nə qalmamışdır. Xahiş edirəm, üçüncü oxunuş üçün də səsə qoyulsun və əvvəlcədən də bütün deputatlarımıza öz təşəkkürümü bildirirəm.

Qeyd etmək istəyirəm ki, bu qanunun qəbul edilməsi Azərbaycanın “yaşıl enerji” zonasına çevrilməsi yolunda mühüm bir addım ola bilər. Bunu nəzərə alsınlar və yekdilliklə səs versinlər. Çox sağ olun.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, hörmətli Sadiq müəllim. Həqiqətən də, Siz əvvəlki oxunuşlarda da geniş məlumat vermişdiniz, çox geniş müzakirə olunmuşdur. Sağ olun ki, məsələləri müraciət etmiş deputatlarla da geniş müzakirə etmişiniz.

Hörmətli deputatlar, hörmətli Jalə xanım, bizim parlamentdə üçüncü oxunuşla bağlı, hesab edirəm ki, arzu olunmayan bir ənənə yaranır. Amma Nizamnaməyə görə, qanun layihəsi üçüncü oxunuşda səsə qoyulur. Ona görə, xahiş edirəm, münasibət bildirəsiniz.

Səsvermənin nəticələri

(saat 11.34 dəq.)

Lehinə

75

Əleyhinə

0

Bitərəf	0
Səs vermədi	1
İştirak edir	76
Nəticə: Yetərsay yoxdur	

Şakir müəllim, xahiş edirəm, məlumat verin.

Ş.Şabanov. Lehinə 19 səs verilmişdir. Əli müəllim, aşağıda bir deputatın kartı işləmir, onu da sayırıq. 20 səs.

Sədrlik edən. Aydınadır. Çox sağ olun, qanun layihəsi üçüncü oxunuşda qəbul edildi.

Gündəliyin, 2-ci, 3-cü, 4-cü məsələləri bir paketdə təqdim olunub. Hörmətli həmkarlar, bu məsələlər mənim və digər komitə sədri həmkarlarımin məruzəsindədir. İcazə versəniz, qısaca sizi məlumatlandıraram.

Gündəliyin bu 3 məsələsi, qeyd etdiyimiz kimi, “Mediasiya haqqında” Qanunun tətbiqi ilə bağlıdır. Çox geniş müzakirə etmişik və bir daha deputat həmkarlara təşəkkür edirəm ki, mediasiya məsələsini bu qədər dərinədən araşdırıb, fikirlər söylədilər. Onların bir hissəsi gələcəkdə nəzərə alın bilər. Amma “Mediasiya haqqında” Qanun qüvvədədir, onun məcburi mediasiya hissəsi iyul ayının 1-dən qüvvəyə minib. Bizim qəbul edəcəyimiz indiki paket, bir daha vurğulayıram, o məsələnin prosessual əsaslarını yaradır. Hər hansı bir ciddi fikir ayrılığı olmamışdır. Ona görə də hörmətli deputatlardan məsələlərə münasibət bildirməyi xahiş edirəm.

İlk növbədə 2-ci məsələ, yəni Əmək Məcəlləsində və digər qanunlarda dəyişiklik edilməsi barədə məsələyə, xahiş edirəm, münasibət bildirək.

Səsvermənin nəticələri

(saat 11.36 dəq.)

Lehinə	78
Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	0
İştirak edir	78
Nəticə: Yetərsay yoxdur	

Şakir müəllim, məlumat verin.

Ş.Şabanov. Lehinə 20 səs vermişlər.

Sədrlik edən. Qəbul oldu, təşəkkür edirəm.

İndi isə gündəliyin 3-cü məsələsinə, eyni paketdə olan “Mediasiya haqqında” Qanunda dəyişiklik edilməsi barədə qanun layihəsinə, xahiş edirəm, münasibət bildirək.

Səsvermənin nəticələri	(saat 11.36 dəq.)
Lehinə	81
Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	0
İştirak edir	81
Nəticə: Yetərsay yoxdur	

Şakir müəllim, məlumat verin.

Ş.Şabanov. Lehinə 20 səs vermişlər.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, qanun layihəsi qəbul edildi.

Hörmətli deputat həmkarlar, gündəliyimizin növbəti 4-cü məsələsi “Dövlət qulluğu haqqında” və digər qanunlarda əlavə və dəyişikliklər edilməsi barədə qanun layihəsidir. Üçüncü oxunuşdadır. Bu barədə ikinci oxunuşda geniş məlumat vermişdim. Dövlət qulluğundan xüsusi dövlət qulluğuna, xüsusi dövlət qulluğundan dövlət

qulluğuna keçid məsələləri ilə bağlıdır. Hesab edirəm ki, çox ədalətli bir qanun layihəsidir. Bu qanun layihəsi ilə bağlı Beynəlxalq münasibətlər və parlamentlərarası əlaqələr, İqtisadi siyasət, sənaye və sahibkarlıq komitələrində müsbət rəylər olub. Ona görə də üçüncü oxunuşda səs verməyinizi xahiş edirəm. Buyurun.

Səsvermənin nəticələri	(saat 11.37 dəq.)
Lehinə	78
Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	2
İştirak edir	80
Nəticə: Yetərsay yoxdur	

Şakir müəllim, məlumat verin.

Ş.Şabanov. Lehinə 20 səs vermişlər.

Sədrlik edən. Qəbul oldu, təşəkkür edirəm.

Hörmətli deputat həmkarlar, gündəliyin 5-ci, 6-cı və 7-ci məsələləri də üçüncü oxunuşda səsə qoyulacaq. Bunlar cənab Prezident tərəfindən məhkəmə-hüquq islahatları çərçivəsində 2019-cu il tarixli Fərmanın icrası ilə bağlı təqdim olunmuş qanun layihələridir. İlk variantda 4 layihə idi. İndi qanunvericilik təşəbbüsü subyektı ilə razılaşdırılıb, 3 qanun layihəsidir: Mülki Prosesual Məcəllə, “Dövlət rüsumu haqqında” Qanun və İnzibati Prosesual Məcəllə. Bu mövzuda həm parlamentdə, həm də ictimai müzakirədə geniş, əhəmiyyətli fikir mübadiləsi olmuşdur. Hüquq ictimaiyyətini, xüsusən də vəklləri narahat edən məsələlər öz həllini tapmışdır. İkinci oxunuşda geniş məlumat verdim.

Vəkillər Kollegiyasının sədri də bu barədə özü açıqlama verdi. Hesab edirəm ki, artıq hüquq ictimaiyyətini narahat edən hər hansı bir digər məsələ yoxdur. Ona görə, hörmətli deputatlar, bu layihələrə üçüncü oxunuşda səs verməyinizi xahiş edirəm.

Əvvəlcə 5-ci məsələyə, Mülki Prosesual Məcəllədə dəyişiklik edilməsi barədə qanun layihəsinə, xahiş edirəm, münasibət bildirəsiniz.

Səsvermənin nəticələri	(saat 11.39 dəq.)
Lehinə	75
Əleyhinə	3
Bitərəf	0
Səs vermədi	1
İştirak edir	79
Nəticə: Yetərsay yoxdur	

Şakir müəllim, məlumat verin.

Ş.Şabanov. Lehinə 20 səs vermişlər.

Sədrlik edən. Yetərsay var?

Yerdən. (*Eşidilmir.*)

Sədrlik edən. Qəbul edildi.

İndi isə xahiş edirəm, 6-cı məsələyə, “Dövlət rüsumu haqqında” Qanunda dəyişiklik edilməsi haqqında layihəyə üçüncü oxunuşda münasibət bildirəsiniz.

Səsvermənin nəticələri	(saat 11.40 dəq.)
Lehinə	76
Əleyhinə	3
Bitərəf	0
Səs vermədi	0
İştirak edir	79

Nəticə: Yetərsay yoxdur

Şakir müəllim, məlumat verin.

Ş.Şabanov. Lehinə 20 səs vermişlər.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, bu qanun da qəbul edildi.

Bu paketdə olan sonuncu qanun layihəsi, İnzibati Prosesual Məcəllədə dəyişiklik edilməsi haqqında layihəyə, xahiş edirəm, üçüncü oxunuşda münasibət bildirəsiniz.

Səsvermənin nəticələri	(saat 11.40 dəq.)
Lehinə	75
Əleyhinə	1
Bitərəf	1
Səs vermədi	0
İştirak edir	77
Nəticə: Yetərsay yoxdur	

Şakir müəllim, məlumat verin.

Ş.Şabanov. Lehinə 20 səs vermişlər.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, beləliklə, bu paket layihələr qəbul edildi. Əminəm ki, bu qanunun tətbiqi məhkəmə-hüquq islahatlarına bizim verdiyimiz ciddi bir töhfə oldu.

Gündəliyin 8-ci məsələsi hökumətlərarası müqavilə ilə bağlı olduğundan bir oxunuşda müzakirə ediləcək. “Azərbaycan Respublikasının Müdafiə Nazirliyi ilə Belarus Respublikasının Müdafiə Nazirliyi arasında ikitərəfli əməkdaşlığın həyata keçirilməsi zamanı məxfi informasiyanın qarşılıqlı ötürülməsinə dair” Müqavilənin təsdiq edilməsi haqqında. Buyursun Müdafiə, təhlükəsizlik və korrupsiya ilə mübarizə komitəsinin sədri hörmətli Ziyafət müəllim.

Z.Əsgərov, *Milli Məclisin Müdafiə, təhlükəsizlik və*

korruptsiya ilə mübarizə komitəsinin sədri.

Çox sağ olun, hörmətli Əli müəllim. Hörmətli deputat həmkarlar, müzakirənizə təqdim olunmuş sazişin layihəsi 2007-ci ildə Azərbaycan Hökuməti ilə Belarus Hökuməti arasında imzalanmış məxfi informasiyanın mühafizəsi ilə və onun çərçivəsində həyata keçirilən məsələlərlə bağlıdır. Bu saziş 13 maddədən ibarətdir və hər iki dövlətin müdafiə nazirləri tərəfindən 2021-ci il mayın 18-də Bakı şəhərində imzalanıb.

Burada, birinci növbədə müqavilənin predmeti, onun həyata keçirilməsi, məxfi məlumatların ötürülməsi, məxfi məlumatlar üzrə tərəflərin öhdəlikləri və digər məsələlər öz əksini tapmışdır. Hesab edirəm ki, hər iki dövlətin müdafiə nazirləri arasında imzalanmış bu saziş Azərbaycanın milli mənafeələrinə cavab verir və ona görə də deputat həmkarlarımı bu sazişə səs verməyə dəvət edirəm.

Hörmətli həmkarlar, bir məsələni də qeyd edirəm. Fərsətdən istifadə edib, demək istəyirəm ki, bu qəbildən olan hökumətlərarası müqavilələr digər dövlətlərlə də imzalanıb. Məsələn, Rusiya Federasiyası ilə bizim aramızda hökumətlərarası belə məxfi məlumatların ötürülməsi və mühafizəsi ilə bağlı müqaviləmiz var. Özbəkistanla, Bolqarıstanla, Türkiyə dövləti ilə, digər dövlətlərlə də var. Bir daha demək istəyirəm ki, bütün bu müqavilələr Azərbaycanın milli və dövlət mənafeələrinə cavab verir. Ona görə də konkret olaraq bu sənədə gəldikdə isə bir daha xahiş edirəm, müsbət münasibət bildirəsiniz. Çox sağ olun, Əli müəllim.

Sədrlik edən. Ziyafət müəllim, ətraflı məlumata görə sağ olun.

Çıxış etmək üçün yazılanlar var. Baxmayaraq ki, mü-

qavilələrin mətnində biz heç bir dəyişiklik edə bilmərik. Amma başa düşürəm ki, yəqin, bu məsələnin əhəmiyyəti ilə bağlı çıxışlar etmək niyyətindəsiniz. Buyurun, Siyavuş müəllim Novruzov.

S.Novruzov. Təşəkkür edirəm. Hörmətli Əli müəllim, hörmətli deputatlar. Təbii ki, bu, müqavilədir. Biz də bilirik, bu müqaviləni səs verib, qəbul edəcəyik. Amma, ümumilikdə, Azərbaycan–Belarus münasibətləri ilə bağlı, xüsusi ilə də hərbi, hərbi sənaye və məxfi informasiyaların mübadiləsi sahəsində belə bir müqavilənin olması və təsdiq olunması çox böyük əhəmiyyət daşıyır. Biz bilirik, Belarus çox az ölkələrdən oldu ki, istər aprel, istər Tovuz və istərsə də 44 günlük Vətən müharibəsi döyüşlərində açıq şəkildə öz münasibətini ortaya qoydu və öz fikirlərini bildirdi. Ermənistan dəfərlərcə cəhd edirdi ki, Kollektiv Təhlükəsizlik Müqaviləsi Dövlətlərini bu müharibəyə qoşsun, ilk kəskin reaksiya verən ölkələrdən biri məhz Belarus oldu, qeyd etdi ki, Azərbaycan öz ərazisində anti-terror əməliyyatları həyata keçirir, ərazi bütövlüyünü təmin edir, Ermənistanın ərazisinə keçməyibdir.

Bundan başqa, qeyd etmək istərdim ki, bizim ikitərəfli həm ticari münasibətlərimiz, həm də hərbi sursat və silahların alınması, istifadəsi, – bizim möhtəşəm paradımız keçiriləndə də həmin silahlar nümayiş olundu, – sahəsində razılışmalarımız var. Belarus, demək olar ki, hər hansı dövlətin təzyiqinə baxmayaraq, Azərbaycana lazım olan müddətdə lazımı hərbi texnikanın və hərbi silahların verilməsi ilə bağlı dəfələrcə addım atıbdır.

Beynəlxalq tədbirlərdə, beynəlxalq müstəvidə də Azərbaycanın haqq işini müdafiə edibdir. O baxımdan mən hesab edirəm, nəinki informasiya mübadiləsi ilə əla-

qədar, ümumilikdə, gələcəkdə biz Belarusla dövlətlərarası strateji tərəfdaşlıq haqqında da müqavilə imzalamalıyıq. Bəli, Belarus həmişə Azərbaycanla bir yerdədir, Azərbaycanın haqq işini dəstəkləyib və mən deputat həmkarlarımı bu qanun layihəsinə səs verməyə çağırıram ki, bizim aramızda olan münasibətlər daha da inkişaf etsin. Təşəkkür edirəm.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, Siyavuş müəllim. Sizin fikirləri tam bölüşürəm və demək istəyirəm ki, biz də, Azərbaycanın parlamenti də hər hansı təzyiqlərə baxmayaraq, Belarusu müxtəlif beynəlxalq təşkilatlarda, – burada çalışdığımız həmkarlar təsdiq edə bilər, – daim müdafiə etmişik.

Qüdrət Həsənquliyev.

Q.Həsənquliyev. Çox təşəkkür edirəm, hörmətli Əli müəllim. Mən həm Sizin, həm də Siyavuş Novruzovun dediklərinə qoşuluram. Doğrudan da, biz Belarusla dost ölkəyik və dost olduğumuz üçün də bir-birimizin haqlı işini müdafiə etməliyik.

Mən amma bununla əlaqədar bir vacib məsələyə də toxunmaq istəyirəm. Xatırlayırsınızsa, keçən ilin sonunda biz parlamentdə Əfqanıstanda bizim səfirliyin açılması ilə bağlı qanun qəbul etdik. O zaman mən çıxış etdim, dedim ki, bu, çox risklidir. Amma hökumət hesab edirsə ki, buna ehtiyac var, deməli, biz də bunu dəstəkləməliyik və dəstəklədik. Amma hazırda Amerika Birləşmiş Ştatları 20 il Əfqanıstandakı fəaliyyətinə, hərbi iştirakına son qoyur, ölkəni tərk edir. Artıq bir neçə gün bundan öncə Çin Xalq Respublikası da öz vətəndaşlarına müraciət etdi ki, Əfqanıstanı təcili tərk etsinlər. Azərbaycanın biz bilirik ki, Əfqanıstanda 120 nəfərlik sülhməramlı missiyalı hərbi kontingenti var. Mən hesab edirəm, bizim Müdafiə və

təhlükəsizlik komitəsi təcili olaraq Müdafiə Nazirliyi ilə də bu məsələni müzakirə etməlidir, Ali Baş Komandana da müraciət olunmalıdır. Biz onların həyatlarını risk altına ala bilmərik. Nə qədər gec deyilsə də, Əfqanıstandan çıxmalıyıq. Bunu taliban istəyir.

Əfqanıstan hökuməti artıq Əfqanıstanın, demək olar ki, bütün digər kənar bölgələrinə nəzarəti itirib və hər gün daha çox ərazilər Talibanın nəzarətinə keçir. Əfqan xalqı orta əsr qanunları ilə yaşamaq istəyir. Yəni orada islam respublikası qurmaq istəyirlər, xalqın çoxluğu bunu istəyir. Düzdür, bizdə də istəyənlər var, amma şükür Allaha, bizdə istəyənlər çoxluq təşkil etmir. Yəni bunlar VII əsr qanunları ilə yaşamaq istəyirlər. Xalqa imkan vermək lazımdır ki, təbii inkişaf yolu ilə getsin. Zorla dünyəvi və demokratik dövlət qurmaq mümkün deyil. Tarix bunu sübut edib. Ona görə də biz Amerika Birləşmiş Ştatları, Almaniya kimi öz hərbi kontingentimizi təcili olaraq Əfqanıstandan çıxarmalıyıq. Diqqətinizə görə çox sağ olun.

Sədrlik edən. Sağ olun.

Zahid Oruc, buyurun.

Z.Oruc. Hörmətli Əli müəllim, hörmətli Məclis üzvləri. Biz cəmi bir cümlədən ibarət bu qərarı həm strateji hərbi təhlükəsizlik maraqlarımıza, həm ölkəmizin ötən 10 illər ərzində müdafiə qabiliyyətinin gücləndirilməsi yönündə apardığı siyasətin tərkib hissəsi, indiki halda isə həm Belarus, həm də Azərbaycan bu illər ərzində prinsipial olaraq beynəlxalq qurumların, təşkilatların, bir sıra hallarda ayrı-ayrı dövlətlərin mövqelərinə, təsirlərinə və təzyiqlərinə baxmayaraq, öz xəttinin, necə deyirlər, davam etməsinin bir məcmusu kimi yanaşır. Mən xatırlatmaq istəyirəm ki, Belarus Respublikası Azərbaycan

beynəlxalq silah bazarından öz hərbi mövqələrini gücləndirmək üçün ortamənzilli raketlər almaq istəyəndə bu, – bunun üzərində məxfi qriffi yoxdur, bunu söyləmək olar, BUK, Polonez raketləri Azərbaycanın hərbi arsenalında mövcuddur, – məhz Belarus dövlətinin qərarı hesabına mümkün oldu. Doğrudur, ona qədər Azərbaycan prinsipial olaraq Belarusun ağır, iqtisadi, sosial vəziyyətində çox düzgün və bir çox dövlətlərin etmədiyi addımları atdı. Ona görə də İlham Əliyevə “kişi simalı lider”, yəni o “dövlətin rəhbəri bərabərdir dövlət” və “sözünü tutan lider” qiymətində, məhz buna görə qiymət verirlər.

İkincisi, o silahlar Azərbaycanın hərbi mövqeyini gücləndirməklə bərabər, Belarus rəhbəri həmişə siyasi mövqeyində birmənalılıq, açıqlıq, prinsipiallıq, beynəlxalq hüquqa hörmət göstərmiş və Kollektiv Təhlükəsizlik Müqaviləsi Təşkilatının üzvü olmağına rəğmən, 2016-cı ildə 7 aprel tarixində 4 günlük aprel müharibəsindən sonra Ermənistanda, İrəvanda keçiriləcək Kollektiv Təhlükəsizlik Müqaviləsi Təşkilatının Zirvə görüşündən imtina edib. Biz bunu qiymətləndirməliyik, dəyərləndirməliyik.

Başqa bir məsələ. Sarkisyan 44 günlük müharibənin məğlubiyyət səbəblərində özünün yerini bu və ya digər formada pərdələmək üçün 2016-cı ildən sonra gedən məxfi danışıqların kiçik bir hissəsini müxtəlif korreksiyalarla yaymağa çalışdı. O danışıqlarda da Belarus rəhbəri Sarkisyanı bağlı qapılar arxasında Azərbaycanın mövqeyinin haqlı olduğunu sübut etmək istəyir.

Mən bunları niyə söylədim? Hörmətli Əli müəllim, əlbəttə ki, biz 10 illərdir parlament üzvüyük və belə məsələlərə, sadəcə, ümumilikdə, hamımız kollegial səs verə bilərdik. Amma Azərbaycan media məkanında, əlbəttə ki,

sərbəst, azad fikir məkanıdır, bunu hər kəs söyləyə bilər. Amma bu demokrat, qeyri-demokrat yarlıqlar ətrafında gedən mübahisələrə, xüsusi ilə də “Telegram” kanalının rəhbərinin təyyarədən endirilməsi hadisəsindən sonra Belarusun məruz qaldığı məlum sanksiya rejimi ətrafında bizdən olan münasibətlərə və Belarus, Azərbaycanın müxtəlif siyasi paralelləri ətrafında Azərbaycan üzərinə gedənlərə sadə bir sual vermək istəyirəm. Mən, əlbəttə, Camal Qasıqçı hadisəsini xatırlatmağı bu yerdə çox vacib sayıram. Amma ondan sonra da dünya dövlətlərinin beynəlxalq münasibətlər sistemində davranışlarını hər kəs izləyə bilərdi. Necə ki, kislata ilə əritdikləri bir adamdan sonra, amma dövlətlər heç nə olmamış kimi mövqelərinə davam edirdilər. Ona görə Azərbaycan da bu məsələyə yanaşarkən 44 günlük savaştan sonra da Belarusun Azərbaycanı bu nəticələrlə qəbul etməsi, mövqeyimizi gücləndirməkdə iştirak etməsi möhtərəm cənabın bizimlə görüşdə bunu açıq dilə gətirməsi, hətta dostlar, açıq deyərdik, qələbəmizin belə nəticəsini, legitimliyini, beynəlxalq legitimliyini tanıması mühüm bir hadisədir. Ona görə də bir Lukaşenkonun mövqeyi on Makronun demokrat mövqeyindən yüz dəfə üstündür, bizim üçün üstündür.

Dövlətləri maraq və mənafeələr idarə edir. Ona görə bayaq hörmətli Razi Nurullayev çox mühüm, vacib məsələlərə toxundu. 1990-cı illərlə paralellər apardı, dedi ki, bunların ağılı, strateji düşüncəsi ilə hara getmək olar. Ona görə də biz bu sənədi vacib hesab edirik. Azərbaycan hərbi əlaqələrini məxfi çərçivədə davam etdirməkdədir və biz bu sənədə səs verəcəyik. Sağ olun.

Sədrlik edən. Sağ olun.

Fəzail Ağamalı. Buyurun, sonuncu çıxış.

F.Ağamalı. Təşəkkür edirəm, hörmətli Əli müəllim. Dəyərli həmkarlar, media təmsilçiləri. Mən təqdim edilmiş sənədə çox böyük məmnuniyyətlə səs verəcəyəm, onu dəstəkləyirəm. Bunu, əslində, uzun illərdən bəri Azərbaycan və Belarus arasında yüksək səviyyədə qurulan və artıq hər kəsə bəlli olan həqiqi, səmimi dostluq münasibətlərinin növbəti ifadəsi kimi dəyərləndirirəm. Ən çətin məqamlarda Azərbaycan Belarusun yanında oldu, Belarus da Azərbaycanın yanında oldu və olmaqda davam edir. Belarus son dərəcə çətin vəziyyətə, duruma düşəndə Azərbaycan özünün imkanlarını ona təqdim etdi və Belarus o çətin vəziyyətdən, durumdan çıxıb bildi.

Yaxşı ki, Lukaşenko kimi xarakterli, sözü əməli ilə üst-üstə düşən bir lider kimi bunu unutmadı və hər zaman ən çətin platformalarda belə Azərbaycanın yanında olmağını heç kimdən çəkinmədən ortaya qoydu. Xüsusi olaraq Kollektiv Təhlükəsizlik Müqaviləsi Təşkilatında Lukaşenkonun mövqeyimizi müdafiə etməsi hər birimizin yaddaşındadır. Bu münasibətlər, mən düşünürəm, siz də mənimlə razı olarsınız ki, ölkə Prezidentinin müdrik, uzaqgörən çoxşaxəli, çoxqütblü və ikitərəfli münasibətlərin və bu münasibətlərdə həyata keçirdiyi diplomatik ustalığın konkret nəticələrindən biridir. Bu, 44 günlük müharibədə bu və buna bənzər şəkildə vaxtı ilə qurulmuş olan münasibətlər, heç şübhəsiz ki, beynəlxalq aləmdə bizə kifayət qədər ciddi imkanlar yaratdı. Ona görə də bu münasibətlər, mən düşünürəm ki, bundan sonra da davam etdirilməlidir. Əli müəllim, mənəcə, həm də Belarus parlamenti ilə bizim parlament arasında da münasibətlər daha da yaxşılaşdırılmalıdır, daha yüksək səviyyədə qurulmalıdır və biz Belarusla bütün sahələrdə əməkdaşlığımızı

daha yüksək səviyyəyə çatdırmalıyıq. Diqqətinizə görə təşəkkür edirəm.

Sədrlik edən. Sağ olun. Hörmətli deputat həmkarlar, fikirlərinizə görə təşəkkür edirəm və bilirsiniz ki, Beynəlxalq münasibətlər və parlamentlərarası əlaqələr komitəsi, hörmətli Səməd müəllimgil bu məsələyə müsbət rəy verib. Təsadüfi deyil, bütün beynəlxalq təşkilatlarda biz Azərbaycan–Belarus münasibətlərini, cənab Prezidentin ortaya qoyduğu siyasəti dəstəkləmişik. Baxmayaraq ki, həqiqətən, təhdidlər olub. Onu da vurğulamaq istəyirəm ki, hazırda da bizim ikitərəfli parlament münasibətlərimiz yaxşı səviyyədədir və gələcəkdə görülmək işlər də o münasibətləri daha da möhkəmləndirəcək.

Çıxışlara görə təşəkkür edirəm. Xahiş edirəm, indi bu müqaviləyə, 8-ci məsələyə münasibət bildirəsiniz.

Səsvermənin nəticələri	(saat 11.56 dəq.)
Lehinə	81
Əleyhinə	1
Bitərəf	0
Səs vermədi	0
İştirak edir	82
Nəticə: Yetərsay yoxdur	

Şakir müəllim, məlumat verin.

Ş.Şabanov. Lehinə 20 səs vermişlər.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, qəbul edildi.

Hörmətli deputat həmkarlar, gündəliyin növbəti 4 məsələsi uyğunlaşdırma və dəqiqləşdirmə xarakterlidir, bunu xüsusi vurğulamaq istəyirəm. Məhz buna görə də bu qanun layihələri ancaq bir oxunuşda qəbul olunacaq.

Gündəliyin 9-cu məsələsi Miqrasiya Məcəlləsində dəyişiklik edilməsi haqqındadır. Sadəcə, bildirmək istəyirəm ki, biz “Dənizçinin şəxsiyyət sənədi haqqında” Əsasnaməni qanunla təsdiq etmişik və dənizçinin şəxsiyyət sənədi ticarət gəmiçiliyi məqsədi ilə istifadə edilən gəmidə dənizçinin şəxsiyyətini təsdiq edən sənəd olmadıqda ona istədiyi gəmi ilə fərdi qaydada Azərbaycandan getmək və Azərbaycana gəlmək hüququ verir. Məhz həmin bu müddəa Miqrasiya Məcəlləsində də əks olunur, yəni uyğunlaşdırma xarakterlidir.

Hörmətli deputat həmkarlar, bu məsələyə üçüncü oxunuşda münasibət bildirməyinizi xahiş edirəm.

Səsvermənin nəticələri	(saat 11.57 dəq.)
Lehinə	80
Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	3
İştirak edir	83
Nəticə: Qəbul edildi	

Şakir müəllim, sizdə vəziyyət necədir?

Ş.Şabanov. Lehinə 20 səs vermişlər.

Sədrlik edən. Təşəkkür edirəm, qəbul edildi.

Gündəliyin 10-cu məsələsi Azərbaycan Respublikasının Ticarət Gəmiçiliyi Məcəlləsində və “Dəniz limanları haqqında” Qanunda dəyişiklik edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsidir. İqtisadi siyasət, sənaye və sahibkarlıq komitəsinin sədr müavini Əli müəllim Məsimli. Buyurun, Əli müəllim.

Ə.Məsimli, *Milli Məclisin İqtisadi siyasət, sənaye və*

sahibkarlıq komitəsi sədrinin müavini.

Təşəkkür edirəm, Əli müəllim. Azərbaycan Respublikasının Ticarət Gəmiçiliyi Məcəlləsində və “Dəniz limanları haqqında” Qanunda dəyişiklik edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi “Bakı Beynəlxalq Dəniz Ticarət Limanı” Qapalı Səhmdar Cəmiyyətinin Azərbaycan İnvestisiya Holdinqinin idarə edilməsinə verilməsi və “Bakı Beynəlxalq Ticarət Limanı” Qapalı Səhmdar Cəmiyyətinin yaradılması haqqında Azərbaycan Respublikası Prezidentinin sərəncamında dəyişikliklər edilməsi barəsində 2021-ci il 11 fevral tarixli Sərəncamına əsasən hazırlanmışdır. Qanun layihəsində nəzərdə tutulan dəyişikliklər odur ki, Bakı Beynəlxalq Dəniz Ticarət Limanının Nizamnaməsinin və strukturunun təsdiq edilməsi, nizamnamə kapitalının miqdarının müəyyən edilməsi Azərbaycan İnvestisiya Holdinqinə həvalə olunur. Hörmətli deputat həmkarlarım, sizi təqdim edilmiş layihəyə səs verməyə dəvət edirəm.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, Əli müəllim.

Uyğunlaşdırma xarakterlidir, xahiş edirəm, 10-cu məsələyə münasibət bildirəsiniz.

Səsvermənin nəticələri	(saat 11.59 dəq.)
Lehinə	81
Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	0
İştirak edir	81
Nəticə: Yetərsay yoxdur	

Şakir müəllim, məlumat verin.

Ş.Şabanov. Lehinə 20 səs vermişlər.

Sədrlik edən. Təşəkkür edirəm, qəbul edildi.

Gündəliyin 11-ci məsələsi. Bu da anlayışların uyğunlaşdırılması ilə bağlıdır. “Dövlət rüsumu haqqında” Qanunda dəyişiklik edilir. Əli müəllim, buyurun, yenə söz Sizdədir.

Ə.Məsimli. Təşəkkür edirəm, Əli müəllim. “Dövlət rüsumu haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununda dəyişiklik edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi Sizin qeyd elədiyiniz kimi, sırf dəqiqləşdirmə xarakteri daşıyır. Burada xarici avtomaşınlar, xarici nəqliyyat vasitələri, xarici yük nəqliyyat vasitələri ifadələri müvafiq olaraq xarici dövlətlərdə qeydiyyatda olan avtomaşınlar, xarici dövlətlərdə qeydiyyatda olan nəqliyyat vasitələri ifadələri ilə əvəz olunur. Ona görə də qeyd edilənləri nəzərə alaraq, həmkarlarımı qanun layihəsinə səs verməyə dəvət edirəm.

Sədrlik edən. Sağ olun, Əli müəllim. Hörmətli deputat həmkarlar, xahiş edirəm, 11-ci məsələyə, “Dövlət rüsumu haqqında” Qanunda dəyişiklik edilməsinə münasibət bildirəsiniz.

Səsvermənin nəticələri	(saat 12.01 dəq.)
Lehinə	82
Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	0
İştirak edir	82
Nəticə: Yetərsay yoxdur	

Şakir müəllim, məlumat verin.

Ş.Şabanov. Lehinə 20 səs vermişlər.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, bu məsələ də qəbul edildi.

Gündəliyin 12-ci məsələsi “Torpaq bazarı haqqında” və digər qanun layihələrində dəyişiklik edilməsi haqqında qanun layihəsidir. Əli müəllim, yenə söz Sizindir, buyurun.

Ə.Məsimli. Təşəkkür edirəm, Əli müəllim. Bu layihədə olan dəyişiklik də uyğunlaşma xarakterlidir. Bir arayışı qeyd edirəm ki, iyulun 1-də Ələt azad iqtisadi zonasının təməlqoyma mərasimində Azərbaycan Respublikasının Prezidenti cənab İlham Əliyev çıxış edən zaman “Ələt azad iqtisadi zonası haqqında” Qanuna xüsusi yer verdi və həmin qanunu həm Azərbaycan dövlətinin, həm də investorların maraqlarına uyğun bir qanun kimi dəyərləndirdi. Doğrudan da, bu qanunun reallaşdırılması Azərbaycanda neftdənkənar sahənin inkişafına, ixracın inkişafının genişlənməsinə böyük bir töhfə olacaq.

Əli müəllim, bununla əlaqədar olaraq məlumdur ki, xeyli dərəcədə digər qanunverici sənədlərdə də dəyişikliklər edilib. Bu da növbəti dəyişikliklərdir. Ona görə də bu dəyişikliklər torpaq bazarı, beynəlxalq xüsusi hüquq, beynəlxalq satınalmalar, xüsusi iqtisadi zonalar, ölçmələrin vəhdətinin təmin edilməsi, akkreditasiya sahəsində münasibətlərin “Ələt azad iqtisadi zonası haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununun tələblərinə uyğun olaraq tənzimlənməsini nəzərdə tutur. Deputat həmkarlarımı həmin layihəyə səs verməyə dəvət edirəm.

Sədrlik edən. Sağ olun, Əli müəllim.

Çıxış etmək istəyən var. Rəşad Mahmudov. Buyurun.

R.Mahmudov. Çox hörmətli Əli müəllim, çox dəyərli millət vəkilləri. Mən də bu qanun layihələrini dəstəkləyirəm və səs verəcəyimi bildirirəm. Amma bilavasitə bu məsələlərlə əlaqəli, vaxtımızı da nəzərə alaraq, bir mövzuda öz fikirlərimi ortaya qoymaq istəyirəm.

Bildiyiniz kimi, bir az əvvəl dəyərli həmkarımız Bəhruz müəllimin də dilə gətirmiş olduğu bir çox problemlərin əmələ gəlməsi, ölkəmizdə xüsusən gənc insanların narkotik vasitələrə meyilliyinin artması, əlbəttə, hüquq mühafizə orqanlarının işidir, amma buna səbəb olan, insanların bu psixoloji vəziyyətə düşməsi üçün zəmin yaradan amillərin də araşdırılmasına ehtiyac var. Çünki normal, bugünkü dünyəvi bilgilərdən məlumatı olan bir gənc insan bu yola nə üçün gedir, bir kərə biz bu sualın cavabını tapmalıyıq. Burada əsas amillərdən biri də regionlarımızda iş yerlərinin açılması, bir çox problemlərin həlli istiqamətində səmərəli addımların atılmasıdır. Miqrasiya və bir çox buradakı məsələlərlə əlaqəli olduğuna görə xüsusən gündəmə gətirmək istədiyim bir mövzu var.

Naxçıvan Muxtar Respublikasına İran vətəndaşlarının girişi, bilirsiniz ki, gömrük qapısında viza almaqla, vaxt itirmədən gəlinir və Naxçıvanın özünün iqtisadi həyatında turistlərin xüsusi bir yeri var. Bu, hər kəsə məlumdur. Hamı da bilir ki, Naxçıvan Muxtar Respublikasında bunun yaratmış olduğu hər hansı bir mənfi tendensiya da yaşanmır.

İkinci məqam. Yenə İran Respublikasının vətəndaşları hava yolları vasitəsi ilə gəldikləri zaman vizaları rahat bir şəkildə qapıda alınır. Buna baxmayaraq, quru sərhədi olan Astara və Biləsuvar gömrük məntəqələrindən keçərkən, viza üçün, əfsuslar olsun ki, – bunu həm də miqrasiya sistemi ilə bəlkə də bir növ əlaqəli olduğuna görə dilə gətirirəm, – 3-4 gün əvvəlcədən bir neçə dəfə Təbrizə qədər getmələri lazımdır. Biz bildiririk ki, istənilən bir mənfi hadisə, mikrobun belə əmələ gəlməsi üçün münbit şərait lazımdır. Biz nə üçün normal bir şəkildə ölkəmizə

gəlmək istəyən turistlərin qabağını kəsir, gəlməsini rahatlaşdırmaq üçün qapıda, – eyni məsələni gündəmə gətirib, – həlli istiqamətində addımlar atmırıq? Çünki bu məsələlər həm də iqtisadi fəallıq, regionun inkişafına kömək etmək deməkdir. Azərbaycan vətəndaşı əgər gecə ilə İrana rahat gedib bir saatın içində geri dönə bilirsə, biz nə üçün cənub bölgəsinin inkişafında bu vasitədən istifadə etməyək?

Sizə bir rəqəm demək istəyirəm. İqtisadi cəhətdən Türkiyə Respublikasında turizminin fəallığına 2020-ci və 2021-ci illərdə ən çox töhfə verən ölkələrin başında İran gəlir. Çünki bilirsiniz ki, İranda geni, keçmiş, dəyərləri ilə bizimlə birgə olan, eyni ab-havanı yaşayan, bayramlarımızı birlikdə keçirmək istəyən böyük bir cəmiyyət var. Böyük bir hissə ilə, demək olar ki, eyni xüsusiyyətləri daşıyıırıq. Ona görə mən fürsətdən istifadə edərək, bu məsələnin aidiyyəti qurumlar qarşısında qaldırılaraq qısa müddət içərisində həllinin tapılmasının həm də Azərbaycan iqtisadiyyatına böyük töhfələr verəcəyi və eləcə də iqtisadi fəallığın zəif olduğu bölgələrimizdə qeyri-qanuni, xoşagəlməyən və gözləmədiyimiz hadisələrin sayının azalmasına imkan yaradacağı düşüncəsindəyəm. Bir daha bu fürsəti yaratdığınıza görə təşəkkür etmək istəyirəm.

Ən başda da diplomatlarımızı bugünkü peşə bayramı münasibəti ilə təbrik edərək bir daha vurğulamaq istəyirəm ki, 2020-ci il, – hamı mənimlə razı olar, – yumruq gücü ilə yanaşı, həm də diplomatiyamızın təntənəsi kimi tarixə düşdü. Bu gözəl tarixi yazmaqda ortaya əmək qoyan cənab Ali Baş Komandan başda olmaqla bütün diplomatlarımızı bir daha ürəkdən təbrik edirik. Minnətdaram, çox sağ olun.

Sədrlik edən. Sağ olun. Rəşad müəllim, bu miqrasiya məsələsi ilə bağlı nə zaman istəsəniz, biz görüşə bilərik və hansı dəstək lazımdır, edərik. Onu deyə bilərəm ki, hazırda vizalar, turizm vizaları məsələsi Azərbaycan qanunvericiliyində ən müasir standartlardır. Yəni “ASAN xidmət” vasitəsi ilə. Amma Siz Astara problemini fərdi qaldırdınız. Biz onu həll etməkdə Sizə yaxından yardımçı ola bilərik.

Etibar Əliyev. Sualınız var, Etibar müəllim, buyurun.

E.Əliyev. Təşəkkür edirəm, Əli müəllim. Məncə, bu qanunun 2-ci maddəsində müəyyən anlaşılmazlıq var. Belə yazılır: “Texniki reqlamentdə və digər normativ hüquqi aktda uyğunluğunun məcburi qiymətləndirilməsi tələb olunan malın (xidmətin, işin), prosesin və işçi heyətinin uyğunluğunun qiymətləndirilməsi fəaliyyəti ilə məşğul olan qurumların və “Ölçmələrin vəhdətinin təmin edilməsi haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununa uyğun olaraq, ölçmələrin vəhdətinin təmin edilməsi üzrə işləri yerinə yetirmək və (və ya) xidmətlər göstərmək üçün akkreditasiyası tələb edilən qurumların akkreditasiyası məcburidir”.

Əli müəllim bəlkə buna aydınlıq gətirə bilər. Akkreditasiya edən qurumun akkreditasiyası nəzərdə tutulur, yoxsa elə məcburdur ki, bir akkreditasiya qurumu. Əli müəllim, burada müvafiq icra hakimiyyəti orqanı kimdir, bu, akkreditasiya prosesində iştirak edən müstəqil qurumdur, yoxsa, təşkilatların içərisində fəaliyyət göstərən qurumdur? Təşəkkür edirəm.

Sədrlik edən. Sağ olun. Etibar müəllim, Sizin təklifiniz Qanunda edilən dəyişikliklə bağlı deyil. Dəyişiklik o deyil. Dəyişiklik 2.4-cü maddədir. Qanunun mövcud mətni ilə bağlı təklifləriniz varsa, onu ayrılıqda, işçi qaydasında

müzakirə edə bilərik. Bu qanunlar paketinə təklif olunan dəyişiklik “Ələt azad iqtisadi zonası haqqında” Qanuna uyğunluğun qiymətləndirilməsi və sairdir. Yəni başqa bir ifadə yoxdur. Üç qanunun üçündə də bu ifadədir. Məhz ona görə də bir oxunuşdur. Amma qanunun əsas mətni ilə bağlı işçi qaydasında müzakirə apara bilərik.

Xahiş edirəm, münasibət bildirəsiniz.

Səsvermənin nəticələri	(saat 12.09 dəq.)
Lehinə	81
Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	0
İştirak edir	81
Nəticə: Yetərsay yoxdur	

Şakir müəllim, məlumat verin, xahiş edirəm.

Ş.Şabanov. Lehinə 20 səs vermişlər.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, 12-ci məsələ də qəbul edildi.

Hörmətli deputat həmkarlar, gündəliyimizin sonuncu, 13-cü məsələsi Milli Məclisin İntizam komissiyasının Əsasnaməsi haqqında qərar layihəsidir. İlk növbədə vurğulamalıyam ki, bu dövr ərzində biz bu layihə üzərində həm Hüquq siyasəti və dövlət quruculuğu komitəsi olaraq, həm də İntizam komissiyası təxminən bir il ərzində işləmişik. Xüsusi vurğulamaq istəyirəm ki, bu, qərar layihəsidir və intizam məsələləri ilə bağlı heç bir yeni maddi hüquq normaları yaratmır. Milli Məclis deputatının intizam məsələləri həm “Azərbaycan Respublikası Milli Məclisi deputatının statusu haqqında”, həm də “Azərbay-

can Respublikası Milli Məclisi deputatının etik davranış qaydaları haqqında” qanunlarda və Azərbaycan Respublikası Milli Məclisinin Daxili Nizamnaməsində əksini tapıb. Bizim hazırladığımız qərar layihəsi isə sədri hörmətli Eldar İbrahimov olan, Milli Məclisin özünün yaratdığı İntizam komissiyasının işinin prosessual əsaslarıdır. Məhz buna görə də bu, qanun deyil, qərar layihəsi formasında sizin diqqətinizə təqdim olunub. Onu da xüsusi vurğulamaq istəyirəm ki, yəqin tanış olanda görmüsünüz, bu qərar layihəsində biz bir çox hallarda istinadlar vermişik. Xüsusən də nizamnaməyə, 41-ci, 45-ci maddələrə, yəni digər qanunlara. Çünki Milli Məclisin İntizam komissiyasını bizim Daxili Nizamnamə əsasında yaratmışıq. O, onsuz da fəaliyyət göstərir. Bizim qanunvericiliyimizdə onun fəaliyyətinin maddi hüquqi əsasları mövcuddur, amma prosessual əsasları mövcud deyildi. Yəni komissiyanın təşkili ilə bağlı heç bir yenilik yoxdur, o, Daxili Nizamnamədə necə var, elədir.

Ümumi müddəalarda biz qanunları qeyd etmişik. Bizim qanunvericiliyimizdə İntizam komissiyasının səlahiyyətləri mövcuddur. Nizamnamənin 45-ci maddəsində İntizam komissiyasının iclaslarının aparılma qaydasındakı müddətləri, ümumiyyətlə, bizim nizamnamədə olan müddətlərə uyğunlaşdırmışdıq. 3 gün və sair uygundur. 5-ci və 6-cı maddələrdə qarşılıqlı olaraq həm İntizam komissiyasının üzvlərinin hüquq və vəzifələri, həm də İntizam komissiyasında barəsində araşdırma aparılan deputatın hüquq və vəzifələridir. İntizam komissiyası tərəfindən müraciətlərə, təqdimatlara və məlumatlara baxılma qaydası və müddətləri də, ümumiyyətlə, bizim qanunvericiliyimizdə var. Biz onları bir daha burada vurğulamışıq.

İntizam komissiyasının iş qaydası və İntizam komissiyasının fəaliyyətinin təmin edilməsi maddələri də aydındır. Onun təmin edilməsi ilə bağlı, təbii ki, İntizam komissiyasının özünün bir katibliyi, katibi də var. Amma eyni zamanda, xüsusi vurğulamışıq ki, Milli Məclisin Aparatı tərəfindən də bu işlər həyata keçirilir. Yəni bütün dəstəyi və köməkliyi göstərməyə Aparat borcludur.

Beləliklə, bir daha vurğulamaq istəyirəm ki, bu məsələləri tənzimləyən qanunlarla yanaşı, həm də İntizam komissiyasının fəaliyyətini tənzimləyən Əsasnaməni qərarla təsdiq etməyimiz vacibdir. Bununla da bizim İntizam komissiyası öz fəaliyyətinin prosessual əsaslarını görmüş olacaqdır. Bu qədər.

Siyavuş müəllim Novruzov çıxış etmək istəyir. Buyurun, Siyavuş müəllim.

S.Novruzov. Təşəkkür edirəm, hörmətli Əli müəllim. Təbii ki, intizam tədbirlərinin həyata keçirilməsi ilə əlaqədar belə bir əsasnamənin olması vacibdir. Düzdür, deputatın statusuna uyğun olaraq, Daxili Nizamnamə əsas şərtidir və buradakı müddəaların da böyük hissəsi Daxili Nizamnamədən götürülübdür və digər qanunlarda təsbit olunubdur.

Mənim bir neçə təklifim var. Birincisi, İntizam komissiyasının təşkili məsələsidir. Əgər təşkil olunursa, biz, bilərsiniz ki, ildə bir dəfə İntizam komissiyasını yenidən seçirik. Məncə, İntizam komissiyasının fəaliyyətini təmin etmək, tam, geniş şəkildə fəaliyyət göstərməsi üçün orada hər hansı bir müddəada, həm Daxili Nizamnamədə, həm də Əsasnamədə göstərmək olar ki, seçilir və tərkibi dəyişilə bilər. Misal üçün, rotasiya qaydasında bu tərkib dəyişə bilər. Məsələn, parlamentin ilk iclasında, parlament

seçildikdən sonra İntizam komissiyası formalaşır və İntizam komissiyası formalaşdıqdan sonra onun tərkibi hər iki ildən bir, bir ildən bir dəyişilə və yeniləri ilə əvəz oluna bilər. Bu formatda öz işini qura bilər.

İkinci bir məsələ. İntizam komissiyasına hər hansı bir intizam tədbirinin görülməsi ilə əlaqədar olaraq müraciətin olunması. Əsasnamədə, Daxili Nizamnamədə də var, səlahiyyətlər Sədrə həvalə olunubdur. Bilirsiniz ki, Sədr hər bir şəxs haqqında intizam tədbiri görülməsi üçün İntizam komissiyasına müraciət edir, İntizam komissiyası baxır və bu məsələlərlə bağlı hər hansı bir qərar çıxarır. Güman edirəm ki, burada da fikirləşib hansısa bir forma tapmaq lazımdır ki, İntizam komissiyasının özü də daxil olan digər müraciətlər əsasında baxıb parlament rəhbərliyi ilə razılaşdırmaq şərti ilə hər hansı bir müvafiq qərar qəbul etmək səlahiyyətinə malik olsun.

Üçüncü bir məsələ onunla əlaqədardır ki, indi bizdə parlamentin daxilində baş verən hadisələrlə əlaqədar olaraq, əsasən, Əsasnamə tətbiq olunur. Yəni deputatın etikası haqqında qanunda, digərlərində də digər məsələlər öz əksini tapır. Burada da mən hesab edirəm ki, indi müharibə dövrü başqa qərarlar qəbul edə bilərik, amma ümumi götürdükdə hər bir deputatın sərbəst fikir söyləməyə, öz fəaliyyətini intizam tədbirlərinə uyğun olaraq, sərbəst qurmağa səlahiyyəti var. Əslində, deputat seçicisi qarşısında məsuliyyət daşıyır və seçicilərin tələblərini həyata keçirir. O baxımdan da qaldırılan məsələlərlə əlaqədar bu məsələdə də bir az dəqiqləşdirmə aparmaq lazımdır. Mən səs verəcəyəm. Deputat həmkarlarımı da səs verməyə çağırıram. Sağ olun.

Sədrlik edən. Sağ olun.

Tahir Kərimli. Buyurun, sualınız var, deyəsən.

T.Kərimli. Təşəkkür edirəm, Əli müəllim. Qərar layihəsinə səs verəcəyəm. Amma hesab eləsək ki, bu, yaz sessiyasının sonudur, həm də bir az vaxtımız var, mənə bir xahişim odur ki, bir-iki dəqiqəlik mən də söz demək istəyirəm. Ümumiyyətlə, bəlkə bir 15 dəqiqə vaxt ayırmaq olar, digər deputatlar da... Bir xahişim oldu ki, bu məsələdən sonra bir neçə dəqiqəlik vacib saydığım məsələlərlə bağlı...

Sədrlik edən. Tahir müəllim, nəse demək istəyirsinizsə, söz almısınız, deyin. Biz iclasımızı yekunlaşdıracağıq.

T.Kərimli. Hörmətli Əli müəllim, yenidən təşəkkür edirəm. Hörmətli deputatlara da dözümlərinə görə minnətdaram. Son vaxtlar cənab Prezidentin müvafiq fərmanlarından sonra həm hüquqşünaslar, həm də siyasilər arasında belə tezislərə rast gəldim və sosial şəbəkələrdə də müzakirə edirlər ki, guya cənab Prezidentin bu fərmanı, deyək, Ermənistan ərazi iddiasıdır. Guya Şərqi Zəngəzur iqtisadi rayonunun yaradılması bir iddiadır. Mən bunu qətiyyətlə rədd edirəm və hüquqi əsaslarını da bildirə bilərəm.

Biz bilirik ki, 27 ildən yuxarı Yunanıstanla Serbiya arasında məsələ var idi. Bu məsələ ondan ibarət idi ki, Serbiya Makedoniyasının adı dəyişilsin, Şimali Makedoniya qoyulsun. Elə də oldu. Nəhayət, Birləşmiş Millətlər Təşkilatının nəzarəti altında oldu və həqiqətən də, adı dəyişdirilərək Şimali Makedoniya qoyuldu. Yəni görüldüyü kimi, Şərqi Zəngəzur adının qoyulması o demək deyil ki, Ermənistan dövlətinə ərazi iddiası edirik.

Məsələnin bir başqa tərəfini deyək. Başqa tərəfi ondan ibarətdir ki, burada tarixlik var. Yəni vətənin bölünməsi məsələsi var. Bunu heç kim inkar edə bilməz. Biz Şimali İrlandiya və ya Şimali Koreya deyəndə də dərhal

düşünürük ki, bunun başqa bir hissəsi də var. Mənim yadımdadır, düz 30 il bundan əvvəl Azərbaycan Respublikasının adı qoyulanda mən də təklif etdim ki, respublikanın adı Şimali Azərbaycan Respublikası qoyulsun. Heç də bu o vaxtkı AXC-nin varisliyini inkar etmirdi. Çünki o dövlətin adı Azərbaycan Xalq Cümhuriyyəti idi. Onsuz da biz adı dəyişirdik. Ancaq dünya bilərdi, bu, ərazi iddiası da deyil, həm qonşu ölkə, həm də biz bilirik ki, bizim vətənimiz parçalanıb. Ona görə də Şərqi Zəngəzur adının qoyulması, bayaq da bu məsələ deyildi, bu, vətənimizin bölünmüş olduğunun xatırlanmasıdır, hüquqi cəhətdən ərazi iddiası deyil. Bunu Ermənistanda deyirlər, Ermənistanın havadarları deyirlər. Amma mən təəssüf edirəm ki, özümüzün hüquqşünaslarımız da məsələ barəsində belə mühakimə yürüdürlər. Bu, doğru deyil. Bu, tarixi ədalətin xatırlanmasıdır. Yəni siyasi, hüquqi iddia deyil. Ona görə də fürsətdən istifadə edib, onu da deyərdim ki, fərman, eyni zamanda, Xankəndi, Xocalı, Xocavənd rayonlarının bir iqtisadi rayonda birləşdirilməsi ilə Azərbaycan dövlətinin, Azərbaycan Prezidentinin strateji yönümünü, istiqamətini tam ortaya qoyur. Deməli, kimlərinsə daxildə, xaricdə və guya Azərbaycan Rusiyaya, Ermənistana güzəşt edib, bu bizim ərazi deyil və başqa bu kimi iddialarına son qoyur.

Fürsətdən istifadə edib, 1 dəqiqə də vaxt alıb mən hörmətli, gözəl həmkarımız Rəşad Mahmudova təşəkkür etmək istəyirəm. Çünki biz tətillə çıxacağıq. Bütün müddət ərzində COVID-19-la mübarizədə o, altruizmin nədən ibarət olduğunu göstərdi. Bu, böyük bir sınaq idi, həm fərdlər, həm dövlətlər, həm də hökumətlər üçün. Bu sınaqda insanlar, dövlətlər öz egoist, fərdi maraqlarını üstün tutacaq-

lar, ya başqasının dediyini edəcəklər. Bu yöndə Rəşad müəllimin simasında bütün fədakar həkimlərimizə, hamısına təşəkkür edirəm ki, insanlarımızın, cəmiyyətimizin sağlamlaşması uğrunda ürəklərini, canlarını qoydular.

Sonda bir məsələ barədə. Zəlzələ ilə bağlı Ağsu rayonuna ayrılan pul vəsaiti büdcəyə qaytarılıb. Çox böyük ehtiyac var. 700-dən artıq evin tikilməsinə ehtiyac var. Cənab Prezidentdən, hökumətdən, cənab Baş nazirdən yeganə xahişim də ondan ibarətdir ki, həmin vəsait qaytarılsın və həmin evlərin bərpası məsələlərinə sərf olunsun. Təşəkkür edirəm. Dözdüyünüzə görə də sizə təşəkkür edirəm.

Sədrlik edən. Sağ olun.

Fəzail Ağamalı. Fəzail müəllim, Siz bizim komitənin üzvü kimi bu layihənin işlənilib hazırlanmasında yaxından iştirak etmişiniz. Əminəm ki, ancaq Əsasnamə ilə bağlı fikirlərinizi söyləyəcəksiniz. Buyurun.

F.Ağamalı. Doğru deyirsiniz. Hörmətli Əli müəllim, hörmətli həmkarlar. Əsasnamə həm İntizam komissiyasında, həm də Hüquq siyasəti və dövlət quruculuğu komitəsində geniş, hərtərəfli müzakirə olunub, hətta birgə videokonfrans da keçirildi, burada da fikirlər söylənildi, dəqiq-ləşmələr aparıldı. Əslində, bitkin bir sənəd kimi artıq bizim müzakirəmizə təqdim olunub. Ümidvaram ki, dəyərli həmkarlarımız buna müsbət fikirlərini ifadə edəcəklər.

Əli müəllim, mən konfransda da sual verdim, indi Sizin də çıxışınızda, açığı, istərdim ki, buna aydınlıq gətirilsin. Ancaq nədənsə bu, olmadı. Yəqin ki, bunun da əsası var. Sualım ondan ibarətdir ki, bu və ya digər səbəbə görə millət vəkili intizam tənbehi, xəbərdarlıq, töhmət alır. Yəni mandatdan məhrum olmağı tamamilə kənara qoyuram. Bu iki məsələdə onun müddəti deyildiyi qədər 6

aydır. Halbuki burada göstərilmir.

Siz hüquqşünaslarınsınız, mən, təbii ki, hüquqşünas deyiləm. Lakin mənim məntiqim var. Cinayət Məcəlləsində, bütün hüquq sənədlərində istənilən cəzanın müddəti və həcmi göstərilir. Ancaq burada müddəti göstərilmir ki, bu, neçə ay həmin cəzanı daşıyacaq.

İkinci bir tərəfdən, həmin cəza nə zaman onun üzərindən götürüləcək. Bu, açıq qalır. 3-cü maddənin 3.1.12-ci bəndi, “Deputat barəsində intizam icraatı başlamaq və ona xitam vermək”. Biz başlayırıq, ancaq xitam vermirik. Çünki bilmirik, nə vaxt yığışmalıyıq, nə vaxt ona xitam verməliyik və sair. Ona görə mənə elə gəlir ki... Mən bu sualı verəndə bizim hörmətli hüquqşünas Mirhəşim müəllim mənə söylədi ki, bu, Əmək Məcəlləsinin 190-cı maddəsində təsbit olunub. Dedim, yaxşı, olunubsa, onda o maddəyə istinadla əsaslandırılınsın. Bura salınsın ki, intizam izahatının sonu Əmək Məcəlləsinin 190-cı maddəsinə uyğun olaraq həyata keçirilir. Əgər bunu şifahi şəkildə biz deyirik ki, 6 aydan sonra avtomatik olaraq özünün hüquqi dəyərini itirir, onda o yazılınsın. Yazılınsın ki, 6 aydan sonra bu özünün əhəmiyyətini itirir. Çox xahiş edirəm, bunu nəzərə alsınlar.

İkinci, Əli müəllim, burada hörmətli həmkarım Tahir Kərimli çox ciddi məsələyə toxundu. Mən ona cavab verməyə bilmərəm. Zəngəzur Azərbaycanın tarixi torpaqlarıdır. Zəngəzur Azərbaycanın sovet hökuməti, bolşeviklər tərəfindən 1921-ci ilin noyabrında parçalanaraq ermənilərə qeyri-qanuni verilən tarixi torpaqlarıdır. Bizim ora iddiamız var. Bu torpaqlar Azərbaycanın torpağıdır və bu torpaqlar da Azərbaycana qayıtmalıdır. Cənab Prezidentin həmin fərmanında, təbii ki, tamam başqa aspektlər

qoyulur. Dövlət olaraq tamamilə doğru, tamamilə düzgün qoyulub. Ancaq biz siyasətçilərin, biz Milli Məclisin üzvlərinin, jurnalistlərin, Azərbaycan vətəndaşının yaddaşından silinməli deyil ki, təkcə Zəngəzur deyil, eyni zamanda, İrəvan da Azərbaycanın tarixi şəhəridir, Göyçəsi də Azərbaycandır, Dərələyəzi də Azərbaycandır. Bunu biz yaddaşlardan niyə silməliyik?

Erməni olmayan yerdə deyir, böyük Ermənistan yaradırəm, Qafqaza göndərilib bu, XIX əsrin, 1820-ci illərin axırlarından başlayaraq Azərbaycanda yerləşdirilib, Azərbaycan ərazisində erməni vilayəti yaradılıb, Azərbaycanın ərazisində erməni dövləti yaradılıb. Azərbaycan ərazisində bu erməni dövləti Azərbaycan ərazisini tuta-tuta gedir. 30 il biz bunun əzabını çəkmişik, ərazimizin 20 faizini itirmişik. Bu gün Kəlbəcərin, Füzulinin, Ağdamın, Zəngilanın, Qubadlının, Laçının, hamısının adını erməniləşdirib. Özü edibdir. Biz də tarixi torpaqlarımıza iddiada kimdən çəkinməliyik? Kim bizə deyəcək ki, niyə edirsən? Yaxşı edirəm, çünki tarix, həqiqət bizim yanımızdadır. Ona görə də çox hörmət etdiyim Tahir müəllimdən xahiş edirəm ki, bu cür çaşdırıcı fikirlərlə ictimaiyyətin düşüncələrini başqa istiqamətə yönəltməsin. Biz Azərbaycanın tarixi torpaqları olan, qondarma, saxta Ermənistanın olduğu torpaqlara iddialıyıq. Bu iddiaları bu gün də olmasa, gələcək nəsillər Azərbaycanın tarixi torpaqları kimi Azərbaycanın coğrafi ərazisinə birləşdirməlidir. Təşəkkür edirəm.

Sədrlik edən. Sağ olun.

Mən xahiş edirəm ki, yenidən bizim mövzuya, İntizam komissiyasının Əsasnaməsinə qayıdaq. Bu məsələ ilə bağlı, məncə, mətbuatda, televiziya da fikir mübadiləsi apara, mübahisə edə bilərsiniz.

Etibar Əliyev, sualınız var. Buyurun.

E.Əliyev. Təşəkkür edirəm, Əli müəllim. Əslində, Fəzail müəllimə təşəkkür edirəm ki, mənim qaldırdığım məsələyə toxundu. Əslində, mən də töhmətə xitam verilməsi barədə öz fikrimi bildirmək istəyirdim. Fəzail müəllimin fikrini dəstəkləyirəm. Ancaq təklif edirəm ki, bu qeyri-müəyyənlik aradan qaldırılsın. Məsələn, xitam müddəti 3 ay nəzərdə tutulsa, daha yaxşı olar. Təşəkkür edirəm.

Sədrlik edən. Sağ olun.

Buyurun, Fəzail müəllim.

F.İbrahimli. Hörmətli Əli müəllim, hörmətli həmkarlar. Zəngəzurla bağlı bir məqamı istərdim, sizinlə bölüşüm. Bu gün Zəngəzurla bağlı atılmış hər hansı addıma, verilmiş sərəncama, yaxud əmrə Azərbaycanın iqtisadi məsələləri müstəvisində yanaşmaq olmaz. Buna tək cə torpağın işğal edilməsi, azad edilməsi məsələsi müstəvisində yanaşmaq olmaz. Zəngəzur o vaxt, 1921-ci il dekabr ayının 1-də Azərbaycan Respublikası Mərkəzi Komitəsinin Siyasi və təşkilat bürosunun qərarı ilə verildi. Bu məsələ orada həll olundu. Yazıq Nərimanovu məcbur etdilər, bunu elan etsin. O, hökumətin üzvü idi. Mərkəzi Komitə, partiya xətti ilə deyil.

Burada əsas məsələ Azərbaycanın hər hansı bir ərazisinin Azərbaycandan alınıb Ermənistanı verilməsi deyildi. Vaxtı ilə Avrasiyada mövcud olan bir türk xəttinin, Sibirdən, Altaydan başlamış Orta Asiyaya qədər gedən bir xəttin qırılması, sındırılması idi. Bu sonuncu xətt qırıldı. Altay Qazaxıstandan alındı, nə bilim, Şimali Qafqazda müəyyən məsələlər həll olundu. Bu sonuncu xətti qırmaqla türk dünyasında mövcud olan Avrasiya xətti

qırıldı. Bu gün o xəttin bərpasına bir rəvac verilib. Bu gün o xətt iqtisadi müstəvidə bir xətt kimi yenidən bərpa olunur. Ona görə bu məsələ dövlətin apardığı ən böyük siyasətlərdən biri, Qarabağın alınması qədər ciddi əhəmiyyət kəsb edən, türk dünyasını birləşdirən vahid türk xəttinin birləşməsi deməkdir. Ona görə bu mövzuda başqa cür danışmaq, başqa cür düşünmək tarixi bilməmək, məsələyə bəstəboy münasibət bəsləmək deməkdir. Təşəkkür edirəm.

Sədrlik edən. Sağ olun.

Eldar müəllim İbrahimov. Eldar müəllim, buyurun, söz Sizindir. İntizam komissiyasının sədri kimi həm Sizə, həm də komissiya üzvlərinə bir daha təşəkkürümü bildirirəm ki, bizim komitə ilə bu layihənin hazırlanmasında yaxından iştirak etmişiniz. Buyurun, Eldar müəllim.

E.İbrahimov, Milli Məclisin İntizam komissiyasının sədri.

Çox sağ olun. Hörmətli Əli müəllim, hörmətli deputat həmkarlarım. Əli müəllim, Siz Əsasnamə haqqında hər-tərəfli fikirlərinizi dediniz. Mən istəməzdim, təkrar edim. Amma mən istəyirəm, hörmətli deputat həmkarlarım bilsin ki, bu, Əsasnamədir, qanun deyil. Bu Əsasnamə “Azərbaycan Respublikası Milli Məclisi deputatının etik davranış qaydaları haqqında”, “Azərbaycan Respublikası Milli Məclisi deputatının statusu haqqında”, “Korrupsiyaya qarşı mübarizə haqqında” qanunlar, Milli Məclisin Daxili Nizamnaməsi, Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 89-cu maddəsinin 4-cü, 6-cı, 7-ci bəndləri, 93-cü maddəsinin 3-cü bəndi və sair çoxlu qanunların tələblərinin nəzərə alındığı Əsasnamədir.

Fəzail müəllim haqlı olaraq birinci gün iclasda deputata töhmətlə əlaqədar sual verdi. Əli müəllim, biz bu barədə Sizinlə danışdıq. Əlbəttə, bunu Əsasnamədə yazmaq olmaz.

Bu, Əsasnamədir. Töhməti götür, saxla, neçə ay qoy, loru dildə deyirəm. Əli müəllimlə də danışdıq, Daxili Nizamnamədə hansısa bir maddədə biz onu salacağıq ki, bəli, Əmək Məcəlləsinə görə 6 aydan sonra götürülür. İndi bu töhmət köhnə Kommunist Partiyasının töhməti deyil ki, büro töhməti verdi, büro götürdü. Vahid müəllim, düzdür?

Yerdən. (*Eşidilmir.*)

E.İbrahimov. Qurtardı getdi. Töhmətdir, onun vaxtı 6 aydır. Amma, əlbəttə, bu, qanunların birinə düşməlidir. Əsasnamədə yox, qanunda göstərilməlidir. Əli müəllim də dedi, gələcəkdə biz əlavə dəyişiklik edib onu Əsasnaməyə salacağıq.

Çox təəssüf edirəm ki, bizim də deputat həmkarlarla bağlı belə bir şey oldu. Keçib getdi, yəqin ki, bundan sonra heç vaxt belə şey olmayacaqdır. O deputatlar da bilsinlər ki, onların töhmətlərinin vaxtı onsuz da qurtarıbdır, silinib gedibdir. İnşallah, bu da yaxşı olacaq.

Əli müəllim, mən hesab edirəm ki, inşallah, biz payız sessiyasında da, Sizinlə danışmışıq, buna baxacağıq. Hörmətli Sədrimiz Sahibə xanımın bu sahədə xüsusi təşəbbüsü olub. Çünki 1995-ci ildən bu parlament də, Milli Məclis də, İntizam komissiyası da var. Amma bu günə qədər belə bir şey olmamışdı. Çox sağ olun.

Mən Sahibə xanıma da təşəkkür edirəm. Əli müəllim, Sizə təşəkkür edirəm. Siz xeyli sayda eksperti, yoldaşları yığdınız, bir yerdə müzakirə etdik. Çox yaxşı, gözəl bir Əsasnamədir. Bu Əsasnamə bizim deputatların ancaq və ancaq xeyrinədir. Bunu oxuyan hər bir deputat gələcəkdə heç bir qanunsuz hərəkət etməyəcək. Biz də rahat olacağıq, siz də rahat olacaqsınız. Bununla da işlərimiz düzələcək. Hamınıza uğurlar arzulayıram.

Sədrlik edən. Sağ olun, Eldar müəllim.

Hörmətli deputatlar, təşəkkür edirəm, bizim işçi qrupunun hazırladığı layihəyə belə dəstək verdiniz. Eldar müəllim də izahat verdi. Hələlik ancaq qanunvericiliyin analogiyasından istifadə etməklə 6 ay müddətində inzibati tənbeh tədbiri bitir. Amma gələcəkdə Nizamnaməyə hər hansı bir düzəliş olarsa, bu təklif üzərində də düşünərik.

Hörmətli deputat həmkarlar, xahiş edirəm, Milli Məclisin İntizam komissiyasının Əsasnaməsi barədə Milli Məclisin qərar layihəsinə münasibət bildirəsiniz.

Səsvermənin nəticələri (saat 12.34 dəq.)

Lehinə	78
Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	1
İştirak edir	79

Nəticə: Yetərsay yoxdur

Şakir müəllim, məlumat verin.

Ş.Şabanov. Lehinə 20 səs vermişlər.

Sədrlik edən. Təşəkkür edirəm, qəbul edildi.

Hörmətli deputat həmkarlar, bu gün bizim həm sonuncu iclasımızdır, həm də ümumilikdə, növbədənkənar sessiya başa çatır. Bu dövr ərzində parlamentimiz 30-dan yuxarı qanun və qərar qəbul etmişdir. İnanırıq ki, həm siyasi fəaliyyətimiz, həm də qəbul etdiyimiz qanunlar və qərarlar ölkə Prezidenti, Ali Baş Komandan cənab İlham Əliyevin rəhbərliyi ilə Vətən müharibəsində qazanılmış zəfərdən sonra qarşıya qoyulan hədəflərin əldə edilməsinə kömək göstərəcəkdir. Eyni zamanda, qeyd etməliyəm ki, bu dövr ərzində parlamentin çox səmərəli beynəlxalq

 m kdaşlıđı da mövcud olmuşdur.

Mən Milli Məclisin rəhbərliyi adından hamınıza t ş k-
k r m z  bildirirəm və Milli Məclisin növbədənkənar
sessiyasını bađlı elan edirik.

(Azərbaycan Respublikasının Dövlət himni səslənir.)

**ALTINCI ÇAĞIRIŞ
AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI
MİLLİ MƏCLİSİNİN
NÖVBƏDƏNKƏNAR
VII SESSİYASI İCLASININ**

PROTOKOLU № 65

*Milli Məclisin iclas salonu.
3 avqust 2021-ci il.*

*İclasa Azərbaycan Respublikası Milli Məclisinin
Sədri Sahibə Qafarova sədrlik etmişdir.*

İclasda Milli Məclisin 100 deputatı iştirak etmişdir.

Qeydiyyat	(saat 11.04 dəq.)
İştirak edir	96
Yetərsay	83

İclasa dəvət olunmuşdur:

Kamran Əliyev, Azərbaycan Respublikasının Baş prokuroru.

İclasın gündəliyinə aşağıdakı məsələ daxil idi:

Azərbaycan Respublikası Milli Məclisinin deputatı El-dəniz Adil oğlu Səlimovun toxunulmazlığına xitam veril-məsi haqqında.

Aşağıdakı məsələlər müzakirə edilmişdir:

Gündəlik haqqında.

Çıxış etmişdir: Sahibə Qafarova

Təklif: Gündəlik qəbul edilsin	
Səsvermənin nəticələri	(saat 11.05 dəq.)
Lehinə	96
Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	2
İştirak edir	98
Nəticə: Qəbul edildi	

**Azərbaycan Respublikası Milli Məclisinin deputatı
Eldəniz Adil oğlu Səlimovun toxunulmazlığına xitam
verilməsi haqqında.**

Çıxış etmişlər: Sahibə Qafarova, Kamran Əliyev, Eldar İbrahimov, Qüdrət Həsənquliyev, Mələhət İbrahimqızı, Musa Quliyev, Zahid Oruc, Erkin Qədirli, Tahir Kərimli, Aydın Mirzəzadə, Razi Nurullayev, Tahir Rzayev, Bəxtiyar Əliyev, İlham Məmmədov, Hikmət Məmmədov, Fəzail Ağamalı, Əli Hüseynli, Sabir Rüstəmxanlı

Təklif: Qərar qəbul edilsin	
Səsvermənin nəticələri	(saat 12.38 dəq.)
Lehinə	98
Əleyhinə	0
Bitərəf	1
Səs vermədi	1
İştirak edir	100
Nəticə: Qəbul edildi	

**Azərbaycan Respublikası
Milli Məclisinin Sədri**

Sahibə Qafarova

MİLLİ MƏCLİSİN İCLASI

3 avqust 2021-ci il. Saat 11.

Azərbaycan Respublikası Milli Məclisinin Sədri
Sahibə Qafarova sədrlik edir

Sədrlik edən. Xoş gördük, hörmətli deputatlar, hörmətli qonaqlar, hörmətli media nümayəndələri.

Azərbaycan Respublikası Milli Məclisinin növbədənkənar sessiyasını açıq elan edirəm.

(Azərbaycan Respublikasının Dövlət himni səslənir.)

Hörmətli həmkarlar, xahiş edirəm, qeydiyyatdan keçək. Buyurun.

Qeydiyyat	(saat 11.04 dəq.)
İştirak edir	96
Yetərsay	83

Yetərsay var və biz iclasa başlaya bilərik.

Hörmətli həmkarlar, gündəlik sizə paylanıb. Xahiş edirəm, gündəliyə münasibət bildirin.

Səsvermənin nəticələri	(saat 11.05 dəq.)
Lehinə	96
Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	2
İştirak edir	98
Nəticə: Qəbul edildi	

Gündəlik qəbul edildi, iclasımıza başlaya bilərik.

Hörmətli həmkarlar, Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 92-ci maddəsinin II hissəsinə uyğun olaraq, Azərbaycan Respublikasının Baş prokuroru iyulun 30-da Milli Məclisə təqdimatla müraciət etmişdir. Təqdimatda parlamentin deputatı Eldəniz Adil oğlu Səlimovun toxunulmazlığına xitam verilməsi xahiş olunur. Milli Məclisin Daxili Nizamnaməsinin 22-ci maddəsinin birinci hissəsinə görə, Baş prokurorun təqdimatına Milli Məclisdə 7 gün müddətində baxılmalıdır. Odur ki, Milli Məclisin 53 deputatının tələbi ilə bugünkü növbədən kənar sessiya çağırılmışdır.

Hörmətli deputatlar, məsələ ilə bağlı mən Azərbaycan Respublikasının Baş prokuroru hörmətli Kamran Əliyevə söz vermək istəyirəm. Kamran müəllim, buyurun.

K. Əliyev, *Azərbaycan Respublikasının Baş prokuroru*.

Hörmətli xanım Sədr, hörmətli deputatlar. Bildiyiniz kimi, Azərbaycan Respublikasının müvafiq qanunları, konkret olaraq, Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 90-cı və 91-ci maddələrinin, Azərbaycan Respublikası Milli Məclisinin Daxili Nizamnaməsinin 23-cü maddəsinin, Azərbaycan Respublikası Cinayət-Prosessual Məcəlləsinin 11-ci və 84.5.10-cu maddələrinin tələblərinə uyğun olaraq, 55 sayılı Xaçmaz seçki dairəsindən VI çağırış Azərbaycan Respublikası Milli Məclisinə deputat seçilmiş Səlimov Eldəniz Adil oğlunun toxunulmazlıq hüququna xitam verilməsinə dair tərəfimdən Milli Məclisə təqdimat ünvanlanmışdır.

Təqdimatın ünvanlanması üçün kifayət qədər əsaslar mövcud olmuşdur və artıq bildiyiniz kimi, dünən Milli Məclisin İntizam komissiyası tərəfindən bu təqdimata

baxılıb müvafiq rəy verilmişdir. Bununla əlaqədar, təbii ki, təqsirsizlik prezumpsiyasının normalarını, tələblərini pozmamaq şərti ilə iş üzrə toplanmış sübutların hansı dərəcədə mövcud olub-olmaması məsələsinə toxunmadan, mən verilmiş təqdimatla bağlı bir neçə məsələ üzərində dayanmaq istərdim.

Birincisi, qeyd etmək istərdim ki, bütün dünya, bəşəriyyət çox təhlükəli olan COVID-19 pandemiyası ilə üzləşmişdir. Bildiyiniz kimi, Azərbaycan Respublikasında da ölkə Prezidenti möhtərəm cənab İlham Əliyevin rəhbərliyi ilə bu sahədə bütün dövlət qurumları tərəfindən koordinasiya olunmuş şəkildə çox kəsərli və çox müsbət nəticələrə malik olan uğurlu siyasət həyata keçirilir və hörmətli Birinci vitse-prezidentimiz Mehriban xanım Əliyevanın da bu sahədə diqqət və qayğısı danılmazdır. Belə bir şəraitdə Nazirlər Kabineti yanında yaradılmış operativ qərargahın rolu böyük əhəmiyyət kəsb edir. Təbiidir ki, bütün dövlət qurumları, vətəndaş cəmiyyəti strukturları, bütün vətəndaşlarımız bu sahədə, COVID-19-a qarşı mübarizədə birləşmişlər və məhz Nazirlər Kabineti yanında yaradılmış operativ qərargah bütün qurumlar, vətəndaş cəmiyyəti ilə dövlət qurumları arasında mühüm əlaqələndirici rol oynayıb. Bütün bunlara baxmayaraq, xüsusi olaraq qeyd etməliyik ki, bu sahədə çətinlik, ağır məsuliyyət bizim hüquq mühafizə orqanlarının və mən xüsusi ilə qeyd etməliyəm, Daxili İşlər Nazirliyinin əməkdaşlarının üzərinə düşür. Qeyd etməliyəm ki, bu sahədə daxili işlər orqanları da kifayət qədər səmərəli fəaliyyət göstərirlər.

Baş vermiş hadisə ilə bağlı məsələnin mahiyyəti ondan ibarətdir ki, bayaq qeyd etdiyim kimi, təəssüflər olsun,

Milli Məclisin 55 sayılı Xaçmaz seçki dairəsindən seçilmiş deputatı Səlimov Eldəniz Adil oğlu 2021-ci il iyulun 29-da Xaçmaz rayonu ərazisində yerləşən “Starıy dvor” adlanan, qohumuna məxsus kafeyə gəlmiş və orada polis əməkdaşlarının, konkret olaraq Zaur Cavanşir oğlu Mirzəyevin digər polis əməkdaşları ilə birlikdə 2021-ci il iyulun 6-da həmin restorana gəlməsini, restoranın operativ qərargah tərəfindən müəyyən olunmuş qaydaları pozaraq saat 24.00-dan sonra işləməsinə irad bildirməsini və fəaliyyətini dayandırmasını tələb etməsini qohumlarından eşitmiş və ondan sonra atası Cavanşir Səlimov vasitəsi ilə zəng etmiş, polis zabiti ora dəvət etmiş və dəvət edəndən sonra orada qeyd etdiyimiz bu hadisə və qanunsuzluqlar baş vermişdir.

Təbii ki, məsələnin iki tərəfi var. Mənəvi, etik tərəfi və hüquqi tərəfi. Etik tərəfi barədə, hesab edirəm ki, aydındır, yəni bu, yolverilməzdir. Hüquqi tərəfinə gəldikdə isə, təbii ki, biz artıq cinayət işi başlamışıq, təqdimat da onun əsasında verilib. 2021-ci il iyulun 30-da ilkin olaraq material Daxili İşlər Nazirliyindən Baş Prokurorluğa daxil olubdur. Çünki polis zabiti, təbii ki, qanunun tələblərinə uyğun olaraq, dərhal baş vermiş hadisə barədə öz rəhbərliyinə müraciət etmişdir. Daxili İşlər Nazirliyi ilkin olaraq onun izahatını almış və dərhal materialı aidiyyəti üzrə, qanunvericiliyin tələblərinə uyğun olaraq, Baş Prokurorluğa göndərmişdir. Tərəfimizdən Baş Prokurorluğun İstintaq İdarəsində ilkin araşdırma aparılan zaman müəyyən etmişik ki, fakta görə, mən xüsusi ilə qeyd edirəm, fakta görə cinayət işinin başlanması üçün kifayət qədər əsaslar mövcud olmuşdur və cinayət işinin tam, hərtərəfli istintaq olunması, zəruri hərəkətlərin aparılması

üçün Səlimov Eldəniz Adil oğlunun toxunulmazlıq hüququna xitam verilməsi zəruridir. Çünki bu hal baş verməsə, cinayət işinin tam və hərtərəfli istintaq edilməsi qeyri-mümkün olacaqdır.

Ona görə qeyd edilənləri nəzərə alaraq, hörmətli deputatlar, mən sizdən təqdimata baxılmasını və təqdimatın təmin edilməsini xahiş edərdim. Təşəkkür edirəm, hər hansı bir sual olarsa, cavablandırmağa hazırım.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, Kamran müəllim.

Hörmətli həmkarlar, Milli Məclisin Daxili Nizamnaməsinin 22-ci maddəsinin ikinci hissəsinin tələbinə əsasən, Baş prokurorun təqdimatı Milli Məclisin İntizam komissiyasına göndərilmişdir. Dünən İntizam komissiyası öz iclasını keçirmiş və rəyini də qəbul etmişdir. İndi isə mən sözü Eldar İbrahimova vermək istəyirəm. Eldar müəllim, buyurun.

Kamran müəllim, Siz öz yerinizə keçə bilərsiniz.

E.İbrahimov, *Milli Məclisin İntizam komissiyasının sədri.*

Çox sağ olun. Hörmətli xanım Sədr, hörmətli deputat həmkarlarım. Hörmətli xanım Sədrin dediyi kimi, biz bu məsələyə dünən Sədrimizin tapşırığı ilə, daha doğrusu, qanuna uyğun olaraq baxmışıq. İstəyirəm ki, bütün deputat həmkarlarım bilsin, Sədrin tapşırığı ilə Azərbaycan Respublikası Milli Məclisinin İntizam komissiyasına məktub göndərilmişdir. “Milli Məclisin deputatı Eldəniz Adil oğlu Səlimovun Azərbaycan Respublikasının Cinayət Məcəlləsinin 309.2-ci maddəsi ilə cinayət məsuliyyətinə cəlb edilməsinə icazə verilməsi barədə Azərbaycan Respublikası Baş prokurorunun təqdimatını Azərbaycan Respublikası Milli Məclisinin Daxili Nizamnaməsinin 22-ci maddəsinə əsasən baxılması üçün sizə göndərirəm”.

Yeni hörmətli Sədrimizin tapşırığı ilə olub. Bizdə olan təqdimat əsasında, – hörmətli Baş prokurorumuz Kamran müəllim geniş məlumat verdi, – müzakirələr keçirdik. Müzakirələr çox ciddi keçirildi, İntizam komissiyasının 11 üzvünün hamısı yekdil olaraq təqdimatda göstərilən cəna-yət xarakterli işlə əlaqədar Eldəniz Səlimov haqqında fikirlərini dedilər. Bu barədə mən geniş danışmağa ehtiyac duymuram və sadəcə olaraq, İntizam komissiyasının dü-nən qəbul etdiyi rəyi sizə çatdırmaq istəyirəm.

“Azərbaycan Respublikası Milli Məclisinin deputatı
Eldəniz Adil oğlu Səlimovun toxunulmazlığına xitam
verilməsi haqqında məsələyə dair Azərbaycan
Respublikası Milli Məclisinin İntizam
komissiyasının rəyi

Azərbaycan Respublikası Milli Məclisinin İntizam komissiyası “Azərbaycan Respublikası Milli Məclisi deputatının statusu haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun 12-ci maddəsinin üçüncü hissəsinə və Azərbaycan Respublikası Milli Məclisinin Daxili Nizamnaməsinin 22-ci maddəsinə əsasən, Azərbaycan Respublikası Milli Məclisinin deputatı Eldəniz Adil oğlu Səlimovun toxunulmazlığına xitam verilməsi haqqında Azərbaycan Respublikası Baş prokurorunun təqdimatına baxaraq aşağıdakı qənaətə gəlir. Azərbaycan Respublikası Milli Məclisinin deputatı Eldəniz Adil oğlu Səlimovun toxunulmazlığına xitam verilməsi üçün kifayət qədər əsaslar var və məsələ Azərbaycan Respublikası Milli Məclisinin müzakirəsinə çıxarıla bilər.

Komissiyanın sədri Eldar İbrahimov”.

Bəli, doğrudan da, orada kifayət qədər materiallar var. Bir daha demək istəyirəm ki, hörmətli xanım Sədrin tapşırığı ilə biz bu məsələni geniş müzakirə etdik və dünən əlavə olaraq komitə və komissiya sədrlərinin iştirakı ilə Sədrimizin apardığı videokonfransda da bu barədə çox geniş söhbət oldu və elə bilirəm ki, bütün komitə sədrlərinin bundan xəbəri var. Bu gün məsələni bilməyən hörmətli deputat həmkarlarım hörmətli Kamran müəllimin fikirləri ilə tanış oldular və elə bilirəm ki, bu məsələ, doğrudan da, bizim parlamentimiz, Milli Məclis üçün, – mən deməyə söz tapa bilmirəm, – həqiqətən də, çox böyük bir ləkə oldu.

Bəli, mən hesab edirəm ki, bundan sonra biz Milli Məclisin deputatlarının şərəfli adını qorumalıyıq. Milli Məclis hər zaman, bax, bugünkü kimi özü-özünü təmizləmək gücündədir. Hər kəs qanun qarşısında bərabərdir və bundan sonra da kimliyindən asılı olmayaraq, hər birimiz qanun qarşısında daha ciddi cavab verəcəyik.

Hörmətli xanım Sədr, elə bilirəm ki, bu hadisə bizim hər birimiz üçün dərs oldu. Sağ olun.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, Eldar müəllim.

Hörmətli həmkarlar, biz Baş prokuroru dinlədik, İntizam komissiyasının sədri hörmətli Eldar müəllimi dinlədik, indi isə müzakirəyə keçirik. Buyurun. Kim çıxış etmək istəyirsə, yazılısın.

Qüdrət Həsənzuliyev.

Q.Həsənzuliyev. Hörmətli Sədr, hörmətli Kamran müəllim, hörmətli həmkarlar. Doğrudan da, üzücü bir hadisə baş verib, bizim həmkarımız qanunvericiliyi pozub, bununla da əlaqədar olaraq Baş prokuror tərəfindən təqdimat daxil olub. Əlbəttə, bizim Baş prokurorun təqdimatını

şübhə altına almağa heç bir əsasımız yoxdur. Xüsusi ilə də ona görə ki, Eldəniz Səlimov törətdiyi əməli etiraf eləyib və buna görə hətta üzr də istəyib. Amma eyni zamanda, o, ictimaiyyət üçün açıqlamasında bəyan edib ki, bu hadisə ona qarşı olan təqib və təzyiqlərin nəticəsində baş verib. Mən çox istərdim ki, hörmətli Kamran müəllim ictimaiyyətə, o cümlədən bizə məlumat versin ki, bu hadisəyə qədər Eldəniz Səlimov tərəfindən Baş Prokurorluğa, yaxud digər hüquq mühafizə orqanlarına hər hansı bir müraciət edilibmi, belə bir müraciət olubmu, yaxud, ümumiyyətlə, onlarda belə bir məlumat varmı? Ona təqib və təzyiqlər olubsa, onunla baş vermiş hadisə arasında hər hansı bir əlaqə varmı?

Ona görə ki, söhbət deputatın əməlinə hüquqi qiymət verilməsindən gedir. Bu baxımdan biz hər bir təfərrüata diqqətlə yanaşmalıyıq. Mən həm də ümid edirəm ki, Baş prokuror hörmətli Kamran müəllim sona qədər bu işi şəxsi nəzarətində saxlayacaq və iş, doğrudan da, hərtərəfli və obyektiv araşdırılacaq, ədalətli qərar qəbul olunacaq. Sonda bir daha öz təəssüfümü bildirmək istəyirəm. Sözsüz ki, Baş prokurorun təqdimatını müdafiə edirəm və qərar layihəsinə səs verəcəyəm. Diqqətinizə görə minnətdaram.

Sədrlik edən. Sağ olun. Qüdrət müəllim, Siz sual səsləndirdiniz.

Kamran müəllim, mən düşünürəm ki, sonda bütün suallara cavab vermək olar, əgər suallar olsa, hamısını yığaq.

Yerdən. *(Eşidilmir.)*

Sədrlik edən. Çox sağ olun.

Mələhət İbrahimqızı. Mələhət xanım, buyurun.

M.İbrahimqızı. Çox sağ olun. Hörmətli xanım Sədr, hörmətli Baş prokuror. Həqiqətən də, bugünkü müzakirə

hədsiz dərəcədə üzücüdür və düşünürəm, mənim həmkarlarım da razılaşar ki, bu gün hər birimiz, şəxsən mən özüm də elə hesab edirəm, bu əməli, bu hadisəni mən törətmişəm. Çünki Azərbaycanda bütün sahələrdə, dünyada hər cür təbəqələr arasında müəyyən neqativ hallar olur, amma 125 nəfər ölkədən seçilmiş millət vəkilləridir. Mən dünən İntizam komissiyasında da dedim ki, dünyada “millət vəkili” sözü bir Türkiyədə, bir də Azərbaycanda var. Öncə “millət”, sonra “vəkil”. Yəni “millət” sözü “vəkil” sözündən öncə gəlir. Biz bu mandatı nə ixtira eləmişik, nə icad eləmişik, nə də Harvard Universitetini bitirmişik.

Bu mandatı bizim müzəffər Ali Baş Komandanımızın etimadı ilə 40 minə yaxın seçicinin haqqı, səsi ilə qazanmışıq. Ona görə istər sinəmizdəki şərəfli bayrağın, istərsə də mandatın üzərində seçicilərin və möhtərəm Prezidentimizin haqqı var. Bizə etimad göstərirlər, biz bu şərəfli kürsüdə oturmuşuq. Mən onu da demək istərdim ki, VI çağırış millət vəkilləri, VI çağırış parlament, hesab edirəm, tariximizdə ən şərəfli parlament olmalıdır. Ona görə ki, burada, bu kürsüdə hətta Türkiyənin Prezidenti Ərdoğan və dünyanın bir sıra ölkələrinin tanınmış, Azərbaycanı sevən insanları, möhtərəm Prezidentimiz dəfələrcə Azərbaycan parlamentini qazi parlamenti adlandırdı. Yəni biz o 44 günlük Vətən müharibəsində arxa cəbhədəki kimi çalışdıq. Yəni bunu biz dərk edirik və hesab edirəm ki, mənim millət vəkilləri həmkarlarım da, biz bundan sonra olacaq o 4 illik fəaliyyətimizdə 44 günlük Vətən müharibəsindəki şəhidlərimizin, qazılərimizin, eləcə də Ali Baş Komandanımızın üzərimizə qoyduğu o məsuliyyəti dərk edirik və bu şərəfin də nə olduğunu, necə dəyərli olduğunu bilirik. Ona görə biz hər birimiz öz əməlimizdə,

hərəkətimizdə, bax, bu şeyləri düşünməliyik.

Sözsüz ki, mən dünən İntizam komissiyasında öz münasibətimi bildirmişəm, hesab edirəm ki, millət vəkilləri, həmkarlarım da İntizam komissiyasının verdiyi qərarı diqqətlə dəstəkləyəcək və bu məsələ qanun çərçivəsində həll olunacaq. Bizim hər birimiz, hər bir millət vəkili qanunun aliliyi qarşısında baş əyirik və onun qarşısında borc-luyuq.

Sosial şəbəkələrdə artıq bir neçə gündür parlamentə, həqiqətən də, belə, necə deyərlər, çox küfr edirlər. Amma bu qısa müddət ərzində parlamentimiz istər beynəlxalq əlaqələrdə, istər o pandemiya dövründə, istərsə də 44 günlük Vətən müharibəsində, həqiqətən də, çox fədakarasına çalışdı. Amma hansı isə bir millət vəkilinin, mən özümə də aid edirəm, bir məsuliyyətsizliyi, səhlənkarlığı, təkəbbürlüyü, belə bir hərəkəti bizim parlamentin adına ləkə gətirə bilməz. Ona görə hamımız qısa müddət ərzində əldə etdiyimiz bu gözəl uğurlara kölgə salınmasına icazə verməməliyik, bu parlamentin adını qorumalıyıq. Bəlkə də bu, xüsusi adamların, Azərbaycanı sevməyən ermənipərəst qüvvələrin, “beşinci kalon”un dəyirmanına su tökmək deməkdir. Bir daha həmkarlarımı İntizam komissiyasının qərarına dəstək verməyə çağırıram. Sağ olun.

Sədrlik edən. Sağ olun, Mələhət xanım.

Musa Quliyev. Musa müəllim, buyurun.

M.Quliyev. Hörmətli xanım Sədr, hörmətli cənab Baş prokuror, əziz həmkarlar. Təxminən ay yarım bundan öncə, iyunun 16-da biz bu parlamentdə təntənəli bir iclasa yığışmışdıq. Şuşadan qayıdan qardaş Türkiyə Cümhuriyyətinin Prezidenti Rəcəb Tayyib Ərdoğan burada bizi salamladı və bizi müzəffər Milli Məclisin üzvləri adlan-

dırdı. Bu addan, doğrudan da, biz qürur duyduq. Bu gün, təəssüf olsun ki, biz müzəffər Milli Məclisin bir üzvünün Azərbaycan zabitinə qarşı xuliqanlıq hərəkətini müzakirə edirik. Çox təəssüflər olsun ki, dəfələrcə söylənilməsinə, ötən il martın 10-da parlamentin açılışında cənab Prezidentin proqram xarakterli çıxışında bizə verdiyi tövsiyələrə baxmayaraq, Milli Məclisin hər bir üzvü təvazökar olmalıdır, hər bir üzvü milli maraqları öz şəxsi maraqlarından üstün tutmalıdır, qohumbazlıq, yerlibazlıq etməməlidir, cəmiyyəti qıcıqlandıracaq addımlara yol verməməlidir kimi tövsiyələrinə rəğmən, bizim deputat həmkarımız Eldəniz Səlimov bu bağışlanmaz hərəkətə yol vermişdir.

Burada işin həm hüquqi tərəfi var, – heç şübhəsiz, hüquq mühafizə orqanları, Prokurorluq, Daxili İşlər Nazirliyi və bizim digər hüquq mühafizə orqanlarımız, inanıram ki, ədalətli istintaq aparıb, ədalətli qərar verəcəklər, – amma burada daha çox işin etik və mənəvi tərəfi var. Hesab edirəm ki, bu, bizim hər birimizin fəaliyyətinə müəyyən qədər əskiklik gətirir, kölgə salır. Baxmayaraq ki, bu bir il, il yarım ərzində VI çağırış Milli Məclis tarixi işlər görmüşdür. Pandemiya şəraitində, ağır şəraitdə olmasına baxmayaraq, bizim Milli Məclisimiz nə qədər böyük qərarlar qəbul etdi, hörmətli xanım Sədr, Sizin rəhbərliyinizlə Azərbaycanla dost olan bir neçə ölkəyə uğurlu səfərlər oldu və o səfərlər də bizim Qarabağda 44 günlük zəfər müharibəmizin, zəfər savaşımızın bir təqdimatı kimi dost ölkələrdə alqışlarla qarşılandı. Qat-qat təəssüflər olsun ki, Eldəniz Səlimovun törətdiyi bu hadisə Siz Pakistanın və Türkiyənin, qardaş ölkələrin spikerləri ilə bir yerdə Şuşadan qayıdarkən baş verdi və parlament tarixində olmayan üçtərəfli Bakı Bəyannaməsi imzalanan vaxt baş verdi. Yəni belə böyük işlərin qarşısında

belə bir məsuliyyətsiz hərəkətin törədilməsi, hesab edirəm ki, bizim hər birimizi incidən, hər birimizin nüfuzuna xələl gətirən hadisədir.

Eyni zamanda, millət vəkili öz davranışı ilə bütün cəmiyyət üçün nümunə olmalıdır, öz hərəkəti ilə, öz alçaq könüllülüüyü ilə nümunə olmalıdır, belə deyərdim ki, millətin və xalqın, dövlətin maraqlarını öz maraqlarından üstün tutmaqla nümunə olmalıdır. Çox təəssüflər olsun ki, belə bir hadisə baş verib. Burada xuliqanlıq elementi də, özbaşınalıq, qanuna hörmətsizlik elementi də var. Bu qanunları biz özümüz yazmışıq. Yaxşı, pandemiya dövründə karantin şəraitini, karantin şəraitinin qaydalarını biz müəyyən etdik. Biz kənar insanlardan, adi vətəndaşlardan bunları tələb etmək əvəzinə, gedib, mənim qohumumun obyektində bu hadisələr baş verə bilməz, bu hadisə mənim qohumuma və mənə aid deyil və bunu tələb edən kimdirsə, gəlsin mənim hüzuruma. Bilmirəm, sosial şəbəkələrdən oxuduğum və məni hiddətləndirən məsələləri danışırım. Yaxşı olardı ki, burada Eldəniz Səlimovun özü də çıxış edərdi və hadisəni danışardı. Onun etirafını da, səhvlərini başa düşdüyünü də biz dinləyərdik. Müəyyən qədər mətbuatdan oxuduq. Amma mən burada heç cür bəraətverici bir addım görə bilmirəm. Əlbəttə, biz o insanla Yeni Azərbaycan Partiyasında da bir yerdə siyasi həmfikir olmuşuq. Bu da məni partiyanın İdarə Heyətinin üzvü kimi çox təəssüfləndirir və gərək gələcəkdə partiya seçimlər edərkən bir daha hərtərəfli düşünsün, götür-qoy etsin.

Əlbəttə, bu barədə çox danışmaq olar və hesab edirəm ki, cəmiyyətin də diqqəti bu gün bu müzakirələrdədir. Xanım Sədr, mən təklif edərdim ki, çıxışları, mümkünsə, 5 dəqiqə ərzində edək, – özüm də o 5 dəqiqəlik həddi keç-

dim, – hər kəs danışa bilsin, öz mövqeyini ortaya qoya bilsin və cəmiyyət də bütövlükdə, görsün ki, belə hərəkətləri Milli Məclis dəstəkləmir. Milli Məclisin hər bir üzvü qanunun, haqq-ədalətin yanındadır və cənab Prezidentin bizə verdiyi tövsiyələri rəhbər tutaraq, bundan sonra da öz fəaliyyətini davam etdirəcəkdir.

Mən Baş prokurorun təqdimatını tamamilə dəstəkləyirəm. Eldəniz Səlimovun toxunulmazlığına xitam verilməsi haqqında, yəqin ki, Milli Məclisin rəyi də olacaqdır. Eyni zamanda, həm Baş Prokurorluqdan, həm də digər hüquq mühafizə orqanlarından bu işin olduqca ədalətli araşdırılmasını xahiş edirəm. Təşəkkür edirəm.

Sədrlik edən. Sağ olun, Musa müəllim. Əslində, Sizdən qabaq çıxış edənlər elə 5 dəqiqəyədək çıxış edirdilər. Düşünürəm ki, elə hamı da bunu qəbul edir.

Zahid Oruc. Zahid müəllim, buyurun.

Z.Oruc. Hörmətli Sədr, hörmətli Baş prokuror və Məclis üzvləri. Ölkəmizin hazırkı taleyüklü dövründə böyük qayıdışa, dövlət sərhədlərimizin tanınılmasına və qələbəmizin nəticələrinin möhkəmləndirilməsi gündəliyinə ziyan vuran bir mövzuda növbədənkənar iclasa toplaşmışıq. Milli Məclis kiminsə siyasi mövqeyini, yaxud 7 illik deputat fəaliyyətini, eləcə də onun şəxsi keyfiyyətlərini deyil, konkret ərazidə bir neçə şəxsin şahidliyi ilə gecə vaxtı fiziki, mənəvi zorakılığa məruz qalması və vətəndaşın şikayəti əsasında Baş Prokurorluğun verdiyi təqdimata münasibət bildirir.

Məsələyə emosional, partiyalı, yoldaşlıq, yaxud şəxsi dostluq çərçivəsində qiymət verəndə subyektiv mülahizələrə yol açılır. Halbuki biz Azərbaycan zabitinin alçaldılaraq döyülməsinə Konstitusiya çərçivəsində düzgün

qiymət verməsək, qəbul etdiyimiz qanunların işləkliyinə heç kimi dəvət edə bilməyəcəyik, “samosud” əməllərinin genişlənməsinə rəvac verəcəyik. Hüquqi nihilizmi genişləndirən və kimin gücü varsa, digərini fiziki cəzalandırmasına yaşıl işıq yandıran hərəkətlərə səbəb olacaq. Ona görə də polisə və əsgərə qalxan əl dövlətə vurulan zərbə kimi qiymətləndirilməlidir. Gecədən keçmiş qanuni tabel silahına malik şəxsə qarşı linc əməliyyatı qurulursa, günün gündüz çağında millət vəkili qanuna dəvət edən silahsız vətəndaş daha böyük işgəncəyə məruz qala bilər.

Zorakılıq edilən şəxs Azərbaycanda ictimai-siyasi sabitliyin qorunmasında fədakarlığı ilə seçilən polis zabiti-dirsə, hadisəni iki hakimiyyət qolu arasında nifaq kimi təqdim edənlər mövcud olmayan gərginliyə dair süni mövzu yaradırlar. Hamı yaxşı başa düşür ki, polis zabiti vurmaq deputatın gücü daxilindədirsə, onda millət vəkillərini də döyəcək xeyli güclü şəxslər və qruplar meydana çıxıb bilər. Biz isə Prezident İlham Əliyevin yeni hakimiyyət və yeni elita quruculuğunu tək cəmiyyət rütübəsindən asılı olmayaraq, cinayət törədən hökumət və icra orqanı təmsilçilərinə qarşı deyil, eləcə də millət vəkili və hakim adına ləkə vuranlardan da təmizlənmək kimi təqdim edirik. Milləti təmsil edən şəxs kreslonun və mandatın gücünü özünün şəxsi toxunulmazlığı sayıb bilər. Qanunları yazan və milləti hüquqa dəvət edən birinci qüvvə bizik. İndiki halda xalqın mənafeyini və sağlamlığını, ictimai qanunçuluğu qoruyan bizim həmkarımız yox, məhz həmin polis zabitidir və əsl mandatı daşıyan da odur. Vətəndaşların haqlarını qorumalı olan onu əzirsə, gecə əlbəyaxa, “razborka” aparırsa, onda millət vəkili hansı haqla burada digər cinayətləri pisləyən çıxışlar edə bilər. Xatır-

ladaq ki, onlarca ölkədə qanunverici orqan təmsilçiləri müxtəlif əməllərə görə mandatdan məhrum edilib.

Bəli, parlament üzvü dövlətin simasıdır. Çünki millətin şərəf və ləyaqətini, maraq və mənafeələrini təmsil edir. Ona qarşı gedəndə isə mandat hüququnu itirir. Biz sonda təklif edirik ki, qanunu və vətəndaş hüquqlarını müxtəlif bölgələrdə ləyaqətlə qoruyan polis təmsilçilərinin 125 nəfəri parlament tərəfindən mükafatlandırılınsın. Eləcə də Milli Məclisin bir neçə üzvündən ibarət qrupun Xaçmazda siyasi aktivlərlə, ziyalılar və gənclərlə, hüquq mühafizə orqanları təmsilçiləri ilə görüşməsinə parlamentin hüquqi mövqeyini izah etmək baxımından faydalı sayırıq. Ümidvarıq ki, sentyabrda parlament sessiyası başlayanda Vətən müharibəsində qəhrəmanlıq göstərən silahlı qüvvələrin, həmçinin hüquq mühafizə orqanlarının nümayəndələri ilə dövlətimizin birliyinə xidmət edən birgə görüş, tədbir keçiriləcək. Diqqətinizə görə sağ olun.

Sədrlik edən. Sağ olun.

Erkin Qədirli. Erkin müəllim, sualınız var, deyəsən. Buyurun.

E.Qədirli. Bəli, sual yaranıb. Təşəkkür edirəm, xanım Sədr. Hörmətli Baş prokurora sualım var. Təvsiyə ilə, yəni maddənin seçilməsi ilə bağlı. 309-cu maddənin ikinci hissəsi seçilib, “Vəzifə səlahiyyətlərini aşma”. Bilirsiniz ki, Konstitusiyaya Məhkəməsinin “vəzifəli şəxs” anlayışına dair, yanılmıramsa, 2013-cü ildə bir qərarı da olub. Orada izah olunur “vəzifəli şəxs” anlayışı, kimlərə aid olunur və xidməti səlahiyyətlər nədir. Deputat orada göstərilir. Çünki vəzifəli şəxs tabeliyində olan və olmayan şəxslər barəsində sərəncam vermək səlahiyyəti olan, eləcə də hüquqi və fiziki şəxslər üçün icrası icbari sayılan qərarlar

verən şəxslərdir ki, deputatın elə bir səlahiyyəti yoxdur.

Ona görə mənə maraqlı gəldi. Məsələn, 315-ci maddə, hakimiyyətin qanuni nümayəndələrinə qarşı zor işlətmək varkən, niyə 309-un ikinci hissəsi seçildi? Təşəkkür edirəm.

Sədrlik edən. Sağ olun. Suallara, dediyim kimi, sonda cavablar olacaq.

Tahir Kərimli. Tahir müəllim, buyurun.

T.Kərimli. Təşəkkür edirəm. Hörmətli Sədr, hörmətli deputatlar, cənab Baş prokuroru salamlayıram. Onu da deyim, sovet dövründən bəri uzun müddət sırasıyla işdən yuxarı vəzifələrə kimi işləyən hüquq mühafizə, hüquq mühakimə orqanının bir işçisi kimi ilk dəfə mən cənab Baş prokuror Kamran müəllim təyin olunanda onun simasında humanist obraz gördüm və prokurorluğu yalnız cəzavermə orqanı deyil, eyni zamanda, hüquq müdafiə orqanı olması kimi dərk etdim. Düşünürəm ki, bundan sonra da belə olacaq, Kamran müəllim hüquqların müdafiəsi ilə də məşğul olacaq. Bu orqanın yalnız cəzalandırma orqanı olmasını aradan qaldıracaq. Eyni zamanda, daxili işlər orqanlarının Azərbaycanda sabitliyin qorunması sahəsində böyük xidmətlərini, o cümlədən pandemiyaya qarşı mübarizədə rolunu da qeyd etmək istərdim. Yenə eyni zamanda, bildirmək istərdim ki, Eldəniz Səlimovla həyatda hər hansı bir kəşişən yolum yoxdur. Ona görə mən istəyirəm ki, danışdığım bu məsələlər obyektiv alınsın.

Əvvəla, onu deyim ki, hər birimizin içərisində, gördüyünüz kimi, kədər var. Bu kədər təkcə onunla bağlı deyil ki, biz öz həmkarımızın burada, necə deyərlər, qələmini qırırıq. Bu, həm də ona görədir ki, biz burada hər bir deputatı narahat edən məsələ, deputat statusuna, onun nüfuzuna böyük zərbə görürük. Hər birimiz içimizdən in-

ciyirik, kiçilirik. Hər bir deputat öz içində kiçilir, bu dəqiqə mən də hiss edirəm ki, kiçildim, xalqımın gözündə kiçildim. Bizim hər birimizin kiçilməyinin məcmusu olan bütün deputatların kiçilməsi parlamentin, ali qanunvericilik hakimiyyətinin kiçilməsi deməkdir.

Mən özüm bu məsələnin, cənab prokurorun müraciətinin müzakirəsinin tərəfdarı kimi çıxış etmişəm. Bu, eyni zamanda, deputat toxunulmazlığının alınmasıdır. Yəni deputat səlahiyyətinə xitam verilməsi ilə bağlı deyil və ona görə mən istəyirəm, onu bildirəm ki, mən İntizam komissiyasının çox ağıllı qərarını müdafiə edirəm. Çünki orada məhz bir dəfə də olsun Cinayət Məcəlləsinin 309.2-ci maddəsinə istinad olunmayıb, söhbət vəzifə səlahiyyətlərini aşmaqdan deyil, yalnız xəsarət yetirməkdən gedir. Xəsarət yetirmək məsələsi isə ağır deyildir və bu, barışıq yolu ilə xitam da ola bilər. Biz gələcəkdə deputatı deputat mandatından məhrum olmadan da xilas edə bilərik. Onlar barışıq da edə bilərlər və müəyyən tənbeh də ala bilərlər.

İndi Erkin müəllim burada bir məsələni dedi, mən bunu davam etdirmək istərdim. 309.2-ci maddə ilə cinayət işi qaldırılıb. Əslində, hətta imkan olsaydı belə vəzifəli şəxs haqqında, bu, subyektiv mülahizədir, yəni fakta görə qaldırılıbsa, xəsarət faktı var. Ancaq kim qiymətləndirdi ki, bu səlahiyyət hədlərini aşıb, indi ciddi şübhə var. Mən indi deyirəm, “Azərbaycan Respublikası Milli Məclisi deputatının statusu haqqında” Qanunun 19-cu maddəsinə əsasən deputat öz səlahiyyətlərini həyata keçirərkən bütün vəzifəli şəxslər, ali, yerli və bütün orqanlar, təşkilatlar onun tələblərini yerinə yetirməlidir, ona kömək etməlidir. Əgər ona mane olacaqsa, Qanunun 31-ci, 32-ci, 33-cü

maddələrinə görə, həmin vəzifəli şəxslər məsuliyyətə cəlb olunmalıdır. İndi mən deyirəm, orada polis həddindəmi idi ki, qiymət versin, o adam deputat səlahiyyətini aşır, ya aşmır. Əgər bir maşının sürət həddini aşsarsa, deməli, maşını idarə edirsən, bu, səlahiyyət həyata keçirib. Səlahiyyəti qiymətləndirmək. Deputat, ali hakimiyyət nümayəndəsi səlahiyyətlərini həyata keçirən zaman nə üçün həmin şəxs gedib özünün rəhbər orqanına məlumat vermir ki, deputat, ali hakimiyyətin nümayəndəsi məni qoymadı, imkan vermədi. Şikayət edib. Biz burada nə görürük? Polisin ziyəsi var, amma deputatın ziyəsi yoxdur, görünür. Deməli, deputatı... yuxarı orqanları müdafiə edir.

Mən hər dəfə yolda gedəndə, misal üçün, piyada gedəndə, iş yerində park edib gəlirəm, polislərlə görüşürük. Mehriban görüşürük, nə edirik, salamlışıq, bəlkə pandemiya ilə bağlı söhbətlər olur. İndi mən ancaq bir şeyi düşünürəm. Mən və digər deputatlar bundan sonra necə edək? Polisi görəndə onlar bizə hərbi salam verir, biz hərbi salam verək? Yoxsa 10 metr, 20 metr kənardan qaçaq? Mən demirəm, o adam polisə qarşı hər hansı xəsarət yetiribse və cinayət işi başlanıbsa, qanun üzrə başlanılmalıdır, qoy cəzasını alsın. Ancaq vəzifə səlahiyyətlərini aşmaq. Əgər bu, doğrudan, vəzifə səlahiyyətlərini yerinə yetiribse, onun səlahiyyətlərinə qiymət vermək, yaxud onun səlahiyyətinə kim mane ola bilər? Kim onun tələbini yerinə yetirə bilər? Ali hakimiyyətin nümayəndəsinin.

Hər gün mənə, yəqin çoxlarınıza polis orqanlarından dəfələrcə, məsələn, mənə öz rayonumdan şikayətlər gəlib ki, polis küçədə tutur pandemiyaya, maskaya görə, götürüb aparır polis şöbəsinə. Hər dəfə belə məlumatlar var. Mənim polis olan yaxınlarım var. Bu gün danışıqda

istəmirəm, onlar məndən incisinlər. Bilirsiniz, hər birimizin ürəyimiz, vicdanımız da var. Mən bilirəm ki, mənə Eldəniz Səlimov heç cür kömək edə bilməz, amma istər daxili işlər orqanları, Baş Prokurorluq və digərləri mənim haqqımda və qohumlarım haqqında istədiyi vaxtda bir şey tapa bilərlər.

Bu sözü danışmaya da bilərdim, amma olmur, bu, ali hakimiyyət orqanıdır. Tarixdə ali qanunvericilik hakimiyyəti orqanı kimi parlament, mən bilmirəm ki, necə xatırlanacaq. Bu qədər biz özümüzü aşağılayırıq. Bir barışdırardım, çıxıb gedərdi, orada xəsarət yetirib, edib də. Nədir bu məsələ? Gündə bir dənə, hərəmizi bir adla götürüb indi sabah deputat səlahiyyətindən məhrum etsinlər. Nə bilim. Onda elə camaat düz deyir də, elə buraxılıb təzə seçki keçirsinlər. Təşəkkür edirəm.

Sədrlik edən. Tahir müəllim, Sizin bu çıxışınız, sözün düzü, çox da başa düşülən deyil. Mən Sizə deyəcəm niyə. Mən Sizi dəvət edəcəyəm və mən Sizə bir səsi qulaq asdıracağam. 10 dəqiqəlik səsi. Siz orada eşidərsiniz, kim kimi təhqir edir.

Bu nə deməkdir ki, Milli Məclisin yiyəsi yoxdur, deputatın yiyəsi yoxdur. Deputatın yiyəsi, Milli Məclisin yiyəsi xalqdır. Ancaq bizim deputat, görün, necə hərəkət eləyib? Şəxsən mən Sizi dəvət edəcəyəm kabinetimə, Sizi həmin o səsə qulaq asmağa məcbur edəcəm. Mən özüm çıxacağam, amma Siz ona qulaq asarsınız. Ondan sonra görüm bu haqda belə danışarsınız, ya yox?

Aydın Mirzəzadə.

A.Mirzəzadə. Təşəkkür edirəm. İlk növbədə hörmətli Tahir müəllimin fikirlərini bölüşmədiyimi bildirirəm. Çox təəssüf edirəm ki, bu gün deputat həmkarımızın qanuna-

zidd, ədalətə zidd, mənəviyyata zidd hərəkətini pisləmək əvəzinə, polis orqanlarımız haqqında burada ona heç də yaraşmayan fikirlər bildirdi. Bu gün polis orqanları pandemiya ilə mübarizədə həkimlərlə yanaşı, ön sıradadırlar. Gecə-gündüz dövlətçiliyimizi, haqq-ədaləti, qanunlarımızı qoruyurlar, çətinlikdədirlər. Bu gün biz polisimizlə fəxr edirik. Polislərimiz Vətən müharibəsində əsgərlərimizlə vuruşan bizim oğullarımızdır. Bu baxımdan, hörmətli Sahibə xanım, Sizin fikrinizi bölüşürəm və təəssüf edirəm ki, həmkarlarımızdan birinin belə bir mövqeyi sərgiləndi.

Baş verən hadisə ilə bağlı cinayət işinin qaldırılmasını, Milli Məclisin toplaşaraq deputat Eldəniz Səlimovun toxunulmazlığının götürülməsini düzgün hesab edirəm. Elə bir hadisə baş verib ki, bu hadisə heç vaxt baş verməməliydi. O cümlədən deputat tərəfindən baş verməməli idi. Deputat xalqın seçdiyi bir şəxsdir. O, xalqın nümayəndəsidir, o, xalqın rəhbərlərindən biridir, o, xalqın xidmətində duranlardan biri olmalıdır. Çox maraqlı bir təzad alınır ki, deputat Eldəniz Səlimov deputatın seçilməsinə səs verən seçicisini gecə vaxtı döyür. Budurmu ona edilən hörmətin cavabı? Bunun özü, bugünkü müzakirə, cinayət işinin açılması göstərir ki, Azərbaycan hüquqi dövlətdir, Azərbaycanda hansı vəzifədə olmasından asılı olmayaraq qanun qarşısında hamı bərabərdir.

Bugünkü müzakirələr, eyni zamanda, dövlət orqanlarında işləyənlərə, o cümlədən biz deputatlara ciddi xəbərdarlıqdır. İlk növbədə dövləti təmsil edənlər qanuna riayət eləməlidirlər, qanuna riayət eləməkdə nümünə göstərməlidirlər. Bu, eyni zamanda, özünü dövlət orqanlarında işləməyə hazırlayan, gələcəkdə parlamentdə, bələdiyyələrdə təmsil olunmaq istəyənlərə ciddi bir

xəbərdarlıqdır ki, ancaq və ancaq xalqın etimadını doğruldan, qanuna riayət edən şəxslər onları təmsil edə bilirlər.

Siz tamamilə düzgün vurğuladınız ki, deputatın sahibi xalqdır, millətdir, seçicidir. Biz seçicilərimiz qarşısında fəaliyyətimizlə nümunə göstərməliyik, onların problemlərini həll etməliyik. Onların problemlərini bu tribunadan qaldırmalıyıq. Ayrı-ayrı hakimiyyət orqanları ilə münasibətdə həll etməliyik və mən bu istiqamətdə həmkarlarımdan çoxsaylı fəaliyyətinin şahidiyəm. Çox utandırıcı, çox üzücü bir hadisədir. Bu hadisə baş verməməli idi. Amma bununla belə, bu hadisəyə ən sərt qiymət vermək parlamentimizin ən düzgün qərarlarından biridir. Təşəkkür edirəm.

Sədrlik edən. Sağ olun.

Razi Nurullayev. Buyurun, Razi müəllim.

R.Nurullayev. Hörmətli xanım Sədr, hörmətli deputatlar, hörmətli Baş prokuror. Mən də bir neçə nəfərdən Erkin müəllimin verdiyi suala bənzər suallar almışdım və burada səsləndirmək istəyirdim, elə bu, həm də mənim sualım olsun. Təşəkkür edirəm ki, Erkin müəllim bu sualı səsləndirdi.

Hörmətli xanım Sədr, təbii ki, hər bir deputat, hər bir vəzifəli şəxs öz davranışları ilə nümunəvi olmalıdır. Vəzifə və səlahiyyət, təbii ki, xidmət üçündür, bunu da heç kəs unutmamalıdır. Bu gün bizim üçün də çox ağırlı və məşəqqətli bir məsələdir ki, müzakirə edirik və açığını deyim, bu, həm də üzücü bir məsələdir. Bunu mən özüm üçün şəxsən bir faciə kimi qəbul edirəm. Çünki bizlər də deputatlarıq. Bu müzakirə və təbii ki, bu davranış, bütövlükdə, parlamentin nüfuzuna təsir etmək gücündədir və edəcək. Həm də fürsət qovlayan xeyli insan var ki, bunlar bu məsələni parlamenti vurmaq və gözdən salmaq kimi

istifadə edir. Onun üçün də bundan sonra hər bir vəzifəli və səlahiyyətli şəxs daha qanunsevər və diqqətli olmalıdır. Kim olursa-olsun, deputat, vəzifəli şəxs, hər kəs qanun qarşısında bərabərdir. Bundan sonra burada olan hər bir deputat da göz yetirəcək ki, hər bir şəxsə kimliyindən asılı olmayaraq bütün qanun pozuntularına görə qanun eyni şəkildə tətbiq edilsin. Şəxsən mən bunun üzərində çox ciddi diqqət göstərəcəyəm.

Hörmətli xanım Sədr, məni narahat eləyən bir neçə məqam var ki, fürsətdən istifadə edib, onları da səsəndirmək istəyirəm. Bu da cəmiyyətin xeyli aqressivləşməsi və vəzifəli şəxslərin cəzalandırılmasına, vəzifədən qovulmasına, həbs edilməsinə toy-bayram kimi yanaşmasıdır. Bunun bir səbəbi bəzi vəzifəli və səlahiyyətli şəxslərin vətəndaşları davamlı olaraq narazı salması, onları yerli-yersiz incitməsi, hətta bəzən anadan əmədiyi südü burnundan gətirməsidirsə, digər səbəbi isə bir qrup insanın cəmiyyətdə davamlı olaraq qarşıdurma yaratmağa, narazılıqları böyütməyə, hər düşən fürsətdən faydalanaraq ölkəni təlatümə sürükləyib, qarışıqlıq yaratmaq cəhdləridir. Bunların içərisində, təbii ki, xaricdə oturan və nifrət, söyüş püskürənlər varsa, içərimizdə olan xeyli siyasi insanlar da var. Təbii ki, onların da öz təbliğatı ilə başını döndərdiyi bəzi vətəndaşlar da var. Amma qoy onlar da, bəziləri də bilsin ki, əgər bu gün YAP öz deputatına güzəşt etmərsə, digərlərinin də ani səhvində güzəşt etməyəcək. Firsət qovlamaq, hər küncdə-bucaqda qurşaqdan aşağı zərbə endirməyə, pusquda yatıb səhv gözləyib ondan istifadə etməyə çalışmaq insani hiss deyil və siyasətçiyə, vəzifəli şəxsə yaraşmaz. Çünki bu siyasətin həm də iki başı var. O biri baş gəlib mütləq şəkildə fürsət qovlayanla-

rın başını əzəcək.

Üçüncü məsələ isə, təbii ki, cəmiyyətin qəddarlaşmasıdır. Bu, məni çox narahat edir. Qanunu pozanlar varsa, təbii ki, hüquq var, hüquq mühafizə orqanları var, qanunvericilik var və tədbirini görəcək. Amma bir səhv olan zaman qanundankənar çağırışlarla kəsək, öldürək, asaq, yandıraq, ayağına daş bağlayıb dənizə ataq, dərisini soyaq, dırnaqlarını kəlbətinlə çəkib çıxaraq, gözlərini oyaq, qaz kamerasında boğaq, təyyarə ilə göyə qaldırıb başı aşağı tullaq, bu, nə yanaşmadır, nə ritorikadır. Bunu mən sosial şəbəkələrdə, bəzi yerlərdə görürəm. Bu, məni çox narahat edir və indi deyil, çoxdan bu hal baş verir. Bu şəkildə cəmiyyət hara yuvarlanır? Bax, məni düşündürən məsələlərdən biri həm də bu idi. Təşəkkür edirəm, xanım Sədr.

Sədrlik edən. Sağ olun.

Tahir Rzayev. Tahir müəllim, buyurun.

T.Rzayev. Çox sağ olun. Hörmətli Sədr, hörmətli Baş prokuror, hörmətli deputat həmkarlarım. Mən çox təəssüf hissi keçirirəm ki, bu gün biz növbədənənar iclasımızda belə ağırlı məsələ həll edirik. Çünki burada son aylarda biz hörmətli Prezidentimizin, hörmətli Türkiyə Prezidentinin Azərbaycan parlamenti, Azərbaycan deputatları haqqında dedikləri xoş sözləri eşitmişik və bununla qürur duymuşuq. Ancaq bu gün hər birimiz ürək ağrısı ilə öz deputatımızın törətdiyi o hadisələrdən xəcalət hissi ilə bura toplaşmışıq. Mən Eldəniz Səlimovun yol verdiyi hərəkətlərə görə bizə etimad göstərən bütün seçicilərimizdən, bizə dəstək verən bütün vətəndaşlardan, deputat adını əziz, uca tutan hər bir şəxsdən üzr istəyirəm. Çünki bir deputatın yol verdiyi hərəkət hər birimizə başısağılıq gətirir, Milli Məclisin imicinə çox böyük ziyandır. Ancaq

qanun qarşısında hamı bərabərdir, istər deputat, istər nazir, istərsə də icra başçısı olsun, o, qanunun tələblərini yerinə yetirməlidir.

Bu gün biz əgər öz deputat həmkarımız haqqında belə bir qanun qəbul ediriksə, dünyaya mesaj veririk və ölkə vətəndaşlarına bir daha bildiririk ki, Azərbaycanda qanun alidir, onu heç kim poza bilməz və hər kəs qanuna əməl etməlidir. Bunu dövlətimizin başçısı deyir, bunu bizim qəbul etdiyimiz Konstitusiya aktı deyir, bunu bizim vicdanımız deyir. Ona görə mən yenə deyirəm, burada deputat həmkarlarım ürək ağrısı ilə qeyd edirlər, mən yenə deyirəm ki, biz öz yoldaşımızı itiririk. Eldəniz Səlimovla ən çox ünsiyyətdə olan adamlardan biri mənəm. Açığını deyim ki, onun hərəkətləri məndə çox böyük həyəcan doğurur, həm də inanmıram ki, bu qədər sakit, bu qədər mədəni, bu qədər mehriban insan birdən-birə belə hərəkətlərə yol versin. Ancaq onun yol verdiyi hərəkət, törətdiyi qanunsuzluqlar bir həqiqətdir, reallıqdır.

Hörmətli Sədr, Siz dünən videokonfransda da dediniz, xatırlatdınız, doğrudan, bəzi yoldaşlar inanmırlar ki, o bu hərəkətlərə yol versin. Siz o fləşkartı göstərdiniz və mən, düzü, səhərə kimi çox ağırlı saatlar keçirmişəm ki, nəyə görə biz deputat adını bu qədər aşağıladığ, nəyə görə biz öz seçicilərimizin qarşısında belə hərəkətlər elədik. Ona görə bu, bizim hamımız üçün dərs olmalıdır. Nəinki bizim üçün, qanunu pozan hər bir insan üçün dərs olmalıdır. Bütün ictimaiyyət bilməlidir ki, əgər Azərbaycan parlamenti öz deputatı haqqında belə qərar qəbul edirsə, bu, gələcəkdə hər bir insan üçün olacaq və olmalıdır.

Mən bir məsələni də xatırlatmaq istəyirəm ki, burada indi bizim deputat həmkarımız belə hərəkətə yol verib.

Ancaq bu gün sosial şəbəkələrdə, mətbuatda deputatlar haqqında, bizim şəxsiyyətimiz, ailələrimiz haqqında elə utanmaz, elə qızarmaz ifadələr işlədirlər ki, mən buna təəccüb edirəm. Ancaq onlara bildirmək istəyirəm ki, qoy, onlar bilsinlər, əgər hər hansı bir deputat kimisə təhqir edirsə və ağır cəzasını alırsa, elə bilirəm, bizim inzibati orqanlar da o adamlar haqqında da belə tədbirlər görməlidirlər. Çünki biz bir insan kimi bura seçilmişik, bizə 40 min insan etimad göstərib bura seçib. Bizim şəxsiyyətimiz, ailəmizin şəxsiyyəti qorunmalıdır. Biz söyüş, təhqir hədəfi deyilik ki, hər bir şəxs televiziya çıxıb deputatları təhqir edir, onlar haqqında ağırlı sözlər deyir, utanmaz, qızarmaz ifadələr işlədirlər. Ona görə mən Baş prokurordan xahiş edirəm, belə məsələlər nəzərə alınsın. Biz söyüş hədəfi ola bilmərik.

Azərbaycan Prezidenti Azərbaycan parlamentinə qiymətini verib, Azərbaycan xalqı Azərbaycan parlamentinə qiymət verib. Son illərin hadisələri, parlamentin həyata keçirdiyi tədbirlər, gördüyü işlər nümunədir ki, Azərbaycan parlamenti yerindədir, Azərbaycan deputatları yerindədir. Kiminsə bir xətəyə yol verməsi bütün deputatların adına yazıla bilməz. Biz bunu qəbul edirik ki, bu, Milli Məclis üçündür, bu, ailə üçündür. Ancaq yenə deyirəm, heç kim bizi təhqir etməməlidir, biz söyüş hədəfinə çevrilməməliyik.

Mən Baş prokurorun təqdimatını məqbul hesab edirəm, İntizam komissiyasının qərarına tərəfdaram. Elə bilirəm ki, bir deputat kimi, bütün davranışımızla, hərəkətlərimizlə hər bir vətəndaşa örnək olmalıyıq. Çox sağ olun.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, Tahir müəllim.

Bəxtiyar Əliyev, buyurun.

B.Əliyev. Çox sağ olun, xanım Sədr. Bu gün Milli

Məclisin növbədənənar sessiyasında biz çox mühüm məsələyə öz münasibətimizi bildiririk. Hesab edirəm ki, Azərbaycan Respublikasının Milli Məclisi hər zaman dövlətçiliyin, müstəqilliyimizin daha da möhkəmlənməsində öz missiyasını uğurla yerinə yetirib. Bu gün də Milli Məclis dövlətçiliyimizin daha da möhkəmlənməsi üçün qanunvericilik bazasının yaradılmasında, beynəlxalq əlaqələrin qurulmasında, Azərbaycanın beynəlxalq aləmdə müsbət imicinin formalaşmasında öz əhəmiyyətli rolunu oynayır və bundan sonra da oynayacaqdır. Hesab edirəm ki, Azərbaycan xalqı Milli Məclisin fəaliyyətindən tamamilə razıdır. Biz daim seçicilərimizlə ünsiyyətdəyik, onların qaldırdığı bütün məsələlərlə bağlı araşdırmalar aparılır, eyni zamanda, onlarla bu və ya digər məsələlərlə bağlı söhbətlər aparılır, dövlətin gördüyü və görəcəyi işlər haqqında insanlarımız məlumatlandırılır. Bütün bunlar hamısı müsbət qarşılır.

Xüsusi ilə qeyd etmək istərdim ki, Azərbaycan xalqının ən böyük arzusu var idi. O da işğal altında olan torpaqlarımızın azad edilməsi idi. Müzəffər Ali Baş Komandan, cənab Prezident İlham Əliyev dəfələrlə çıxışında qeyd edirdi ki, Azərbaycanın bir nömrəli problemi Dağlıq Qarabağın, – artıq bu anlayış arxivdədir, – azad edilməsidir və Azərbaycan dövləti atdığı bütün addımlarda həmişə düşünürdü, bu, qələbəmizi yaxınlaşdıran addımdır, yoxsa yox. Bütün görülən işlər, həyata keçirilən siyasət Azərbaycan xalqının firavan, təhlükəsiz yaşamasına və torpaqlarımızın tezliklə azad edilməsinə yönəlmişdi və xalq buna inanırdı, Prezidentin bu siyasətini bütövlükdə dəstəkləyirdi və bu gün də dəstəkləyir. 44 günlük ədalət, zəfər müharibəsi göstərdi ki, güclü Azərbaycan dövləti BMT

Təhlükəsizlik Şurasının 4 qətnaməsini özü təkbaşına icra etdi və ədaləti bərpa etdi.

Bunu bir daha qeyd etmək istərdim ki, müzəffər Ali Baş Komandanın həyata keçirdiyi bu siyasətdə Azərbaycan xalqının seçdiyi Azərbaycan Respublikasının Milli Məclisi də öz əhəmiyyətli rolunu oynayıb və bundan sonra da oynayacaqdır. Əlbəttə ki, hər bir məsələyə Milli Məclis özünün prinsipial mövqeyini bildirmişdir, bu gün biz bir daha nümayiş etdiririk ki, biz açıq olmalıyıq və həmişə də mövqeyimiz açıq, birmənalı dövlətçilik mövqeyində olub və Milli Məclis Azərbaycanın milli dövlət mənafehlərini, xalqın mənafehlərini həmişə üstün tutub və bu gün də bu, belədir.

Əlbəttə ki, belə bir hadisənin baş verməsi o qədər də xoşagələndir deyil. Milli Məclisin deputatı belə bir hərəkət edib. İntizam komissiyasının sədri hörmətli Eldar İbrahimovun verdiyi məlumatdan da biz bilirik ki, İntizam komissiyasının iclasında Eldəniz Səlimov iştirak edib, orada çıxış edib, özü etiraf edib ki, belə bir qanunsuzluğa yol verib, bu əməli törədib və törətdiyi əməlin məsuliyyətini dərk etdiyini bəyan edib. Hörmətli Baş prokuror Kamran Əliyevin qeyd etdiyi kimi, təqsirsizlik prezumpsiyasını nəzərə alaraq, biz onun törətdiyi hərəkətlərə burada heç bir qiymət vermirik. Onun etirafı artıq bizim üçün bir əsasdır ki, Baş prokurorun verdiyi təqdimat təmin edilsin. Obyektiv istintaqın həyata keçirilməsi, hər kəsin hüquq qarşısında bərabər olduğunu, heç bir imtiyaza malik olmadığını göstərmək üçün bu təqdimatı təmin etməliyik ki, obyektiv araşdırma aparılsın.

Burada qeyd edildi ki, bu müddət ərzində Milli Məclisdə Eldəniz Səlimovun hərəkətlərində qeyri-adi, hü-

quqazidd olan heç bir hal müşahidə edilməmişdir. Əlbəttə, bu, təəssüf doğurur ki, belə bir hal olmuşdur və bu hal da ciddi şəkildə araşdırılmalıdır. Hesab edirik, burada cənab Baş prokuror özünün obyektivliyini nümayiş etdirdi və bir daha göstərdi ki, qanun çərçivəsində hər bir məsələ araşdırılacaq, hər bir vətəndaşın hüquqları dövlətimiz tərəfindən qorunur və bundan sonra da qorunacaqdır. Hesab edirəm, bu gün növbədənənar sessiyada Mili Məclisin açıq, obyektiv şəkildə bu məsələyə öz mövqeyini bildirməsi bir daha onu göstərir ki, Azərbaycan Respublikasının Milli Məclisi öz xalqının, dövlətinin bütün mənafeyini qoruyur və dövlətinin və xalqının mənafeyini bundan sonra da daim qoruyacaqdır. Diqqətinizə görə təşəkkür edirəm.

Sədrlik edən. Sağ olun, Bəxtiyar müəllim.

İlham Məmmədov. Buyurun, İlham müəllim.

İ.Məmmədov. Çox sağ olun, hörmətli xanım Sədr. Hörmətli xanım Sədr, hörmətli Baş Prokuror. Təbii ki, mən də bu gün çıxışıma başlayarkən ilk növbədə, təəssüf hissi keçirərək bugünkü növbədənənar sessiyanın məhz belə bir məsələyə həsr olunmasını, keçirilməsini qeyd etmək istəyirəm. Qeyd edim ki, bu, təbii, bizim cəmiyyətimizdə xoşagəlməz bir hal olaraq qəbul olunubdur. Bu gün məhz Milli Məclisin növbədənənar iclasında deputat həmkarımız Eldəniz Səlimovun törətdiyi hərəkətə, deməli, hüquqi qiymət verilməsi üçün toxunulmazlığının götürülməsi məsələsi müzakirə olunur. Mən millət vəkili olaraq birmənalı şəkildə İntizam komissiyasının rəyinə müsbət səs verəcəyəm və eyni zamanda, hörmətli Baş prokuror Kamran müəllimin təqdimatını yüksək qiymətləndirirəm. Çünki Kamran müəllim çox qısa, konkret olaraq bildirdi ki, bu məsələnin mənəvi, etik və hüquqi tərəfləri var. Təbii

ki, mənəvi, etik tərəflərini burada çıxış edən deputat həmkarlarım bildirdilər, hüquqi tərəfinə gələndə isə mən də bəzi fikirlərimi bölüşmək istəyirəm.

Bilirsiniz ki, son iki ildir bütün bəşəriyyəti bürüyən pandemiya qarşı mübarizə tədbirləri çərçivəsində məhz möhtərəm Prezidentimiz cənab İlham Əliyevin və eyni zamanda, Azərbaycanın Birinci vitse-prezidenti xanım Mehriban Əliyevanın dünyaya nümunə olacaq və xalqımızı, millətimizi qoruyacaq preventiv tədbirlər görülmüş və digər addımlar atılmışdır. Təbii ki, bu addımların atılması, Nazirlər Kabineti yanında yaradılmış operativ qərargahın verdiyi qərarların hüquqi müstəvidə təmin olunması, cənab Prezidentimizin siyasətinin uğurla həyata keçirilməsi üçün Azərbaycan parlamenti, məhz VI çağırış Milli Məclis tərəfindən çox böyük işlər görülmüşdür. Qəbul olunmuş qanunların həyata keçirilməsində fədakarlıq göstərən hüquq mühafizə orqanlarından biri də məhz Azərbaycan polisidir. Həm bizim qəbul etdiyimiz qanunlarda, həm də Milli Məclis deputatlarının hər birinin pandemiya vaxtı, təbii ki, fəaliyyəti, televiziyada, mətbuatda çıxışları, qəbul etdiyimiz qanunların əhaliyə təbliğində, düzgün çatdırılmasında, psixoloji, emosional vəziyyətin aradan qaldırılmasında, hesab edirəm ki, Milli Məclisin çox böyük fəaliyyəti olmuşdur. Yəni bu, birmənalı şəkildə göz qabağında olmuşdur. Ancaq bizimlə yanaşı, bu qanunların həyata keçirilməsində Azərbaycan polisinin gecə və gündüz xidməti olmuşdur. Mən hesab edirəm ki, deputat həmkarımızın polisə qarşı bu hərəkəti, ümumən, qanunlara qarşı etdiyi hərəkət hörmətsizlik kimi qiymətləndirilməlidir. Təbii ki, buna hüquqi qiymət verilməsi üçün bu gün məhz Milli Məclisin qəbul etdiyi bu qərar Azərbaycanın

hüquqi, demokratik dövlət olaraq hər bir vətəndaşın kimliyindən asılı olmayaraq, hüquq və vəzifələrinin təmin olunması üçün atdığı ən nümunəvi addımlardan biridir. Bax, elə göz qabağındadır, tətillər, yayın isti, qızmar vaxtı olmasına baxmayaraq, Azərbaycan parlamenti xalqın, millətin mənafeləri naminə cənab Prezidentimizin siyasətinin uğurla həyata keçməsi üçün daim fəaliyyətdədir. Mən VI çağırış parlamenti, bu zəfər parlamentini, zəfər qələbəsinin şahidi olan bu parlamenti həm də zəfər qələbəmizin bir müjdəçisi kimi qiymətləndirirəm.

Hörmətli xanım Sədr, Sizin rəhbərliyinizlə, parlamentimizin rəhbərliyinin və onun hər bir millət vəkilinin məhz qələbənin dünyaya düzgün istiqamətdə çatdırılmasında, əlaqələrin qurulmasında, Azərbaycan həqiqətlərinin beynəlxalq miqyasda təqdimatında, hesab edirəm ki, qısa zaman kəsiyində çox böyük fəaliyyəti olmuşdur. Yəni beynəlxalq əlaqələrin qurulması istiqamətində parlamentin fəaliyyətini də mən xüsusi uğurlu hesab edirəm. Qısa zaman kəsiyində məhz parlament rəhbərliyimizin iştirakı, onun rəhbərliyi ilə parlamentin ayrı-ayrı üzvlərinin qonşu ölkələrə səfərləri zamanı Azərbaycan həqiqətlərinin dünyaya çatdırılmasının hər birimiz şahidi oluruq. Elə mən özüm hörmətli xanım Sədrin iştirakı ilə iyun ayının əvvəlində Pakistan İslam Respublikasında səfərdə olarkən öz gözümlə şahidi oldum ki, 6 gün ərzində xanım Sədrin rəhbərlik etdiyi nümayəndə heyəti bir saat belə olsun dincəlmədən Azərbaycan həqiqətlərinin dünyaya, qonşu ölkələrə çatdırılması üçün nə qədər böyük fəaliyyət göstərdi. Məhz onun nəticəsidir ki, parlamentlərarası əlaqələrin qurulması, Azərbaycanın mövqeyinin möhkəmlənməsi istiqamətində uğurlu addımlar atılır.

Məhz bu nöqteyi-nəzərdən bildirmək istəyirəm ki, Azərbaycan parlamentinin fəaliyyətinə heç kim kölgə sala bilməz. Tutduğu vəzifədən, səlahiyyətindən asılı olaraq hər bir insan, deputat da, nazir də, digər səlahiyyətli şəxslər də qanun qarşısında məsuldur. Bunu heç kim yaddan çıxarmasın. O ki qaldı burada deputat həmkarlarımla da qeyd etdiyi kimi, son vaxtlarda sosial şəbəkələrdə olan bu qarayaxma kampaniyası, təbii, elə bunun özü də bəlkə haradasa göstərir ki, parlamentin çox fəal və aktiv fəaliyyəti var. Düzgün istiqamətdə fəaliyyət göstərilir. Burada bəzən olur, elə Tahir Kərimlinin bugünkü çıxışında müəyyən haqq qazandırmaq istiqamətində mövqeyini mən də qəti rədd edirəm və hesab edirəm ki, bu cür halların baş verməsini müdafiə etmək elə cəmiyyətin özünün, bax, bu hörmətsizliyə qarşı göstərdiyi o həmrəyliyə kölgə salmaq kimidir. Ancaq belə deyil. Bu gün məhz Azərbaycan parlamentinin bu məsələyə qiymət verməsi bir daha göstərir ki, Azərbaycanda hüquqi dövlət olaraq göstərilən fəaliyyətə Milli Məclis həmişə dəstək vermişdir. Mən, təbii ki, Baş prokurorun bugünkü təqdimatına və İntizam komissiyasının verdiyi rəyə səs verəcəyəm və bunu alqışlayıram. Diqqətinizə görə təşəkkür edirəm.

Sədrlik edən. Sağ olun.

Hikmət Məmmədov, buyurun.

H.Məmmədov. Hörmətli xanım Sədr, hörmətli Azərbaycan Respublikasının Baş prokuroru, əziz millət vəkilləri. Əslində, biz çox üzücü bir hadisəni, baş verməli olmayan bir hadisəni müzakirə edirik və əlbəttə ki, millət vəkilli olaraq hər birimiz bu hadisənin baş verməsindən çox böyük təəssüf hissi keçiririk. Ancaq məsələ ondadır ki, bir tərəfdə hadisəni törədən və yanlış hərəkət etdiyini

etiraf edən bizim millət vəkili həmkarımız var, başqa bir tərəfdə Azərbaycanın hüquq sistemi, baş verən hadisəyə dərhal çevik və hüquqi kontekstdən qiymət verən hüquq mühafizə orqanlarımız var. Mən düşünürəm ki, bu, elə Azərbaycanın hüquqi dövlət olmasının göstəricisidir. Ona görə də Azərbaycan Respublikasının Milli Məclisi məhz bu cür hadisələrə hüquqi kontekstdə qiymət verməlidir. Əlbəttə, biz başa düşürük, məsələnin mənəvi, emosional tərəfi də var. Amma xüsusən ixtisasca hüquqşünas olan millət vəkilimizin məsələyə hüquqi kontekstdə deyil, mənəvi, emosional kontekstdə qiymət verməsi, mən düşünürəm ki, məqbul hesab edilə bilməz.

Qanun dövlət tərəfindən müəyyənləşdirilmiş ümumi məcburi davranış qaydasıdır. Bu o deməkdir ki, qanun hamımız üçün bərabər və məcburi davranış qaydasıdır. Konkret halda isə məsələnin mürəkkəbliyi bundan ibarətdir ki, dövlət adından qanun qəbul edən, qanunvericilik fəaliyyəti ilə məşğul olan orqan bizim və bizim sıralarımızdan biri bu qanunun tələblərini pozubdur. Ona görə də mən düşünürəm ki, məsələyə bir də bu cür yanaşsaq, daha obyektiv qiymət verə bilərik.

Bilirsinizmi, Azərbaycan bir hüquqi dövlətdir və hüquqi dövlət ictimai müqavilə, yaxud vətəndaş müqaviləsi əsasında baş tutan bir hadisədir. Bu o deməkdir, biz hər birimiz dövlətə ödədiyimiz vergilərlə onun hüquq mühafizə orqanlarının yaradılmasına bir növ vəkalət veririk ki, bizim hüquqlarımızı, vəzifələrimizi müəyyənləşdirsin və qanunla bizim hüquqlarımızı qorusunlar. Baxın, bu kontekstdən yanaşanda mən düşünürəm ki, məhz bizim azadlığımızı qoruyan, bizim qanuni fəaliyyətimizə nəzarət edən hüquq mühafizə orqanları qismində çıxış edən Daxili

İşlər Nazirliyi orqanlarının əməkdaşlarına qarşı törədilən əməl, bu da bir ayrıca hadisədir. Ona görə, əlbəttə ki, bu hadisə öz hüquqi nəticəsini, qiymətini almalıdır. Zəruri istintaq hərəkətlərinin həyata keçirilməsi üçün mütləq vacibdir ki, millət vəkiliinin toxunulmazlığı götürülsün. Ondan sonrakı mərhələdə, əlbəttə ki, hakimiyyətin üçüncü qolunun fəaliyyəti işə düşə bilər. O da hansı qərarı qəbul edəcəksə, şübhəsiz ki, biz də ona hörmətlə yanaşacağıq.

Qaldı ki məsələnin digər aspektlərinə, əlbəttə, ictimai rəy və Azərbaycan cəmiyyəti də bizdən bu cür obyektiv yanaşmanı gözləyir. Əks təqdirdə biz başqa cür yanaşsaq, tutaq ki, baş vermiş hər hansı bir hadisə Milli Məclisin nüfuzuna xələl gətirirsə, bizim yanlış davranışımız ondan daha çox xələl gətirə bilər. Ona görə də biz obyektiv olmağa, düzgün qiymət verməyə borclu yuq.

Azərbaycan Respublikasının VI çağırış Milli Məclisi çox böyük uğurlara imza atıbdır. Azərbaycan Prezidenti yeni Milli Məclisimizi yeni siyasi konfigurasiyada fəaliyyət göstərən, səmərəli fəaliyyət göstərən bir Milli Məclis kimi qiymətləndiribdir. Çox böyük tarixi hadisələrə şahidlik etmişik. 44 günlük Vətən müharibəsində, Qarabağ müharibəsində Milli Məclisin üzvləri, demək olar ki, bütün cəbhələrdə, informasiya cəbhəsində savaşıbdır. Bəzən gecədən səhərə qədər, saat 3-də, 5-də erməni vandalları Gəncəni, Bərdəni atəşə tutan zaman biz millət vəkilləri bir-birimizlə media qurumlarının dəhlizlərində rastlaşırıdıq, eyni zamanda, xarici mediada, beynəlxalq təşkilatlarda. Təkcə onu demək kifayətdir ki, cəmi bir neçə gün bundan əvvəl, bax, bu mötəbər parlamentdə üçtərəfli Bakı Bəyannaməsi imzalandı. Ötən müddət ərzində parlament diplomatiyası ən mükəmməl şəkildə həyata

keçirildi. Belə olan halda bizim, əlbəttə ki, Milli Məclisimiz bir ailədir. Şübhəsiz ki, biz sinxron, bərabər, səmərəli və məqsədyönlü fəaliyyət göstərməyə borclu yuq. Amma təəssüf ki, bəzən belə hadisələr də olur.

Mən fikrimi yekunlaşdıraraq qeyd etmək istəyirəm ki, doğrudan da, Azərbaycanın hüquq sisteminin çox işlək, səmərəli mexanizmləri var. Baxmayaraq ki, millət vəkilinin toxunulmazlığı var, ancaq bu, cəzasızlıq, yaxud cəza tətbiqindən kənar qalmaq hadisəsi deyil. Ona görə də mən hüquq sistemimizin bu addımlarını alqışlayıram və hesab edirəm ki, doğrudan da, zəruri istintaq hərəkətlərinin həyata keçirilməsi, toxunulmazlığı ləğv etmək üçün Azərbaycan Respublikasının Baş Prokurorluğunun təqdim etdiyi əsaslı fikirlər, təqdimatda əksini tapan arqumentlər inandırıcıdır və mən buna səs verəcəyəm. Sağ olun.

Sədrlik edən. Sağ olun, Hikmət müəllim.

Fəzail Ağamalı, buyurun.

F.Ağamalı. Təşəkkür edirəm. Hörmətli xanım Sədr, Hörmətli Baş prokuror, hörmətli həmkarlar. Hadisə baş verib, qanunazidd hərəkət ortadadır, Milli Məclisin üzvü öz səlahiyyət həddini aşıb. Azərbaycan Respublikasının vətəndaşı rəsmi işçi olan polis leytenantını öz yanına çağıraraq, onu təhqir edib, döyüb. Özü də deyib, sən fəxr elə ki, səni Milli Məclisin deputatı döyür. Bu olan halda, ona hansı güzəştədən söhbət gedə bilər? Biz hüquqi dövlətlik, bu hüquqi dövlət çox böyük əziyyətlər, əzablar hesabına gəlib bu səviyyəyə çatıb. Millət vəkillərinin mütləq əksəriyyəti bu prosesdə fəal iştirak ediblər, dövlət quruculuğunda, qanunların qəbul edilməsində böyük peşəkarlıq nümayiş etdiriblər. İndi yaxşı, biz qəbul etmiş olduğumuz qanunların, hüquqi dövlətin əksinə getməliyik və deməli-

yik ki, bu bizim h mkarımızdır? Ona acımaq, t ess f etmək olar, ancaq onun t r tmis  olduđu cinayəti bölüşmək olmaz.  unki hər bir fərdin, hər bir şəxsın qanun qarşısında şəxsi m sulıyy ti var. Ona görə də millət vəkillərinin heç biri n  bu baxımdan xırdalanmalıdır, n  bu baxımdan əziyyət çəkməlidir, n  də bu baxımdan o m sulıyy ti b l şm lidir. Bu, heç bir halda, x susı olaraq demək istəyirəm ki, Milli Məclisin fəaliyyətinə zərrə qədər kölgə sala bilməz. Milli Məclisin yarandıđı gündən bu g n  qədər dövlətin ciddi bir qolu, qanunverici qolu olaraq Azərbaycan xalqı, Azərbaycan dövləti qarşısında m s-t sna xidmətləri var.

Son illər, eyni zamanda, Sahibə xanım, Sizin r hb rlıyiniz altında biz görülən iřl rin möhtəşəmliyini, Azərbaycan dövlətinə bunun vermiř olduđu töhfələri görürük. T k biz görmürük, bunu Azərbaycan xalqı da g r r. D n-yaya miqyasında da bu, yüksək qiymətləndirilir. Yəni bir nəfərin fərdi hərəkətinə görə biz nəyə görə xəcalət çəkməliyik, nəyə görə utanmalıyıq, nəyə görə bunun y k n  gətirib Milli Məclisə dařımalıyıq? Bu gün istənilən peř  sahəsində, səhiyyə sistemində, təhsil sistemində ayrı-ayrı adamlar yol vermiř olduđu cinayətə görə tutulurlar. İndi ona görə bütün səhiyyə sistemi hədəfə alınmalıdır? Ona görə təhsil sistemi hədəfə alınmalıdır? Ayrı-ayrı adamlar icra strukturlarında həbs olundu, icra bařçıları, nazirlər iřd n çıxarıldı. Onların müavinləri, necə dey rl r, ciddi strukturlarda olan rəhbərlər həbs olundular. Ona görə həmin strukturlar xəcalət çəkməlidir? Xeyr, əksinə, bu cür hallar bař verəndə Milli Məclis qətiyyətlə, birmənalı řakild   z n  t mizl m lidir. Bizə bu cür insanlar, bu cür millət vəkilləri lazım deyil. Millət vəkili qanunun aliliyini

əsas götürüb cəmiyyətə, hər bir insana töhfə verən və nümunə olan bir şəxs olmalıdır. Biz buna çalışmalıyıq və belə də var.

Ona görə də mən düşünürəm ki, emosional xarakter daşıyan bu cür çıxışlara ehtiyac yoxdur. İndi sosial şəbəkələrdə deyirlər, desinlər də. Buna görə ən müxtəlif rəylər var, Milli Məclisi bu gün tərifləyənlər, xoş sözlər deyənlər də var. Başqa bir tərəfdən, polisə əl qaldırmağın özü xüsusi olaraq böyük məsuliyyət tələb edir, çünki polisə əl qaldırmaq olmaz. O, gəlib sənə deyib ki, gecə saat 12-dən sonra burada işləmək olmaz, çünki operativ qərargahın qərarı var. Buna əməl etmək lazımdır. Sadəcə, qapını bağla, çıx get. Bunun başqa yolu yoxdur.

Ona görə də mən düşünürəm ki, Respublika Prokurorluğunun aparmış olduğu iş olduqca qanunauyğundur. Bu, Azərbaycanda qanunun aliliyinin ifadəsi kimi dəyərləndirilməlidir, qiymətləndirilməlidir. Bizim şəxsən Kamran Əliyevə böyük rəğbətımız var. Biz onun uzun illər boyu korrupsiyaya qarşı aparmış olduğu mübarizənin şahidi olmuşuq. Biz onun apardığı işin obyektivliyinə qətiyyənlə şübhə etməli deyilik. Biz burada Respublika Prokurorluğunun və məhkəmənin səlahiyyətlərini mənimsəyib, hər hansı fikir söyləməli deyilik. Sadəcə olaraq, biz bu məsələdə ona mane olan toxunulmazlığa xitam veririk, Respublika Prokurorluğunun və İntizam komissiyasının rəyinə. Beləliklə, bundan sonra bütün səlahiyyətlər obyektivliklərinə, ədalətli olduqlarına inandığımız Azərbaycanın hüquq mühafizə orqanlarının ixtiyarındadır. Onlar hər şeyi araşdıracaqlar, onların Eldəniz Səlimovla intriqası, düşmənçiliyi yoxdur. Onlar da bu hadisədən, təbii, narahatdırlar və əminəm ki, məsələ də obyektiv şəkildə araşdırılacaqdır.

Ona görə də Sahibə xanım, bəzən çıxışlarda istiqamət dəyişilir, görürsən ki, bu məsələnin mahiyyəti tam ayrı istiqamətlərə aparılır. Bu gün bizim vəzifəmiz nədir? Bizim vəzifəmiz bu gün Respublika Prokurorluğunun təqdimatına İntizam komissiyasının vermiş olduğu müsbət rəyi təsdiq etməkdir. Xahiş edirəm, səsə qoyaq.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, Fəzail müəllim.

Əli müəllim söz demək istəyirdi, bir dəqiqə.

Ə.Hüseynli. Çox sağ olun, hörmətli Sahibə xanım. Əslində, bugünkü müzakirələr, hesab edirəm ki, İntizam komissiyasının sədri hörmətli Eldar müəllimin və komissiyada müxalifət təmsilçisi hörmətli Fəzail müəllimin sonuncu çıxışı kontekstində tam aydın olur. Hesab edirəm ki, məhz bu mövqə parlamentin aydın mövqeyidir, baxmayaraq ki, bir qədər hüquqi, bir sıra hallarda fərqli fikirlər də səsləndi.

Mənim söz almaqda məqsədim ondan ibarət idi ki, şəxsən mən narahat oldum ki, deputat həmkarlarım arasında deputatın vəzifəli şəxs olması məsələsi belə mübahisəli görünüb. Çünki Konstitusiyaya Məhkəməsinin, həqiqətən də, bir qərarı mövcuddur. Amma o deputatlarla bağlı deyil, ola da bilməzdi. Çünki belə bir müraciət də olmamışdır. Konstitusiyaya Məhkəməsi ancaq “Dövlət qulluğu haqqında” Qanunun kontekstində vəzifəli şəxsin izahatını vermişdir. Əlbəttə ki, hər bir seçkili orqanın nümayəndəsi, dövlət hakimiyyəti orqanının nümayəndəsi kimi, deputat vəzifəli şəxsdir. Məhz buna görə də bir çox qanunların həm də subyektidir. Deputat vəzifəli şəxs olduğuna görə də bir tək parlamentdaxili deyil, parlamentdən kənar davranışına görə də məsuliyyət daşıyır. Bu baxımdan Baş Prokurorluğun məhz 309-cu maddə ilə bu

məsələni araşdırması, cinayət işi qaldırması, hesab edirəm ki, hüquqi baxımdan heç bir mübahisə yaratmamalıdır.

O ki qaldı məsələnin digər tərəflərinə, hesab edirəm, Yeni Azərbaycan Partiyasının üzvləri də bu məsələdə çox aydın bir mövqe nümayiş etdirdilər. Həssaslığın səbəbi ondan ibarətdir ki, son dövrdə parlamentin özündə görülən işlər, xüsusən nizam-intizamın gücləndirilməsi ilə bağlı həyata keçirdiyimiz işlər, deputatın etik davranış qaydasının, bu yaxınlarda İntizam komissiyasının Əsasnaməsinin qəbulu kontekstində, əlbəttə ki, bu məsələ bizi daha çox narahat etməyə başlayır.

İkincisi, cənab Prezidentin son illərdə, bütövlükdə ölkədə həyata keçirdiyi islahatların vacib bir elementi vəzifəli şəxslərin davranışı və məsuliyyəti ilə bağlıdır. Məhz bu kontekstdə də bu mövzuya parlament çox həssas yanaşır və o deputatların fikri ilə razıyam ki, bu, heç bir halda parlamentin, bütövlükdə, fəaliyyətinə kölgə sala bilməz, bu, bir deputatın məsuliyyətidir və deputatların, həmkarların özlərinin bu cür barışmaz mövqeyi, əslində, bu məsələyə verilən qiymətdir.

Bu baxımdan, hörmətli xanım Sədr, hesab edirəm ki, həm cənab Baş prokurorun, xüsusən də İntizam komissiyasının mövqeyi, həm də dünənki müzakirəsi Eldəniz Səlimovun toxunulmazlığına xitam verilməsi üçün kifayət qədər əsasların olduğunu bir daha sübut edir və məsələyə münasibət bildirilməsini xahiş edirəm.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, Əli müəllim.

Səsə qoymazdan əvvəl mən sözü hörmətli Kamran müəllimə vermək istəyirəm. Kamran müəllim, deputatlarımızın çıxışlarında bir neçə suallar səsləndi. Xahiş edirəm, onlara münasibət bildirin.

K.Əliyev. Təşəkkür edirəm, hörmətli Sahibə xanım. İlk öncə, icazə verin, bütün Milli Məclisin deputatlarına, burada çıxış edən bütün deputatlara, başda Siz olmaqla təşəkkürümü bildirim ki, ölkə ictimaiyyəti üçün çox böyük əhəmiyyət daşıyan bu məsələ ilə bağlı yığıldınız və ətraflı müzakirələr aparıldı. Həmçinin burada Milli Məclisin bəzi deputatları tərəfindən hüquq mühafizə orqanlarının, prokurorluğun ünvanına səslənən xoş fikirlərə görə hər birinizə təşəkkürümü bildirirəm. Burada söylənən digər fikirlərə münasibət bildirmək mənim səlahiyyətim xaricindədir, mən bu fikirdə deyiləm. Amma bir-iki məsələyə fikir bildirim, sonra sualları cavablandıracağam.

Deməli, birincisi, mən də o fikirlə tam razıyam ki, bu hərəkət qətiyyənlə Milli Məclisin nüfuzuna xələl gətirmir. Bu problem cəmiyyətin problemi, Milli Məclisin deputatı da ola bilər, digər hər hansı vəzifəli şəxs də ola bilər. Ən əsası odur ki, Milli Məclis öz qətiyyətini, iradəsini göstərir, onun bu məsələyə prinsipial münasibət sərgiləməyinin mən şahidiyəm. Hesab edirəm ki, gələcəkdə belə hallar olmayacaq. Biz hamımız buna təəssüf edirik, cəmiyyətin üzvləri kimi təəssüf edirik.

Növbəti bir məsələ burada səsləndi, bəzən sosial şəbəkələrdə Milli Məclisin ünvanına təhqiramiz sözlər və sair deyilir. Təəssüflər olsun ki, bu, təkcə Milli Məclislə bağlı deyil, digər dövlət qurumları ilə də bağlıdır. Təkcə sosial şəbəkələrdə deyil, bəzi mətbuat orqanlarında da vətəndaşların şəxsi həyatı ilə bağlı, ümumiyyətlə, etik qaydalara riayət etmədən bəzi məlumatların yayılması halları olur. Digər hüquq mühafizə orqanları kimi, prokurorluq orqanları da bu sahədə mübarizəni davam etdirir. Mətbuatdan siz də görürsünüz, bəzən belə hallar olur və

biz bununla bağlı qanunla nəzərdə tutulan bütün tədbirlərdən istifadə edirik. Son zamanlar məsuliyyətə cəlb olunan bəzi şəxslər, cinayət məsuliyyətinə, inzibati məsuliyyətə və sairə bağlı bu sahədə biz prokurorluq olaraq fəaliyyətimizi davam etdirəcəyik.

Burada, deməli, əməlin tövsifi ilə bağlı deyildi, nəyə görə 309-cu maddə? Hörmətli Əli müəllim tamamilə doğru buyurdu, Konstitusiya Məhkəməsi deputatın statusu, onun vəzifəli şəxs olub-olmaması ilə bağlı heç vaxt qərar verməyib. Mən hüquqi təfərrüata varıb vaxtınızı almaq istəmirəm, klassik olaraq bəllidir ki, vəzifəli şəxslərin üç kateqoriyası var. Hakimiyyət nümayəndələrinin vəzifəli şəxs olması heç bir zaman mübahisə doğurmamışdır, mən bunu hörmətli deputatımız Erkin müəllimin verdiyi suala cavab olaraq bildirirəm. O, Konstitusiya Məhkəməsinin verdiyi qərarı xatırlatdı. Konstitusiya Məhkəməsinin qərarı bəzi inzibati vəzifələr tutan şəxslərlə bağlıdır, mübahisəli məsələlər təcrübədə yaranır, onunla bağlı verilir. Amma Milli Məclisin deputatları klassik olaraq hakimiyyət nümayəndəsi kimi vəzifəli şəxslərdir.

Növbəti məsələ. Erkin müəllim sual verir ki, niyə 315-ci maddə deyil, 309-cu maddə? Xatırlatmaq istəyirəm ki, əlimin altında qanunun mətni yoxdur, amma bildiyim qədər 315-ci maddə hakimiyyət nümayəndəsinin öz vəzifəsini birbaşa icrası ilə bağlı olmalıdır. Yəni polis vəzifəsini icra etmiş olsaydı, həmin polis əməkdaşı Zaur Mirzəyev həmin vaxt vəzifəsini icra etmiş olsaydı, əməlin tövsifi 315-ci maddə ilə nəzərdən keçirilə bilərdi. Amma burada mən qeyd etdim ki, o, həmin vaxt vəzifəsinin icrasında olmamışdır, onu zəng edib ora çağırmışlar və ona görə də əməlin tövsifi 315-ci maddə ilə mümkün deyil.

Niyə səlahiyyət həddini aşma? Deputatın səlahiyyəti var, “Azərbaycan Respublikası Milli Məclisi deputatının statusu haqqında” Qanunun 17, 18, 20-ci maddələrində deputatların öz fəaliyyətləri ilə bağlı səlahiyyətləri nəzərdə tutulmuşdur və o səlahiyyətlər içərisində qanunla ona verilmiş səlahiyyətlər çərçivəsində hər hansı hüquq mühafizə orqanının və istənilən dövlət qurumlarının fəaliyyətinin daha da yaxşılaşdırılması, orada neqativ hallarla bağlı mübarizə aparmaq səlahiyyətləri də vardır. Məhz burada deputat, bizim fikrimizcə, bu səlahiyyətləri aşır, bu səlahiyyətləri keçir, artıq qanunsuz formaya keçir, tələbi qanunsuzdur. Bax, bununla bağlıdır. Nə isə, bu barədə mən çox hüquqi mübahisələr aparmaq istəməzdim. Məhz buna, qeyd etdiyim hallara görə də biz 309-un ikinci hissəsi ilə iş başlamışıq və burada iki obyekt var. Obyektin biri şəxsdir, vətəndaşdır, polis əməkdaşı da ilk növbədə vətəndaşdır, şəxsiyyətdir, onun şəxsiyyətinə toxunulub, fiziki xəsarət yetirilib. Bu, birinci. İkinci obyekt də dövlətin maraqlarıdır, dövlətin nüfuzudur, o polisin öz fəaliyyətini həyata keçirməsi zamanı yaranan ictimai münasibətlərə vurulan zərbdən. Məhz buna görə də biz bunu ağır nəticələr kimi, bu əməlin ikinci hissə ilə tövsif edilməsini nəzərdə tuturuq.

Burada bir məsələ də, səhv eləmirəmsə, hörmətli deputatımız Qüdrət müəllim tərəfindən qaldırıldı ki, belə halların olması Eldəniz Səlimova təhdidlərin, təzyiqlərin olması ilə bağlıdır mı? Mən belə başa düşdüm ki, hadisəyə qədər olanlardan söhbət gedir. Şəxsən istintaqda toplanmış materiallarla bağlı bizdə belə bir məlumat yoxdur. Biz Eldəniz Səlimov deputatlıq toxunulmazlığına malik olduğuna görə onu hələ istintaqa dəvət etməmişik, dinləmə-

mişik. Amma mən də sosial şəbəkələrdə onun yaydığı məlumatlardan belə iddiada olduğundan məlumatlıyam. Təbii ki, bu hallar araşdırılacaq. Belə hallar varsa, buna da tam hərtərəfli obyektiv hüquqi qiymət verilməsi təmin ediləcəkdir. Amma onu qeyd etmək istərdim ki, belə hallar olmuş olsa da, bunun qanuni həlli yolları var.

Bir məsələni də Tahir müəllim qaldırdı. Mən belə yanaşmanın, məsələnin bu qaydada qoyuluşunun qəti əleyhinəyəm. Təbii, biz də başa düşürük ki, bu hadisənin təfərrüatları var. Bir daha deyirəm, geniş danışmaq, sübutları təhlil etmək fikrindən uzağam. Amma onu demək istəyirəm ki, əgər bu, xırda bir hal olsaydı, cinayət işi başlamadan İntizam komissiyasında da baxıla bilərdi. Amma gələcək istintaqın nəticələrindən sonra, əgər iş məhkəməyə qədər gedəcəksə, orada, qanun imkan verən mərhələdə görülməyə, bununla ətraflı tanış olanda tam əmin olacaqsınız ki, biz tamamilə başqa bir hadisə ilə rastlaşmışıq. Burada yalnız iki tərəfi barışdırmaqla həll olunması məsələ deyil. Bu bir qədər başqa müstəvidə olan hadisələrdir. Diqqətinizə görə təşəkkür edirəm.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, Kamran müəllim.

Sabir müəllim, Siz suala yazılmışsınız. Mən istəyirdim səsə qoymamışdan əvvəl özüm də bir-iki kəlmə söz deyim. Sualınız var Kamran müəllimə?

Yerdən. *(Eşidilmir.)*

Sədrlik edən. Buyurun.

S.Rüstəmxanlı. Hörmətli Sahibə xanım, hörmətli Məclis, hörmətli Baş prokuror. Mən də çıxışa yazılmışdım və təbii ki, bu məsələlərlə bağlı öz fikirlərim var idi, xüsusən deputat toxunulmazlığı məsələsi ilə bağlı. Deputat, əslində, toxunulmazlığı öz mədəniyyəti, xalq arasın-

dakı hörməti ilə qazanmalıdır. Xüsusi qanunla gələn hörmətin, toxunulmazlığın axırı belə olur. Nə isə mən toxunulmazlığına xitam verilməsi barədə qəbul olunmuş qərara, İntizam komissiyasının və Baş prokurorun müraciətinə səs verəcəyəm.

Amma bir şeyi demək istəyirəm. Sadəcə, qısaca onu deyim ki, bir halda biz Milli Məclis bu gün yığılıb, bir yerdəyik. Bu gün qardaş Türkiyədə yanğın terrorunun çox böyük bir fəlakət gətirdiyini hamımız bilirik. Bu, bir terroordur və bunu boynuna götürən müəyyən qurumlar da var. Az qala Türkiyənin bütün ərazisində böyük yanğın ocaqları var. Bəziləri nəzarət altına alınıb. Bəziləri hələ də meşələri və yaşayış məntəqələrini yandıra-yandıra gedir, böyük ziyan vurur. Hər halda böyük bir fəlakətdir. Azərbaycan rəhbərliyi buna münasibət bildirib. Ən əsası odur ki, elə bu gün, – hüquq mühafizə orqanlarından söhbət gedir, – Azərbaycanın hüquq mühafizə orqanlarının bir qanadı, Fövqəladə Hallar Nazirliyinin əməkdaşları çox böyük komanda şəklində vaxtında Türkiyənin yardımına gediblər. Təyyarə, helikopterlər, maşınlar, insan qüvvəsi. Bu, böyük bir qardaşlıq addımıdır.

Müharibədə Türkiyə tərəfindən Azərbaycana göstərilən münasibəti bu gün Azərbaycan bu şəraitdə Türkiyəyə göstərir və dövlətlərimizin birliyini, qardaşlığını, bundan sonrakı bütün həyatımız boyu davamlı bir yerdə olacağımızı dünyaya sübut edirik. Ona görə də mən hesab edirəm, biz bu gün həm bizim Fövqəladə Hallar Nazirliyinin oraya gedən yanğınsöndürənlərinə Məclis adından təşəkkürümüzü bildirməliyik, həm də Türkiyəyə Milli Məclis adından hansı bir şəkildə, ya rəsmi bir məktub, ya da hər halda Milli Məclisin bir müraciəti göndərilməlidir

ki, biz sizin yanınızdayıq. Azərbaycan istənilən şəkildə Türkiyənin üzləşdiyi bütün terror hadisələrində ona yardım etməyə hazırdır. Təşəkkür edirəm.

Sədrlik edən. Sabir müəllim, çıxışınıza görə çox sağ olun.

Hörmətli həmkarlar, mən sizi məlumatlandırım ki, elə birinci gündən, bu hadisənin birinci günündən mən Milli Məclis adından cənab Mustafa Şentopa, Türkiyə Böyük Millət Məclisinin spikerinə başsağlığı verdim və bizim onlarla həmişə birlikdə olduğumuzu bir daha vurğuladım. Siz bilirsiniz ki, artıq o, iyulun 29-da Bakıdan ayrıldı və elə həmin gün bu müraciəti də mən ona çatdırdım.

Hörmətli həmkarlar, səsverməyə keçməzdən əvvəl, icazə verin, mən də bəzi fikirlərimi sizinlə bölüşüm. İlk öncə qeyd edirəm ki, Milli Məclisin deputatı olmaq yüksək şərəfdir. Hörmətli həmkarlarım, siz bu gün dəfələrlə bunu qeyd etdiniz və mən də qeyd etməyi özümə borc bilirəm. Düşünürəm ki, Milli Məclisin deputatı ən yüksək şərəf olmağı ilə birlikdə, xüsusən də Azərbaycan Respublikasının Prezidenti cənab İlham Əliyev kimi müdrik siyasi və dövlət xadiminin rəhbərlik etdiyi ölkədə millət vəkili olmaq daha böyük şərəfdir və həm də etibardır. Möhtərəm İlham Əliyev xalqımızı Vətən müharibəsində qələbəyə çatdırmış bir liderdir. Onun rəhbərliyi ilə Azərbaycan Respublikası indiyə qədər möhtəşəm inkişaf yolu keçib, həyatın bütün sahələrində böyük nailiyyətlər əldə edib və bundan sonra daha böyük uğurlara imza atacaqdır.

2020-ci il martın 10-da VI çağırış Milli Məclisin birinci iclasında möhtərəm Prezidentimizin etdiyi proqram xarakterli çıxış, düşünürəm ki, hamımızın yadımızdadır. Dövlət başçısı həmin çıxışında parlamentin fəaliyyətinin necə qurulması ilə bağlı tövsiyələrini də söyləmiş, eyni zaman-

da, Milli Məclisin üzvləri qarşısında qoyulan tələbləri də göstərmişdir. Cənab Prezident demişdir: “Yeni tərkibdə formalaşan Milli Məclis mənəvi cəhətdən qüsursuz olmalıdır. Çünki bizim əsas islahatlarımızın mahiyyəti də budur. Əgər bizim vətəndaşlar yaxından baxsalar, görürlər ki, siyasi sahədə struktur islahatları, kadr islahatları, vəzifələrə gətirilən kadrlar təmizdirlər. Yəni onların arxasında heç bir, necə deyürlər, mənfi iz yoxdur. Milli Məclis də, onun deputatları da bu meyarlara cavab verməlidirlər”. Bu sözlər hamımızın yaxşı yadımızdadır.

Hörmətli həmkarlar, ötən bir il yarıma yaxın dövrdə biz sizinlə birlikdə parlamentin fəaliyyətini dövlət başçısının çıxışında irəli sürülmüş tövsiyələr əsasında qurmağa çalışmışıq. Milli Məclis möhtərəm Prezidentimizin həyata keçirdiyi əsaslı islahatların ön sırasında olan dövlət qurumlarından birinə çevrilib. Mən düşünürəm, biz hər birimiz yaxşı başa düşməliyik ki, qanunvericilik orqanının üzvü, deputat olmaq həm də ciddi məsuliyyət deməkdir. Deputatın qəbul olunmuş qanunlara, icra orqanlarının qərarlarına necə əməl etməsi onun həm siyasi və ictimai xadim, həm də xalqın diqqət mərkəzində olan bir insan kimi yetkinliyini göstərir. Deputat özünü heç kəsdən üstün tutmamalı, danışıqı, rəftarı ilə başqalarına nümunə olmalıdır. Mən həmkarımızın deputat adına yaraşmayan hərəkəti ilə əlaqədar dərin təəssüfümü bildirirəm. Mən dünən də bunu komitə sədrlərinin iclasında demişdim. Ümid edirəm ki, gələcəkdə biz bir daha bu cür məsələləri müzakirə etmək məcburiyyətində qalmayacağıq.

Hörmətli həmkarlar, məsələnin müzakirəsi onu da göstərdi ki, Milli Məclisin deputatının toxunulmazlığına

xitam verilməsi barədə Baş prokurorun təqdimatında kifayət qədər əsaslar vardır və İntizam komissiyasının rəyi də bunu göstərdi. Düşünürəm ki, biz indi səsverməyə keçə bilərik. Xahiş edirəm, məsələyə münasibət bildirin.

Səsvermənin nəticələri	(saat 12.38 dəq.)
Lehinə	98
Əleyhinə	0
Bitərəf	1
Səs vermədi	1
İştirak edir	100
Nəticə: Qəbul edildi	

Çox sağ olun, Milli Məclisin qərarı qəbul edildi.

Hörmətli həmkarlar, növbədənənar sessiyamızın gündəliyinə daxil olan məsələ başa çatdı, mən hamıya təşəkkür edirəm və Milli Məclisin növbədənənar sessiyasını bağlı elan edirəm.

(Azərbaycan Respublikasının Dövlət himni səslənir.)

EDİLMƏMİŞ ÇIXIŞLARIN MƏTNLƏRİ

8 iyun 2021-ci il

Ceyhun Məmmədov. Bir neçə gün bundan əvvəl növbəti dəfə mülki vətəndaşlarımız Kəlbəcər ərazisində minaya düşərək həyatlarını itirdilər. Ötən yeddi ay ərzində 140-dan çox insan minaya düşüb, 27 mülki şəxs mina partlaması nəticəsində həlak olub.

Əvvəlki dövrlərdə olduğu kimi, bu dəfə də biz bir sıra dövlətlərin və beynəlxalq qurumların bu məsələyə laqeyd və biganə münasibətinin şahidi olduq.

Erməni “hərbçilərinin”, əslində isə terrorçu olan şəxslərin azad olunması ilə bağlı bəyanat verən, özünü demokratiyanın beşiyi sayan dövlətlərin və beynəlxalq təşkilatların böyük əksəriyyəti, həmişə olduğu kimi, bu dəfə də susdular. Bu, növbəti ikili standartlarla qərəzli və ədalətsiz yanaşmanın təzahürüdür.

Bu gün mənim böyüyüb başa çatdığım bölgənin əl məhz bu minalar səbəbindən öz doğma dədə-baba yurdlarına qayıda bilmirlər. Bu gün bizə ən çox müraciət bununla bağlıdır. 30 ildir doğma yurda qayıdacağını səbirsizliklə gözləyən insanlar öz elinə, obasına dönə bilmirlər.

Əgər həmin qurum və təşkilatlar özlərini insan hüquqlarının müdafiəçisi hesab edirlərsə, bu məsələyə mütləq ciddi reaksiya verməli, ermənilərin bu əməllərini qətiyyətlə pisləməli, ikili standartlara son qoymalıdır.

Əliabbas Salahzadə. Əlillərə qayğı hər bir dövlətin həyata keçirdiyi sosial müdafiə siyasətinin ən mühüm və əsas istiqamətlərindən biridir. Ölkəmiz müstəqillik qazandıqdan sonra cəmiyyətin bir hissəsi olan əlillərə dövlət

qayğısı hər il yüksəlməkdə davam edir. Bu sahədə bir çox qanunlar qəbul olunub, vaxtaşırı əlillər mənzillərlə, avtomobillərlə təmin olunur, onlara verilən pensiya və təqaüdlər ildən-ilə artırılır. Bundan əlavə, Azərbaycan dövləti 2006-cı il 13 dekabr tarixində “Əlillərin hüquqları haqqında” beynəlxalq konvensiyanın protokoluna qoşulmaq barəsində qanun da qəbul edib.

Konvensiyaya əsasən Azərbaycan dövləti əlil vətəndaşların digərlərindən fərqləndirilməsi üçün öz üzərinə öhdəlik götürüb. Azərbaycan dövləti beynəlxalq qanunlarda nəzərdə tutulduğu kimi, öz vətəndaşlarının hüquqlarını ciddi şəkildə qoruyur. Əlilliyi olan şəxslərin xüsusiyyətlərinə, o cümlədən sağlamlıq imkanları məhdud 18 yaşına-dək uşaqların inkişaf edən qabiliyyətinə və onların öz fərdiliyini saxlamaq hüquqlarına hörmət olunması, onların insan müxtəlifliyinin komponenti və bəşəriyyətin bir hissəsi kimi qəbul edilməsi ölkəmizdə dövlət siyasətinin əsas prinsiplərindəndir.

Bildiyiniz kimi, Ali Baş Komandan, Prezident İlham Əliyevin rəhbərliyi ilə Azərbaycan Respublikası Silahlı Qüvvələrinin həyata keçirdiyi zəfər yürüşü və diplomatik sahədə qazanılmış uğurlarımız nəticəsində torpaqlarımız işğaldan azad edildi. Bununla da Azərbaycan BMT Təhlükəsizlik Şurasının qətnamələrinin icrasını təmin etdi, beynəlxalq hüququn norma və prinsipləri, tarixi ədalət bərpa olundu. Bu qələbə ölkəmizin beynəlxalq nüfuzunu daha da yüksəldərək bugünkü və gələcək nəsillərin qürur mənbəyinə çevrildi.

Cənab Prezident İlham Əliyevin imzaladığı fərman və sərəncamlar əsasında dövlətimiz Vətən müharibəsində şəhid olmuş döyüşçülərimizin ailə üzvlərinə, qazi və hərbi-

çilərimizə dərin ehtiramla diqqət və qayğı göstərir.

Bu gün müharibə əlilləri və şəhid ailələrinin mənzil-məişət şəraitinin yaxşılaşdırılması dövlət siyasətinin mühüm prioritetlərindən biridir. Bu kateqoriyadan olan insanlar üçün müasir tələblərə cavab verən fərdi və çoxmənzilli yaşayış binalarının tikilib istifadəyə verilməsi bunun əyani sübutudur. Eyni zamanda, dövlət başçısı tərəfindən imzalanan müvafiq fərman və sərəncamlara əsasən əlillərə ödənilən pensiya və müavinətlərin məbləği davamlı olaraq artırılır.

Əlil vətəndaşlara dövlət qayğısının gücləndirilməsi siyasətinə uyğun olaraq, Nazirlər Kabineti tərəfindən əlillərin sosial müdafiəsi ilə bağlı nəzərdə tutulmuş dövlət proqramının maliyyələşdirilməsi təmin olunub. “Sosial müavinətlərin məbləğinin artırılması haqqında”, “Müharibə əlillərinə Azərbaycan Respublikası Prezidentinin təqaüdünün təsis edilməsi haqqında”, “Müharibə əlillərinə Azərbaycan Respublikası Prezidentinin təqaüdünün artırılması barədə” Prezident fərmanları bu kateqoriyadan olan insanların rifah halını yaxşılaşdırmağa xidmət edir.

“Əlilliyi olan şəxslərin hüquqları haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununda dəyişiklik edilməsi barədə qanun layihəsi də “Əlilliyi olan şəxslərin hüquqları haqqında” Azərbaycan Respublikasının 2018-ci il 31 may tarixli Qanununun tətbiqi barədə” Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2018-ci il 18 iyul tarixli Fərmanının icrasının ən qabaqcıl beynəlxalq təcrübə nəzərə alınmaqla, təmin edilməsi məqsədi ilə hazırlanıb.

Ümumdünya Səhiyyə Təşkilatının müəyyənləşdirdiyi standartlar, beynəlxalq təcrübə nəzərə alınmaqla, eyni zamanda, bir sıra ölkələrin bu sahədəki qanunvericiliyinə

əsaslanaraq hazırlanmış əlilliyin müəyyən olunması meyarlarına görə əlillik dərəcəsinin ənənəvi üç qrupu əvəzinə, orqanizmin funksiyalarının itirilməsi faizi və bundan irəli gələrək həyat fəaliyyətinin əsas kateqoriyalarının məhdudlaşması dərəcələri əsasında qiymətləndirilməsi yanaşması layihədə əsas götürülüb.

İnanırıq ki, bu yanaşma əlillərin daha layiqli həyat şəraitinin təmin olunmasına xidmət edəcək, əlilliyi olan şəxslərin mövcud potensialını maksimum inkişaf etdirməklə onların sərbəst yaşamaq imkanlarının artırılmasına, bu şəxslərin digərləri ilə bərabər səviyyədə cəmiyyətin həyatında tam və səmərəli iştirakına şərait yaradacaqdır.

İltizam Yusifov. “Azərbaycan Respublikası Hökuməti ilə Türkiyə Respublikası Hökuməti arasında peşə təhsili sahəsində əməkdaşlığa dair Protokol”un təsdiq edilməsi haqqında qanun layihəsini mən də dəstəkləyirəm və əvvəlcədən bildirirəm ki, qanun layihəsinin lehinə səs verəcəm.

Qanun layihəsinə görə ölkəmizdə 2 peşə təhsili verən müəssisənin bazasında Türkiyə Respublikası Milli Təhsil Nazirliyinin dəstəyi ilə 2 yeni peşə təhsili müəssisəsinin təsis edilməsi nəzərdə tutulur. Bilirsiniz ki, müasir dövrdə, iqtisadiyyatda davamlı inkişaf, iqtisadi artım, əsasən, insan kapitalı hesabına həyata keçirilir. Bütün dünyada insanların təhsilinə, xüsusən peşə təhsilinə, bu sahədə kədr hazırlığına yönələn investisiyaların gəlirlik səviyyəsi digər sahələrdən dəfələrlə üstündür.

İqtisadiyyatda əmək bazarının tələblərinə cavab verən peşə hazırlıqlı kadrlara tələbat həmişə yüksək olub. Son illədə bu sahədə bir qədər kədr çatışmazlığı hiss olunur.

Bu gün ümumi təhsil müəssisələrini bitirən insanların təxminən 37 faizi ali təhsil müəssisələrinə, 13 faizi texniki

peşə məktəblərinə üz tuturlar. Qalan 50 faizi isə əmək bazarına hazırlıqsız, heç bir peşəsi olmadan daxil olurlar.

Dövlət Statistika Komitəsinin 1991–2020-ci illəri əhatə edən dövr üçün bəzi rəsmi rəqəmlərinə nəzər salsaq, görürük ki, bu dövrdə peşə təhsili müəssisələrinin sayı 40 faizə qədər azalıb (176–110). Peşə təhsili müəssisələrinə qəbul olunanların sayı 3,2 dəfə, peşə təhsili müəssisələrində təhsil alanların və bitirənlərin sayı 3,5 dəfə azalıb.

Peşə təhsilinin həcminin azalması fonunda ali təhsil müəssisələrində təhsil alan tələbələrin sayı isə bu illər ərzində təxminən 2 dəfəyə yaxın, 80 faiz artıb (105063–187654). Düzdür, bunun obyektiv səbəbləri də var. Peşə məktəblərinin fəaliyyətindəki tənəzzül artıq ötən əsrin 1980-ci illərinin sonundan özünü büruzə verməyə başlamışdır. Bu tendensiya bütün postsovet məkanında müstəqillik dövründə də davam etdi.

Bu gün ölkəmizdə əmək bazarında, xüsusən də sənayedə ali təhsilli kadrlara ehtiyac olmadığı halda, peşə təhsilli bir qaynaqçıya və ya qülləli kran üzrə mütəxəssisə və digər peşə təhsilli işçilərə böyük ehtiyac duyulur.

Dövlət başçısı cənab İlham Əliyevin dediyi kimi: “Bu gün Azərbaycanda yaradılan yeni peşə məktəbləri çox böyük hörmətə layiq məktəblər olmalıdır. Çünki bizə peşəkar kadrlar lazımdır”.

Bəli, bizə bu gün peşəkar kadrlar lazımdır. Bu gün dünyada su qıtlığı hiss olunur. Kənd təsərrüfatını ənənəvi yollarla inkişaf etdirmək mümkün deyil. Məlumat üçün deyim ki, 2019-cu ildə kənd təsərrüfatı üzrə ali təhsil diplomunu alan mütəxəssislərin sayı faiz etibarını ilə həmin ildə ali təhsil diplomunu alanların cəmi 1 faizini təşkil edir. Bu, çox kiçik rəqəmdir. Bəs onda biz kənd təsərrüfatını necə

inkişaf etdirək?

Bu gün bu sahədə bütün sahibkarlara, təsərrüfat sahiblərinə, ümumiyyətlə, ölkəmizə ixtisaslı kadrlar lazımdır. Biz iqtisadiyyatımızı inkişaf etdirmək üçün mütləq bu faktları nəzərə almalıyıq və mütəxəssislərin hazırlanmasında peşə təhsilinə böyük önəm verməliyik.

44 günlük müharibədə müzəffər ordumuz Ali Baş Komandanın rəhbərliyi altında bir tarix yazdı. Bizim əks-hücum əməliyyatlarımız bütün dünyaya göstərdi ki, gələcəkdə mülki insan tələfatına yol vermədən ağıllı hərbi əməliyyatlar necə aparılmalıdır. Buna görə də peşə təhsilində müasir texnologiyaların, müasir silahların, o cümlədən insansız uçuş aparatlarının sütununu təşkil edən texniki sahələrə xüsusi önəm verilməlidir. Məlumat üçün deyim ki, ali təhsildə diplom alan tələbələrin sayında texniki, belə desək, mühəndislik sahəsi cəmi 20 faiz təşkil edir. Sonda konkret olaraq bir neçə də təklif səsləndirəcəm.

1. Dünya praktikasında olduğu kimi, peşə təhsili artıq ümumtəhsil məktəbləri səviyyəsində öz həllini tapmalıdır.

2. Sənayedə işəgötürənlərə imkan vermək lazımdır ki, peşə hazırlığında yaxından iştirak etsinlər və özləri kadr hazırlasınlar.

3. Növbəti büdcə müzakirələri zamanı peşə təhsili müəssisələrinin maddi-texniki bazasını möhkəmləndirmək üçün biz bu sahəyə ayrılan vəsaiti diqqətdə saxlamalıyıq.

4. Peşə təhsilinin icbariliyi təmin olunmalıdır və işəgötürənlər bunu mütləq nəzərə almalıdırlar.

5. Nəzərə alsaq ki, peşə təhsilinə, əsasən, əhalinin nisbətən aztəminatlı təbəqəsi gedir, ona görə də peşə təhsili dövlət hesabına, ödənişsiz olmalıdır.

Biz ölkədə peşə təhsilini daha da inkişaf etdirməliyik.

Bu məsələ daim aktual olmalıdır və bizim gələcək inkişafımızda mühüm rol oynamalıdır.

Jalə Əhmədova. Əlillik, məşğulluq, pensiyaların təyinatı sahəsində bir sıra problemlərin olduğu hamımıza məlumdur. Saxta və düzgün təyin edilməyən əlilliklər günümüzün aktual problemlərindən biridir. Seçici müraciətlərinin böyük əksəriyyətində də bu problem qeyd edilir, Dövlət Sosial Müdafiə Fondundan dəfələrlə imtina cavabı aldıqlarını bildirir, bu qurumun fəaliyyətindən şikayətlənirlər. Birinci Qarabağ müharibəsində iştirak etmiş şəxslərin əlilliklə bağlı illərdir ki, dövlət tərəfindən ödənilən təqaüdləri dayandırılıb. Əlilliyin müəyyən edilməsi üçün yenidən müayinədən keçmələri tələb olunan bu kateqoriya insanların bəzilərinin ağır yataq xəstələri olduğunu və sağlamlıqlarının buna imkan vermədiyini qeyd etmək istəyirəm. Yaxşı olardı ki, həmin şəxslərin əlilliklə bağlı yenidən müayinə edilməsi üçün Tibbi-Sosial Ekspert Komissiyasının üzvlərindən ibarət səyyar komissiya təşkil olunsun, müayinələr vətəndaşın evində aparılsın. Habelə DSMF-nin regionlardakı filiallarının fəaliyyətinə nəzarət gücləndirilsin.

Seçicilərimi narahat edən digər məsələ iş problemidir. Regionlarda vətəndaşların illərlə rayon məşğulluq mərkəzlərinə ayaq döyməsi və müraciətlərinə “gedin, iş olanda deyəcəyik” kimi cavablar verilməsi insanların haqlı narazılığına səbəb olur. Yəni 6–8 ildir ki, iş üçün qeydiyyatdan alınmış vətəndaşların bu günə kimi işlə təmin edilməməsi, ümumiyyətlə, nə fəhlə, nə də ali təhsilli insanlara iş olma-ması nə dərəcədə düzgündür? Çıxış yolu olaraq rayonlarda fəaliyyət göstərən, istər özəl, istərsə də dövlət sektorundakı bütün müəssisə və təşkilatların təklif etdikləri va-

kansiyaların məşğulluq mərkəzlərinə verilməsini və məşğulluq mərkəzləri üzərində ciddi nəzarət mexanizminin tətbiq olunmasını təklif edərdim.

İşsizlik problemi yaradan səbəblərdən biri də pensiya yaşına çatmış və pensiya hüququ almış şəxslərin hələ də nəyinsə müqabilində işdə saxlanılmasıdır ki, bu da ali təhsilli gənclərin işsiz qalması deməkdir.

Vətəndaşları narahat edən digər məsələ güzəştli şərtlərlə pensiya təyinatıdır. Vətəndaş şikayətində yazır ki, 30 illik iş stajının 12 il 6 ayını zərərli istehsalatda çalışıb və 60 yaşı tamam olanda pensiyaya çıxmaq üçün DSMF-nin Xüsusi Şərtlərlə Təyinat üzrə Mərkəzi Filialına müraciət edib. Mərkəz isə pensiya kapitalının 39600 manat olduğunu və vətəndaşın pensiya kapitalının 31327 manat təşkil etdiyini əsas götürərək imtina cavabı verib. Xahiş edirəm, DSMF bu məsələyə aydınlıq gətirsin – 31327 manat sosial kapitalı olan 61 yaşlı vətəndaş 39600 manat sosial kapitalı neçə il müddətinə toplaya bilər? Cavab bəllidir, ömrünün sonuna kimi. Onu da qeyd edirəm ki, 2020-ci il iyun ayının əvvəlində mətbuatda Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyinin bu kateqoriyadan olan vətəndaşlar üçün pensiya qanunvericiliyində dəyişikliklər edilməsinə dair yeni layihə hazırlaması və layihədə pensiya kapitalının məbləğini 30 faizə qədər azaltması təklifi barədə məlumatlar yer almışdı.

Çıxışımın sonunda bildirmək istəyirəm ki, bu gün müzakirəyə çıxarılmış yeni qanun layihələri, xüsusi ilə “Əlilliyi olan şəxslərin hüquqları haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununda dəyişiklik edilməsi barədə yeni qanun layihəsi həssas kateqoriyadan olan vətəndaşlarımıza dövlət qayğısının daha da artırılması istiqamətində atılan mü-

hüm addımlardan biridir. Vətəndaşların mənafeyi naminə qanunlara edilmiş dəyişiklikləri və yeni qanun layihələrini müsbət dəyərləndirirəm.

Malik Həsənov. Bu gün ölkəmizin gündəmində bir neçə məsələ vardır. Bu məsələləri siyasi, hərbi, iqtisadi və sosial olmaqla müxtəlif qruplara bölmək olar. Son günlərin gündəmdə olan hərbi-siyasi məsələləri sırasında erməni təxribat qrupları tərəfindən işğaldan azad edilmiş ərazilərin minalaşdırılması nəticəsində mülki vətəndaşlarımızın həlak olması və mina xəritələrinin qarşı tərəfdən hələ də təqdim olunmaması da yer alır.

Doğrudur, siyasi-diplomatik baxımdan bu məsələyə biz ısrarlı şəkildə mövqe ortaya qoymalıyıq. Ermənilərin bu cür fəaliyyətinin beynəlxalq ictimaiyyət tərəfindən pislənməsinə nail olmalıyıq. Amma nəzərə alsaq ki, zaman gözləmir, bu gün bizim ən böyük vəzifəmiz məskunlaşmanı qısa müddət ərzində başa çatdırmaqdır. Bu, ölkəmizin iqtisadi inkişafı baxımından olduqca əhəmiyyətli olsa da, işğaldan azad olunmuş torpaqlarımızda gələcəkdə baş verə biləcək təhlükələrin qarşısının alınması baxımından daha böyük əhəmiyyətə malikdir.

Hamıya məlumdur ki, minalarla yüksək səviyyədə çirkləndirilmiş ərazilərin təmizlənməsinə xeyli zaman və kifayət qədər böyük miqdarda maliyyə vəsaiti lazımdır. Bu məsələdə lazım olan maliyyə vəsaitinin azaldılması baxımından, hesab edirəm ki, hiss olunacaq qədər qənaət etmək imkanlarımız xeyli məhduddur. Lakin zaman itkisinin, insan tələfatının qarşısını almaq üçün təklif edərdim ki, işğaldan azad olunmuş ərazilərimizdə bizimlə tərəfdaş və bizə yaxşı münasibətdə olan

müxtəlif ölkələrdən çoxsaylı minatəmizləyən qrupları və bu işlə məşğul olan şirkətləri qəbul edək və əraziləri onlar arasında bölüşdürmək prinsipi ilə qısa zamanda təmizləmə prosesini başa çatdıraq.

Onu da nəzərə alaq ki, bu gün ermənilərdən tələb etdiyimiz minalanmış ərazilərin xəritələrinə, hətta onların bizə təqdim edəcəyi təqdirdə, buna inanmaq, fikrimcə, sadələvhlik olardı. Necə ki, 30 ilə yaxın yaşı olan BMT qətnamələrini özümüz öz gücümüzə yerinə yetirdik. Təklif edirəm, gücümüzü bu məsələdə də göstərək, ermənilərə və bütün dünyaya bəyan edək ki, bu məsələni də özümüz öz hesabımıza qısa müddətə həll edə bildik. Bu, həm də diplomatik danışıqlarda mina xəritələri məsələsini şərt kimi sövdələşmələrdə ortadan çıxarar, qarşı tərəfdən tələbimiz daha strateji məsələlər olar.

11 iyun 2021-ci il

Əliabbas Salahzadə. Azərbaycan dövlətinin sosial siyasətinin əsasını iqtisadi inkişafın nəticələrinin, əhalinin rifah halının yüksəldilməsi təşkil edir. Bu prinsip hər gün daha geniş şəkildə davam etdirilir. Təqdirəlayiqdir ki, ötən dövrdə dünyada hökm sürən pandemiya şəraitində bir çox ölkələrdə sosial problemlər kəskinləşdiyi halda, ölkəmizdə sosial layihələr və iqtisadi islahatların icrası dayandırılmadı, sosial proqramların həyata keçirilməsi davam etdirildi.

Azərbaycan dövlətinin həyata keçirdiyi sosial siyasətin mərkəzində Azərbaycan vətəndaşının firavan yaşam tərzini dayandırır. Məhz Prezident İlham Əliyevin rəhbərliyi ilə ötən dövr ərzində əhalinin sosial rifahının yüksəldilməsi və

sosial infrastrukturun ən müasir standartlara uyğun yenedən qurulması istiqamətində məqsədyönlü siyasət həyata keçirilmiş və mühüm uğurlar əldə olunmuşdur. Sosial məsələlərin həlli ilə bağlı ölkədə çoxsaylı dövlət proqramları, böyük layihələr icra olunmuşdur. Çox önəmli faktdır ki, hər il dövlətimizin başçısının imzaladığı fərman və sərəncamların böyük əksəriyyəti məhz sosialyönlüdür.

Ötən illər ərzində maaşlar, pensiyalar və digər sosial ödənişlər dəfələrlə artırılmış, ölkədə sosial evlərin inşası ilə bağlı böyük layihənin icrasına başlanmışdır. Eyni zamanda, sosial siyasətin ən önəmli istiqaməti olan müharibə iştirakçılarının, şəhid ailələrinin, əlillərin, hərbiçilərin, alimlərin, KİV işçilərinin sosial təminatının yüksəldilməsi, mənzil-məişət problemlərinin həlli ilə bağlı çoxsaylı tədbirlər həyata keçirilmişdir.

30 ilə yaxın Ermənistanın işğalına məruz qalmış torpaqlarımızın düşmən tapdağından azad edilməsi isə ölkədə sosial sahədə yeni-yeni tədbirlərin görülməsini gündəmə gətirmişdir. Hazırda dövlətimizin qarşısında dayanan ən vacib məsələ şəhid ailələrinin və qazilərin sosial təminatının yaxşılaşdırılması, əlillərimizin sağlamlığının bərpa və işğaldan azad edilmiş ərazilərimizdə düşmən tərəfindən tamamilə dağıdılmış infrastrukturun yenedən qurulmasıdır. Bu məqsədlə yaradılmış “YAŞAT” Fondu hər bir azərbaycanlının bu mühüm işdə iştirakını təmin etməklə dövlətin həyata keçirdiyi sosial siyasətə dəstək verilməsini özündə ehtiva edir.

Bu gün bizim müzakirəmizə təqdim edilən “Hərbi qulluqçuların statusu haqqında”, “Şəhid adının əbədiləşdirilməsi və şəhid ailələrinə edilən güzəştlər haqqında” və “Çernobil qəzasının ləğvində iştirak etmiş və həmin qəza

nəticəsində zərər çəkmiş vətəndaşların statusu və sosial müdafiəsi haqqında” qanunlarda dəyişiklik edilməsi barədə məsələ də dövlətin sosialyönlü siyasətinin bir təzahürüdür. Göstərilən üç qanuna təklif edilən dəyişikliklər 2020-ci il 29 dekabr tarixli “Sosial müavinətlər haqqında” Qanuna uyğunlaşdırma məqsədi daşıyır. Təqdim olunan dəyişikliklər həssas sosial təbəqələrin sosial müdafiəsinin gücləndirilməsinə xidmət edir.

Malik Həsənov. Təqdim olunan sənəd vətəndaşlarımızın sosial müdafiəsinin təşkili və gücləndirilməsi baxımından olduqca vacibdir və sosial qanunvericiliyə daxil olan qanunlar içərisində ən mühümüdür.

Əlilliyin təyin olunması məsələsi və bu sahədə meydana çıxan problemlər əhalinin geniş kütləsinin ciddi narazılığına səbəb olmuşdur. Bu baxımdan bu gün bu məsələnin müzakirəsini sosial sifariş kimi də qəbul edə bilərik. Bizə daxil olan müraciətlər içərisində əlilliyin təyini prosesi ilə bağlı məsələlər birinci yeri tutur. Müraciətlər tərəfimizdən araşdırılan zaman müraciət müəlliflərinin əksərinin haqlı olması üzə çıxsada, əlaqədar orqanlara edilən müraciətlər cavabsız qalır. Bir çox hallarda əlilliyin təyin olunması, əlilliyin müddətinin uzadılması və ya yenidən təyini prosesində vətəndaşa haqsızlıq edilərək imtina qərarına yenidən baxılması mümkünsüz görünür. Bu məsələdə qüvvədə olan qanunvericiliyə görə, 18 yaşına qədər sağlamlıq imkanları məhdud şəxslərə, eyni zamanda, birinci Qarabağ və Vətən müharibəsi qazilərinə münasibətdə ortaya qoyulan mövqe təəssüfedicidir.

Doğrudur, bu gün müzakirəyə çıxardığımız layihədə 18 yaşına qədər sağlamlıq imkanları məhdud şəxslərin bundan sonra “əlil” adlandırılması və müalicəsi mümkün

olmayan xəstəliklərə düçar olan şəxslərə müddətsiz əlillik dərəcələrinin verilməsi təqdirəlayiqdir. Lakin layihədə də qeyd olunduğu kimi, bu dəyişikliklər 2022-ci il yanvar ayının 1-də qüvvəyə minəcəkdir. Hazırda isə əlillik müddəti 3–4 ay öncə bitmiş, bu səbəbdən də sosial müavinət almaq hüququndan məhrum olmuş vətəndaşlara əlilliyin bərpası məsələsi hələ də açıq olaraq qalır. Bu şəxslər sırasında anadangəlmə autizm, nevroloji xəstəliklərdən əziyyət çəkən uşaqlar, birinci Qarabağ müharibəsi qazilərinin olması təəssüf doğurur. Bu hal ölkəmizdə həyata keçirilən sosial siyasətə insanların inamını azaltmaqla yanaşı, bu qəbildən olan şəxslərə ciddi mənəvi-psixoloji zərbə, eyni zamanda, yeniyetmə və gənclərdə vətənsəvrlik hislərinin formalaşmasına mənfi yöndən öz təsirini göstərir. Hesab edirəm ki, bu məsələyə zaman itirmədən operativ şəkildə yenidən baxılmalıdır. Bu zaman ictimaiyyətin iştirakını təmin etmək vacibdir. Bəzən “kifayət qədər az maliyyə itkisi” adlandırdığımız səbəblərə görə on minlərcə insanı narazı salmaq olmaz. Eyni zamanda, mətbuat orqanlarında aralarında bir neçə gün fərqlə müvafiq nazirlik tərəfindən birinci Qarabağ müharibəsi qazilərinin ünvanlı şəkildə müxtəlif rəqəmlər göstərilməklə “saxta əlillikləri ləğv edildi” başlıqları ilə informasiyaların verilməsi xoşagələndir. deyildir.

Qeyd etdiklərimi ümumiləşdirərək, əhalinin həssas sosial qruplarına daxil olan nümayəndələrinə, xüsusən də 18 yaşına çatmış şəxslərə və imtina cavabı verilmiş Qarabağ müharibəsi əlillərinə əlilliyin təyin edilməsi məsələsinə yenidən yeni, müstəqil və genişləndirilmiş komissiyalar tərəfindən baxılmasını təklif edirəm.

Sadiq Qurbanov. Fikirlərimə Türkiyənin sabiq Prezi-

denti Süleyman Dəmirəlin maraqlı bir ifadəsi ilə başlamaq istəyirəm: “Çörçill ingilis millətinə 40 il xidmət etdi, ancaq bu, xidmətin sonunda, 1940-cı ildə lazım oldu. O zaman Çörçillin edəcəyi xidməti göstərəcək ikinci adam yox idi. Bəşər tarixində insanlar hər zaman millətinə xidmət edir, ancaq bəzən lazım olurlar – Ruzveltin 1942-ci ildə, de Qollun 1958-ci ildə, Adenauerin 1946-cı ildə lazım olduğu kimi... Hörmətli Heydər Əliyev Azərbaycan millətinə çox xidmət etmişdir, amma 1993-cü ildə lazım idi. Onun gördüyü işi görəcək başqa heç kim yox idi. Yaxşı ki, o vardı!..”

Dövləti idarə edən rəhbərin məsuliyyəti millət və dövlət qarşısında öz təsdiqini tapır. Burada siyasi məsuliyyətin ancaq güclü ağıldan, əhatəli zəkadan güc aldığı qeyd etmək vacib şərtləndir. Sözsüz ki, bu şəxsi amillər olmasa, siyasətin zərrə boyda incəliyi ilə tanış olmaq da mümkün olmaz. Yəni siyasət bəşəri ideyaları zərrə-zərrə qavramaqla, zəkaların gücünü duymaqla və düşüncələrin qüdrətini dərk etməklə ölçülən sistemdir. Dövlətçiliyi qoruyub saxlamaq, qüdrətləndirmək strategiyasının özü də olduqca güclü siyasi məsuliyyət tələb edir. Danılmaz faktdır ki, Heydər Əliyev tarixi şəxsiyyət, dövlətçilik taktikalarını tam siyasi məsuliyyətlə həyata keçirən sərkərdələrimizdən biri, qürurumuzu gözümüzün işığı kimi qoruyan, siyasi müdrikliyi, milli-mənəvi dəyərlərimizi dövlətimizin gücü ilə bəşəriyyətdə təsdiqləyən, siyasi məsuliyyəti isə dərindən dərk edərək heç bir səhvə yol verməyən siyasi liderimiz olmuşdur.

Heydər Əliyevin qüdrətli düşüncə, dərin zəka sahibi olduğu inkarolunmazdır. O, bu şəxsiyyət keyfiyyətlərinə malik olana qədər düzgün etiqadla, doğru sözlə və düzgün

əməllə ömür yaşamışdır. Bu amillərə yiyələnməkdə isə həyatdakı ictimai-siyasi prosesləri olduğu kimi dərk etməsi əvəzsiz rol oynamışdır.

Heydər Əliyev siyasətçi, dövlət xadimi kimi doğulmuşdur. O, adi bir azərbaycanlı ailəsində dünyaya gəlmişdir. Real hadisələri dərk edərək, yaddaşlarda möhkəm həkk olunması vacib olan hadisələrin nəticələrini müqayisə edərək şüurunda yerləşdirmə istedadına da malik olmuşdur. Dərin ağıl, yüksək səviyyəli təsəvvür, möhkəm təfəkkür vasitələri ilə anlayışları hafizəsində yerbəyer edib, yaddaşında möhkəm saxlaya bilmək bacarığına malik olmuşdur. Özünə gərəkli olan məsələləri deyil, ümumiyyətlə, hava-su kimi vacib olan məsələləri mənimsəməyə səy göstərmiş, ölkədə və ətrafında baş verən təhlükələrə dövlət və milli maraqlar kontekstindən baxmış və onlara düzgün münasibət bildirmişdir. Ölkəmizin ən çətin dövründə, onun ziddiyətli, mürəkkəb hadisələr burulğanına düşdüyü, ölkəmizi parçalamağa cəhd edən qüvvələrin ciddi fəallaşdığı, ərazi bütövlüyünün pozulmasının gerçəkliyə çevrildiyi və beləliklə, müstəqilliyimizin ciddi təhlükə aldığı, Azərbaycanın beynəlxalq aləmdə təkləndiyi bir vaxtda özünün vətəndaş məsuliyyətini dərk edən Heydər Əliyev xalqın səsinə səs verərək, onun tələb və iradəsinə tabe olaraq Azərbaycana rəhbərlik etməyə razılıq verdi. Heydər Əliyev bu razılığı təkcə xalqımızın xahişi və tələbi ilə deyil, həm də vicdanının tələbi ilə etdi. Vətənə, ana torpağa bağlılıq, övladı olduğu xalqına dərin məhəbbəti və xalqın ona olan böyük inamı Heydər Əliyevi bu addımı atmağa, Azərbaycanın müstəqilliyini və azadlığını qorumaq üçün bu ulu və müqəddəs vəzifəni öz üzərinə götürməyə vadar etdi.

O dövrün, yəni 1991–1993-cü illərin qısa xülasəsini versək, deyə bilərik ki, bir tərəfdə 70 il mövcud olmuş imperiyanın dağılması prosesi gedirdi, digər tərəfdə isə xalqda milli oyanış baş qaldırırdı. Yaranmış siyasi böhran çevik idarəetmə və yeni yanaşma tələb edirdi. Amma təəssüf ki, yaranmış bu siyasi böhrana bir tərəfdən öz hakimiyyətini qoruyub saxlamaq istəyən, imperialist təfəkküründən çıxıb bilməyən Ayaz Mütəllibov və komandası, digər tərəfdən isə nəyin bahasına olursa-olsun, hakimiyyəti ələ almaq, qamarlamaq yangısı ilə meydanlara atılan cəbhəçi-müsavətçi bəylər öz “töhfə”lərini verirdilər. Qütbləşmə, qarşıdurma getdikcə kəskinləşir və ölkə uçuruma yuvarlanırdı. Xocalı faciəsi, Şuşa və Laçının işğalı məhz bu xəyanətəkar qarşıdurmanın nəticəsi oldu.

1992-ci ilin mayında AXC–Müsavət cütlüyü dövlət çevrilişi edərək hakimiyyəti güc yolu ilə zəbt etdi. Bundan sonra vəziyyət daha da ağırlaşdı. AXC–Müsavət hakimiyyəti ölkədə xaos, anarxiya, özbaşınalığa rəvac verdi. Mənfur ermənilər isə bundan istifadə edərək torpaqlarımızı işğal edir və çoxsaylı qaçqınlar-köçkünlər ordusunun yaranmasına səbəb olurdular. Problemlər getdikcə artırdı, səriştəsiz idarəetmə, savadsız kadr siyasəti nəticəsində müstəqilliyimiz və bütövlükdə ölkəmiz çox ciddi təhdidlərə məruz qalmışdı. Hakimiyyət idarəetmə strukturlarına, o cümlədən silahlı birləşmələrə nəzarəti itirərək, 1993-cü ilin yayında ölkəni vətəndaş müharibəsi təhlükəsi ilə üz-üzə qoydu. Qısa fəaliyyətlərinin xülasəsi o oldu ki, ölkənin bir sıra regionlarında silahlı birliklər separatçı iddialarla çıxış edib, mərkəzi hakimiyyətə tabe olmadıqlarını bildirirdilər. 1993-cü il iyunun 4-də Gəncədə polkovnik Surət Hüseynovun nəzarəti altında olan hərbi

hissənin hakimiyyətə itaətsizliyi isə ölkəni tamamilə xaosa sürükləyirdi. Situasiyanı nəzarətə almaq üçün hakimiyyətin atdığı tələsik addımlar nəinki vəziyyəti düzəltmədi, əksinə, Gəncəyə yola düşən dövlət nümayəndələri girov götürüldü. Qiyamçı hərbi hissənin rəhbərliyi əvvəlcə Baş nazirin və Milli Məclis Sədrinin, sonra isə Prezidentin istefasını tələb etdi. Vəziyyət nəzarətdən çıxmışdı, ətraf rayonların icra başçıları zorla dəyişdirilir, Surət Hüseynovun qiyamı məhdud Gəncə civarlarından çıxaraq Bakıya doğru geniş miqyas alırdı.

1993-cü il iyunun 4-də iqtidarın fərsizliyi ucbatından Gəncədə qardaş qanı töküldü. Hadisələrin ertəsi günü, yəni iyunun 5-də Heydər Əliyevin rəhbərlik etdiyi Naxçıvan Ali Məclisi hadisə ilə əlaqədar bəyanat verdi. Bəyanatda qəhrəman Cavad xanın nəvələri gəncəlilərə müraciət etdilər. Bəyanatda onların imperiya nöqərlərinə layiqli cavab verəcəklərinə, müstəqilliyimizi və gənc Azərbaycan dövlətini qoruyub saxlayacaqlarına böyük inam ifadə olunurdu.

Təbii ki, Heydər Əliyevin xalq tərəfindən sevilərək, təkidlə hakimiyyətə dəvət edilməsinin bir çox səbəbləri var idi: 1970–1980-ci illərin əvvəllərində gördüyü işlər, Azərbaycanın inkişafı, quruculuq və abadlıq işləri, ən ağır məqamlarda daim xalqla birlikdə olması, cəsarət göstərərək 20 yanvar hadisələrinə verdiyi qiymət, Naxçıvanda fəaliyyət göstərdiyi dövr, xüsusən də burada düşməne verdiyi layiqli cavab, 1991-ci il 3 sentyabr sessiyasında Naxçıvan Ali Sovetində Azərbaycan Kommunist Partiyasının və onun strukturlarının fəaliyyətinə münasibət haqqında məsələ müzakirə edilərkən Kommunist Partiyasının fəaliyyətinin dayandırılması haqqındakı qərarı, Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin dövlət bayrağının ilk dəfə

olaraq Naxçıvan Muxtar Respublikasının Ali Məclisinin sessiyasında dövlət bayrağı kimi qəbul edilməsi, Naxçıvan Muxtar Sovet Sosialist Respublikasının adını dəyişdirərək “Sovet Sosialist” sözlərini oradan çıxarması və sair.

Yaşadığımız illər sübut etdi ki, xalq öz inamında və seçimində yanılmadı. Ümummilli liderimizin həyata keçirdiyi xilaskarlıq missiyası xalqımızın və bütün dünyanın gözü qarşısında cərəyan etdi, ölkəmizi gələcəyə inamla baxan güclü bir dövlətə çevirdi.

Heydər Əliyevin xalqımıza ən böyük töhfələrindən biri də məhz yarımçıq qalan işlərinin tamamlanması üçün siyasi varisini yetişdirməsi oldu. Bəli, ulu öndərin bu uzaqgörən baxışları və düzgün seçimi 44 günlük müharibə ilə nəinki Azərbaycan xalqının son 30 ildəki torpaq həsrətinə son qoydu, həmçinin 200 ildən artıq dövrdə bədnam niyyətli qonşularımızı bizimlə münasibətdə siyasətlərinə yenidən baxmağa məcbur etdi, eyni zamanda, parçalanmış türk dünyasının birləşməsi yönündə böyük ümidlər yaratdı.

Türk dünyasının son yüz ildəki ən görkəmli simalarından olan ulu öndər Heydər Əliyevin həyatı hələ yüz illər tez-tez müraciət edilən mövzulardan olacaq. Nə qədər ki Azərbaycan xalqı, müstəqil Azərbaycan dövləti var, ulu öndər də o qədər var olacaq, o qədər yaşayacaq. Heydər Əliyev həmişə azərbaycanlı olması ilə fəxr etdiyi kimi, Azərbaycan xalqı da dünyaya Heydər Əliyev kimi bir övlad bəxş olduğu üçün fəxr edəcək, qürurlanacaq.

Sahib Aliyev. Azərbaycan–Rusiya əlaqələrinin düşmənçilik səviyyəsinə enməsinin qarşısını məhz Heydər Əliyev aldı. Bir azərbaycanlı gəncin Novosibirskdə vəhşicəsinə qətlə yetirilməsindən sonra son günlər Rusiya mediasında anti-Azərbaycan dalğasının baş qaldırdığını görməmək

mümkün deyil. Bu dalğanı, obrazlı desək, hansı rüzgarların qaldırdığı bəllidir. Amma dəlillər ortada ola-ola o gənci qətlə yetirən polisə haqq qazandıрмаğa çalışsan, azadlığa çıxmasını təmin edən bastrikinlər və onların mediadakı əlaltıları bilməlidirlər ki, təkəcə qanunları ayaq altında salıb tapdamırlar, bu ksenofob yanaşmayla həm də Azərbaycan–Rusiya əlaqələrinə zərbə vururlar. O əlaqələr ki məhz cənab İlham Əliyevlə Vladimir Putinin söyləri nəticəsində az qala strateji müttəfiqliyin bir addımlığınadək irəlilədilib.

Yeri gəlmişkən, kim də olmasa, deputat Vladimir Jirinovski gözəl bilir ki, bu ələqələrin daha da dərinləşməsi təkəcə Azərbaycanın deyil, onun ölkəsinin də maraqlarına uyğundur və bəlkə də daha çox uyğundur. Ona görə də şovinst “qanun keşikçi”lərinin cinayətlərinə göz yummaq istəməyən azərbaycanlılara çağırış edərək “Xoşunuz gəlmirsə, Rusiyadan gedə bilərsiniz” deyərək nəzərə almalıdır ki, hazırda Azərbaycanda hələ mandatları təsdiqlənməyən nə qədər rusiyalı var. Üstəlik, Rusiyadakı azərbaycanlıların çoxu artıq onun kimi həmin ölkənin vətəndaşlarıdır, bir hissəsi isə Jirinovskidən fərqli olaraq oraya gəlmə deyillər, Dərbənddəkilər kimi öz torpaqlarında yaşayırlar, avtoxtondurlar. Əgər Jirinovskini, eləcə də digərlərini Rusiyadakı etnik cinayətkar qruplar narahat edirsə, onda öz diqqətlərini Soçiyə yönəltələr, pis olmaz. Belə ki, orada hay cinayətkar ünsürləri at oynadırlar və dünən bir təmsilçiləri vəzifə başında olan iki icra məmurunu qətlə yetirdi. Eyni zamanda, diqqətlərini ona yönəltsinlər ki, paytaxt Moskvanın mərkəzində Rusiyanın dövlət müstəqilliyi günündə beynəlxalq terrorçu Monte Melkonyana anım törəni keçirilir və o törəni bastrikinlərin çox sıcaq yanaşdıqları Rusiya hayları birliyinin rəhbəri

Ara Abramyan təşkil edir.

“Terrorndan özü də əziyyət çəkən, o üzədən də ona qarşı ən sət qanunvericilik bazası olan bir ölkədə terrorçunun fetişləşdirilməsinə yönəlmiş bu hərəkətə niyə göz yumulur?” sualını ritorik təsir bağışlayacağından səsləndirmək istəmirəm. Çünki həmin ölkənin rəsmi təmsilçilərinin, o sıradan yüksək rütbəli hərbcilərinin faşist Qaregin Njdeyə yanaşmada da oxşar mövqe sərgilədiklərini göstərən faktlar var. Sadəcə, soruşmaq istərdim, görəsən, bastrikinlər və jirinovskilər 1977-ci ildə Moskva metrosunu və 1993-cü ildə Rusiya ərazisində səmişin qatarını kimlərin partlatdığını unutmayıblar ki? Hay terrorçusunun fetişləşdirilməsinin onları növbəti terrora həvəsləndirdiyinin fərqindədirəlməmi?!

22 iyun 2021-ci il

Adil Əliyev. Bu gün Milli Məclisin gündəliyinə daxil olan və cəmiyyət tərəfindən maraqla izlənilən məsələlərdən biri də “Əlilliyi olan şəxslərin hüquqları haqqında” və “Əmək pensiyaları haqqında” Azərbaycan Respublikasının qanunlarında dəyişikliyini aparılmasıdır.

İlk növbədə, xanım Sədr, Sizə minnətdarıq ki, qanun layihəsinin geniş müzakirə edilməsi barədə tapşırığınız əsasında sözügedən lahiyələri Sədrin birinci müavini Əli Hüseynlinin, habelə Əmək və sosial siyasət komitəsinin sədri Musa Quliyevin, deputat həmkarlarımin, Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyinin vəzifəli şəxslərinin iştirakı ilə Əmək və sosial siyasət komitəsində geniş müzakirə etdik. Təqdim olunmuş layihə ilə əlaqədar bildirmək istəyirəm ki, əlilliyin qrup olaraq ləğv edilərək orqanizmin sağlamlığının itirilməsi faizinə uyğun təsnif-

ləşdirilməsi olduqca mütərəqqi hadisədir, yəni keçmiş I qrup əlilliyi müəyyən edilən şəxslərin orqanizminin funksiyalarının 81–100, habelə II qrup isə 61–80 faiz, III qrup 31–60 faiz olaraq müəyyən edilməsi bu sahədə formalaşmış beynəlxalq təcrübənin tətbiqidir.

Belə ki, Birləşmiş Millətlər Təşkilatının Baş Məclisi tərəfindən 2006-cı il dekabrın 13-də qəbul edilmiş “Əlillərin hüquqları haqqında” Konvensiya var və Milli Məclis 2008-ci ilin 1 oktyabr tarixdə həmin Konvensiyaya qoşulmaq barədə qanun qəbul etmişdir. Konvensiyanı implementasiya edərək milli qanunvericiliyi təkmilləşdiririk və mövcud qanunda nəzərdə tutulmuş qrupun faizlə əvəz edilməsi bir anlayışın başqa bir anlayışla əvəz edilməsidir. Düşünürəm ki, bununla bağlı anlaşılmazlıq yoxdur. Komitədə müzakirə edərkən bildirdik ki, istər deputat həmkarlarımı, istərsə də bizi narahat edən əsas məsələ qanunla bağlı dəyişiklik yox, qanunun icrası ilə bağlı məsələdir.

Belə ki, müxtəlif bölgələrdən göndərilən vətəndaş müraciətlərinin içərisində vətəndaşlarımızın əlilliyə görə təyin edilmiş pensiyanın dayandırılması barədə müraciətləri sayca mühüm yer tutur. Qeyd olunan müraciətlərlə əlaqədar Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyinə, habelə nazirliyin tabeliyindəki Tibbi-Sosial Ekspertiza və Reabilitasiya Agentliyinə məktublar ünvanlayaraq vətəndaşların əlilliyinin dayandırılmasının əsasları barədə məlumat verilməsini xahiş edirik. Nazirlik tərəfindən həm bizə, həm də vətəndaşlara əsaslandırıcı izahlar verilir.

Bir çox hallarda görürük ki, qəbul edilmiş qərarlar tam əsaslıdır, sadəcə, vətəndaş bu qərarla razılaşmaq istəmir. Bəzi müraciətlərdə göstərilir ki, vətəndaşların məişət şəraitləri ağırdır, ailə üzvlərinin sayı çoxdur, əlilliyin yeni-

dən müəyyən edilməsi məqsədi ilə stasionar müalicə almaq istəmirlər, əvəzində əlilliyə görə olan ödənişlərin bərpa olunmasını istəyirlər. Vətəndaşlarımıza izah verməliyik ki, əlillik insanın əmək qabiliyyətini itirməsinə görə, habelə konkret meyarlar əsasında təyin edilir, xəstəlik olmadığı halda əsassız olaraq əlilliyin təyin edilməsi mümkün deyil. Vaxtı ilə qanunsuz yollarla təyin edilən əlillik, təbii ki, ləğv edilməli, qanun pozuntularına yol verən vəzifəli şəxslər cəzalanmalıdır. Sırf onların törətdikləri korrupsiya əməllərinə görə dövlət büdcəsinə külli miqdarda ziyan dəymiş, habelə bu gün vətəndaşlarda narazılıq yaranmışdır.

Nazirlik tərəfindən dünən yenidən bu sahədəki vəzifəli şəxslərin cəzalandırılması və barələrində toplanmış materialların hüquq mühafizə orqanlarına təqdim edilməsi bildirildi. Ümid edirəm ki, olanlardan hər kəs nəticə çıxarır və daha belə sui-istifadə hallarına yol verilməyəcəkdir.

Habelə, yaxşı olardı ki, nazirlik bu sahədə aparılan dəyişikliklər barədə cəmiyyəti mütəmadi maarifləndirsin ki, sonda vətəndaşlarımız narazı qalmasın. Sevindirici haldır ki, nazirlik bu gün öz işini elektronlaşdırıb. Bunu olduqca yüksək qiymətləndiririk, lakin yerlərdə bəzi vətəndaşlarımızın internetə əlçatanlığı, giriş imkanlarının məhdud olmasını nəzərə alaraq, internet resurslarından istifadə imkanları mümkün olmaya bilər. Bu səbəbdən də, pensiya və ünvanlı sosial yardımla əlaqədar olaraq, yaxşı olardı ki, nazirlik yerli qurumları vasitəsi ilə kəndlərdəki icra nümayəndəliyi, bələdiyyələrlə danışıqla hər bir kəndə gedib səyyar xidmət göstərmək imkanına baxsın.

Eyni zamanda, tövsiyə edirik ki, faktiki olaraq sağlamlıq imkanlarını itirmiş şəxslərin yalnız sənədlərinin tam

olmaması səbəbindən əlilliyin təyin edilməsindən imtina etməsinlər. Məsələn, adamın əlilliyi müəyyən edilib və görünürsə ki, əmək qabiliyyətini itirib, yəni qolu, ayağı amputasiya olunubsa, hansısa sənədin olmamasına və ya tam olmamasına görə ondan imtina edilməsin və bu sahədə daha humanist yanaşılınsın. Təbii ki, əlilliyi müəyyən edilmiş şəxs qanunvericiliyin tələbinə görə 1 il ərzində azı 10 gün müalicə kursu almalıdır, lakin sonuncu dəfə olmaq şərti ilə bu müalicəni almamış şəxs əlilliyi ləğv edilməsin, yenidən müalicə müəssisəsinə göndərilsin. Özünə də izah edilsin ki, növbəti dəfələrdə bu müalicəni almasanız əlilliyiniz ləğv ediləcəkdir.

Ümid edirəm ki, qanun layihəsində olan bu dəyişikliklər, habelə əlilliyin müəyyən edilməsi sahəsində aparılan islahatlar, təkmilləşdirilmiş meyarlar bu sahədəki bütün neqativ halları aradan qaldıracaqdır. Layihə təkmil hazırlanmışdır, lehinə səs verirəm.

Əliabbas Salahzadə. Bu gün birinci oxunuşda Milli Məclisin müzakirəsinə təqdim olunan Enerji resurslarından səmərəli istifadə və enerji effektivliyi haqqında qanun layihəsi enerji resurslarından səmərəli istifadə və enerji effektivliyi sahəsində dövlət siyasətinin hüquqi, təşkilati və iqtisadi əsaslarını müəyyən etmək, bu sahədə dövlət orqanlarının, fiziki və hüquqi şəxslərin fəaliyyətini və onlar arasında yaranan münasibətləri tənzimləmək baxımından mühüm əhəmiyyətə malikdir.

8 fəsil, 23 maddədən ibarət olan sənəddə enerji resurslarından səmərəli istifadə və enerji effektivliyi sahəsində dövlət siyasətinin əsas məqsədi və dövlətin vəzifələri göstərilib, enerji effektivliyi üzrə xidmətlərin təşkili və təşviqinə dair məqamlar, istehlak olunan enerjinin hesab-

lanması, istehsalı, saxlanması, ötürülməsi, paylanması və təchizatında səmərəlilik məsələləri öz əksini tapıb. Layihədəki enerji resurslarından səmərəli istifadə və enerji effektivliyi sahəsində informasiya təminatı və maarifləndirmə, beynəlxalq əməkdaşlıq, dövlət nəzarətinin həyata keçirilməsi ilə bağlı müddəalar da təqdirəlayiqdir.

Qanun layihəsində bir sıra mütərəqqi müddəalarla yanaşı, enerji auditi, enerji menecmenti sistemi, enerji idarəçisi (meneceri), enerji effektivliyi üzrə xidmətlər, istehlak olunan enerjinin hesablanması, effektivlik potensialının qiymətləndirilməsi və enerji effektivliyi üzrə öhdəliklər, enerji resurslarından səmərəli istifadə və enerji effektivliyi üzrə təşviqedicilik tədbirləri, iqtisadi və maliyyə tədbirləri, enerji effektivliyi fondunun yaradılması və fəaliyyəti və digər maddələr enerji resurslarından səmərəli istifadə və enerji effektivliyinə yeni yanaşmanın təcəssümüdür.

Məsələn, “Enerji idarəçisi (meneceri)” adlı 8-ci maddədə illik enerji istehlakı 1000 ton neft ekvivalentindən çox olan təsərrüfat subyektlərində, həmçinin tikinti ərazisi ən azı 10000 kvadratmetr və ya illik enerji istehlakı 250 ton neft ekvivalentindən çox olan qeyri-yaşayış binalarında mülkiyyətçilər və ya idarəçilər tərəfindən enerjinin səmərəli istifadəsinə cavabdeh şəxs olan enerji idarəçisinin təyin edilməsi nəzərdə tutulur.

Bundan başqa, “İstehlak olunan enerjinin hesablanması” adlı 11-ci maddədə enerji təchizatçılarının elektrik enerjisi, təbii qaz, mərkəzi isitmə və soyutma təchizatı və isti məişət suyunun istehlakçılarının “ağıllı sayğac”larla təchiz etməsi nəzərdə tutulur. Hətta qeyd olunur ki, enerji təchizatçıları mövcud sayğacın zədələndiyi və ya onların dəyişdirilməsi zərurəti yarandığı hallarda da istehlakçıları

“ağıllı sayğac”larla təmin edir.

Hesab edirəm ki, bu qanun layihəsi qüvvəyə mindikdən sonra enerji resurslarından səmərəli istifadə amili enerji effektivliyi sahəsində dövlət siyasətinin əsas məqsədlərinin həyata keçirilməsi sahəsində mühüm rol oynayacaq. Energetika sisteminin etibarlılığının və təhlükəsizliyinin təmin edilməsi, enerji resurslarından səmərəli istifadə etməklə rəqabətə davamlı iqtisadi inkişafın bərqərar olması, enerji effektivliyi üzrə tədbirlərə və yüksək effektiv texnologiyalara investisiyaların cəlbə, enerji istehsalçıları, ötürücüləri, paylayıcıları, təchizatçıları və istehlakçıları, həmçinin dövlət qurumları və yerli özünüidarəetmə orqanları arasında əməkdaşlığın gücləndirilməsi bu qanunun əsas məqsədləri sırasındadır.

Əminəm ki, bu qanun layihəsi qəbul edildikdən sonra ölkəmizin iqtisadiyyatının inkişafına, onun daha da güclənməsinə öz dəyərli töhfəsini verəcəkdir. Buna görə də mən bu qanun layihəsinin lehinə səs verəcəyəm və onun tezliklə hər üç oxunuşdan keçərək qüvvəyə minməsinin tərəfdarıyam.

Sahib Ahiyev. Şuşa Bəyannaməsi çox qısa zamanda cənab Prezidentin də öncədən vurğuladığı kimi, geniş reaksiya və əks-səda doğurub ki, mən bu haqda öz fikimi bildirmək istəyirəm.

Fikrimcə, Azərbaycan və Türkiyə bu sənədlə münaqişə ocaqları yaratmaq və yaxud da onları qoruyub saxlamaqdan təzyiq aləti kimi istifadə edənlərə belə bir siyasətin bizim regionda artıq işə keçməyəcəyini ortaya qoydular. Göstərdilər ki, Qarabağda proseslər ancaq və ancaq həmin torpaqların aid olduğu dövlətin maraqları çərçivəsində getməlidir, arxasında kimlərin durmasından asılı olma-

yaraq əks yöndə edilən bütün cəhdlərin qarşısı qətiyyətlə alınacaq. Həmin bəyannamənin əsas geosiyasi mahiyyəti məhz bundan ibarətdir. Verilən reaksiyalardan, özəlliklə də yaradılması nəzərdə tutulmayan hərbi bazalar mövzusu ətrafında qaldırılan səs-küy və möhtəkirlikdən də görünür ki, bəzi çevrələri qıcıqlandıran da elə budur. Bu həmin çevrələrdir ki, Qarabağ münaqişəsi nəticəsində maddi və siyasi kapital toplamış Köçəryan kimi qaniçəni yenidən hakimiyyətə itələyirdilər, alınmadı. Alınmamasının səbəbləri çoxdur, amma əsas səbəb, detallara varmadan deyim: Şuşa Bəyannaməsidir. Unutmamalıyıq ki, forpostdakı bütün seçkilər kimi iyunun 20-dəki də siyasidən çox geosiyasi mahiyyətliyi. Məhz bu bəyannamənin varlığı Köçəryana verilən dəstəyi ikinci Qarabağ savaşında sərgilənən “neytrallıq” çərçivəsində saxladı, Ermənistada seçki prosesi yumşaq ssenari üzrə getdi, pisin pisinin yox, pisin yaxşısının seçilməsinə şərait yaradıldı.

Onu da deyək ki, bu seçkidə mandat qazanan bloklardan heç birinə verilən səslər dəstək xarakteri daşımırdı. Çünki hakimiyyətə əsas iddialıların hamsının antireytingi reytinglərindən qat-qat üstün idi. Paşinyanın qazandığının çoxu Qarabağ klanına, Köçəryanla Sərkisyanaya verilən səsələrin əksəriyyəti isə savaşı uduzmuş Paşinyana nifrət səsələri idi. Səsələrin bu cür bölgüsü reallığı əks etdirir. Ona görə əks etdirir ki, Ermənistandakılar başlarına gələn fəlakətdə ölkəsini savaşa sürükləyən Paşinyandan da çox, Köçəryanla Sərkisyanın rolunun olduğunun fərqundədirlər. Yəqin Xankəndindəkilər də Ermənistanda özlərinə qarşı nifrətin kökündə məhz həmin cütliyin hakimiyyətdə olduqları zaman törətdikləri qanunsuzluqla soyğunçuluğun durduğunu bilməmiş deyillər. Yaxşı olar ki, onlar xilas

yollarının məhz Azərbaycana sıx inteqrasiyadan keçdiyini, Konstitusiyamıza sığınaraq yaşamaq olduğunu anlasınlar. Anlasınlar ki, onların da xilaskarı cənab İlham Əliyevdir. Nə qədər tez anlasalar, bir o qədər özləri üçün əlverişli olacaq. Eyni zamanda, bundan sonra da onlardan geosiyasi məqsədlərlə faydalanmağı düşünənlər də anlamalıdır ki, regionda istənilən qarşılıqlı əhdləri Şuşa Bəyannaməsinə toxunaraq şüşə kimi sıncaq. Şuşa Bəyannaməsi region üçün sülhdən başqa ayrı seçim buraxmır!

Tamam Cəfərova. Bu gün Azərbaycanla Türkiyənin münasibətləri ən yüksək zirvədədir. İyun ayının 15-də Türkiyə Prezidenti Rəcəb Tayyib Ərdoğanın Şuşaya səfəri bunun bariz nümunəsidir. Bu səfərin Azərbaycan üçün çox böyük tarixi, siyasi və geosiyasi əhəmiyyəti vardır. Səfər zamanı Şuşada tarixi anlar yaşandı. Belə ki, səfər çərçivəsində Azərbaycan Respublikası ilə Türkiyə Respublikası arasında müttəfiqlik haqqında Şuşa Bəyannaməsi imzalandı. Bəyannamənin 15 iyunda – Qurtuluş günündə və tarixi Qars müqaviləsinin 100 illiyində imzalanması da böyük məna daşıyır. 15 iyun Azərbaycanın müstəqillik tarixində dönüş nöqtəsi olduğu və yeni bir dövr başladığı kimi Türkiyə–Azərbaycan münasibətlərində keyfiyyətə yeni bir dövr başladı.

İmzalanmış bu bəyannamə böyük bir tarixə əsaslanır. Belə ki, bəyannamədə xalqlarımızın böyük liderləri, öndərləri Mustafa Kamal Atatürkün və Heydər Əliyevin kəlamları öz əksini tapıb. XX əsrin əvvəllərində Mustafa Kamal Atatürk demişdir ki, “Azərbaycanın sevinci sevincimiz, kədəri kəderimizdir”. XX əsrin sonlarında isə ulu öndər Heydər Əliyev demişdir ki, “Türkiyə və Azərbaycan bir millət, iki dövlətdir”. XXI əsrdə azad edilmiş Şuşada müttəfiqlik bəyannaməsinin imzalanması bu cür yanaşma

və fəlsəfənin əbədiləşdirilməsinin təcəssümüdür.

Səfərin NATO-nun zirvə görüşü, Ermənistanda növbədənəkar parlament seçkilərinin ərəfəsində və Yerevanda səslənən revanşist çağırışların, Qarabağda son günlərdə ermənilər tərəfindən törədilən təxribatların fonunda baş tutması isə xarici güclərə və Ermənistana və onun havadarlarına bir xəbərdarlıq oldu.

Bəyannamədə göstərilən bütün müddəalar keyfiyyətə daha yüksək işbirliyinin təminatıdır. Bəyannamə ölkələrimiz arasında dostluq və qardaşlıq münasibətlərinin təntənəsi olmaqla iki ölkə arasında əməkdaşlığın strateji əhəmiyyət kəsb edən bütün sahələrini əhatə edir. Sənəddə beynəlxalq müstəvidə birgə əməkdaşlıq, siyasi münasibətlər, iqtisadi-ticarət əlaqələri, mədəniyyət, təhsil, idman, gənclər siyasəti, enerji təhlükəsizliyi, Cənub Qaz Dəhlizinin Türkiyə, Azərbaycan və Avropa üçün önəmi göstərilməklə yanaşı, müdafiə sahəsində əməkdaşlıq və qarşılıqlı hərbi yardım məsələləri öz əksini tapır.

Bəyannamədə müdafiə sahəsində əməkdaşlıq və qarşılıqlı hərbi yardım məsələlərinin öz əksini tapması tarixi nailiyyətdir. Bundan sonrakı dövəmdə Azərbaycanın müstəqilliyi, suverenliyi və ərazi bütövlüyünə qarşı üçüncü dövlətin müdaxiləsi halı olmayacaq. Bu sənədin imzalanması ilə Türkiyə–Azərbaycan hərbi alyansının qurulması rəsmiləşdi. Bu, Azərbaycan və Türkiyə ordularının bir kontingentdə birləşməsi və bir addımlaması deməkdir. Ən əsası mühüm məqamlarda hər iki ölkənin silahlı qüvvələrinin hərəkəti koordinasiya ediləcək. Hər iki ölkənin ordusunda baş verəcək dəyişiklik mütləq şəkildə digərinə də təsir edəcək. Bu bəyannamə Azərbaycan üçün böyük bir şansıdır. Şuşa Bəyannaməsindən danışıqda burada Qars

müqaviləsinə istinad edilir. Qars müqaviləsinə görə, Naxçıvanın təhlükəsizliyinin qarantı Türkiyədir. Şuşa Bəyannaməsi ilə isə Türkiyə Qarabağ və Azərbaycanın digər bölgələrinin təhlükəsizliyinin qarantına çevrilir.

Qeyd olunmalıdır ki, Şuşa Bəyannaməsinin təhlükəsizliklə bağlı olan hissəsi BMT Nizamnaməsinə istinad edilərək hazırlanıb və bu müqavilənin hüquqi əsasları beynəlxalq hüquqa əsaslanır.

Bəyannamədə geosiyasi əhəmiyyətə malik olan birgə nəqliyyat layihələri, Zəngəzur dəhlizinin açılması ilə bağlı çox açıq ifadələr öz əksini tapıb. Bu da ikinci Qarabağ müharibəsindən sonra yaranmış yeni geosiyasi vəziyyətin nəticəsidir. Azərbaycanın Cənubi Zəngəzur dəhlizi böyük geosiyasi və iqtisadi əhəmiyyətə malikdir. Bu layihənin həyata keçirilməsi ilə şərqdən qərbə bütün ölkələrin istifadə edə biləcəyi yeni bir ortaq iqtisadi dəhliz açılacaq. Müttəfiqlik haqqında birgə bəyannamədə bu məsələnin əks olunması böyük məna daşıyır.

Türkiyə Prezidenti Rəcəb Tayyib Ərdoğanın Azərbaycana səfəri həmçinin Azərbaycan parlamentində tarixi çıxışla yadda qaldı. Cənab Ərdoğan özünün parlaq nitqində Türkiyə–Azərbaycan qardaşlığı, Qarabağ zəfərinin önəmi, bu zəfərdən sonra regionda yaranmış yeni əməkdaşlıq imkanlarından bəhs etdi və bütün dünyaya açıq mətnlə bəyan etdi: “...Bu gün də bütün imkanlarımızla Azərbaycanın yanındayıq. Bütün dünya bilsin ki, inşallah, sabah da yanında yer alacağıq”.

Türkiyə–Azərbaycan dostluğu və qardaşlığı əbədidir, dönməzdir.

25 iyun 2021-ci il

Malik Həsənov. Son 1 il ərzində ölkəmizdə aktual olan və geniş əhali kütləsinin haqlı narazılığına səbəb olan məsələlərdən biri də əlilliyin təyin edilməsi ilə əlaqədardır. Bu gün müzakirəyə çıxarılan “Əmək pensiyaları haqqında” Qanuna təklif edilən dəyişiklik də bununla bağlıdır. Lakin bu, məsələyə olduqca həssas yanaşma tələb edir. Çünki bu məsələ birbaşa dövlətimizin sosial siyasəti ilə bağlıdır və atılan addımlar möhtərəm cənab Prezidentimizin rəhbərliyi ilə həyata keçirilən ədalətli sosial siyasətə kölgə salmamalıdır. Dövr ərzində minlərcə vətəndaşın əlilliyi ləğv edilmişdir. Burada diqqətçəkən başlıca məqam əlilliklərin ləğvi zamanı bir çox hallarda yenidən müayinə və əlilliyin təyini müddəti bitməyən, hətta bu müddətin bitməsinə bir neçə il qalan vətəndaşların əlilliyinin ləğv olunması halları ilə bağlıdır. Son aylar hətta bəzi tibbi sosial ekspert komissiyalarının fəaliyyəti dayandırılmışdır. Bu üzdən də əlillik müddətləri yanvar ayında, hətta ötən ilin son aylarında bitmiş şəxslərin müavinətləri kəsilmişdir. Bu şəxslər sırasında birinci Qarabağ müharibəsi qazılarının və 18 yaşadək əlilliyi olan və yaşı bitmiş, lakin autizm və bu kimi digər geriyyə dönüşü olmayan xəstəliklərdən əziyyət çəkən şəxslərin olması təəssüf doğurur. Bir çox hallarda bu insanların yeganə yaşayış mənbəyi onlara təyin olunan əlilliyə görə müavinətlərdir. Biz bu gün bu dəyişikliyi qəbul edirik. Lakin burada bir sual meydana çıxır. Bu gün hər hansı bir səbəbdən komissiyaların işinin təşkil edilə bilməməsi üzündən əlillik müddəti 3-4 ay əvvəl bitmiş şəxsin müavinəti nəyə görə kəsilməlidir? Axı onun burada hər hansı bir günahı yoxdur. Digər tərəfdən isə tutaq ki, əlillik müddəti bitmişdir. Yeni əlilliyin təyin olunması işi

bürokratik səbəblərdən gecikir. O zaman yenidən əlilliyin təyin edilməsi anında arada qalan müddətə görə onlara ötürülmüş müavinətlər veriləcəkmi? Həm də müvafiq icra hakimiyyəti orqanı bürokratik əngəllərin yaradılması yolu ilə belə aralıq müddəti uzatmaqda maraqlı olmayacaqmı?

Qeyd edilənləri ümumiləşdirərək təklif edirəm ki, əlavə olaraq bu maddəyə əlilliyin bitməsi ilə yeni əlilliyin təyini arasında ötürülmüş müddət üçün əlilliyin yenidən təyindən sonra həmin dövr üçün də müavinətlərin ödənişi təmin edilsin.

Əliabbas Salahzadə. Azərbaycan Respublikasının Mülki Prosesual Məcəlləsində dəyişiklik edilməsi haqqında qanun layihəsi cənab Prezidentin “Məhkəmə-hüquq sistemində islahatların dərinləşdirilməsi haqqında” 2019-cu il 3 aprel tarixli Fərmanının icrası istiqamətindəki tədbirlər çərçivəsində hazırlanıb. Bu dəyişikliklə eyni zərfdə Milli Məclisə daxil olmuş İnzibati Prosesual Məcəllədə dəyişiklik edilməsi haqqında iki qanun layihəsi və “Dövlət rüsumu haqqında” Qanunda dəyişiklik edilməsi barədə məsələlər də mahiyyətcə bir-birinə yaxındır.

Təklif olunan dəyişikliklər ölkəmizdə məhkəmə-hüquq sistemində aparılan islahatlarla əlaqədar olaraq mülki-prosessual qanunvericilikdə 160-dək maddəyə əlavə və dəyişikliyi əhatə edir. Bu qanun layihələri yazılı icraat institutunun tətbiqi, hazırlıq iclası institutunun gücləndirilməsi, məhkəmə icraatının videokonfrans əlaqə sistemindən istifadə edilməklə keçirilməsi imkanının yaradılması, işlərə baxılması müddətlərinin unifikasiyası, iddianı təmin etmə institutunun təkmilləşdirilməsi, müvəqqəti təminat tədbirlərinin tətbiqi, icrada dönüş institutunun yaradılması, elektron məhkəmə sisteminin tətbiqi və digər mütərəqqi

məsələlərlə əlaqədardır.

Bu dəyişikliklərdə məqsəd işlərə prosessual qanunvericilikdə müəyyən olunmuş zaman çərçivəsində baxılmasını təmin etmək, vətəndaşların ədalət mühakiməsindən məmnunluq səviyyəsini artırmaqdan ibarətdir.

Dəyişikliklərdə nəzərdə tutulan yeniliklərdən biri videokonfrans əlaqə sistemindən istifadə etməklə proseslərin həyata keçirilməsi imkanındır. Yəni məhkəməyə gələ bilməyən və yaxud xarici ölkədə olan şəxs məhkəməyə gəlmədən məhkəmə prosesində iştirak edə biləcək. Bu da insanların yollara xərc və zaman sərf etmədən məhkəmə işlərini həll etməyə imkan yaradacaq.

Bundan başqa, məhkəməyə tələb olunan sübutu təqdim etmək vəzifəsi məhkəmə tərəfindən üzrsüz hesab edilən səbəblərə görə yerinə yetirilmədikdə sübutların olduğu şəxs 2 min manatadək miqdarda cərimə olunacaq. Halbuki intizamlandırıcı tədbir kimi tətbiq edilən bu cərimənin məbləği indiyədək 50 manat idi və həmin şəxslər dəfələrlə 50 manat cərimə ödəməklə məhkəmə çəkişməsinin uzanmasına nail olurdular və həmin məbləğ onlar üçün əhəmiyyət kəsb etmirdi. Bu isə məhkəmələrin yükünün artmasına, məhkəmə çəkişmələrinin qəsdən aylarla, illərlə uzadılmasına şərait yaradırdı. İndi isə həmin cərimə məbləğinin 2 min manatadək artırılması sui-istifadə hallarının qarşısını alacaq, məhkəmələrin işini yüngülləşdirməyə kömək edəcəkdir.

Təklif olunan dəyişikliklərdə əsassız vəsatətlərlə işin uzadılmasına nail olma halları zamanı da tərəflərin 500 manatadək cərimələnməsi nəzərdə tutulur ki, bu da intizamlandırıcı məqsəd daşıyır.

Bundan başqa, dəyişikliklərdə bəzi prosessual müd-

dətlərin azaldılması, bəzilərinin isə artırılması məhkəmə çəkişmələrinin müddətini optimallaşdırmağa kömək edəcəkdir.

Dəyişikliklərdə kassasiya şikayətlərinin hədləri də dəyişdirilərək vahid məhkəmə sisteminin təmin edilməsi baxımından bu həddin 2 min manatdan 5 min manata qaldırılması nəzərdə tutulur. Yəni indiyədək bu məhkəmələr iddia məbləği 2 min manatadək olan işlərə baxırdılarsa, bundan sonra bu məbləğ 5 min manata qaldırılır. Bununla da həmin məhkəmələrin yükü də azaldılır və onların daha effektiv fəaliyyət göstərməsinə şərait yaranır.

Ümumiyyətlə, təklif olunan dəyişikliklər məhkəmə sistemində çox böyük yenilikləri özündə ehtiva edir. Əminəm ki, bu dəyişikliklər ölkəmizdə məhkəmə-hüquq sisteminin təkmilləşdirilməsinə, məhkəmə çəkişmələrində şəffaflığın təmin olunmasına və vətəndaş məmnunluğunun artırılmasına böyük bir töhfə olacaqdır. Ona görə də mən bu dəyişikliklərin lehinə səs verəcəyəm.

Elnur Allahverdiyev. İcazənizlə diqqətinizi olduqca vacib bir hadisəyə yönəldim. Milli Məclisə deputat seçildiyim 17 saylı Yasamal üçüncü seçki dairəsinin ərazisində olan, paytaxtımızın mərkəzi küçələrindən biri Zivərbəy Əhmədbəyov küçəsi 12 ünvanında yerləşən binada bu gün gecəyarı təhlükəli və eyni zamanda, gözlənilən hadisə baş verib. Binanın mənzillərindən birinin tavanı uçaraq sakinlərə xəsarət törədib. Xoşbəxtlikdən kiçik yaşlı körpə dağınıq altında qalmayıb.

Bu bina tarixi binadır və Mədəniyyət Nazirliyinin qorunması vacib olan tikintilərinin siyahısına daxil edilib. Binanın bu statusu onun sökülməsini və yerində yeni binanın tikintisini mümkünsüz edir. Ancaq insanların bu

şəraitdə yaşamaları və faktiki olaraq mənzillərinin nə vaxt başlarına uçaqlarını gözləmələri mümkün deyil. Mən bu problemlə bağlı sakinlərlə görüşmüşəm, köməkçim dəfələrlə həmin ünvanda olub. Problemlə bağlı Nazirlər Kabinetinə, 2 dəfə Bakı Şəhər İcra Hakimiyyətinin başçısına, fəvqəladə hallar nazirinə, mədəniyyət nazirinə məktubla müraciət etmişəm. Fəvqəladə Hallar Nazirliyinin əməkdaşları bu ünvanda olub və təsdiqləyiblər ki, vəziyyət acınacaqlıdır və hər zaman təhlükə törənə bilər. Mədəniyyət Nazirliyindən aldığım cavab isə budur ki, bina nazirliyin balansında olsa da, onun təmiri və yenidənqurulması icra strukturlarının səlahiyyəti çərçivəsindədir. Bu cavabları alandan sonra bir daha Bakı Şəhər İcra Hakimiyyətinə məktubla müraciət etmişəm və aldığım son cavab təqribən bu məzmunadadır ki, vəziyyətə nəzarət olunur və bu barədə sakinlər məlumatlandırılıb.

Bu gecə baş verən hadisə göstərir ki, hər an daha böyük və faciəvi hadisələr ola bilər. Fikrimcə, bu olay daha miqyaslı hadisələrin bir növ anonsudur. Bu binada 30-a yaxın mənzil var. Mən bir daha səlahiyyətli təşkilatları və strukturları bu problemin həllinə diqqət yetirməyə çağırır, mümkün faciənin qarşısının alınacağına çox böyük ümidlər bəsləyirəm.

2 iyul 2021-ci il

Anatoliy Rafailov. Son dövrlərdə ölkəmizdə möhtərəm Prezidentimizin rəhbərliyi altında çox böyük iqtisadi layihələr həyata keçirilir. Azərbaycanın beynəlxalq aləmdə nüfuzu getdikcə artır. Artıq dövlətimiz böyük söz sahibinə çevrilib, regionda əhəmiyyətli layihələrin həyata ke-

çirilməsində aparıcı rol oynayır. Həyata keçirilən tədbirlər nəticəsində əhalinin həyat səviyyəsi tədricən yüksəlir, yoxsulluq həddi aşağı düşür. Öz iqtisadi inkişaf tempinə görə dövlətimiz böyük dövlətlər arasında aparıcı yer tutsa da, təbii ki, problemlər də az deyil.

Deputat seçildiyim ərazidə yaşayan insanların böyük hissəsi ən ucqar kəndlərdə məskunlaşıblar. Baxmayaraq ki, müstəqillik illərimizdə dağ kəndlərinin sosial inkişafı üçün ölkə Prezidenti tərəfindən çox işlər görülüb, ancaq həllini gözləyən məsələlər hələ də çoxdur. Biz deputatlar, o cümlədən mən də daim seçicilərimlə ünsiyyətdə oluram. Tez-tez onların görüşlərinə gedirəm, problemlərini öyrənirəm. Bu gün ucqar dağ kəndlərində elə problemlər mövcuddur ki, onların həlli yerli icra nümayəndəliklərinin, bələdiyyələrin imkanları xaricindədir. Mən belə fikirləşirəm ki, dağ kəndlərinin sosial-iqtisadi problemlərinin həlli üçün kompleks dövlət proqramları qəbul olunmalıdır. Konkret bir neçə faktla fikrimi sizlərə çatdırmaq istəyirəm. Quba rayonunun Xaltan İnzibati Ərazi Dairəsindəki Şamaxı rayonu ilə sərhəddə yerləşən Çarxaçu, Nütəh, Utuq, Muçu, Xaltan kəndləri dəniz səviyyəsindən 1500–2000 metr yüksəklikdədir. Baxmayaraq ki, bu kəndlər rayon mərkəzindən 75–80 kilometr aralıda yerləşir, isti yay günlərində, yollar quru olduqda belə, yaxşı halda bu kəndlərə həmin yolu 2,5–3 saata qət etmək olur. Qonaq-kəndə qədər yol asfaltdır. Möhtərəm Prezidentimizin sərəncamı ilə bu məsələ 2020-ci ildə öz həllini tapıb. Qonaqkənddən Xaltana qədər olan 35–40 kilometrlik yolu “NİVA”, “UAZ” markalı maşınlarla 2 saatdan tez getmək mümkün deyil. Qışda, yazda, payızda bəzən bu yollar bağlanır. Ərazidə 4 min nəfərə yaxın əhali yaşayır.

Onların digər sosial problemləri də həll edilməyib. Kəndlərin ətrafındakı meşələr dövlət qoruğunun ərazisinə düşür. Yerli camaat odun sarıdan çox korluq çəkir. Bu ərazilərin qazlaşdırılması çox vacibdir.

Bir məsələni qeyd edim ki, Quba rayonunda, həmçinin Qusarda sosial məsələləri həll olunmayan, yolu bərhad vəziyyətdə olan kəndlərin sayı çoxdur. Digər vacib məsələlərdən biri də yerli əhalinin məşğulluğunun təmin olunmamasıdır. Düzdür, burada yerli sakinlər, əsasən, heyvandarlıqla, qoyunçuluqla məşğul olurlar. Rayonətrafi kəndlərdəki inkişafı görənlər buradakı çətin şəraitlə barışmayaraq ata-baba yurdlarını ataraq şəhərətrafi kəndlərə köçürlər. Nəticədə dağ kəndlərimiz boşalır. Halbuki ölkəmizin ərzaq təhlükəsizliyinin təmin olunmasında dağ kəndlərinin xidməti əvəzsizdir. Hər il Quba rayonu üzrə istehsal olunan ətin, südün, yunun çox hissəsi məhz dağ kəndlərinin payına düşür. Əhalinin ata-baba yurdundan köçməsinin qarşısını almaq məqsədi ilə bu kəndlərdə sosial məsələlərin həlli üçün dövlət proqramları hazırlanmalıdır.

Son illərdə dünyada qlobal istiləşmə gedir. Bu baxımdan dağ kəndlərində də vəziyyət getdikcə çətinləşir. Əhali içməli su sarıdan korluq çəkir. Bu ərazilərdəki kəndlərin böyük əksəriyyətindəki bulaqlar quruyub, çaylar susuz qalıb. Fakt kimi yuxarıda adlarını çəkdiyim kəndlərdə subartezian quyularının qazılması çox vacibdir. Hər dəfə seçicilərlə görüşərkən onlar bu məsələləri qaldırırlar. Lakin bu sahədə biz onlara kömək göstərə bilmirik.

Vaxtilə həmin kəndlərdə 100 hektarlarla sahədə taxıl əkilib. Bu gün texnika çatışmazlığından, demək olar ki, o sahələr əkilmir. Güzəştli şərtlərlə, aşağı faizlə dağ kənd-

lərində yaşayanlara kreditlərin verilməsi çox vacibdir. Bu kreditlə onlar texnika ala, təsərrüfatlarını inkişaf etdirə, ölkəmizin ərzaq təhlükəsizliyinə sanballı töhfələrini verə bilərlər.

Xaltan kimi ucqar dağ kəndlərində yaşayan əhali yayı yaylaqda, qışı qışlaqda keçirir. Bu kəndlərdə səhiyyə obyektlərinin tikintisinə də böyük ehtiyac var. İnsanlar xəstələndiyi zaman, xüsusilə hamilə qadınlar rayon mərkəzinə xəstəxanaya çox çətinliklə çatdırılır.

Yoldan söhbət düşmüşkən bir məsələni də qeyd edim ki, Qonaqkənddən Xaltana qədər olan yol yenidən qurularsa, bu yol Azərbaycanın şimalının şərq-qərb rayonları ilə birləşdirilməsi üçün iqtisadi cəhətdən çox səmərəli olar. Əgər Qubadan Şamaxıya hazırda 280 kilometrdirsə, Quba-Qonaqkənd-Xaltan-Şamaxı yolu istifadəyə verilərsə, bu məsafə 180 kilometrə qədər qısalar.

Yəqin ki dağ rayonlarından deputat seçilmiş digər millət vəkilləri həmkarlarım da bu kimi problemlərlə üzləşirlər. Odur ki, gələcək fəaliyyətimizdə bu kimi məsələlərin həllinə diqqət yetirməliyik.

Əliabbas Salahzadə. Mediasiya institutu dünyanın bir sıra ölkələrində tətbiq olunan və mediatorun vasitəçiliyi ilə tərəflər arasında yaranmış mübahisənin qarşılıqlı razılıq əsasında həlli ilə bağlı qanunla müəyyən olunan bir prosesdir. Əslində, Azərbaycanda bu missiyanı tarixən ağsaqqallar uğurla həyata keçiriblər. Lakin belə bir institutun yaradılması humanist fəaliyyət növünü qanunun gücü ilə daha da möhkəmləndirəcək.

Ölkə Prezidenti cənab İlham Əliyevin rəhbərliyi ilə aparılan mütərəqqi məhkəmə-hüquq islahatları çərçivəsində mübahisələrin məhkəmədən kənar həllində, məhkəmələrin iş yükünün azaldılmasında mühüm vasitə olan

mediasiyanın tətbiqi üzrə ölkəmizdə lazımi addımlar atılıb. “Mediasiya haqqında” Qanun qəbul edilib. Həmin qanuna və dövlət başçısının “Məhkəmə-hüquq sistemində islahatların dərinləşdirilməsi” haqqında 3 aprel 2019-cu il tarixli Fərmanına uyğun olaraq Mediasiya Şurası yaradılıb. Bu sahədə Avropa İttifaqı ilə birgə həyata keçirilən layihə çərçivəsində mediasiya üzrə təlimçilər hazırlanıb, Ədliyyə Akademiyası mediasiya təlimi qurumu kimi Şuraya üzv qəbul olunub və beynəlxalq ekspertlər cəlb olunmaqla mübahisələrin alternativ həlli üzrə təlimçilərin təlim kursları təşkil edilib.

“Mediatorların hazırlığı və ixtisaslarının artırılması ilə bağlı təlim Qaydası”na uyğun olaraq hazırlıq kurslarını uğurla bitirən mediator olmaq istəyən şəxslər artıq “Mediatorların ilkin hazırlıq kursu”nu bitirməklə bağlı sertifikatla layiq görülüblər və bu sahədə fəaliyyətə başlamağa hazırdırlar. Kurslarda mübahisələrin təhlili və alternativ həlli, mediasiyanın əsasları, mediasiya prosesi, onun mərhələləri, əsas prinsipləri (konfidensiallıq, bitərəflik, qərəzsizlik, könüllülük) və digər aktual mövzular tədris olunub, praktiki məşğələlər keçirilib.

Milli Məclis də bu institutun fəaliyyətə başlaması üçün üzərinə düşən işləri görür, lazımi qanunları qəbul edir və bununla bağlı qanunvericilik bazasını təkmilləşdirir. Artıq “Mediasiya haqqında” Azərbaycan Respublikasının 2019-cu il 29 mart tarixli Qanununun icrası ilə əlaqədar Azərbaycan Respublikasının Əmək, Mülki Prosesual, Ailə, Mülki, Vergi, Cinayət-Prosessual, İnzibati Xətalər, İnzibati Prosesual məəcəllələrinə, “Sosial sığorta haqqında”, “Tibbi sığorta haqqında”, “Dövlət rüsumu haqqında”, “Məhkəmə-Hüquq Şurası haqqında” və “İnzibati icraat

haqqında” qanunlarda dəyişiklik edilməsi barədə qanun layihəsi birinci oxunuşda qəbul edilib və bugünkü iclasda isə ikinci oxunuşa təqdim olunub. Yəqin ki, növbədən-kənar sessiyanın sonuna kimi bu dəyişikliklər üçüncü oxunuşdan da keçərək təsdiqlənəcək. Çünki həmin dəyişikliklərdə kommersiya mübahisələri, həmçinin ailə və əmək münasibətlərindən irəli gələn mübahisələr üzrə ilkin mediasiya sessiyasında iştirak, o cümlədən ilkin və sonrakı mediasiya sessiyaları ilə bağlı məsələləri tənzimləyən hüquqi normaların 2021-ci il iyulun 1-dən qüvvəyə minməsi nəzərdə tutulur.

“Mediasiya haqqında” Qanunun Mediasiya təşkilatı, Mediasiya prosesinin tətbiqi üçün əsaslar, Kommersiya mübahisələri, həmçinin ailə və əmək münasibətlərindən irəli gələn mübahisələr üzrə ilkin və sonrakı mediasiya sessiyaları, Ailə münasibətlərindən irəli gələn mübahisələr üzrə mediasiyanın xüsusiyyətləri, Məhkəmə mediasiyası, Barışıq sazişi, Barışıq sazişinin icrası maddələrinə təklif olunan dəyişikliklər isə qanunun təkmilləşdirilməsi məqsədi ilə hazırlanıb.

Hesab edirəm ki, təklif olunan dəyişikliklər ölkəmizdə mediasiya institutunun dolğun fəaliyyəti üçün mühüm əhəmiyyətə malikdir və tezliklə qəbul edilməlidir.

Əziz Ələkbərov. İyunun 28-də Moskvada Rusiyanın xarici işlər naziri Sergey Lavrovla BMT-nin Qaçqınlar üzrə Ali Komissarı Filippo Grandi arasında görüş keçirilib. Rusiya XİN-nin rəsmi nümayəndəsi Mariya Zaxarova belə bir rəsmi məlumat yayıb ki, “Görüşdə qaçqınların və məcburi köçkünlərin Dağlıq Qarabağ və ona bitişik rayonlara qayıtması məsələsinə baxılıb”. Bu bəyanat biz – 300 min nəfər Qərbi Azərbaycan qaçqınında böyük

ümidlər yaradıb. Çünki bildiyiniz kimi, beynəlxalq hüquqa görə, Qarabağdan qovulan azərbaycanlılar qaçqın yox, məcburi köçkün sayılır. Qaçqın deyəndə isə Azərbaycan-
dan köç edən ermənilər və Ermənistandan qovulan azərbaycanlılar başa düşülür. Deməli, cənab Lavrovla Qrandinin Qarabağda qaçqınların məskunlaşma layihəsi, eyni zamanda, 300 min nəfər Qərbi Azərbaycan qaçqınına da şamil edilir. Biz buna görə cənab Lavrova və Qrandiyə təşəkkür edirik, eyni zamanda, Azərbaycan Qaçqınlar Cəmiyyəti olaraq bəyan edirik ki, Qərbi Azərbaycan qaçqınları Xankəndiyə, Xocalıya və ətraf kəndlərə hər an köçməyə və ermənilərlə yanaşı yaşamağa hazırdırlar. Biz Ermənistanda da son iki yüz ildə ermənilərlə yanaşı yaşamaq məcburiyyətində olmuşuq. Ermənilər özləri də yaxşı bilirlər ki, bu müddətdə biz onları kifayət qədər tanımışıq, xasiyyətlərini, onlarla işləməyi, onları işlətməyi bilirik. Onlarla dinc yaşamaq üçün heç bir problemimiz yoxdur. Hazırda Qarabağa köçmək üçün 10 minə yaxın qaçqın ailə ərizə ilə Azərbaycan Qaçqınlar Cəmiyyətinə müraciət edib və biz müvafiq qurumlardan bu prosesi sürətləndirməyi xahiş edirik.

Azərbaycan Qaçqınlar Cəmiyyəti olaraq bizim mövqeyimiz belədir ki, əgər beynəlxalq güclər Qərbi Azərbaycan qaçqınlarının Qarabağda ermənilərlə yanaşı yaşamasını məqbul saymazlarsa, onda ermənilərin Qarabağa qayıdıb azərbaycanlılarla yanaşı yaşaması üçün dəridəndə qabıqdan çıxan beynəlxalq güclər bilməlidirlər ki, ermənilərin birtərəfli qaydada Qarabağa qaytarılması ancaq və ancaq Qərbi Azərbaycan qaçqınlarının da Ermənistandakı dədə-baba ocaqlarına qayıtması ilə paralel həyata keçirilə bilər. Ermənistanın və ermənilərin Azərbaycan xalqına

qarşı törətdikləri fantastik cinayətlərə rəğmən biz onlara Qarabağda birgəyaşayış imkanı veririksə, bu, birtərəfli qaydada ola bilməz. Bu birgəyaşayış o vaxt dayanıqlı ola bilər ki, Ermənistanda – ən azı Zəngəzurda və Göyçədə də belə bir birgəyaşayış təmin edilsin. Biz Ermənistana qayıda bilməyəcəyiksə, ermənilərin də Azərbaycanda yaşamasını məqbul saymırıq.

Malik Həsənov. Bu gün müzakirəmizə 2-ci oxunuşa təqdim edilmiş Mülki Prosesual Məcəlləyə təklif edilən, mütərəqqi xarakter daşıyan dəyişikliklər məhkəmə hüquq sistemində islahatların dərinləşdirilməsi prosesinin tərkib hissəsi hesab edilə bilər. Təklif edilən dəyişikliklərə nəzər saldıqda bu dəyişikliklərin mülki işlər və kommərsiya mübahisələri üzrə məhkəmə icraatının effektivliyinin artırılmasına xidmət etdiyini görürük. Çox təqdirəlayiq haldır ki, bu dəyişikliklər hazırlanarkən qabaqcıl beynəlxalq təcrübəyə də müraciət olunmuşdur.

Bu mənada dəyişikliklərə əsasən yeni bir icraat üsulünün – yazılı icraat institutunun yaradılması olduqca maraqlı olmaqla məhkəmə icraatı proseslərində ləngimələrin aradan qaldırılması, qərarlar çıxarılarkən tərəflərlə təmasların minimuma endirilməsi baxımından əhəmiyyətlidir. Bu günə kimi hazırlıq iclasları simvolik prosedür xarakterli idisə, bu dəyişikliklərdən sonra hazırlıq iclaslarının əhəmiyyəti artırılır və bütün sübutların, iddiaya etirazların yalnız işin hazırlıq mərhələsində təqdim edilməsi tələbi məhz buna xidmət edir. Məhkəmə icraatının videokonfrans əlaqə sistemindən istifadə edilməklə həyata keçirilməsi imkanının yaradılması tam yenilik olmaqla məhkəmə proseslərində informasiya-kommunikasiya texnologiyalarının ən son nəliyyətlərindən istifadə imkanları yaradır. Bu

pandemiya nəticəsində tətbiq edilən karantin rejimi zamanı məhkəmə proseslərinin keçirilməsində üzləşdiyimiz problemlərin qarşısının alınmasına yönəlmiş uğurlu həll variantlarından hesab edilə bilər. Bu variant həm də məhkəmə icraatı prosesində şəffaflığın artırılması baxımından da əhəmiyyətlidir. Bununla belə, hesab edirəm ki, dəyişikliklərdə nəzərdə tutulmuş məhkəmə cərimələrinin məbləğinin artırılması məsələsinə bir qədər həssas yanaşmalıyıq. Düşünürəm ki, biz bu və ya digər məsələlərin uğurlu həllinə artıq cərimələrin artırılması yolu ilə deyil, şəffaf uğurlu idarəçilik və bu idarəçiliyə inzibati və ictimai nəzarətin təşkili yolu ilə nail olmalıyıq. Elə bir sistem formalaşdırmalıyıq ki, bu sistem dönməz xarakter alsın, düzxətli, bərabərsürətli trayektoriya üzrə hərəkət etmək iqtidarında olsun.

Təqdim edilən layihədə məhkəməyə müraciət üçün rüsumların artırılması məsələsi də mübahisə predmetidir və bir çox hallarda aşağı maddi imkanlı şəxslərin məhkəməyə müraciət imkanlarını azaldır, həm də kənardan görünüş baxımından da xoşagələndir. Hesab edirəm ki, məhkəməyə müraciət üçün rüsumların artırılmasına heç bir ehtiyac yoxdur. Əlavə olaraq, bir çox məsələlərə dair məhkəmə müraciətlərinə görə rüsumların ləğvi daha səmərəli olmaqla humanist bir addım olar. Təklif edirəm ki, bu məsələyə yenidən baxa bilərik.

Toxunmaq istədiyim digər bir məsələ – məhkəmə və istintaq proseslərinə dövlət hesabına cəlb edilmiş vəkillərin fəaliyyəti ilə bağlıdır ki, bir çox hallarda təəsüflər olsun ki, bu, simvolik xarakter daşıyır, effektiv müdafiənin təşkilini görə bilmirik. Bu məsələ ilə bağlı effektiv bir həll variantı işlənilib hazırlanmalı, dövlət hesabına işlərə çıxan

vəkillərin fəaliyyətinə dair tələblər artırılmalı, işlək mexanizmlər hazırlanmalıdır.

Dəyişikliklərə əsasən iddianı təmin etmə tədbiri institutunun təkmilləşdirilməsi, icrada dönüş institutunun yaradılması, “elektron məhkəmə” sistemi ilə bağlı məsələlərin təkmilləşdirilməsinə dair məqamların yer alması təqdirləyicidir. Ümumiyyətlə, hesab edirəm ki, cəmiyyət münasibətlərinin daimi inkişafda olan proses olduğunu nəzərə alaraq hüquq qanunvericiliyinin təkmilləşdirilməsi məsələləri daim gündəmdə olmalı, bu istiqamətdə daimi tədqiqatlar aparılmalı, islahatlar həyata keçirilməlidir.

9 iyul 2021-ci il

Ceyhun Məmmədov. Prezident İlham Əliyevin rəhbərliyi ilə ölkəmizdə pandemiya ilə mübarizə sahəsində qazanılmış uğurlardan sonra artıq bir neçə gündür operativ qərarların qərarına əsasən ölkəmizdə toyların keçirilməsinə icazə verilib.

Bir müddətdən sonra mərasim evlərində yas məclislərinin təşkilinə icazə verilməsi məsələsi də gündəmdə olacaq. Əslində, bu mərasimlərin icrasına tətbiq edilən məhdudiyətlər, bir müddət bu mərasimlərin təşkil edilməməsi insanlarımızın hər iki mərasimin təşkilinə yanaşmasının dəyişməsi, zərərli adətlərdən imtina etməsi, israfçılığa yol verməmək barədə düşünməsi üçün az müddət deyildi. Ancaq görünən odur ki, vətəndaşlarımızın bir qismi uzun illər ərzində formalaşmış bu ənənələrdən xilas olmaq istəmirlər. Yəni də şadlıq evlərində keçirilən toy mərasimlərində, evlərdə təşkil edilən yas mərasimlərində israfçılıq halları müşahidə olunur. Bir sıra hallarda insanlar borca düşərək, sanki bir-biriləri ilə yarışmış

kimi, bu mərasimləri təşkil edirlər.

Əvvəlki toylarda insanlar daha çox istirahət edər, əylənərdilər. İndi toylarda iştirak bir sıra hallarda mənəvi əzabə və işgəncəyə çevrilir. İnsanlar həmin mərasimlərin bu qaydada keçirilməsindən narazı olsalar da, yenə də həmin mərasimləri eyni qaydada icra edirlər.

Əslində, bu sahədə müəyyən dəyişikliklərə gedilməsinin, israfçılığa son qoyulmasının, əvvəlki zərərli ənənələrdən imtina edilməsinin vaxtı çoxdan çatıb.

Əliabbas Salahzadə. Bu günlərdə cənab Prezident İlham Əliyev Ələt azad iqtisadi zonasının təməlqoyma mərasimində iştirak etdi. Ümumi sahəsi 850 hektar olacaq Ələt azad iqtisadi zonasının 60 hektarında layihələndirilmə işləri artıq başa çatıb və inşaat işləri başlayıb, bütün infrastrukturun yaradılması üçün zəruri addımlar atılıb. Cənab Prezidentin dediyi kimi, bir ildən sonra, gələn ilin iyul ayından başlayaraq biz investorları qəbul etməyə hazır olacağıq.

Cənab Prezident bizim bütün xarici ölkələrdəki səfirliklərə göstəriş verdi ki, öz təmasları əsnasında bu zonanın yaradılması ilə bağlı potensial sərmayəçilərə məlumat versinlər. Bizim bir çox ölkələrlə mövcud olan hökumətlərarası komissiyalarımızın rəhbərlərinə tapşırıldı ki, komissiyaların iclaslarının keçirilməsi zamanı azad iqtisadi zonanın nümayəndələri mütləq təmsil olunsunlar və bu mövzu mütləq gündəliyə salınsın.

Zonanın yaradılmasında əsas məqsəd qabaqcıl idarəetmə təcrübəsinə uyğun, yüksək əlavə dəyərli və ixracyönlü istehsalı təmin etməkdir. Əsas hədəflər sırasında isə innovativ texnologiyalardan istifadə edərək xidmətlər göstərən sərmayəçiləri buraya cəlb etmək, xarici şirkətlərin

Azərbaycan şirkətləri ilə əməkdaşlığı sayəsində ölkə iqtisadiyyatının stabil inkişafına kömək göstərmək, həmçinin on minlərcə yeni iş yeri yaratmaqdır.

Qeyd etmək yerinə düşərdi ki, ötən illərdə Prezident İlham Əliyevin rəhbərliyi ilə Azərbaycanda qeyri-neft sektorunun inkişafı, iqtisadiyyatın müxtəlif sahələrinin şaxələndirilməsi, ölkəmizin ixrac potensialının artırılması, xarici investisiyanın cəlb edilməsi, biznes və investisiya mühitinin daha da yaxşılaşdırılması istiqamətində çox mühüm layihələr həyata keçirilib. Pandemiyanın dünyada yaratdığı böyük iqtisadi və maliyyə çətinliklərinə baxmayaraq, Azərbaycan bu proseslərdən daha az zərərlə çıxdı. Ələt azad iqtisadi zonasının yaradılması da bunun bariz nümunəsidir. Bu layihənin icrası Azərbaycana böyük gəlirlər gətirəcək və ölkəmizin iqtisadiyyatını və regiondakı mövqelərini daha da gücləndirərək respublikamızın strateji əhəmiyyətini daha da artıracaq.

Bu gün müzakirəmizə təqdim edilmiş qanun layihəsi də “Ələt azad iqtisadi zonası haqqında” Qanuna və “Normativ hüquqi aktlar haqqında” Konstitusiyaya Qanununun 5.4-cü maddəsinə əsasən hazırlanıb. Belə ki, Ələt azad iqtisadi zonasının ərazisində “Ələt azad iqtisadi zonası haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanunu ilə müəyyən edilmiş hallarda bu Konstitusiyaya Qanunundan fərqli hüquqi tənzimləmə tətbiq edilir və həmin zonanın fəaliyyəti ilə bağlı qəbul edilmiş aktlar azad zona daxilində məcburi hüquqi qüvvəyə malikdir.

Qanun layihəsi torpaq bazarı, beynəlxalq xüsusi hüquq, dövlət satınalmaları, xüsusi iqtisadi zonalar, ölçmələrin vəhdətinin təmin edilməsi və akkreditasiya sahəsində münasibətlərin “Ələt azad iqtisadi zonası haqqında” Azər-

baycan Respublikasının Qanununun tələblərinə uyğun olaraq, tənzimlənməsini nəzərdə tutur. Bununla əlaqədar olaraq göstərilən qanunların hamısında müvafiq maddələrə yeni bəndlər əlavə olunur.

Hesab edirəm ki, təklif olunan dəyişikliklər Ələt azad iqtisadi zonasının uğurlu fəaliyyəti üçün mühüm əhəmiyyət kəsb edir. Buna görə də mən həmkarlarımı da bu dəyişikliklərə səs verməyə çağırıram.

Əminə Ağazadə. Mənə verilmiş fürsətdən istifadə edərək, seçicilərimi narahat edən problemlər barədə danışmaq istəyirəm. Təmsil etdiyim rayon Mərkəzi Aran zonasının suvarma suları ilə ən çox problem yaşadığı rayonlardan biridir. Mövsümi quraqlıq keçməsi, su mənbələrində suyun səviyyəsinin düşməsi bir çox kəndlərimizdə su ilə əlaqədar çoxsaylı problemlərə səbəb olub və bu, gündən-günə əhalini daha çox narahat edən bir məsələyə çevrilir. Rayonun ən çox əhalisi olan Şilyan, Qarasu, Qarabucaq, Pirili kəndlərində su çatışmazlığı səbəbindən fərdi təsərrüfatlar ciddi ziyan görür. Bir müddət öncə rayonun Şilyan kəndində artezian quyusu qazılsa da, bu, məsələni köklü şəkildə həll etməyə imkan vermir. Bununla əlaqədar müvafiq qurumların bu problemə diqqət ayırmalarını xahiş edirəm.

Pandemiya bütün sahələrdə olduğu kimi, təhsil sahəsində də kifayət qədər narahatlıq doğuran hallara səbəb olmuşdur. Bu sahənin həssaslığını, cəmiyyət və dövlətimiz üçün vacibliyini nəzərə alaraq, hesab edirəm ki, yaranmış problemlərin həlli diqqət mərkəzində olmalıdır.

Təmsil etdiyim Kürdəmir rayonunda təhsilin səviyyəsi son dövrlərdə artan tempiylə inkişaf etməkdədir. Belə ki, ötən təhsil ilində rayon məktəblərini bitirmiş 17 şagird

600 baldan yuxarı nəticə göstərmiş, ali məktəblərə qəbul olunma faizi də müvafiq olaraq yüksəlmişdir. Onu da qeyd edirəm ki, son dövrlərdə rayonda bir neçə yeni məktəb binası istifadəyə verilmiş, məktəblər ən yüksək standartlara cavab verən avadanlıqlarla təmin edilmişdir.

Lakin bəzi kənd məktəblərimiz vardır ki, yerləşdikləri binaların qəzalılı vəziyyətdə olması, tikintilərin istismar müddətini çoxdan ötməsi səbəbindən həmin kəndlərdə uşaqların təhsil alması mümkün deyildir. Belə məktəb binalarına rayonun Sovla, Çöhranlı, Pirili, Axtaçı, Şilyan kənd məktəblərini misal gətirmək olar. Bundan başqa, rayonun şəhər 2 sayılı, Məhərrəmli, Ərəb Qubalı, Mollakənd, Ərəbxana tam orta məktəblərinin də təmirə ciddi ehtiyacı vardır.

Bundan başqa, uzun illərdir ki, Kürdəmir Uşaq incəsənət məktəbinin binası yararsız vəziyyətdədir. Seçicilərlə görüşlərimdə həmin məktəb binasının yenidən inşa edilməsi haqqında rayon ictimaiyyəti tərəfindən mənə çoxsaylı müraciətlər daxil olmaqdadır.

Bugünkü şəraitdə təhsilin səviyyəsinin normal vəziyyətdə təmin edilməsi üçün rayonlarda olan internet-kommunikasiya sistemlərinin işinə də diqqət edilməlidir. Təmsil etdiyim Kürdəmir rayonunda kənd yerlərində internet əlaqəsinin aşağı səviyyədə olması haqqında dəfələrcə mənə müraciətlər edilir. Rayonun 40-a yaxın yaşayış məntəqəsində, ümumiyyətlə, hər hansı kommunikasiya sistemi mövcud deyildir. Kənd yerlərində seçicilərlə görüşlərimdə bu məsələ əhalini ən çox narahat edən məsələlərdən biri kimi önə çəkilir. Sadaladığım məsələlərlə bağlı mən müvafiq dövlət qurumlarına dəfələrcə sorğular, müraciətlər etmişəm. Kürdəmir rayonunda qəzalılı

məktəb binaları haqqında tərəfimdən Nazirlər Kabinetinə, təhsil nazirinə məktublar ünvanlanıb.

Həmçinin rayonun mərkəzindən uzaq məsafədə yerləşən kənd və qəsəbələrin böyük əksəriyyətində tibb məntəqələri mövcud deyil. Əhalisi on bir min nəfərdən çox olan Şilyan kəndi, rayon mərkəzindən kifayət qədər uzaq məsafədə yerləşən Sovla, Qarasaqqal kimi kəndlərdə tibb məntəqələrinin olmaması kənd sakinlərinin təcili tibbi yardım almaq imkanlarını məhdudlaşdırır, bir çox hallarda hətta ölümə nəticələnən hallara gətirib çıxara bilər. Müvafiq qurumların qeyd etdiyim məsələləri nəzarətə götürmələrini xahiş edirəm.

İltizam Yusifov. Mən təmsil etdiyim Şirvan şəhəri üçün problem olan içməli su ilə bağlı məsələyə toxunmaq istiyirəm. Qaz kimi suyun da qiyməti bir neçə ay bundan əvvəl 2 dəfə artırıldı. Amma təəssüf ki, təminatda, o cümlədən xidmətin keyfiyyətində heç bir irəliləyiş olmadı. Keçən il bu vaxt biz Neftçalanın su problemindən danışdıqsa, artıq keçən iclasda Gəncənin problemi qaldırıldı, bu gün isə mən Şirvanın su problemindən danışacam. Bu cür də məsələ günü-gündən dərinləşir, şəhər və rayonlarda insanlar su təminatından əziyyət çəkirlər. Siz təsəvvür edin, Kür çayı ortasından keçən bir şəhərin – Şirvan şəhərinin su təminatı yox səviyyəsindədir. İnsanlar əziyyət çəkir, yaşıllıqlar məhv olur. Mən hesab edirəm ki, problem suyun az olması, suyun çatmaması ilə bağlı deyil, problem idarəetmədədir.

Təsəvvür edin, dövlət proqramı çərçivəsində vəsait ayrılır. Sağ olsun dövlətimiz. “Azərsu” isə işi özü görür, xətti özü çəkir, heç kimə təhvil vermir və öz balansına qəbul edir. Heç kimə hesabat verilmir, heç kimə də məlum

olmur ki, nə iş görüldü, nə qədər vəsait xərcləndi. Sonra da deyirlər ki, vəsait yoxdur, qaldı gələn ilə, vəsait ayırsalar, yenə bu cür iş görürük.

Yaxud bir su xətti sıradan çıxır və bütün əhali susuz qalır. Hamı gözləyir ki, Bakıdan maliyyə ayırsınlar, avadanlıq alıb, gətirib həmin xətti bərpa etsinlər və nəticədə isə insanlar günlərlə əziyyət çəkmiş olurlar. Belə idarəçilikmi olar? Ümumiyyətlə, su təchizatı ilə bağlı məsələ düzgün təşkil olunmayıb.

Birincisi, böyük xərc hesabına başa gələn içməli su ilə bağ və ya yaxud yaşıllıqları sulamazlar. Sulayanda da əhaliyə içməli su çatmır, sulamayanda isə yaşıllıqlar məhv olur. Yaşıllıqlar həm də suyun sayğacla və baha olduğuna görə sulanmır.

İkincisi, əvvəllər bütün Kürqırağı şəhər və rayonların, o cümlədən Şirvan şəhərinin də özünün su təmizləmə, sukanal idarəsi var idi. Əhaliyə içməli su ayrı, məişətdə işlətmək, yaşıllıqları suvarmaq üçün texniki su isə ayrı xətlə verilirdi. Necə ki, bu gün bütün dünyada belədir. İnkişaf etmiş ölkələrdə hətta çirkab suları da təmizlənərək suvarma və sair təsərrüfat işləri üçün əhaliyə ucuz qiymətə verilir.

Biz nə etdik? Rayon və şəhərlərdə yerli sutəmizləyici idarələr ləğv edilərək, bütün infrastruktur metallom kimi doğranılıb məhv edildi. Əvəzində 1 mənbədən 100 kilometrə məsafədən həmin şəhər və rayonlara içməli su verilir. Həmin xətdə hər hansı qəza olduqda onlarca şəhər və rayon susuz qalır. Texniki su xəttindən isə bu gün söhbət belə gedə bilməz. Yoxdur. Bu gedişlə su problemi getdikcə özünü daha da büruzə verəcəkdir. Hələ də gec deyil, bu gün də həmin idarələri bərpa etmək olar.

Dövlət başçısı cənab İlham Əliyev keçən il bütün aidiyyəti qurumların iştirakı ilə müşavirə keçirdi. Dövlət başçısı tərəfindən təsdiq edilmiş “Su ehtiyatlarından səmərəli istifadənin təmin edilməsinə dair 2020–2022-ci illər üçün Tədbirlər Planı”na görə aidiyyəti qurumlar 2020-ci ilin sonuna qədər Kür-Araz ovalığında yerləşən yaşayış məntəqələrinin su təchizatının alternativ mənbələr hesabına təmin edilməsi ilə bağlı təkliflərini Nazirlər Kabinetinə təqdim etməli idilər.

Mən aidiyyəti qurumlara sual edirəm. Hanı bizim alternativ yox, alternativsiz su mənbəyimiz? Hanı bizim alternativsiz su təchizatımız?

Kanalizasiya ilə bağlı bircə onu demək kifayətdir ki, şəhərin kanalizasiyasının yarısı birbaşa Şirvan kollektoru vasitəsi ilə Xəzər dənizinə, yarısı isə, – siz təsəvvür edirsinizmi, – birbaşa yeganə içməli su mənbəyimiz olan Kür çayına axıdılır.

Mən aidiyyəti qurumların rəhbərlərini Şirvana dəvət edirəm. Gəlib baxa bilərsiniz. Gəlin və mənimlə birlikdə baxaq. Bu qədər.

Jalə Əhmədova. Mən Ədliyyə Nazirliyinin İcra və Probasiya şöbələrinin fəaliyyəti ilə bağlı vətəndaş şikayətlərini, daha dəqiq desəm, mənzil-tikinti kooperativlərinin vətəndaşa qarşı törətdiyi qanunsuz əməlləri barədə verilmiş məhkəmə qərarlarının icrasında yaşanan problemləri qeyd etmək istəyirəm. Bakı Apellyasiya Məhkəməsinin və Ali Məhkəmənin mülki kollegiyalarının vətəndaşın xeyrinə çıxardığı məhkəmə qərarları artıq neçə illərdir havada asılı qalib, hansısa səbəblərdən icra edilmir.

Məhkəmə qərarlarının icra edilməməsi ilə bağlı Milli Məclisə şikayət etmiş vətəndaş ərizələrini ədliyyə nazi-

rinə, dəfələrcə nazirliyin İcra Baş İdarəsinə göndərsəm də, nazirlikdən hər dəfə formal xarakter daşıyan cavablar almışam. Təbii ki, bu da vətəndaşların haqlı narazılığına səbəb olur. Bu, həm də vətəndaşın konstitusion hüququnun pozulması deməkdir.

Qeyd edirəm ki, Azərbaycan Respublikası Mülki Prosesual Məcəlləsinin 15.2-ci maddəsində göstərilir ki, məhkəmələrin qanuni qüvvəyə minmiş qətnaməsi, qərarı, qərarı, əmri bütün dövlət hakimiyyəti, yerli özünüidarə orqanları, onların vəzifəli şəxsləri, ictimai birliklər, siyasi partiyalar, həmkarlar ittifaqları, onların vəzifəli şəxsləri, həmçinin fiziki və hüquqi şəxslər üçün məcburidir və Azərbaycan Respublikasının bütün ərazisində hökmən icra olunmalıdır.

“İcra haqqında” Qanunun 12-ci maddəsinə görə məhkəmə icraçısı icra sənədini aldığı gündən iki ay müddətində icra hərəkətlərini həyata keçirməli və icra sənədində göstərilən tələblərin icra olunmasını təmin etməlidir.

Hesab edirəm ki, hər hansı bir MTK barəsində verilmiş məhkəmə qərarları Azərbaycan Respublikası adından çıxarılır və onların icrası məcburidir.

Jalə Əliyeva. Prezident, qalib sərkərdə, müzəffər Ali Baş Komandan İlham Əliyevin ötən gün imzaladığı “Azərbaycan Respublikasında iqtisadi rayonların yeni bölgüsü haqqında” Fərman çox tarixi və olduqca əhəmiyyətli bir sənəddir. Hazırda işğaldan azad edilmiş ərazilərin bərpası, gələcək inkişafının təmin olunması, zəruri infrastrukturun yaradılması və əhalinin doğma torpaqlarına qayıdışı istiqamətində genişmiqyaslı tədbirlər həyata keçirilir. Qeyd edilən ərazilərin zəngin iqtisadi potensialından, təbii sərvətlərindən və geniş turizm imkanlarından səmərəli

istifadə etməklə onların bərabər inkişafının təmin edilməsi üçün nəzərdə tutulan bütün işlərin vahid proqram əsasında aparılmasının məqsədmüvafiqliyi əraziləri işğaldan azad edilmiş rayonların iqtisadi rayonlar üzrə bölgüsünə yenidən baxılmasını şərtləndirirdi. Azad olunmuş ərazilərin ölkəmizin iqtisadiyyatına reinteqrasiyası digər iqtisadi rayonlar, o cümlədən Gəncə–Qazax və Aran iqtisadi rayonları üzrə planlaşdırma işinin səmərəliliyinin artırılmasını, iqtisadi idarəetmədə çevikliyin təmin olunmasını və bu məqsədlə həmin iqtisadi rayonların tərkibinə də yenidən baxılmasını tələb edirdi və ölkə Prezidenti İlham Əliyev məhz bütün bu məqamları nəzərə alaraq, Azərbaycanda yeni təsnifatlandırılmış iqtisadi rayonların yaradılması ilə bağlı fərman imzaladı.

Bu fərmanadək ölkəmizdə 10 iqtisadi rayon var idisə, indi onların sayı 14-dür. Ən əsası, fərmanda da vurğulandığı kimi, Şərqi Zəngəzur və artıq heç bir bölgü aparılmadan, aşağı, yuxarı, dağlıq, aran deyilmədən vahid, bütöv Qarabağ iqtisadi rayonlarının yaradılması təkcə iqtisadi deyil, həm də siyasi əhəmiyyətinə görə çox vacib və çox önəmli məqamlardandır. Çünki adıçəkilən iqtisadi rayonlarla müzəffər Ali Baş Komandan tarixi qələbə və zəfərimizdən sonra onun möhkəmləndirilməsi, əbədi edilməsi istiqamətində daha bir cəsarətli mövqə, qətiyyət nümunəsi, dəmir iradə ortaya qoymuş oldu. Əlbəttə, biz bu uğurların qürurunu yaşayırıq.

Bu gün Milli Məclisin növbədənənar son iclasında mən deputatı olduğum rayonlar – Zərdab və Ucar rayonları ilə bağlı bir neçə vacib məsələni də bir daha nəzərinizə çatdırmaq istəyirəm.

Əvvəla, birinci növbədə “Azəriqaz” İstehsalat Birliyi-

nin rəhbəri, hörmətli Ruslan Əliyevə Zərdab rayonunun Gəndəbil, Ağabağı, Alıcanlı və Çilovxanlı kəndlərinin qazlaşdırılması ilə bağlı müraciətimizi qısa zamanda müsbət cavablandırdığı və Gəndəbil, Ağabağı kəndlərində artıq qaz çəkilişi üçün ilkin hazırlıqları başlatdıqları üçün həmin kəndlərin sakinləri adından və öz adımdan dərin minnətdarlığımı bildirirəm. Ucar rayonunun Bərgüşad kəndində tamamilə yararsız vəziyyətdə olan elektrik xəttinin ötən il başlanılan və sonra yarımçıq qalan təmiri və yenidənqurma işlərini müraciətimizdən sonra sürətlə davam etdirdikləri üçün “Azərenerji”yə təşəkkür edirəm.

Eyni zamanda, hər iki rayonda əkin sahələrinin, həyətyanı ərəzilərin suvarılması və içməli su ilə bağlı problemi də vurğulamaq istəyirəm. Bu isti yay günlərində əhalinin suya tələbatı daxili imkanlarla, rayon İcra Hakimiyyətinin səyləri və gördüyü əlavə tədbirlərlə müvəqqəti aradan qaldırılır. Lakin bu, çözümlə deyil. Görülən bu tədbirlər əhalinin su ehtiyacını tam ödəməyə imkan vermir. Bu məsələ artıq uzun müddətdir ki, gündəmdədir, köklü həllinə böyük ehtiyac var. Bu məsələ ilə bağlı olaraq bir daha Meliorasiya və Su Təsərrüfatı ASC-yə, “Azərsu”ya müraciət edirəm. Layihələrin hazırlanmasını gözləmədən, rayonların, xüsusi ilə aran rayonları olan, susuzluqdan çox əziyyət çəkən Zərdab və Ucar rayonlarının əhalisini su ilə təmin etmək üçün təcili tədbirlər görsünlər.

Zərdab rayonunda üstəlik kanalizasiya da yoxdur. Biz bu məsələni də uzun illərdir ki, ildə ən azından 2-3 dəfə Milli Məclisin iclaslarında gündəmə gətiririk. Əlaqədar qurumlara dəfələrcə həm yazılı, həm də şifahi müraciətlərimizi etmişik. Hələlik, təəssüf ki, heç bir dönüş, irəliləyiş yoxdur. Məsələnin az da olsa, mövsümlük də olsa

həllini tapması üçün Zərdab rayonuna təcili olaraq əlavə kommunal texnika, çirkab sularını çəkən maşınlar göndərilməsi çox vacibdir. Eyni zamanda, həm Zərdab, həm də Ucar rayonlarına bu isti günlərdə və aylarda əhalini su ilə təmin etmək üçün əlavə su maşınları göndərilməsini xahiş edirik.

Malik Həsənov. Artıq bu gün Milli Məclisin növbədənəkənar sessiyasının sonuna yaxınlaşırıq. Həm 2021-ci ilin yaz sessiyasının, həm də bu gün yığışdığımız növbədənəkənar sessiyanın fəaliyyətinə qiymət versək, onda dövr ərzində kifayət qədər məhsuldar işləyə bildiyimizi söyləyə bilərik. Bu məhsuldarlıq həm qanunvericiliyin təkmilləşdirilməsində, həm də hər bir deputatın fəaliyyətinin ən başlıca istiqamətlərindən biri olan təmsilçiliklə bağlıdır. Dövr ərzində yüzlərcə vətəndaş tərəfimizdən qəbul edilmiş, onların müraciətləri dinlənilərək müvafiq strukturlar qarşısında məsələlər qaldırılmışdır.

Vətəndaş müraciətlərinin strukturunun təhlili zamanı aydın olur ki, edilmiş hər 10 müraciətdən 6-sı işlə təmin olunma ilə bağlıdır. İşlə təmin olunmaya kömək göstərmək baxımından etdiyimiz hər 10 cəhdin, demək olar ki, 9-u bu gün uğursuzluqla nəticələnir. Bu da o deməkdir ki, işlə təmin olunma ilə bağlı müraciətlərin həllində ciddi nəticə əldə etmək imkanlarımız minimum səviyyəsindədir. Bunun da bir sıra obyektiv və subyektiv səbəbləri vardır. Hesablamalar göstərir ki, ölkəmizdə bir yeni iş yerinin yaradılması üçün təxminən 10 min manat civarında vəsait tələb olunur. Eyni zamanda, işlə bağlı müraciət edən şəxslərin yaş strukturunda gənclərin üstünlük təşkil etməsi böyük təəssüf doğurmaqla yanaşı, yeni ailə qurmuş, yaxud yeni ailə quracaq şəxslərin başlanğıcdan işsizlik, maddi

baxımdan sıxıntılar içərisində əziyyət çəkməyə məcbur olmaları gələcəkdə ölkəmizdə demoqrafik problemlərin meydana çıxmasına, gənclərimizin təhsil və elmdən uzaqlaşmasına, ailə problemlərinin və boşanmaların sayının artmasına gətirib çıxaracağı hamımıza aydın olmaqla, sadaladığım bu amillərin ölkəmizin gələcək sosial-iqtisadi və mədəni inkişafına olduqca sarsıdıcı zərbələr vuracağı və bu zərbələrin qarşısını almağın vacibliyi hər birimizə məlumdur.

Dövlət başçısı cənab İlham Əliyevin sosial siyasətinin başlıca istiqamətlərindən biri də əmək qabiliyyətli şəxslərin işlə təmin olunmasıdır. Bu sahədə atılan addımlardan biri də sosial iş yerlərinin yaradılması ilə bağlıdır. Doğrudur, bu məsələnin reallaşmasında da bəzi məmurların bir sıra hallarda şəxsi maraqları, digər hallarda isə köhnə düşüncə tərzindən doğan bürokratik əngəllərə görə ciddi narazılıqlar da vardır.

Bu gün artıq büdcə ilinin tam yarısına gəlib çatmışıq, lakin demək olar ki, bütün rayonlarımızda sosial iş yerləri üzrə ayrılmış limitlər dolmuşdur. İlk öncə təklif edirəm ki, bu limitlərin artırılması istiqamətində müvafiq qurumlar tərəfindən real addımlar atılsın. Bu limitlər artırılan zaman yaradılan iş yerlərinin kağız üzərində, yalnız statistik göstəriş naminə deyil, real iş yeri formasında özünü göstərməsi üçün ən uğurlu variantlardan biri işğaldan azad olunmuş torpaqlarımızda aparılan quruculuq işlərinə vətəndaşlarımızın cəlb olmalarıdır. Təklif edirəm ki, bu məsələ ilə bağlı xüsusi bir proqram tərtib edilsin və bu proqramda ölkəmizin hər bir rayonu üzrə əhali sayına uyğun formada kvotalar müəyyənləşdirilsin və bu kvotalara uyğun şəkildə işsiz insanlar işğaldan azad olunmuş bölgələrimizdə bərpa və quruculuq işlərinə cəlb edilsinlər. Bu həm də ona görə

vacibdir ki, ölkəmizdə formalaşan hər bir işə öz qohumunu, yaxın adamlarını, həmşəhərlisini, həmkəndlisini qoşmaq kimi mənfi tendensiyanın qarşısını ala bilək.

Bütün bu məsələlərin həlli üçün təklif edərdim ki, xüsusi bir elektron portal yaradılsın və ölkəmizin müxtəlif bölgələrində anadan olmuş, işğaldan azad olunmuş bölgələrimizdə yaşamaq və işləmək arzusunda olan şəxslər burada qeydiyyatdan keçə bilsinlər. Hesab edirəm ki, bu, işsiz və fərdi yaşayış mənzilləri olmayan gənclər və gənc ailələr üçün olduqca maraqlı və cəlbedici təklif olar. Vətən müharibəsində hamılıqla döyüslərdə iştirak edərək vətən torpağını düşməndən necə azad etdiksə, eləcə də hər bir vətən övladının azad edilmiş ərazilərdə yaşamaq arzusunun da təmin etməliyik.

Ramil Həsən. Rayon təhsil işçiləri bundan əlavə, dövlət proqramına salınmış Qazyan, Qaracallı və Rəstəcə kənd tam orta məktəblərinin tikintisi ilə bağlı məsələnin sürətləndirilməsini, Qulabənd kənd tam orta məktəbinin yenidən tikintisi və Təzə Şilyan kənd tam orta məktəbinin yarımçıq qalmış bir korpusunun tikintisi ilə bağlı məsələ qaldırılmasını xahiş etdilər.

2021-ci il iyulun 8-də Ucar rayonunun gəncləri ilə görüşdə gənclər idmanın inkişafı və gənclərin asudə vaxtlarını səmərəli keçirmələri, həmçinin gənclərin zərərli vərdişlərdən uzaqlaşdırılması məqsədi ilə məktəblərdəki və rayon mərkəzindəki idman zallarının idman avadanlıqları ilə təmin olunmasını, mini futbol meydançasının tikilməsində köməklik göstərilməsini xahiş etdilər.

Seçicilərlə görüş zamanı birinci Qarabağ müharibəsi əlilləri Əlilliyi müəyyən edilmiş hərbi qulluqçulara əlillik dərəcəsinə uyğun olaraq, birdəfəlik sığorta ödənişi haq-

qında sərəncamın hələ də icra olunmamasını bildirərək bu məsələdə köməklik olunmasını xahiş edirlər.

Sədaqət Vəliyeva. Hörmətli həmkarlar, məlumunuzdur ki, ötən gün Prezident İlham Əliyev “Azərbaycan Respublikasında iqtisadi rayonların yeni bölgüsü haqqında” Fərman imzalayıb. Doğrudur, bir sıra antimillət mövqedə duranlar bu fərmanın sosial-iqtisadi, xüsusi ilə də siyasi əhəmiyyətinə kölgə salmağa çalışsalar da, ictimai rəğbət yenə də öz sözünü dedi. Ötən gündən sosial şəbəkələrdə, mediada Prezident İlham Əliyevin fərmanından irəli gələn bir coşqu yaşanmaqdadır. Çünki Azərbaycan xalqının qələbəsini oğurlamağa çalışan anti-Azərbaycan dairələri və ölkəmizdəki radikal müxalifətin iddiaları, ictimai rəyi çəşdirmaq yalanları bu dəfə də ən ali səviyyədə ifşa olundu. Eyni zamanda, bu fərman Azərbaycan xalqının qələbə ruhunu bir daha oxşadı. Tarixi ədalətin bərpası kimi də dəyərləndirilən bu sənəd Prezident İlham Əliyevin rəşional və praqmatik siyasətinin nəticəsidir.

Bilirsiniz ki, Zəngəzur dağ silsiləsi ilə əhatə olunan, Laçın və Kəlbəcərdən Naxçıvana qədər böyük bir ərazini tutan Zəngəzur yaylasının şərq hissəsində, Ermənistanla sərhəddə yerləşmiş və eyni coğrafi məkanda, tarixən birlikdə, habelə uzun illər 1861-ci ildə yaradılmış Zəngəzur qəzasının tərkibində olmaları və ənənəvi sosial-iqtisadi, tarixi-mədəni bağılıqları Zəngilan, Qubadlı, Cəbrayıl, Laçın və Kəlbəcər rayonlarının vahid iqtisadi rayonda birləşdirilməsini zəruri edir. Eyni zamanda, Ağdam, Şuşa, Füzuli, Tərtər, Xocavənd, Xocalı rayonları və Xankəndi şəhəri, habelə Qarabağ bölgəsinə aid olan Ağcabədi və Bərdə rayonları da daxil olmaqla özünəməxsus zəngin tarixi-mədəni irsə, əsrarəngiz təbiətə malik qədim Qarabağ

bölgəsinin bərpası və sürətli inkişafının təmin edilməsi üçün yeni Qarabağ iqtisadi rayonunun yaradılması da vacibdir. Bu baxımdan, Prezident İlham Əliyevin fərmanı ilə iqtisadi rayonların sayının 10-dan 14-ə qədər artırılması, bu çərçivədə Qarabağ və Şərqi Zəngəzur iqtisadi rayonlarının yaradılması mühüm tarixi-siyasi və sosial-iqtisadi hadisəyə çevrildi. Cənab Prezidentin bu fərmanı həm də 2020-ci il 10 noyabr və 2021-ci il 11 yanvar tarixli üçtərəfli razılaşmaların mahiyyətinə tam uyğundur, eyni zamanda, həmin bəyanatların maddələrinin maneəsiz və rəşional şəkildə reallaşdırılması deməkdir.

Tamam Cəfərova. Şamaxı rayonu ilə bağılı bir problem diqqətinizə çatdırmaq istəyirəm. Bildiyiniz kimi, 2019-cu il fevralın 5-də və 6-da baş vermiş zəlzələ Şamaxı rayonunda da bir sıra ciddi fəsadlar törətmişdir. Prezident cənab İlham Əliyevin 2019-cu il 5 fevral tarixində baş vermiş zəlzələdən dərhal sonra rayona səfərləri, zəlzələnin fəsadlarının təcili aradan qaldırılması istiqamətində verdiyi sərəncam və tapşırıqlar, qəzalı evlərin, sosial obyektlərin dövlət vəsaiti hesabına yenidən tikilməsi və bərpası, rayonumuzda həyata keçirilən infrastruktur layihələri, sosial-iqtisadi inkişafı təmin edən dövlət proqramlarının icrası rayon sakinlərinin böyük məmnunluğuna səbəb olmuş və minnətdarlıq hissi ilə qarşılanmışdır.

Bütün bu işlərdə Azərbaycanın Birinci vitse-prezidenti Mehriban xanım Əliyevanın rəhbərliyi ilə Heydər Əliyev Fondunun dəstəyi də xüsusi qeyd olunmalıdır. Dövlətimizin başçısının sərəncam və tapşırıqlarına əsasən təbii fəlakətin törətdiyi fəsadların böyük bir hissəsi, demək olar ki, aradan qaldırılmışdır.

Bunlarla yanaşı, zəlzələnin fəsadlarının aradan qaldırıl-

ması ilə bağlı bəzi problemlər hələ də qalmaqdadır. Maliyyə çatışmazlığı səbəbindən zəlzələ nəticəsində ziyan dəymiş minə yaxın (948) yaşayış evinin təmiri və təmir-bərpa işlərinə hələ başlanılmamışdır. Bu isə vətəndaşların haqlı narazılığına səbəb olur. Problemlə bağlı Şamaxı rayonunun millət vəkili kimi mənə çoxsaylı müraciətlər olur. Vətəndaş qəbullarında qaldırılan əsas problem də məhz zəlzələ nəticəsində ziyan dəymiş evlərin təmir edilməsi ilə bağlıdır. Məlumat üçün bildirirəm ki, Azərbaycan Respublikasının ombudsmanının 2020 və 2021-ci illərdəki hesabatlarında da bu şikayətlər öz əksini tapmışdır.

Hazırda bu məsələ Şamaxının 1 nömrəli problemi olaraq qalır. Qarşıdan payız-qış ayları gəlir. Vətəndaşlar ümid edirlər ki, havalar soyuyana qədər evlərinə köçəcəklər. 1000 ev minlərcə insan deməkdir.

Bütün deyilənləri nəzərə alaraq, aidiyyəti qurumlardan xahiş edirəm ki, Şamaxıda zəlzələdən ziyan çəkmiş evlərin təmir və bərpası üçün qısa müddətdə maliyyə ayrılmasına köməklik göstərsinlər. Cənab Baş nazirdən də xahişim odur ki, bu məsələni nəzarətinə götürsün. Cənab Prezidentin həmişə vurğuladığı kimi, dövlətin siyasətinin mərkəzində Azərbaycan vətəndaşı dayanır.

MÜNDƏRİCAT

8 iyun 2021-ci il.....	3
11 iyun 2021-ci il.....	123
16 iyun 2021-ci il.....	238
22 iyun 2021-ci il.....	247
25 iyun 2021-ci il.....	347
2 iyul 2021-ci il.....	478
9 iyul 2021-ci il.....	578
3 avqust 2021-ci il.....	643
Edilməmiş çıxışların mətnləri.....	691

Altıncı çağırış

AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI
MİLLİ MƏCLİSİ İCLASLARININ

PROTOKOLLARI
VƏ
STENOQRAMLARI

Növbədənənar
altıncı və yeddinci sessiyalar

35-ci cild

8 iyun – 3 avqust 2021-ci il

Buraxılışına məsul
H. Babayev

Azərbaycan Respublikası Milli Məclisinin mətbəəsi.
Bakı, Azad Mirzəyev küçəsi, 235.
Format 60x84 1/16. Çap vərəqi 45,5. Sifariş 21. Tiraj 150.